תנ״ך · דרשות ודרושים · ליקוטי חבר בן חיים

ליקוטי חבר בן חיים ג

רבי חזקי' פייבל פלויט

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ליקוטי חבר בן חיים ג

רבי חזקי' פייבל פלויט

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ליקוטי-חבר-בן-חיים-ג/
הקובץ נוצר ב־20 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

חלק שלישי 5
פרשת השבוע ומה שהותיר למד בעש"ק בשחרית ובליל ש"ק 6
ליקוטי חבר בן חיים ספר ויקרא 39
דרוש לפ' ויקרא שבת שלפני שבת ע"פ תרל"ו 41
פרשת צו 44
דרוש לפ' צו תרל"ט 44
ליקוטים והערות בס' שמיני 46
דרוש לפ' תזריע (תרל"ח) 50
ליקוטים והערות פ' מצורע 51
דרוש פ' מצורע שבת הגדול תרל"ח 53
ליקוטים והערות פ' אחרי 55
דרוש לפ' אחרי שבת הגדול תרי"ט 56
ליקוטים והערות לפ' קדושים 59
ליקוטים והערות בפ' אמור 61
דרוש לפ' אמור 63
דרוש לפ' בהר תרל"ג 67
דרוש לפ' בחוקותי תרל"ו 70
ליקוטי' והערות על מגילת שיר השירים . 72
דרוש לשבועות תרל"ד 78
ליקוטים והערות משניות סדר נשים 80
ליקוטים והערות בס' אלי' רבה 83
ליקוטים והערות בירושלמי ס' נשים. מס' יבמות 83
ליקוטים והערות תלמוד בבלי מס' יבמות 86
ליקוטי' והערות ברא"ש מס' כתובות 88
ליקוטי' והערות מס' קידושין 89
ליקוטים והערות ברא"ש מ' קידושין 90
ליקוטים והערות ברי"ף ונו"כ מס' קידושין 90
ליקוטי' והערות גמ' מס' גיטין 91
ליקוטי' והערות ברש"א גיטין 92
ליקוטים והערות ברי"ף ונו"כ מס' גיטין . 94
ליקוטים והערות בחי' רשב"א מ' גיטין . . 96
ליקוטים והערות במס' נדרים 101
ליקוטי' והערות בתוס' מס' נדרים 102
ליקוטים והערות ברמב"ן ה' נדרים עם נו"כ 103
ליקוטים והערות בגמ' סוטה 107
ליקוטים והערות על ס' יד החזקה להרמב"ם ס' הפלאה. הל' שבועות 108
ליקוטים והערות על ס' יד החזקה להרמב"ם ס' זרעים הל' כלאים 111
ליקוטים והערות בס' יד החזקה להרמב"ם ס' עבודה. הל' בית הבחירה 116
ליקוטי והערו' בטור יו"ד וב"י וד"מ והגהות מהרל"ח 120
ליקוטי' והערו' על ש"ע יו"ד עם נו"כ . . . 134
ליקוטים והערות נוב"י מה"ק חלק יו"ד . 184
ליקוטים והערות בס' נוב"י מהדורא תנינא 184
ליקוטים והערות בשו"ת אמרי א"ש . . . 197
ליקוטים והערות בס' תבואת שור 202
בסוגי' דסבלונות קידושין נ' תחלת הקיץ תרל"ה 258
בסוגי' דרבה ורבא ריש גיטין תחלת החורף תרל"ב 264
דרוש לז' אדר פ' תצוה תרל"א 422
דרוש לז' אדר פ' תצוה תרל"ד ובו הספד על הגאון מו 435

דרוש לז' אב פ' ואתחנן תרל"ד ובו הספד
על הג' מו" 439
דרוש לחינוך ס"ת 452
תוכן ספר ליקוטי חבר חלק שלישי 457
הערות על חלק ב' מס' ליקוטי חבר 476

חלק שלישי

מודעא רבה לאורייתא:

כל מקום שימצא בספר זה שם עכו"ם או גוי וכי"ב הכוונה על האומות בזמן רז"ל שלא הכירו לבורא שמים וארץ אבל האומות אשר אנחנו חוסים בצלם עליהם אמר ירמיהו ע"ה מפי ד' דרשו את שלום העיר אשר הגליתי אתכם שמה כי בשלמה יהיה לכם שלום:

מחזיקנא טיבותא לאהובייי תלמידיי ה"ה הב' המופלג כה' חיים בן יצחק גינצלער מילדי אוהעל והב' המופלא כה' יוסף בן הרבני מו"ה נח יעקב לעוויא מתושבי לאשאנץ שעמלו הרבה בהעתקת ספרי זה ישלם ה' פעלם ותהי משכרתם שלימה. וגם שם הב' המופלא ה' מרדכי גרינוואלד מתושבי סערדאהעל זכור לטוב:

הקדמה לס' ליקוטי ח'ב'ר' בן חיים חלק שלישי:

ברוך הנותן ליעף כח שזכני להוציא לאור ספרי ליקוטי חבר חלק שני והנני מברך על העבר מזמור לתודה ומתפלל על העתיד שיהי' עזרתו ית' עמדי להוציא לאור חלק שלישי מס' זה והנני מפיל תחינתי פני אהובייי וחביביי להתפלל בעדי כי בעו"ה ההפך עלי בלהות הקימו עליהם בני קהלתי אשר אני יושב בקרבם זה שלשים שנה טבחים למנהיגים והמה כדרכם שמו אותי למטרה על לא חמס בכפי ולא די להם מה שיכעיסוני פנים בפנים כי אם עוד עשו חלול השם והלכו בערכאות לתבעיני שכר דירה משלש שנים מבית המדרש של בני ישיבתי אשר זה שלש שנים הסכימו אקרו"ט שהיו אז מבלי לקחת שכר דירה מהתלמידים אשר רובם עניים ובזה יובנו ד' רז"ל הקדושים שאמרו כשר שבטבחים בדורם היה שותפו של עמלק רמזו כי מי שאינו בכלל כשרים שבדורם ירע לעשות מעמלק כי בעמלק כ' כל הנחשלים אחריך היינו פליטי עכן והמה יבקשו שתו"הק עצמה תשלם להם שכר דירה ואמרתי לגלות זה ברבים ע"ד שכ' תורה כתוב זאת זכרון בספר וה' ירחם דברי הכותב בלב נשבר המחבר אשר לישועת ה' ישבר לפורקנך סברית ה':

ואחרי כי בחלק ב' כ' תולדות רבינו הגאון חת"ס אמרתי לכתוב כעת מנהגיו הקדושים אשר זכיתי להתוודע:

מנהגי מורי הגאון חתם סופר זי"ע:

ונחלקים לג' חלקים:

מנהגי עצמו, מנהגי תפלתו, מנהגו עם התלמידים:

מנהגי עצמו:

בענין השינה בלילה גם לעת שיבתו לא עלה למטה עד אחר חצות ואמר לתלמיד מובהק שהיה בביתו כי השעה קודם חצות מנעוריו לא טעם שינה בנערותו הלך לישן אחר ערבית וקם שעה קודם חצות ולזקנתו היה מנהגו כהנ"ל וביום אחר סעודת הצהרים היה ישן כשתי שעות וספרו תלמידיו כי עד אשר נשא אשתו השנייי' בת הגאון ר"ע איגר זי"ע לא היה ישן ביום וחמיו הנ"ל ביקש כזאת מאתו ביום חתונתו למען ינוחו עורקיו איזו שעות וקים לו כן ודרכו היה לישן מלובש בבגדיו מלבד המעיל שהחליף במעיל העשוי לישן שקורין שלאפרא"ק והמנעלים הסיר משום ברכת כל צרכי והמטפחת שעל הצוואר משום מלביש ערומים ובכל עש"ק לבש במקוה בגדי שבת וישן בהם בליל ש"ק ובמוש"ק פשט בגדי שבת ולבש בגדי חול ולא זזו ממנו עד עש"ק ושנתו היתה עד ד' שעות אחר חצות בין בחול בין בשבת ובליל שבת היה לו בחדרו שני נרות שעוה שהיו דולקים עד איזו שעות על אור היום והיו לומדים עמו שלשה תלמידים בליל ש"ק הא' עמו בספר אחד ושנים לעמתו בספר אחד ובחרף הוליכו לעת התפלה ע"י נכרי הנרות לבית המדרש והציגו הא' בעזרת אנשים והא' בעזרת נשים וברם זכורה אותה חשובה לטוב שמה היה גליקל דייטש שנדבה כל ימיה אותן הנרות בכל ע"ש והלכה בעצמה בש"ק לעזרת נשים להתפלל אל נרה גם היה מנהג הכבודה הזאת לתקן מדי שנה מפשתן היותר יפה שלשה כתנות למרן זי"ע תפלתו בש"ק היתה בקיץ בשעה ששית אחר חצות ובחורף כאור היום וכן בימות החול אך בשבת הגדול ובשבת שובה היו מקדימין להתפלל ככל האפשר ובין תפלתו בשבתות אלו לתפלת הקהל בביהכ"נ הכין לו הדרוש והיה מנהגו ליקח לו חומש אל החלון לעיין ואירע לו פ"א שנרדם שמה מעומד עד אשר בא השמש מביהכ"נ לקרותו ובכל זאת לא חסר לו מזג הדרוש ואם היה לו דרוש או הספד בימות החול בין מכחה למעריב לקח לו החומש ההוה אז עם פי' פנים יפות למטתו לשינת הצהרים וזה היתה כל זמן הכנתו להדרוש או ההספד בימות החול למד בין מכחה למעריב שיעור עם התלמידים ביום א' ב' וג' וביום ד' וה' למד

פרשת השבוע ומה שהותיר למד בעש"ק בשחרית ובליל ש"ק

זמנה ואמנם איחר בבית המדרש עד אשר יצאו הככבים ואז אמרו כל הצבור ק"ש ואח"ז אמר איזו דרוש והלימוד בשלשת הימים הראשונים היה טור וש"ך יו"ד מלבד בין פסח לעצרת למד א' שבועות:

כולה ומר"ח אדר עד ר"ח ניסן א' מגילה כולה והיה דרכו ללמוד עד ימי הפורים עד מאי מברך והשורות ממאי מברך היה לומד ביום הפורים וחידש בכל שכה איזו דרוש

בשורות אלו ובבקר אחר התפלה ואמירת תהלים בחול דהיינו ה' מזמורים בכל יום שאומרים תחנון ואח"כ מזמור ל"ז קכ"א קמ"ד ואח"כ יהי"ר אחר אמירת תהלים:
ושמעתי מפיו הקדוש שהרע לו מאוד על שאין אומרים תהלים גם ביום שאין אומרים תחנון ואמר כי אחרי שהתפלל לפניו הגאון ר' משולם טיסמעניץ זצ"ל בבית מדרשו זאת והנהיג כך לא רצה לבטל מנהגו ואח"ז למד בכל יום לבד מעש"ק או ביום שהיה ברית מילה והוא היה המוהל טור או"ח ומג"א מלבד כשהגיע סמוך לפורים פסח וימי החג וימי חנוכה אז למד הלכות החג הנוגעים וכן סמוך לט' באב הלכו' ט"ב ובכל יום ויום בעת הלימוד הזה הביאו לו משקה (קאפפע) והיה לו מוכן שם תחת השלחן צנצנת מים ונטל ידיו קצת משום כבוד הברכה ושתה המשקה אף שהיו התפלין מונחים עדן על ראשו וגם קודם תפלת ערבית נטל ידיו מאותה הצנצנת וכן נתן צ"ל א' למתן בסתר קודם כל תפלה ואפי' קודם תפלת ערבית ע"י א' מתלמידיו העומדים סמוכים לשלחנו וזה דלא כיעב"ץ שכ' דבערבית לאו זמן צדקה אחר הלימוד פשט תפלין רש"י ולבש תפלין ר"ת וגמר תפלותיו בהם ושמעתי כי לא קרא בהן ק"ש מחשש הקורא ק"ש בלא תפלין ובעש"ק היה מעביר בהן הפרשה שנים מקרא וא' תרגום מתוך החומש ולא מס"ת כד' הטו"ז בה' ס"ת והקשבתי אחרי קדשו בשבתות שיש הפטרה שלא מענין הפרשה ושמעתי באזני כי לא אמר כ"א אותה ההפטרה שהיו אומרים בשבת זו ואם היה לו ברית מילה בעש"ק בא אחר סעודת הברית לביהמ"ד וגמר עם התלמידים שארית הפרשה בלא טלית ותפילין אך בפ' בא ואתחנן עקב לבש התפלין משום קורא ק"ש בלא תפלין והראה לנו בזה כי ק"ש ל"ד כ"א גם פ' קדש לי בכלל עדות שקר וכן אמרו בשמו שאם אירע לו שהיה בציבור שהיו מתפללין מנחה ומעריב ביחד מיהר לצאת קודם ק"ש מה"ט כי מאחר שבעיניו עדן נחשב ליום מאחר שהתפלל מעריב בזמנה אסור לקרא ק"ש בלא תפלין עדן לאחר שגמר תפלת שחרית עלה לביתו וסעד סעודת הבקר ובעש"ק היתה סעודה זו גם סעודת צהרים כי לא אכל בע"ש בצהרים וגם בבקר ראיתי בעיני כי לא היתה סעודתו רק פת דובשנין עם קאפפע ואם היה נוהג כן גם אם חל ר"ח לא זכיתי לדעת ומסתברא שאכל סעודת ר"ח:
אחר סעודת הבקר ערך לו השיעור שרצה לסדר לפני התלמידים והיה מאריך בעריכה זאת עד ב' שעות קודם חצות ואח"ז בא לבית המדרש דרך עזרת נשים ולמד מס' חובת הלבבות מתחלת הספר אפי' הקדמת המתרגם הן לשער היחוד הן לשער הבחינה ומכ"ש שער היחוד לערך רביעית שעה בכל יום ובמשך זמן הזה היו מביאין לו מבי דואר השאלות הנערכות אליו ואחר שגמר לימוד חו"ה אמרו התלמידים האבלים קדיש דרבנן

ורק קדיש דרבנן זה הניח לאבלים משא"כ בכל שאר השיעורין אמר הוא בעצמו הקדיש ובמשך אמירת הקדיש פתח האגרות והציץ בהם והניחן על השלחן עד לאחר השיעור ובעת הציע השיעור כל סברא שאמר מנפשיה וכל יישוב קושיא ושאר חידוש מיד לאחר האמירה חזרו התלמידים דבריו בין כלם ובמשך החזרה פלפלו התלמידים המופלגים עמו וכן הי אפי' בשעת הדרשה בביה"כנ הן באגדה הן בשמעתא כל דבר ודבר חזרו הקהל והתלמידים כמו בלימוד השיעור ואשרי אזן שמעה ועין ראתה אהבת התורה הזאת לימוד השיעור היה בחורף בביהמ"ד והיה הערפל הרבה פעמים מרובה כל כך עד אשר לא יוכלו הנרות לדלוק מחמת גסות ועובי האויר ובקיץ למד השיעור בביהכ"נ אצל ארון הקודש ואחר לימוד השיעור עלה לביתו ואם למד בביהכ"נ הוליכוהו שני ישראלים המיוחדים לכך על כסא סגור שקורין (זעבפט) הן לביהכ"נ הן לביתו וכן עשו לו גם אם הלך להתפלל בביהכ"נ וכן אם היה לו ברית מילה בביהכ"נ אחרת זולת הביהמ"ד ובבאי לביתו החליף בכל יום הכתונת מחמת רוב הזיעה שהזיע בלימוד השיעור והביט בעינא פקיחא על השאלות שנשאלו מאתו כיום ובין כך הביאו לפניו סעודת הצהרים לחדרו המיוחד לו כי משבת לשבת לא אכל עם בני ביתו ובאמצע אכילתו לא פסק מלעיין להשיב שואלו דבר ועד עלותו למשכב הצהרים היו כמעט כגמר ברעיונו התשובות לכל א' מהשואלים: ובכל יום ויום אחר שינת הצהרים ערך להשואלים דבר כחוץ תשובתו ושאר התשובות ערך ביום ד' וה' שלא למד בהם שיעור גם כ' בקונטריסו ביום ד' החידושים שחידש בשבוע זו וביום ה' שעה קודם חצות היום בא לבית המדרש לנסות התלמידים בשיעורי השבוע ובעש"ק כ' בקונטריסו אגדתא שלו החידושי אגדתא שחידש בפ' השבוע ולא יצא דבר מפיו שלא העתיק בקונטריסיו אמנם לתלמידיו הזהיר שיהא בהם מדת נפה השנוי' במס' אבות פ"ה שמוציאה את הקמח וקולטת את הסולת ככה יבררו להם מחידושיו דברים מסולתים והיה מרגלא בפומי' נח לי שלא תאמרו שום חידו"ת בשמי מאשר תאמרו בשמי כל אשר שמעתם ממני וביאר הענין כי על הרב להציע כל אשר יעלה ברעיוניו והתלמיד יתבונן ויברר ואמנם הזהיר לתלמידיו שלא ישליכו הקדמותיו מכל וכל כי לפעמים תצלח להם הקדמה אחת בענינים אחרים אשר לא עלו ע"ד ולא אוכל להתאפק ולהביא משל אמתי ע"ד קדשו בכל שנה בפ' נח אמר ע"פ את קשתי נתתי וגו' כי קשתי ר"ת קדושתי שמי תורתי ימיני ויגעתי ומצאתי דבר נפלא ארז"ל מיום שחרב ביהמ"ק ננעלו שערי תפלה ולמדו זה במדרש איכה מפ' סכות בענן לך עיי"ש וז"נ כוונת הטא"ח שכ' דבשעה שישראל אומרים בסוף התפלה עשה למען שמך וגו' נעשה רעש גדול למעלה בין העליונים והענין דמאחר שננעלו שערי תפלה בעו"ה

אנו אומרים אם גם תפלתינו לא עשתה רושם עשה למען שמך וגו' וזה רמוז במקרא את ק"ש'ת'י' ר"ת קדושתי ש"מי ת'ורתי י'מיכי נתתי בענן בעת יהא סכותי בענן מעבור תפלה תאמר עשה למען קדושתי שמי תורתי ימיני בכל ליל עש"ק בא בשעה שישית בלילה לביהמ"ד לערוך תיקון חצות ואחר התיקון אמר בפ"ע פיוט האר"י צ"ל הנדפס שם בליל ש"ק בירך על עשבי בשמים שהיו מזומנים בידו מע"ש להריח והוליך העשבים האגודים עמו מביתו לביהמ"ד והיו מביאים לו אותם בין בקיץ בין בחורף והצצתי אחריו כי אחר מזמור שיר ליום השבת היה מברך עליהם והוליכם עמו לביתו וכך היה מנהגו בכל שבת וי"ט אפי' ביום הכפורים ובבאו לביתו בירך את בניו ולא אמר פיוט שלום עליכם ואמרו משמו כי מאחר שאין אנו נוהגים לומר התכבדו מכובדים לפי שאין אנו מחזיקים אותנו במדריגה זאת אשר מלאכים ילוו אותנו וא"כ גם הפיוט הזה אין לנו בו שייכות וזה ג"כ דלא כיעב"ץ שהעתיק פיוט זה בקיצור נמרץ עיי"ש:

ואמנם אמר אשת חיל ופיוט צמאה נפשי מאבן עזרא ואמרו משמו שאמר כי בלי ספק היה רוה"ק שורה על האבן עזרא בעשותו פיוט זה כי נמצאו בו דברים עמוקים מיוחדים לליל ש"ק ולא השמיט ממנו מאומה על שלחנו אכלו לפחות שני בחורים ומלבד אלו שילם ע"י הרב הצדיק מו"ה מרדכי פישל סופר על מזון שני בחורים אצל איש אחד מיוחד לסעוד הבחורים אצלו ומלבד זה נתן להנ"ל בכל ע"ש שלשה ז"כ לשבת על לחם ויין להבחורים שלא היה להם סעודה והיה רגיל לומר להרב הצדיק הנ"ל כי אין זאת מכיסו אבל לאחר פטירתו נודע כי מכיסו היה ובתוך הסעודה אמרו לפניו כל הזמירות הנדפסים מאז לליל ש"ק בהשמטת פיוט מה יפית וסיפר לי בנו הגאון אב"ד דקראקא ני' כי כמה שנים לא אמרו פיוט רבון עלם אף כי בעצמו האריך בפני התלמידים בשבח המחבר וסיפר אותו מעשה הנדפס בס' משנת חכמים להגאון מהר"ם חגית כי בפעם הראשונה אשר שר המחבר פיוט זה בצפת ת"ו מקום מושבו שלח אליו הקדוש האר"י לוריא זצ"ל שהיה ג"כ אז בצפת דליהוי ידיע' לי' כי בהתחילו לשורר באה השכינה עם פמליא של מעלה לשמוע בקולו אך יען שלא היה עטוף בגד העליון התרחקו מאתו ובכל זאת לא נאמר על שלחן מרן פיוט זה ושאלו הגאון בנו ה"ל על טעם הדבר והשיב לו טרם אגלה לך טעמי נח לי שתשירו אותו וכן נעשה מהשבת ההוא והלאה מזמירותיו שחיבר מרן לא שר גם א' מהם כ"א הזמר לסעודה שלישית לבד ודע כי כולם חיבר טרס בואו לפ"ב ושמעתי ששאלו אותו מדוע לא חיבר שום שיר מיום בואו לפ"ב והשיב כי לא כימים הראשונים שהיו טובים מאלה שלא היו טרדות הצבור רבה עליו כ"כ ובבא הימים הקדושים וחישב עם כנפשו על פעולתיו בשנה העברה והיו בעיניו כדי מדתו

מצא בנפשו עונג לתקן בין יוה"כ לסכות איזו שיר ע"כ כמעט כלם נמצאים בקונטרוס שחברם באותן הימים בין יוה"כ לסכות ולא כן היתה עם נפשו המנוחה והעונג מעת בואו לפ"ב בליל ש"ק היה מנהגו לחזור כל שיעורי השבוע העברה ובבקר בש"ק למד טא"ח ה' שבת אחר תפלת שחרית ומוסף בביהמ"ד שוב הציע איזו חידוש בפ' השבוע ואמר קדיש דרבנן ואח"ז עלה לביתו וצוה לא' מן התלמידים לקדש על יין ולהוציאו כי לא היה אפשר לו לשתות יין אליבא ריקנא והקידוש לא היה כ"א בפה"ג כמ"ש הב"י מגמ' פ' ע"פ ואח"ז אכל איזו דובשנין משום קידוש במקום סעודה וחלקו להמסובין עוגה נילושה בחמאה ולא הקפיד מעולם על שיעור ד' ביצים המובא בשו"ע או"ח כ"א כד' הגרא"ו כי הכל תלוי בקביעות סעודה ולא היה רשאי מן המסובין לטבול העוגה במשקה קאווע רותח אף שהיה בכלי שני כד' הרשב"א דגם כלי שני מבשל קצת כ"ז שהוא רותח וכל משקה חם ששתה הן קאווע הן רוטב היו רותחים כ"כ שלא היה אפשר לבריה לשתותן ואף כי הרופאים בקשו למונעו מזה כי אמרו שהיה מפסיד לבריאת גופו לא האמין בהם וב"ס היה טעמו שלא יהנה גרונו מהם:

וכן ראיתי במשמוש ידי העריבה שרחץ בה במקוה בע"ש טרם רדתו למקוה ומשמשתי שעה אחר צאתו ממנה ולא היו ידיי סובל עדן החמימות והיה רגיל בעל המקוה לתת לו בתוכו כסת של עור ממולא בעשבים המחזיקים העורקים שקורין (אייזעכקרויט):

וכאשר הגיעו בביהכ"נ הגדולה לקריאת התורה בא השמש לקרותו והיה שם עד אחר תפלת מוסף בין בשבת בין ביו"ט ומנדיבי הקהלה מי שהיה רוצה לתבל פניו בש"ק הלך אחריו מביהכ"נ לביתו ואם לא באו מבקרים עסק בתורה עד זמן סעודה ועל הסעודה שוב הציעו כל הזמירות הנדפסים ליום ש"ק ואחר שיבת הצהרים בחורף כבר הגיע זמן מנחה ובקיץ היה לומד פרקי אבות עם בני החברא קדישא עד שקרא השמש לביהכ"נ ואז עלה לביתו ובאו בני משפחתו לקבל פניו ודרש אחרי מעמדם עד זמן מנחה אחר תפלת מנחה קודם עלינו היו אומרים בחורף ברכי נפשי ובקיץ פרקי אבות ואף כי לפעמים חשך היום וכמעט לא היה זמן לעשות סעודה שלישית לא מנע מלומר ברכי נפשי ואח"ז עלה לביתו לעשות סעודה שלישית ועלו אחריו ת"ח הקרובים אליו וישבו על שלחנו ושאל התלמידים שרצו כמו כן ליהנות מתורתו של משה בסעודה זאת עמדו סביב השלחן על רגליהם ולאחר שבירך על הלחם משנה ברכת המוציא לקח הרב הצדיק מו"ה מרדכי פישל סופר הלחם ופרס לכל מי שמגיע פרוסה והיה רגיל מרן להזהיר שיאכל כל מי שנטל ידיו שיגור כביצה משום ס' ברכת ענ"י ואח"ז היו מביאין בחורף דגים ממש ובקיץ דגים קטנים מלוחים שקורין (סארדעללען) דלא כמ"ש בס' חכמת אדם כי יש בהם חשש

חומץ יין כי בדגים האלו אין בהם ריח חומץ כי הם יבשים ממש כ"א כוונת הגאון ח"א לאותן שקורין במדינתנו (רוסלעך) המה כבושים בחומץ ושומר נפשו ירחק מהם ואכל מרן כ"ש מן הדגים והרב הצדיק הנ"ל שוב נתן למסובין ולכל מי שמגיעו מקצת מן הדגים ואח"ז מזגו למרן כוס יין בירד עליו בפה"ג ושתה מעט ואמר להמסובין לחיים והמסובין הושיבו לחיים ולברכה והיה מקפיד מרן שלא יאמרו לחיים טובים כי אמר לחיים טובים בגימט' קללה דוק ותשכח:

ואפשר כי זה ג"כ טעם הפוסקים שלא לומר בוכתוב לחיים טובים בעשי"ת מלת טובים עד בספר חיים כי שם אומרים עמו ולשלום ואח"ז מזג הרב הצדיק הנ"ל להמסובין כוס לברך עליו וכל הכוסות על הסעודה היו של כסף מים לא ראיתי מעולם על השלחן וכ' שחשש לד' ר"ת בתוס' פ' ע"פ שלא לשתות מים בין מנחה למעריב בשבת מפני הסכנה ואחר הדברים האלה אם היה שבת שאירע בו איזו יו"ט שלא אמרו צדקתך צדק היה אומר לפעמים איזו מילי דשמעתא ובשאר שבתות השנה מילי דאגדתא בפ' השבוע והיה מאריך באגדה ומוסר ותוכחה עד שחשכה הלילה וכל א' מהמסובין שהיה יראת ה' בלבו נפלה עליו חרדה מפאת קדושת אמרי אש אשר בשעה זאת מפי מרן יתהלכו והיה דרכו בשעה ההיא להביא אגדה עם רמזים וגמטריאות והיה מרגלא בפומי' כי יש בתוה"ק פרד"ס פשט רמז דרוש סוד ומי שהוא במדריגה היותר קטנה אינו זוכה כ"א לפשט ומדריגה שנייה למעלה היא לזכות לרמז ומדרגה השלישית למעלה היא דרוש והמדרגה היותר עליונה סוד ואם היה אומר איזו דרוש שמח בו מאוד ולאחר שכלה מלומר דברי אגדה שרו לפניו זמר אל מסתתר שחיבר לסעודה שלישית ומזג שוב הרב הצדיק הנ"ל כוס של ברכת המזון ונתן לא' מן המסובין לברך והמברך היה שותה את כוס ברהמ"ז אפי' שהי' אז לילה גמורה:

ואח"ז ירד לבית מדרשו להתפלל ערבית ואמרו הקהל והוא עמהם לדוד ברוך ולמנצח בנגינות והתפללו ערבית ויתן לך ועשה השמש הבדלה ואמרו עלינו וכל תפלותיו כל השנה היו בבית המדרש ולא שינה בסדר התפלה שהיה בבית המדרש הזה:

לפניו מאומה אף כי הרע בעיניו שלא אמרו בימות הקיץ מוריד הטל שכן הי' הוא נוהג וגם הרע בעיניו שאומרים מעריבי' באמצע ברכת ק"ש והוא היה אומרו בפ"ע אחר ערבית גם הרע בעיניו המנהג שאומרים בר"ה ויוה"כ ביוצר הפיוטים בברכת ק"ש וכן הרע בעיניו שאומרים הפיוטים בתפלת מוסף ובר"ה וביוה"כ שחרית ומוסף באמצע התפלה בכל זאת לא מיחה מטעם המבואר לעיל וכן גמרו שם בכל ש"ק שיר היחוד ואנעים זמירות והוא אמרו עליו שלא אמר אותו עם הצבור אבל מעולם לא פירס אדם

על שמע או אמר קדושה אחר תפלת הציבור בפניו ובשבת חנוכה או סמוך לחנכה וכן בסמוך לפורים דהיינו שהיה חנוכה או פורים ביום א' וכן בשבת שלפני יו"ט שהיה יו"ט ביום א' התפלל מנחה מיד אחר סעודת הצהרים ועשה סעודה שלישית קודם שעה עשירית:

גם לא אמרו מעולם התפלה שאומרים במדינתנו בשבת שמברכין החדש כ"א מי שעשה נסים והקפיד שיאמרו יגאל אותנו בקרוב ואמר כי זה הוא עיקר התפלה כי הגאולה עצמה אינה צריכה לתפלתינו כי כבר הבטיח אותנו ה' ית' עליה וכן בבהמ"ז הקפיד לומר מה"ט גופא הוא ישלח לכו את אלי' ויבשר לנו במהרה בשורות טובות שאם לא יאמר במהרה בשורות אלי' א"צ תפלה דקרא כי כל תפלותיו היו כלם בבית מדרשו אם לא שהיה ב"ד בין מנחה למעריב אזי התפלל תפלת מנחה ומעריב בביתו במקום ב"ד ואמנם באלו הימים התפלל בביהכ"נ מיום א' דסליחות עד לאחר יוה"כ תפלת שחרית והאריך עד מאוד אחר התפלה שמה וכן כל ימי חו"המ סוכות ואמרו עליו שהיה גומר באותן הימים אחר התפלה ששה סדרי משנה עם פי' עץ חיים למהר"י חגית ובר"ה התפלל בביהכ"נ שחרית ומוסף וביוה"כ כל התפלות ובליל כל נדרי האריך שמה עד אחר גמרו הציבור ספר ראשון מספר תהלים ואז בא לביתו בשמחה וחדוה עם אגודת עשבי בשמים בידו ואמר להתלמידים המיחלים לו בביתו גוט יום טוב וישב על כסאו ולמד סדר העבודה עד מראה כהן ועד בכלל ואשרי עין ראתה המלאך ה' צבאות הלזה בלילה הקדושה הזאת ואחר גמר לימוד סדר העבודה היה דרכו להציע איזו קושיא בהו"ת שעסקנו בה על שבת שובה ואח"ז למד ש"ס במקום שעסק אז וכהירנא אמר לנו כי הרב בשטאמפפען שמו היה הגאון משה מרדכי בנעטה האיר עיניו לחזור רק עתה על הש"ס עם רש"י בלא תוס' וככה המשיך עד שעה אחר חצות וכראות התלמידים כי התחיל להתנמנם סרו מעליו ואמר להם לכו בני והתפללו עלי ביום הקדוש ובדברים אלו זלגו עיניו דמעות והוא פורש ובוכה והתלמידים פורשים ובוכים ומבקשים ממנו א' א' שיברך אותם וכן עשה וכל תלמיד מבין אמר אמן וכן למר והקפיד על מי שלא אמר וכן למר ביוה"כ היה מנהגו לעמוד על רגליו כל היום ולעת זקנותו צוה להתיר לו נדר זה אולי לא יוכל לעמוד אבל לא הוצרך לכך:

הכפרות בעיוה"כ שחט כד' האר"י בעלות השחר טרם הלך לביהכ"נ לסליחות אבל הקפיד על אחרים שהקפידו כמו כן על זה והעמיסו בזמן קצר על השוחטים מלאכה מרובה והיה אומר כי מצוה גדליה עד עיוה"כ לעת ערב הזמן שוה לענין הכפרות מלבד הרגע הזאת בעיוה"כ בעלות השחר וכי כל אחד יכול לכוין אותו רגע ובשנה האחרונה

קודם פטירתו שינה בעצמו מנהגו להראות הלכה למעשה ואמנם כשהחלה בה"ר אז צוה לעשות בעדו כפרה שנית:

בליל ר"ה הלך כמו כן לביהכ"נ ולאחר שדרשו לו בני הכנסת שנה טובה בא לביתו ושם חלו פניו תלמידיו ושאר בעלי בתים תורניים והיה אומר לפניהם איזו דרוש ואגדה בו פי' הכ' למען ירבו ימיכם ועל הרוב פי' ג"כ הספרי על פסוק זה שסיים וכן הוא אומר ואוהביו כצאת השמש בגבורתו לאחר תפלת מנחה ביום ראשון עלה עם בני הישיבה אל הגן שהיה אחורי ביתו על ההר ומשם כראה פני הנהר דאנ"וי ואמר שם סדר תשליך אבל לא אמר כ"א הפסוקי' מי אל כמוך ג"פ ולא שום תפלה אח"כ ולאחר התשליך נתאחר איזו שעה בסוכת גנו עם מסיבת ת"ח והביאו לפניו פירות ובירך עליהם ונ' שהיה דעתו משום ס' סעודה שלישית ביו"ט ומה שלא הקפיד ע"ז בשאר יו"ט כ' משום שהיה דרכו לדרוש בכל יו"ט ראשון אחר מנחה וסמך ע"ד הזוהר שכ' דגם בד"ת יוצא ידי סעודה שלישית ובר"ה לבד לא דרש והוצרך לפירות מטעם הנ"ל:

לשהחינו על ליל ב' דר"ה היה מנהג הגאון ר' דניאל פרוסטיץ זצ"ל שהיה אז ראש ב"ד בפ"ב לערוך ע"י אריס אחד בגנות השרים בפ"ב על קערה אחת גדולה כל מיני פירות שהיו נמצאים בעת ההיא וכל מין ומין הי' מסודר בפ"ע ועלים ירוקים בין מין למין היה עשוי כמין הר בפאר ונוי נחמד להשכיל בליל א' דר"ה הביאו על שלחנו כל המינים המובאים בשו"ע מש"ס כריתות והוריות כאשר נמצאו לקנות סלקא הביאו ירק שקורין (קרוי"ט) סתמא או קאפוסטא ובעד כרתי הביאו ירק שקורין (באריי) והירקות האלו בדקו התלמידי' טרם נתבשלו וזולת ירקות אלו וירק (סאלאטה) למרור בליל פסח לא בא שום עלה ירוק כל השנה על שלחנו ואמרו משמו שהיה מעיד על עצמו אשר מיום שעמד על דעתו לא בא עלה ירוק לתוך פיו:

בעיוה"כ שלח אחרי עדה שלימה חתומי זקן ופ"א קרא משרתו גם אותי וגער בי משום שלא היה לי בזמן ההוא עדן חתימת זקן והעדה הפירו נדריו ואח"כ הלך לעזרת נשים וחלץ מנעליו וקיבל נזיפה והעדה התירו נזיפתו ונ' דמשום התרת נזיפה הקפיד על חתימת זקן בעיוה"כ לעת ערב באו אליו חשובי הקהל והתורניי' שבבעלי בתים ובקשו ממנו ברכה וברכם וגם מקצת בני הישיבה דחקו עצמם אל חדרו שלא ברצונו וקבלו ברכה אבל הרוב נתברכו בליל יוה"כ אחר הלימוד כמ"ש לעיל:

כל ימי חוה"מ סכות האריך בביהמ"ד אחר תפלת ערבית ואמר מזמורים שונים ברב שמחה וחדוה שלא כסדר שכתובים שם התפלה הנדפסת בסידורים קודם קידוש ליללי' א' של סכות וכן קודם נטילת לולב לא אמר וכן אמר לנו בעשרת ימי תשובה שהיה דרכו

ללמוד עמנו קודם הצהרים רמ"בם ה' תשובה כי אין דעתו מסכמת לכוין באיזו מצוה הכוונה שכ' המקובלים והיה אומר כי כל דברי תוה"ק וכל המצות המה בנויי' על סודות עמוקים והאינו מאמין בזה עליו אחז"ל האוחז ס"ת ערום שאומר שאין סוד בד' תוה"ק כקבר ערום כי בהגיעו לפ' ואלה המלכים או לפ' ואלה בני שעיר החרי יבא להלעיג ע"ד שלגלג מנשה וכי לא היה לו למשה לכתוב כ"א יחוס שעיר החרי שהיה מחותנו של עשו אבל מטעם זה לא יכון בעיניו לסמוך על שום מקובל ולהאמין כי המצוה מרמזת על סוד זה דווקא:

ופ"א בא אליו בעל תוקע בפ"ב שמו היה ר' שמואל דייטש וביקש מאתו ללמוד עמו כוונת התקיעות וכמ"ש המג"א בשם של"ה ופתח לו החומש והראה לו יום תרועה יהיה לכם ואמר לו כי לקיים מצוה זאת הוא שיכוון לא זולת:

ביום שמיני עצרת אמר שמעתתא בין מנחה למעריב בסוגי' מיוחדת שהיה מצוה ללומדה על ימים אחרונים של סכות ולאחר שחשכה הלילה התפלל עם הצבור בביהמ"ד מעריב ואחר מעריב עשו ההקפות רק כמו שנדפסו במחזורי' בלי שום תפלה גם לא העמידו ס"ת על הבימה לאחר ההקפות ואמירת שמע ישראל וכו' שררו לפני הס"ת על הכל ואח"ז שר הרב הצדיק מו"ה מרדכי פישל סופר ד' זמירות מאותן אשר חיבר מרן זצוק"ל ה"ה מה נכבד היום וגו' ואח"ז חלקי ה' וצור לבבי ואח"ז אמלא פי תהלות ואח"ז ה' אלקי' חיים ומלך עולם ואח"ז אמרו אין כאלקינו ותרגמו כל חרוז בל' אשכנז ואמרו לפני הס"ת הללוי' אודה ה' בכל לבב ועל כל פסוק ענו הציבור הללויה והיה מקפיד מרן לומר אח"כ גם מזמור אשרי איש ירא ה' במצותיו חפץ מאוד כי הראשון שבח הש"י והשני שבח כ"י והכניסו ס"ת להיכל ואמרו עלינו ואח"כ תפלה למשה ומזמור יושב בסתר ואח"ז אדון עולם בניגון ימים נוראים:

ולאחר הסעודה שוב נקבצו אליו התלמידי' ונותן להם מיני כסנין ויין כיד המלך וכל א' מהתלמידי' שר אי זו זמר והיו רגילין לשורר אדיר אלקינו ברוך אדונינו והיה מקפיד מרן להפוך החרוז לומר ג"כ ברוך אלקינו אדיר אדונינו שלא יהיה כ' כשתי רשויות גם הי' מוחה מלומר לימוד אדונינו כי למוד מי שקיבל תלמודו מאחר כ"א לומר לומד גם זמר אדיר לא ינום גם זמר אין אדיר כבור אינו גם זמר יבא אדיר בוראינו והיה מרן מקפיד לומר יבא ויביא מבשרינו וכל אלו השירים שרו ג"כ לפני מרן בליל א' של פורים אחר סעודת התענית אלא שהוסיפו ג"כ לשורר אורה למרדכי זמר זה הובא בימי שמושי מא"י ת"ו ע"י הרב מה"ו אברהם וואלפסזאהן והזמר האחרון היה בין בפורים בין בש"ת אדיר הוא אדירים עמך ישראל וגו' ולאחר זמר זה הלכו התלמידי' לביתם והיה על הרוב סמוך

לחצות ובפורים שמח מאוד אם אמר א' מן התלמידי' איזו דרוש בשיעורי הזמן ומה גם אם נשתמש באיזו מחידושי מרן:

בבקר דש"ת התפללו כעלות השחר ונשאו הכהנים כפיהם בשחרית ובכל נשיאת כפים היה עומד מכוון כנגד פני הכהנים ולא אמרו הציבור שום פסוק כ"א ג"פ הרבש"ע המוזכר בפ' הרואה ולאחר שחרית אמר עלינו וכן בכל שבת ויו"ט ומזמור של יום ואח"ז הוציאו ס"ת ועשו ההקפות כמו בלילה והיה מצוה לקרוא בכל קריאה שבעה קרואים ואח"כ כהן ולוי שנית וכן עשו שבעה פעמים ואח"ז קראו לכל הנערים ולג' חתנים ומרן היה בכל שנה חתן תורה ושאר החתנ' נמכרו ולא הניחו לקרות א' מן הבחורים לשום חתן ובדידי הוה עובדא שכיבד לי א' חתן מפטיר ולא הניחוני והכניסו ס"ת אחרי אשר אמרו הפיוט' הנדפסים אשר בגלל אבות וכו' והתפללו מוסף ואחר מוסף אמרו שוב תפלה למשה עם יושב בסתר ובשמיני עצרת היו אומרים אחר מוסף למנצח על השמינית תהלים י"ב ובימי חוה"מ מזמור מ"ב ומ"ג ובימים ראשונים של סכות עוד נודע ביהודה ובר"ה פ"א ובשבועות ס"ח ובפסח כל ימי הפסח ק"ז ובפורים אחר התפלה כ"ב ובש"ק אחר מוסף קי"א ואח"ז עלה לביה"כנ ועשה שם ג"כ ההקפות ועלה בכל פעם תחלה לשלישי ואח"כ לחתן תורה:

אחר סעודת יו"ט באו יקירי הקהלה לבקרו ובשאר יו"ט היה זמן הביקור בליל שני של יו"ט הן ברגלים הן בר"ה ועל הרוב נמשך זמן הביקור עד שעה סמוך לחצות ומעולם לא ישב בליל ב' של פסח אל הסדר קודם שעה זאת ביום ז' תשרי השלים בכל שנה החומש עם התלמידי' ע"ש שהיה יום לידתו וקיבל כל א' מן התלמידים שהיו שם ד' צ"ל לקנות בהם לחמי חלב וכן קיבל כל תלמיד בתענית ער"ח ובשני וחמישי מהמתענין בליל הו"ר וכן בליל שבועות אמר עם התלמידים הסמוכי' עליו כל התיקון הנדפס חוץ מהתפלה שניי' לאחר ספר ראשון והתפלה על תיקון כרת אותן לא נאמרו גם לא אמרו בשבועות תרי"ג מצות אחרי כי יאמרו אותן בתפלת מוסף ובהו"ר הלך לישן אחר התיקון שהיה על הרוב במשך ב' שעות אחר חצות:

ובליל שבועות היה כבר עמוד השחר וצוה לבחור שהי' ישן לומר כל הברכות מע"כי עד גומל חסדים טובים ואח"כ ברכת התורה ואמר לתלמידי' שיכוונו לצאת בזה עד אחר שיעמדו משינת שחרית שהיא אז במקום שינת הלילה וכ"כ יעב"ץ בס' עמודי שמים ובהו"ר היה מקפיד שלא לאגוד ההושענות והוא הקפיד על עץ עם י"ז ענפים כמו שהובא במג"א ובתפלת שבועות אמרו כל הפיוטים דהיינו בשחרית אחר י"ח ובמוסף בתוך התפלה וכן שיר אקדמות בנערותו שמעתי מפיו היה מתענה מי"ז בתמוז עד ת"ב ובימי

הישישות עכ"פ לא אכל מאכלי בשר מי"ז בתמוז עד ת"ב ואך לעת זקנתו לא קיים כ"א מר"ח עד התענית בשנת תקצ"ח היה חלוש עד מאוד אחר תענית י"ז בתמוז והוצרך לאכול בשר עוף בשבוע ראשונה אחר ר"ח אב שלא היה עדן שבוע שחל ט' באב והצטער ע"ז עד מאוד ובבא ת"ב הפציר בו הרופא עד מאוד שלא להתענות ולא שמע לו וגם שמר מנהגו שלא אכל בעט"ב יותר מרוטב (איינברענזו"פע) ושכב בליל ט"ב על הארץ ובכל זאת השלים התענית בשלם ובבקר אחר התענית בא הרופא לבקרו ואמר לו דרך שחוק כי אף שנהג עט"ב כמנהגו הנ"ל היה לו תענית טוב יותר מהרופא:

ביום התענית הביאו לו לעת ערב קודם תפלת ערבית אחר צאת הככבים משקה (קאוו"ע) וש"מ דטעימה מותר קודם ק"ש של ערבית והמג"א בה' לולב נסתפק בזה לענין טעימה קודם נטילת לולב בליל פסח האריך עם הסדר עד שעה אחר חצות ברוב השנים ובלילה שניה בכל שנה ולא הקפיד על אכילת אפיקומן קודם חצות וכל אריכתו היה עם הילדים והילדות הצעירים ותרגם כל תיבה שבהגדה וביאר תוכן הענין מבלי לומר שום דרוש כלל:

בביה"כנ אחר ערבית לא אמר מעולם הלל למרור לקח בכל שנה לכל בני ביתו חזרת שקורין (סאלאטה) כד' הח"צ בין לברכה בין לכריכה ושכר איזו בחורים שהיו בוררים אותו ע"י (שפעקטיף) שלא ימצא עליו שום תולעת והנשאר בלילה השניי' מן הסדר בשלו לו ביום ב' ע"ד שיורי מצוה וזולת זה לא בא (סאלאטה) לביתו כלל לוקח הג' מצות דהיינו העליונה עם התחתונה והפרוסה באמצע בירך המוציא והמסובין ענו אמן ולא בירכו המוציא כלל וכן בכל שבתות ויו"ט הצריכים לחם משנה ופירס כזית לכלא' מהמסובין ואח"כ:

לקח הפרוס' ופירס כזית שוב לכל א' מהמסובין ולאחר שפירס לפני כלם לקח השני זתים סמוך לפיו ובירך עם המסובין ביחד על אכילת מצה והכניס מהם מעט מעט לפיו ולעסו והניחו בצד הפה על הלחי השמאלית ולאחר שלעס כל השני זתים בלען בב"א וכן אצל כזית מרור וכן אצל הב' זתים של הכריכה וכן בשני זתים של האפיקומן אחר ברהמ"ז אמרו הלל עד כל"ח בתרא וסמכו לזה כ"ו כל"ח ואח"ז נשמת עד מעתה ועד עולם וסיימו בברכת יהללוך ושתה הכוס ואמר לשנה הבאה וכו' חסל סדור פסח וברכה אחרונה על היין ואז צוה להנשים שילכו לישן מלבד הילדות הצעירות כאשר יבא לפנינו ואז סיים הפיוטים וביאר הפיוטי' ובפיוט כי לו נאה לא אמר לבסוף כי לו נאה כי הי' אומר שהוא התחלת החרוז דלא כיעב"ץ בסדורו והג' פיוטים אדיר יבכה ביתו ואחד מי יודע וחד גדיא תרגמו לפניו הילדות הצעירות בל' אשכנז והי' אומר טעם מנהג זה כדי

שיעורו הילדים עד לבסוף ובין שנים לשלש שעות אחר חצות השלים הסדר ולמד עם התלמידי' שיר השירים עפ"י פי' רש"י אך היה אומר איזו סנסנים דרוש כאשר נדפסו בחלק שני מספרי ובראות התלמידי' כי הוא נרדם אזי סרו ממנו וישן עד אור הבקר על המטה של הסיבה ובשעה ששית אחר חצות כבר בא לביהמ"ד לתפלת שחרית ומוסף בימי הפסח ג"כ לא רצה לברך על פת בשחרית ואולי שלא תהא סעודת יו"ט על פת לבד ושתה אחרי קידוש משקה (קאווע) ורחץ פיו ואכל שנים שלושה עגולים מתוך הרוטב והיו קטני' עד מאוד משום ס' ברכת המוציא הקמח לכל בני ביתו הי' קמח שמורי' והי' אצל האפי' מתחלה ועד סוף ואחר כל עיסה רחצו הספל ואחר כל מצה נטל העורך את ידיו וגררו השלחן של המערכת בכלי ברזל העשויין לכך וצוה על האופה שלא להסיר מצה ממקומה אם לא שהלכה ע"י נגיעת המרדה מבחוץ ות"ח א' השגיח כל ש ה על זאת בע"פ אחר חצות אפו לו עד"ז ג"כ המצות לסדר ולא הי' מקפד על ג' לעשרון ולא לעשות בהם סימן כ"א נאפו כשאר מצות: בט"ב התפלל בביהכ"כ בלילה וביום ואחר הצהרים עלה לחדרו עד תפלת המנחה שבא לבית המדרש ומה שהי' התעסקו ביום ט"ב בביתו לא זכיתי לדעת בימי הפורי' התפלל בביהמ"ד והקפיד בקריאת מגילה על פסוק אשר נתן המלך לקרותו שני פעמים בפעם הראשון קראו להרג בלא וי"ו החבור ובפעם השני ולהרג בוי"ו החבור וכן על פסוק נקהלו היהודים קראו בפעם הא' לא עמד בפניהם ובפעם הב' לפניהם והפיוט לפורים אמרו באמצע תפלת י"ח בכל ער"ח אחר יוה"כ קטן או קודם תפלת ערבית אם לא עשו יו"כ קטן מכרו נרות התפלה ונרות קה"ת והוא קנה אותם ונתן כל השנה נרות תפלה לפני העמוד ואבוקת שעוה לקריאת התורה וכשהיה לו יא"צ הביא גם הנרות ממקומו לפני העמוד מגילת אסתר שלו היתה לה עמוד בסוף והיה נזהר ליגע בה בעת הקריאה משום האוחז ערום דרשותיו היו ליל ר"ה בביתו ולפני תקי"ש בבית הכנסת וכן לכל נדרי והי' מקפיד לעורר מן עון קרי ואחר הדרשה הוידוי וסיים בפסוק אור זרוע לצדיק וכן דרש בש' שובה ואח"ז ח' טבת ז' אדר יום לפני ל"ג בעומר לפני בכי הח"ק בז' אב בביהכ"נ וכן בכ"ז אלול יום מיתת רבו הגאון מו"ה נתן אדלער ובשבת שלפני ר"ה בביהכ"נ (צוקערמאנטל) והי' דורש גם ביום שלפני ל"ג בעומר שמעתת בסוגי' שהכין לזה וכן בשבת שלפני ר"ה בסוגי' שהכין לזה ובדרשה לז' אב היה מונה בכל שנה זמן חורבן בית שני כמבואר במכלת' ס' בא כשאי אתם זוכים אתם מונין לחרבנו מעולם לא ראה אותו אדם זולת השמש שלו בלא מעיל העליון ע"ד אל ישנה אדם מרבנות שלו עד הנה עלה בזכרוני ממנהגי מרן הקדוש זי"ע ועם הקורא הסליחה שלא שמרתי הסדר כי כ' כל זה פה מרחץ פאראד סמוך לקהל ווערפעלענו:

מנהגי תפלותיו:
רובם נתבארו למעלה רק ששמר מאוד להתפלל כנוסח אשכנז כמבואר בתשובתו להגאון מו"ה משה טייטעלבוים בחלק או"ח א תשובו' ח"ס אלא שהי' אומר מוריד הטל בלחש ולא בתפלת קול רם כשהי' לו יא"צ וכן אמר בלחש נוסח שים שלום גם במנחה ובפסוקי דזמרה בשבת לא אמר על הדרך המוצג לפנינו כ"א הקדים המאוחר ואיחר המוקדם אחר נט"י בשחרית היה אומר ברכות השחר עד גומל חסדי' והקדים לומר המכין מצעדי גבר כדעת הב"ח ואחר גומל חסדי' אמר ברכת התורה ועריבים לא אמר עם הצבור כ"א בפ"ע אחר ערבית גם שיר היחוד ושיר הכבוד לא אמר עם הצבור ולא עזב כל השנה שום פיוט מלאומרו עם הצבור יאמר כי בפיוטי הקליר יש סודות עמוקות ופיוט שאין בו סוד לא הי' חשוב בעיניו וכן צוה לומר בליל כל נדרי כתר מלכות של הרדב"ז ולא של בן גבירול:
עד הנה רשמתי פה מרחץ הנ"ל יום א' ה' אלול תרל"ט. מנהגיו עם התלמידים:
אעתיק פה אגרת שכ' בבחרותי בענין זה לאלוף נעורי הגאון מו"ה הילל ל"ש ני':
בעה"י יום ז' י"ג למב"י תר"ה:
אור יבקע כשחר כהלל בן שחר לאיש כשחר נכונו מוצאיו ומובאיו ה"ה אלוף נעורי צמיד לבבי הרב הגדול המפורסם כקש"ת מו"ה הילל ל"ש ני' תופס ישיבה בקהל נאלאנטהא יע"א:
יקרת נועמו הגיעני, והנה שחר שחרני אהבתי, להשתדל לאסוף אליו צאן קדשים חבירם מקשיבים לקולו, אהובי ורעי היקר אם גם מה שאמר הרמב"ן ההשתדלות והחריצות הבל והגזירה אמת לא אמרו כי אם בעניני הגוף הנגוף בכל זאת בענינים כאלו אשר אין ביכולת הבשרי ומידו לו לאשר ולקיים, כשאר המצות אשר ברשות האדם לבדו נתונים נתונים המה לו,:
קורא אני גם על כזה ואל תתחכם יותר אל תרדוף להתחכם דווקא בקצה האחרון דהיינו ומתלמידיי יותר מכולם למה תשומם יען המורגל לדרוש ולתור על דרך זה לבד אם לעת לא יעלה לו הגורל, ישומם בישבו בדד, ורגיל אני לפרש מה שאחכז"ל במס' תמורה כשהתלמיד הולך אצל רבו ואומר לו למדני תורה אם מלמדו מוטב מאיר עיני שניהם ה' ואם לא עשה כולם ה' מי שעשהו לזה חכם עשה אותו טיפש לזה טיפש עושה אותו חכם דמק' על היותר הל' דקאמר אצל רבו דעדן על זה אני דן דאם אינו מלמדו האיך הוא רבו, אמנם מוסכם אצלי כשם שהראה הקב"ה למשה דור ודורשיו ומנהיגיו זה ראוי' במקום זה לדור זה כך אלקי' הבין דרכה של חכמה וידע את מקומה, כי לאו מכל אדם

זוכה מכל איש ואיש, לקבל שפע תבונתו ולזה הכין המושב יחידים ביתה לכל הרוצה שיושפע לו מקור השפעתו, ומעין תבונתו ונתן לאיש אשר הכין לו חכמה ותבונה כפלים לתושי', וזה טעם ילמוד במקום שלבו חפץ כי החפץ הזה חפץ אלקי וה' העיר רוחו לשאוף בצמא ממבועי היכן לו, וזה אמר' בזמן שהתלמיד הולך אצל רבו אשר היכן לו הש"י אם מלמדו מאיר עיני שניהם ה' השי"ת נותן ברב בינה יתירה ובתלמיד השגה לקבלו ואם לאו עשה כולם ה' מי שעשאו חכם לזה עושה אותו טיפש כי החכמה יתירה שנתן לו ה' בשביל התלמיד הזה, והנה סהדי במרומים כי מכל קריות וחוצות עם ה' אשר ראיתי ובקרתי מעודי עד היום הזה, אין גם אחת נעימה ויקרה אלי כעיר הקודש קהל ה' אלה פ"ב המהוללה יען ת"ל זה המקום אשר ברשות האדם להתנהג כאשר לבו חפץ אם בתום וביושר באמת ואמונה יעשה מה שיעשה, ואין דובר ואין מלעיג ואין מסטין וזה לא ימצא בעוה"ר בערי הפרזות, אמנם בכל זאת עיני לשמיא נטלת ויום יום נפשי בכפי אשא לבל יפיל ה' חבלי בנעימים האלו ונחלתי זאת אשר שפרה בעיני, לא תשפר לנפשי וחלף אבחר דרכי לאות בזה מושב טוב לי להדליק אהלי ממדינתנו אלו, ולשבת בדד בארצנו הקדושה הן בזה כמו בזה, לא אוכל להיות עץ שתול אשר פריו יתן ואך בעבור זאת הפרתי עצתי מאז לבלתי כתת רגלי לחוננן עפר ציון אמנם אשר אם אותר בזה ואבחר מכון שבתי באחת מערי יהודה אתר דציתי עדן בקול קורא לאלקי וחלילה ימנע בכל זאת אבינו הנמצא לשוחריו ממני לעשות פרי לא אמאס בעבור זה שבתי וחפצי ולאמר או חברותא והיכן דברי חכז"ל הלומד תורה בצנעא מכרזת עליו בפרהסי' ומה אעשה אם אותן הילדים אשר הוכנו להניק מתנובות שדיי, מאסו והפכו חוק, ולא אבו לשמוע בקולי קל אליהם אכן זאת אעשה, אחפש ספר מדותיי ואבקש חשבון מנהגי אם לא הייתי ואהיה חלילה בעוכרי אם לא תהלוכי עם החכמים המקשיבים לקולי ושחתי עם יושבי שער וגערתי תחריב ותיבש כהרי נחל דבש וחלב אם אמנם לבי אמר לי האיך תדע מעצמך מקיצוריך ותבין מחסורי כוחך ואין הנפש רואה נגע הגוף כ"ש נגע עצמה וידעת גם ידעת אשר כל מעשינו כלולים מטוב ורע ולב האבן תקדים שלש עשרה שנה אל לב הבשר, ועשרים וחמשה שנים יחלופו ויעבורו טרם נדע לברר מדתינו אי לזאת לא יחרד לבי, אך יתר ממקומו להמליך לבי עלי לבדי, כי אם בדרך הדריכנו קודש הקדשים בו אדרוך ובמסלה הזאת אעלה יען בנותיה אדרוך הלא קול אומר קול דודי דופק לאמור אם לא תדעי צאי בעקבי הצאן על משכנות הרועים ועתה הנה כחך ה' בעצתו להאיר פניו אליך בהיות עיניך רואות שנים כמה פני משה כפני חמה איש כל דרכיו כלכל במשפט ומעשיו במשורה וחפץ ה' בידו הצליח ועתה מה לך לסור מדרך

חיים הלזה אשר ראית והתבוננת ורגיל אני לפרש מאמר הכ' בישישים חכמה ואורך ימים תבונה דר"ל החכמה תשרש שרשי' בלבות החוסים בצלה אם תבוא מישישים יען הנסיון מוכיח כי דרכם וחכמתם אשר בהם קשטו עצמן ועלו והצליחו ועשו פרי ושורשו והגביהו למעלה היא הנתיב היושר וזה ואורך ימים שלהם נותן לנו תבונה ועתה מי הוא זה אשר יבוא לגרוע או להוסיף לתקן ולהעדיף עלי אורח חיים למשכיל הקדוש הזה ואיזהו בן עוה"ב ואזנך תשמענה דבר מאחריך וגו' ועתה אם כן איפא סלת לך בנפת שכלך ופלס במשקל תבונותיך והישב ברעיונך ולוח לבך והרם לך בכל עת תרומות מדות מלאך ה' צבאות הזה והי' לנוכח עינך תמיד ואז תדע בעינך נאמנה אם גם חלילה לא יאספו העדרים אליך כי לא ממך ומידך נתן לך אלקי' ואמנם לזאת תחלק לך עיניך זאת כפי אשר חזית והתבוננת וחקרת ודרשת לענינים ארבעה הן הנה ארבע אמות של הלכה אשר מיום נהרס גדר סוכת דוד הנופלת כלולי אהבת ה' בעולמו:

הא' הוא הראש הנהגתך בינך לבין עצמך הנוגע לך לבדך וזאת שנית הנהגתך עם התלמידי' ועוד בה שלישי' הנהג' התלמידי' שהן ארבעי הנהגת התלמידי' זה עם זה ואמכם הנהגתך בינך לבין עצמך ה"ה הדרך אשר בו תלך ומסלת הקודש אשר תסליל תכוין מדה אשר לא תהי' הפסדה מרובה משכרה וזה להיות דעתך נערב על הבריות וירגישו החוסים בצלך אהבתך לבבי אל חי ושמחתך בהתקרבם, ואף גם הפרישות אשר תתנהג בו לא יתראה החוצה ומורגלא בפומא רבינו הקדוש זצוק"ל ב"ד ר"ל הבדידות קודש ילבש כי עמוד בר הלבב אהבת הבדידות אמנם צריך להזהר להסתיר דבר זה מאשר סביבותינו למען לא יאמרו מי יגור עם אש אוכלה כי אם ומכנסי בד ר"ל כניסת אהבת הבדידות ילבש על בשרו, ורגיל אני לפרש ועלהו לא יבול ד' רז"ל זה שיחת חולין דר"ל עלה דהיינו בני עמא דארעא המוכנים לעלים דמקיימי אתכליא ג"כ לא יבולו אמנם זה בא מטעם שיחת חולין שלהם אשר על יד זה לוקח נפשות חכם ולא זה בלבד להראות אהבה להמקשיבי' בקול דברי לעשות קול דברו כי אם גם להמתכחשים העושים מעשה זמרי ומבקשי שכר כפנחס גם המה לא יבינו אשר אנחנו בקיאים במעשיהם והיה מרגלא בפומי' זצוק"ל אל תסברו כי תוכלו לכחש לי כי אם ארצה שיעלה על דעתכם ככה וצריך להיות עם עיקש תתפל ולא לגלות לי' ידיעת מסתוריו כי די לנו אשר יכסה עוד הבושה פניו וירצה באהבתנו והכלל פנים בפנים צריך להיות כל אנפין שוה וללמוד זה ממידות בוראינו אשר עוד באנוש נשמתו ויקוה תשובת יציר אדמתו לא יתן להבחין פני רצונו מפני כעסו ואף גם זאת אם יחטא לו איש להעיז פניו נגדו, לא אמר לו גש הלאה כי אם אומצי לי' נפשי' ורגיל הי' לצות לתלמידיו ללמוד ממנו דבר אחד בהם

הדבור משנאיו תחתיו מימי לא נצחתי אדם ועי"ז מימי לא נצחני אדם והי' אומר לכו פעם אחת כי מוצא בנפשו שתי הפכיות זעמו רגע עברתי שמורה נצח לאמור בעת יוודע לו עקשות ופתלתל מתלמיד' ואנשי שלומו זעמו עליו רגע ואח"ז יוכל שוב לקרבם אל מלאכת הקודש להשתדל עבורם להגדיל טובתם אמנם יודע ערכם ועד היכן תהא יד חסדו והשתדלותו פשוטה להם' ועד אן תבוא ולא תוסיף ולזה עברתו שמורה נצח וראשית כל לבל:

יראה על פניו אשר יהדר פני הדבוקים בפרישתו ויבז לאשר לא יעשו כמעשהו כי אם גם בלבו חזון למועד עצור הוא בעצמותו ולא יראה החוצה, ובזה יהי' לו כבוד והדר ותפארה ועוז וממשלה למרבה המשרה וזאת שנית בענין התלמידי' ידוע להוי לנא, אשר מקדם קדמתה ומה גם בדור היתום הזה תלמיד הבא לישב בצל התורה והיראה כגוי הבא להתגייר דמי, וכאשר עלינו להודיעו להגר הזה אחרי משכנו אותו בדברים רכים כהלל הזקן בכ"ז להודיע עונשין וגזירות כן הדבר הזה ראה ראיתי ודוכרן עובדא דהוה בדידי אשר באתי לחסות בצל הנשר גדול האבר ארך הנוצה רבינו הקדוש זצ"ל רך הייתי וצעיר לא ידעתי בין טוב לרע בבואי ימינו פרש לחבקני ולומר לי שלום בואך, אמנם אחרי דבר עמי אחת ושתים החל ליראיני ולירך לבבי לאמר הן אתה היום ילד קטן ורך היעלה על דעתך לסבול בזה לחץ זה הדחק אשר יסובב בני בזה וזה לשני סבות האחת למען לא יפנה לקחת משען לחם וארוחה, טרם יערך שולחנה של תורה ויהא תחלת מגמתו להטות שכמו לסבול מכירות ועוני המשברים לבו וכוחו, שלא יהא דעתו זחה עליו וממדבר ר"ל שמשים עצמו במדבר ארץ לא זרועה כמדבר זוכה למתנה, וזאת שנית כי אין מן התועלת אשר יבין וישכיל התלמיד הלזה גודל שמחתנו בו ועוצם תשוקותינו לקרבו אצלינו אף שהוא לתועלת, ואם חפץ ה' בידו לא יסוג אחור מדברינו אלה ועל כתפיו ישא מוטות מלמד ודרבן מדעינו, וזאת שנית להיות עיקור מגמתינו להדריכו על השקידה והתמדה בתורתנו הקדושה, והמאור שבה תחזיר הרע שבו למוטב ואמנם לא יהא שוה לנפשינו אם ישקוד כל היום על ספרי היראה והמוסר וכיוצא מספרו חסידות אבל הזהירנו רבינו הקדוש לאמור יקח נא יום יום מעט מים דהיינו מדות המגיעי' אותנו אל התורה, אבל העיקור וסעדו לבכם פת לחם לחמה של תורה, להיות דברי תורה, משוננים, וקורא אני אל התלמידים ההוגי' כל הימים או רובו רק בספרי יראה ומוסר חבל על דאית לי' תרעא ודרתו לתרעא לא עביד היפך מה שאמר ר' ינאי אכן שבשקידות התורה עצמה צריך זהירות גדולה ועינא פקיחא כי בעוה"ר הרבה מן השוקדים מגמתם

להראות יפים ובקיאתם וע"ז השטן מפצץ קרנם ושבשתא על ביניהו ומרגלא בפיו הקדוש נח לו ה לומד שלא בהתמדה ממי שאינו לומד בהתמדה:
ורגיל אני לפרש מסיע אבני' יעצב בם דאמר רבא בפ' חלק אלו בעלי משנה ר"ל המסיע מבית מדרשו אבנים שלימות ת"ח בקיאים ועצב בם כי מתוך שלא ידעו ויטעמו נופת צל בינת מתורתינו הקדושה ולא עליהם נאמר דדי' ירווך בכל עת והכל בעיניו כגזיה"כ ולא עוד אלא שיאמרו כבר מלא קרבינו משלחן גבוה והגיע התור לטייל בפרדס כאשר עינינו רואות בזמנינו בעו"ה בזה החלה לנפול חומת ברזל בארץ אשכנז ארצה יען פסקו הישיבות והרבני' הישרים בלבותם בכל זאת להשכיל לאחרים לא ידעו וכבר העיד על עצמו הגאון בעל אשל אברהם כי בחדודו ופלפולו החזיר בדורו התורה ליושנה וע"ז אמר רבא שם כי ביקע עצים דהיינו החידוד עוד עץ קטן מדליק הגדול במס' תענית יסכן בם דהיינו בעלי תלמוד דהוא סברת טעמי המשכי' כפי' המפרשים, והעיקר לחבב סברא ישרה אשר יאמר אחד מן התלמידי' אפי' זעירא דמן חבריא ולהכות על קדקוד דעה משובשת אפי' מהגדולי' אמכם בלשון רכה וראשית דבר תלמיד הבא מחדש לישיבתנו והחל להראות לפנינו שכלו ותבונתו בפלפול וכיוצא לחבב דבריו וליפותם אם יש בהם ממש והעיקור אם כמה פעמים נבייש ברתחא דאוריית' אחד מן התלמידי' או החבירים לדבר כשוך חמתינו עמהם מילי דבדיחי ולהראות להם סבר פנים ומה גם אם לאחר התבוננת נראין דבריו מדרכינו ודוכרן אשר פעם אחת געֿר רבינו הקדוש בכעס א' מן התלמידי' ועל משכבו ברעיוניה סליקו אשר הדין הוא עם התלמיד ולמחרת פייסו בפני כל הישיבה ובקש ממנו לסעוד עמו בש"ק ואמנם לקרבם אליו העיקר לפי מה שיקרבו עצמם והם מרגלא בפיו הקדוש החוצה שאכירנו אותו אכיר ואף גם זאת צריך פקיחא יתירא אם יקבלו מה שיקבלו על נכון ושבח אני א' מגדולי דורנו אשר אם תלמיד לומד אצלו איזו שנים ולא יכון שוב בעיניו לנסותו ולהעמידו על כור הבחינה יצוה לו אשר הוא ינסה בפניו התלמידי' הקטני' ומזה ידע ענינו מהותו וערכו על נכון ואף גם להשכיל אם כל אחד מן התלמידי' אשר כבר הגיעו למדרגה אם יגמרו למגמר מלבד לסדר והעיקר אם יחזרו על הישן ע"ד אם שמוע תשמע וידועי' דברי אבינו לנון וחזרת אמנם בענין הלימוד המוסר לא יישר בעיניו ללמוד שום מוסר עם התלמידי' כי אם ספר חובות הלבבות הוא הדבר אשר בו ידע אנוש לפלס מעגל רגליו להיות מוצא חן ושכל טוב בעיני אלקי' ואדם ואם גם שאר ספרי מוסר ילהיבו לבות בני אדם בכל זאת לא ידע עדן לשקול ולהבין ולברר מדותיו ומעיד אני עלי כל התלמידי' אשר שמשו את רבינו הגאון כי יאמרו כל אורחותיו וכל הגדותי' וכל משאו ומתנו הי' לקוח מן הספר הזה והוא דבר השוה לכל

נפש כקטון כגדול רק בהסביר הדברים והעיד לי בנו רבינו כ"י אשר בימי בחרותו מצאו רבינו זצוק"ל הוגה בס' ר"ח ואמר לו הכח בני זה בימי בחורותיך והרי זה בכלל מה שהי' מורגל בפיו הקדוש פסיעה גסה נוטלת מאור עינו אמנם אשר הזהיר אותנו כמה פעמים להגות לבין עצמינו הוא ס' מנורת המאור המלוקט מאגדת חז"ל ואין לגנות חלילה ס' מוסר האחרים, אבל בימי הילדות אשר עוד בל נטעו בל יך שרש היראה בלבם כשם שחייב אז ללמוד תורה מרב אחד כך צריך לברר לו דרך א' מיוחד בו ילך לבטח דרכו ולא ילוזו מעגלותיו וע"ד המספחת אשר פשתה כעת העיקור לעשות עצמו כלא ידע מהמשמרים הבלי שוא, ואך בלשון רכה ואמרים עמרים מ"ד חז"ל יערב אחת בהרבה להרגיש לב העומדים במשמרתם לבל יסוגו ג"כ אחור, ובכל זאת לא יאשים ולא יפליג להלבין בפרט, אם לא שיעשו חלילה תורת ה' לטפלה או שילמדו דברים כאלו אצל אפיקורסים חברים משחיתים ושנה טרם נסתלקה ארון הקודש מתוכינו אמר לנו בליל הו"ר כי אותן התלמידי' אשר צוו מאבותם להשיג וללמוד דברים מדברים שונים הוא גוזר עלי' ללמוד אצל נכרים ולא אצל אפיקורסי' ישראל ויש מחילוקי' שונים בהבנ' אלו הדברים ספרי רמ"ד וס' דקדוק מהמינ' השם ישמרנו מהם אמנם בעוה"ר בזמן הזה הוא מן הנמנע שישמעו בקול תוכחה להשיב אחור ידם מהם ודי אם לא כעזרה ולא ניתן ח"ו הסכמתנו ואמנם לשון אשכנזית ולע"ע במדינה זו הגרית ג"כ הלשונות עם דקדוק נכון לקרות (צייטונגען) והדומה להם מלבד ס' פילאסאפי' או טיאטרוס או שירי עגבים או מליצות עגבים מלבד אלו וכיוצא בהם עד אשר יוכלו לכתוב אגרת ושטרות וכיוצא כל אלו מלבד ההגרית ובכללם מלאכת החשבון את זה גלוי וידוע אשר שכר רבינו הקדוש לבניו ובנותיו מורה להורות כל הענינים הנזכרים אמנם בכל זאת לאו כל מוחא סביל דא ומלה בסלע משתוקא בתרין ואשרי מי שכלה שנותיו ולא חבאן והעיקר לשרש האהבה בלב התלמידי' ולהראותם:

בפועל וע"י שיחות מוסר הנהגות טובות ומזה נבא אל השלישית אשר ישמעו וילמדו ויקשיבו ויאזינו ויגמלו זא"ז חסד וידריכו זה את זה לרצוננו וישתדלו בכל עז להשיב רצון ואהבה ממנו ובכל זאת תהא חוץ מעת הלימוד והצורך השמאל קצת דוחה, ולא ידעו זולתי אחד מיוחד וממאויי ועניני ביתי משפחתי וערכי, אמנם לזאת אנחנו צריכין אל הרביעית לשום מהם ובהם ראשים ופקידים, ולהזהיר הגדולי' על הקטני' ולנהוג כבוד בגדולים למען יצייתו להם הקטנים ואם בלבינו על אחד מהגדולים קצת איזו חשש נגל למוסר אזנם לאט לאט בינם לבין עצמינו ולא בפני הקטנים ואזי בעזרתם נגיע למבוקשנו כי המה בעצמם ידריכו זה את זה, וכולם ינהגו רק על פי המידות הישרות מ"ס חו"ה לבל

יגוס לבם ויתגאה, ולא ישלוט בהם חסרון בטחון ויומאס העולם והבליו בעיניהם ותיקר תורתנו הקדושה בעיני' ולעמתם זה לזה ברוך ושלום יאמרו ואיש את אחיו יחזיק ולרעהו יאמר אמץ והעולה על הכל השיעור יום יום אפי' בע"ש ועי"ט אם יתכן ולא יפול חלילה הגיון תורה שבכתב עם פרש"י ורמב"ן מהם, ולא להרבות להם חדושי אגדה כי אם רק שיבינו סיפורי התורה מדרשי ודקדוקי חז"ל דבר דבור על אופנם וזה לנו מצור משגב וכלי חפץ להכות באגרוף רשעים מלעיגים אשר לא יבינו משפטן ובדברי קדש כאלו ואלה מוסיף עליהם פי' הרמב"ם על אבות ומשנת חלק והלכות דעות תשובה וכיוצא בידינו להקהות שיניהם אם יפגשו בנו, והמה ת"ל לא ימצאו ידיהם ורגליה' ובפרט מד' רבינו הרמב"ם ורמב"ן ומו"ה ורש"י המפורסמים בעיני המון שמא דידהו גרים להכנס דבריהם בעיני המון ויסכר פי דוברי שקר, וכסף נבחר לשון צדיקי' על שפתם יעלה נחל על גבולו סביב תרבה ויפריחו בחצרות אלקינו ועוד ינובון בשיבה:

הנה אלופי היקר מכ' דבר באזני בקול עט סופר, כי היכי דנמטי' לי' שיבא מכשורא ממני ואנוכי הרבתי במלין כבירים ולא לאלפהו חכמה ודעת באתי, כי אם להתיצב נגד עיני אמרת קודש של רבינו ואלה כעת אזכרה, ואמרתי אחברם ואצרפם לי יחד ואציעם גם לפני רופא ומ"ק הטוב בעיניו יבחר דברי העומד לשרתו בעת יהא לאל ידו אמנם כעת אי אפשר ונמנע ממני לעשות רצון קדשו עד עת מועד וכל איש ואיש מבני שיבתנו אשר יבא לשאול עצתי אנה יפנה מפה עצתי תנחהו אם יאבה דרך גבולו, אבל יאמין לי רו"מ כי מיעוטא דמיעוטא מהבחורים אנשי אמת יראי חטא אשר יעזבו ישיבתנו הרמה ות"ל רובם אהובים וברורים ה' עליה' יחי', דברי המתכבד באהבתו: חבר בן חיים:

למען לא אניח הנייר חלק אציע עוד הפעם לפניו התי' על הקו' ועל הספרי (עיין בסוף אגרת אחרת) וכי משום ציונם נוציא מחלל שבת להריגה לענ"ד פשט ד' הספרי מיוסד על פי הסכמת כל ראשי אלופי ישראל אשר האריכו בזה ה"ה הכוזרי והרמב"ן בכמה מקומות שכ' כי המצות לשם אלקי הארץ ומטעם זה נשא יעקב בחו"ל ש"א וא"כ יקשה למה גם לאחר אבדנו מעל הארץ הטובה בעוה"ר ושמתם דברי אלה לזה קאמר דבאמת הטעם שציוה אותנו הש"י תורתו בחו"ל הוא ע"ד שנתן לנו תורתו במדבר למען נהיה ראוי' ונכונ' בכל עת ושעה לחזור לארץ מאוויינו ולעמוד שם על משמרתנו משמרת הקודש אמנם הש"ת אשר ציוה אותנו תורתו זאת וזרז אותנו בעונשים ואזהרות על קיומה הוא אשר זירז אותנו עליה בחו"ל ומה לנו אם הטעם מעצמה או מטעם שיהיו מצוינים בידינו אנו פי מלך עלינו לשמור וכאן וכאן דאורייתא: ואגב ארשים מה שאומרים בשם הגרא"ו ז"ל כי ברש"י שם טעות המדפיס שהי' כ' ה"ת ע"מ והדפיסו

תפילין ומזוזה וצ"ל תרומה ומעשרות הפרישו תרומה עשרו מעשר ואין ד' הש"ס בקידושין בסוגי' דמצות התלויות בארץ מ' כן עיי"ש:

שלום שלום לרחוק ולקרוב הי ניהו ידיד נפשי חבירי ועמיתי רב פעלים אלופינו מסובלים כרב ושמואל, אם קבלם מה שכרו תלמודו מתקיים בידו, ויאריך ימים חרוץ ושנון, יפה פרי תואר כש"ת כה"ר פייבל נ"י: אחרי דרישת שלומו וטובו אעתיק לו הקונטרס הלזה מעט הכמות ואיכות ומתוכו יבין האיך דעתי נוטה, ומהדברים שביני לבינו אין איש עמנו דילף אם שכחתי אפי' יום אחד מלהזכירו שלש פעמים ולא מג אהבתי שאינה תלוי' בדבר, וגם ברוע פנים ייטב לב והעד הנכון כמים פנים לפנים: שאלת הנפש לשכל אתה רעי ואהובי אור עולם זוהר רקיע כנופך ספיר ויהלם אור נאצל מקדוש עליון אשר יקרת ונעמת לי מאוד ונפלאה אהבתך לי עבור כי ד' נתנך בקרבי להיות לי לעזר ולסעד לאב ולפטרון להורני דרך האמת ועל ידך אגיע לאושר האמתי ואזכה לאור באור החיים וחיתה נפשי בגלליך חיי עולם! עתה נפשי בשאלתי שחכמתך תיעצני את הדרך אלך בה והמעשה אשר אעשה ונא תרשיני להציע לפניך ספקותי הנה חשבתי דרכי ולבי יחל בקרבי ומעי רותחו ולא דאו בזכרי מהו תכלית בואי הנה לעו"הז והוא לימוד תורתינו הקדושה וקיום מצותיו הנחמדים ועד היכן יכול להגיע גדולתי אם אזכה ובתתי מהלכים לך בין עומדים אלה ואחז"ל גדולים צדיקים יותר ממה"ש ושני חיי חרוצים ובכל יום ויום אני הולך וקרב לבית עולמי ומתרחק מעולם העשייה וימי קלו מיני רץ ותמול לעד לא ישוב ובחפשי אמתחת זכיותי אחזתני פלצות ובמסתרים נפשי תבכה מתי אבוא ואראה פני אלקים כי ראיתי מך ערכי ודלות מעשי וכמה ימים עברו ושנים חלפו לי ועדין נער אנוכי בתורה ומע"ט אלה אזכרה ואשפכה עלי נפשי מה אשיב שלחי דבר וכי יפקוד מה אשיבנו ואם לא עכשיו אימתי וגם קצת מעשים טובים שיש לי כדבעי למעבד לא עבידנא וכמה הם פגומים מכף רגל ועד ראש מתום אין בהם מחסרון כוונה ותערובות פניה ועבודת שיתוף שיהיה תפארת לי מהאדם ועל כולם עבודתי לו בעצבות שעל זה חרה אף ד' בעמו תחת שלא עבדת בשמחה מרוב כל וחולשת אהבתי לו יתעלה שהרי כמה שעות עברו בביטול מצוה לאהבה ולדבקה בו וגם כשאני זוכה לזמן מהזמנים לקצת טוהר:

לב שאני מרגיש בעצמי שמחה ואהבה יתירה לעיתי' שזה סימן שאני מרוצה אז לבוראי ואז נכספה וגם כלתה נפשי להוציא מחשבתי אל הפועל כאיל תערוג אל אפקי מים הן בשירות ושבחות הן בתנועות בעת שגדלה תבערה כי בלא זה אי אפשר שעל כרחך צריך הגוף לעשות איזה שינויים ואם לא כן גם מבפנים תכבה האהבה כי לכל דבר צריך

התעוררות כמו שמצינו בדוד שהיה מפזז ומכרכר או בענין התפלה כהשתחויות דר' עקיבא שמניחו בזויות זו ומצאוהו בזויות אחרת וגם זה אין בידי לעשות שיאמרו עלי משתגע הוא חסר ושוגעים אני ויש לפרש כוונת הפסוק הושיעה ה גמר חסיד לפנים משורת הדין והסיבה לזה פסו אמונים הם אפי' האמת אין מקיימין מה שהוא מעיקר הדין דהנה ידוע הוא דצורבא מרבנן צריך לקדש עצמו יותר בכל דרכיו, מהמון עם עיין ב"ע דף ס"ב, צורבא מרבנן אפי' בנרייתא לא ניכול ופרש"י שם והנה לפנים שהיו המון עם יראים ומדקדקים בתורתנו ואפי' הריקנין מלאים מצות כרימון וכמה יוסף איכא בשוקא היה נקרא פרישות וחסידות אצל ת"ח תענית או קב חרובים מע"ש לע"ש או תבר גזיזיה דברדא ונחית וטבל ואפ"ה ל"ה זה אצל ההמון פרישות כשני תורות שהיו יודעים ומאמינים שהמתקדש וקרוב יותר לד' ראוי' שיתנהג כן משא"כ עתה בעו"ה שההמון עם על כמה גופי תורה עוברים ונעשה להם כהיתר ועבירה גוררת עבירה א"כ מעתה דיו והותר לת"ח אם יהי' צדיק שזה נקרא אצלם פרישות וחסידות ואם לפעמים גם תוספות יעשה יהי' בעיניהם כמצחק ויהי' לפעמי' הפסידו יותר משכרו ומשקרב לעת הזאת שמקוים בנו נביאיך שוא תפל חזו לך ועל עונך לא גלו וכל פרצה שאינו מהגדולים אינה פרצה ולנביא היום יקראו לפנים רועה ולא רועה בקר אפי' לרועה צאן וד' יודע ועד כי יותר מדבר אחד של יראה ופרישות שצריך להניח שלא יהי' כיוהרא בעיני ההמון ויאמרו מה גבר מגוברין והם אינם מאמינים דמרי צבי ועיני יורדה מים ואומר אני רבש"ע כל תאותי נגדך ואנחתי לא נסתרה ממך וכן בכמה דברים חם לבי בקרבי שאין ביכלתי ליזהר תקנת עזרא ללמוד בטהרה שהיו נזהרים בו גדולי חכמים הגם שאינה מעיקר ההלכה וכן בקיום מצוה ודברת בם ולא בדברים בטלים אפי' בדברי' המותרים והלואי שאהי' אוכל ליזהר מדברים אסורים וגם מענין הסתכלות באנשים שאינם מהוגנים שעבור כן כהו עיני יצחק ובפרט בנשים הגם שבוחן לבות יודע שאינו דרך חבה אפ"ה ראיה פוגם ואיוב סתמא אמר ברית לעיני כרתי מה אתבונן והרבה חברותא עושה להניח כמה מילי דצניעותא עם שאני יודע שאין להניח האמת עבור בושת אנשים המלעיגי' אשר עיניהם נוח מראות ולבותם מהשכל אלא לאשר ולקיים אותו אני צריך מכל מקום אבל סהדי בשמים כי מוכרח אני לעשות כן כי היום או למחר אני צריך להם לדבר מה הן שישמעו לתוכחתי או לתווך השלום או לגמילות חסד וצריך אני לעשות תצדקי שאהי' אהוב להם הכל לפי הזמן והמקום פעמים לישב עמהם לדבר דברים בטלי' ופעמים בסוד משחקי' לפעמים בשיחת הילדים (צייטונג) לשון מה ילד יום והכל שיהיו דברי מקובלים ונשמעים בעיניהם אם אמת הוא שלפעמים הם לומדים

ממני דבר טוב אבל רק לפעמים ואני תמיד לומד מהם ומי יודע אם לא יצא שכרי בהפסדי כי דברים בטלים מטמאים טוהר הלב ומי שרב שחקו ממעט מוראו וכן בענין לימוד התורה פלגי מים עיני ירדו בזכרי מה שראיתי בספרים רבים נאמנים ממקום קדוש יצאו כולם כאחד עונים כי עיקר וגופי התורה הוא לימוד הנסתר ולא אתה בן חורין להבטל ממנה בשום אופן וגם מי שלא יזכה ללמדה על בוריה מ"מ זוכה הימנה יראה פנימית ואהבה עזה כי אינה דומה מי שמכיר גדולת אדונו והדרו ועתה בעו"ה במדינתנו בזמננו העוסק בה הוא כמעט ללעג וקלס בעיני ת"ח הנקראים גדולי ישראל ומה גם בשועלים קטנים אשר כרמים מחבלים על אלה בוכיה אני ותבכה נפשי במסתרים מפני גוה מפני גאותה של תורה:

וגם בענין לימוד הנגלה לא נחה דעתי בענין הנהוג בזמנינו עתה לילך אחר הגיון זמן זמנים טובא וכבר התמרמר על זה אחד מיוחד הוא הספר אורחות צדיקים בשער התורה המיוחס לר' יונה זלה"ה הגם שלא למד עדיין הלכתא שהמה תדירים והכרחים יש מהן כהררים תלוים בשערה ויש מהן דברים העומדים ברומו של עולם ובכי אדם מזלזלים בהם ובפרט קדשים וטהרות שעליהם נאמר בכל מקום מוקטר ומוגש וכן מענין תפלה צער לי מאוד שהיא גדולה מכל מע"ט עד שהיא חשובה כקטרת שהוא תשמיש חביב לפניו ובפרט עתה בגלות המר היא אחת מעמודי העולם במקום קרבן כמחז"ל תפילות נגד תמידים תקנום כף על ירך אספוק ובמר נפשי אני צועק אוי לי מיום דין אוי לי מיום תוכחה, כמה תפילות יש לי בכל השנה שאינן פיגול וירצו לו לריח ניחוח:

וגם עדיין לא ידעתי מאין יבוא עזרי וגם אם תהי' בעזרי או ח"ו כנגדי אם אני מסבת קצת אהבתי לה' הנני מוכן לקבל הכל באהבה מה שגזר ד' עלי לצמצם צרכי במנה דאפשר כמח"ז יאכל וישתה פחות משיש לו וילבוש ויכסה במה שיש לו ולקיים העשה שהרבה גופי תורה תלוים בה והיא קדושים תהיו לפרוש ממותרות וקדש עצמך במותר לך אם גם היא תתרצה לזה:

עבור כל זה חשבתי למשפט טוב לי לעזוב ארצי ומקומי ומולדתי ולא מדובשך ולא מעוקצך וארחיק נדוד לילך לכשק כיפא דעכו אתר דמשה ואהרן לא זכו לה ארץ הקדושה שאוירה מחכים והיושב בה כשוא עון והקבור בה כקבור תחת מזבח ודוד ע"ה מקונן גרשני מהסתפח בנחלת ד' ואחרון הכביד כי ראיתי בספר פאת שלחן בהלכות ארץ ישראל הביא המחבר בית ישראל אות א' בשם ספרי שעיקר קיום התורה הוא רק באה"ק ובחוצה לארץ הוא רק ציונים שלא יהי' חדשים לכו כשנחזור במהרה ושם אקרע סגור לבי ולפניו אשפוך שיחי עם חברת אנשים תמימי דרך צדיקים דמשם ואדדה יתר

שנותי בעבודתו בלא לב ולב ובתורתו תורת אמת בטהרה וכללו של דבר אעשה מה שלבי חפץ:

אבל עם כל זה נבוך אני לעשות כן ולבי חלוק מלהאמין שכן הוא האמת כי לבי אומר לי אם כנים הדברים אילו היה ראוי ונכון שילכו בכל שנה מכל קהילה מקהילות ישראל כמה וכמה יראים להסתופף בחצרות ד' דמי קוטרא הא מלתא דעיקר קיום התורה רק באה"ק הוא ושאין לכו חלק ונחלה בד' ובתורתו ח"ו ועל"כ שיש דברים בגו כי כלל גדול בידינו אחרי רבים להטות וכי תימא אכתי הדין עמך אחרי רבים להטות ולא לרעות ועתה הוא עקבות משיחא ואמת נעדרת ואין דורש ואין מבקש ועבור כן ציון דורש אין לה הס מלהזכיר ולא תהי' כזאת בישראל ובושנו מדבריך אם כן תאמר שרק אתה לבדך נשארת נביא לה' וזולתך אין אחד שיכיר האמת ולעז אתה מוצא על בתולת ישראל כי לא אלמן ישראל ות"ל יש עדיין אנשים כיעקב אבינו: שאהבת הש"י ותורתו בלבם עצרה ללמוד יומם ולילה בלי שינה לא ארבע עשרה שנה אצא שמונים שנה אם היה כח אבנים כוחם בלא שום פניה ואפי' להיות רועה צאן אח"כ וגם יש אנשים כאברהם שברצונם הטוב היו נוטעים אשל ומפזרים כל ממונם כדי להגדיל התורה ולהאדירה אם הזמן והמקום לא הוה לה' בוגד בהם ויש אנשים כיצחק שאהבת ה' בוערת בם עד לב השמים למסור גופם ונפשם אליו ואגב אבאר מדרש וז"ל אמר יצחק אבי הנני מסור לך אבל על דמי צער לי אפשר הכוונה האוהב ד' החפץ במצותיו ולא בשכר מצותיו הדואג תמיד מתי תבוא מצוה לידי ואקיימנה אינו יכול לומר קבלת מלכות שמים בלב שלם כל כך בכל נפשך כמו העובד ביראה עבוד כי אצלו יפה שעה במע"ט ועושה נחת ליוצרו מכל חיי עוה"ב והיא שכרו שזוכה להיות עבד למלך שאין כיוצא בו ומה בצע ומה יועיל לו שיקבל בעוה"ב שכר אשר עין לא ראתה סוף סוף במתים חפשי ממצות אלא כך הוא אומר אנא השם אם תבטיחני כשאמסור נפש לך שתחלימני ותחייני אזי בתופים ומחולות לך ה' נפשי אשא לא פעם אחת אלא אפי' אחת וחמש אחת ושבע כי לא מות יהללך חי חי הוא יודך וזהו כוונת יצחק פשיטא הנני מסור לך אבל על דמי שנשפך צער לי ואם המה מבוזים ומעונים ואינם נכבדים בעיני ההמון להיות מפורסמים כך הוא המדה וכן גזרה חכמתו ומאן דאיהו זעיר איהו רב ומאן דאיהו רב איהו זמיר וקטן וגדול שם הוא ודיו לעבד שיהי' כרבו עד שיערה עלינו ממרום וישיב העטרה למי שראוי לה וע"כ שטעית בהסכמתך אלה דברי לבי על כן אמרתי כתיב שומע לעצה חכם ותשועה ברב יועץ ודאגה בלב איש תשיחנה לאחרים אתה שכלי אלופי מאז יהי כא חסדך ונחמני וליעצני ולעשות הטוב בעיניך כי עיקר חפצי לעשות רצון קוני

ע"כ השאלה תשובת השכל נשאול נשאלתי כדרוש נדרשתי נקרוא נקראתי ממך את אהובתי רעיתי צמידתי תמתי לשקול ולפלס לך במאזני שכלי האמת מהאמת היותר נכון וברור ולסקל לך מסילה לבוא לדרך אשר יותר קרוב לעבודתו ולהשלמת רצונו יתעלה ובכל לשון של חבה ואהבה אקרא הנני הנני לקראתיך מוכן ומזומן למלאות שאלתיך ונמצאתי למבוקשיך ונא שאל יליזו דברי מעיניך ויהיו חיים מלפניך להוציאך ממסגר אסיר מרבת המהומה וממבוכת הספיקות אשר הולידו עשתנותיך זה אומר כה וזה אומר כה וזה אומר לא זו הדרך ולא זו העיר וכולם קודש לד' האמת אגיד כי מוצאו לי דבריך ואוכלם והיו בפי כדבש למתוק אחרי רואי את טוהר מחשבותיך וכי לבבך וכוונתך הרצויה וכל מגמתך וחפצך ותשוקתך הוא רק לעשות רצון קונך וגם עיני זלגו דמעות אהבה ואמרתי ברוכה את לד' בתי והיטבת לראות וגדול חסדך ליום אחרון אשר מאסת בהבלי הזמן ובמכמניו ושכמך הטית לסבול עול התורה ליראה והא לך מינאי ברכת הדיוט אם האמת הברור הוא שכל דאגתך הוא לענין עבודתו יתעלה יוסף לך ד' דאגה על דאגותיך שתזכה לתורה ועבודה וזכות רבים אלף ידות כמו שיש לך עתה ויוסיף דעת יוסיף מכאוב עוד תרבה דאגתך לאלף אלפים ודום לד' והתחולל לו ועוד אחת מעט להוציא כאור צדקיך וכצהרים משפטיך ואם גם יתמהמה חכה לו כי לישרים יצפון תושי' וטוב לא ימנע להולכים בתמים וגם לכוכב שמים שפכתי שיח ואמרתי רבש"ע עניה זו הולכת לעשות רצון קונה וחפץ צורה נא אל תעזבה ורפא שבריה כי מטה והיה בעזרה להוציא מחשבתה אל הפועל כשמש בצהרים: תחלה אשיבך תשובה כוללת ונצחת ומספקת ובה תדע שלא כן דברת ואח"כ אם יסכים הזמן עמי אכופף ידי לבאר לך אחת אחת גם אם אניח לך הדברים כפשוטן כמו שעלתה על דעתך שמצות ישיבת אה"ק שקולה ככל המצות והדר בח"ל כמי שאין לו אלקים ולכן אמר דוד גרשני מהסתפח וגם כל קיום המצות בח"ל רק ציונים המה כפרש"י פ' עקב ורמב"ן סוף אחרי והביאם בית ישראל בפסקיו והקבור שם כקבור תחת מזבח ומיתי ח"ל גם אם יזכו ייחיו יהי' להם צער גדול מגלגול מחילות וגם ח"ל בכללה היא ארץ לא מטוהרה וטמא טמא יקרא ויש בה ביטול תורה ותפלה מסיבות סיבות עם כל זה תמה תמה אקרא עליך את נפשי אשר ממעין חכמה לוקחת וממקור בינה קורצת איך שגית בזה ואיך טח עיניך מראות ואיך עלתה זאת על דעתך ואיך מלאך לבך לעשות כן והזאת חשבת למשפט שמע נא מילי אוכיחה ואערכה לעיניך הלא ידעת אם לא שמעת כי תורתינו הקדושה שהיא קדם מפעליו מאז ושעשועיו יום יום והיא גם היא חיינו ואורך ימינו וזולתה אין דרך לזכות לחיי עד ארוכה מארץ מדה ומני ים רחבה ואמרתי אחכמה והיא רחוקה

ממני ולכל תכלה קץ ראיתי אבל מצותך רחבה מאוד ובפרט בדורינו דוד האחרון היתום הזה אשר אין חזון נפרץ אם אביי ורבא בדורם אמרו אנן כסכתא בגודא לגמרא וכאצבעא בקירא לסברא אנן מה נענה אבתרייהו מה כוחנו מה גבורתנו מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה ובמה יזכה נער להיותך טובי עין ללמדם לאחרים ולהדריכם בדרכי תורה ויראה כמו שאמרו דורשי רשומות אדם לעמל יולד ר"ת ללמוד על מנת ללמד ואבנה אנכי מאחריו, וכן אמר החכם חכמות בחוץ תרונה מי פתי יסור הנה לכו לחמו בלחמי ואין לנו שיור רק התורה הזאת דייקא ולא תאמר מי אני שאשב בראש לא אהי' חובש בביתי אין לחם ושמלה ודבר זה מצוואת רבינו הגדול זלה"ה למדנו שכתב וז"ל הזהב ואם מעט לפניכם מאותו המעט אשר חננכם ד' למדוהו ברבים בכל מאמצי כח והנה בדבריו המתוקים יש לפרש פסוק משלי דרשו חז"ל סוף לולב וערבה תורת חסד היינו ללמוד לאחרים וזהו הכוונה פיה עדיין פתחה בחכמה וללמוד היא צריכה אפ"ה תורת חסד על לשונה וכבר אמר הלל וכשאני לעצמי מה אני הכוונה כשאין אכי משתדל לזכות אחרים מה אני עד היכן יכול להגיע זכותי וזקני ת"ח כל זמן שמזקינים אחרים מזקינים דייקא לאחרים אז דעתן מתיישבת עליהן ואיתא במדרש המלמד תורה ברבים לשם שמים המקום מכחם עליו ונותן בו חכמה ובינה דעה והשכל וחלקו עם ג' אבות וז"ל החסיד החכם בעל ח"ה בשער אהבה פ' ו' וראוי לך אחי לדעת כי זכיות המאמין אפי' אם יהי' מגיע אל תכלית הרחוקה בתיקון נפש אל אלקים יתעלה ואילו היה קרוב למלאכים במדותם הטובות ובמנהגיהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא יתברך ואהבתם הזכה בו אפ"ה אינם כזכיות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומיישר הרשעים אל עבודת הבורא שנכפלות זכיותיו עבור זכיותם בכל הימים ובכל הזמנים עכ"ל אם כן נפשי מה יוסף ומה יתן לך ישיבת אה"ק יותר מזה כי שם אין צריכין לך ולא לחכמתך ותבן אתה אכנוס לעפריים וקטנם שגבה ממתנך וגם ההמון עם כולם אנשי מדות וכל העדה כולם קדושים כי כל מי שנדבה כוחו לילך שמה ולחיות חיי צער ודאי לבו לשמים ועל כולם האחד בא לגור וישפטו שפט והיית כערער במערבא תחת אשר היית בח"ל עץ שתול עפיה שפיר ואנביה זגיא ומזון לכולא ביה נפשי נפשי אתה ירא מקרא גרשני מהסתפח בנחלת ד' ואתה אם ח"ו לעצתי לא תשמע ומילי לאו מילין בך קורא אני עליך: גרשוך היום מלהסתפח לנחלת ד' ודיו לחכימא ויש לפרש הפסוק בדרך אסמכתא אל תמנע טוב זו תורה מבעליו החפצים ללמוד משום בהיות לאל ידך לעשות מע"ט לנפשך עיין תוס' סוף כיצד הרגל ורבינו הקדוש ריש היה קורא ביטל ק"ש ורק העביר ידו על עיניו ופירש רא"ש ור' יונה דזכות רבים עדיף ומינה תדין על השאר וזהו

הכוונה על מי ראוי לבכות בכו בכו להולך שאינו רוצה להיות עומד בלא בנים תלמידים כמו בני נביאים ואינו רוצה לזכות הרבים, ר' לקיש לא זכה לציון מערתא דר' חייא וחלשה דעתיה יצתה בת קול תורה כמותו פלפלת תורה כמותו לא רבצת והיינו דאמר רבי כמה גדולים מעשה חייא מי זוטר מאי דאמר רבי יונתן כל המלמד בן חבירו תורה זוכה ויושב בישיבה של מעלה שנאמר אם תשוב ואשיבך לפני תעמוד וכל המלמד את בן ה"ע תורה אפי' הב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר אם תוציא יקר מזולל כפי תהי' ובמקום שאין אנשים השתדל להיות איש ואחז"ל בעירובין בני יודא דגלו מסכתא הכוונה למדוהו לאחרים תורתן נתקיימה בידם וכן דוד דגלי מסכתא ולא שאול ולדעתי אפשר משום הכי שאול באחת ולא עלתה לו ודוד בשתים ועלתה לו כי אמרו חז"ל פ"ק דברכות דף ה' עוסק בתורה ובגמ"ח מוחלין לו לכל עוונתיו שנאמר בחסד ואמת עון יכופר והיה קשה לי מניין לו לעוסק בתורה לעשות גמ"ח המן הגורן או מן היקב לרש אין כל עיין מדרש משלי על פסוק שמאלה עושר וכבוד אלא הגדולה שבגמ"ח והחשוב בכל מיני נדיבות הוא מי שהוא נדיב בתורתו שמתנדב לבני אדם להביאם לחיי עוה"ב עיין אורחות צדיקים סוף שער הנדיבות וחסד דרשו חז"ל סוף לולב וערבה על תורה ללמד לאחרים וזהו חסד ואמת מש"ה מוחלין ולזה זכה דוד ולא שאול דלא גלו מסכתא מש"ה דוד יפנה וישכיל מכירו הייתי לשעבר ועכשיו ביותר אמיתת דברי חז"ל שאמרו יצרו של אדם מתחדש ומתגבר עליו בכל יום וכל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו ועתה עיני ראו ולא זר מה מאוד עצמו כחותיו להפיל ברשת אנשים מאנשים שונים זה בכה וזה בכה ולא ידעו כי בנפשם הוא עד יפלח להמון עם ממתיק להם אהבה עוה"ז והבלו ומיפה בעיניהם תענוגיו ומסיתם לרדוף אחר כבוד המדומה ואם יבוא בהיתר יבוא ואם לאו גם באיסור עד שמוציאם מן העולם ולתמימי דרך וישרי לבב היודעים ומביני' כי אחרית כל אלה דרכי מות ובעמקו שאול קרואיה ואין לו מקום בפיתויים כאלה משיאו לצד אחר וכך דרכו דרך רמיה ראשית דרכו מסבב שלזה אשר לו מנוחת נפש וגורם לו עצבות ומגנה בעיניו מע"ט שיש לו וגם מעשה אנשי מקומו עד שמעצבו ובזה ככלל הכל ובמתק שפתיו ובקרבו ארבו אומר לו אתה עבד ד' בלא לב ולב מבחר אנשנו כלי מוכשר לכל טוב עבור כי נעמת לי מאוד ועמך אנוכי בצרה השקט ועצור במילין לא אוכל מכל לבי אומר לך צר לי עליך אחי מה לך פה נרדם הטוב לך כי תעשוק לעצמך מכל טוב ותרתי גיהנם למה לך בדוק בספרי חושבנך אם תמצא שבוע אחת בכל השנה שהיא ראויה שתהא מרוצה בו לאדוניך הן בלימוד התמדת התורה או בתפלה ובנצור לשונך מרע שהיא אחת מהסיבות שמביא האדם למדת רחה"ק ומי גרם לך זאת הלא אתה מצד

עצמותיך וקדושתיך ופרישותיך ראוי היית שתשרה עליך שכינה וקורא אני עליך בטרם בבטן אצרך ידעתיך הלא כלום חסר לך לך קורא לך תנאי ורשפי אש שלהבת יה בוערת בקרבך ולא תכבה וכל מדותיך תרומיות ולאיש אשר אלה לו לא יעלה לשמים שיאו ומדוע לא אלא עשה אזנך כאפרכסת ושמע לקולי ואחוך ואמת אגלה לך לא ה' עשה לך כל זאת אלא אתה בעצמך בטפשת לבך וחבירך שאתה מתחבר עמהם הדומים להיות כמותך ובאמת אפי' לקרסולך אין מגיעים וקרא צווח בהתחברך לרשע פרץ ד' מעשיך ותלמידך ובני אדם שאתה מעורב עמו תמיד ללמדם ספר הן המה בעוכרייך וסבור אתה שעל ידם תעלה מעלה לזכות בנועם ד' מה מאוד טעית בזה שאל אביך ויגדך מה היתה תשובת הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים והלכתי על עצים ולנוע ובלא זה גם מדרך היראה אינו הלא ראש מידות הטובות הוא הענוה ומי שמך לאיש וראוי אתה להיות נחבא אל הכלים וטוב אמר לך השתדלך עלה הנה והיעלה על דעתך שאתה הוא המקיים עולם ובהעדר השתדלך בזכות הרבים תאבד כבר טבעת בסבך ענפי הגאוה אם תאמר כן האזנה לאמרתי איעצך ויהי' אלקים עמך הרחק כדוד למקום קדוש אשר תמיד עיני ד' בה וקום קרא אל אלקיך בחזקה אלה דברי יצה"ר המתלבש ביצ"ט נפשי נפשי אני מזהרך בבקר השכם שלא תשמע לדבריו וגם אם יאמרו לך כן משלחי ארץ הקדושה המסבבים אל תאבה להם ואל תלך בדרך אתם וכבר אמרה ילתא ממהדורי מילי וכבר ר' יוחנן הגם שהיה מבני ארץ ישראל הודה ולא בוש ואמר דלכון אמר סבור הייתי שתורה של בכי אה"ק אבל אני רואה האמת דילהון היא וכבר מבואר לעיל סתירת אלה הדברים:

ועיקרן של דברים כך המה איש אשר אהבת הש"י עצורה בקרבו והוא נעור וריק מכל מדע ולא חלק לו בבינה ועבור כן בוש הוא להוציא מחשבתו לפועל ולגלות מצפוני לבו בארץ הזאת שיאמרו הגם שאול בנביאים או שלא היה פרקו נאה או מסיבה אחרת או זקן ותשש כח שדיו להפקיע את עצמו לו נאה ולו יאה לנשק ולחבק עפר אה"ק אבל איש שזיכהו ד' בלב טהור אהבת הש"י ויש לו יד בשמעתתא ואגדה וגם לשון לימודים נתן לו הש"י לדעת לעות יעף דבר וגם להורות נתן בלבו להראות העמים ושרים את יופי תורתינו הקדושה בראיות ברורות יתנו עידיהם ויצדקו ואם גם ראשיתו מצער אחריתו ישגא מאוד וכבר אמר איש אלקים יש לד' לתת לך הרבה מזה ואמרו חז"ל צורבא מרבנן דמי לפרצידא דתותי קלא כיון דנבט נבט לשבר על ידם מלתעות עול כי ת"ל תורתינו הקדושה רחבת ידים היא ללומדיה לשמה וזוכה הימנה דברים הרבה דבר דבר בעתו כפי המקום וכפי הזמן שצויתך לו אם חקירה חקירה פשט פשט רמז מוסר דרוש ורק כשלבו

לשמים לאיש אשר אלה לו ומבקש לו מקום למלאות בטנו קורא אני עליו למת זה מחיר לקנות חכמה ודוד אמר לא לחנם הכה ה' לפני ארי ודוב ועקר בידי טבא חדא פלפלי חריפתא שיש בידו להשביח פגמו של אחר ממלא צנא דקרא בפרט בעו"ה בדורינו עתה אשר האמת נעדרת ורבים חללים הפילה האפיקורסות ת"ח שלא הגיעו להוראה ומורים לבי לבי מעי מעי על חלליהם שוטטו בחוצות דעו וראו אם תמצאו איש מבקש אמונה ומקוים בנו נבואת עמוס הנה ימים באים לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמוע דבר ד' גם ת"ח אינם לומדים דבר ד' עבור אהבתו אלא שיהי' עשיר שיקרא רב ועל זה חרה אף ד' ואמר עוזבם תורתי דייקא ומה לי עתה על צעירי הצאן המגודלים על ברכיהם אם אין להם אהבת הש"י רבי לא שנה ר"ח מניין לו ועל הרועים חרה:

אפי שעושים תורה עיקר ויראה טפל דטפל וזהו שאין להם אהבה ועיקר היראה הוא אצלם מצות אנשים מלומדה גורם להם שאין יכולים לעמוד בנסיון אח"כ בכמה דברים ופוק חזי כמה גדולי ת"ח חדשים לבקרים אשר הולכים דרך עקלתן וחוטואים ומחטיאי' ולא ידעו במה יכשלו א"כ אתה אתה ברוך ד' שחנך הש"י בלב מבין איך תאמר לעזוב מקומך מיראה שתשחית נחלתך, ושתי תשובות בדבר חדא לא גריע אתה מהני תרי אנשי דעבדי' מעשה לצים ופוחזים ואמר אלי' עלייהו שהם בני עוה"ב יותר מכל בני השוק במסכת תענית מאחר שלבם לשמים ומה לעשות שלום בין אדם לחבירו כך בין אדם למקום עאכ"ו ראה והכר נא האמת הברור מצות שבת היא אחת מעיקרי ויסודי תורה וקיימא לן אין הולכים בפקוח נפש אחר הרוב ואפי' בכמה ספיקות ואפי' רק על חיי שעה והגם שלבי אומר לי אני עתה ודאי מחלל שבת וספק הצלה יש כאן אפ"ה כך גזרה חכמתו מעתה דון ק"ו מה להצלת חיי שעה מחיי שעה כך להצלת חיי עולם על אכו"כ והמקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא וגדול ת"ת יותר מבנין בית המקדש שכל זמן שברוך בן כר' קיים לא עלה עזרא ואם ללמוד כך ללמד על אכו"כ ומה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה הן המה דלת עה"א והמון עם בשבתות וי"ט הזמן קהילה לכל היא מימות משה מי יורה דרכם מי יתלהב לבם ויקרבם לאביהם שבשמים שיזהרו וידקדקו במסירת נפש לתורתו וקיום מצותיו ואל ישיאך יצריך לומר מי אני דע כי יש ענוה ויש גאוה והכל לשמים וכל פעל ד' למענהו ראה ממקום אשר אתה שם צפונה ונגבה ימה וקדמה בכל מדינתנו מי מפרק הויות ומיישר בהרים ועושה עצמו לתורה כשור לעול וכחמור למשא ומושך לב תלמידים והמון עם לעבודתו בלי שום פנייה ומקדש שמו ושם כל אורחותיו ותמצאם מעט מזעיר ואם תתמהמה כמעט רגע יהי' להם איש מ נהל ומנהיג ממשולחי מלאכי רעים אשר מרורת פתנים בקרבו

ושפתיו נפת תטפנה והוא יורה, כי אשת כסילת הומיה פתיות שלחה נערותיה והמינות אינה קוראה לאותן אנשים התמימים וג"כ אינו קורא לאותן העוברים להכעיס אלא אותן המאמיני' בקבלת חז"ל ומחפשים להם היתרים מתוך משנתם ואומרים לא פעלתי און לאותן קוראה ואומרת להם הדין עמכם עיקר היא החקירה ובימי אתיר לכם גם חלבא וזהו כוונת פסוק משלי ט' פסוק ט"ו לקרוא לעוברי דרך העוברים על דרך הישר אבל לא להכעיס אלא היתר הוא וזהו המישרים אורחותם וקורא אני עליך ועל כל מי שיראת ד' נגע בלבבו ומהאנח על כבודו ועל כבוד תורתו שנתמעט הצ"ל לקוחים למות ומטים להרג אם תחשוך כי התרפית צר כחבה, ושנית אני אומר לך גם אם האמת כן הוא שאתה מפסיד עבור הדרכת אחרים איך התרת לעצמך לעשות כן אי אתה יודע מה שאמר אותו חסיד אם בשכר מצותי אני יורש גיהנם ותשלומי עבירות גן עדן בודאי, הייתי רק מקיים מצותי כלום אני חפץ אלא לעשות רצון קוני ויעבור עלי מה והן יקטלני לו איחל כמו שאמר ר' חנינא בן תרדיון פ"ק דע"ז מה אני לעוה"ב מה איכפת עיין יערות דבש:

משה רבן של הנביאים אשר כל כך היתה חביבה בעיניו ביאת הארץ עד שביקש עבורה תקט"ו תפילות ואמר אעברה נא וכשאמר לו הש"י אתה אוחז החבל בתרין ראשין אם אתה מבקש אעברה כא בטל סלח נא אמר ימות משה ואלף כיוצא בו ולא יוזק צפורן של אחד מהן הרי קמן שוויתר על כניסת הארץ משום זכות הרבים:

מרגלא בפומי אם ח"ו יהי' זמן שיראי הש"י יהי' מוכרחים לסבוב מעיר לעיר ולחיות בלחם צר ומים לחץ רק פעם אחת בשבוע יאספו עליהם מהמון עם לדרוש אלקי' ולשמוע דרכי עבודתו ולהמשך לבם לאהבה אותו הריני מוכן ומזומן בשמחה לכתת רגלי אם אהי' גם אני בתוכם ואשרי חלקי ודי לי:

עצור במילין לא אוכל מי יתן ויהי' כל ההלכות ברורים לי כמו שברור לי בלי שום ספק ומוסכם אצלי שיותר חביב הוא בעיני הש"י אם אני כאן בארץ הטמאה ממה שאהי' באה"ק הולך וגדול מעלה מעלה ואני לעצמי ועיני ולבי תמיד למעלה מתאוה ומשתוקק וחומד ורגיג להרים קרן התורה ולהגדילה ולהאדירה וזה הוא עיקר עיכובי בארץ הזאת וכמה פעמים אני מתבודד עם אבי שבשמים ואומר אני לו רבש"ע גלוי וידוע לפניך שאהבת עולם אהבתיך ועזה כמות היא האהבה ומים רבים לא יכבוה ויודע אני שראוי ונכון הוא בכל עת קיום מצוה ממצותיך הנעימים שאשפוך לפניך דמעות אלף דמעות אהבה הודיה על שהעליתני וזיכתני להיות משרת למלך שאין כיוצא בו כמו שהביאו בשם זוהר מצוה שנזדמן לו לאדם דורבא הוא דשלח לו קב"ה כדי לזכות אותו כי כמה חפצים לעשות כן ומשמים הם מעוכבים וגם יודע אני כי תפלה היא עבודת

הלב ובמקום קרבן הוא ודכירנא כמה פעמים אני מתפלל בפי ולבי בל עמי ועל זה לבי דוי ונשבר בקרבי איך אני טפה סרוחה העזתי פני ברבי לעמוד לפניו כאחד הפחותים וכתיב ליראה את השם הנכבד והבורא אך אבי אבי הלא ידוע לך כי צרכי עמך ישראל מרובים המה מאוד וכתיב באהבתה תשגה תמיד הלא המה קיום מצותיו שמירת ל"ת עם דקדוקיהם ופרטיהם ולימוד התורה נעלמה מעיני כל חי והתעיף עינך ואיניבו חריפות ובקיאות ואגדה וזהירות המידות ולעשות טצדקי להיות אהוב בעיני הבריות כאחז"ל אהוב למעלה ונחמד למטה שיהי' שם שמים מתאהב על ידו וצלותא בעי צילותא כיומא דאסתנא וזאת נחמתי בעניי כתיב ודגלו עלי אהבה ואחז"ל ודילגו עה"א שקורא ואהבת ואיבת אפ"ה עלי אהבה והטעם מפני שהוא עה"א ורחמנא ליבא בעי עבור זה מובטחני בך אב הרחמן אשר למבין ניגלו כל תעלומות ואתה יודע שרצוני הוא לעשות רצונך רק הרבה דאגות עושה והרבה תערובת הבריות עושה שגם בכל פרשת העבור יהי' צרכי לפניך ואל תשליכני מלפניך וגם הנני מוסר מודעא לפניך בעת לימוד הישיבה ברבים או אגדה שאין כוונתי שאהי' עשיר שיקראני רבי שיהי' לי כבוד ח"ו לא תעלה זאת על דעתי אבל כוונתי שיאמרו כמה נאה דורש זה והיה שכרי ויאספו אלי תלמידים כהנה וכהנה וגם כוונתי להסביר האגדה וליפותה באופן היותר מועיל כדי להמשיך ההמון לעבודתך ולהראותם הודה והדרה של תורתינו הקדושה שאינה צריכה כחל ושרק ופרכס ליפותה בתנועות שוא ובלשון ערומים והיא עצמה יעלת חן ואם אפ"ה יש לי שמחה והנאה רבש"ע לא בראתני מלאך דבר שאין מתכוין הוא וגם גלוי לפניך שכמה פעמים מר לי מר אכילתי במו פי שאני נהנה שלא אהיה ח"ו בכלל משתמש בתגא ומועל בכתרה של תורה אבי אבי הלא אתה אינך מקפח שכר של שום ברי' ואפי' שיחה נאה ואפ"י כלבים במצרים במר לבי ובקוצר כוחי: אשפוך שיחי לפניך פרנסני ככלב ומה תהי' פרנסתי שאני מבקש מעמך זכני ללמוד וללמד לשמור ולעשות באהבה עזה בקדושה ובטהרה ולהדריך אחרים לתורה וליראה ויהיו דברי נשמעים לעבודתיך ואין ספק אצלי שאין הב"ה בא בטרוניא עם בריותיו כש"כ עם בניו זרע אברהם אוהבו שמנשק לכל אחת ואחת מהדמעות ואומר למה"ש בואו וראו אהבת בני אילו וכמה המה מצטערים לעשות רצוני וסופרן ומניחן בבית גנזיו ואומר בני מכעי קולך מבכי ולך אכול בשמחה לחמך כי יש שכר לפעולתך:

אגיד לו חדשות עם שאני שונא חקירות מימי ורק אדוק אני להאמין בלבי אגדות ודרשות חז"ל ובכללם הזוהר שלא זכיתי עדיין לו עתה נתחדש לי חקירה אחת נכונה שתורתנו הקדושה בבירור הוא משמים ומעשה אלקים היא ותורה הוא הב"ה והב"ה הוא התורה

ומצותיו הם שלוחיו וכולם מקורם ממקום קדוש ע"כ אני צריך להודות לו שיש בחקירה ממש ועבור זה היא משמחת לב ומשיבת נפש ומחכימת פתי ומאירת עינים ואין תשובה לאותה חקירה שאינה אמיתיית אלא א"כ מדוע לא הביאה אריסטו ימ"ש אבי החוקרים ולדעתי לא עמד על חקירה זו מימיו:

והיא כמו שאבאר בלילה קודם שישכב יעשה חשבון עם נפשו ויפשפש במעשיו פשפש ולא מצא אשריו פשפש ומצא לא יתן שינה לעיניו עד שיבערנו בדמעות האהבה ובבקר מיד בקומו יקדש וינקה עצמו ככהן לעבודה שיהי' גופו ראוי לכלי שרת לעבודתו יתעלה ויתבודד קצת ויחשוב בלבו מה רב טובו שהחזיר כשמתו בקרבו וטוב יום בחצריך מאלף ושש אני לאמרתך כמוצא שלל רב אבל במתים חפשי ממצות ויכין עצמו למצות תפילין וק"ש ותפלה שעל זה אחז"ל כאלו בנה מזבח והקריב עליו כל הקרבנות כולם ואז יתחיל להתפלל ומובטחני בו שמיד בפתחו יאלם פיו מלדבר דבר ויבכה לפני בוראו ויאמר אבי אבי מה אני טפה סרוחה כלי מלא בושה וכלימה מלוכלך בחטאים ואין בידי מעש שהעליתני לכל זה שאני אהיה עושה אותך חטיבה אחת בעולם ואזי גם אתה תעשני חטיבה אחת ותאמר ישראל עבדי שבך אתפאר תמה אני חברותא כלפי שמיא ואילולי שדברי חז"ל נאמנים לי כל כך כאילו ראיתי בעיני ושמעתי באזני בהר סיני לא האמנתים אבל עכשיו שידעתי שכן הוא האמת מה אומר מה אדבר ומה אשלם לך אבי אבי אחת מיני אלף על שזיכתני להניח תפילין על זרועי ותפילין על ראשי ואני אומר לפניך שיר ושבח כאחד משרי מעלה ולא עוד דגם עדיפנא מינייהו שאני קודם להם כמו שאחז"ל על פסוק ברן יחד כוכבי בקר ואח"כ ויריעו בני אלקים ובכל זה יעמיק כך במחשבתו זמן מה בחדר מיוחד ואם יש לו רק קצת טוהר לב יבכה בכי אחר בכי עד שיתעלף מרוב תגבורת אהבה ויתעורר בבכייתו ויאמר אב הרחמן אחרי שמצאתי חן בעיניך ותגדל חסדך עמדי אני מבקש לפניך מי יתן ואזכה גם מחר לזה ויותר מזה והיה זה שכרי ומי הכה אותו או מי עשה לו דבר או מי שילם לו עבור התפילין שכל כך הוא מחבבן ומנשקן לא שרוח אלקים בהם:

נחזור לראשונות ואזכיר מלתא דתמיהא לי בספר בית ישראל אות א' מביא בשם ספרי שכל קיום המצות בח"ל הוא רק משום ציונים ואחרי נשיקות עפר כפות רגליו ומחילת אלף שגה בזה שהעתיקו כאן בפירוש על ש"ע לפסק הלכה ונתן מכשל ח"ו למעיינים ובלאו הכי האידנא קיום התורה כמה הוא רפה וחיפוש אחר חיפוש מחפשים למצוא עלילה לגרוע דבר מה ואם ח"ו יראו ספרו זה יאמרו הותרה הרצועה ואם רמב"ן סוף אחרי ורש"י פ' עקב הביאום הם הנה רק מפרשי התורה ולא איתשל לדינא ואם ישאלני

אדם על כוונת ספרי זה אשיבנו וכי חדית הוא לך אגדה שאין לו הבנה כפי פשוטו הרבה יש לנו כיוצא בו וכלל גדול בידינו אין למדים הלכה מאגדה עיין תוי"ט פרק ה' דברכות משנה ד' אבל לדינא ח"ו לומר כן וכי משום ציונים נוציא מחלל שבת ובא על ערוה להריגה ח"ו וכי תימא שיש באמת חילוק לענין העונשים הלא סתמא תנן במתני' מצוה שאינה תלויה בארץ נוהגת בארץ וחוצה לארץ וקצת ליקוטי' שיש לי על התורה כתבתי בפ' עקב וז"ל שם סימן י"א פ' י"ח אפשר כוונת רש"י הוא שהביא ספרי הלז דס"ל כרשב"א דבביאת הארץ בטלה מודעא דקרא כתיב ויתן ארצות גוים עבור ישמרו חוקים ותורות וכשגלו בחרבן בית ראשון בימי ירמי' חזרה מודעא למקומה עד שקיבלוהו בימי אחשורוש קימו וקיבלו וא"כ אותן שבעים שנה בבבל באמת לא הוי קיום התורה רק משום ציונים אבל האידנא ח"ו לומר שיש שום נפקותא לדינא לבני א"י או לבני ח"ל:

נפשי עבור שאתה ירא מצער גלגול מחילות בח"ל אשיבך תשובה נצחת אני מוכן לומר להקב"ה כתבת בתורתך כמה פעמים אני ד' שפירושו נאמן לשלם ובאותו מדה וידוע לפניך שברצוני הטוב הייתי הולך לא"הק ואפי' לחיות שם חיי צער ועבור כן נשארתי בארץ הזאת להחיות מתים כמו שאחז"ל על פ' ומתים אינם יודעי' מאומה מובטחני בך שאם ח"ו לא אזכה ליראות משיח צדקנו שאתה בכבודך ובעצמך תעוררני משנתי ותחייני ותוליכני קוממיות לארצנו:

ומנידון העזר אני אומר לו להיפך אעתיק לו מה שרשמתי וז"ל שם ברכות דף ח' במערבא כי נסיב איתת שאלוהו מצא או מוצא אפשר להסביר מ"ט במערבא דוקא דאיתא במד"ר דבת פלוני לפלוני הוא רק בארץ ישראל א"כ עתה בח"ל הוא גם בזיווג ראשון כמו בא"הק בזיווג שני דמאחר שאינה כרוז הוא על פי מעשיו וא"כ ל"צ לשואלו בח"ל מה מצא דלפי צדקתו ומסתמא ביודעו ומכירו קאמינא משא"כ במערבא דווקא ששם יש כרוז אז יש מקום לשאול מה מצא וע' ליקוטי חבר ליקוטי מ' ברכות עיי"ש:

בע"ה מוש"ק ר"ח אדר שני פ' פקודי תר"ה לפ"ק. הק' ה ל ל"ש: מילי דאגדתא:

יום ה' פ' תו"מ תרל"ט ביום שמחת מלכינו הקיסר אחרי עברו לו כ"ה שנים לחתונתו. הוה מתפלל בשלומה של מלכות:

צאינה וראינה בכות ציון במלך שלמה פי' רש"י מלך שהשלום שלו בעטרה שעטרה לו אמו פי' רש"י אמו היינו כנ"י ביום חתונתו היינו יום מתן תוה"ק וביום שמחת לבו היינו יום חינוך המשכן ומאחר שאמר הכ' צאינה וראינה ע"כ היינו ראי' מושכלת כמו צאו וראו איזו דרך טובה ומה הוא ההשכלה, הנה עטרת מלכות היא כלולה מיראת עמו למולו ומאהבת עמו אותו אבל עטרת אהבה חשובה יותר מעטרת היראה והנה במ"ת

הי' עטרת היראה כדכ' וירא העם וינועו אבל בחינוך המשכן כ' וירא כל העם וירנו יען הי' אז אהבתם למלך ישראל עזה, והנה מלכינו אשר ג"כ כל עטרת חפצו השלום הן בין העמים אשר תחת דגלו הן בכל מעולם וראוי להקרא מלך שהשלום שלו זה כ"ה שנים כהיום היה חתונתו וכל העמים אשר תחתיו היה להם היום הזה ליום מועד אבל בעת ההיא היתה עטרת היראה גדולה מעטרת האהבה:

אבל היום הזה אחר עברו כ"ה שנים מאז והוקבע ממלכנו יום זה ליום מועד הנה כעת ביום שמחת לבו עטרת האהבה מעמו הלא המה העמים אשר תחתיו יעטרוהו באהבתם והיא העטרת הגדולה והיקרה והסבה אשר ביום העבר לפני כ"ה שנים עדין לא היתה האהבה מעמים אשר במדינות מלכינו עזה למלכם כמו היום נמצאנה כמו כן במזמור מ"ה אמר שם המליץ אהבת צדק ותשנא רשע על כן משחך אלקיך שמן ששון מחביריך הענין אמר הכ' הגו סיגים מכסף ויצא לצורף כלי הגו רשע לפני מלך ויכון בחסד כסאו נמצא כל מלך הרוצה להכין בחסד כסאו טרם כל עליו לקיים מזרה רשעים מלך חכם לקיים הגו רשע לפני מלך ויעשה משפט בזדים אבל מי הם הזדים זה יובן ממי שהוא קרוב אל המלך וידע כי אין מגמתו להרע כ"א להטיב אבל העומד מרחוק וישמע כי נעשה דין ומשפט לבו יחיל בקרבו מאימת מלך לא כן הקרובים אליו וז"ש הכ' גם בתחלת מלכותך אהבת צדק לעשות צדקה עם העמים אשר תחתיך אבל ותשנא רשע וע"י ותשנא רשע לא כמושחת בשמן ששון רק מחבירך הקרובים אל כסאך אשר הבינו מחשבותיך אבל במשך השנים אשר עברו מאז עד עתה נגלה החסד אשר עם לבב מלכינו ועתה הכל ידעו כי אשר חשבו לפנים לבגידה היה הכל לטובת העמים וז"ש מור ואהלות קציעות אשר יתנו אך ריח טוב כל בגידותיך וגלל כן גם השרים אשר הקשו לפנים ערפם מבלי הודות מעשיך שהמה כמשלו להיכלי שן הקשה מני כל המה מן היכלי שן מכי שמחוך המה אשר ישמחו בשמחתך היום הזה ועד"ז יתפרשו גם הפסוקי' האחרונים הנאמרים על מלך דוד ע"ה מאז ויתפרשו בתמונת מלכינו אמר תחת אבותיך יהי' בניך הכוונה לא נתאוה שימלכו בניך תחתיך כ"א נתאוה אשר כסאך עוד יקום לדור דורים אבל אחרי כי אבותיך מלכו גם במדינות אחרות גם שמה תחת אבותיך יהיו בניך ואתה תשיתמו לשרים בכל הארץ והנה מלכי דור ודור כ"א יגדל בענין אחר זה בחכמה וזה במישור וזה בחסד אבל מלך כמלכינו שיש בו שלשתן יחד עליו ראוי לומר אזכירה שמך בכל דור ודור מכל דור אשר ישבחו למלכם גם בך נמצא שבח זה על כן עמים יהודוך לעולם ועד:

אהוביי תלמדיי ה' אליהם יחי':

אל יפלא בעיניכם אשר רשמתי בשו"ע יו"ד מראה מקום אל ס' מנחת יעקב דעו לכם כי המנחת יעקב א' מגדולי בעלי הוראה ואשר ישנו ת"י חובה עליו לחפש אחר אמריו:

ליקוטי חבר בן חיים ספר ויקרא

סנסן ממורי הגאון חת"ם סופר רש"י ע"פ א' צא ואמור להם דברי כבושים בשבילכם הוא נדבר עמי וצריך ביאור מאי דברי כבושין יש בזה וכ' דאי' במדר' מרע"ה היה מצטער על שלא השתתף בנדבת המשכן א"ל הש"י דבוריך עמי חביב עלי מכל נדבתן וכ' לבאר דנדבת המשכן היה לכפר על עון העגל וכיון שמשה לא חטא בעגל לא הוצרך לכפרה ומה שנצטער משה משום דבמקום שבעלי תשובה עומדין אין צדיקי' גמורים יכולין לעמוד והיה מצטער שעומד חוץ למדרגתן אבל באמת משה היה שהחזיר את ישראל בתשובה והמעשה יותר מן העושה ואין מקום לצער על זה וז"ש הש"י למשה דבוריך עמי כלומר בשבילי חביב עלי יותר מכדבתן נמצא כי ע"י תשובת ישראל שמשה זכה להחזירן הגיע מרע"ה למדריגה גדולה כזו והן הן דברי כבושין:

עוד ממרן זצוק"ל יקריב אותו כ' רש"י יקריב את עצמו מ' דלא יקריב עולה ע"י שליח ויש לבאר דיש ב' מיני עולות סתם עולה לכפר על הרהור הלב כמו שד' רז"ל ב"מ ועולות ראיה לנדבה ואם האדם מביא עולה יתוודע עי"ז לשטן שחטא בהרהור ויבא לקטרג אבל אם יהי' עולת ראיה אין מקום לקטרוג והנה המביא עולת חובה דרכו לשלוח כפרתו אפי' ע"י שליח אבל עולת נדבה אין דרך לשלוח ע"י שליח דאין זה דרך ארץ אפי' לפני מלך בו"ד וז"ש רש"י יקריב אותו בעצמו ויסבור השטן כי הוא עולת נדבה ולא יקטרג ועי"ז ונרצה לו לכפר עליו:

עוד ממרן זצוק"ל וערבה לה' מנחת יהודה וירושלים כימי עולם במ' כימי נח וכשנים קדמוניות כימי אדה"ר שלא היה ע"א בעולם הנה הרמב"ם במורה הנבוכים כ' טעם הקרבנות שלא יקריבו ישראל קרבנם לע"א צוה עלי' ית' להקריב לשמו והרמב"ן טען עליו כי עושה מזבח ה' מגואל ועוד שהרי אדה"ר ונח שלא היה ע"א בימיהם ואעפי"כ הקריבו קרבנות ומעתה כ"ז שיש ע"א בעולם אם אדם מקריב קרבן אולי כוונתו רק להתרחק מע"א אבל לע"ל שלא יהיה ע"א בעולם וערבה לה מנחת יהודה וכ' כימי נח וכימי אדה"ר שלא היתי עדן ע"א בעולם:

הערה ממני ויקרא אל"ף זעירא במ' מדיו שנשתייר בקולמוס העביר הש"י על פניו ומשם היה למשה קירון עור פנים, מה שלא רצה משה לכתוב ויקרא כי ויקרא ל' חבה וכמו"ש רש"י פי' הענין כי אם האדון יבקש מעבדו איזו שירות יאמר לו לך בשלוחותי זאת ולא

יקרא אותו בשמו משא"כ אם יבקש איש מעם רעהו איזו טובה יקרא לו בשמו ויאמר לו פלוני אהובי עשה עמי טובה זאת וזה ענין קריאת הש"י לאנשי סגלתו ומה"ט נחשב לו בעיני משה לגסות הרוח ולא רצה לכתוב כ"א ויקר ואמנם רז"ל דרשו כל המשפיל את עצמו הש"י מגביהו והיינו שזכה משה עי"ז לקירון פכים:

עניני המנחות הכתובים בפרשתינו הענין כל האדם יקריב על שלחן גבוה מה שהוא חביב עליו על שלחני וכל אחד לפי מה שהוא רגיל:

כי כל שאור וכל דבש ע' רמב"ן ובפ' אמור ביאר יותר ותו"ד כי הדבש רומז למדה"ר ושאור שהוא תחלת ההעדר רומז למדה"ד ואמנם הש"י מנהיג עולמו בשיתוף דין עם רחמים והיינו כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה':

ריח ניחוח כ' רש"י נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני הכוונה אם האדם עושה רצון יוצרו בדבר שאין השכל מחייבו כי מה חפץ לה' בעולות והדבר הוא בענין שהוא יקר לא בחפץ מועט ה"ז מברר אמונתו השלימה בה' ובתוה"ק והיינו נחת רוח שאמרתי ונעשה רצוני:

ואמנם הרמב"ן האריך בטעם הקרבנות עפ"י הסוד וגלה טפח וכסה טפחיים ותו"ד כי הש"י חפץ לטובת עם ב"י שיהיה להם מליצים ופרקליטים בפמליא של מעלה לזאת הכין הש"י אשר אם יקריבו הכהני' קרבנות ה' באהבה ובקדושה והיה הריח העולה מן הקרבנות לשפע וקיום והזנה למלאכי מעלה וע"ז הביא הרמב"ן הרמז ממלאך הנראה אל מכוח אם תעשה עולה לה' תעלינה וכ' ויעל מלאך ה' בלהב המזבח ולזה נמנע הכ' מלהזכיר במעשה הקרבנות שם אחר זולת שם הוי"ה לעורר כי לא יכוין המקריב בקרבנו כ"א לה' לבדו ואז יעשה הקרבן פעולתו וזה ענין הכ' בעת החורבן הן אראלם צעקו חוצה כי לא הבינו אשר בלתי מקדש ומזבח יהיה קיום לפמליא של מעלה וזה ענין ארז"ל במ' אבות על ג' דברים העולם עומד וא' מהם העבודה ואתה דע לך: וכל קרבן מנחתך במלח ע' רמב"ן ותו"ד כי המלח מפאת עצמו הוא המה"ד מדת היסורין שכן מים מלוחים וארץ מלחה לא תצלח ובכל זאת הוא מקיים כל דבר הצריך קיום ולא יאכל תפל מבלי מלח וכן הוא המה"ד כאשר ייסר איש את בכו ה' אלקים מייסריך להטיבך באחריתך ורמז הכ' שלא ידחה מקריב הקרבן כי אם יעלה קרבנו לרצון לא ימוש מאהלו ברכה וחסד לא היא כי אם כל קרבן מנחתך במלח תמלח:

וכל ששהה מ' יום בלא ייסורין בידוע שקובל עולמו ולכוונה זאת אחז"ל פ"ק דברכות נאמר ברית במלח ונאמר ברית בהיסורין מה ברית האמור במלח מלח ממתקת הבשר כך ברית האמור בייסורין ייסורין ממרקין עונותי' של אדם:

מה שחייבה תוה"ק לנשבע על שקר להוסיף חומש לנגזל הענין ארז"ל סוף פ' איז"נ המלוה בלא שטר גורם קללה לעצמו כי אם חבירו הלוה יכפור בו ויחייבו הב"ד שבועה הלא הכל יאמינו ללוה ויאמרו התובע רמאי הוא וסבור היה כי הלוה למען יפטר מהשבועה יתפשר עמו ויוציא ממנו ממון בחמס וזה גורם קללה לעצמו נמצא דע"י שנשבע זה בייש את התובע בושת מרובה לכך אמרה תורה שיתן לו חומש דמי גזילתו בעד בשתו:

הערה בד' רמב"ן פ' ויקרא ד"ה ונרצה לו אבל בשוגג וכו' ועדן צ"ע הרי חייבי מיתות ב"ד חמור' מחייבי כריתות ודלמא עליו להביא עולה וע' תוס' יומא ל"ו ע"א ד"ה על עשה יש ללמוד מדבריהם קצת יישוב על קו' הרמב"ן:

במ' רבה פ' זו מתנא דבי אלי' תלמיד א' שאל את אלי' ז"ל למה בבקר נאמר וקרבו וכרעיו ובצאן הקרב והכרעים והשיב לו לפי שהצאן עושה דרך הלוכו בקרב וכרעים שו"ע לא רצה הש"י לגנותו ולכתוב עליו וקרבו וכרעי' והמשכיל יבין מה ענין השו"ע ואתה דע לך:

דרוש לפ' ויקרא שבת שלפני שבת ע"פ תרל"ו

בתנחומא פ' זו ילמדנו רבינו העובר לפני התיבה וטעה ולא הזכיר ברכת המינין מנין שמחזירין אותו כך שנו רבותינו העובר לפני התיבה וטעה בכל ברכות כולן אין מחזירין אותו טעה בברכת העינין מחזירין אותו ואומר בעל כרחו ומפני מה מחזירין אותו חיישי' שמא מין הוא שאם יהא בו צד מינות קלל עצמו ועונין הקהל אמן, ויל"ד מה ענין מאמר זה לפרשת ויקרא ד' רז"ל אדם כי יקריב מכם ולא כלכם להוציא את המומר לע"א ולחלל שבתות בפרהסיא שאין מקבלין מהם קרבנו' מכם בכם חלקתי ולא באומות דאף שעובדין ע"א ואינן משמרי' שבת מקבלין מהם קרבנות וצריך ביאור, הנה כל הקרבנו' בכלל נחלקו לג' מינים עולה כולה כליל חטאת ואשם אימורי' למזבח ובשר לכהני' ושלמי' אימורי' למזבח וחזה ושוק לכהני' ובשר לבעליו, הענין תכלית הטובות אשר יתן הש"י לאדם בעוה"ז ה"ה להחיות נפשות ביתו ונפשו למען יעבוד ה' משך ימי חייו ולתמוך ידי עובדי ה' המצפים לשלחנו ואמנם כ"ז שלא ישבע האדם בטוב שיתן לו ה' איננו מוכשר לחוכן גם לאחרים אחרי כי עינו לא תשבע עושר וזה ענין מ' קהלת הנה אשר ראיתי אני טוב אשר יפה לאכול ולשתות ולראות טובה בכל עמלו וגו' ואמר גם כל האדם אשר נתן לו האלקי' עושר ונכסי' והשליטו לאכול ממנו ולשאת את חלקו ולשמוח בעמלו זה מתת אלקי' היא ביאר החכם בזה כי האדם לנפשו לא יגמול טובה ועינו רעה באשר חננו ה' לא יצלח להעניק לאחרים די מחסורם והטעם בזה פשוט אמרה תורה

ואהבת לרעך כמוך וד' רז"ל ולא יותר ממך וככה רק השכל השלם האנושי ונמצא כי מי אשר יחוס על נפשו ויפקח בכל עת לחיות חיים ראויי' לאדם איש ואיש כפי מזגו וערכו יחמול כמו כן על אחיו ומיודעי' בראותו אתם מחסור וריש אבל מי שגם על עצמו לא יחוס היאך יחוס על אחרי' הלא יאמר לעני דייך בלחם צר ומים לחץ דהרי גם אנוכי בברכת ה' עלי אחיה חיי צער ולזה הקדים שלמה בחכמתו חיי נפשו של אדם ואח"כ לראות טובה בכל עמלו ולשאת את חלקו וז"כ ענין מ' שה"ע בס' משלי גומל נפשו איש חסד ועוכר שארו אכזרי אמר כי רק מי שגומל נפשו יחס על חייו שיהיו כפי המצטרך לו הוא ראוי להיות איש חסד גם לאחרי' ואמנם ועוכר שארו שאינו חס על חייו הוא אכזרי גם על אחרים ואם נתבונן נמצא בבני אדם ג' פחיתיות מהם אשר עינם לא תשבע עושר ועלי' אמר קהלת גם כל ימיו בחשך ר"ל בפניו זעומות יאכל וכעס הרבה וגו' ואמנם כת זו רק מטוב ומטיב לאחרי' ימנעו אבל אינם עלולי' כמו כן לגזול לאחרי' או לאכול איסורי' והכת השניי' אשר אך למלאות בטנם אשר לעולם לא ישבע ירדופו וכל טובם לא ימלא ספקם עד למדי והיאיך יעניקו לאחרי' משלהם ואמנם למלאת תאותם הכל ישווה בעיני' בין קחת ממון ע"ד האסור עפ"י דת בין לשבוע מאשר אסרה תוה"ק והכת השלישי' אשר באמת ישבעו מטובם ולא יעכרו שארם וגם לאחרי' יעניקו אבל כל מעשיו שלא לשם שמים כאכילת עצמו שהיא לתענוג לבד כן החסד שיעשו עם האחרי' מגמתם למען ישיגו כבוד בתוך קהלם ולרפאות הג' מחלות האלה הלכה התורה בעצת הרופאי' ע"ד שביאר הרמב"ם בשמונה פרקים כי החולה הנחלה מפאת מעטו במאכליו המחזיקין רפואתו להרבות מהם לפי שעה יותר מההרגל עד יבא למצב הבריאות ואשר נחלה מפאת רבוי מאכלי' רפואתו למעט במאכלי' הנצרכי' לאיש לחיותו וכן צוותה התורה לאיש הזה אשר ע"ע עכר שארו להביא שלמים לעשות שלום בין נפשו לגופו ולאכלם בשמחה כדכ' ואכלת ושמחת ולהרים מהם חזה ושוק למורי התורה ולהעלות האימור' על מזבח ה' לזבח תודה על הטוב אשר גמל עליו ואמנם אשר הפליג בתאות העולמיות ועי"ז בא לאכילת איסור או לבצוע ממון חבירו בשקר למנוע מאכילת בשר אשר איננה הכרחי מכל וכל ולאחר הקרבת האימורי' על מזבח ה' להאכיל כל הבשר למורי התורה חלף אשר ע"ע רק לגופו העניק יעניק לע"ע רק לנפשו ואמנם האיש אשר לא לנפשו הרע וגם לאחרי' היטיב אבל לא עלה שם ה' על רוחו צוה עליו הרופא כל למנוע משתיהן יחד ולהביא מהונו רק קרבן לה' כולה על מזבח ה' תעלה למען הרגיל נפשו שלא יזוז שם ה' משפתי' בכל מעשיו וכן ארז"ל אין עולה באה כ"א על הרהור הלב וזה ענין מ' הושע כי חסד חפצתי ולא זבח ודעת אלקי' מעולות אמר אם צויתיך על

זבח לזבוח שלמי' ולאכול בשמחה לא הי' כוונתי למען תמלא בטנך מבשר הזבח כ"א להעלותך ממחלת עוכר שארו ולא תהי' אכזרי ג"כ על אחרי' כ"א גומל נפשו ואיש חסד וז"ש כי חסד חפצתי ולא זבח כשם שאין הרופא המצוה לחולה לאכול יותר מהרגלו יבקש האכילה עצמה כ"א להביאו למזג השוה וכן בעולה שצויתך עליו אין תכליתו שריפת הבהמה על המזבח כ"א למען הודיעך בכל דרכיך דעהו ואם אח"ז תאכל ותשבע ותחונן אחרי' והי' דעת אלקי' נוכח פניך וזה ודעת אלוקי' מעולות ואחרי כי תכלית הקרבנות רפואת הנפש מהשלש מחלות שהצענו לא יאתה קרבן כ"א לאדם המאמין בסבה ראשונה אשר הש"י ברא עולמו ומאמין כמו כן כי הבורא הזה עדן מנהיג עולמו אבל מי שיחסר: בקרבו האומנות שתים האלה מה לו ולקרבן וזה ארז"ל מכם ולא כלכם להוציא המחלל שבת בפרהסיא שאינו מאמין בחידוש העולם והעע"א שאינו מאמין אשר הש"י בכבודו מנהיג עולמו כ"א מסר עולמו למלאכיו כוכבי' ומזלות וכיו"ב ואמנם כל זה באיש הישראל אשר מנעוריו נתגדל על ברכי האמונות השתי' האלה ואבדם מת"י ומתוך מעשיו מבואר כפרנותו לא כן האינו ישראלי אשר לא נגה אור התורה עליו ויבא להשתחות לה' צבאות אם גם לע"ע עדן לא קיבל האמונה אם לא כדחהו ונקבל קרבן אולי עי"ז ישיב אל לבו ויבא לחסות תחת כנפי תוה"ק ולזאת אמרה תורה בכם חלקתי ולא באומות, והנה בזה"ז שאין לנו מקדש וכהן התפלה שאנו מתפללי' היא תחת הקרבנות והש"צ הוא הכהן שירצה בעדינו ואמר הכ' יען כי נגש העם הזה בפיו ובשפתיו כבדוני ולבו רחק ממני לכן הנני יוסיף להפליא וגו' וזה ענין מ' התנחומא כ"א טעה ש"צ בברכת המינין ויש לחוש שמא מין הוא הרי אין מקבלין קרבנו' ממין ישראל שלא יחזור בו אין תפלתו תפלה: לא זכיתי לנטור בלבי בפ' זו ממרן הגאון זצוק"ל דבר חידוש ואציגה פה מרגלי' טובה אחרת מפיו ארז"ל במ' יומא כי אורך ימים ושנות חיים ושלום יוסיפו לך וכי יש שנים שהם של חיים ויש שנים שאינם של חיים אר"א אלו שנותיו של אדם שמתהפכות לו מרעה לטובה הענין ל' שנה כאמר על היקף ימים כמ"ש הרמב"ן בפ' בראשית כי באמת גם חדוש הלבנה ראוי להקרא בשם שנה כי הוא היקף הלבנה כמו ששנת החמה היקף החמה וכן הענין בשנות האדם בהגיעו ליום הולדו הרי הוא לו שנה אבל היקף לא שייך כ"א אם יום א' ידמה לחבירו במעשיהו אכן הצדיקים אשר מדי יום יום יקנו שלימות לנפשם ומיום לחבירו מרחק רב לא שייך אצלם להקרא היקף ימים שנה אכן בעת יחטא הצדיק ואשם ושב לדרכו הראשונה אזי נשלם שנה אחת מימי חייו וז"ש הכ' בן שנה שאול במלכו ופ' רז"ל כבן שנה בלא חטא הכוונה עד מלוך שאול לא היה חטא בידו ולא הי' ראוי להקרא בשם בן שנה כי שם שכה לא היה שייך אצלו אבל

במלכו מיד היה ראשית חטאו שלא הוחיל עד בא שמואל ומיד נתחרט על חטאו ואז נעשה בן שנה והיינו בן שנה שאול במלכו משום שהיה ע"ע בלא חטא והכה הש"ס ק לי' האי קרא במאי מיירי אי בחיי העוה"ז צריכי למימר שנות חיים וכי יש שנים שאינם של חיים בקבר לא יספרו לאדם שנים וע"כ בחיי נצחיים באותן חיים שנה הוא גרעון והיינו וכי יש שנים שהם של חיים וע"ז אר"א אלו שנותיו של אדם שחטא בהן והיו אז שנים ואח"כ שב ונעשו זדונותיו כזכיות ונעשו בפ"א שנות חיים דהיינו שנותיו של אדם שמתהפכות לו מרעה לטובה:

פרשת צו

צו את אהרן כ' רש"י אין צו אלא זירוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך הכ' לזרז במקום שיש חסרון כיס והק' הרמב"ן מה חסרון כיס יש כאן ועייי"ש מ"ש לפ' וי"ל אחר שדרשו רז"ל זאת תורת העולה היא העולה דהפי' כל הלומד תורת העולה כאילו הקריב עולה כלפי זה אמר הכ' שלא יעלימו הכהנים דבר זה מישראל כ"א צו את אהרן ואת בניו לאמור שיאמרו לכל ישראל זאת תורת העולה היא העולה וע"ז אמר ר"ש משום שיש לכהני' חסרון כיס באמירה זאת כי עור העולה לכהן המקריב תהיה צריך הכ' לזרז ביותר:
רש"י פ' וזאת תורת האשם לפי שמצינו אשם בצבור צ"ע היכן מצינו אשם ציבור אולי צ"ל לא מצינו וצ"ע:
שם קאפי' י"ג פ' ט"ז ואת יותרת הכבד ע' רש"י מ' שהיה לפניו יותרת על הכבד וע' שפתי חכמי':
שם פסוק כ"ח ויקטר המזבחה משה שמש כל ז' ימים בחלוק לבן צריך ביאור למה צל רש"י דווקא בפ' זה ולא בתחלת הפרשה:
רמב"ן בפ' וזאת תורת החטאת לפי שבכלל קדשים כצ"ל:
שם בפ' והכהן המקריב הזכיר הכ' משפט הכהנים כצ"ל:
שם בפ' ירחץ אותר במים אחרי כן רחץ בניו כצ"ל:
הערה צותה תורה לחטא התנוך אוזן עד שאמרו אל ישמיע אדם לאזניו דברי' בטלי' כי האזן נכוה תחלה לאיבריו ואח"כ בהן יד לשמור ידו מעשות כל רע ואח"כ בהן רגלו לשמור רגלו מלילך בדרך חטאי ואח"כ לקדש בהיפך ג' איבריו הללו במעשים טובי':

דרוש לפ' צו תרל"ט

צו את אהרן פי' רש"י אין צו אלא זירוז מיד ולדורות אר"ש ביותר צריך הכ' לזרז במקום שיש חסרון כיס וע' רמב"ן דאין לר"ש שייכות בפ' זו כ"א ע"צ הדוחק ארז"ל אין העולה

באה כ"א מן הרהור הלב הענין האדם החוטא בפועל בשוגג או במזיד והיה כי יחטא ואשם ועבר עבירה ונתבייש בה והחטא הזה מכניע לבו ומסירו מדרך רע ויהיה מכאן והלאה משכיל על כל דרכיו למען ילך בדרך טובים ולא יחטא לא בשוגג ולא במזיד ויען כי רוב פשעי האדם הן אם יחטא מפאת שלא היה שם דרך ובאה תקלה על ידו הן אם יחטא במזיד יבא מפאת שהתרחק מבית מורי התורה ולא ידע ללכת אל עיר וזה הי' לו יען כי דעתו כמו אשר האדם המדיני כל משאו ומתנו רק להמשיך תועלת לעצמו ולראות טובה בעמלו ככה מעמד מורי התורה ומגמתם רק להניק משפע בא אל ביתם ולהנקות ממוקש זה התרחק עצמו מהם לזאת צותה התורה לבא אל הכהן עם החטאת והאשם והתודה אשר חטא עלי' ולהניח בשר החטאת והאשם לכהן הזה למען יתקרב החוטא הזה מהיום והלאה אל הכהן ואמנם המהרהר בעבירה על זה ארז"ל הרהורי עבירה קשין מעבירה ואמרו וסימנך ריחא דבשרא כוונתם בזה האוכל בשר לשובע אם גם אמת אשר כמה פעמי' אכילתו מזיק לו אם ישבע יותר מדאי אבל חטא השביעה היתירה תלמדיהו דעת למען אשר מהיום והלאה יעמוד על משמרתו ויסתפק במלא ספקו וכן הוא החוטא ואשם ע"ד שבארנו עד שאמר החסיד בס' חובת הלבבות כי עבירה אחת מועלת פעמים לאדם יותר מכל צדקותיו כי ע"י עבירה זאת יכניע לבו ומשבר יצרו ועקב ענוה יראת ה' אבל המריח בשר ויאחזנו בולמוס במה איפא יציל נפשו וילך בטח שלא יבא לידי כך וכן המהרהר תמיד במציאותו ית' וכיו"ב ובכל זאת אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו זה לא יצא ממצודתו כמעט כל ימי חייו וזה שאמרו וסימניך ריחא דבשרא אמנם תוה"ק ירדה לסוף דעתו של מהרהר זה מאין בא לידי מדה זאת ומצאנו ראינו כי רוב הכת המהרהרים המה בני אדם ששתו כוסות התרעלה ועברו עלי' צרות רבות ורעות ומחמת שהם:

צדיקי' בעיני' יאמרו השופט כל הארץ לא יעשה משפט ועי"ז יכפרו בה' ובטובו והנה הרמב"ן כ' כי כוונת קרבן העולה אשר ידמה המביא קרבן בעת אשר יסמוך ידו על ראש קרבנו ויאמר נפש תחת נפש כי הוא הוא המודה אשר לפי עונותיו כל הנעשה בקרבן זה ראוי לעשות בו הן הזביחה הן המוקדה על המזבח ואם ירשיע את עצמו וישפוט ככה מנפשו תעלה לו רפואה למחלתו ויצא מכפירה לאמונה ולזה אמרו אין עולה באה כ"א על הרהור הלב והרהור זה בהקריבו קרבנו ובטל הרהורי האמונת שוא אשר בקרבו תפעם והנה א"כ איפא לא די בקרבן העולה לבדו כ"א הכהן המכפר יבאר למתכפר ענין העולה וז"ש הכ' צו את אהרן ואת בניו לאמר שיאמרו לכל המביא עולה זאת תורת העולה כלומר כוונת הקרבה היא העולה וביאר ואמר על מוקדה על המזבח כל הלילה כל זמן שהעולה על מוקדה על המזבח אש המזבח תוקד בו במביא שיאמר כל זה היה

ראוי לבא עלי ואמר הכ' צו וביארו רבותינו אין צו אלא זירוז מיד ולדורות כי גם בדור המדבר הי' עתים וזמנים טובא ששתו אבותינו כוס התרעלה למדי יהיו צריכין זירוז זה וכן לדורות אמנם ר"ש ביאר כי חטא הרהור לא יבא בכל עת רק משתיית כוס התרעלה כ"א יש מבני אדם אשר ממונו חביב עליו מגופו כמו שד' רז"ל אם כאמר בכל נפשך למה נאמר בכל מאודך ואם יבוקש מהם מתן לצדקה או יבא דבר מצוה לידם שיש בו חסרון כיס יבקשו תצדקי לנפשם להפטר או יאמרו לא עלינו לשמור רק זה ואם ישאלהו איש לאמור מדוע לא עליך עבר רק יצדיק עצמו בכפירת חיוב המצוה ומזה יבא לכפירת מתן תורה בכללה כ"מ הכ' ואם בחוקותי תמאסו ואת משפטי תגעל נפשכם להפרכם את בריתי וגם לזה צוותה תורה לרפאות אותו מחליו זה וצותה להביא שורו או שיו אל בית ה' ולהעלותו כולו כליל לאמור כמאמר דהע"ה כי עמך הכל ומידך נתנו לך ופי' ההפלאה כי כל זמן שכספו של אדם מונח באמתחתו עדן איננו שלו כי אינו יודע למי משמרו עד אשר יזכה לעשות טובה וכספו אזי הוא לו למשמרת בהיכל ה' וז"ש ומידך נתנו לך בעת נתנו לך בשעה שנתנו אז קבלנוהו מידך באותה השעה נעשה קנינינו וכן הוא הענין בעולה זאת ועי"ז יהיה נקל מכאן והלאה בעיני' לבזבז ממונו על צדקה וגמילות חסד וכיו"ב וע"ז אמר ר"ש כי זה ג"כ בכלל תורת העולה ולזה אמר צו ואמר ר"ש ביותר צריך לזרז במקום שיש חסרון כיס:

ליקוטים והערות בס' שמיני

זה הדבר אשר צוה ה' תעשו, במ' הסירו יצה"ר מלבבכם כ' בס' ראשית חכמה פי' ד' המדרש ארז"ל עשה דברים לשם פעלן ואז סוף הכבוד לבא אבל העושה למען ישיגהו הכבוד אזי הכבוד בורח הימנו ואחרי כי תכלית העבודה הזאת היתה למען ירא עלי' כבוד ה' צריך שיעשו העבודה לשמה ואז סוף הכבוד לבא וז"ש זה הדבר אשר תעשו אשר צוה ה' יען צוה ה' תעשו ואז וירא עליכם כבוד ה' ופי' במדרש כי ר"ל הסירו יצה"ר להשיג כבוד מלבבכם: קרב אל המזבח פי' רש"י שהיה אהרן בוש לגשת ובמדרש שהיה המזבח בקרנותיו נדמה לו לעגל וע' ברמב"ן מ"ש בזה א"ל משה למה אתה בוש לכך נבחרת פי' מרן זצוק"ל כי באמת ע"י חטא העגל זכה אהרן לכהונה כי אהרן ראה ע"י שהרגו את החור שיתהוה בישראל מחלוקה עצומה ובמחלוקה גם משה לא יפעל מאומה כמ"ש רש"י במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו ואחרי כי ידע אהרן כי ליום אחר יבא משה עמד הוא ועשה העגל למען יתווך השלום ואח"כ בבא משה יקח העגל ויכתתהו כמו שעשה ואמנם אהרן ידע כי בנפשו הוא כמ"ש ובאהרן התאנף ה' מפני חילול ה' אבל מאהבת

ישראל גם נפשו השליך מנגד וזה שהעיד עליו מלאכי בשלום ובמשור הלך אתי ורבים השיב מעון ולכך בחר בו הש"י ובזרעו אחריו וזה שאמר לו משה למה אתה בוש מפני דמיון העגל הרי ע"י העגל נבחרת:

ראשיכם אל תפרעו ואחיכם כל בית ישראל ביאר מרן זצוק"ל כי אהרן ובניו אשר והאבילות תהיה להם לנחמה על מיתת נדב ואביהו מחויבי' לעצור בנפשם לכבוד ה' ולא יתאבלו אבל כל בית ישראל אם לא יתאבלו במה יוודע כי הרגישו במיתת הצדיקי' האלו וביאר מרן בזה כי האר"י לוריא זצוק"ל מה"ט לא שינה בגדיו בשבת חזון כי צדיק כמותו היה לו למשיבת נפש להתאבל בשבת זה על חורבן המקדש וע"ז באה החובה עליו שלא להתאבל אשר יק' עליו מהאבילות אבל כל בית ישראל יבכו בשבת זה את השריפה אשר שרף ה' ולא ילמדו מהאר"י:

ענין נדב ואביהו היה עד"ז הם השיגו ברוה"ק אשר ע"י הכבוד הגדול הנעשה לישראל באותו היום היה קטרוג גדול למעלה מפני מה זכו אלו לכל הכבוד הזה וידעו ברוה"ק כי הקטורת מוכן להשבית קטרוג כזה ולזה הקטירו הקטורת וזה כוונת הרמב"ן שכ' כי חטאם היה שנתכוונו נגד מה"ד וזה בכלל זובח לאלוקי' כמו שרמז הרמב"ן במשפטים כ"א הכוונה צריך להיות בלתי לה' לבדו לריח ניחוח לה' והפעולה ממילא נעשת אבל רז"ל לא האשימו אותם אפי' עד"ז כ"א החטא היה שהורו הלכה בפני רבן וזה שם אשר לא צוה אותם כל החטא לא היה כ"א אשר לא צוה שהורו הלכה מעצמן: וכוונת מד' שתוי יין נכנסו כי לולא היו שתוי יין גם לחטא זה לא באו ולא שנענשו על שהיו שתויי יין כי עדן לא הוזהרו כי אם כמו שכ': הוא אשר דבר פי' רש"י ונקדש בכבודי במכובדיי הענין משכן זה וכל כליו היה בעת העשותו מפוזר בין כל האומנים ביד החרש וביד האורג וביד הרוקם ואחר שהוקם ונמשח אמר להם משה והזר הקרב יומת ודבר זה היה קשה בעיני' והוצרך אחד מיוחד לקרבה במקום שלא הורשה וליענש למען יוודע קדושת ביהמ"ק ואלו אירע זה באחד מן העם עדן לא נודע ע"י מיתתו קדושת ביהמ"ק כי יאמרו מי יודע מה רעה עשה זה טרם מעל במקדש ה' אבל אם אחד מצדיקי' המפורסמים יענש ידעו הכל כי קדושת המקדש גרמה וזה ונקדש במכובדיי וז"ש אם בקרובי אקדש אזי ועל פני כל העם אכבד כי יאמינו בקדושת המקדש:

זאת החיה ארז"ל במדרש הוציא הקב"ה גלגלת מתחת כסא כבודו וא"ל למשה נקב קרום של מוח טריפה הענין סימני בהמה חיה ודגים שמסרה לכו תוה"ק הוא אחרי כי היוצר כל היצורים יודע כי מיני ברואים הטמאי' אם יזון אדם מהם ויתהפך איכותם

לרוח האדם החיוני הנוצר מן המזון יגרום פחיתות וחסרון בנפש האדם עשה סימנים בברואי' שאינם:

מזיקי' יען המה המועטי' כמו שארז"ל גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם כי הטמאי' מרובים מן הטהורים ולא הסימן מטהר כ"א ע"ד שעושין סימן בכלי איזו הוא חלבי ואמנם גם בטוהורי' יארע לפעמי' איזו פחיתות אשר באם יזון האדם מהם יהיה לו לחסרון ולתכלית זה מוליד הש"י באותו בע"ח איזו מן הטריפות למען שוב לא יזון האדם ממנו וזה שאמר הש"י למשה מה שאמרתי לך ניקב קרום של מח טריפה הוא משום אותו הגלגלת הנשמה הטהורה שהוצאתי מתחת כסא כבודי שלא תטמא בבע"ח זה:

סנפיר וקשקשת תנן במ' חולין כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר ולא ערער אדם בכלל זה מעולם וזה מופת על תורה מן השמים כי אטו רז"ל קניגי או בלסטר היו אמכם רופא א' בא אל הגאון בעל תי"ט והביא לפניו מין חית הים שיש לו ארבע רגלים וקשקשת ואין לו סנפיר שמו בל' לאטיין שטינקוס מריינוס וכלו ארסי' ובעלי רוקח יקחו ממנו תועלת ברפואה ורבו התירוצי' בענין זה ע' בדברי חמודות פ' אלו טריפות והגאון יעב"ץ בס' מגדל עז ופרי חדש יו"ד מהם אמרו כי כלל זה לא נאמר כ"א במין דגים ולא על חית הים וע"ז יל"ד ממ"ש רז"ל למה נאמר סנפיר משום יגדיל תורה ויאדיר ולמה לא אמרו משום חית הים ומהם אמרו מאן לימא לן שלא היה לו לחית הים הנ"ל סנפיר בעודו במים והשירן בשעה שעלה אמכם מרן זצוק"ל אמר אחרי כי הדג הנ"ל הוא ארסי ולא נברא כ"א לרוקחו לרפואה לא ממנו דברו רז"ל כי הוא יחיד ומפורסם לארסי:

והתקדשתם והייתם ד' חז"ל במ' יומא אדם מקדש עצמו מעט מקדשין אותו הרבה מלמטה מקדשין אותו מלמעלה בעוה"ז מקדשין אותו בעוה"ב הרצון במאמר זה לרז"ל ע"ד שאמרו במק"א לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפי' שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה וידוע דשורש התפעל רגיל להשתמש בדבר דמיוני שאינו כן לפי האמת כמו מתעשר ואין כל מתרוששׁ והון רב וע"ד זה דרשו כאן רבותינו ז"ל והתקדשתם כלומר התנהגו בדרך כאלו הייתם קדושים אף שעדן אינכם באמת קדושים אבל עי"ז והייתם קדושים והיינו מקדש עצמו מעט דהיינו שלא לשמה ומן השמים מקדשין אותו הרבה: הערות ברמב"ן ס' שמיני ד"ה ותצא אש זה החטא כאן מתחיל דביר חדש: ד"ה ר"ל תמותו שייך לדבור של מעלה:

ד"ה בבאכם אל אוהל מועד ומה ששנינו ר"ל ע' כלים ספ"א:

ד"ה שעיר החטאת ולא קסבר אנינות לילה דאורייתא צ"ל:

ד"ה כל מפרסת פרסה ושאר בהמה טמאה מק"ו ל' זה מסייע לתי' ה"ה בה' מאכלות אסורות והמזרחי פ' ז' דמאחר דאיסור שאר בהמה מפורש בהדיא אלא שאינו באזהרה האזהרה למדין אותה שפיר שוב מק"ו:

ד"ה אותה תאכלו ואמר דם השרץ ר"ל במ' כריתות פ' דם שחיטה:

באו"ד אבל המת דברים אלו מ' דאפי' מת נכרי אסור בהנאה ובמשנה למלך בה' אבל נסתפק בזה עיי"ש:

ובח"ס חלק יו"ד סי' של"ו פשיטא לי' דבגוי מותר ובאמת תימא למא יהא אסיר הרי ממרים שם שם גמרי' ע מנ"ל. סדר תזריע:

בפ' זו לא יעלה בזכרוני חי' תורה ממרן הגאון זצוק"ל ואציע בשמו דבר נאה ומתקבל, שמואל הקטן אומר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' ורע בעיניו והשיב מעליו אפו פי' המפ' כי הכוונה והשיב עליך אפו ומרן זצוק"ל לא פי' כן כי אם הש"י ישמור לצדיק שלא יאכל שכר מעשיו הטובים בעוה"ז ולזאת אם יבא יום הפורעניות מן הרשעי' אם יראה הש"י כי הצדיק ישמח בראותו נקמה ברשע אזי יסיר הש"י מהרשע חרון אפו ולא כגמול עליו יעשה לו רק למען לא ישבע הצדיק נקמה וזה שאמר הנה הצדיק לא ישנא שום אדם כ"א למשנאי ה' כמ' הכ' הלא משנאיך ה' אשנא והם אויביו ככ' לאויבים היו לי ומול רשע זה אמר בנפול אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך פן יראה ה' אשר אתה תשבע בנקמה ממנו ורע בעיניו והשיב מעליו אפו כלומר ירע בעיניו להשיב מעליו אפו ולטובתך ישיב שלא ברצונו ישיב אפו מעליו ועד"ז פי' מרן הכתובים איש בער לא ידע וגו' הענין ארז"ל אין רע יורד מן השמים כ"א כל הרעה בא רק בהסתר פנים כמ' הכ' ואנוכי הסתר אסתיר פני ומצאוהו רעות רבות וצרות אמנם יק' על כלל זה אחרי כי אמר הכ' ומשלם לשנאיו אל פניו להאבידו ותרגם אונקלס משלם לסנאוהי טבין דאינון עבדין לאבדותהן ורעה זאת להם ע"כ באה בהשגחה לא בהסתר פנים נמצא רע יורד מלמעלה ואמנם אחרי כי הצדיקים ישמחו במפלת הרשעים כמ' הכ' ישמח צדיק כי חזה נקם והש"י לא יחפוץ אשר יגרע להם הנאת נקמה זאת מנחלתם לעוה"ב ע"י שישפיע הש"י לרשע שכר מעשיו הטובים בעוה"ז ימנע חזיון הנקמה מן הצדיקים לטובתם וז"ש איש בער לא ידע וכסיל לא יבין את זאת ומה היא זאת בפרוח רשעים כמו עשב ויציצו כל פועלי און להשמדם עדי עד בשעה שהש"י משלם לרשעים שכר מעשיהם בעוה"ז למען יאבדו לעו"הב ואמנם לא יפלא בעיניהם אם הרשעים יאבדו כי זה נעשה בהסתר פנים וז"ש ואתה מרום לעולם ה' ר"ל תסתר פניך וממילא כי הנה אויבך ה' עי"ז כי הנה אויביך יאבדו יתפרדו כל פועלי און ולא יקשה בזה אין רע יורד

מלמעלה אבל אם משפיע להם טובה על כרחו הטובה הזאת בהשגחה באה והלא אין רע יורד מלמעלה ופי' הכ' הענין כי אין זאת רע במוחלט כי אם ותבט עיני בשורי הצדיק מתאוה לראות נקמה בשוררי בקמים עלי מרעים המרעים הקמים עלי מתאוה אנוכי שתשמענה בהם אזני אמנם רצון הש"י אשר צדיק כתמר יפרח וכארז בלבנון ישגה לעוה"ב ולא יכונה להם מזכיותהם ולזה ישפיע טובה לרשעים אבל באמת להגיד כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו אין רע יורד מלמעלה: רמב"ן ד"ה ואם פרוח תפרח בסוה"ד הא אם לא הפך כצ"ל:

דרוש לפ' תזריע (תרל'ח)

ברבה ר"פ זו הה"ד אשא דעי למרחוק ר' לוי אמר בנוהג שבעולם אדם מפקיד אצל חבירו ארנקי של כסף בחשאי ומחזיר לו לטרא של זהב בפרהסיא אינו מחזיק לו טובה כך הקב"ה מפקידין לו הבריות טפה לחלוחי' בחשאי והקב"ה מחזיר להם נפשות משובחות שלימות בפרהסיא ואין זה שבח הוי אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק, כ' לבאר תמן תנינן עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בג' דברי' ואי אתה בא לידי עבירה:
מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה הל' אתה הולך וכן לפני מי צריך ביאור וכ' דעקביא דבר נגד האפיקורסי' המיחסים הכל אל הטבע ולא יאמינו כי הכל מפעלות אל בארץ והשיב עקביא מול פני' הלא תדעו כי כל מה שמוציא הטבע בשלימות הרי צריך הכנה וכמו שאמר ישעי' כ"ט הלא אם שוה פני' ושם חטה שורה וכו' הכוונה כי הטבע צריכה הכנות למען תוציא צאצאיו בשלימות ואמנם ביצירת האדם אין כאן הכנה כלל כ"מ דהע"ה כי אבי ואמי עזבוני זה פונה לכאן וזו לכאן וה' יאספיני ואמר תהלי' קל"ט אשר עשיתי בסתר רקמתי בתחתיות ארץ גלמי ראו עיני' ועל ספרך כלם יכתבו ימים יצרו ולא אחד בהם הכוונה בכל ההכנות האלו אין גם אחד שיסייע לבריאת האדם מאומה והיאך יעלה על הדעת לאומר כי ברייה נפלאה כאדם זה נתהוה מהמקרה מבלי שיטפל בו ביצירתו יוצר וחשוב חכם ואיך אפשר כי הטפה סרוחה לבדה בכחה להמציא כזאת ואם תאמין כי יוצרך עושך הכי יעלה על דעתך כי נבראת יפה פרי תאר למען אחרי בא קצך תטמן בעפר וכי זה יהי' מחשבת אומן חכם להגדיל נוראות ולתתם למאכל לרמה ותולעה הלא תודה כי נוצרת לתכלית אחר גדול מזה אם תדבק בדרכי יוצרך ותקדש שמו בכל מעשיך ואמנם אם לא תעשה כן הלא לשוא צרפך צורף וחכם עמל בך יוצר הכל ואם הפמליא של מעלה יאמרו לבראך על מה ולמה בראת אדם בטל הלז הכי בבוראך

החטא הלא אתה תתן דין בעדו וז"ש הסתכל בג' דברי' ואין אתה בא לידי עבירה הסתכל מאין באת מטפה סרוחה אשר א"א שיהא בכוחה להמציא בריה כאותה כמוך כ"א יוצר הכל הוא גוחך מבטן ואם תאמין כי אתה מעשה ידי יוצר אזי הסתכל לאן אתה הולך מדי יום מה מעשיך התנשא כוחך למקום עליון או אתה הולך רק להברית גופך אשר תוליך למקום עפר רמה ותולעה ושם אתה עושה כן דע לפני כלומר בעד מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה שעמל ויגע בך לריק מזה ענין ארז"ל בזמן שאדם חוטא שכינה מה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי הכוונה הן חכמתי המכונה בשם ראשי הן פעולותי המכונה בשם זרועי המה לקלס ואבדה חכמתי וגבורתי אשר הוצאתי בהם וזה שאמר אליהוא אשא דעי למרחוק ופי' ר' לוי אם האדם מסתכל כי אביו הפקיד אצל הקב"ה הטפה לחלוחי' לבד והקב"ה החזיר בכיה נוראה אזי ולפועלי אתן צדק יהי' לפועלי עגמת נפש עבורי ואמנם תו"הק העמיקה בענין זה עוד יותר וגלתה לנו כי הדמי' הנעצרים בימי העבור באשה זו המה דמי' ארסיין ומהם יתהוה הוולד והזכר יקח מהדמי הארסיין חלק גדול ביותר לזאת לא תטמא אמו כ"א שבעת ימי' כי בשבעת ימי' תנקה מן הדמי' הארסיי' הנותרין ובנקבה שלא תקח כל כך מהם יותירו כפליי' וטמאה שבועי' עד תנקה מאותן הדמים הארסיי והיתכן כי רע מוליד טוב כירו לכם כיר אמר הנביא ואל תזרעו אל קוצים והאדם הזה נוצר מדבר המזיק ומפסיד כל נוגע בו וזה אשא דעי למרחוק ולפועלי אתן צדק:

ליקוטים והערות פ' מצורע

כ' המדרש שמואל בהקדמתו לספרו על מ' אבות לפ' פ' זאת תהיה תורת המצורע וגו' כי המצורע ירפא מנגעו על ב' פנים או ע"י ששב בתשובה וכחם ה' עליו ואז שייך לומר כי נרפא הצרעת מן הצרוע ע"י ששב הצרוע בתשובה ואמנם אם יקשה ערפו כמו כן יוכל להיות שירפא ע"ד משלם לשונאיו אל פניו להאבידו ואז נרפא הצרוע מן הצרעת ומעתה פי' הכתובים זאת תהיה עד"ז תהיה תורת המצורע ביום טהרתו וראה הכהן הכהן יראה ששב בתשובה והנה נרפא נגע הצרעת מן הצרוע ע"י ששב הצרוע בתשובה נרפא נגע הצרעת:

כ' ההפלאה בס' פנים יפות דכפרה שכ' תורה אצל זב ומצורע היינו ע"ד שכר עבירה עבירה כי הש"י ברא עולמו בחסד למען ישפיע חסד בעולם וכל העוסק במצות וגורם אשר הש"י ישפיע לו טובה הוא עושה נ"ר להש"י בזה והיינו שכר מצוה מצוה וכן להיפך הגורם ע"י מעשיו שיענשהו הש"י ארז"ל במשנה סנהדרין אר"מ בזמן שאדם מצטער

שכינה אומרת קלני מראשי קלני מזרועי כי כל העונש הבא על האדם ממעט כח ה' בארץ והיינו שכר עבירה עבירה וזה ענין החטאת במצורע וזב וביאר מרן זצוק"ל בזה פי' ד השס"ס במ' ברכות לעולם יבקש אדם רחמים שלא יחלה שאם חלה אומרים לו הבא זכות והפטר הכוונה ע"ד הנ"ל כי העונש הבא עליו בעונותיו שחלה הוא עבירה יתירה על חובותיו ועל עבירה זאת אומרים לו הבא זכות והפטר וביאר מרן זצוק"ל בזה פי' הכ' בישעי' בהפטרת יוה"כ בעון בצעו קצפתי ואכהו הסתר כי המכות באים בהסתר פנים ואקצוף ע"ז שבאתי לידי מידה זו לענוש אותו ואכהו פעם אחרת ע"ד שכר עבירה עבירה ואמנם ארז"ל המעביר על מדותיו מעבירין ממנו כל פשעיו וז"ש בורא ניב שפתים האדם שהרגיל כיב שפתיו שלום שלום לרחוק ולקרוב להיות מעביר על מדותיו לזה אמר ה' ורפאתיו:

ארז"ל במ' ערכין אר"פ מ מ"ד צדקתך כהררי אל אלו נגעי אדם משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים הענין אמר הכ' וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו למען ייטיב דרכו כן ה' אלקיך מיסרך כי ע"י היסורין אדם מפשפש במעשיו והפשפוש ביאר הרש"א בח"א לברכות על מה שאמרו פשפש ולא מצא כי הייסורין מדה כנגד מדה ובאבר שנתייסר בו חטא ובו ישוב נמצא כי הנגעים היסורין המה צדקה וה' כמ' הכ' רק אתכם ידעתי על כן אפקוד עליכם אמנם היינו נגעי הגוף אבל נגעי בתים רובם באים על בונה ביתו בלא צדק ועליותיו בלא משפט וארז"ל קשה גזל הנאכל שאפי' צדיקי' גמורים אינם יכולין לעמוד נמצא שלא הועילו לו היסורין והיינו משפטיך תהום רבה אלו נגעי בתים:

הערה דע דמה שדרשו חז"ל מצורע מוציא רע משום דבכל הב' פרשיות קורא אותו צרוע ואך בפ' זה קורא אותו מצורע כי הנגעי' תורת המוציא רע: ענין השני צפרים ע"ד שאמרו בירושלמי א"ר לוי אלו הייתי שם הייתי מבקש שתי פיות והנה ארז"ל כל פטטיא בישין כי ברוב דברים לא יחדל פשע ולזה אמר הכ' לא רגל על לשונו איך ללשונו שום רגילות כי כל דבריו במשקל בר מפטטי דאורייי' דלגרוס אינש לעתים אף דלא ידע מאי קאמר כדרבא במ' ע"א דכ' גרסה ולא כ' טחנה ולזה אחרי כי מצורע זה ע"י פטפוטו בא לידי ל"הר ישחוט הכהן לפניו הצפור האחת על מים החיים שהוא כנוי לתוה"ק שהיא כחל כובע מקור חכמה ויטבול:

מאז והלאה הצפור השני רק במים החיים שלא יהא דבורו כי אם בתורה ומצות:

ופי' רש"י כי ענין ארז ואזוב אם נתגאה כארז ישפיל עצמו כאזוב וי"ל כי באמת סבות החטאים בבני אדם ב' מינים המין הא' כמ' רש"י ע"י הגאות ואמנם האומר ומותר האדם מן הבהמה אין ולא יאמר סמוך ותיכף אבל אנחנו עמך גם הוא ירד לבאר שחת ע"ד

שאמרו דורו של ישעי' ע"ה הרוג בקר ושחוט צאן אכול ושתה כי מחר כמות ע"כ נתנה תוה"ק התולעת שני שהוא משל על החטא כמ"ש ישעי' חטאיכם כשנים בין ארז לאזוב כי הא' הארז הגאות סבת חטאיו והשני האזוב השפלות סבת חטאיו:
בענין מתן דם ושמן על האזן ובהוכוח ידיו ורגליו הענין אמרו רז"ל אל ישמיע אדם לאזניו דברים בטלים כי האזן נכוה תחלה לאיברים וכן פתח דהע"ה ספרו אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים ובדרך חטאים לא עמד ובמושב לצים לא ישב ושנייי' לאזן שומר ידו מעשות כל רע והשלישי פלס מעגל רגליך וכל דרכיך יכונו אשר ע"כ צריך החוטא כפרה בדם האשם על שלשה איברים הנזכרים ולאחר שנתכפר וגמר בדעתו שלא לשוב לכסלה עוד וקיים בעצמו בכל עת יהיו בגדיך לבנים הרומז על התשובה כמו שביארו רז"ל במסכת שבת פ' השואל ואח"כ מזדרז לקיים בג' איברים אלו ושמן על ראשך אל יחסר באזן אזן שומעת תוכחת חיים ביד כפו יפרש לעני וידיו לאביון ברגלים והצנע לכת עם אלקיך:

דרוש פ' מצורע שבת הגדול תרל"ח

זאת תהי' תורת המצורע דקדקו המפ' וכן בש"ס מאי ל' זאת תהי' וכ"כ המדרש שמואל בהקדמה למ' אבות פי' כחמוד וכ' לבאר בנבאר תחלה מ' ב"ר בסוף פ' בראשית זה ספר תולדות אדם בן עזאי אומר זה כלל גדול בתורה ר"ע אומר ואהבת לרעך כמוך כלל גדול הימנו וכ' דהנה תחלת פתויו של יצה"ר באדם הוא על החוקי' וכמ"ש רש"י פ' קדושים ע"פ את חקותי תשמרו דברי' שיצ"הר משיב עליהם וכי ווה טעם יש בהם אמנם העידה תורה על א"א ע"ה עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרתי וגו' הרי שקיים אברהם אפי' החקים וכמו שלמדו מזה רבותי' במתני' סוף קידושין וע"כ כי יש בהם טעם למבין ואמנם הענין האדם מחובר מגוף ארציי ומנשמה מלאכי' וכשם שיש תורה לגוף לשמור בריאותו כך יש גבוה וגבוה מזה תורת הנפש לשמור בריאתה וכשם שמי שאינו מבין עניני הגוף לא יבין מדוע כזה רע וכזה טוב לו כך מי אשר לא יבין מהות הנפש לא ישיג מה לה לרעה ומה לה לטובה לא כן אאע"ה שעלה בנבואה עד אשר השיג מהות הנפש ומעצמו הבין ככל אשר צוה אותנו ה' בתו"הק הן המשפטים הן החקים ומעתה למען לא יסור האדם בחקי ה' אחר פתויי היצ"הר יתיצב לנגד עיניו פסוק זה זה ספר התו"הק הוא ספר לתולדת אדם אבל דע לך כי ביום ברוא אלקים את האדם בדמות אלקים עשה אותו וצוה עליו להתנהג על דרך התורה למען באחריתה תשוב רוחו אל האלקים אשר נתנה וזה שאמר בן עזאי כי פסוק זה כלל גדול בתורה למען לא יתפתה

האדם מיצה"ר לעזוב חקי ה' ואמנם ר"ע ביאר ואמר האיש הישראלי הנגדל על דרכי התורה לא יקל בעיניו למלאות בטנו בדברי' האסורין אשר המה מנעוריו מתועבי' בעינו אבל תחלת נטות האיש הישראלי מעל ה' הוא בעניני' שבין אדם לחבירו כראותו חבירו מרבה הון והוא לא ירבה ישתדל להפסידו כי ירא' אשר חבירו נכבד הימנו ישתדל לבזותו ואמנם אם יאמין האדם באמונה שלימה כמו דהע"ה והעושר והכבוד מלפניך ירף ידו מזאת יראה מה שאמרה תורה לא תקום ולא תטור את בני עמך פי' רש"י אם מנע אדם טובה ממך לא תמנע אתה ממנו בבאו לשאל ממך דבר אשר לאל ידך ואהבת לרעך רמזה תוה"ק בל' רעך אפילו הרע לך במניעתו טובתך ע"ד איש רעים להתרועע גם לזה תאהב כמוך וביאר הטעם אני ה' לולא הי' ממני שייטב לך ע"י איש זה כבר הטתי לבו לענין זה לעשות טובה עמך ואם אתה תקום ותטור ממנו הרי כפרת בהשגחתי וזה שסיים אכי ה' כ"מ ירמי' ע"ה אני ה עשה כל:

ומעתה אם האדם יאמין בזה לאמר כמו שאמר הלל הזקן ע"פ זה דעלך סגי לחבריך לא תעביד ולא יעבור א' ממצות ה' בין אדם לחבירו ועי"ז יתקע בלבו האמונה כי ה' משגיח אל כל יושבי הארץ ולא ימרה את אדוניו והוא רואה אותו לא ישאל מול אדוניו הזכו ומפרנסו מדוע ככה צוית וכמו שביאר החו"ה כי האדם בעולמו כמשל לילד שהי' מושלך ערום ורעב בפרשת דרכי' ובא איש חסד ואספו לביתו וגמל עמו כל טובה במאכל ובמשתה הן במלבושי' השאל ישאל הנער לאיש חסדו מדוע לא תלבשני עד"ז ותאכילני כזאת ואיך ימוש אח"כ מחקי ה' אשר צוה עליו וזה מ' ר"ע ואהבת לרעך כמוך כלל גדול הימנו כי העיקר שצריך האדם ליזהר הוא בעבירות שבין אדם לחבירו המביאי' אותו לכפור בהשגחת ה' בארץ וממילא יבא לעבור על החקים לבסוף והנה זה ענין אחז"ל המספר לה"ר כאלו כופר בעיקר כי תכלית הבעל לה"ר הוא להפריד בין אדם לחבירו ולאמר לו כי לולא חבירך זה היית ברום המעלות הן בעושר הן בכבוד וכל מי שאינו כופר בעיקר לא יבא לידי כך ויען חוטא זה הוא שלוחו של היצה"ר גזרה תורה עליו בדד ישב חוץ למחנה מושבו ועי"ז ישים אל לבו חטאו ומתעורר לשוב בתשובה אמנם באמת המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה שלא יהא הוא בג"ע, ותלמידיו בגיהנם ונתנה לו תו"הק עצה לתקן גם את זאת וטמא טמא יקרא ר"ל שיודיע לרבים כי לולא הי' הוא טמא לנפש לא היה טמא מצורע ורק טמא כבר מטמאין אותו מן השמים ואם דבריו יעשו פרי כי האנשים אשר הסית אותם ג"כ חזרו אזי תרופה למכתו וז"ש הכ' זאת תהי' תורת המצורע ככה יהיה תורת המוציא רע אשר על כן שנתה תורה כאן שנו תמורת הצרוע ביום טהרתו והובא אל הכהן ויצא הכהן אל מחוץ למחנה וראה הכהן

והנה נרפא לנגע הצרעת מן הצרוע כי הוא גרם ע"י התעוררותו אשר הנגע צרעת אשר פשה ע"י לה"ר שוב נרפא על ידו ואז ולקח למטהר:

ליקוטים והערות פ' אחרי

שני בני אהרן כ' מרן זצוק"ל דאף אם גם מיתת צדיקים הוא לכפר על עון הדור בכל זאת מיתתם היא מיתת נשיקה:

כי נפשם תדבק בה' וז"ש לולי הי' מיתת בני אהרן אך לכפרה הלא אחד מהם היה כדאי לכפר אבל אחרי כתות שני בכי אהרן הרי בקרבתם לפני ה' וימותו זה המופת אשר מיתתם היה מצד קרבתם לפני ה' ה' וימותו: בעניין הזיית הדם אחת למעלה ושבע למטה הענין כי עונותיו בעו"ה יגיעו עד שבעה רקיעים או שבע ספירות ועל ידי העונות ימנע ההשפעה מהעולמות כמ' הכ' וחטאתיכם מנעו הטוב אבל כלפי מעלה למעלה מהשבעה כאמר אם חטאת מה תפעל לו אבל שכינה אומרת בזמן שהעולם לוקה קלני מראשי ולזה היה צריך כפרה פי' רש"י לשון קינוח בשבעה העולמות וגם כפרה מל' כפר כפי' הרמב"ן כלפי מעלה כי אלו ואלו דברי אלקים חיים ולזה היה צריך למנות השבע לבד והאחת לבד שלא לדמות האחת שאין בה פגם כ"א צער לבד כמ' הכ' בכל צרתם לו צר להשבע שיש בהם פגם וכמ"ש:

וכפר על הקדש כ' רמ"ע בס' עשרה מאמרות פי' הכ' כי כל הכפרות שיעשה הכהן הגדול למטה יעשה הש"י למעלה וז"ש וכפר הכהן וכפר על הקדש מטמאות בני ישראל וכן כמו זה יעשה לאוהל מועד הש"י השוכן אתם בתוך טמאותם:

איש כי יצוד ציד ע' מ"ש ע"ז רמב"ן בכ' זה לקמן ס' קדושים:

את משפטי תעשו ואת חקותי תשמרו וגו' ושמרתם את חקותי ע' רש"י ומרן זצוק"ל פי' כי שמירת המשפטים אצל האיש הישראלי שכליי כמ' הלל הזקן דעלך סני לחברך לא תעביד ויודע כל בר דעת אשר אם ימלא הארץ עול וחמס לא יתקיים העולם אבל הש"י יבקש מאתנו אשר נהי' ע"ד זה שומרי החקים כמו כן לידמה בדעתינו כי אם לא נשמור החקים יחרב העולם כ"כ ואם בחקותי תמאסו וגו' ואמנם החקים אם ישמור אותם האיש הישראלי מגמתו רק לקיים צווי הש"י לא כן במשפטים גם מנפשו היה שומר אותם אבל הש"י יבקש שנשמור גם המשפטים רק לקיים מצות ה' כמ' דהע"ה אף לא פעלו עולה בשעה שאין הצדיקים עושים עול בדרכיו הלכו מגמתם ללכת בדרכי ה' וז"ש את משפטי תעשו לא מאוות נפשכם כ"א על דרך אשר תשמרו החקים וזה ואת חקותי תשמורו ומה הוא ללכת בהם אני ה' אלקיכם רק לקיים מצות ה' אמנם ושמרתם את חקותי ע"ד אשר

תשמרון את משפטי שאתם יודעים כי הם לקיים העולם דהיינו אשר יעשה אותם האדם וחי בהם החיות של האדם תלויה בהם בין במשפטים בין בחוקים:
איש איש אל כל שאר בשרו ע' רמב"ן שהאריך בטעם אי' העריות ותו"ד כי אותן שאסרה תורה מחמת קורבה הטעם שהם שאר בשרו כמו חצי בשרו והגוף מעצמו אינו ראוי להפרות ולרבות ויש שאסרתן תורה מחמת מחשבות רעות כמו אשה ובתה ולזה קראן ה' זמה ויש מחמת משלח מדנים בין אחים כמו שתי אחיות:
ומהר"ל מפראג בס' כתיבות כ' כי להרבות האחוה והריעות בעולם אסר הש"י השאר בשר כי לולי כן למה לו לאדה להשיא בתו לאחר ובנו מס' סוטה כל המתגאה כאילו בא על כל העריות כי מאחר שתכלית אי' העריות לקרב אנשי העולם והאי מאן דאתיהר ארז"ל אפי' אאינשי ביתי לא מתקבל א"כ הרי הוא ק' מכל העריות:
הערות ברמב"ן פ' זו ד"ה ילבש יחגור ולא נתברר לי ד' אונקלוס נ' מאחר דלא אפלגו ביומא כ"א באבנט אם אבנטו של כוה"ג ביוה"כ הוא אבנטו של כהן הדיוט כל ימות השנה אבל במצנפת לא נחלקו מ' דמצנפת של יוה"כ היה עשוי כמין מגבעות של כהן הדיוט ודקרי לה הכ' מצנפת גם רז"ל קראו במ' יומא למגבעות של כהן הדיוט מצנפת וזה ששינה אונקלוס בתרגומו ותרגם יחית ברישי':
שם ד"ה ואשר ימלא את ידו שהרי לעולם מתקנין כהן אחר צ"ע מאן יימר דבבית ראשון שהיו הכו"ג צדיקים כמו שדרשו עליו רז"ל יראת ה' תוסיף ימים אולי לא הוצרכו כלל להתקין כהן אחר תחתיו עד בית שני: שם ד"ה והרב אמר במורה הנבונים ולישא שתי אחיות צ"ע הרי בשתי אחיות בהדיא גלי קרא לא תקח לצרור ע"ד משלח מדנים בין אחים:
וגם לד' הרמ"בן עצמו בסמוך אין בשתי אחיות משום שאר בשרו וע"כ ג"כ משום לצרור וע' מ"ש הרמ"בן לקמן ד"ה לצרור:

דרוש לפ' אחרי שבת הגדול תרי"ט

במדרש ר"פ זו זש"ה אמרתי להוללים אל תהולו א"ל הקב"ה לרשע הצדיקי' לא שמחו בעולמי ואתם מבקשי' לשמוח אלישבע בת עמינדב ראתה ב' שמחות ביום א' ולבסוף אחרי מות וכו' הנה בענין קורת רוח באדם יש ב' חלוקי קורת רוח הא' בעניני העוה"ב והא' בעניני העוה"ז ובכל א' יש ג' מדרגות והנה בענין העוה"ז המדרגה התחתונה הפחות' שבכולם היא מדרגת הכילי הנבל אשר לא ישבע ועליו אמר שהע"ה כל ימי עני רעים אין כוונתו לעני ממש ממ"ש אח"כ וטוב לב משתה תמיד הרי גלה כי הכל תלוי

בהטבת לב וזה ענין בין לעני בין לעשיר ולכוונה זו אמר בן סירא הובא במס' ב"ב על פסוק זה בן סירא אמר אף הלילות כי גם בליל הלא ישכב לבו ואמר הטלם בשפל גגים גגו ממטר גגים לגגו ברום הרים כרמו מעפר כרמו לכרמים הכוונה כי בתחלת ימיו כ"ז שהונו מועט כל מה שיראה אצל אחרים יחשוב כאלו שללו זה מאתו וזה בשפל גגים גגו כ"ז שגגו בשפל כל טפת מטר ר"ל שפע שיזל לגג אחרים סוחף על גגו ורע אליו ובסוף כאשר מזלו יגבה ויהא כרמו ברום הרים ובני תבל יבקשו מטובו ירע ללבו כל פלס עפר אשר ישפיע מכרמו לכרמים ועל איש כזה אמר שהע"ה בס' קהלת וראיתי אני את כל עמל ואת כל כשרון המעשה כי היא קנאת איש מרעהו גם זה הבל ורעות רוח אמר אם יש לאדם כשרון מעשה להמעשים אשר יעשה א"כ עמלו רק להרבות הון כי האיש אשר אין לו כשרון הוא אשר יצטרך לעמול ואמנם הכסיל כאשר יראה כי בכל זאת לא יוכל להשיג הון כאחרים חובק את ידיו בשפק ואוכל מחמת רעות רוח את בשרו כאשר יראה הרואה מדי יום יום ואמר ש"ה הלאל טוב מולא כף אחת כחת אם האדם ישמח בו ממלוא חפניו עמל ורעות רוח ואמנם המדרגה השניי' הטובה היא כאשר ארז"ל במ' אבות איזהו עשיר השמח בחלקו שנאמר יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך וצריך ביאור ענין המקרא הזה למאמרם:

אמנם הכוונה כי הנה כל אשל לא ישבע האדם עושר הוא יען כי לא יבין אשר אם ירבה הון ביתו כל זה לא יוסיף מאומה במספר ימי חייו כ"א הרבות הונו הוא לאחרים כמ"ש שהע"ה ברבות הטובה רבו אוכלי' ומה כשרון לבעליה כי אם ראות עיניו והנה מחמת שידמה כי רבה העושר היא הצלחת האדם לא ינעם לנפשו ליהנות מיגיע כפו ואמנם האיש אשר עיניו נפקחו ואם ירבה הונו לא ישמח כי אם בחלקו הממלא לו מחסורו זה האיש הראוי להקרא בשם עשיר ומי הוא זה אם הוא בעת אכלו מיגיע כפו באושר וטוב לו והיינו יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך ואמנם המדרגה השלישית הפחותה מאוד היא מדת הרשעים אשר ישמחו במאוד מאוד בטובם ועשרם ולבם מלא הוללות הרוג בקר ושחוט צאן והיה כזה יום מחר ויגיע זה להם יען ידמו ממ"נ או כחם ועוצם ידם עשה להם החיל ולמה לא ישמחו בו או כי עשרם מתת אלקי' א"כ רצה אלקים את מעשי' ואמר להם המשורר כי בשני' יטעו ולזה אמר אמרתי להוללים אל תהולו ולרשעים אל תרימו קרן ופי' דבריו ואמר אל תרימו למרום קרנכם לא תאמרו כי שמחתכם אשר ממרום הורם קרנכם ואל תדברו גם בצוואר עתק כלומר בחוזק עמלכם עשיתם החיל הזה ואמר מול מה שסיים הלא תראו כי לא ממוצא ולא ממערב ר"ל לא נמשכים לצאת ולא ממערב להכנס ולא ממדבר ממי שמתהה עצמו בעולמו ופורש מתענוגי' הרים כ"א

אלקים שופט זה ישפיל וזה ירים וא"ת א"כ ממרום הורם קרבינו ולמה לא נשמח א"ל אמשול לכם משל למה"ד למלך שמזג כוס לאוהבו וראה כי על שפתו מלא שמרים ושפך אותו מלא על כל גדותיו למען ירד הקצף ארצה ויהי מדי שופכו נער משרת א' עומד בצד המלך ומלקק השמרים אשר ירדו מהכוס בלשונו ואומר אם ינעמו השמרי' האלו כך לחכי מה יקר יהי' היין הזה בתוך הכוס להקרואי' וככה אז"ל מה עין לא ראתה זה יין המשומר בענביו הכוונה כי כל השכר שנותן הש"י בעו"הז הוא כשמרים היורדי' מן היין וז"ש כי כוס ביד ה' ויין חמר מלא מסך והטעם ויגר מזה אך שמרי' אך השמרי' יגרו ארצה וזה ימצו ישתו כל רשעי ארץ ומה לכם לשמוח הנה הן הנה המדרגו' בעניני עוה"ז ולעומתם ג' מדרגו' בעניני עוה"ב לצדיקי הכת הגדול בצדיקי' המה בהביטם אל קוצר ימי שנות חיים בעולם הזה הנה יקצר בעיני' כל מעשה עבודתם ולכוונה זו אמר מרע"ה בתפלתו כי כל ימינו פנו בעברתיך כוונתו על גזירת הש"י בחטא אדה"ר בזיעת אפיך תאכל לחם כלינו שנינו ליחיד כמו הנה הכוונה כי כל שנה ושנה כאשר תכלה בכלות השנה אנו חושבים במה עבר אשר עבר מהשנה וזולתי מחשבה זו לא פעלנו טוב ואמנם ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שמונים שנה ר"ל במלת בהם במחשבה זו שאנו חושבים מדי שנה בצאתו ככה נכלה כל השבעים או השמונים שנה ולא נוכל לרהב במע"ט כי בם ורהבם של כל השנים רק עאל ואון בזה כרהב כי גז כמעט שבא הגזה אל ביתינו חיש ונעפה כבר הזקנה ושיבה בסוף מי יודע מי ישים אל לב עז אפיך וכיראתך עברתך ואמנם העיקר אשר הוא בעכרינו יען לא כעשה חשבון עד כלות השנה ולולא חשבנו דרכינו יום יום אזי לא באו מים עד נפש וז"ש למנות ימינו כן הודע אם היינו מוני' ומחשבי' מדי יום ככה אזי ונביא לבב חכמה ואמנם החל להתפלל מול אותן המבקשים רק לעבוד ה' ולקבל עליו עול תורה שיפסוק הש"י מעלי' עול דרך ארץ ואמר שובה ה' עד מתי והנחם על עבדיך הרוצים לעבוד לך שבעינו בבקר חסדך למען לא יטרידו אותנו דאגת העוה"ז ואז ונרננה ונשמחה בכל ימינו והנה מזאת הכת הי' ריב"ז שהיה אומר איני יודע באיזו דרך מוליכין אותי ואמנם מדה זו מ"מ עדן הוא בצדיקים המקוים שכר על מע"ט ואמנם מדרגה השניי' היותר יקרה היא אשר לא יצפו לשום תשלום שכר ונוח להם שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב ולא יעלה תשלום שכרם לעולם על לבם והמה הצדיקים שאמר המשורר עלי' ולישרי לב שמחה וביאר הכוונה בכמה מקומות באמרו שמחו צדיקים בה' רננו צדיקים בה' כי שמחת הצדיקי' בכל מע"ט הוא כי יקר בעיני' מצות המלך ובכל מצוה אשר יעשה למלאות רצון ה' כל חפצי העולם לא ישוו בו ועליו אמר הכ' ויגבה לבו בדרכי ה' ואמנם הכת

הג' היא הכת אשר גם בעיני' יקר דבר ה' וישתדלו בכל עז למלאות רצון ה' ובראותם את עצמם יחידי סגולה לא' מני אלף יגבה לבם ע"ז וידמו בעיני' כי המה הקרובי' אל ה' ויביא אותם מחשבה זאת לפעמי' לשכות איזו מצוה ע"ד אמר אשר לא צוה ה' לאמור כי אנשים כמונו ברשותם לעשות כן ומהכת הזאת הי' נדב ואביהוא אשר כל חטאם הי' להקריב אשה אשר לא הורשו ואמר מרע"ה לאהרן על מיתתם הוא אשר דבר ה' לאמר המעשה הזה גזר ה' לאמור בזה בקרובי אקדש אם האדם ידמה בדעתו כי הוא מקרובי ה' אזי יחר אף ה' בו לאמור מי הקדימני ואשלם ובמה יזכה ילוד אשה ועי"ז ועל פני כל העם אכבד וז"ש אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' ע"י שחשבו עצמם קרובים לפני ה' וימותו וא"ל הש"י דבר אל אהרן שלא יפול ג"כ במחשבה זו יען הוא בחיר ה' ואל יבא בכל עת אל הקדש וגו' והנה זה תו"ד הג' הנה מדרגת נדב ואביהוא בשמחת מע"ט היא לעמת שמחת הרשעים בעולמם ואם שמחה כזו אחריתה רע מה יהי' אחרית שמחת הוללות וז"ש הצדיקי' לא שמחו בעולמי ואתם מבקשים לשמוח:

ליקוטים והערות לפ' קדושים

קדושים תהיו ארז"ל במ' יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם ד' הרמב"ן דענין פרשה זו שלא יהי' האיש הישראלי כבל ברשות התורה שלא ימלא בטנו אפי' ממאכלו' המותרות וכן בכל עניני העוה"ז לא יקח מהם כ"א ההכרחי לקיום נפשו והנה גם חכמי האומות הקדמוני' כלם יחד הסכימו אם יבקש האדם להיות שכליי על כרחו יפרוש מתענוגי העולם אלא שהפליגו הענין עמהם שכנו באוהלים ולבשו סחבות ומהם ישבו להם במדברות אמנם לא כן מדת תוה"ק כי ישעיה צווח לא תהו בראה לשבת יצרה ואדרבא זה נסיון האדם בעולם ליהנות ממנו ולעצור תאותו ולולי הי' המבוקש ע"ד שסבלוה חכמי האומות אי אפשר להיות אומה כלה קדושה כי מי יחרוש ומי יזרע ומי יכין ההכרח וז"ש דבר אל כל עדת בני ישראל ואמרת אליהם קדושים לא שימצאו בתוככם קדושים כ"א כלכם תהיו קדושים שלא תאמרו הריני מבקש מכם לסלק מן יושבי תבל וללכת למדבר כדרך חכמי או"ה וזה יכול כמוני ת"ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם:

לא תגנובו וגו' איש בעמיתו רמז לן הכ' אפי' גנב לך עמיתך או כיחש או שיקר לך ובאמצע הזמן כפל לידך ותוכל גם:

אתה לגנוב לו ולכחש לו לא תעשה כן כ"א לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו אפי' איש בעמיתו ובגנב ומכחש כמותך:

לא תלך רכיל בעמיך אבל אם תשמע כי חבירך רוצה להביא רעך לרעה אזי תזהירנו להזהר ממנו וזה ענין הסמיכות לא תעמוד על דם ריעך כי אז לא שייך לא תלך רכיל:
ואהבת לרעך כמוך כ' רש"י זה כלל גדול בתורה פי' מרן זצוק"ל ע"ד שפי' ההפלאה בס' פנים יפות מ' רז"ל אם הרב דומה למלאך יבקשו תורה מפיהו הכוונה יש ת"ח שאינם רוצים לקצר לעצמם הזמן בלימוד התלמידים ואם גם ייטב לפניהם אם יבאו תלמידי' ויקשיבו לקולם בכל זאת לא ישתדלו להביאם אל תכלית הבנה שלא לקצר לעצמם וע"ד זה חבל על הזמן של התלמיד הלומד אצל רב כזה כ"א הרב צריך לבקש להשתדל לתועלת התלמיד אף שהוא יקצר לעצמו וז"ש אם הרב דומה למלאך שרוצה להיות מן העומדין ולא מן המהלכין אזי יבקשו תורה מפיהו ואם לאו אל יבקשו תורה מפיהו וזה כוונת רש"י ואהבת לרעך כמוך זה כלל גדול בתורה שהרב יאהב לתלמידיו כמהו ויקצר לעצמו למען ישיגו הם תועלת אצלו:
ואל הידעונים ע' רש"י אבל הרמב"ם בה' עכו"ם פי' שהוא מין עוף ולא מין חיה:
לא תעשו עול במשפט ע' רש"י ויל"פ כי דרך סוחרים למען המשך הקוני' אל מרכלתם יתנו הסחורה בזול אבל יאנו במדה במשקל ובמשורה ויאמרו מה פעלנו און הלא גם בחנות אחרים לא ישיג יותר בעד מעותיו וע"ז הזהירה תורה לא תעשו עול אפילו במשפט שאין העול נ' כ"א משפט וכמו שביארנו ואמר לאיזו דרך אמרתי זאת במדה במשקל ובמשורה וכמ"ש: אשר יתן מזרעו למולך מות יומת דרשו רז"ל מזרעו ולא כל זרעו המעביר כל זרעו אינו חייב מיתת ב"ד וביאר הגאון מהר"ל מפראג בס' באר הגולה הענין דכ"כ דרשו רז"ל מראשית ולא כל ראשית האומר כל גרני תרומה לא אמר כלום והענין לה' הארץ ומלואה אבל נתנה לבני אדם ומבקש מהם שלא יכפרו טובתו וזה יוודע אם יפרישו מכל חלבו לה' אבל אם יתן מלך בו"ד לאדם כרם והאיש הזה יקח כל פירות הכרם ויביאם למלך ה"ז מבזה למלכו לאמור איני חפץ בטובתך וכן הענין באומר כל גרני תרומה והנה הפתאי' העובדים למולך היו אומרים כי ע"א זאת תשפיע בנים לבני אדם ולזאת העבירו לו לתודה מפרי בטנם (וכ' דזה ענין ולחלל את שם קדשי הנאמר במולך) ואמנם המעביר כל זרעו ה"ז מבזה למולך ואינו חייב מיתת ב"ד על ההעברה:
ואיש אשר ינאף את אשת איש ע' מ"ש העקידה בפסוק זה וש"י:
ואיש אשר יקח את אחותו וגו' חסד הוא ע' רמב"ן וש"י וע' מ"ש העקידה בזה וש"י:
ובד' העקידה מובן מה שאנו מתודים ע"ח שחטאנו ביצר הרע כלומר שבראנו יצר הרע בקרבינו בעבירת שלא היה לנו יצר להרע:

והייתם לי קדושים ע' רש"י ראב"ע אומר מניין שלא יאמר אדם א"א בבשר חזיר וכו' וכ' הרמב"ם בפי' המשניו' לאבות בהקדמה דזה דווקא בעבירות כיוצא באלו אבל גזל ועריות שנפשו של אדם מתאווה להן צריך האדם לעקור היצר מלבו מכל וכל ואם לאו עליו הכ' אומר נפש רשע אותה רע ופי' בזה הגאון מוה' צבי הרש העלליר זצ"ל הכ' נזם זהב באף חזיר כלומר חזיר יפה אדם בעיניו אשה יפה ויש לאדם תאוה עליה וסרת טעם צריך אתה להסיר טעמה מנגד עיניך שתדמה בעיניך כקאקי חוורי:

הערות בד' הראב"ן פ' זו ד"ה ובגד כלאים שעטנז והרב אמר במוכה הנבוכי וכו' וצ"ע א"כ למה צותה תוה"ק שבגדי כוה"ג יהיו שעטנז וע' תנחומא פ' בראשית טעם אחר כי קין הביא פשתן והבל בכורות צאן וע"י שתים אלו כתהוה הרציחה הראשונה בעולם (וחטא זה ידוע כי עדן מתעורר) ולכך צוה הש"י שלא לערב צמר ופשתים שלא לעורר חטא זה, וכן איתא שם טעם על כסוי דם העופות לפי שעופות רמזו לקין שיקבר את הבל ע"י שגם הם קברו עוף מת לכך זכו לקבורה אמכם לחיה ע"כ צריכין לטעם הרמב"ן בפ' אחרי וטעם הרמב"ן שוב לא יספיק לעופות בייתיות ואלו ואלו ד' אלקי' חיים: שם ד"ה בקרת תהיה כלומר מופקרת וכן כ' הראב"ד בפי' לעדיות במשנה הבקר לעני' עיי"ש: ד"ה וטעם המצוה הזאת ואמת הדבר עוד הנה טעם הראשון עולה למ"ד כרם רבעי וטעם שני למ"ד נטע רבעי:

ליקוטים והערות בפ' אמור

ממרן זצוק"ל וכי תזבחו זבח תודה לה' לרצונכם תזבחו ארז"ל זובח תודה יכבדנני הזובח יצרו ומתודה עליו נוחל שני עולמות וז"ש הכ' וכי תזבחו זבח תודה לא יהא הזבח כ"א זביחת היצר והיינו לרצונכם רצון שלכם תזבחו:

עוד ממרן זצוק"ל שבת היא לה' בכל משבותיכם הכה במועדי' אמר הכ' אשר תקראו אתם והיינו ב"ד הגדול בא"י ואין לנו מועדים אלא אותן שהם קובעים אבל שבת אף כי אין היום והלילה שוה ליום ולילה שבכל מדינה ומדינה יען בכל מדינה הקרובה למזרח יאיר היום תחלה ולמערב יאחר אבל אחרי כי השבת הוא זכר למעשה בראשית אין אנו צריכין לשבות רק בעת ששבת ה' ית' בעת ברא עולמו וז"ש שבת היא לה' בכל מושבותיכם כשנכנס השבת בכל מושבותיכם היה ג"כ השבת לה' בעת ההיא כשברא עולמו: עוד ממרן זצוק"ל כי כל הנפש אשר לא תעונה בעצם היום הזה ונכרתה הענין כ' האר"י ז"ל כי בעי"ת ימצא כל אדם בנפשו מקום לדעת עד היכן אהבתו ויראתו את ה' מגעת כי לפי יראתו זאת יתעורר בנפשו בימים הקדושים לשוב אל ה' והירא ירגיש

מעכ"ה כמו שארז"ל בער"ה גדולים מתעני' והפחות ממנו בין כסא לעשור והפחות ביוה"כ ואמנם מי שגם יוה"כ בעיניו כא' משאר הימים שוב כמעט אין בו נפש ישראל וז"ש כי כל הנפש אשר לא תעונה שלא תמצא ענייה בנפשה בעצם היום הזה ונכרתה מעמי' שוב איננה בכלל ישראל:

עוד ממרן זצוק"ל שלשה המה נפלאו ממני זה פסח ומצה ומרור וארבעה לא ידעתים אלו ארבע מינין שבלולב והנה הכ' פי' מה הוה השלשה וכבר ביאר ה"ר יהודה מושקאטי בס' נפוצת יהודה כי הנשר והנחש והאניה שכ' שם המה הפסח מצה ומרור אבל מה ענין לד' מינין שבלולב לדרך גבר בעלמה וביאר מר"ן זצוק"ל כי הע' של עלמה רומז על ענף עץ עבות וע' עם הל' ענפי לולב וע' עם הט' ערבי מים וע':

עם ה' עץ הדר וגבר ר"ת גומלים ביישנים רחמנים וכמו שאמרו רז"ל כל שאינו רחמן ביישן גומל חסד אינו מזרעו של אברהם והיינו דרך גב"ר המה ישראל בעלמ"ה בד' מינין:

עוד סכסן ומר"ן זצוק"ל כ' הרוקח אחר הימים טובי' צוה הכ' על נרות המנורה ועל לחם הפנים רמזה תורה כי בשני' יהיה לישראל עוד יו"ט מדבריהם ע"י הנרות חנכה וע"י לחם הפנים פורים והאחרון צריך ביאור מה ענין לחה"פ לפורי' וביאר מרן דארז"ל פ"ק דמגילה ע"פ והקרוב אליו כרשנא וגו' כל הפ' הזה ע"ש מ"ה נאמר כרשנא אמרו מ"ה לפני הקב"ה הקריבה אומה לפניך כרים בן שנה אלא ישראל עד ממוכן כלום הכינה אומה שלחן לפניך ואחרי כי ע"י ממוכן היה הצלת ישראל שנגזר על ושתי להריגה והגיעה אסתר למלכות ע"כ זכות לחה"פ הכריע היינו שכ' הרוקח כי לחם הפנים רמז לפורים:

עוד ממרן זצוק"ל כי יקלל אלקי' ונשא חטאו כ' רש"י בלא התראה בכרת וא"צ לזה כי כל הכבויי' אין בהם מיתת ב"ד כי יוכל לטעון שלא כיון להש"י אחרי כי כל הכנויי' שמות משותפים גם לבו"ד אבל הש"י היודע מחשבות אם כוון לגדף יכריתנו אבל המפרש שם המפורש הוא במיתת ב"ד: הערות בד' הרמב"ן פ' אמור:

פסוק ראשון לדעת עצמן אין אנו מצווין להפרישן כ' דמ' ליה להרמב"ן הכי מדעבדי' בסוף פ' חרש צריכותא לכהני' מדם ושרצים וא"כ ע"כ ילפי' מנייהו ומ"מ קיי"ל קטן או"נ אין ב"ד מצווין להפרישו ש"מ דגם הני תלתי קראי במאכיל בידים מוקמי' להו וע' רש"א פ' חרש שם:

בפ' כל מלאכת עבודה עצור במלאכה כצ"ל, באו"ד עבד עבדי' כצ"ל: ד"ה אך בעשור וככה פי' אך את שבתותי עי' רמב"ן כי תשא שם וצ"ע:

בעצם היום הזה ועשיית מלאכה אינה תלויה בעומר צ"ע אטו יום העומר אסור במלאכה הלא בראשון דחול המועד הוא ונ' דצ"ל איסור אכילת חדש:

דרוש לפ' אמור

תנחומא פ' זו היום הזה וגו' מה כ' למעלה מן הענין השקיפה ממעון וגו' א"ר אבהו בשם ריב"ח בא וראה במה מתחטאין ובמה יש להם פ"פ לעושי מצות אדם יש לי עסק אצל מלכות פעמים שהוא נותן כמה ממון עד שמגיעין אותו אצל המלך כיון שהגיע אצל המלך ס' עושה שאלתו ס' אינו עושה אבל הקב"ה אינו כן אלא יורד לתוך שדיהו ראה אשכול תאנה רמון שבכר מניחו בסל והולך לירושלי' ובא ועומד באמצע העזרה ומבקש רחמים על עצמו ועל ישראל ועל א"י שנא' השקיפה וגו' ולא עוד אלא שהוא אומר איני זז מכאן עד שתעשה צרכי היום הזה שכ' אחריו היום הזה ארשב"ל יצתה ב"ק וא"ל תזכה לשנה הבאה ותבוא כהיום הזה כאדם שהוא נותן פרי חדש לחבירו וא"ל יה"ר שתשנה ותתן לי לשנה אחרת תמן תנינן שמעון הצדיק הי' משכה"ג הה"א על ג' דברי' העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל גמח"ס נ' לפ' דהנה הבעל עקרים נחלק על הרמב"ם במה שמנה י"ג עקרי' ודעתו כי לעיקר אין למנות כ"א מציאות השם תורה מן השמים שכר ועונש, ואמנם גם על העקרי' גם על הרמב"ם ק' לי טובא הרי שנה ושלש הכתוב במ"ת ובכמה מצות יצי"מ וח"ל אחר שהזכירו אותנו בק"ש ע"ד מציאות השם ותורה מן השמים בוהי' הדברי' ושכר ועונש בוהי' אם שמוע הסמיכו להם גם כן יצי"מ יען כי זולת יצי"מ אין הדעת מקבל מאחר שכל יושבי תבל נזוני' בחסדו של הב"ה מדוע העמיס עלינו תוה"ק ולזה פתח דברי' האיר ביצי"מ במ"ת וזה או כד' רש"י כדאי הוצאה זו כלומר ע"ת זה פדאנו או כד' הרמב"ן מה שהוא אצל שאר האומות באמונה הוא אצלינו בידיעה ברורה כמו שאמר אתה הראיתה לדעת וא"כ ע"כ לתוה"ק ליסוד מוסד יצי"מ וג' דברי' האחרי' המה יסודות לכל הדתות ונ' דעל אלו הדברי' רמז שלמה בחכמתו משלי ל' שאמר ג' המה נפלאו' ממני וד' לא ידעתי ואמר דרך נשר בשמים הא' וב' דרך אניה בלב ים וג' דרך כחש עלי צור והד' דרך גבר בעלמה ונ' דהנה מציאות השם כבר העיד הוא על עצמו כי לא יראני האדם ואף גם זאת אשר הוא י"ת המגביהי לשבת ינהל בחסדו אנוש האנוש ילוד אשה שבע רגז וכנשר יעיר קנו ואמנם גם תוה"ק איהו ואורייתי' חד נעלמה מעיני כל חי לא ידע אנוש ערכה והנה העולם ידוע שנמשל לים זועף ותוה"ק היא האני' אשר עליו יעברו בכי אדם אל מכון שבתם וכבר המלצנו עד"ז במקום אחר זבלון לחוף ימי' וגו' ע' מ"ש בהספידא של המנוח ה' מיכאל קאנן ע"ה בזה ואך עוד בה שלישי' מה שאמר איוב אם חטאתי מה אפעל לך והוא הדבר אשר מיאנו לקבל פיליסופי האומות וכבר ראיתי בס' קהלת יעקב שכ' בזה אמר נבל בלבו אין אלקי' ר"ל אין דיין לפרע כ"א השחיתו התעיבו וגו' אין עושה טוב אבל רע לא יגמול אמכם

אנחנו מאמינים ואומרי' כמדה שאדם מודד מודדין ואפי' שיחה קלה מגידין לאדם בשעת הדין והנה ידוע נטירת איבה מדת הנחש שכן אמרו נוקם ונוטר כנחש ומדה זו עצמו נוקם ונוטר כ' הב"ה כביכול לעצמו בנחום נוקם הוא וגו' וז"ש שלשה המה ר"ל שלשה הידועי' אשר המה יסודי הדת והוא מציאות השם ותורה מן השמי' ושכר ועונש נפלאו ממני ופי' דברי' הא' דרכי ה' אשר שאל משה עלי' הודיעני דרכיך וז"ש דרך כשר הש"י אשר כנשר על גוזלי' ירחף ופי' כשר בשמי' הכשר היושב בשמי' ע"ד שאמר דוד אשר תכה הודך על השמי' מה אנוש כי תזכרנו, ואמר השני' דרכי התורה והיא האני' אשר בלב ים הזועף עולם הטרדות והדאגו' וכבר אמר עליו במקום אחר אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני ועוד בה שלישי' והוא העונש אמר דרך נחש ר"ל הנקמה ונטירה למכעיסי' שהוא דרך כחש והוא עלי צור אצל כביכול ב"ה צור עולמי' ואמנם כנגד הד' דהיינו כי יעקב בחר מכל העמים והוא דבר הנפלא יותר מכולם ומצינו כי הש"י הבטיח לנו אהבתו אהבת עולם כמו שאמר כי יבעל בחור בתולה ומשוש חתן על כלה ואמר בחור ובתולה אשר אהבתם אהבת עולם כי היא אינה כורתת ברית כ"א עם מי שעשאה כלי והוא אינו מוצא קורת רוח כ"א באשתו ראשונה ואמר הכ' וארשתיך לי לעולם וכנגד זה אמר וד' לא ידעתים והוא דרך גבר בעלמה דרך הש"י עם בתולת בת יהודה ולפי' כוונה זו בד' שהע"ה:

נ' שכוונו במ"ר פ' אמור שאמרו ולקחתם לכם וגו' אחר שכ' בשלמה ויחכם מכל האדם ישוב לי תמיה על ד' מינין הללו שכ' ג' המה נפלאו ממני ג' המה פסח מצה ומרור וד' לא ידעתים אלו ד' מינים שבלולב שבקש לעמוד עלי' פרי עץ הדר מי אמר שהוא אתרוג כפות תמרי' והוא אינו נוטל אלא לזה של תמרה וענף וגו' מי יימר שהוא הדס וערבי נחל כל האילנות גדלין על המים הכוונה דהנה אמרו רז"ל פרי עץ הדר זה הב"ה ואמרו כתפוח דהיינו האתרוג בעצי היער כן דודי בין הבני' בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק וע' רש"י שם ואז"ל תפוח פריו קודם לעליו והענין כי כל הפירות מאחר שהעלין המה לשמור הפרי צריכין להיות מרובין וצלן מרובה ואמנם בחורף כאשר יכמשו העלין גם הפרי לא תתקיים ואמנם האתרוג הוא דר באילן משנה לשנה וא"צ לעלין וזה פריו קודם וע"כ אין צלו מרובה ואמנם גם בימות החורף שכל האילנות רקין מפירות כעצי היער פירותיו מתוקי' וזה ההבדל בין האומות לישראל האומות הכתוני' תחת המזל כל זמן אשר מזלם יתנשא המה ברום המעלות אמנם בבא כשואה פחדם אזי אין מי יושיע אמנם מי כה' אלקינו בכל עת צרה וצוקה ואם כי צלו מעט כי יפקוד עלינו כל עונותינו אכן אמנם בימות החורף בבא חשך ענן וערפל פריו ימתק בפינו וז"ש כתפוח

בעצי היער בימות החורף שכל האילנות כעצי היער והתפוח דר באילנו כן דודי בין הבכי' ר"ל בין בניו שרי מעלה אשר על פיו יצאו כ"א צלו מעט אמנם פריו בכל עת מתוק לחכי ואמרו כפות תמרים אלו ישראל שיש בהם ת"ח העושי' פירות כתמרי' אף כי מהם אשר במעשיו יגרעו ולא יריחו ריח כלבנון מ"מ פירותיו מתוקי' ותלמידיו יותר מהם ואמנם אפי' המחזיק ת"ח אשר בלבו רק אהבת התורה אבל הוא אין בו תורה כלל עץ חיים היא למחזיקין והדס היינו ע"ה אשר אין ידם להחזיק ת"ח אמכם הם בעצמם בעלי ריח טוב בעלי מ"ט וערבי נחל המה הריקים מכל ואמרה תורה אם רק כלם בקשר א' יגינו אלו על אלו אשר צדיקו של עולם שהוא האתרוג ישכון עמהם והנה היוצא לנו כי הארבע מינין הם רמז על אשר בחר הש"י באומה ישראלי' אף כי אין בכלם תורתו ויראתו אע"פ שמשחי' בנים הם והנה פסח הוא המופת על מציאות ה' ופסח ה' ועבר ה' אני שהבחנתי בין טפה וכו מצה הוא בחינת תוה"ק תבלין ליצ"ה הסתפקות האדם בעולמו מרור הוא העונש ע"ד שאמר יתרו כי בדבר אשר זדו וז"ש ג' המה נפלאו דהיינו מציאות השם שהוא פסח תורה"ק שהוא מצה ועונש שהוא מרור וארבעה דהיינו זיווג הש"י עם כ"י שהמה ד' מינין שבלולב כי מי יאמר שהש"י ישכון עם אלו הג' מינין שיש בהם חסרי השלימות וריקי המעלות ואמר כי מי יאמר לולי אמרה הב"ה אפי' לבה של תמרה חביב בעיניו ואפי' מי שגם זה אין בידו ואפי' הערבי כחל ומובן, ועד"ז יובנו ד' המ"ר שם פ' אמור שבע שמחות אל תהי קורא כן אלא שבע אלו ז' מצות שבחג ואלו הן ד' מינין שבלולב וסוכה חגיגה ושמחה אם חגיגה למה שמחה ואם שמחה למה חגיגה א"ר אבין משל לשנים שנכנסו אצל הדיין ולית אנן ידעי' מאן נצח אלא מאן דנסיב באיין בידי' אנן ידעי' דהוא נצוחייא כך ישראל ואו"ה באין ומקטרגין לפני הקב"ה בר"ה ולית אנן ידעי' מאן נצח אלא במה שישראל יוצאין מלפני הקב"ה ולולבי' ואתרוגי' בידן אנו יודעי' דאנון נצוחייא לפיכך משה מזהיר את ישראל ולקחתם וגו' והכוונה דבאמת חג הוא לה' דהיינו יום קדוש ומ"מ אנו שמחי' בחג זה ע"ש שיצאנו זכאי בדין ואמנם שרי האומות מוקטרגי' עלינו גם אלו מגלי עריות ומה גם לה"ר שקול כע"א גלוי עריות וש"ד ואנן האחדות אשר בנו דהיינו אשר הג' מיני' באגודה א' וכל ישראל נפש א' המה ימליצו בעדינו וזה שאנו משיבי' להם כי האתרוג ת"ל עוד בקרבינו יען כלנו באגודה א' וזה ולקחתם לכם ר"ל עצמכם, ומעתה הנה גם שמעון הצדיק עורר אותנו כי על ג' עקרי' הנזכרי' כל העולם קיים ואפי' האו"ה אין להם קיום זולת זה אלא שהוא שנה הסדר וע"ד שכ' הר"מ בה' מלכים כי אין נקרא חסיד או"ה עד שיקיים הז' מצות משום שנתנו לו מן השמי' וכן הוא באמונת מציאות השם לא נאמין כן ע"ד הפילוסופי כ"א משום שכן

הומסר לנו בתוה"ק האמתי' ופני בפני' דבר ה' עמנו ואמנם העונש מה' והשכר כבר פי' הקב"ה במה שפי' מתן שכר ועונש על דבריו שבין אדם לחבירו כמו שאמר ובחנוני נא בזאת אנו יודעי' עד היכן הדברי' מגיעי' וכבר פי' במקו' אחר עד"ז אחת דבר אלקי' וגו' וז"ש על התורה ואח"כ על העבודה דהיינו מציאות השם וזה נדע מכח התורה ואח"כ על ידי שנגמול חסד זע"ז והוא מן הדברי' שאדם אוכל פירותי' בעוה"ז ועי"ז נדע שהש"י גומל לאיש חסדו והיינו חסדי' וכלפי הג' האלו צוה הש"י להפריש מעשר ראשון ללוי דהיינו עמוד התורה יורו משפטיך ליעקב ומעשר שני לאכלו בקדושה בירושלי' דהיינו עבודה ומעשר עני דהיינו גמי"ח ואמנם העבודה להשני תנאי' הא' בשמחה שלא תכבד עליו היינו לא אכלתי באוני ושני' שלא יהא בה מחשבה לא טהורה מחשבת פגול וזה ולא בערתי ממנו בטמא וגמי"ח צריך אזהרה שלא ישפות מטובו לרשעי' ע"ד ורחמי רשעי' אכזרי וזה ולא נתתי למת דהיינו הרשע שקרוי מת בחייו ולאחר שעשינו ככל אשר צוונו אנו בטוחי' כי מלבד השכר השמור לנו לעוה"ב עוד ישפיע עלינו מטובו גם בעולם הזה וזה אמרו היום הזה השקיפה כן ישקיף ה' ממרום עלינו לטובה ולברכה ולחיים עד העולם או"א:

לפ' בהר:

ממרן הגאון זצוק"ל בגמ' ס"פ איזו נשך תניא ר"ש אומר מלוי ברבית יותר ממה שמרויחים מפסידין ולא עוד אלא שמשימי' משה חכם ותורתו אמת ואומרי' אילו היה יודע מרע"ה שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו וכ' רש"י משה לישנא מעליא ואמנם הענין כך ארז"ל מ"ד זכרו תורת משה וכי תורת משה היא הלא תורת ה' היא אלא מפני שמסר נפשו עליה נקראת על שמו אמנם האומר משה בחכמתו המציא כל התורה הזאת שפיר כ' תורת משה והנה אלו המלוי בריבית האומרים אילו יודע מרע"ה שיהיה ריוח בדבר לא היה כותבו ע"כ כופרים כי משה מפי הש"י כ' תוה"ק כ"א מחכמתו ואין להם חלק באלקי ישראל וז"ש יותר ממה שמרויחין מפסידין כי ע"י מעשה זו באי' לידי כפירה והיינו שע"י שאומרין אלו ידע מרע"ה וכו' משימין משה לחכם הממציא תוה"ק ותורתו מה דכ' זכרו תורת משה אמת וזה להם לכפירה באלקי ישראל יחשב:

הערות בד' הרמב"ן ס' בהר פסוק ולבהמתך והרבה מן החכמי' כוונתו לד' הראב"ד ה' מאכלות אסורות פט"ו עיי"ש:

פסוק ביום הכפורים בדין תורה בשבת של ר"ה ע' מ"ש הראב"ד בהשגות ר"פ לולב וערבה מד' תו"כ עיי"ש:

פסוק משפחת גר חבור כאח צ"ל סבה לאח:

דרוש לפ' בהר תרל"ג

ברבה ע"פ כי ימוך אחיך כ' אשרי משכיל אל דל א"ר יונה אשרי נותן אל דל אין כ' אלא משכיל אל דל הוי מסתכל בו היאיך לזכות עמו ר"ל בשם ר' חמא בר חנינא עשרים ושנים פעמי' כ' אשרי ומכולן לא כתל אפוכין אלא זה ביום רעה ואין רעה אלא גיהנם לפיכך משה מזהיר את ישראל והחזקת בו, ד"א וכי ימוך הה"ד מלוה ה' חונן דל כ' נותן לחם לכל בשר ובא זה וחטף לו את המצוה אמר הקב"ה עלי לשלם גמולו הה"ד וגמולו ישלם לו, ארז"ל ברבה משפטים אמר דוד לפני הקב"ה ישב עולם לפני אלקי' א"ל חסד ואמת מן ינצרוהו, הכוונה כ"א יסתכל האדם בהשקפה ראשונה אשר בני אדם יושבי תבל אף כי כלם מצור אחד נחצבו ובני אב אחד הם בכל זאת יש מהם אשר טרפו יבוא לו בשפע ויזמין בשנה א' על משך שבעי' ויש מהם אשר אחרי עמלם ויגיעתם אף ליום אחד לא יוכלו לקבץ ועיניהם תלוים לחסד חכם ואמנם אם נתבונן נמצא אחרי כי תכלית בריאת אדם למען ידע את קונו זה מחסדי ה' ומחכמתו להעיר עיני חשכים למען ידע האדם כי יש אלקי' שופטים בארץ כי לולא נמצא תמיד לכל איש ואיש מחיתו דבר יום ביומו בשוה כאשר ה' לאבותינו במדבר ידמה האדם כי כל זה טבעי ולא יתבונן האדם מאומה לא כן עתה אשר האדם ישתדל בחכמה ותחבולה להביא טרף לביתו וההשתדלות והחריפות הבל והגזירה אמת ולא לחכמי' לחם ולא לנבונים עושר עי"ז יודה העשיר לה' חסדו והעני יתפלל לצור מושיעו בעת צרה וזה ענין מ' ירמי' ע"ה אל יתהלל חכם וגו' אמר הן החכם הן העשיר הן הגבור אל יתהלל כי חכמתם עושרם וגבורתם עשה להם חיל כי החכמה והגבורה והעושר המה מתת ידי ואמכם יסתכלו החכמי' והעשירים והגבורי' אשר תכלית שנתתי חכמה ועושר וגבורה לא' ולא לשני הוא או חסד מאתו ויעשה הוא כמו כן בחסדו חסד או שהוא לו במשפט כי לפעמי' יקנה אדם עולמו בשעה א' ותכלית הכל צדקה בארץ למען ידעו יושבי תבל כי צדקתו עומדת להם וז"ש בזאת יתהלל השכל וידוע כי אני ה' עושה חסד משפט וצדקה בארץ כי באלה חפצתי וממני ילמדו וכן יעשו וז"ש הש"י לדהע"ה שאמר ישב עולם לפני אלקי' ולא יצטרכו בכי ישראל זא"ז א"ל א"כ חסד ואמת מן ינצרוהו קרא למשפט אמת ע"ד כי ה' אלקי' הוא האל הנאמן שומר הברית לאוהביו אמר כי לולא שת הש"י הכל בשוה לא הי' ניכר לא חסד ה' ולא אמת ה' ואמר הכ' עשיר ורש נפגשו מאיר עיני שני' ה' ר"ל כ"ז שאין העשיר מכיר טבעו של עני יאמר בלבו עצלותו וסכלותו של זה גרם לו עניו לו השכיל כמוני העשיר כמוני וכן העני ידמה בדעתו במקום העושר מקום החכמה ואמנם כאשר יפגשו ויכירו זא"ז ויראה העני כי קטנו חכמה ממתני העשיר וגם העשיר ידע כי לא מחסרון חכמה ועצלות העני זה עי"ז

מאיר עיני שני' ה' וידע כי הש"י נטל עליו ואמנם באמת העשיר אשר יבזה לרש לאמור כי בעצמו גרם לו עניותו נמצא הוא מאמין כוחו ועוצם ידו עשה לו חיל וז"ש לועג לרש חרף עושהו ר"ל העשה אותו עשיר והנה ז"ש שהע"ה מלוה ה' חונן דל וגמולו ישלם לו אמר החונן דל מאמין כי באמת לא שילם לה' כ"א גמולו ובכל זאת הוא מלוה ה' והנה אם העשיר ידבק באמונה זו ממילא לא יחטא בעשרו ולא יסור מדרך ה' וממילא ביום רעה ימלטהו ה' ואמנם כ"ז שלא ישכיל אל דל לא יבין זאת וכמ"ש לעיל ע"פ עשיר ורש נפגשו ולא יהא למדה זו וז"ש אשרי משכיל אל דל הוה מסתכל לפקוח עיניך כדי לזכות עמו וז"ש כי ימוך אחיך והחזקת בו כלומר לא תאמר כי מעצמו גרם לו עניו כ"א תחזיק בו התחזק עצמך בו ותודה לה' על חסדו עליך ואז גר ותושב וחי עמך וכמ"ש:

פ' בחקותי:

רש"י פסוק ונתתי שלם שמא תאמרו הרי מאכל אם אין שלם נאמר בשם הגאון רשכב"ה מוה' מרדכי בנעטה זצ"ל כלפי שאמרו רז"ל בפ"ג דברכות דאמרו מה"ש לפני הקב"ה מפני מה אתה נושא פנים לישראל א"ל הם מדקדקין על עצמן מכזית ועד כביצה והיאיך לא אשא להם פנים והכה הנשיאת פנים הוא השימת שלם ומעתה אחרי שפי' רש"י על ואכלתם לחמכם לשובע אוכל קמעא ומתברך במעיו וא"כ מחוייבי' לברך אפי' על כזית ושמא תאמרו אם אין שלם אין כלום ת"ל ונתתי שלם:

במ' ע"פ אם בחקותי תלכו זש"ה חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דהע"ה חשבתי לילך לבתי תיאטראות חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך מפ' בשם הגאון מו"ה צבי חריף זצ"ל לפ' במ"ש רז"ל פ' במה מדליקין ע"פ מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמול תחת השמש הא למעלה מן השמש יש לו יתרון הענין אם גם בעלי העוה"ז יתענגו בהכאות העוה"ז ויתנחמו בהנאה זאת על העדר העוה"ב מהם אבל יודו כי העמל להשיג הנאות העוה"ז אין להם יתרון בו לא כן ענין העוה"ב אדרבא לפום צערא אגרא ובג' פסיעות שפסע נ"ב שר"י לכבוד הש"י זכה למלכות עד ג' דורות וז"ש מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש אם גם יש לו יתרון בהנאות עצמן וע"ז קאמר הש"ס הא למעלה מן השמש יש לו יתרון אפי' בעמל אם יעמול לעוה"ב שהוא למעלה מן השמש והנה דהע"ה לא הקים בביתו בית תיאטריות כ"א הרחק מפתח ביתו ואם השיאו יצרו ללכת שמה חשב דרכיו כי לא יהיה לו יתרון ואשיבה רגלי אל עדותיך שיהא לי שכר פסיעות ג"כ ועד"ז אמר אם בחקותי תלכו על ההליכה לבד יזכו לכל הברכות הללו:

ואשבור מוטות עלכם פי' מרן זצוק"ל הנה בעת צאתינו מצרי' אם גם קבלנו תוה"ק אבל לא באהבה והיתה תוה"ק עלינו לעול אך לא ע"ד עול מצרים אמנם מתוך שלא לשמה

בא נשמה וז"ש אני ה' אלקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים אבל רק מהיות להם עבדים כי אם עבדים לי כי היתה קבלת מלכותי עליכם כקבלת עול עבד אבל יבאו:
הימים אשר אשבור מוטות עלכם שלא תהיה תוה"ק לכם לעול כ"א ואולך אתכם קוממיות בקומה זקופה ברצון ונחת רוח תעבדון אותי:
כ' בשל"ה ע"פ וזכרתי את בריתי יעקב וגו' בא הכ' והארץ תעזב מהם לומר כי גם ע"י זכירת צדקת אבותינו יתעורר עי"ז דין על בניהם כי אין אומרים למי שלא ראה את החדש שלא הי' אבות' צדיקי' יבא ויגיד משא"כ מי שנתגדל על ברכי צדיקי' ע"כ ע"י וזכרתי את בריתי עי"ז והארץ תעזב מהם וכ' הגאון מו"ה וואלף באסקאוויטץ זצ"ל בס' מאמר אסתר דלכך אנו אומרים במוסף לר"ה ועקידת יצחק לזרעו ברחמים תזכור שלא תבא ח"ו ע"י זכירת העקידה התעוררת דין:
הערות בד' רמב"ן בחקותי פסוק ונתתי שלם שיהא השלם מחובר בארץ כלומר יסוד עם מלכות:
ד"ה והנה הברכות האלה הצדיקי' עושים בזמן הנבואה דקדק לומר בזמן הנבואה כי חכמי הש"ס מצינו ששאלו ברופאים ע' פ' הנודר מן המבושל ר' אבא חלש וכו':
שם באו"ד אפי' אומני' לביתי' לא קרי ע' מ"ש ע"ד רמב"ן אלו טו"ז יו"ד סי' של"ו:
ד"ה והפרכם משא"כ בדברי הברית האות כצ"ל:
שם באו"ד שנייי' שבשם הגדול ר"ל הרומז על מלכות:
ד"ה והארץ אזכור ר"ל מלכות כלולה בחסד גבורה ותפארת:
פסוק לא יקדיש כמו שלילות וי"ל ג"כ אחר שיבוכר לא יקדיש אבל קודם שיבוכר יקדיש:
רמב"ן פסוק כל חרם כל העדה רעה כזאת:
וכל מעשר בקר נאמר בשם הקדוש מהר"ש אסטערפאליא הי"ד כי בפסוק זה מיושב אחרי אשר קבלנו כי עשרה הרוגי מלכות היו לכפר על מכירת יוסף וא"כ מה ענין ר"ע שהיה בן גרים עמהם אבל אדרבא אחרי ששתפו השבטים השכינה עמהם הוצרך ר"ע שלא היה מן השבטים לכפר בעד השכינה וידוע כי ר"ע היה עד בן ארבעים רועה בקר וצאן אצל בן כלבא שבוע וזה רמז וכ"ל מ'ע'ש'ר' בקר וצאן וכ"י ל'חכם מ"ת ע'קיבא ש'היה ר'ועה בקר וצאן כל אשר יעבור משאר הרוגי מלכות היה כ"א תחת השבט תחת שבט אחד העשירי זו ר"ע קודש לה':
ענין מה שהבעלים מוסיפין חומש בפדיון קדשיהם י"ל משום דנ' כאילו מתחרטים מן הקדישם ויותר נ' הטעם משום דרוצה אדם בקב שלו ובאמת שוה החפץ לבעלים חומש יותר מלשאר בני אדם:

דרוש לפ' בחוקותי תרל"ו

ברבה פ' בחקותי ר"פ הה"ד חשבתי דרכי ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר דוד רבש"ע בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני ולבית דירה פלוני אני הולך והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשות הה"ד ואשיבה רגלי אל עדותיך אמר שהע"ה בס' משלי אנשי רע לא יבינו משפט ומבקשי' ה' יבינו כל הענין ע"ד שכ' החו"ה בחסיד א' שאמר לתלמידיו למדו הרע תחלה להזהר ממנו ואח"כ למדו הטוב וכן הוא אומר נירו לכם ניר ואל תזרעו אל קוצים, כוונת דברי החסיד הזה כי המבקש לעמוד במשמרת ה' ראוי לו להבחין מעמד ממעשה אנשי העולם בעולם ויתבונן מכל כת וכת שכרה והפסדה קורת רוחה ועמלה בעולם ואחרי כי יראה כי כל תענוגי העולם וחמודותיו הבל ורעות רוח אזי ישמח ויעז במתת גורלו ויאמר חבלי' כפלו לי בנעימי' וע"ז אמר שהע"ה ומבקשי ה' יבינו כל יבינו מחמדי תבל ויבינו תענוגי' וזאת אשר הביא להם לפרוש ממנו אבל אנשי רע לא יבינו כי יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז אפי' יותר מכל חיי העוה"ב ואם יגיע לפסוק מה נמלפו לחכי אמרתיך מדבש לפי יאמרו כי זה רק דרך מליצה ואם יגיעו לפסוק אור זרוע לצדיק ולישרי לב שמחה כמו כן ידברו וזה אמרו אנשי רע לא יבינו משפט וע"ד ד' החסיד הנ"ל העמיד שהע"ה פתיחת ספרו קהלת אחרי שהעמיד ליסוד מוסד כי תענוגי העולם הבל הבלי' הכל הבל ביאר ואמר לא תאמר כי אשר אמר זה לא נגע בתענוגי העולם אפי' בקצה מטהו כ"א אני קהלת הייתי מלך על עם חכם ונבון על ישראל בעיר כלילת יופי משוש לכל הארץ בירושלים ואתנה לבי לדעת חכמה ודעת הוללות וסכלות בחנתי בעצמי לטעום כל תענוגי העולם ידעתי באתי לדעת שגם זה הוא רעיון רוח כי כ"ז אשר שכלו של אדם עליו בריא אולם לא ימצא תענוג בדברי הוללות כי ברב חכמה רב כעס בדברי הוללות ויוסף דעת יוסף מכאוב אמרתי אני בלבי לכה כא אנסכה בשמחה וראה בטוב והנה גם הוא הבל וביאר הטעם לשחוק השחוק אשר ישמחני קראתיו מהול מעורבב חסר שכל ולשמחה מה זו עושה והיאך אשמח בזה וזה ג"כ ענין אמרו במשלי גם בשחוק יכאב לב אשר לו לב אם גם ישחק בראותו דבר המהביל בכל זאת לבו יכאב בקרבו ויאמר לו לשחוק אמרתי מהולל ולשמחה מה זו עושה ואמנם האיש אשר שמחת העוה"ז כל תכליתו וזאת הוא אשר תשעשעהו הוא האיש אשר כבר אבדה עצה ממנו וז"ש ואחריתה שמחה אני ששמחה כל אחריתו תוגה הוא התוגה בעצמותה ואמנם כן על איזו דרך יבא האיש הישראלי בכל זאת לעמוד על עניני העולם אמנם כ"כ החו"ה כי ס' תוה"ק נמשלה למלך שחלק לעבדיו לוזי משי להבחין עי"ז דעתם ושכלם והכה הזריזי' שבעבדי' בררו מהמשי ג' סוגי' מהמובחר עשו

בגדי חופש מהבינונים בגדי יום יום ומהפסולת לקחו כמו כן תועלת שונה והכסיל' בהם לא הבינו כמו אלה ולא הי' להם תועלת אפי' מהמובחר כאשר הי' להמשכיל מהפסולת והנה תוה"ק היקרה מכל אשר בה היא אורה כמ' הכ' אתה הראית לדעת כי ה' הוא האלקי' אין עוד מלבדו ושנית לזה שמירת המצות והחקי' לחיותנו כהיום הזה ולהחיות נפשינו לנצח והחלק הג' המה הסיפורי' הבאי' בתורה אדם יציר כפו של הקב"ה ע"י שהלך אחרי עצת אשתו שנתפתה בתאוה לעינים נגרש מגן עדן ונגזר עליו ועל תולדותיו מה שנגזר קין ע"י שנתקנא באחיו אשר חפץ ה' בו תחת אשר הי' לו ע"ד תוכחת ה' להיטיב דרכו עמד על אחיו והרגו וסיפור נח אחרי שמצא חן בעיני ה' ונקרא צדיק תמים ע"י כוס יין אבד מדעו וקילל בן בנו לדורי דורות וכיו"ב מכל הסיפורי' אם יתבונן אדם משכיל בהם ימצא דרך השכן אור אבל הכסיל יאמר אם נח הנקרא צדיק תמים לא נמנע מלשתות יין עד שנשתכר למה זה אגרע אנוכי וכן יברר מכל הסיפורי' ההפך מאשר כוונה בו תוה"ק והנה זה מ' דהע"ה מכל אורח רע כליתי רגלי למען אשמור פקודיך ולא תאמר א"כ אפא:

מאין למדתי לעמוד ולהבחין על הרע אמר מפקודיך אתבונן על כן שנאתי כל אורח שקר תוה"ק היא שהוריתני לשנוא כל אורח שקר כי ראיתי מה עלתה באנשי העולם וז"ש דהע"ה בפסוק הנ"ל לפי ביאור רז"ל בכל יום ויום הייתי מחשב ואומר למקום פלוני אני הולך ולבית דירה פלוני' למען אבחין ברע והיו רגלי מביאות אותי לבתי כנסיות ולבתי מדרשיות וז"ש ואשיבה רגלי אל עדותיך היינו הסיפורי' שספרתי לנו בתוה"ק והנה ארז"ל צדיק גמור צדיק וטוב לו שאינו גמור רע לו הכוונה בגמור הוא הצדיק אשר שמירת התורה נעשה לו טבע קיים ותורת ה' שעשועו ויצפה וישמע מתי יבא מצוה לידו ויקיימנה לאיש כזה אין העוה"ז סכנה ולא ימנע ה' טוב מטובים אבל האיש אשר עדן בכל עת ילחם עם יצרו שיניח לו לעבוד ה' ואם יבא מצוה לידו יקיימנה אבל לא יאבל אם לא תבא לאיש כזה עדן לא ינסה הש"י ויתן לו לחם חקו אבל לא בשפע למען לא ילוזו אורחותיו וז"ש אם בחקותי תלכו שכל הליכתכם יהי' בתורה כי הרגלי' מעצמם יהי' מביאות אתכם לבתי כנסיות כמו דהע"ה הנ"ל ואת מצותי תשמרו כמו ואביו שמר כלומר תצפו עליו ועשיתם אותם לאמור מתי יבאו לידי ואקיימם אזי גם אנכי ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה וגו':

ליקוטי' והערות על מגילת שיר השירים

ממרן הגאון חתם סופר זצוק"ל כי טובים דודיך מיין פי' רז"ל בפ' אין מעמידין אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע עריבים עלינו דברי דודים יותר מיינה של תורה ויל"ד לפי פי' רש"י ישקני מנשיקות פיהו הבקשה שיתגלה לנו הש"י ברחמי' שנית כאשר נתגלה לנו בהר סיני והיאיך שייך לזה עריבים עלינו דברי דודים יותר מיינה של תורה ונ' כי במתן תורה אמרו אבותינו רצונינו לראות מלכינו ויל"פ כי אמרו זה מפאת שלא האמינו למשה ויל"פ ג"כ מאהבת הש"י אמרו זאת ומרע"ה שהיה דן בכל עת את ישראל לכף זכות פי' דברי' משום אהבת ה' וז"ש וישב משה את דברי העם אל ה' כלומר כי כוונתם ואהבתם אותו ית' אבל הש"י שידע כי יש בהם קטני אמנה ג"כ אמר הנה אנוכי אעשה כרצונם ובא אליך בעב הענן לבעבור ישמע העם בדברי עמך וקטני אמנה שבהם גם בך יאמינו לעולם ומעתה בבואינו עכשיו לבקש שוב ישקני מנשיקות פיהו אולי הוא ח"ו שוב מקטנות האמונה לזאת אנו אומרים ולא מחסרון אמונה אנו מבקשים זאת כי אם כי טובים דודיך מיין עריבים עלינו דברי סופרים יותר מיינה של תורה ומה שאנו מבקשים גילוי כבוד מלכותך הוא רק וואהבתינו אותך:

עוד בשם מרן זצוק"ל עמודיו עשה כסף הפייטן ביוצר ליום א' של פסח אמר תבנית אות יוסף עמודיו עשה כסף ופי' תוס' במנחות בשם ר"ת הביאור כי העמודי' לס"ת שמסר משה לישראל הי' מכסף משום שהעגל היה של זהב ואין קטיגור נעשה סניגור וידוע כי מיכה עשה העגל ע"י הטס שכ' עליו משה עלה שור להוציא ארונו של יוסף מקברות המלכים במצרים וז"ש תבנית אות יוסף גרם אשר עמודיו עשה כסף ואמנם יק' למה היה הארון מצופה זהב אמנם ארז"ל כי בעגל הזכרים חטאו ולא הנקיבות ויל"פ ע"ד זה כי ארז"ל לא היו ישראל ראוין לאותו מעשה אלא להורות תשובה נמצא דכלפי הש"י היודע מחשבות לא חטאו אבותינו אבל בתוה"ק נעשה פגם וידוע דכלפי הש"י אנו מכונ' בשם נקיבה אחותי רעיתי וכלפי תוה"ק שהיא האשת חיל בשם זכר כי התורה נקראת מאורשה וז"ש בבחינת זכרים דהיינו כלפי תוה"ק חטאו ובבחינת נקיבות דהיינו כלפי הש"י לא חטאו וז"ש הכ' עמודיו עשה כסף משום חטא העגל ולמה רפידתו זהב להורות כי תונו אצל הש"י רצוף אהבה מבנות ירושלים ובבחינת בנות לא חטאו:

רש"י ע"פ שני שדיך שני הלוחות ומסיים לא תחמוד כנגד כבד להורות כי העובר על לא תחמוד סוף שבנו ימרוד בו וכן הוא בפיוט לשבועות חומד ומתאוה שאינו שלו סופו להוליד בן שהוא מקללו וביאר מרן זצוק"ל בזה פי' הפייט קרוץ מחומר מה מועילו הכוונה מה תועלת לו אם חומד ומתאוה שאף עי"ז ימרדו בניו עליו ויהיה זה שיש לו

בניו אינו שלו ואם בניו אינן שלו הכסף למה לו וז"ש קנין שאינו שלו דהיינו הכסף למה הוא לו: וצריך ביאור מה מדה כנגד מדה היא זאת דע"י שעבר על לא תחמוד יהיו לו בנים סוררים הענין אמר שהע"ה מתהלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו וביאר הרמב"ן פ' נצבים ע"פ שורש פורה ראש ולענה כי ע"י הרהורי האבות יצאו בניו לתרבות רעה והנה כבר האריך הראב"ע למעניתו בפסוק לא תחמוד לקרב מצוה זאת אל השכל כי קשה הדבר על העני מחוסר לחם שלא יחמוד לעשיר בעשרו ודבריו כלולים במה שאמרו רז"ל לא תחמוד לאנשי בלא דמי להו ומ"מ מדצותה תורה על זאת האדם יוכל לעמוד בה וכמו שביאר הראב"ע שם ואמנם אם האב מאס בלא תחמוד יען הוא בעיניו חק שאינו בכח האנושי אף הש"י מענישו אשר בנו ילך הלאה וישליך אפי' מצות כאו"א שהיא המצוה אשר אפי' עשו הרשע מסר נפשו עלי' וזה חומד ומתאו' שאינו שלו מוליד בן מקללו וזה ענין המאמר:

בפסוק מה יפו פעמיך בנעלים פי' מרן הגאון זצוק"ל בשם הגאון בעל אהל דוד ע"ד מוסר כי ביוה"כ ביום שאסור נעילת הסנדל אין מן התימה אם יפו פעמינו אבל בנעלי' הרוכל ההולך מבית לבית ולא יעשה עון ע"ז י"ל מה יפו פעמיך בנעלים כשאתת לבוש מנעלים:

בפסוק חמוקי ירכיך כמן חלאים פי' מרן זצוק"ל בשם הגאון מהר"ש אוסטארפאלי חמוקי ר"ת חסורי מחסרי והכי קתני כי המשניות מלאים רזין וסודות וכל משנה מסור ומנוי כל אות שיש בה והראיה ע"ז חסורי מחסרה ולמה מחסרה מפני שצריך להיות כך והנה רז"ל דרשו ירכיך מה ירך בסתר וה"נ קאמר ח"מ"ו"ק"י המה יריכיך כמו סודותיך:

בשם הגאון מהר"ם שיף לסוסתי ברכבי פרעה דמתיך רעיתי הגוף נמשל לעגלה והנשמה הוא הסוס המנהיג העגלה וכ"ז שהגוף נמשך אחר הנשמה ילכו שני' יחדיו אבל אם הגוף מושך הנשמה דומה לעגלה שנדחה ממקומה ונפלו שני' יחדיו והנה בקי"ס היה כי העגלה היתה מושכת הסוסי' שלא היו רוצים מפני שנשתלפו טלפיהם מחום הטיט וז"ש אם אנו עוזבים ארחות יושר נמשלנו לססתי ברכבי פרעה:

בשם הגאון מו"ה הילל ל"ש ני' כשושונה בין החוחי' כן רעיתי בין הבנות השושנה זו כל זמן שלא תעזוב מקומה תתקיי' ולא:

ינקבוה החוחים אבל אם יבא רוח ויטה אותה לכאן ולכאן אזי תאבד וכן אנחנו כ"ז שאנו עומדים בין האומות בתקפינו ולא נבוש ביני' מלשמור חקי התורה יש לנו קיום ביני' וכמו שפי' רש"י ע"פ צאי לך בעקבי הצאן אבל אם ח"ו נשתדל למצוא חן בעיני' ע"י עזיבת חקי התורה אזי לא יהיו לנו העמדה ח"ו:

דע אחי כי שהע"ה עשה שלשה ספרים ופי' רז"ל כי שיר השירים חיבר בבחרותו בעת אשר רעיוני שאר הבחורים מלאים אהבת נשים ושהע"ה הסב אהבה כלפי הש"י וס' משלי הוא הדרכת חינוך לבנים מאת אבותם וקהלת תוכחה קשה יוצאה מפי זקן שהכיר העולם ובגדיו ולכל א' מהשלשה ספרי' עשה פתיחה בס' משלי הפתיחה עד שמע בני מוסר אביך כי הפסוקי' הראשוני' יודיעו רק תועלת ס' משלי ובקהלת הפתיח' עד אני קהלת הייתי מלך ועד שם יודיע ג"כ תוכן עניני הספר וכן בס' שיר השירים הפתיחה עד קול דודי הנה זה ובפתיחה זאת יודיע כי תכלית שיר השירי' שתהא אהבתינו שלימה להשי"ת ולא יוכלו שבאינו לעורר אהבתינו עד שתחפץ וזה ע"י זכרינו החבה שהראה לנו הש"י מיום צאתינו ממצרים עד ביאתינו לארץ הקדושה:

וכ' רש"י שיר השירים שיר שהוא על כל השירים ובמ' חזית ביארו רז"ל דבר זה כי כל הנביאים בשיריהם שבחו כבודו ית' אבל חפץ ה' מאהבתו עמו ישראל גם בשבחם וזה היה כוונת שהע"ה בשיר להצי' שבח עדת ישראל אצל שבח כבודו ית' וזה שעכב להש"י שיר זה יותר על כל השירים:

והרוצה לטעום טעם בס' זה ידבק בפי' רש"י כי גם פי' רש"י על שיר השירים הוא מעולה על כל הפי' עפ"י נגלה שנאמרו בו:

ישקני מנשיקות פיהו ע' רש"י והענין יען בעת מתן תוה"ק אמרו אבותינו דבר אתה עמנו ונשמעה ואל ידבר עמנו אלקי' היה הענין ככלה שהיתה צנועה מימיה ומעולם לא נשק פיה שום אדם ובעת חתונתה גם מבעלה תסוג לאחור כן היינו אז בימי הנעורים אבל לעת עתה אנו מבקשי' והוא ישמיענו ברחמיו שנית ומובטחים אנו שיהיו דודיו טובים עלינו מיין ולא נאמר עוד אל ידבר עמנו אלקי' ועד"ז חתם שהע"ה ספרו זה באמרו מי יתנך כאח לי אמר בפעם הראשונה היה נדמה הגילוי שכינה לעינינו כאח הפוגע אחותו בשוק ובא לנשק אותה והיא תסוג לאחור כי תבוש ממנו אבל לע"ל יהיה כאח הפוגע באחיו בשוק ואם מנשק לו גם לא יבוזו לו:

נזכירה דודיך מיין מישרים אהבוך הענין האשה אשר בעלה במצב העושר ומפרנס אותה לפי כבודה אין מן התימא אם תאהבהו אבל אם גם בימי עניו ומרודו תדבק בו אזי מישור אהבתה וכן אם אנחנו בגלות הארוך הזה עדן נשמח בתוה"ק זה מופת כי מישרים אהבוך:

לססתי ברכבי פרעה הענין דרכו של מלך אשר סוסי רכבו מקושטי' בזהב וכסף ולא לכבוד הסוסים כי אם להראות כי זה רכבו של מלך וכן הענין אם ישפיע הש"י שפעת העוה"ז על עמו ישראל אין זה לכבודינו כ"א להראות ששם ה' נקרא עלינו:

שמאלו תחת לראשי הענין כי בעת הלכנו במדבר וענן ה' על המחנה יומם היה חסד ה' עלינו מבקר עד ערב ואך לעתים שונים גם שבט אפו נגעה בנו וידוע כי ימינו של הש"י הוא החסד כדכ' צדק מלאה ימיניך והשמאל כנוי למדת הדין וזה ע"ד שעיקר כחו של אדם בימין והשמאל רק הטפל כך החסד הוה העיקר אצל הש"י כי עולם חסד יבנה והשמאל רק לעת הצורך כאשר ייסר איש את בנו וז"ש שמאלו תחת לראשי רצועת מרדות היתה מונחת תחת לראשי אבל ימינו חסדו תחבקני תמיד ומ"מ לא אמר כ"א תחת לראשי ולא תחת ראשי ממש כי מ"מ היתה נראת לפרקים אבל לעתיד לבא לעוה"ב שכלו טוב שמאלו תחת ראשי ממש:

קול דודי הנה זה בא הענין דומה לבעל שהלך בדרך מרחוק ואשתו יודעת על נכון כי יש זמן זמנים טובא עד שיכול להגיע לביתו אבל בעלה עזב אורח מישור ודילג על ההרים ועל הגבעות לקצר הילוכו ובא קודם זמנו כך היה קבלה ביד אבותינו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה ועדן לא היו כ"א רד"ו שנה אבל הש"י חישב את הקץ' מלידת יצחק וזה הוא הדילוג על ההרים ולזה סיים ספרו לקמן ואמר ברח דודי הכוונה אם גם עדן לא הגיע עת הגאולה הלא גם במצרים דלגת כצבי וכעופר דמה לך שוב לצבי ככ' בעתה אחישנה: אחזו לנו שעלים פי' המליצה דבעת יתבשלו הענבים ישב שומר בכרם אבל כ"ז שהוא סמדר אין שם שומר כי מי יבא לשם ובעד השועלים דיו בגדר אבנים אבל השועלים הקטני' יעלו דרך חורי הגדר וכן אתה אל תתמה ותאמר אלו המצרים שטבעו בים הלא לא היו המצרים שהשליכו לפני שמנים שנה ילדי ישראל לים ואמר שהע"ה לא כן כי אדרבא המה בקטנותם היו מחבלים כרמינו וכמו שביאר רש"י:

מי זאת עולה מן המדבר האומות ששמעו עם יצא ממצרים מחומר ולבינים חשבו אותם לעם לא היה בלי פקודה וצבא אבל באמת יצאו בכי ישראל ממצרים על צבאותם כל שבט בפ"ע וכל משפחה לבדה וכל בית אב לבדה והיה מסעם כעם הנוסע למלחמה דגל מחנה יהודה קדמה דגל מחכה ראובן תימנה דגל מחנה אפרים צפונה דגל מחנה דן מאסף לכל המחנות ומשה ואהרן ומשכן ה' באמצעיתם ועל זאת התנהו תמהו ואמרו מי זאת עולה מן המדבר כחית יער לא למד נוסע ועולה במישור התמרות עשן מקטרת מור ולבונה בלי שום חסרון ומגרעת וכל הס' רבוא סבבו המשכן שהוא מטתו של שלמה וכלם אפי' בלילה אחוזי חרב כצבא המלחמה אשר איש חרבו על יריכו פן יבא השונא בלילה:

מבעד לצמתך שערך כעדר העזים רמז כי שערך היינו הקלים שבנו כפי' רש"י חשיבותם אם הם מבעד לצמתך שלא יפרישו מן הציבור ויבנו להם במה לעצמם וכן הוא אומר אצל

כפלח הרמון רקתך ורמז שהע"ה להלן בבית שני שהוא חוזר ואומר שערך כעדר העזים ולא אמר מבעד לצמתך אעפ"י שאמר כן אצל כפלח הרמון מ"מ רמז בזה על השנאת חכם שיגבר בעו"ה:

אתי מלבנון אמר כי החילוק בין בית המקדש שנקרא לבנון ומשכן שלה כי במשכן שלה עזב ה' את המשכן כמ' הכ' ויטוש משכן שלה אבל ישראל נשארו במקומם אבל כשחרב הלבנון אתי מלבנון כלה גם אתה תלכי בגולה וכשם שהשכינה גלתה לבבל כך אתי מלבנון תבאי ואמר עוד חילוק אחר כי ועת עזב ה' משכן שלה לא דרש אדם למשכן זה אבל בית מקדשינו חרב ובכל זאת כל היהודים הנפוצים בד' כנפות הארץ יתפללו אל העיר אשר ה' שמה וז"ש תשורי כלומר תביטי ללבנון זה מראש אמנה ממעונות אריות מהררי נמרים מבין האומות שאתה גולה ביני':

נפת תטפנה ד' רז"ל במ' אם עריבין ד"ת על שומעי ככלה זו שהיא עריבה על בעלה מוטב ואם לא נח לו שלא אמרן ובהבינינו פסוק זה נמצא בו כל המעלות לאשר רוצה להדריך בני ישראל באמרי פיו הראשון כפת תטפנה שיטיפו ד"ת מפיו בלי גמגום ככפת זה הנוטף מאליו וזאת שנית כי בנקל יוכל אדם להכין עצמו לדרוש ויקבל דרשה זאת מספר אחד אבל העיקר כשם הנופת סבתו יען כוורת מלאה לה דבש כן יהיה דבש וחלב ר"ל מתיקות ורוח חיים דברים שיש בהם ממש יהיו תחת לשונך והעיקר נאה דורש ונאה מקיים והיינו וריח שלמותיך המלבושים שעליך המה מעשיך כריח לבנון: עורי צפון אמר מאחר שהגן נעול מהיכן יוודע לאנשי העולם ממגדלות מרקחים אשר בתוכו אמנם אם יבאו רוח עליוני' דהיינו צפונית ורוח דרומית כנגדה וזה עורי צפון ובואי תימן אז הפיחי גני יזלו בשמיו והכוונה ע"ד שאמר הכ' וזרעתי' לי בארץ ולא גלו ישראל לבין האומות אלא כדי שיתוספו עליהם גרים:

נפשי יצאה בדברו ר"ל שנפשו כלומר דעתו יצאה ממנו בעת דבר אלי פתחי אחותי ולא אביתי לשמוע ע"כ עתה קראתיו ולא ענני:

על אפיקי מים רוחצות בחלב יושבות על מלאת ר"ל אותן בתי מדרשים יקרים בעיני ה' מקום שמבררין דין לאמתו דהיינו רוחצות ומיישבין הכל על אפניו דהיינו יושבות על מלאת:

חכו ממתקים וכלו מחמדים ע' רש"י וילפי' ע"י שחכו ממתקי' שקבע הש"י שכר אפי' על מצות הנעימים לאדם, זה ראיה כי כלו מחמדים שנתן לנו תוה"ק לזכות את ישראל כרחב"ע:

מה יפו פעמיך בנעלים דרש רבא במ' חגיגה מה יפו פעמי ישראל בשעה שעולין לרגל ואכתי בנעלי' מאי עבדתי' אמנם כבר כ' בליקוטי חבר פ' שמות כי שם כעל הוא יען תכליתו שיהא רגל האדם כעול ולא יפסיע פסיעה כ"א לצורך ואמנם הנוסע בכל שנה מעיר לעיר להשביע עינו מנוי העולם אין להחזיק לו טובה אבל מי שכל השנה רגלו בנעלים ואף עפי"כ הולך ג"פ בשנה לראות את פני האדון ה' זה יש לשבח והיינו מה יפו פעמיך בנעלים: אהבה בתענוגים ע"ד שכ' הטור בה' שבת דלכך אנו אומרי' במנחה שבת ואני תפלתי לומר אף שנתת לנו יום מנוחה ועונג אנו מתענגים רוב היום בבית הכנסת להודות לשם קדשך, וזה אהבה בתענוגים בעת התענוגים שם יוודע אהבתנו וכן ד' ר"ל בפ"ק דמגילה ע"פ כטוב לב המלך ביין:

וחכך כיין הטוב ע' רש"י והענין כשם שהיין הטוב מתוק וחזק ובעת שתייתו יתענג האדם ואח"ז יעלה מעלה ויקיצוהו משנתו כך הוא ענין ודע מה שתשיב לאפקורס התשובה תהא רצויי' כלפי מעלה והיינו הולך לדודי למישרים וגם האפיקורס יקיץ משנתו ע"י תשובתך וזה דובב שפתי ישנים: מה תעירו ראה שהע"ה ברוה"ק כי סמוך לביאת משיח יתאמצו האומות בכל עז להפיץ מינות בעולם כמ' רז"ל והמלכות תהפך למינות ולזה לא אמר אם תעירו כי אם מה תעירו:

מי זאת עולה אמר זה שאנו מתרפקי' על דודינו אפי' בעת גלותינו הענין יען תחלת לידת עם ב"י היה בגלות במצרים ואבותינו היה עליהם קושי השעבוד ואין תורה ואנחנו בתורתינו מיהת נשמח וז"ש תחת התפוח אילן שאין לו צל כפי' רש"י לעיל על פ' כתפוח בעצי היער תחת אילן זה עוררתיך יצאת לאויר העולם שמה חבלתך אמך בגלות זה שמה חבלה היו יסורין ג"כ לילדתך:

שימני כחתם אמר ידעתי כי צורתי חקוקה לפניך ככ' על כפים חקותיך אבל שימני כחתם זה הראה חבתי לאנשי העולם:

אחות לנו קטנה דימה הכ' ביאת המשיח לנישואין וסיפר לנו כי עד לא בא הקץ כבר נתיעץ הש"י עם פמליא של מעלה היאיך להביא הגאולה בזמנה ואמר אף כי אחות לכו עדן היא קטנה ולא הגיע זמן נשואין בכל זאת נתיעץ מה נעשה לאחותינו ביום שידובר בה כשיגיע הקץ:

אני חומה ושדי כמגדלות העכין מנהיג לפי הדור וכשם שאי אפשר להעמיד מגדל על חומה חלושה כך אי אפשר שיתקבל צדיק כאלי' הנביא ז"ל בדורו של אחאב ואמנם אני חומה חזקה והראי' ושדי מנהיגים שלי כמגדלות: כרם היה אמר מכל העולם הנקרא בעל כלומר בקעת המון בחר לו הש"י כרם א' אומה ישראלי' וגם אומה זו ע"ד בקשתם

במ"ת נתן את הכרם לנוטרים מנהיגי ישראל ועי"ז אלף נכנסי' לביהמ"ד יוצא מהם א' והא' הזה יזכה בכל האלף וז"ש איש ואיש מן הנוטרים יביא בפריו בתורתו אלף כסף כלומר זכות האלף אבל אנו מבקשי' שישקינו ה' ית' מנשיקות פיהו ולא נצטרך למנהיגי' וז"ש כרמי שלי תן לפני האלף לך שלמה כל האלף הנכנסי' לביהמ"ד יהיו אז ת"ח ולא יהיו שומרי כרם אלא שומרי פירות ושומרי פירות אלו יהיה להם מאתים על א' לפי מה שירויחו עתה:

דרוש לשבועות תרל"ד

במ' שבת פ' ר"ע ואריב"ל מ"ד לחייו כערגת הבשם כל דיבור ודיבור שיצא מפי הקב"ה נתמלא כל העולם כלו בשמי' וכיון שמדיבור ראשין נתמלא דיבור שני להיכן הוציא הקב"ה רוח מאוצרותי' והי' מעביר ראשון ראשון שנא' שפתותיו שושני' נוטפות מר עובר אל תקרי שושנים אלא ששונים, הנה בי"ג עקרים שהציע לנו הרמב' ז"ל הא' מהן לא יחליף האל ולא ימיר דתו לעולמים לזולתו והקשו עליו וכי מה ענין זה לעיקר הדת וודאי נאמין באמונה אשר כל זמן שלא יתן לנו הש"י בכבודו ובעצמו תורה אחרת לא נשמע אל שום נביא שבעולם לקבל ממנו אפי' מצוה חדשה א' לדורות ואמרה תורה ואלה המצות אין נביא רשאי לחדש דבר אבל אם בעת שיגלה כבוד ה' וראו כל בשר יהא רצונו ית' לחדש תורה אחרת מה לנו כ"א לקבל אבל אם נתבונן היטב נדע כי דבר גדול דיבר הרמב' בזה והענין כי בתוך הדעות הנפסדות שהביא החו"ה בשער קבלת עבודה בענין תוה"ק אחת בתוכן אשר אם גם יאמינו בעלי הדעה הזאת כי תוה"ק רצון ה' ומרוחו נאצלה בכל זאת יחשבוה לתורה נימוסית שהיא רק להדריך האדם משך ימי חייו בעוה"ז ומגמת הכת הזאת כ"א התורה לצורך זה נתנה בנקל נוכל לומר כי כמה מן המאכלים האסורים אשר המה לפי דעתם לשמור בריאות הגוף עפ"י אויר אותו:

זמן ואותן מקומות שישבו בם ישראל בצטוו ובזמנינו ובמקומותינו לא יפסיד האדם אם יתפרנס אחי' כנגד דרך התורני' ואמנם הגיע להם אמונה נפסדה זאת משום שלא האמינו בהשארת הנפש ולא ידעו ולא השכילו כי התורה תורת הנפש וה' אשר ברא בנו הנפש וידע ערכה ומהותה הוא אשר יצוה עלינו להזהר באזהרות האלו וגלל כן צווח הכ' ואמר ואל תשקצו ואל תחטיאו את נפשותיכם לומר לא לתועלת הגוף צויתי לכם החקים כ"א לצורך הנפש ומעתה אחרי כי הנפש האלקי הזאת לא תשתנה ולה תתחלף לפי המקום והזמן גם תורתה לא תשתנה וזה ענין כוונת הרמב"ם במה שהניח ליסוד הדת לא יחליף האל וגו' לומר כי אמונת השארת הנפש צריכה להקדים בכו לאמונת

התורה כי עי"ז תוה"ק נצחיי' כהנפש כשהיא נצחית אבל אם לא נקדים יסוד זה יראה ח"ו כי התורה לתועלת הגוף לבדו נתנה א"כ אין אנו בטוח' מלהאמין אשר תשתנה לפי המקום והזמן ח"ו וכשנתבונן בד' מרע"ה בפ' ואתחנן נמצא מבואר מאמר יכו זה שאמר להם לישראל רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך והודעתם לבניך ולבני בניך אמר השמר לך ושמור נפשך מאוד כלומר שים אל לבך כי תוה"ק תכליתה לשמור הנפש ועי"ז תהי' התורה נצחיית והודעתם לבניך ולבני בניך וע"ז הוסיף ואמר יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחרב באמור ה' אלי הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי אשר ילמדון ליראה אותי כל הימים אשר הם חיים על האדמה ואת בני ילמדון אמר למען תאמין בבירור בהשארת נפשך תזכר יום עמידתך בחרב אשר כלכם הייתם שומעים ד' אל חי ולולי הי' בכם נפש אלקים ע"י מה הייתם מוכנים לראות מחזה שדי ולשמוע ד' אלקים ואמנם זה הי' תכלית המעמד הנורא ההוא למען יאמינו בהשארת הנפש ולמען תהי' התורה נצחיי ולא תשתנה לפי המקום והזמן וז"ש הקהל לי את העם ואשמיעם את דברי למען ילמדון ליראה אותי כל הימים ועל האדמה אשר הם חיים בכל מקום שהם חיים ואת בניה ילמדון וזה ענין מ' הכ' בפ' יתרו ג"כ שאמר לבעבור ישמע העם בדברי עמך וגם בך יאמינו לעולם כי ע"י האותות שעשה מרע"ה הו' עדן מקום לבע"ד לחלוק ולומר כי הש"י הסכים ע"י מרע"ה והוציא עליו כוחו לתת תורה כמוסית לישראל אבל אחרי כי ע"י המעמד הנורא ההוא יראו בעין ענין השארת נפשם עי"ז וגם בך יאמינו אחרי כי התורה תורת הנפש היא נצחית כמותה ועד"ז כבין מ' רז"ל שם בפ' ר"ע דכ"ע מיהת בשבת ניתנה תורה נאמר כאן זכור את יום וכאמור ביצ"מ זכור את היום מה להלן בעצומו של יום אף כאן בעצומו של יום ולמאי נ"מ גלי לן גזר"ש דבשבת ניתנה תורה אמנם אחרי כי רק במציאות אמונת השארת הנפש זכו אבותינו למעמד הנורא ההוא היה מן ההכרח אשר גם טרם נאספו למעמד ההוא שיאומן בהם אמונת השארת הנפש והנה באמת תכלית מתן שבת הוא להעמיד בנו אמונה זו הכה נ דע בנפשינו אשר אדם לעמל יולד ואי לא לעי לא אכי' ואך הזמן והיגיעה יחי' כוחו ואם במפלת העצלה האדם ינוח אזי נפשו מרה לו והעצל פניו זעומות לא כן בש"ק הבא מדי שבוע עם בני ישראל יתענגו על ה' אחרי יפנו ממחשבותם כל עסקי עמלם והענג יקרא לשבת והניח זה האות בקרב לבינו כי אחרי נפנה מעסקי העולם הזה נגיע אל תענוג רוחני אשר אין לשער ערכו בעו"הז ולפי גודל שמחת האיש הישראלי בש"ק יגדל בלבו אמונת השארת הנפש עד שד' רז"ל מזמור שיר ליום השבת המזמור שיר ושבח ליום השבת מזמור שיר ליום שכלו שבת ואמרו טועמיה חיים זכו וזה ענין נשמה יתירה

שנתנה לאדם בש"ק כי אמונת השארת הנפש בשבת כפלים מבימות החול אחרי כי כל ימי השבוע הוא גופני ובשבת יטעום עונג רוחני וז"ש וביום השביעי שבת וינפש ע"י השביתה שצוה הש"י ביום השביעי נתברר לאדם אמתת הנפש אשר על כן נתן הש"י במרה לישראל שבת קדשו והתיצב בקרב לבבם אמונת השארת הנפש ובש"ק הלזה בחר הש"י להנחיל תוה"ק לישראל אחרי אמונת השארת הנפש וכמ"ש ועד"ז כבין מ"ש רז"ל כי במו"ש מברכין על הריח משום נשמה יתירה שאבדה ממנו בצאת השבת הענין אז"ל בו' ברכות מניין שמברכין על הריח שנא' כל הנשמה תהלל וגו' איזו דבר שהנשמ' נהנה ממנו ולא הגוף הוה אומר זה הריח הכוונה חמשה חושים ברא הש"י לאדם הראי' והשמיעה לשמור ארחות דרכיו וההרגש והטעם אשר בהם חיותו אבל ריח זה הוא דבר שאין הגוף נהנה ממנו והוא רק הנאה רוחני' למען ידע כל איש אשר מלבד הגוף הזה אשר לנגד עיניו עוד בו נשמתו נשמת שדי, וזה אמרם כל הנשמה ר"ל הנשמה האלקי' אשר בקרב אנוש ומאחרי כי המופת על הנשמה נאבד מן האדם בצאת השבת אשר במשך שבתנו אותו הי' כנשמה יתירה ותמורת זה לוקחין מופת אחר והיינו הבשמים להריח וזה כוונת מ' ריב"ל אחרי כי רצה הש"י להעמיד בלב אבותינו אמונת השארת הנפש וכבר עשה כן ע"י נתינת תוה"ק בש"ק שוב בא לברר עוד מציאות הנפש ע"י ריח הבשמים שמלא העולם בהם לעורר על מאמרינו ואמנם להראות כי בכל זאת יקומו אפקורסי' ויכחישו מציאות הנפש העביר הש"י רוח שהי' מעביר הריח כלומר אמונת הריח וז"ש הכ' אף כי שפתי הש"י בעת מ"ת נוטפו' מר גם מר זה הי' עובר וכמ"ש:

ליקוטים והערות משניות סדר נשים

יבמות ס' פ"א תוי"ט צ"ע הרי גם בנביאי הבעל בהר הכרמל כ' ויתגדדו: שם פ"ג מ"ו ברטנורה ה"פ אפי' לא עשה בה מאמר והאי דקתני וכו' כצ"ל: שם פי"ב מ"ה תוי"ט ל' עדות בעלמא צ"ע אם נמצא א' מהשלשה פסול אי מודו בה ר"י ור"ש משום עדות שבטלה מקצתה:

שם פט"ז משנה ד' תוי"ט לא מצאתי ולפנינו נמצא בתוספת ישנים עירובין ז' ע"א עי"ש:

מס' כתובות:

פ"א מ' א' תוי"ט שכל שלא נשאת אולי משום דבאמת לא ידעי' אם בתולה היא ל"ש למתני הבתולה וע' מ"ש רד"ק בביאור תיבת עלמה ג"כ עד"ז: שם תוי"ט ד"ה שאם היה לו ובלא"ה ביו"ט אסור אפי' בחוה"מ אבל מחזיר גרושתו שרי בחו"המ וצ"ע:

שם פ"ב מ' ט' בתוס' חדשים והיכן היתה מערת צדקיה י"ל ע"י מעשה דצדקיה בחורבן בית ראשון נעשית המערה מפורסמת ושוב אין לה דין מחבואה:
שם פ"ג מ' ח' תוי"ט ושלא בדקדוק כ' כן ולי כ' דכוונתו דאם ביום שנעשית בת י"ב ויום א' הביאה ב' שערות תהיה בזמן בגר מלאה שער: שם פ"ד מ' ד' תוי"ט ובהפרת נדרים ה"א בקטנה משתעי ר"ל בקטנה מופלא סמוך לאיש והוה דייקי' מכאן דמופלא סמוך לאיש דאוריי':
שם באו"ד ד"ה וחייב במזונותיה וליכא מאן דפליג דכסותה כמשמעו ע' רמב"ן פ' משפטים שכ' דלמ"ד מזונות דרבנן גם כסותה אינו כמשמעו: שם באו"ד דלא תכן חיוב עונה אולי סמך תכא אמתני' דלקמן עונה האמורה בתורה:
שם פ"ו מ' ג' תוי"ט ואינה משלם ליורשיה ולפי טעם זה אם סילק הבעל עצמו מירושה אינו רשאי ליתן לה תוס' משום רבית:
שם משנה ו' תוי"ט שוב אינה צריכה למחות כצ"ל:
שם מ"ז מ' ו' תוי"ט ד"ה וראשה פרוע ורש"י בחומש שם כ' ש"מ גנאי לבנות ישראל ללכת פרוע ראש ממ"ש:
שם פ"ח מ' א' תוי"ט ד"ה ובה"א בסוה"ד אין יכולין להוציא ממנו: שם משנה ב' תוי"ט ואפי' אמשניסת לכאורה מדאמרי' רבותינו חזרו ונמנו ורבותינו היינו בי דינא דשרו משחא ור"ש היה זמן רב קודם להם מ' דדוקא אנשאת קאי:

מ' נדרים:

פ' ו' משנה א' תוס' ר"ע איגר דכ' גבי פסח ובשלת ואכלת נ' דבהאי פרשה כ' צאן ובקר וקאי אחגיגת י"ד ולמ"ד דאין דינה כפסח א"כ שפיר קאי ובשלת אחגיגה אבל בדברי הימים כ' ויבשלו את הפסח:
שם פ"ח מ' ז' לשאת בת אחותו תוס' חדשים דמבטל מצות יבמין פי' אם אין לו עוד אח כ"א חמיו וגם אין לו בנים עדן:
שם פי"א מ' ח' תוי"ט הל' ליך ביו"ד לעת עתה לא אדע מקום בתנ"ך דכ' לנקיבה ליך כ"א בל' רז"ל:

מ' נזיר:

פ"א מ' ב' תוי"ט ד"ה ואם נטמא דלמא ע"י חצים רצה ליישב אליבא דמ"ד דטומאת מגע לכ"ע איתא בגוי:
פ' ג' סוף מ' ב' מן המנין כצ"ל:

מ' סוטה:

פ"ב מ' ה' תוי"ט מערין לה לתוך גרונה וכ' שהוא מל' החושש בגרונו לא יערענו:

פ"ז מ' ו' תוי"ט העונין ג"כ לא היו עונין צ"ע קצת מיוה"כ שהמברך לא אמר ברוך והעם אמרו בשכ"מ:

פ"ז מ' ח' תוי"ט אינה אלא תקנה ובמתני' סוף מגילה יליף תנא מקרא דוידבר משה דמצותן שיהו קורין אותן בזמנן מ' דהוה דאוריית' ואולי קריאת כו"ג קאמר דלא הוה כ"א תקנה וצ"ע:

שם באותה משנה תוי"ט כגון לכלה ות"ח אמכם רז"ל שבחו ליהושפט מלך יהודה כשבא ת"ח אצלו הי' עומד מכסאו ומחבקו ונשקו מ' דלגבי ת"ח משום כבוד התורה מצי מחיל על כבודו:

שם פ"ט מ' ט"ו בתוי"ט זיו החכמה ואנא לא ידענא כ' טעם רש"י משום דאמרי' בפ' הניזקין מימות משה עד ר' לא מצינו תורה וגדולה במקום א' א"כ אדרבה ברבי הוה תורה וגדולה וגבי כהנים שפיר מפ' רש"י: שם באותה משנה והיוקר יאמיר ר"ל כי העם יבקשו יוקר ולא זול כמ"ש מתי יעבור החדש וכשבירה:

שם באותה משנה הגפן תתן פריה שמעתי מפי הגאון מו"ה הלל ל"ש כ"י אב"ד בקאלעמא הפי' כי בשיר השירים פי' רש"י ע"פ הפרחה הגפן אלו בעלי מקרא כי המקרא הוא הכולל כל התורה כולה והיין הוא תורה שבע"פ הנדרש מן המקרא וז"ש בעקבות משיחא הגפן תתן פריה בעלי מקרא יהי' הרבה אבל היין תורה שבע"פ ביוקר:

שם באותה משנה וחכמת סופרים תסרח נ' לפ' מל' הכ' תסרח על אחורי המשכן וכן הכא הכוונה שאר החכמות יהיו לעיקר וחכמת סופרים תסרח אחריהם:

מ' גיטין:

פ"א משנה א' בר"ב ואית דאמרי טעמא לפי שאין שיירות ל' הרב ק' דהרי מסקי' בש"ס רבה אי' לי' דרבא אלא דרבא לית לי' דרבה והכי הול"ל אית דאמרי דטעמא כמי משום שאינן בני תורה:

פ' ד' משנה ט' תוי"ט שתהא ככבוש יחיד פי' דק' לי' לתוי"ט אמאי לר"א ניחא אמנם בחי' רמב"ן שם פי' דלקחה עם הפירות שנתבשלו ברשות הגוי: מ' קידושין:

פ"א מ' א' תוי"ט מסתברא דממעט גירושין ויע"ל דא"כ המיעוט אקידושין ומתגרשת בכסף והו"ל לקולא ולחומרא דלחומרא מקשינן דקידושין חומרא הוה וגירושין קולא להתיר אשת איש:

שם מ' ב' בר"ב דכ' גבי נרצע צ"ע דבגמ' ילפי' מקרא אחרינא:

שם מ' ז' בתוס' חדשים וכן הוא בהדי' בתוס' בקידושין ומ"מ יל"ד דא"כ הוה מ"ע שהזג דלמא אצטריך קרא דמילה שלה פסולה כמו בגוי וכמ"ש תוס' גבי קרבנות לקמן ועיין תוי"ט שם:

שם מ' ט' תוי"ט תימא על הרי"ף ותימא לתמיהתו דהרי"ף והרא"ש ס"פ ערבי פסחים הביאו הש"ס מנחות שם בהדי':

שם פ' ב' מ' ז' תוי"ט ולא מצאתי עיי"ש תוס' ד"ה מה"מ:

שם פ' ד' ו' ה' תוי"ט מי שהיה מוכתב ותמיהני מה זכות אבל אמרו אינו דומה צדיק בן צדיק:

ליקוטים והערות בס' אלי' רבה

סי' ש"ב ס"ק ד' אסור לכתחלה ולד' התה"ד דבאי דרבנן שרי פסיק רישא י"ל הדין עם הטו"ז:

סי' ש"י ס"ק מ' ודברי הימים של ר"י הכהן כצ"ל:

שם ס"ק מ"ב מ' מנמוקי יוסף כצ"ל:

סי' שי"ד ס"ק ו' ראי' מריש יומא כצ"ל:

סי' שט"ו ס"ק ב' בין נשים לאנשים כצ"ל:

סי' שט"ז ס"ק י"א דמאי קמ"ל הרי הדבורים כצ"ל:

סי' ש"כ ס"ק כ"ב כל הפוסקים מודים כצ"ל:

סי' של"ה ס"ק ג' שמא ירבה וצ"ע דלדידן גם כבוי דרבנן:

ליקוטים והערות בירושלמי ס' נשים. מס' יבמות

פ"ב הל' י"א בפני משה מפורש פ"ק דגיטין לפי שאין בקיאין לשמה צ"ע הא מסקינן שם דרבה אית לי' דרבא:

שם פ"ג הלכ' א' שתי אחיות כאחת פתר לה לאחר מיתה אין לאחר מיתה ייבום פתר לה כר"א כצ"ל עיי' פני משה:

שם פ"ו הל' ב' בפני משה ולא להלן לקיחה צ"ל ונאמר להלן לקיחה: שם הל' ד' גמ' יכול שאינו מוצא מוכת עץ צ"ל שאני מוצא:

שם הל' ה' במראה הפנים ד"ה הדא אמרה קיימי' לעשות צ"ל לעשה: שם פ"ז הל' ג' במתני' ד' ר' יוסי אמרו לו מאחר וכו' כצ"ל:

שם הל' ד' במתני' בפני משה ואי בת כהן לישראל צ"ל ואי. בת ישראל לכהן:

שם פ"י הל' ז' בגמ' שהוא שם תחתיו צ"ל קם תחתיו:

שם פי"ד ה' א' במראה הפנים ד"ה מפני גרירה שיודעת לאחר גיטה צ"ל לשמור גיטה:
שם פ"טו הל' א' גמ' שנשאת לו על כרחה פי' שקדשה אביה:
שם במראה הפנים ד"ה עד אחד בסוה"ד אלו היו חיים לא היו מתים צ"ל לא היו אתיין:
שם הל' ד' בפני משה במתני' שומרת בלבה צ"ל שאומרת בלבה:
שם הל' ה' גמ' ר"י בר אחא עיי' ביאור מאמר זה נוב"י מה"ק חלק אה"ע סי' מ"ו:

מס' סוטה:

פ"ג מראה הפנים ד"ה כל מי שהיה באמצע הדבור מנא לן לומר וצ"ע דמקושש ומגדף יוכיח כי לא פורש וגו':
שם פ' ח' הל' ג' מראה הפנים וכעין שפי' הרמב"ן וכן רש"י:
שם פ"ט הל' י"ד גמ' אבל עכשו יורד כ' דצ"ל יורד המטר:

מס' כתובות:

פ"א הל' א' מראה הפנים ד"ה היא אומרת אינו נאמן לאוסרה צ"ל אלא לאוסרה:
שם הל' ג' גמ' קטן ביאתו ביאה ע' תשובת אמרי אש חלק יו"ד סי' ס"ז מ"ש בשם מרן הגאון חתם סופר לפ' ד' הירושלמי אלו:
שם הל' ד' בגמ' בסוף הל' לא הכל הימנו לחוב בכו צ"ע הא האומר בכי זה ממזר נאמן ונ' דהתם עכ"פ אומר בכי זה אבל כאן אומר שאינו בכו וצ"ע: שם הל' ט' מראה הפנים ד"ה נאמנת דאעפ"י שיכול להתגייר צ"ע הא גוי ועבד הבא על בת ישראל הולד ישראל גמור ומה ענין גירות ושחרור כאן וצ"ע:
פ"ג הל' ו' מראה הפנים ד"ה כולן בסקילה צ"ל כולן בקנס:

מס' נדרים:

פ"א הל' א' גמ' שבועה הרי עלי אסור לפי גי' זו מ' לחלק בין עלי דשייך שבועה אבל עליו לא שייך שבועה דדוקא חפצו יכול לאסור על חבירו ולא פי' המפ' כן לפי גי' הפני משה:
שם הל' ב' פני משה ד"ה והא תנינן קונם ודחי לה הש"ס אולי הפי' דבר' חול קונסא שמה ול' כדר קונס:
פ"ג הל' א' פני משה ד"ה התיב איסי והרי מצינו פתח צ"ל לא מצינו פתח: פ"ה הל' א' פני משה ד"ה שניהם אסורין דריסת הרגל דלא מעכבי צ"ל דלא מצו מעכבי:

מס' גיטין:

פ"ג שלהי פרקין פני משה ד"ה הדא אמרה ותיישן חייב באחריותו יש לפ' דה"ק אם אמר יין מתיישן אני מוכר לך חייב באחריותו שתי שנים ועד החג שאינו מתיישן מקודם מדלא נקרא ישן קודם:

שם פ"ה סוף הל' ה' גמ' וערבבה בתחלה נ' דמיירי כשהגביה היין ובשעה שנסכו שפכו ליין של חבירו והיינו דדמי' לי' לצלוחית וגדיש: שם פ"ו הל' א' גמ' שמא חזרה כ' הכי אינה מגורשת למפרע אפי' היא עדן צווחת שרוצה בקבלתו פי' דע"כ מתני' מיירי שמא חזרה בנתים והכי נמי שמא חזרה בנתים:

שם פ"ז הל' ז' בפני משה וא"כ מ"ד צ"ל ואי כמ"ד:

שם פ"ח הל' ט' במראה הפנים ד"ה המגרש את אשתו אלא אמתני' קאי וצ"ע הרי מסיים אח"כ החולץ לא יפנה והיאך נפ' דמציעתא לא קאי לא ארישא ולא אסיפא:

שם פ"ט הל' א' גמ' המתנה על מה שכתוב בתורה עי' חיד' רשב"א גיטין שם:

שם בפני משה כגון אלו העריות יל"ד א"כ נילף גט מגט דגט ג"כ אינו מתיר לקרובים ונ' דביבום יבם קאמר:

שם בפני משה באומר לה חוץ מפלוני לפי מה דמסיק לקמן דמיתה מתיר א"כ ע"כ בע"מ מק' הש"ס וכן הוא בתוס' פ' המגרש ד"ה אפילו:

שם ה' ח' במראה הפנים ד"ה הדיינין חותמין מי הם המלוה וכן א' מדאמרי' לעיל צריכין הדיינין מכירין הנידונין:

מס' נזיר:

פ"א הל' ה' במראה הפנים ד"ה אם כמנין ימות השנה אמאי לא פשיט צ"ע הש"ס קאמר דספ' הוה וממילא ס' נזירות להקל:

שם פ"ו הל' ט' גמ' הראוי לתכופה צ"ע מהא דר זירא במנחות דכל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו ושאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו: שם פ"ז הל' א' בפני משה מהו שיטמא אדם לכבוד או"א אם אמר לו לכאורה מהתם אין ראיה דאביו שמצוהו לעבור: על ד' תורה אינו עושה מעשה עמך ואינו חייב בכבודו אבל בעושה מעצמו י"ל דעשה דכבוד דוחה לא תעשה דטומאה ובלא"ה מ' דטומאת ארץ העמים מיירי:

מס' קידושין:

פ"א הל' ז' גמ' וקבלין כ' שקבלן לקיים מצות אביו לא תרד שיבתו בשלו' שאולה אמנם ראה שהדין עם יואב דבתרי קטלי לא קטלינן לכך קבלן: שם פ"ז הל' א' במראה הפנים ד"ה אמר ר' יוסי אפשר ג"כ לענין חוששת וצ"ע למ"ש תוס' בכמה מקומות דבימי ר' נחמן ניתקנה היסת א"כ מאי רבותא דרב שעשה שליח עד הלא בימיו עדן לא הי' היסת: שם בגמ' היה חנוני חרש צ"ע דהרי יי"נ תנן וא"כ מיירי בפועל נכרי ובחנוני ככרי וא"כ הרי אין שליחות לנכרי והיה נ' ראיה מכאן לד' ר"ת דלחומרא יש שליחות לנכרי:

שם הל' ו' בפני משה ומקדשין בגזלה בגזל שלה בחי' רשב"א משמע שהי' גורס אין מקדשין בגזילה:

שם פ"ג הל' ג' בפני משה והן אם לא כי לא אחד הוא נעלם מהגאון המחבר ד' הרשב"א והר"ן גיטין ע"ה דהגי' האמיתית אם לא כלאחר הוא ור"ל אם בלאחר לא בעי כפילא אמאי באם בעי כפילא וכן הגי' ברא"ש ובמלחמת ה' שם, ועיי' חתם סופר חלק שני מאה"ע סי' כ"ו כוונתו למ"ש:

שם הל' ה' גמ' מתניתא לאחר שיחלוץ עי' פ' ד' הירושלמי האלו חתם סופר חלק שני מאבן העזר סי' מ"ט:

שם הל' ח' מתני' חסר נשבית ופדיתיה אינו נאמן:

פ"ה הל' י"א מתני' חסר אלא הכל לפי זכותו:

שם במראה הפנים ד"ה הכל לפי זכות דהתם הן בעצמן עי' בתענית שם בעובדא דר"א בן פדת לא מ' כן אבל בעובדא דר"ח בן דוסא אי' כן: שלהי מכלתין בפני משה ד"ה ר' אלעזר וע"ז קאמר ר"א ולפי' קמא צ"ע:

ליקוטים והערות תלמוד בבלי מס' יבמות

ד' י' ע"א תוס' ד"ה לעולם לית לי' דאם איתא לר' אבא עיין שם וצ"ע: שם ל"ו ע"ב תוס' ד"ה הא לא שהה דחיישי' למיעוט מצוי ע' בכורות כ' ע"ב תוס' ד"ה חלב בסוף דבריהם:

שם ל"ו ע"ב תו' ד"ה קנין א"נ קנין הגוף דאשה צ"ע פ' החובל צ' בעבדי מלוג מסקי' דב"פ פליגי ויש ליישב:

מ"ב ע"א תוס' ד"ה לאחר שלשה לבא עליה מקמי כתיבה צ"ל נתינה: ס"ה ע"א תוס' ד"ה אי איהי שתקה ורבנן אע"ג דיחזיר עיין שם וצ"ע: ס"ו ע"ב תוס' ד"ה עבדי צאן ברזל דהא מתני' דשולח עיין שם וצ"ע: פ"ח ע"א תוס' ד"ה אתא גברא ע' נוב"י מה"ק חלק אה"ע סי' ס"ה ליישב ד' תוס' אלו עם דברי תוס' כתובות כ"ב ע"א ד"ה תרי ותרי:

פ"ט ע"א תוס' ד"ה קישות דא"כ אפי' במתכוין כ' כוונתם דבתוספתא פ"ד מתרומות ביאר דבמתכוין הוה תרומה וע' תוס' ב"ב שם:

חי' רש"א יבמות:

פ"ה ע"ב בתוס' ד"ה והבא עליו באו"ד צ"ע דהא בב' עדים קו' זאת תמצא כתובות כ"ו ע"ב בתוס' ד"ה אכן:

ק"ד ע"א בתוס' ד"ה סנדל של ע"ז באו"ד אם שרי ליטול לכתחלה וכ"כ תוס' ע"ז שם:

קי"ג ע"א בתוס' ד"ה דלמא אתא לאכלה אלא דגזרי בחרשת וע' פ' הנזקין שם מ"ש רש"א בזה וצ"ע:

ראש מס' יבמות:

פ"ב סי' ח' ומיהו אפשר לומר דהתם איירי בחוזרת כ' הקרבן נתנאל דהתם ר"ל במתני' וק' א"כ אמאי פליג רבא ומנ"ל למימר דמודה ר"ש בנתארמלה וע' פ' אעפ"י בתוס' שם שכ' כן אהנך עובדי:

רי"ף ונושא כליו מס' יבמות:

פ"ה בחי' אנשי שם סוגי' דרביי' או"ק א' מהרן שפיר"א רק היה כתוב לפניו וכן הובא גי' זאת בחי' רשב"א:

מס' כתובות:

ד' ע"א רש"י ד"ה כל שלשים יום ע' מג"א ה' יוה"כ סי' תרי"ד שהניח ד' רש"י אלו בצ"ע:

ט' ע"א תוס' ד"ה ואי בעית אימא ע' ה"ה פ"ג מה' אי ביאה הל' ב': כ"ו ע"ב תוס' ד"ה אנן אתנינן אע"ג דגבי מקוה נ' הפי' דבמקוה אי לאו דמחסרה ואתאי הוה מכשרי לה:

מ"ב ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו אמאי פטר ר"ש ע' ב"מ מ"ח ע"א תוס' ד"ה תשומת יד:

מ"ז ע"ב תוס' ד"ה תקנו מזונות לבא אי אפשר צ"ל אבל אי אפשר: מ"ו ע"ב תוס' ד"ה כל שנולד ע' ריב"ש סי' שצ"ה מ"ש בזה:

מ"ט ע"א תוס' ד"ה דקלי ואילני ולא כרשב"ם עיין ב"ב שם תוס' ד"ה מתקיף בסוה"ד:

פ"ד ע"א תוס' ד"ה ורב סבר ונ' לפ' בדברים צ"ל בדרבנן:

ק"י ע"ב תוס' ד"ה הוא אומר והיה אומר רבי' חיים ע' מהרי"ט ח"ב סי' כ"ח מ"ש בזה:

חי' רש"א מס' כתובות:

ט"ו ע"א בתוס' ד"ה מאן דמתני רב חנן מפ' צ"ל דכ"ח ר"ת רבי חננאל: נ' ע"א בתוס' ד"ה הבעל מוציא דלא מכרה צ"ל דאם מכרה:

נ"ב ע"א בתוס' ד"ה רצה אינה פודה אבל כתובה צ"ל לגבי כתובה: נ"ח ע"א בתוס' ד"ה השתא בפני א"כ דקושטא הוא ע' תוס' יבמות ס"ז ע"ב ד"ה קנין בסו"ד שכ' בהדיא כד' רש"ל דיבם אינו מאכיל כלל מחמת עצמו ובחי' רא"ה כ' בפי' כד' רש"ל דלר"ת לא גרסי' הך סיפא ולא כולא לישנא דגמ' ובחי' על כתובות כ' ליישב:

נ"ט ע"א בתוס' ד"ה לכשאקחנה אלא לר"י הסנדלר צ"ל בן כורי:

ס' ע"א בתוס' ד"ה יכול יהא אלא הוה אמרי צ"ל לא הוה אמרי': ס"ג ע"א בתוס' ד"ה אבל אמרה דא' מהשלשה צ"ע הא במתני' לא הוה רגלים לדבר וכן פי' בית שמואל סי' י' ס"ק כ"ו:

ס"ו ע"א תוס' בד"ה פוחת חומש דהיכא דאיכא צ"ל דליכא:

ע"ה ע"ב בתוס' ד"ה אבל במומין באו"ד והא נמי צ"ל וה"ה נמי: שם בתוס' ד"ה ספק טמא וקצת ק' קו' זאת היא ברבי' שמשון נגעים ספ"ד ועיי' שם מה שתי':

פ"ד ע"א בתוס' ד"ה וסבר רב אך ק' זאת היא בתוס' פ' הזהב שם ועיין שם מה שתי':

פ"א ע"ב בתוס' ד"ה ראובן שמכר באו"ד דזקפן במלוה ועוד נ"ל לפ' התי' הזה תמצא בפסחים ל"א ע"א בתוס' ד"ה באחריות:
צ"ג ע"ב בתוס' ד"ה מאי לאו בסוה"ד ויש ליישב ע' ברא"ש תמצא הקו' והתירוץ:

ליקוטי' והערות ברא"ש מס' כתובות

פ"ב סי' י"ג בבא בסוף החדש צ"ל בתחלת החדש:
פ"ד סי' ה' הא דאר"נ ע' רב אלפס:
פ"ז סי' ט' כולהו בעדים וע' ברא"ש פ' הניזקין בדיני עד א' כלל ו' וע' רא"ש פ' שבועת העדות סי' י"ב וע' חלקת מחוקק סי' קט"ו ס"ק ד' וע' תורת השלמים סי' קפ"ה ס"ק ח':
שם סי' ט"ו בהגה' אשרי היתה יכולה ליאנס משנתארסה צ"ל משנשאת: שם ברא"ש כך לעומדת צ"ל כך לי עומדת:
פ"ח ססי' י"א למכור פירות צ"ל לפירות:
פ"י סי' ד' דבע"ח כלוקח צ"ל ולוקח:
ושם ססי' י"ב ובפ' שבועת הדיינין צ"ל שבועת הפקדון:
שם ססי' י"ז והרמב"ם ז"ל ס"פ י"ז מהל אישות צ"ל פי"ט מה' מלוה ולוה: פ' י"א סי' ט"ו דוקא בדגלי דעתי' ע' ד' רא"ש גיטין פ' מי שאחזו סי' ט"ו וצ"ע:
שם סי' י"ח שיאכלו עבדים שלי נ' דשלי ל"ד ע' יבמות רש"י:
שם וצ"ל אלו וצ"ע תוס' גיטין ל"ד:
פי"ב סי' ג' ולא אשה ע"י בתו צ"ל בתה:
פי"ג סי' א' שנתן לא יפסיד צ"ל שנתן לה יפסיד:
ברי"ף ונו"כ מ' כתובות:
פ"ב סי' נ' דעדים שאמרו אינה בר"ן ור"נ גופי' הוא דאמר בפ' ח"ה עיי"ש וצ"ע:
באו"ד דווקא בשאין כ"י יוצא ע' רשב"ם פ' חזקת שם וצ"ע:
שם סוגי' דג' שישבו לקיים מלחמות ה' בסוה"ד אא"כ נעשה בגדול ע' בחי' הרמב"ן המיוחסי' להרשב"א בשמעתין מ"ש בזה:
פ"ד שמעתא דאושא המבזבז אל יבזבז בר"ן הוא מכלה את הכל צ"ע הרי לשנה ולשנתים אינו נותן החומש מהקרן כ"א מהריוח ולמה מכלה את הכל: שם סוגי' דארוסה יש לה מזונות במלחמות ה' כד' רבי' שלמה כצ"ל: שם במלחמות ד"ה ועוד האמר שמואל הל' כאנשי גליל בבי דינא דשייף צ"ל בבי כנשתא:
פ"ה סוגי' דיבם אינו מאכיל בר"ן במע"י לעצמה בשאינו מעלה לה צ"ל במעלה לה:
שם סוגי' דמורדת בר"ן זהו ד' הרמב"ם צ"ל הרמב"ן:

פ"ו מתני' מציאת האשה בסוף המשנה הוא פוסק חומש צ"ל פחות חומש: פ"ז סוגי' דהזן אינו מפסיד בר"ן ומה שכתוב צ"ל ומ"ש ר"ת ומאי שנא: שם בש"ג או"ק ב' התם שרי' טפי וכ"מ בראש לשבת שם דיליף מהכא דמותר לקרות הגוי עיי"ש:
פ"ט ריש פרקין בר"ן ד"ה בכ' לה ועודה ארוסה דשייך בה קלא ע' תשו' חות יאיר סי' נ':
פ"י סוף פרקין בר"ן אמר לפלוני צ"ל לפנוייי:
פי"ג שמעתא האשה שהלכה היא ובעלה בר"ן אי אפשר שהיינו יכולין צ"ל אז אפשר:
חי' נ"י אצל רב אלפסי דפוס פ"ב:
פ"ה מתני' נותן לה מעה כסף שהרשות בידו שלא לתת כצ"ל:
פ"ו גי' מאכילתו שאינו מעושר כן ד' הרמב"ם צ"ל הרמב"ן:
פ"ח שלהי פרקין אימא לא סמכא דעתה כצ"ל:

ליקוטי' והערות מס' קידושין

ד' ט' ע"א תוס' ד"ה סוה"ד נתינה אחריתי צ"ל אחרי תתו:
ל"א ע"ב רש"י ד"ה הרני כפרת ע' סוכה כ' ע"א רש"י ד"ה הרני כפרת: מ"ג ע"א גמ' מ"ט דשמאי הזקן ע' גליון ש"ס דפוס חדש מה שנתקשה בזה וע' חי' רשב"א:
נ"ד ע"ב גליון שם דפוס חדש וע' תוס' בכורות צ"ל ברכות:
ס"ב ע"ב תוס' ד"ה גר דבגר כ' לדורותיכם במדבר ק' ט"ו פ' ט"ז: ס"ה ע"א רש"י ד"ה ומותר בקרובותיה בסוה"ד ונאסר צ"ל משנאסר: ע"ח ע"ב תוס' ד"ה לא צריכא אינו יכול לדבר וכ"כ הרשב"ם ב"ב קכ"ז ע"ב:
ברש"א מס' קידושין:
ט' ע"א בתוס' ד"ה הא וכו' ולא ידענו כוונתו בהגהה זו כ' דהך הגהה בתוס' ד"ה הלכתא נינהו שכ' שם ודמי למכר צ"ל מוכר:
כ"ד ע"א בתוס' ד"ה ומשני שם באו"ד למוקי פלוגתיי' צ"ל לוקי: מ"א ע"א בתוס' ד"ה ושלח ושלחה דאימא כפירושו צ"ל כפי' רש"י: שם ע"ב בתוס' ד"ה נפקא לי' בפ"ד דערכין צ"ל בפ"ה:
מ"ג ע"א בתוס' ד"ה מורד במלכות ל' תו"י וכן הוא בתוס' שבת כ"ו ע"א: שם באו"ד הנ' להגיה ע' חתם סופר חלק או"ח סי' מ"ז מ"ש ע"ד רש"א אלו: מ"ד ע"א בד"ה גמרא לא מקרי שליחות וכ"כ הרשב"א בגיטין שם:
נ"ג ע"ב בתוס' ד"ה איהו שיתן לה ש"פ וע' ריש מע"ש מ"ש ר"ש בזה וצ"ע: ס"ג ע"א בתוס' ד"ה הכי גרסי' קונם שע"י נשואין ע' ערכין ד' מ"א גם שניהם עד שיהיו שוין

שניהם גדולים וא"כ הכא ע"כ לענין שאר עריות מיירי כמו שפי' רש"י וד' רש"א צ"ע אמנם ע' סנהדרין ס"ו ע"ב דבנערה מאורסה לרבנן חייב:
ס"ה ע"ב בתוס' ד"ה נטמאו טהרותיך באו"ד וקצת דחוק ע' יבמות פ"ח בתוס' ד"ה דשתיקה בסו"ד:
פ' ע"ב בתוס' ד"ה לא שנו בתוס' בפ"ד דכתובות צ"ל בפ"ב:

ליקוטים והערות בראש"ש מ' קידושין

פ"א סי' י"ג ע' קרבן נתנאל:
שם סי' כ' ע"מ שתחזיריהו לי עיי"ש דתיבת לי כאן הוא טעות סופר: שם סי' מ"ט וכל מ"ע שהז"ג לאו דווקא נקיט שהזמן גרמא דסומא פטור מכל מצות עשה וכמו שכ' הרא"ש עצמו לקמן:
פ"ב סי' ל"א חליפין לא גזור צ"ל חליפי חליפין:
פ"ג סי' ג' דר"ל הוה מודה ע קרבן נתנאל:

ליקוטים והערות ברי"ף ונו"כ מס' קידושין

פ"א בר"ן סוגי' דחופה קונה כמו שאכתוב פ' האיש מקדש במלוה: שם בר"ן סוגי' דידים מוכיחות שכך כ' וכן בגירושין הרי את משולחת כצ"ל ואמר לה ט"ס:
שם בר"ן סוגי' דקידושי שטר בפרקין גבי כסף ייעוד כצ"ל:
שם בר"ן סוגי' דקרקע נקנה דהא בדפריש קני כצ"ל:
סוגי' דערלה בחו"ל וכ"כ הרמב"ן צ"ל הרמב"ם פ"י מכלאים והראי' ע' בחי' רשב"א קידושין ע"ג וכן הוא ברמב"ם פ"ט מה' טומאת מת בהדיא ועי' כסף משנה שם:
פ"ב סוגי' דיתומים שבא לחלוק בר"ן ואפי' במקצת נוסחאות דגרסי ובורר כצ"ל ע' בחי' ריטב"א:
שם סוגי' דנערה המאורסה בר"ן ומפ' טעמי' בגמ' צ"ע:
שם סוגי' דנתרצה הבן בר"ן אא"כ שמענו כך כ' רש"י ז"ל כצ"ל: שם סוגי' דברי' שבלב בר"ן לא נדרתי אלא בקרבן של מלכי כצ"ל: שם בסוף הסוגי' בר"ן אבל גלוי הדעת ע' בר"ן פ' מי שאחזו בסוגי' דתנאי כפול וצ"ע:
שם סוגי' דסבלונות בר"ן מאן דאמר ספרא צ"ל מ"ד ר"ת מהו דתימא: שם בס' המאור למעוטי דמקדשי והדר מסבלי צ"ל דמסבל והדר מקדשי: שם במלחמות רובא וחזקה רובא עדיף כצ"ל:

פ"ג סוגי' דמעכשיו ולאחר ל' יום בר"ן ואינה קונה לאחר שלשים כצ"ל: שם סוגי' דסבר הייתי שהיא כהנת בר"ן שמא הטעתו צ"ל שלא הטעתו: שם סוגי' עד א' ברי"ף אביי אמר היא היא חסר כאן שורה שלימה אבעי' להו אשתו זינתה בע"א מהו:

שם במלחמות ואסקנהו חוששין ע' בר"ן ורא"ש:

שם בר"ן שאפילו הוא יודע בעצמו כצ"ל:

פ"ד ריש פרקין בר"ן דאיכא למימר דלא מחייבי צ"ל דא"ל ר"ת דאין לומר: שם באותה סוגי' בר"ן ואפי' לר' יוסי צ"ל לר"מ:

שם סוגי' דייחוד עם הנשים בר"ן רועה תמיד בקביעתא כצ"ל:

ליקוטי' והערות גמ' מס' גיטין

ג' ע"ב תוס' ד"ה ג' גיטין משמע כשר הוולד צ"ל מכל מקום כשר: י' יע"א תוס' ד"ה אי תנא קמא דלת"ק לא מהני כצ"ל:

כ"א ע"א תוס' ד"ה אטו שליחות דבפ"ק דב"מ י"ב ע"א כצ"ל:

שם באו"ד ובמציאה דזכות הוא צ"ל ובמתנה דזכות הוא:

מ"א ע"א תוס' ד"ה בהיזק חשיב שפיר היזק ניכר ע' חי' רמב"ן פ' הניזקין סוגי' דהיזק שאינו כיכר:

נ"א ע"ב תוס' ד"ה מפני מה אמרה תורה ומשני דאין אדם מעיז:

נ"ו ע"א תוס' ד"ה עגלה תלתא עגלה משולשת ע' תרגום אונקלס שם ורש"י: שם רש"י ד"ה דלאו מלכא אנא ע' מדרש איכה פי' אחר:

ס"ד ע"א דאמר ר' יצחק ע' נזיר י"ב גרסי' אר"י בר יוסף אמר ר' יוחנן וכצ"ל כאן ור"י אדר' יוחנן מקשה:

ס"ה ע"ב בעין משפט או"ק נ' חסר מיי' שם הל' י"ב:

ס"ו ע"א תוס' ד"ה כל השומע מודר הכאה דווקא ע' בי"ש סי' קמ"א ס"ק כ"ז הניח ד' תוס' אלו בצ"ע:

ע"ה ע"א תוס' ד"ה לאפוקי דגרסי' בכל אתר עיין שם וצ"ע:

ע"ז ע"ב תוס' ד"ה והוא שעומדת בסוה"ד ולא במציאה עיין שם וצ"ע:

שם תוס' ד"ה פליג דבפ' המוציא יין ע' רש"א:

פ"ז ע"א רש"י ד"ה בכך לירח שייך לע"א עברי:

שם ברש"י דלא חתם פלוני בן פלוני כצ"ל:

צ' ע"א תוס' ד"ה והלכתא בקו' אחר צ"ל אחד:

שם רש"י ד"ה פפוס בן יהודה ע' רש"א אצל חי' אגדות בעין יעקב וע' תוס' שבת ק"ב ע"ב ד"ה בן סטדא ורש"ל בחכמת שלמה שם:

ליקוטי' והערות ברש"א גיטין

ב' ע"א בתוס' ד"ה מכפר לודים ויש ליישב ע' הגהות הגאוני' וד' הגאוני' צ"ע:
ז' ע"ב בתוס' ד"ה העציץ נקוב דעציץ ליכא בשל חרס צ"ל בשל עץ: כ"א ע"ב בתוס' ד"ה יצא זה באו"ד בשם רש"י שהי' מכשיר וכן מ' מרש"י ד"ה שמא יקטום:
כ"ב ע"א בתוס' ד"ה בתר נקבו לא תק' להו לאביי וכן כ' תוס' חולין שם: שם ע"ב בתוס' ד"ה והיא לאו באו"ד דאילו חש"ו כשרים ע' בתוס' וצריך עיון:
כ"ד ע"א בתוס' ד"ה ושמע קול בתחלת הדבור לפי מה כצ"ל:
כ"ה ע"א בתוס' ד"ה הלוקח יין פסיקא להו עיי' לעיל י' ע"א תוס' ד"ה מצות כותי:
שם ע"ב בתוה' ד"ה ד"ה ר' יהודה ור' יוסי מד' מהרש"ל ע' תוס' ישנים יומא כ"ז שכ' כד' רש"ל:
שם באו"ד לתולה בד' אחרי' דמי עי' עירובין שם רש"א ד"ה ר"י ור"ש: כ"ז ע"ב בתוס' ד"ה סימנין דאורייתא וקצת קשה וע' ב"מ י"ט ע"א תוס' ד"ה אי סימנין:
כ"ט ע"א בתוס' ד"ה ומילי לא ממסרין בסוה"ד ע' רש"י בשמעתין וצ"ע: ל"ב ע"ב בתוס' ד"ה ורב נחמן ולא יבטל לכתחלה ע' ריש פרקין תוס' ד"ה מהו דתימא:
מ' ע"ב בתוס' ד"ה חיישינן שמא מיהו לא ידענא ע' חי' רשב"א שכן מבואר בתוס' ב"ב עיי"ש:
מ"א ע"ב בתוס' ד"ה לא תהו ומאי קו' דהא אפשר צ"ע הרי ההוא מעשה בבבל ולאחר חורבן הוה דלא נהוג עבד עברי:
באו"ד שרי למסור לו ע' תמורה כ"ט ותלין שפחתך אצל עבדי וצ"ע עי' נודע ביהודה מה"ת חלק אה"ע סי' ל"א מ"ש בזה:
נ"ב ע"ב בתוס' ד"ה הלכה כאבא שאול שדקדקו כן אף לאבא ע' תוס' פ' המפקיד שם:
ס"א ע"ב בתוס' ד"ה אשת חבר בע"ה דר"מ ע' ל' תוס' והוא מרש"י חולין שם עיין שם:
ס"ג ע"א ברש"י בד"ה אלא השתא דאינה מקודשת צ"ל מגורשת וכן בסוה"ד דוודאי מקודשת צ"ל מגורשת:
שם ע"ב בגמ' ד"ה מאי לאו בהילך ויש ליישב דבהילך צ"ל דבקבלה: באו"ד לעיל הו"מ לשנוי פי' קו' ראשונה בפרקין:
ס"ד ע"ב בתוס' ד"ה וכל שאינה לא ידענא ע' בחי' רשב"א בגיטין כאן ותמצא יישוב לקו' זאת:

ס"ו ע"ב בתוס' ד"ה והאמר שמואל בסוה"ד וכ"כ גם מד' תוספות וכן כ' התוס' בהדיא לעיל כ"ו ע"א ד"ה ומילי:
ע"א ע"ב בתוס' ד"ה הב"ע הב"ע דלא אמר אמרו כצ"ל:
ע"ב ע"ב בתוס' ד"ה מה צריך בסוה"ד סתמא בלא תנאי כצ"ל:
שם באותו סה"ד דלא עדיף גט ממתנה כצ"ל:
ע"ז ע"א בתוס' ד"ה פלוג דמקום פטור לא הוה ע' שבת ח':
ע"ב רש"י בסוף העמוד שם דסגי בגבוה ג' וכן כ' רמב"ם פי"ד מה' שבת וד' רש"א צ"ע:
ע"ט ע"א גמ' והא דאמר רב חסדא דהא אדרבא ע' חי' רשב"א בשבת שם ביאר בריוח האי מלתא:
פ' ע"ב בתוס' ד"ה זו ד' ר"מ מ' להו דמגורשת כצ"ל:
פ"א בתוס' ד"ה לא כל הימנו וא"ת לרבה צ"ל לרב אדא:
שם בתוס' ד"ה דורות וכדאמרי' התם צ"ע דהא רבא קאמר התם לא פליגי אדר"י:
פ"ב ע"ב בתוס' ד"ה אפי' לא בתוס' פ"ק דיבמות כצ"ל:
פ"ד ע"ב בתוס' ד"ה כל התנאים לא חיישׁ גזירה לגזירה כצ"ל:
פ"ח ע"א בתוס' ד"ה ה"כ אם יחתוך למעלה צ"ל למטה:
שם ע"ב גמ' ואסרי' לה לא קאמר דמגורשת ע' בר"ן:
פ"ט ע"ב בחי' הרשב"א כ' ע' בחי' רשב"א שם דלא מ' כן:
בשלהי מכלתין סו"ד אחרון כי העיד ה' בינך ובין אשת נעוריך כצ"ל:
בע"ה ליקוטים והערות בראש"ש מס' גיטין:
פ"א סי' י"ט וגם תי' ה"ר משה אמת ע' מ"ש הרא"ש פ"ק דב"מ סי' כ"ז וצ"ע וע' קרבן נתנאל:
פ"ד סי' כ"ה שטר אירוסין לשפחתו ע' קרבן נתנאל:
שם סי' כ"ח ממ"נ טעותא ע' קרבן נתנאל:
שם סי' כ"ט ואמאי אמר אמימר צ"ל רבינא:
שם סי' מ"ט בסוה"ד ורישא בדכפליה לתנאיה צ"ל למלתי' ועי' קרבן נתנאל:
פ"ה סי' ו' אבל מקרקעי לא ולא מסתבר כצ"ל:
שם באו"ד לחלק בין היכא ובין בן ט' כצ"ל קרבן נתנאל:
שם סי' ח' דיני ע"א דין א' וכ"ש אם הוא אומר ע' רא"ש פ' אלו מגלחין סי' ע"ט וצ"ע:
שם דין ו' ע' רא"ש פ' המדיר סי' ט"ו וע' רא"ש פ' שבועת העדות סי' י"ז וע' חלקת מחוקק סי' קט"ו ס"ק ד' וע' מנחת יעקב בס' תורת השלמים סי' קפ"ה ס"ק ח':
שם סי' י"ט עד שליש כגדול כצ"ל:

פ"ו סי' ט' ותנאי קודם למעשה ע' בסוגיין תוס' ד"ה תנאי ומעשה וצ"ע וע' טו"ז אה"ע סי' קמ"ג ס"ק י"ח:
שם באו"ד וזבין ולא אצטרכי לי' ע' רא"ש כתובות פ' אלמנה סי' ט"ו וצ"ע:
פ"ז סי' י"ז הרי אלו יכתבו ע' רא"ש יבמות פ' האשה בתרא סי' ח': שם סי' כ"א בסוה"ד והשתא תיקן רבנן ע' בגמ' וצ"ע:
פ"ח סי' ט"ו ורבי' תם כ' צ"ל רבי' חננאל קרבן נתנאל:
פ"ט סי' ד' דתירוכון ושבוקין לאו כלום צ"ל דתיריכין ושיביקין: שם סי' ו' ורב אלפסי כ' צ"ל בתשובה:
שם סי' י"א עדות מעלייתא הוא אף דמסיק כצ"ל:
שם באו"ד הקו' שהוא עוקר צ"ל שקר:
שם באו"ד על שכך יצא צ"ל שעל ידי כך יצא קרבן נתנאל:
שם בקיצור פסקי הרא"ש:
פ"ד סי ל"ד וכן ד' א"א הרא"ש ז"ל ע' בפנים וצ"ע:
שם סי' מ"ז לא מקרי כדר ברבים צ"ל ע"ד רבים:
שם סי' מ"ט בסוה"ד לתבוע כתובתה מן האחר צ"ל מן הראשון:
פ"ז סי' כ' ועדים כותבים כצ"ל:
פ"ח סי' ג' או שהוא חלוק שם לעצמו כצ"ל:

ליקוטים והערות ברי"ף ונו"כ מס' גיטין

פ"א סוגי' דערכאות בר"ן מדאוקימנא לי' לר"ש בן אלעזר צ"ל לר"ש כר' אלעזר:
שם בר"ן אריסא דפרסאי כצ"ל:
ברז"ה סוגי' דעד כותי' וה"ה לגוים צ"ל וה"ה לג':
פ"ב סוגי' דשמא יחפה בר"ן פירות נכסי מלוג שלא צ"ל שלה:
שם בד"ה אבל אחרים פלוגתא דר"ש דברים אלו צריכים עיון גדול דבמוקדם ממש לא פליג ר"ש:
פ"ג סוגי' דברירה בר"ן וכן האומר אם בא חכם צריך עיון פ' בכל מערבין הרני מערב לשבתות של כל השנה רציתי אלך:
שם בסוגי' דאין רצוני שיהא פקדוני בר"ן והרמב"ן ז"ל כ' ע' ב"י אה"ע קמ"א שם שיש טעות סופר בד' הר"ן אלו:
פ"ג סוגי' שליח שלא נתן לגירושין בר"ן לחומרא הגרסאות ואחר אינו יכול צ"ל והוא:
פ"ד סוגי' דשינה שמו בר"ן ואע"פי שאינו יודעין צ"ל שאנו:

שם סוגי' דעדים חותמין בר"ן דבעינן לקיימו דמזכי בשליח צ"ל דמיירי: שם סוגי' דמשחרר עבדו עובר בעשה בר"ן חנינא דדהו קא עביד עי' מג"א סי' צ' ס"ק ל':
שם סוגי' ההיא עבדא דהוה לבי תרי בר"ן וגבי חליצה דקטן צ"ע דהתם איש כ' בפרשה:
שם סוגי' דאין פודין את השבוין בר"ן ועוד כיון דבגמ' ועי' ב"ח יו"ד סי' רנ"ב דהאי ועוד קאי אדלעיל קודם אבל נראה דלא כמו שהעתיקו הב"י וכד' הב"ח כצ"ל ואפשר דצ"ל ועוד יש לומר והוא כמשיב על הראשונים:
פ"ה סוגי' דע"א נאמן באיסורין חי' אכ"ש או"ק א' מהר"ם עיין בר"ן קידושין פ' האומר באריכות:
פ"ו סוגי' דשליש בר"ן דלעולם בעיר אחרת צ"ל בעיר אחת, (עי' ליקוטי בתר ליקוטי):
שם בר"ן ליהמנה מדרב המנונא כלומר מאי נפקא מינה כצ"ל:
שם סוגי' דנערה המאורסה בר"ן מפרשים התם טעמא דקידושין עיין שם וצ"ע:
שם סוגי' דפינורוה ופגורוה תרגום וכליח צ"ל של שליח:
שם סוגי' דגניבה יוצא בקולר בר"ן שור בשורי כצ"ל:
שם סוגי' דמשוי שליחא ברא במקום אבא בר"ן תרגמא רבא אליבא דאבא כצ"ל:
פ"ז סוגי' דמה היא באותן הימים בר"ן דלר"מ כיון דאגידא בי' צ"ל דלרבנן ולרבנן כיון שעומד להתברר צ"ל ולר"מ:
שם סוגי' דתנאי כפול בר"ן וראיה לדבר מדאמרי' פ' האיש מקדש עי' בר"ן פ' האיש מקדש שם וצ"ע:
שם בשלהי הסוגי' בר"ן בירושלמי מדין ר"ע צ"ל חברי' אמרין:
שם סוגי' דע"מ שתניקי בני או לאחר י"ב חדש צ"ל י"ח חדש:
פ"ח סוגי' קונין מש"מ בשבת בר"ן ורבא אמר לשליח וא"כ הו"מ להתנות ע"מ שאין לבעל רשות אלא דקושטא קאמר ועי' בחי' רשב"א:
שם סוגי' דנשרף ה"ז מגורשת בר"ן הזורק מרה"ר לרה"ר ורשות היחיד באמצע כצ"ל:
שם סוגי' דגט קרח בר"ן שאף לאחר גירושין ר"ל מן השני:
באו"ד בר"ן כההיא דר"פ השולח צ"ל בההיא:
פ"ט סוגי' דחוץ בר"ן דמדלא מסקי' בפשטא דבעיין כצ"ל:
שם סוגי' דגנו שחרור בר"ן לכשתברח ממני צ"ל ממנה:
שם סוגי' דעידי מסירה כרתי בר"ן אפי' ס"ל דעדי' בחתומיו צ"ל לא ס"ל: שם באו"ד בר"ן שכוון שפסולן ניכר וזה דלא כד' הגאון שהביא הרי"ף: שם באו"ד בר"ן למה לא תכרות עי' גיטין ד' ע"א תוס' ד"ה דקיי"ל וצ"ע: ברז"ה ד"ה כ' בכ"מ לא סגי בלא עידי מסירה צ"ל בלא עידי חתימה ה"נ למ"ד ע"מ כרתי לא סגי בלא עידי מסירה כצ"ל:

שם באותו סוגי' בר"ן אם נתנו מהם צ"ל לא' מהם:
במלחמות ועוד כ' בכ"מ דהא מלתא דספרי צ"ל דהוא מלתא:

ליקוטים והערות בחי' רשב"א מ' גיטין

ב' ע"ב ד"ה אימור דאמרי' בחולין י"ב ע"ב צ"ל כ' ע"ב:
שם ד"ה והא דאמרי' י"ל דאיכא לאקולי צ"ל דהתם איכא לאקולי: ג' ע"ב ד"ה ר"א אומר וכי לא בעי ר"א כתיבה צ"ל חתימה:
ד' ע"א ד"ה מהדרי' אדר"א כערכחות משקרי צ"ל דלא משקרי:
באו"ד והוא לשטר מכר צ"ל וה"ה לשטר מכר:
ה' ע"א ד"ה הא דאקשינן וי"ל דברי' אלו אין להם קישור והמעיי' בחי' רמב"ן ימצא כי חסר כאן קו' מ"פ מאשה דלמא התם לאחר שלמדו וע"ז אזיל התי':
שם ע"ב ד"ה לא אמרו והא רבה אית לי' דרבא ק' דלמא כצ"ל:
באו"ד לא יתקיים צ"ל אלא יתקיים:
שם ד"ה אתמר ואינה שפיר צ"ל ואמנם שפיר:
ז' ד"ה אמר ר' יצחק בסוה"ד ולא ירדתי לסוף דעתם צריך עיון וע' בתוס' פ' הקומץ שם:
ח' ד"ה אמר רב אשי בסוה"ד דאיכא למימר צ"ל דליכא למימר:
שם ד"ה ובירושלמי כגט עבד לה כצ"ל:
באו"ד כמתנה הוא כצ"ל:
י' ע"א ד"ה הא דאמרי' דאפי' בדלא אחזיק צ"ל דאי בדלא אחזיק: ע"ב ד"ה וגזירה משום כלכם דבקפידא של בעל כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה אבל בתשובת שאלה שפי' הוא ז"ל במשנתינו צ"ל בבריי' לעיל: י"א ע"א ד"ה אבל שמות שאינן מובהקין אטו בעידי מסירה צ"ל בלא עידי מסירה:
י"ב ע"ב ד"ה בפחות פחות דבעלמא איסורא דרבנן צ"ע וק"ל:
י"ג ע"א ד"ה במאי עסקי' ואעפ"י צריך למחוק וצ"ל ואף יורשו לא זולת: שם ע"ב ד"ה אמר אמימר וההיא דבב"מ ל"ק כצ"ל:
י"ד ע"א ד"ה איתמר הולך א"ר הילא במתנה כצ"ל:
שם ד"ה הא דבעי' מני' נ' פירושא כצ"ל ותיבת זכות צריך למחוק: ט"ו ע"א ד"ה הא דאמר רבא דהיינו בפני נכתב צ"ל נחתם:
ט"ז ע"א ד"ה אמר רשב"י בעלי תוס' ז"ל כצ"ל:
שם ד"ה כי אין גט יוצא הכא נימא לי' צ"ל ניחא לי':
שם ד"ה הא דאמרי' ללי"ב ויש לומר דאם איתא כצ"ל:

י"ז ע"א ד"ה ר"ל אמר ואם איתא לי מיני' צ"ל גבי גיטא:
באו"ד שלא אמרו בירושה צ"ל בירושלמי:
באו"ד ועוד דאפי' צ"ל דאהני:
י"ח ד"ה ארשב"ל לא הכשיר דאפי' בא עלי' מכיון שבא צ"ל דאפי' לא בא עלי':
באו"ד לפי דעתי דאפשר לומר צ"ל דאי אפשר:
באו"ד דאינו מפסיד מחמת גניזה צ"ל גט זה:
באו"ד וכן שאין הפרש צ"ל וכיון שאין הפרש:
שם ד"ה ולחתום בתחלה למעלה אית לה צ"ל לית לה:
י"ט ד"ה הא דאמרי וגט רמי וקאי כצ"ל:
כ' ד"ה אמר רבא בין ישן בין ניעור ה"ז גט כצ"ל:
כ"א ד"ה אף חצרה דהאי אי בעיא מפסקא לה כצ"ל:
שם ד"ה הא דא"ל אביי למימר כמי דליתיה מדעתה כצ"ל:
שם ד"ה יצא זה למתבר עציצו כצ"ל:
באו"ד אלא קביצה ושריפה כצ"ל:
שם ד"ה ר"י פוסל ר' יוסי סבר כי קבר כצ"ל:
כ"ב ד"ה לא על הנייר דברי הרשב"א אלו צריכין ביאור וע' חי' רמב"ן בזה:
שם בסוה"ד רש"י ז"ל לא פי' כן כצ"ל:
כ"ג ד"ה אלא מעתה בסוה"ד לא נ' דבריו חסר כאן והר"מ פוסל עבדים וע"ז קאי ולא נ':
שם ע"ב ד"ה א"ל אביי אמרה לא מהימנא כצ"ל:
כ"ד ד"ה והא לא חזרה שליחו' בסוה"ד ולא מצי משוי שליח כצ"ל: שם ד"ה ואבע"א דלא דמי לנותנו כצ"ל:
כ"ה ד"ה ואבע"א ט"ס והכל דבור אחד:
שם ד"ה אבל הא מדסיפא ר' שבתאי צ"ל ירושלמי ר' שבתאי וכו': כ"ז ד"ה ולענין פסק הלכה דא"כ לעולם לא נחזור:
ל' ד"ה אם בא לחזור אינו אלא כשעבד לו כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה הא דתניא לא הניח אלא מלא מחט כצ"ל:
ל"ב ד"ה ירוש' ע' ברא"ש ותמצא כי חסר כאן בבא שלימה:
שם באו"ד בסוה"ד דהא קמ"ל חסר כאן הוה מצי למימר:
ע"ב ד"ה שליח מתנה כיון דאית לה קטטה כצ"ל:
ל"ג ד"ה ת"ר אלא בב"ד ומה"ט כצ"ל:
ל"ה ד"ה הא דאמרי' מודה רב רב הונא אמר נשבעה כצ"ל:

ל"ח ד"ה ואימא הני מילי דילפי' מק"ו:
מ' ד"ה כדרבא הא הקדש שיש לו פדיון כצ"ל:
מ"א ד"ה עולא אמר מדינא שהרי יצא צ"ל אלא יצא:
שם ד"ה ולענין פסק הל' ויש אומרים דבאפותיקי כצ"ל:
מ"ב ד"ה נותן חצי קנס פחות משאר עבדים צ"ל בני חורין:
מ"ה ד"ה משום דוחקא בסוה"ד עד עשרה בדמיו לאו דווקא:
מ"ח ד"ה וצריכא ע' ב"ב שם וצ"ע:
שם ד"ה אי לאו ולכאורה מסייע כאן חסר שורה וע' בתוס':
מ"ט ד"ה ועוד מאי ק"ו לדברי דר' ישמעאל כצ"ל:
באו"ד דאקרא דר' ישמעאל קאי כצ"ל:
נ' ד"ה אומר רבינא אפי' אי מגבת צ"ל אבל אי מגבת:
נ"א ד"ה אמר ר' יצחק בשהלה טוען בריא כצ"ל:
שם ד"ה ה"ג ועביד כבריא כצ"ל:
נ"ב ע"ב ד"ה אתמר מנסך חייבי מיתת שוגגין כצ"ל:
נ"ג ע"ב ד"ה משום חומרא בסוה"ד בשלהי פרקין כצ"ל:
נ"ה ד"ה ג' קטנה בסוה"ד דכולי עלמא ידעי כצ"ל:
שם ד"ה ואי אמרת מידי אחרינא לא כצ"ל:
באו"ד כפל משלם הא לא הקדיש משלם והא שלו וכו' כצ"ל וע' בתוס': שם ד"ה והא דקתני לקח דבאותן ג' שדות ע' רש"י וצ"ע:
נ"ח ד"ה אמר רב אי לאו דבנה לי' כצ"ל:
ד"ה הא דתנן הפעוטות ואעפ"י שאינו צריך כצ"ל:
ס"א ד"ה משאלת אשה לשחיטה מכרתיו צ"ע:
ס"ג ע"ב ד"ה א"ר אבא כיון דמתנה צ"ל כיון דמשוי:
שם ד"ה ההוא גברא רבא לא אקשי לי' אלא מ"ט:
שם ד"ה ולענין פסק הל' בסוה"ד דכל רב ור"ח כצ"ל:
שם ד"ה ואפי' הן תירצו בתוס' ב"ק שם:
באו"ד דהכא לא הוה חצי דבר כצ"ל:
באו"ד לשון אפי' לא הוה לרבותא כצ"ל:
ס"ד ד"ה בעל אומר אי שקרעו לא פליגי כצ"ל:
שם ד"ה ולענין פסק הל' ולולי מגו נאמנות כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה ולמהוי צ"ל ולהימנה:

שם ד"ה ולענין כתובה בסוה"ד בפ' הכותב כוונתו לד' הלח"מ פי"ו מה' אישות עיי"ש:
שם ד"ה אבל הראב"ד ואפי' בשאין לה אב כצ"ל:
שם ד"ה אלא לאו בסוה"ד קונה אינו זכאי:
ס"ה ד"ה הא לכם אלמא אפי' לעצמו כצ"ל:
באו"ד ופדיון שאני כצ"ל:
שם ד"ה ומיהו מד' הגאונים ואלא מיהו צ"ל ע' בר"ן וכ' דחסר כאן: שם ע"ב ד"ה בראשונה היו אומרים בסוה"ד דאם לאחר זמן נפל אינו גט כצ"ל:
ס"ו ד"ה הא דאמרי' דהיכי נימא צ"ל דהיינו כמי:
שם ד"ה שלחו מתם אבל לא היה ניטל כצ"ל:
שם ד"ה שלחו מתם אם יש ביין כצ"ל:
שם באו"ד אלמא מ"ה מחמרא:
שם ד"ה רשב"ג לראש הגג ונפל חסר כאן שורה ע' לעיל ד"ה בראשונה: ע"ב ד"ה הא דאקשי' בדבריו של ר"ל חשש כצ"ל:
שם ד"ה הא דאקשי' אלא אלא בשעת כתיבה כצ"ל:
שם ד"ה ולענין גוסס דאי לא עדיף כצ"ל:
ע"א ד"ה א"ר זירא משמע דר' זירא כצ"ל:
ע"ב ע"ב ד"ה א"ר הונא דאתא לומר אפי' כצ"ל:
באו"ד ה"נ אמרי' לגבי גט כצ"ל:
באו"ד לומר דבחוזר ואינו חוזר כצ"ל:
שם ד"ה ומהכא שמעי' שאמר הרי זה גיטיך כצ"ל:
באו"ד שמת הוא מאותו חולי:
ע"ג ד"ה לא תתיחד עמו מההיא חששא ולאו משום גט ישן:
באו"ד וכד דייקא מהא מתני' נ כצ"ל:
ע"ד ע"ב ד"ה חסורא מחסרי בטעמא בלא טעמא:
שם ד"ה אצטליתא נמי ליהוי. גט חסר כאן הא דתניא כנסי שטר חוב זה אינו גט עד שיאמר לה הא גיטיך:
ע"ה ד"ה אמר רב אשי ואף במהיום אם לא מתי כצ"ל:
באו"ד היידין כ"מ כצ"ל:
באו"ד אם לא כלאחר הוא כצ"ל:
שם בסוה"ד וצ"ע ע' רמב"ן מלחמות פ' יו"ט גבי הבו לי' ד' מאה זוזי: שם ד"ה הא דלא אוקמה אי אית לי' לרבי צ"ל לרבי':

שם ד"ה אתקין שאלו בתוס' כצ"ל:
באו"ד אלא המעשה היאיך מתקיים כצ"ל:
באו"ד וזבין ולא איצטריכו לי' כצ"ל:
באו"ד ור"מ נמי דברי' אלו צ"ע:
שם ד"ה הרי זה גיטיך לפי שלא נתכוין זה אלא כצ"ל:
באו"ד גבי אריסא כצ"ל:
באו"ד ואי הכי צ"ל ואפי' הכי:
באו"ד ופריק ר' אבין כצ"ל:
ע"ו ד"ה הא דמקשינן ופי' ר"י כצ"ל:
שם ד"ה ובירושלמי גרסי' כחתכה דדה כצ"ל:
ד"ה אמר לה לרבא דאוקי מתני' כצ"ל:
ד"ה ולענין תנאי אף בדא נאמר כצ"ל:
באו"ד ואי הכי צ"ל ואפ"ה:
באומר אינו יכול לחזור בו דאי יכול כצ"ל:
באו"ד האומר ע"מ אינו יכול לחזור כצ"ל:
באו"ד ואנן כר' קיי"ל כצ"ל:
ע"ו ע"ב ד"ה אמר אביי מדאקשינן בגמ' פשיטא מ' ליכא מאן דפליג כצ"ל: ע"ז ע"ב ד"ה גגה ורש"י ז"ל צ"ל ור"י ז"ל:
שם ד"ה ותיזול ותיחוד דלא ליפול קמי יבם:
באו"ד שביתת מצוה מניין כצ"ל:
שם ד"ה א"ל רב עילש ואפי' הכי מתגרשת כצ"ל ותיבת לא נמחק:
בסוה"ד דגיטה וחצירה באין כא' כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה היא בתוך ביתה כשעומדת בצד ביתה כצ"ל:
באו"ד הגע עצמך כצ"ל:
באו"ד ואמר תיקנה לי חצרי:
באו"ד במקום ידה צ"ל במקום יבם וכן בשורה שנייה:
ע"ח ד"ה שמעת מנה במציעא פ' השואל:
שם ד"ה אימא שלפתו דעריק לה חרציה כצ"ל:
שם ד"ה ולחזי הי מינייהו הא דלא פריך:
באו"ד דכיון דאי אפשר לצמצם:
שם ד"ה היתה ידיה אמאי לא פשיטא ליה כצ"ל:

ד' ע"ט ד"ה מאי טעמא דמשועבדות לה לא כ' דא"כ כצ"ל:
שם ד"ה ולא בלאות כליה מי זינו:
שם ד"ה והוולד ממזר מזה ומזה כצ"ל:
באו"ד וביבמות אמר אסור בממזרת כצ"ל:
פ"א ד"ה ר"ע אומר תלמיד לגבי ר' יוחנן והרי"ף גרס ר' ינאי דהוא רביה דר' יוחנן:
פ"ב ד"ה ובחוץ שלא התנה עליה אלא ע"מ שלא תנשאי כצ"ל:
שם ד"ה אלא לאו ככל תנאין דעלמא כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה בעי אביי ומאי דשרא אסור כצ"ל:
פ"ג ד"ה נמצא למדת שאין זה כריתות כצ"ל:
שם ד"ה ככל תנאי דעלמא בסוה"ד וגאוני פומבדיתא בתנאי שב שב וא"ת כצ"ל:
פ"ד ד"ה ע"מ שתבעלי בסוה"ד בין בנשואין:
שם ד"ה כיצד יעשה ומיהו בירושלמי עיי"ש דפליגי תרי אמוראי: שם ד"ה ואם כתבו בתוכו בסוה"ד כגט שמצאו באשפה כצ"ל:
שם ד"ה ומיהו כתבו לא גרסי' צ"ל גזרינן:
פ"ה ד"ה הא דאמרי' לא סמכינן עמה דההיא גם:
באו"ד וכטעמי' דאמר התם בנדרים כצ"ל:
פ"ו ד"ה והא איכא דליתי' אלא משום גזירה כצ"ל:
שם ד"ה ורב מי דמי ודווקא כ' ידו ועד:
שם ד"ה ר"א אומר אין זה זוכה יותר מזה:
באו"ד הילכך ליכא למיעבד שודא:
פ"ח ד"ה כ' חניכתו שם ליויי כצ"ל:
שם באו"ד בסלקא דעתין צ"ל בס"ד בסיעתא דשמייא:
ד"ה גט מעושה שלא הי' סבור דשליחותיי' קא עבדינן כצ"ל:
שם ע"ב ד"ה והא דדרשי' עירוב פרשיות כ' כאן כצ"ל:
באו"ד דהיכא משמע מיעוטא:
באו"ד אלא ממאי דכ' בפרשה:
שם ד"ה כי עבדי' דאי לא לא עבדי כצ"ל:

ליקוטים והערות במס' נדרים

ג' ע"ב בר"ן ד"ה אמר מר דאי לא שוו צ"ל לא שוו:

ד' ע"א ברש"י ד"ה לא מתפיס לי' כל קרבן שאמר אדם עי' תשו' מהרמ"ע מפאנו סי' כ"ו הגי' ברש"י הרי זו עלי חטאת וע' שם קו' עצומה ותי': שם בפי' הרא"ש ד"ה ואשם כחטאת נדרשין ממנו ע' ערכין כ"א ע"א וצ"ע: ו' ע"א רש"י ד"ה דבריו קיימין הואיל ואמר עלי דברים אלו צ"ע ואפשר דאמרי' הקדיש קאמר וכקו' מתוס' מככר ע' בתוס':

ח' ע"א בר"ן ד"ה הא קמ"ל לא סגי להכי וצ"ע מנחות צ"ט ע"ש:

ט' ע"א בר"ן ד"ה כנדרי כשרים שאין הרשעים נודבים כצ"ל:

י' ע"א ברא"ש ד"ה נדר במוהי צ"ל במומי וכן לקמן במומי אינה: י' ע"ב ברא"ש ד"ה במוהי במומי כך גי' הרא"ש וע' בר"ן ובפסקי הרא"ש וז"ש הרא"ש ומומי דומה לאומי:

י"ב ע"א ברא"ש שמו עליו לעולם כצ"ל:

י"ד ע"ב רש"י ד"ה קונם עיני בשינה עי' תשובת מ"ע מפאנו סי' כ"ו קו' עצומה ותי' עיי"ש:

ט"ו ע"א גמ' מי שבקיה ליה ע' תשו' מ"ע מפאנו סי' כ"ו קו' עצומ' ותי' עי"ש:

ל' ע"ב ברא"ש שם ד"ה מדלא קתני סופו משחיר צ"ע:

מ' ע"א ברא"ש ד"ה תקיף חולי' וכבר הוא מסוכן צ"ל וסבר:

מ"א ע"א גמ' כל משכבו הרא"ש והר"ן לא גרסי' להא:

מ"ה ע"ב בר"ן סוגי' דברירה לא דמיא הך ברירא דהכא ע' ס"פ משילין וצ"ע:

מ"ו ע"א בר"ן פסקי' הכא כראב"י עי' סו"פ משילין וצ"ע:

שם ע"ב ברש"י ד"ה אבל בבציר מ' כמי בביצים צ"ל בבציר:

שם בר"ן ד"ה אבל ביש בה דין ונ"ל בטעמו כצ"ל:

מ"ז ע"ב בר"ן ד"ה ת"ש המקדש בסוה"ד דחליפין מותרין צ"ל דחליפי חליפין:

נ"ג ע"ב בר"ן ד"ה ולענין הל' דנקטי' לחומרא אפשר משום ספק דשיל"מ: ס"ה ע"א ברש"י ד"ה בעדין לך ואמר רבי ת"ח מיפר לעצמו צ"ע דלענין כידוי אתמר:

ס"ט ע"א בר"ן ד"ה בעי רבה דפשטי' לקמן צ"ל לקמאין:

ע"ד ע"ב דלא סבירא לן צ"ל לך:

פ"א ע"ב ארבע שפחות והכא בהכניסה:

ליקוטי' והערות בתוס' מס' נדרים

ד' ע"א ד"ה דלא מתפיס לי' נזיר בנזיר צ"ל בנדר:

ד' ע"ב ד"ה למה לי' היקישא אין עונשין צ"ע הרי לאו שאין בו מעשה: שם ד"ה מתיבי שאני אוכל לך לחודי' אסור כנ"ל:

ה' ע"ב ד"ה ליתני שאני אוכל ולא שאני אוכל צ"ל בלא שאני אוכל: ו' ע"ב ד"ה בעי רב פפא כמו באינך בעיות צ"ל ולא באינך:

ז' ע"א ד"ה וא"תל דאין היקש אלא לעיין צ"ל לענין:
ח' ע"ב ד"ה חירגא דיומא אידנא אמר צ"ל אדלי יומא:
ט' ע"ב ד"ה כהלל הזקן דעשירים לא מתנדבים צ"ל דכשרים לא מתנדבים: י' ע"ב ד"ה לא כשר דככרות וטהרה צ"ל דכשרות וטהרה:
י"ב ע"א ד"ה והא נותר תלינן לי' בדבר האסור צ"ל הכדור וכן לקמן בסמוך:
שם ד"ה והא נותר דלא בא לפשוט צ"ל אלא לפשוט:
י"ז ע"א ד"ה יש כדר פתח בנזיר צ"ל בנדר:
באו"ד שכח להוסיף צ"ל שבא להוסיף:
מ"ב ע"א ד"ה כדר מאכל אלא מדבר המביא לידי אכילה כצ"ל:
מ"ו ע"ב ד"ה מחלוקת דבפ' בתרא דביצה כצ"ל:
נ"א ע"ב ד"ה קונם מן הכבוש בסוה"ד סתם הוה של בשר כצ"ל:
ס"ו ע"ב ד"ה נערה המאורסה מבת י"ב שנים עד ששה חדשים כצ"ל: ס"ז ע"א ד"ה למה לי' למתני כך פי' ה"ר אליעזר היינו ה"ר אליעזר משאנץ וכן הוא לפנינו בפי' הרא"ש ומזה וכן משאר מקומות כ' לי דהרא"ש על נדרים ר"ת ה"ר אליעזר משאנץ:
פ"ב ע"ב ד"ה אר"י אמר שמואל וצ"ע אם נדרה ע' רא"ש בפסקי' ותבין ד' תוס':
פ"ג ע"ב ד"ה טומאת מת וא"כ לשמואל צ"ל וא"ת לשמואל:
פ"ח ע"ב ד"ה כמאן אזלא דאבל ע"ז צ"ל לא ע"י:
צ' ע"א ד"ה ישחקי טונא דלא מייתי אלא סימנא כצ"ל:
שם ע"ב דה מתיבי קונם בסוה"ד דשווי' ספק צ"ל דשבויי' ספק:
צ"א ע"א ד"ה קסבר רב המנונא דאף דכל המראה צ"ל דאף דקיי"ל: באו"ד אלא מה שרגילין צ"ל ולא מה שרגילין:

ליקוטים והערות ברמב"ן ה' נדרים עם נו"כ

פ"א סוגי' דהאומר עולה מכחה ריטב"א ד"ה והא תניא מודים ולא מ' שבועה כאומר העבודה כצ"ל:
פ"ב סוגי' קונם שאני מדבר ריטב"א ד"ה קונם שאני מדבר בבל יחל דברו מדרבנן כצ"ל:
שם סוגי' דחומר בשבועות בריטב"א ד"ה ויש מרבותינו בגליון מאמר מרדכי שהוא הריטב"א צ"ל הרשב"א:
באו"ד בני רבא נ"ל בעי רבא:
שם בריטב"א ד"ה ואל זה הפי' בה' שבת צ"ל שבועות:
באו"ד שאין ההנאה בגופו ע' עירובין ל"ו ע"א גבי מערבין בבית הקברות וצ"ע:

רפ"ג ברמב"ן ד"ה הדין הוא דינא ולא מזדקקא רבנן לשבועו כצ"ל: שם סוגי' דכלכם בריטב"א ד"ה ראה אותן אוכלי וק"ל לאכול תאנים צ"ל וא"ל לאכול:
שם דיני אסמכתא בכ"י ונמצא לפי"ז לא נשתנה דין זה כצ"ל ע' בפי' הר"ן בגמ':
שם בריטב"א ועל הדרך הזה תמצא כלם כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה כ' רבינו שאין אסמכתא בכל תולה בד' אחרים כצ"ל: שם באו"ד דמבטל כיסו של חבירו כצ"ל:
שם ברמב"ן ואפי' אינו תולה כמי בדעת קונה:
שם באו"ד דאתני בה כיון דבדעתי' כצ"ל:
שם בריטב"א ולפי השיטה דכי לא קניס כצ"ל:
שם סוגי' דנודר מיורדי הים בריטב"א במתני' מעכו ליפו כצ"ל וכן בסמוך:
שם סוגי' דנודר מרואי חמה בנ"י ד"ה מדלא קתני דעלמי צ"ל על מי: שם באו"ד אפי' על כרחין צ"ל בעלי קרחין:
שם באו"ד במי התנה צ"ל בימי התנא:
שם סוגי' דשוקל שקלו בריטב"א במתני' דאין תורמין צ"ל דתנן תורמין: שם בנ"י ד"ה שוקל לו ולא ב"ד צ"ל ולב ב"ד:
שם סוגי' דמחזיר אבידתו בריטב"א ד"ה ומחזיר דאתי מעליא צ"ל דאתי עניא:
שם סוגי' דככרי עליך בריף ועלויה שעתא צ"ל שווייי:
שם ברמב"ן ר"ח בר אבון מרבא כצ"ל:
שם בריטב"א בכדי א"ל צ"ל ככרי א"ל:
שם ברמב"ן ואית לידיה צ"ל ואתי לידיה:
שם בריטב"א סוף הסוגי' ולא הביא רבינו צ"ע:
שם סוגי' דתורם תרומתו בנ"י ד"ה ותורם פ"ק דקידושין כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה נכנס לבקרו בסוף הסוגי' שיעשו כפירושו כצ"ל: פ"ה ריש פרקין ברמב"ן אבל לא אנודרין צ"ל אמודרין:
שם סוגי' דקונם ביתך בריטב"א החכירו חכירות עולם כצ"ל:
שם בסוף הפרק בריטב"א שלא הושלך צ"ל שלא היו שלך:
שם פ"ו מתני' הנודר ממעשה קדירה בנ"י וסתמא דידן צ"ל וסתמא דירק: שם סוגי' דדג דגים ברמב"ן מן ליטרא כילבית כצ"ל:
שם סוגי' דנודר מן הבשר בריטב"א אבל זה שאמר יין זה שאני טועם כצ"ל: שם בריטב"א שלא לאותו ענין ומצינו בגמ' פ' התערובות גבי צריכותא דר"נ ור"ל ואי מדר"ן הו"א

דווקא טבעת אבל תרומה דיש לו מתירין והרי באמת תרומה אין לה מתירין כדמסקי' פ' הערל וע"כ ל' משאל הוא ע' רש"י שם:
פ"ז ריש פרקין בריטב"א ד"ה כ' רבינו הא דהכא דאחרים צ"ל דאחריתא: באו"ד דלא אתברר הי מינייהו:
שם סוגי' דנודר מן הפירות נ"י וכ' הרנב"ר צ"ע דתינח פירות הארץ אבל פירות השנה למה לא:
סוגי' דנודר מן הבית בריטב"א במוכר חצי שדהו כצ"ל:
שם אלא דידה צ"ל דירה:
שם באו"ד שלא היה מחוסר אלא ברירה:
שם באו"ד דאי לא לא קנה כצ"ל:
שם באו"ד דיחול צ"ל דיכול:
שם ברמב"ם בסוף הסוגי' כיון דהא חזינן צ"ל דחינן:
שם סוגי' דחילופי כגידולין ברמב"ן שלא בא לעולם עליו אבל לגבי חבירו כצ"ל:
שם באו"ד ואין אדם אוסר פירות חבירו על חבירו:
שם בריטב"א ד"ה ולא גרסי' אבל אין צ"ל אכן:
שם ד"ה ומסתברא דכי היכא צ"ל דה"ה:
שם בנ"י שלא אסר אכילתן צ"ל אלא אכינתן:
פ"ח ר"פ ברמב"ן אבעי' להו שאני טיעם יום כצ"ל וכצ"ל בריטב"א ד"ה ר"ח להבא:
שם כ"י ד"ה ור"ח להבא אלא בחדש חסר כצ"ל:
שם סוגי' דעד הפסח בריטב"א ומ"כ עד דמתפני פסחא כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה ובגמרא רמיא דר"מ ור' יוסי כצ"ל:
שם סוגי' דעד הקציר בכ"י שקבעה לו תורה ז' ימים בו כצ"ל:
שם בנ"י ד"ה פסקא עד שיקפלו כצ"ל:
שם סוגי' דקונם יין שאני טועם בנ"י במתני' י"ג חדש פי' דווקא כצ"ל: שם ברמב"ן רבנן וודאי אי' להו צ"ל לית להו:
שם ברמב"ן באו"ד הלכך הלכתא צ"ל לית הלכתא:
פ"ט סוגי' דנולד בריטב"א והכי אי' בירושלמי צ"ע:
בנ"י ד"ה בפ' השולח על דעת פלוני ופלוני יש לו הפרה כצ"ל:
שם סוגי' דנדר ע"ד רבים ריטב"א ובפ' השולח ראי' לדברינו עיי"ש בחי' רמב"ן לגיטין ותמצא הכל:
שם בריטב"א ד"ה והאי ע"ד רבים למען אשר לא ילמדו כצ"ל:

שם בריטב"א ד"ה ועוד אמרו מאי דאמרי' בשבועות כ"ד ע"ב:
באו"ד ומה שהענישם יהושע כצ"ל:
שם מתני' פותחין בריטב"א מליהנות לו כצ"ל:
שם בנ"י ד"ה פותחין בי"ט פ' ארבעה נדרים כצ"ל:
שם באו"ד ד"ה וצריך לעיין פסקיו:
שלהי פרקין בכ"י קשטוה בבגדיו ע' בגמ' וצ"ע וגם בריטב"א ע"ע כזאת: פ"י ריש פרקין בריטב"א אין לו רשות כצ"ל:
שם סוגי' דנערה המאורסה בריטב"א ד"ה נערה המאורסה כיון שלא נראו: שם בנ"י ד"ה נערה המאורסה בנדרים שנראו:
שם נ"י ד"ה בעי רמי וכדר' זירא שלהי מנחות כצ"ל:
ברמב"ן שם בעל מהו שיפיר בלא שמועה ושמע דווקא או לאו דווקא: נ"י ד"ה האומר לאשתו שאין אדם מקיים:
שם ד"ה האומר לאפוטרופס במ' נזיר דאמרי' התם:
שם ברמב"ן ומפרקי לה אליבא דר"א:
פי"א בריטב"א ד"ה והא דאמרי' בגיטין ה"ה וודאי באשתו:
באו"ד שבעון נדרים כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה שלא תטעום פי' שהוא עינוי לה כצ"ל:
באו"ד כלום צ"ל כלומר אעפ"י:
באו"ד דשאני התם דלא סני לה:
שם באו"ד והפי' הראשון כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה ובגמ' אותבינן למיזל לבי חתנא כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה כ' רבי' ז"ל והל' כרבנן אפי' קודם כצ"ל:
שם בריטב"א ד"ה כ' רבי' והל' כרב המנונא לדחוקי נפשין כצ"ל: באו"ד דהא דרב המנונא ליתא:
בשלהי מכלתין בריטב"א בכלאי בבא במסך כצ"ל:
בע"ה ליקוטי' והערות בגמ' נזיר:
ד' ע"א רש"י ד"ה והכי מושבע ע' סוכה כ"ו ע"א תוס' ד"ה שהיין מבואר דס"ל לרש"י דגם אפת יכול לקדש ויש ראי' מכאן לד' הפ"י בגיטין בסוגי' דאוהל זרוק דרש"י על נזיר ממפ' אחר הוא:
שם ברש"י ד"ה אלא כי הא חייב על השניי' צ"ע הא משום שוא הוא דמחייב: ט"ו ע"א ברש"י ד"ה אמר רב בסוה"ד אלא כ"ט צ"ע:

י"ז ע"א תוס' ד"ה ונזיר וה"ל דמצי צ"ל וה"ה דמצי:
כ' ע"ב מתני' ושלו קיים ע תשו' מהרמ"ע מפאנו קו' ותי' בזה: כ"ג ע"א ברש"י ד"ה וא' אכלו או מחמת רעבון צ"צ אוכל מחמת רעבון: כ"ח ע"ב תוס' ד"ה בנו אין לא שייך אלא באב ע' שבת קכ"א תוס' ד"ה ש"מ:
כ"ט ע"ב תוס' ד"ה אתיא מ' דלרבי כצ"ל:
ל"ו ע"ב תוס' ד"ה וכזית לפסול חלב צ"ל לאכול חלב:
שם ע"ב תוס' ד"ה אי הכי אבל אמר צ"ל א"א ר"ת אי אמרת:
ל"ח ע"א רש"י ד"ה ור"ש ולא אמרו נזיר צ"ל כזית:
שם רש"י ד"ה ועל כל נפשות ולד"ה רביעית וצ"ע מנטילת ידים לקמן: שם ד"ה דבטלוה רבנן בפ' כל המעורב למקוה כצ"ל:
שם תוס' ד"ה בר מההוא בסוה"ד דאיכא למימר כצ"ל:
מ"א ע"א תוס' ד"ה ור"א בסוה"ד על שאר מעבירין כצ"ל:
מ"ב ע"א רש"י ד"ה נזיר חופף כמו חופף עליו כוונתו לגמ' יומא י"ב שדרשו פסוק זה על בנימין שהיה מצטער על מקום המזבח שלא היה בחלקו: שם ע"ב תוס' ד"ה אמר רבה בסוה"ד בעל הקברות צ"ל דעל הקרובים: מ"ג ע"ב תוס' ד"ה צורף כמו מלא טומאה כצ"ל:
שם ע"ב תוס' ר' יהודה ר' אומר צ"ל ר"י אומר:
מ"ו ע"ב תוס' ד"ה ונמצא פסול צריך לשתות צ"ל לשהות:
מ"ז ע"א רש"י ד"ה בשלמא כהן שמעי' להו להי מינייהו כצ"ל:
שם ע"ב תוס' ד"ה מרובה שיש כאן ג"כ צ"ל כו"ג:
נ"ב ע"א ברש"י ד"ה איבעי' להו ק"ו ועצם כשעורה כצ"ל:
שם תוס' ד"ה וסופרין כ' דדבור זה שייך במתני' דלקמן דמייתי קרבן טומאה בספק ע' רש"י:
נ"ח ע"א רש"י ד"ה ולמאן דמוקי ואי אמרת לאו כל שכן צ"ע אי לית לי' דרשא לל"ת גרידא למה לא יליף מהכא ולא לוקמא בנזיר:

ליקוטים והערות בגמ' סוטה

ב' ע"א תוס' ד"ה המקנא דאיכא למתלי צ"ל למטעי:
ה' ע"א תוס' ד"ה כל אדם פ' בתרא דכתובות עיי"ש וצ"ע:
שם תוס' ד"ה אדם כ"ה סלעים צ"ל כה' ר"ל קרוב להו:
ח' ע"א תוס' ד"ה אין משקין ע' מג"א סי' קמ"ז:
ט"ו ע"ב תוס' ד"ה נתאכמו בפ' לולב הגזול כצ"ל:

י"ז ע"ב תוס' ד"ה שנ' ומחה בסוה"ד לא היינו נותנין כצ"ל וכן הוא בירושלמי:
י"ח ע"א תוס' ד"ה חזר וחלקן מכלל דמי חטאת צ"ל מחלל:
כ"ג ע"ב תוס' ד"ה ושומרת יבם הכניסה עצמה למספק:
כ"ו ע"א תוס' ד"ה מעוברת לא רבי קרא לא קטלינן כצ"ל:
ל"ו ע"ב תוס' ד"ה ואתשיל דאמר בפ' ר"א ע' ריטב"א בה' נדרים להרמב"ן פ' ר"א שם:
ל"ח ע"א רש"י ד"ה קשיא לי' מה למלואי' נ' דרש"י לא גריס כו"ג וכן בדין דהרי בהדיא כ' אהרן ובניו גבי נשיאת כפים אבל בדבור הסמוך מבואר דגרס לי' וצ"ע:
ל"ט ע"א גמ' לברך את עמך ישראל ברכה שלימה כך הגי' ברמב' בסדור נשיאת כפים והכי מסתבר:
רש"א סוטה ח' ע"א ד"ה תוס' ד"ה א"ב לד' רש"א תוס' בס"ד ואקרא קאי וא"כ מה זה שכ' וכן רציעה ומאק' להו מוקרבנו' אבל תוס' אחבילו' קאי לתרץ מאי מק' הש"ס מהשקה אהעמדה וכ' דגם בהעמדה שייך חבילות וד' רש"א צ"ע:
שם דבור הסמוך ע' מ"ש בזה מחצי' השקל סס"י קמ"ז:

ליקוטים והערות על ס' יד החזקה להרמב"ם ס' הפלאה. הל' שבועות

פ"א ה"ג בכ"מ וכ' בה תשבע על שקר לא מצאתי מקרא זה:
שם פ"ב הל' א' כ"מ וכ' רבי' בפ"ב דנדרים צ"ע הרי גם כאן כ' או דבר שהוא כעניות אמן:
שם הל' ב' בראב"ד ד' הראב"ד צ"ע דגם הרמב"ם לא קאמר כ"א לקרבן ולמלקות:
שם הל ו' כ"מ מאי אריא צ"ע הרי להרמב"ם בעי' ל' שבועות וחד לאו אינה ל' שבועה:
פ"ד הל' א' במשנה למלך מה הפרש יש בין מפרש לנשבע שלא יאכל אולי י"ל דבנדרים וודאי דפשיטא דמאחר דמתפיס לי' בקרבן ובקרבן כזית בעי' ה"נ בעי' כזית ושבועת י"ל אתקשי לנדרים אלא דשבועה שאוכל עדן ק' דל"ש אתקשי לנדרים דבנדרים ליכא הן וכה"ג הק' המשנה למלך בה' חמץ עיי"ש: שם באו"ד אמאי חיילא שבועה אולי משכחת לה בנאבד מקצת הככר דלא שייך חזי לאצטרופי:
באו"ד ד"ה הן אמת וכן מתבאר מד' הרז"ה אמנם מד' התוס' שבועות כ"ה ע"ב ד"ה מי איתא מבואר דלית להו האי כללא דא"כ לא מק' מידי וע' בר"ן שם שתי' באמת כן ועי' ש"ך יו"ד סי' רל"ח ס"ק י"ב שהניח בצ"ע ד' הב"ח מכח קו' זו:
שם הל' ה' כ"מ שנמחק בו מאכל צ"ל משאכל:
שם הל' ו' ברמב"ם והואיל ופרט כצ"ל:
שם ה' ט' בכ"מ וכ"כ הריטב"א צ"ע מאי ראיה יש מד' הריטב"א דמפ' כרש"י:

פ"ה הל' א' בכ"מ בסוה"ד מנין לו לרבינו כ' דלאו הניתק לעשה שלוקין עליו בבטלו או לא קיימו למר כדאי' לי' ולמר כדאי' לי' מהתם יליף לה הרמב"ם דאמאי לוקה הא הוה התראת ספק א"וו משום שהלאו מפורש בתורה: שם הל' ה' משנה למלך אם אין כאן קושיא וכ"כ רש"י שם בהדיא: שם באו"ד אך ק' דכפי ר"ל ע' רש"א שם:

שם באו"ד עלה צ"ב צ"ל כ"ב:

שם באו"ד ולר' יוסף צ"ל ר' יוחנן:

שם הל' ה' לחם משנה דחזקה דאינה עובר וכן הוא בר"י בן מגא"ש שם: שם הל' ז' בכ"מ וצ"ל שאעפ"י שהוא אסור וע' תוס' שבועות כ"ג ע"ב ד"ה דמוקי לה:

שם במשנה למלך וא"כ למה ימנע כצ"ל:

באו"ד שלא נשבע המקום שבועות אחרות צ"ע הרי כ' אשר נשבעתי באפי על מתי מדבר ואולי משום דלר' יושע בחגיגה הך שבועה מופרת דאמר באפי נשבעתי וחוזרני בי:

שם באו"ד הוא דבר חדש אמנם מד' הכ"מ מ' שגם ד' הרמב"ם כן:

פ"ו הל' ט' בכ"מ מצוה על כל חכם ומ"מ מי שיזבח להם ק':

פ"ט הל' ז' כ"מ מבואר כד' חכמים כצ"ל:

פ"י הל' ד' לח"מ שאנס איש פלוני את בתי כצ"ל:

שם ה' א' בכ"מ ע' הגהות רבי' ישעי' ברלין הנדפס בראש חלק הזה: פי"א הל' ח' בכ"מ דשבועות הדיינין נאמרת וע' בר"ן ריש שבועות הדיינין שכ' כן בשם הר"י בן מיגא"ש רבו של הרמב"ם:

שם הל' ט"ז ברמב"ם שאמר הקב"ה למשה ל' תמיה הוא זה:

שם הל' ט"ז בכ"מ ומ"ש צ"ל ומ"מ:

ה' נדרים:

פ"א הל' י"א בהשגות הראב"ד אלא לזכרים צ"ע דבירושלי' לכאור' דינו כחזה ושוק הנאכל לנשיהם ובאמת ל' הרמב"ם פ"ט מה' בכורות סתום בזה: שם הל' י"ג בכ"מ בעינן אותם צ"ל בענין:

פ"ז הל' י"ג בכ"מ איכא למימר צ"ל למתמה:

שם הל' ט"ז בכ"מ אפי' בינו לבין עצמו וכ"כ התוס' פ"ק דפסחי' סוגי' דהמשכיר בית:

פ"ג הל' א' ברמב"ם ארבעה דברים יש בין נדרים כצ"ל:

שם הל' ב' ברמב"ם אם אכלתי ע' כ"מ כי צ"ל אם אוכל:

פ"ד הל' י"ד ברמב"ם לא הלך אינה לוקה צ"ע מאי קמ"ל:

פ"ה הל' י"ג בלחם משנה דלמה פסק כצ"ל:

באו"ד ואי מדאוריי' אפי' דיעבד בזה ע' ריטב"א נדרים שם:

באו"ד דבהדיא אמרו וביבמות פ' הערל דמסיק הטעם הא דרב אשי בדותא היא מטעם אחר התם איירי מתרומה ביד כהן וטעם הלח"מ אפי' אתרומה ביד בעלים:
שם בכ"מ ובתרומה ע' בלחם משנה ובר מן דין הרי גידולי תרומה מי"ח דבר הוא משום תרומה טמאה ביד כהן כדאי' פ"ק דשבת בסוגי' די"ח דבר, וע' חתם סופר חי"ד סי' רכ"ג:
פ"ו הל' ד' בלח"מ ע"מ לפרוע צ"ל שלא לפרוע וכן בסמוך שלא לפורעה: שם הל' ה' גליון הלחם משנה וכיון צ"ל וכבר:
פ"ז הל' ד' ברמב"ם כל א' וא' נכנס ע' נדרים שם:
שם הל' ה' בכ"מ בסוה"ד לפום קושטא כצ"ל:
שם הל' י"א בכ"מ אפי' בהנאה צ"ל במתנה:
פ"י הל' י"ב בכ"מ הוא הקנה צ"ל ההנה:
פי"א הל' ח' בלחם משנה ע' תוס' יבמות פ"ט ע"ב ד"ה כיון דלא בסו"ד וע' ס' שער המלך חופת חתנים סי' ד':
פ' י"ב ה' י"ד לח"מ וצ"ע דא"כ הו"ל לרמב"ם לפ' דרותת משקי' בב' כהני דליכא חדילו':
פי"ב הל' ה' בכ"מ רבי' בפי' המשנה וע' לעיל פ' זה הל' ג' הוא ל' משנה כהווייתה וע' לח"מ שם וצ"ע:
שם הל' י"א בכ"מ דנהי שיהא צ"ל שהיא:
הל' נזירות:
פ"א הל' ה' בכ"מ ופי' המפרש גם מל' הכ"מ הלזה מבואר דפשיטא ליה דאין הפי' על מס' נזיר מרש"י כמ"ש הפ"י פ"ק דגיטין בסוגי' דאוהל זרוק: שם הל' ט"ו בכ"מ לבסוף חסר א"ל את לבך אנסך:
פ"ד הל' ג' בכ"מ אם נטמא אחר כצ"ל:
שם הל' י"א בכ"מ אליבא דר"ש צ"ל דבי"ש בית שמאי:
שם באו"ד שאפשר שיבא צ"ע פסחי' י"ג ע"א עיי"ש:
שם בלח"מ דאליהו אתא ע' ריטב"א עירובין שם שדחה סברא זו:
באו"ד וכמו שהיה סבור המק':
שם פ"ה הל' א' בכ"מ בסוה"ד ופשוט הוא ואונקלס לא תרגם כן וגם שכר האמור בנסכים הכל מודים שהוא יין בן מ' יום:
שם הל' ה' לח"מ כ' בשם הרא"ש צ"ל כ' בשמו הרא"ש:
באו"ד שרה ענבים ביין צ"ל במים:
שם הל' ט"ו במשנה למלך בסוה"ד וצ"ע ע' ירושלמי נזיר סוף פרק ז' במראה הפנים שם:
פ"ח הל' ג' ברמב"ם ובין שגלח במקדש ובין שגלח במדינה כצ"ל: ח' ערכין:

פ"ה הל' כ"ה רמב"ם ה"ז כמי שפסק ע' לחם משנה פ"ד מה' מכירה הל' י"ד: שם הל' כ"ו בכ"מ ומעה כסף תחת מותר וכיון דלא יהיב לה מעה כסף מותר דידה כצ"ל:
שם הל' ל"א בלח"מ ק' עליו סוגיי' הגמ' עיי"ש תוס' ד"ה יד עניי': פ"ז הל' י"ד בהשגת הראב"ד אני סובר שהקדש זה אינו מפקיע כצ"ל: שם הל' ט"ו בכ"מ כרש"י שכ' ע' מ"ש ע"ד הכ"מ האלו בס' גידולי תרומה שער ד' סוף חלק ו':
שם הל' י"ח בכ"מ כל אדם נאמן ומ"ש בסוף ואם אחר כצ"ל:
שם הל' כ' ומי שיצא עליו קול עיי' כ"מ צ"ל גיטין ס"פ המגרש: פ"ח הל' ב' בכ"מ בפ"ק דסנהדרין ופ"ג דמגילה:
שם הל' ג' בכ"מ משלשים ביבי כצ"ל:

ליקוטים והערות על ס' יד החזקה להרמב"ם ס' זרעים הל' כלאים

פ"א הל' ג' בהשגת הראב"ד באיסור לאו כצ"ל:
שם בכ"מ כישותא בכרמא צ"ע דעכ"פ כלאי הכרם בחו"ל לא הוה כ"א אי' דרבנן והו"ל אמירה בדרבנן משא"כ באי' דהוה דאורייי':
באו"ד ומה שהק' הראב"ד הלא כצ"ל:
שם הל ה' בכ"מ הא בפ' אילו טריפות ע' מ"ש רש"א שם:
פ"ג הל' ג' ברמב"ם השעועים כצ"ל:
שם הל' ז' בכ"מ בעשר אמות כצ"ל:
באו"ד בדעת רבינו כצ"ל:
פ"ה הל' ז' בכ"מ דהתם בחו"ל צ"ע דסוף פ"ח כ' דגם בחו"ל אסור: פ"ו הל' א' בכ"מ ה' על ה' קדש:
פ"ז הל' כ"ב בכ"מ שיער כותש כצ"ל:
פ"ח הל' ז' בכ"מ מעיקר גפנים מושחין כצ"ל:
פ"ט הל' ג' ברמב"ם מין טהורה צ"ע הרי טהורה מן טמא אינו מתעברת כדאמרינן בבכורות ואולי בעופות לא ניתן כלל זה וכבר נתעורר על זה מורי בח"ס חיו"ד סי' ע"ג:
שם הל' ז' בכ"מ שבחיבורי בית יוסף מכאן הוכחה שחיבר הרב ס' כסף משנה אחר חיבור הבית יוסף ונ"מ דהי מיניי' דבתרא:
שם הל' ח' ברמב"ם עז עם שביט מבואר מכאן דשביט מין חית הים לאפוקי מההוא מין שדרש לפני איזו שנים כי שביט הוא דג שקורין שטירל: שם הל' י"א ברמב"ם ונמצאת בהמה זו וצ"ע מ"ש מפרדה למאן דס"ל חוששין לזרע האב ואפשר משו"ה דייק הרמב"ם וכ' טמא עם טהורה משא"כ בפרדה דטמא עם טמא הוה ומטהורה לא מתעברא:

פ"י הל' א' בכ"מ השיריים והכלך כצ"ל:
שם הל' ב' בכ"מ למה הוצרך לומר וע' כ"מ לקמן סוף הפרק ה' כ"ז: שם הל' ו' בכ"מ וטרף בהן כצ"ל:
שם הל' י"ז בהשגת הראב"ד כי תפיסת היד ע' פרק זה הל' כ"א קשר שני חבלים וצ"ע וע' רא"ש כדה ה' כלאי בגדי, ד' הירושלמי:
הל' י"ח כ"מ ונראה שטעמו וע' בר"ן פ' שמנה שרצים ועפ"י דבריו יש ליישב ד' הרמב"ם ומיירי במכס שנותנים מן הבגדים ומ"מ המלביש עצמו אינו פורע והוה פסיק רישא דניחא לי' משא"כ במוכר ותופר:
באו"ד אם אינו מתכוין ושרי כצ"ל:
שם ה' כ"ז בהשגת הראב"ד אמת הוא ע' כ"מ סוף פ"ו מה' טומאת מת שהניח ד' הראב"ד אלו בצ"ע וע' ח"ס חלק אה"ע חלק ראשון סי' ע"ג:
שם הל' ל"ב כ"מ הא קשיא וכ' דהיא היא קו' הראב"ד דלמא באבנט דהוה קשין פטירי ודאמרי' אשתשי כלאים בשעת עבודה היינו חשן ואפוד: ה' מתנות עניים:
פ"א ה' י"א בכ"מ והדין עמו דאטו כצ"ל:
הל' י"ב בהשגת הראב"ד משיתלקטו ביד כצ"ל:
הל' י"ד בכ"מ נתפרש בגמ':
פ"ב הל' י"ב בכ"מ פוסק כר"ש י"ל משום דמדר"ש ילפי' בפ' במה מדליקין דחייש' לחשדא לכך פסק הל' כוותי':
פ"ג הל' א' בכ"מ הוון בעי מימר ולא פליגון כצ"ל:
פ"ה הל' כ"ב בכ"מ ושכחו אינו שכחה כצ"ל:
באו"ד דכיון דיש בו סאתים גדיש כצ"ל:
באו"ד כזית הנטופה כצ"ל:
הל' כ"ד בהשגת הראב"ד זה אינו מחוור כצ"ל:
פ"ו הל' ה' בכ"מ מעשה זקנים כצ"ל:
שם הל' י"א ברמב"ם שיעבור כשיעור כצ"ל:
פ"ז הל' י' משנה למלך לא תשכב בעבטו כצ"ל:
פ"ט הל' ה' בכ"מ הקופה אינה נגבית משנה סוף פאה לפנינו ליתא אבל הוא ברייי' בגמ' ב"ב פ' השותפין:
באו"ד ואיכה נחלקת משנה סוף פאה ג"ז לפנינו ליתא והוא ג"כ ברייתא ב"ב פ' השותפין:
ה' תרומות:
פ"א הל' ב' אפילו ר"מ צ"ל אפליגו ר"מ ור"י:

פ"ג הל' ד' בכ"מ שמא יוסיף צ"ע מן התורה שירים ניכרין הוא דבעי' ואמאי תרומתו מקולקלת אם לא כיון להקפיד:
שם הל' ט' ברמב"ם והכרי הזה כזה כצ"ל:
שם הל' ט' בכ"מ דלא קוץ לה:
פ"ד הל' ח' בכ"מ תרומת שניהם תרומה כצ"ל:
באו"ד או שהוא סובר כצ"ל:
פ"ה הל' ט' ואיכא דאמרי אמר רבה לא ראב"י כצ"ל:
באו"ד דבי כבסא דבר שלא בא כצ"ל:
פ"ה הל' כ"ד כ"מ יש לתמוה וע' ריטב"א קידושין שם וצריך עיון: פ"ו הל' ב' כ"מ ומכי שמן שריפה בהדייהו כצ"ל:
באו"ד בסוה"ד וצ"ע וכ' דע"ה אינו חשוד כ"א על טהרותיו אבל כשמודיעין לו תרומה זו טמאה היא אינו חשוד עליה:
שם הל' ג' רמב"ם גזירה שמא תאכיל ע' בי"ש ססי' כ"ז ובק"א א להפלאה סי' כ"ז ע"ד רמב"ם אלו:
שם הל' ד' רמב"ם אוכלת בתרומה צ"ל אינה אוכלת:
שם באו"ד אפי' השיאה אביה צ"ע וע' לחם יהודה למהר"י עייאש על הרמב"ם מ"ש בזה:
שם פ"ז הל' ה' כ"מ בחולשת ראיות הנזכרות:
שם הל' כ"א ברמב"ם הרי אלו לא יאכלו כצ"ל:
פ"ט הל' א' ברמב"ם האומר לאשתו ע' ה' סוכה פ"ד הל' ט"ז וע' סוכה כ"ו ע"ב וצ"ע ע' חכם צבי סי' ק"ו:
פ"י הל' ז' שמשיב את הנפש:
פי"א הל' ז' כ"מ בעייא דאפשטא עיין שם שצ"ע וע' ירושלמי פ' הערל ופני משה שם במראה הפנים ד"ה אין עולה:
שם הל' י' בכ"מ דקניבת ירק כצ"ל:
באו"ד העלים המעופשים ע' רמב"ם עדיות שם שאינו מפ' כלל על העלים: שם הל' י"ג כ"מ ג"ז שם בתוספתא והוא ב"ב צ"ו ע"א ועיי' שם ברשב"ם ותוס':
פט"ו הל' ז' כ"מ בסוה"ד עכ"ל וק' א"כ למה פסק בה' ע"ז דבעי' שנים שנים כיון דלא פסק כר"א:
שם הל' י"ח כ"מ שהוא ע"י האור וצ"ע דבהדי הדדי תניא קדירה שבישל בה תרומה קדירה שבישל בה בשר ובבשר אפי' לאחר רחיצה:
ה' מעשר:

פ"א הל' י' כ"מ ואם צירף חייב כצ"ל:
שם הל' ט"ו בהשגת הראב"ד שאינו מוציא כצ"ל:
פ"ב הל' ב' במשנה למלך ולפי"ז כי קאמר קרא הם ד' תוס' שם:
שם הל' י"ב כ"מ וממה שהוא בתוך התבן כצ"ל:
פ"ד הל' י"ג כ"מ אבעל החצר וצ"ע אם הפירות לא הוקבעו למעשר למה אסורין אבעל החצר:
פ"ה הל' א' ברמב"ם מעשר ואח"כ יחזור היה לו לבאר וניתן לו דמי מעשר: פ"ו הל' י"ט ברמב"ם כהן שמכר ע' פ"ט מה' בכורים הל' י"א וצ"ע ועי' ש"ך יו"ד ססי' ס"א וטו"ז שם:
פ"ז הל' א' ברמב"ם מי שהיה לו ע' פ"ה מה' מעשר שני ומ"ש שם וצ"ע: שם הל' ד' במשנה למלך ומאי דפשיטא ע' חי' רשב"א ס"פ כל הגט: שם הל' ו' ברמב"ם ומזכה בהן ע' ירשלמי גיטין פ"ג הל' ז' ובמראה הפנים שם:
פ"ט הל' ב' משנה למלך וא"ת תרומת מעשר כ' לי ראיה ברורה לד' הרמב"ם שלא כד' הטור דתנן בלולב הגזול אתרוג של דמאי בי"ש פוסלין וכ' הר"ן משום אתרוג השותפין דאל"כ אמאי מכשרי בתרומה טהורה ובי"ה לא פליגו אלא משום דאי בעי מפקר נכסי' וא"כ ע"כ צריך ליתן לכהן ואולי ד' הטור דפוסלין היינו לכתחלה כמו בתרומה טהורה ואין לומר דהוה כטבל דבדמאי אפי' ביו"ט נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה וע"כ כד' הר"ן ואולי הטור כהרמב"ן בר"ן שם מפ' דר"ל תרומה טמאה של דמאי:
פ"י הל' א' ברמב"ם נאמן על המעשרות כצ"ל:
ה' מעשר שני:
פ"ב הל' א' בכ"מ מאי קשיא ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רל"ד:
שם הל' ט"ז ברמב"ם שבצד אותו החומה כצ"ל:
שם פ"ד ה"ל י"ד בכ"מ בסוה"ד בזה"ז דרבנן וצ"ע א"כ אמאי פסק בפ"ז ממעשרות דאין ברירה כפי' הכ"מ שם וצ"ע:
שם הל' כ' בכ"מ מה שכתב צ"ל מ"ש ר"ת מעשר שני:
פ"ו הל' י"א כ"מ בגמרא צ"ל בגומא:
פ"ז הל' א' ברמב"ם שאינן נפדין צ"ל אינן:
שם הל' ה' בכ"מ שיש למדוד צ"ל ללמוד:
פ"ט הל' ו' בכ"מ שהוכיחו התוס' וע' קידושין נ"ו ע"א תוס' ד"ה מתקיף שדחו דבריהם בב"ק וד' הכ"מ צ"ע:
ה' בכורים:

פ"ב הל' א' בכ"מ דלא פליג ת"ק דברי' אלו צ"ע ואולי צ"ל דלא פליג ת"ק מדאוריית' אבל מדרבנן קאמר:
שם הל' ו' בהשגת הראב"ד שמברכין אחר חנכה צ"ל שמביאין:
פ"ג הל ה' בכ"מ בפרק כל שעה ע' תוס' ר"ע איגר בכורים פ"ב מ"ב וד' הכ"מ צע"ג:
פ"ד הל' ג' בכ"מ וכר"י מניין צ"ל לעניין:
פ"ה הל' י"ב ברמב"ם לאכול תחלה כ' דהכל הל' א' וכצ"ל ואח"כ יפריש החלה בחוצה לארץ מותר וכו' וע' בכ"מ הל' י"ג:
שם הל' ט"ז ברמב"ם שאין בעיסה רע ויפה מ' דבפת לאחר אפייה שייך רע ויפה:
פ"ו הל' י"א בכ"מ שיהא בה דין צ"ל דגן:
שם הל' ט"ו בכ"מ ששבעה רבעי צ"ל ששה:
שם הל' ט"ז בכ"מ והראב"ד כ' צ"ל והרשב"א כ':
פ"ח הל' ב' בכ"מ ועל הקרן צ"ל הקמח:
שם הל' ט"ו בכ"מ אלא אצל בע"ה כצ"ל:
פ"ט הל' ה' בכ"מ לרבינו נמי צ"ל לרבנן נמי:
שם הל' י"א ברמב"ם ע"מ שהמתנות שלי ע' ש"ך יו"ד ססי' ס"א מ"ש ע"ד רמב"ם אלו וטו"ז שם:
פי"א הל' כ"ט ברמב"ם חסר כאן של שני אנשים א' בכרה וא' לא בכרה וילדו:
ה' שמטה ויובל:
פ"ב הל' ד' בכ"מ בסוה"ד שנתכוין לתיקון שדהו אבל לא ניתכוין: שם הל' י"א בכ"מ אבל עושה הוא חייץ כצ"ל:
פ"ד הל' כ"א בכ"מ לא אמרתי אלא בתורכנין כצ"ל:
פ"ז הל' י"ב בכ"מ מתאבדין כצ"ל:
פ"ט הל' ח' בכ"מ ממתני' דשביעי' כצ"ל:
באו"ד סוף כלל פ"ו כצ"ל:
שם הל' ט"ז בכ"מ וטעמא ע' תוס' שם:
שם הל' כ"ד ברמב"ם אינן צריכין פרוזבול ע' ר"ן גיטין שם פירושא דמלתא:
שם הל' כ"ז כ"מ עכ"ל עי' בר"ן גיטין שם פי' ד' הרמב"ם:
פי"א הל' כ' בכ"מ חלק בכורתו לא ידענא מאי ק' לי' הא לרבנן דמתנה כמכר אצטריך לבכור היקש דלא ליהוי כמתנה ור"מ אשמעי' דכל שהוא מתנה אינו חוזר:
שם הל' כ"א ברמב"ם אבל היורש עי' לח"מ פ"א מה' נחלות הל' ח' וע' הגהות הגאון מו"ה ישעי' ברלין שנדפסו בראש זה הספר:

פי"ב הל' א' כ"מ ויש לתמוה ולכאור' הל"ו ו' לקמן מבואר דין זה: פי"ג הל' י"א ברמב"ם אבל שאר כל הארצות כאן שייך השגת הראב"ד:

ליקוטים והערות בס' יד החזקה להרמב"ם ס' עבודה. הל' בית הבחירה

פ"ב הל' ט' ברמב"ם חיגר באמצע עי' בכורות י"ז ע"ב וצ"ע:
פ"ה הל' י"ב כ"מ ורוחב המזרח צ"ל העזרה:
פ"ו הל' י"ד כ"מ וכתב קלעים צ"ל וכ"ת וכי תימא:
שם באו"ד וצל"ע עי' חתם סופר חלק יו"ד סי' רל"ה:
שם במשנה למלך דבעי' שיהי' הבית ע' מג"א סי' תקס"א:
פ"ו הל' ד' כ"מ איני יודע לי טעמו כבר ביאר הראב"ד דר"ל פסיעות קטנות:
שם הל' ז' ברמב"ם את שבתותי צ"ע אמאי שבק קרא דוהשעותי את מקדשיכם המובא במתני' פ' בני העיר דאמקדש פשיטא דקאי וביהכ"נ דמתני' אסמכתא: שם הל' י"ד כ"מ בגליון ושאר כל המת באזהרה צ"ל כל הבית וכן הוא בר"ש כלים פ"א:
פ"ח הל' ג' ברמב"ם שמירה אזהרה צ"ע דקיי"ל השמר דעשה עשה:
שם הל' ט' ברמב"ם אחורי בית הכפורת כצ"ל:
ה' כלי המקדש:
פ"א הל' ג' כ"ע קפחו משה לשמן אבל מד' הרמב"ם אין כ' כן כי אם אחר שקפחו המים כל כח הבשמים בשלו רק המים עם השמן וד' הרמב"ן בחומש פ' כי תשא כרש"י:
שם באו"ד מכה קציעה וכן הוא בגמ' כריתות שם:
פ"ב הל' א' כ"מ ודרהם משקל לפי חשבון זה יגיע משקל שיעור חלה לפי מה שהביא המג"א סי' תנ"ה בשם הרמב"ם תק"כ דראהם לשמונים וששה לאטה' באעסטערריך ע"פי מה שכ' ר"י בחומש פ' משפטים ושאר מקומות כי השקל חצי "אוקא" דהיינו משקל לאטה והשקל כ' דינרין נמצא דינר רבע לאטה והדינר דראהם וחצי נמצא הדראהם ששית לאמנה והששית מן תק"כ הוא שמכים וששה בקירוב ותימא בעיניי כי הגאון מו"ה זלמן באנהארד ז"ל ראש ב"ד בפ"ב אמר לי משמי' דמרן הגאון חתם סופר כי שיעור חלה חמשים וששה לאטה:
פ"ד הל' ו' ברמב"ם עי' הגהות הגאון ר' ישעי' ברלין הנדפס בראש ספר הרמב"ם הזה:
הל' ביאת המקדש:

פ"א הל' ו' בהשגת הראב"ד נ' ד' הרמב"ם דאנשי בית אב היינו אותן שיעבדו למחר ולהראב"ד היינו אותן שיעבדו היום:
פ"ג הל' ט' כ"מ להר"י קורקס עי' חכם צבי סי' קס"ב:
שם הל' י"ד רמב"ם כללו של דבר עי' ירושלמי נזיר פ"ז הל' ד' ובמראה הפנים שם: שם הל' י"ח בהשגת הראב"ד דהא לבהונות בעי טבילה כצ"ל:
שם הל' י"ט במשנה למלך ואם תאמר איך יתכן עי' ירושלמי עירובין שם מ"ש בקרבן עדה בזה:
פ"ו הל' ט' ברמב"ם על דעת רבים עי' בהקדמה לס' ברכת הזבח הניח ד' רמב"ם אלו בצ"ע ועי' מג"א סי' קכ"ח מ"ש בזה:
פ"ח הל' ד' כ"מ אין לו גבינין כצ"ל:
הל' איסורי מזבח:
פ"ד הל' ה' בלחם משנה תו לא משתרי צ"ל לא מתסרי:
באו"ד מהני מעשה ע' ע"א שם וצ"ע:
שם הל' י"ב ברמב"ם אבל העשרה עי' לח"מ פ"ג מה' בכורות הל' א' וצ"ע: שם הל' י"ח כ"מ הרי ששנה צ"ע אדרבא היינו ר"א דפוסל בפרה:
פ"ה הל' ו' כ"מ לאו הבא מכלל עשה לוקין:
שם הל' ז' כ"מ וקאמר דאפי' חטאת כלומר משום דבקרא עולה כ' וס"ד לחלק ע"ד שכ' הכ"מ:
פ"ז הל' א' ברמב"ם וע"ז כאמר ע' הגהות הגאון ר' ישעיה ברלין הנדפס כאן בראש הספר:
ה' מעשה הקרבנות:
פ"ה הל' י"ב במשנה למלך ע' קרבן עדה יומא פ"ה הל' ד' וצ"ע: פ"ו הל' ד' בלחם משנה דאמר דלא פליגי דלדידי כצ"ל:
באו"ד ופסק כר"י ומ"מ לענין אכילת הגיד עדן לכ"ע חייב ולמה כ' ה"ה דהל' כר' יוחנן:
פי"ב הל' ח' לוקה על השמן:
פט"ו הל' ח' בלחם משנה ובהא וודאי לית הלכתא כצ"ל:
הל' א' רמב"ם אעפ"י שחזר עי' ש"ך חו"מ סי' רכ"ה ס"ק ה' וצ"ע:
פט"ז הל' ח' ברמב"ם ואחד משוורי הקדש ע' פ"ז מה' מעילה וכ"מ שם וצ"ע ואולי יש לחלק בין אמר אחד ובין אמר שור בשוורי:
פי"ז הל' ט' כ"מ להשיב לו על פי דרכו כצ"ל:
פי"ח הל' י' השגת הראב"ד ע' חכם צבי סי' קס"ג:

פי"ט הל' ט"ז כ"מ פלוגתא דר"ש ע' כ"מ פי"ח מה' פסולי המוקדשין הל' כ"ד ה' תמידין ומוספין:
פ"א הל' ב' ברמב"ם בבית שני ובמ' שוחר טוב על משלי פסוק אשר יסרתו אמנו מבואר דבימי שהע"ה היה מעשה:
פ"ד הל' י"ג כ"מ ואיני יודע למה ע' חכם צבי סי קס"ו:
פ"ה הל' ט' כ"מ דהא פקיד רבי כצ"ל:
פ"ז הל' ו' בלח"מ ע' חכם צבי סי' קס"ו וע' קרבן עדה ירושלמי ר"ה פ"א הל' ח':
שם הל י"ד בכ"מ מ' דקודם כ' דלפי פסק הרמב"ם דנקצר ביום כשר א"כ כל זמן שלא הביא חיישי' שיפסול ויקצרו אחר ויהא קודם לקצירה ופשיטא דקרא ראשית קצירכם משמע דאקצירה קפיד:
ה' פסולי המוקדשין:
פ"א הל' ו' בלח"מ טעמו עיי' שם וא"צ לזה וע' בסמוך:
באו"ד אלא להחמיר כצ"ל:
פ"ד הל' י"ג כ"מ אחורי הדלת ומבעי להו אחורי הדלת כ"ה בגמ': פי"ח הל' א' ברמב"ם מבואר מדבריו דבמחשבה בעלמא סגי וצ"ע אמאי אצטריך הש"ס פ' הניזקין למימר כ"ג ביוה"כ יוכיח לימא מפגל במחשבה יוכיח:
שם הל' כ"ד כ"מ ופסק כר"ש ע' כ"מ פי"ט הל' מעשה הקרבנות ה' ט"ז דמבואר כתי' שני כאן וע' ברכת הזבח שם:
פי"ט בסופו בכ"מ שרבינו מפ' ד' הכ"מ צ"ע וע' לחם יהודה למהר"י עיי"ש על הרמב"ם סוף ה' משכב ומושב:
ה' עבודת יום הכפורים:
פ"א הל' ג' כסף משכה עובד ככ"ג כצ"ל:
שם הל' ד' כ"מ הל' כוותיי' אמנם התי' הראשון עיקר דבה' פרה פסק הרמב"ם כר"מ מר"ח סגן הכהנים דמזין עליו כל ז':
פ"ג הל' ד' ברמב"ם וכך היה מונה אחת ואחת כצ"ל:
באו"ד ברמב"ם שכך נאמר בדם הפר כ' דצ"ל וכן יעשה לאוהל מועד: שם הל' ה' משנה למלך ע' קרבן עדה ירושלמי יומא פ"ה הל' ד' וצ"ע: פ"ה הל' י"א כ"מ בסוה"ד וגם בזה לא דק רש"י ע' תוס' שם:
שם באו"ד גליון הרמב"ם ולפי הכ"מ צריך למחוק צ"ע דבבא ראשונה ע"כ איתא דחוזר ונותן דאל"כ אין כאן מכל מקום שכ' הרמב"ם:
ה' מעילה:

פ"ז הל' ו' ברמב"ם וכן פרוטה צ"ע שלא הביא הרמב"ם סיפא דמתני' שם וע"ש תוס' ד"ה כוסין אלוגין קרמית:
שם הל' ז' כ"מ באומר עי' הגהותי שם:
ה' קרבן פסח:
פ"ב הל' י"ג כ"מ לפי שאינו נמצא לכאורה נמצא בעבד של שני שותפין ומת א' והניח יתום קטן והשני שחרר חציו:
באו"ד בסוה"ד שם ע' לח"מ ה' חגיגה פ"ב הל' א':
באו"ד משנה למלך דכ"ע מודו י"ל דא"כ אפי' בשטר מהני ול' והפדה מ' דבכסף דווקא מיירי:
פ"ו הל' ו' כ"מ הזיית מצורע וכ' מסוף ל' הראב"ד שכ' ומצורע לבהונות דמהא מק' למה התירו לו ליכנס לעזרת נשים וצ"ל הרי הוא כהזייה: פ"ז הל' ז' כ"מ ירושלמי ספ' האשה עי' ירושלמי נזיר פרק שני נזירים סוף ה' א' פני משה במראה הפנים שם מ"ש ע"ד הכ"מ אלו:
פ"ח הל' ד' כ"מ נקטינן לקולא דבריו תמוהין וכבר עמד עליהם מהר"י עייאש בס' לחם יהודה בזה:
פ"י הל' י"א כ"מ פ' כיצד צולין ונצלה כצ"ל:
באו"ד בסוה"ד לאשמעינין רבותא ומ"מ צ"ע דלפי טעם זה אם ביטל המעשה כגון שזרק הנותר לים לוקה והרי עכ"פ לא לקי משום לאו דלא תותירו הוה לאו שאין בו מעשה:
ה' חגיגה:
פ"א הל' ב' ברמב"ם שנא' כמתנת ידו ר"ל וכ' בתרי' כברכת ה' וגו': פ"ב הל' י' ברמב"ם שאינן בשר זה כרב אשי חגיגה וא"כ קרא דבחגיך אתיא לאין נושאין נשים במועד ובפי' מה' אישות יליף לה הרמב"ם ממלא שבוע זאת ובחי' בסוגי' דאין מערבין שמחה בס' ליקוטי חבר חלק שני הארכתי בזה:
ה' בכורות:
פ"א הל' ט"ו ברמב"ם לכל כהן שירצה ע' כ"מ ואולי כוונתו אפי' לכהן עם הארץ:
פ"ב הל' י"א כ"מ מה שאינו נאכל וברש"י פ' ראה על פסוק לא תאכל כל תועבה יליף לה מקרא וכ' דדרשא גמורה היא דבפ' כל הבשר יליף רב אשי מהאי דרשא אי' בשר בחלב:
פ"ג הל' ח' ברמב"ם וא' צ"ל צואי כצ"ל:
פ"ד הל' א' משנה למלך מפני שאומר המשלח כצ"ל:
באו"ד באורח חיים סי' ת"ט רצ"ל:

באו"ד בין שאר קדשים לבכור צ"ע אדרבא הרי הש"ס נקט צורם אוזן בכור: באו"ד למה לן להאי טעמ' והשנה מקובצת בנזיר הביא באמת דטעמא דר"נ משום ספק דרבנן לקולא עיי"ש:

ה' שגגות:

פ"ב הל' ח' לחם משנה לשפוד של צלי ואכלו חייב כצ"ל:

באו"ד דאם היה אוכל כצ"ל:

באו"ד דאדרבא ר"ש מחמיר כצ"ל:

פ"ד הל' א' ברמב"ם ג' האיסורין באו כאחת ע' משנה למלך הל' מעילה פ"ד הל' ח' מ"ש בזה:

פ"ז הל' ב' בכ"מ מדאותבי' לר"ל דאמר כצ"ל:

באו"ד משום דר"ש בן לקיש ס"ל:

שם הל' י"ב בכ"מ לומר שחייב צ"ע דטעם זה אבבא קמייתא קאי דחיוב איכא משום דמלאכה שאצ"ל חייב עליה ועי' תוס' כריתות שם וד' הרמב"ם צ"ע: פי"א הל' ח' בהשגת הראב"ד אפילו ר' יהודה לא אמר כצ"ל:

פי"ד הל' א' בכ"מ הרי זה נדבה צ"ע הרי הב"ד מביאין פר העלם דבר ומה נדבה שייך בקרבן הנעשה בפנים וגם בציבור לא שייך נדבה דאין חטאת באה נדבה וע' משנה למלך לקמן פט"ו הל' ה':

פט"ו הל' ה' בכ"מ הרי הוא נדבה לא ידעתי למה לא הק' כן לעיל פי"ד הל' א':

ה' מחוסרי כפרה:

פ"ד הל' א' ברמב"ם יכנס לירושלים לאו דוקא לירושלים כ"א ה"ה לשאר ערי חומה כדאי' במתני' ריש מ' כלים פ"א:

פ"ה הל' ח' בכ"מ בעניות ועשירות כ' דחסר כאן וצ"ל וא"כ למה כ' רבינו דאחר שהביא אשתו צריך קרבן אחר:

ליקוטי והערו' בטור יו"ד וב"י וד"מ והגהות מהרל"ח

סי' א' הגהות מחרל"ח אי"ק ה' דלכתחלה נותנין לו ע' תוס' סוכה שם וצ"ע:

ב"י ד"ה שהרמב"ם חילק בין מומחה דהא פשיטא פי' דבריו דהרי מטעם זה אמרו רוב מצויין אצל שחיטה מומחין:

סי' ב' ד"מ או"ק ג' כ' ר"י דאם הוא משמר שבת כצ"ל:

סי' ד' ב"י ד"ה שחטה סתם ועוד יש לתמוה אפשר טעם ריי"ו דלענין אכילה מוקמי' לבהמה בחזקת אי' משא"כ לענין אי' הנאה ליכא חזקת אי' ויש לתלות ענין זה בפלוגתת

רש"י ותוס' בפ"ק דחולין אי מחזקי' מאי לאי': שם בב"י ד"ה ויש לתמוה למה פסק דהאי איקומתא דישראל משומד ע' בה' חובל ומזיק פרק ז' הל' ו' וד' הב"י צ"ע:
שם בב"י ד"ה ומ"ש רבינו אבל הרשב"א בת"ה כ' עי' פי' הרמב"ם בר"ן שם מ' כהב"י דלא כטור ורשב"א דלטעמי' אזיל:
באו"ד דומיא דהרים כצ"ל:
סי' ה' ב"י ד"ה ודע שכ' הרמב"ם אבל בדבר שאין איסורו אלא מפני מראית העין וצ"ע א"כ בשנים אוחזין בסכין דכולל הטור ע"ז עם קדשים ובע"ז לכה"פ בעי' שותפות וכמ"ש הטור לעיל בשם הרמב"ם והיאיך כללו הטור עם קדשים וכ' לשם א' מכל הדברים האיסורים דגם ע"ז בכלל:
סי' ו' ד"ט או"ק ב' בסוה"ד וכנ"ל מד' הרשב"א וע' בר"ן חולין ח' שם שכ' כד' מהר"י בן חביב:
סי' י' ד"ע או"ק ג' דזהו ד' רש"י ע' תבואת שור בזה:
שם או"ק ה' אמנם התוס' והאשר"י עי' באשר"י סי' ו' וצ"ע:
באו"ד במקום דלא בעי קליפה כצ"ל:
סי' י"ב ב"י ד"ה וז"ל הרשב"א השוחט לנכרי צ"ל לשם הרים:
סי' י"ד מהרל"ח הרמב"ם פ"ה ועי' משנה למלך פ"ג מה' אי' מזבח הל' ח': סי' ט"ו מהרל"ח או"ק ב' בשבת שם כ' דס"ל לחלק בין ס' בן ח' לסתם ולקות ועי' תוס' שבת שם ואין ראי' מגמרא שם דלמא בס' בן ח' מיירי: שם באו"ד עגלא תלתא ביומא טבא קמא כצ"ל:
סי' ט"ז ד"מ או"ק א' בסוה"ד אבל הראשון שרי פי' אף שלקח באחרונה: שם ב"י ד"ה כ' הר"ן וכ' שטעמם ע' ע"א ה' ע"ב הביאה הרא"ש עיי"ש: סי' י"ח ב"י ד"ה ומ"ש ואם עבר הכי עי' בגמ' לא ידעתי מה ראיה משם התם מיירי לענין כבוד חכם ומהש"ס דפריך אדר"ח הא ניקב טריפה ובעי בדיקה מתמן ראי' גמורה דלישני דקרא ה"ק בזה בבדיק קודם שחיטה ואכלתם הא לא"ה אסור אלא ש"מ דשרי וד' הב"י צ"ע:
באו"ד ובעל העיטור כ' נ' דבעל העיטור גרס חוגרת:
סי' כ' ב"י ד"ה ומ"ש רבי ושיעור זה אין ד' רבינו מכוונים נ' דתוס' לטעמיי' שפי' ד' בה"ג בכ"ש דשייך גם בעוף והטור בשטת רשב"א שפיר כ' ומ"מ נ' דגם בשטת הרשב"א מסתבר כהרמב"ם דדוקא בעוף יש חילוק ולא בדקה:
באו"ד ושיעור ושט למעלה בעוף כ"ה בר"ן:
שם בב"י ד"ה ומ"ש ביונה וכ"נ מד' הרא"ש שאחר הא דביונה כצ"ל: שם בד"מ או"ק ד' ופ"ו משקלים ובגיטין פ' הניזקין בסוגי' דפעוטות וע' תורת חיים חולין שם:

סי' כ"א ב"י ד"ה ובפ"ק דחולין מצוה לכתחלה אפשר רש"י דאוריי' קאמר: סי' כ"ב ד"מ או"ק ב' לשער בלא החוטין ולי כ' דלענין כדי קליפה איכא בנייהו ד' הר"ן החוטין הם כדי קליפה ודלא כמהר"י מולין:

סי' כ"ד ב"י ד"ה עיקור בדבר שעושה אותה נבילה בר"ן לפנינו הגי' שאין עושה אותה נבילה:

סי' כ"ד ב"י והא דאמר שמואל לאו טריפה צ"ע הא מני לה ריש אלו טריפות בשב שמעתתא:

שם ב"י סוף הסי' כ' האגור ע' חי' רשב"א חולין נ' ע"א גבי מקיפין בקנה שכ' בפשיטות כד' האגור:

סי' כ"ה בטור שמא במקום נקב ניקב:

סי' כ"ח ב"י ד"ה שחט ולא היה עפר מי לא תנן וע' רש"י חולין שם דמ' מדבריו דמסכין הוא דפריך הש"ס עיי"ש:

שם בב"י ד"ה השוחט לחולה דבהא מודו הרשב"א והר"ן וע' בבדק הבית להרא"ה ומשמרת הבית להרשב"א שם שנחלקו בזה עיין שם:

שם ד"מ או"ק י' כדאמרי' סוטה ע' סוטה שם וד' הד"מ צ"ע וע' בש"ך: סי' כ"ט ב"י ד"ה ומ"ש דח' מיני טריפות ומ"מ יש לדקדק ע' מ"ש בזה הגאון ר"א ווילנא בביאורו לש"ע יו"ד:

שם ד"מ מנ"ל לבעל המסדר התלמוד ע' לחם משנה יישוב לקו' זאת: סי' ל"ג בטור והוא בכיס צ"ל ככיס:

שם ב"י ד"ה ודע דבפ' השוחט באמת רק לענין פסוקת הגרגרת מיירי התם ועי' רש"א בכורות כ' ע"ב בתוס' ד"ה חלב דנקובת הושט טריפה ולא נבילה:

סי' ל"ד ב"י ד"ה ומ"ש רבינו ובעוף שיוכל לקפל הרצועה:

סי' ל"ו ב"י ד"ה ומ"ש רבי' בשם הרשב"א ואין דבריהם נראין וע' בכסף משנה וצ"ע:

שם ב"י ד"ה נקבו ועלה בו קרום ומצאתי כתוב והוא ברש"י פ' אלו טריפות ד' מ"ג:

שם בד"מ או"ק ב' ובמרדכי פ"ק דחולין וכ"כ ב"י סי' נ' בשם הרוקח: סי' ל"ו ב"י ד"ה אבעבוע ובעל העיטור כ' זה המנהג להתיר כצ"ל: שם ד"מ או"ק ו' ריאה שצמקה צ"ל שנימוקה ר"ל שנשפכה כקיתין: הגהות מהרל"ח או"ק ב' ומצאתי בבדיקות ישנים וכ"כ רש"י בש"ס שם: סי' ל"ח ב"י ד"ה ומ"ש או ירוקה וכל מראה קרוג כצ"ל:

ד"מ או"ק ג' וכ' המהרי"ו וכ"כ הרא"ש:

סי' ל"ט בטור וכ"ש כ' צ"ל וכ"ח כ':

שם ב"י ד"ה ובדסביך ריאה הנקובה תעיין בפ' י"א לולא דמסתפינא הייתי אומר דבפ' י"א מיירי הרמב"ם בדסריך ובפ"י בדסביך שכן מ' מד' הרשב"א שהביא ב"י לקמן דד' הרמב"ם כד' הרא"ש לחלק וע' שו"ת רשב"א לקמן: סי' מ' ב"י ד"ה ומ' לי דלב ע' כסף משנה וצ"ע:

שם ד"מ או"ק א' אבל מד' ראבי"ה אמנם מד' הג"א הובאו בב"י לעיל ססי' ל"ח מבואר כד' הב"י:

שם ד"מ או"ק ד' דאם היה קורט דם צ"ל לא היה קורט דם:

סי' מ"א ב"י בד"ה כ' הרוקח מאי דאמר דלית לי' וע' רש"י גיטין שם וצ"ע וע' טו"ז כאן:

סי' מ"ב ב"י ד"ה וכ' המרדכי מצד לכבד כדינא בב"ח הגי' כדרכה: סי' מ"ה ב"י ד"ה כ' מהר"י בן חביב ולפי זה ראיתי בב"ח הגי' ולפי זה צריך שנא' וכו' ועיי"ש:

סי' מ"ו ב"י ד"ה חלחלת וד' תימה הן ולי כ' ד' הר"ן דק' לי' קו' הרשב"א בחידושיו דא"כ נקבה כשירה דאמר זעירא היכי משכחת לה וע"ז תי' הר"ן דר"ן מוקי לה שלא במקום הדבק:

סי' מ"ח ב"י ריש הסי' שפסק כלישנא בתרא ע' ב"י סי' ס"ד וצ"ע ויותר צ"ע דבפ"ט מה' מעשה הקרבנות פסק דחלב שעל הקיבה בכלל אימורים וע' כסף משנה וצריך עיון גדול:

סי' נ' ב"י ד"ה ומ"ש אפי' אין דומין ומדקדק ל' רבינו והוא ל' רשב"א: סי' נ"ג ב"י ד"ה וז"ל מהרי"ק אלא במרדכי וכן הוא בחי' רשב"א חולין שם וכ"כ ב"י לקמן:

סי' נ"ז ב"י ד"ה כ' בס"ה אסור העדר רק מדרבנן קו' זאת היא במשמרת הבית לרשב"א עיי"ש:

שם ד"מ או"ק ט"ז ומצד עצמו הוא דרבנן ע' במשמרת הבית לרשב"א שם וצ"ע:

סי' כ"ח ב"י ד"ה גרסי' בפ' אלו טריפות ונ' שהוא מפרש וכן הוא בהדיא בהג"א שם:

שם בב"י ד"ה כ' הרשב"א המחמיר על עצמו כצ"ל:

שם ד"מ או"ק ב' וכבר נתבאר דאנו נוהגין כצ"ל ותיבת דאין טעות: סי' ס"א ב"י ד"ה אבל המשתתף שאם לא ציין חלקו כצ"ל:

סי' ס"ג ב"י ד"ה ולענין הלכה והתרתי אותה נ' כוונתו דע"ה ולד' ר"ח אין לסמוך אט"ע דידיה ואמנם מאחר דכ"ת פסק לגמרי, דלא כרב יש לסמוך מיהת עליה בט"ע דע"ה:

סי' ס"ה ב"י ד"ה ואי אפשר המגיד בשם הרמב"ן:

שם ד"ה והר"ן כ' ע"ד הראב"ד מומחין הן ילפי' כצ"ל:

באו"ד דליתא קמן דנישיילי' ואמנם בראב"ד כ' שם עוד דבניקור אין כאן חזקת איסור כלל עיי"ש בחי' רשב"א פ' גי"ה וא"כ עדיף משחיטה וע' בזה במשמרת הבית לרשב"א בשער השחיטה:

סי' ס"ח ב"י ד"ה וכשמולגין להסיר הטלפים ולא הדיחום כצ"ל:
סי' ס"ט ב"י ד"ה כ' הר"ן בשעת בליעת הדם השתא מיהת צונן כצ"ל: סי' ע' ב"י ד"ה בד"א במולח בשר וכ"כ רבי' בסי' צ"ב כצ"ל:
סי' ע"ג ב"י ד"ה בביאור דברי הרמב"ם ע' לחם משנה:
שם ב"י ד"ה ומ"ש והגאונים כתבו אין אנו בקיאין בחליטה השיב א' מן התלמידי' דהכוונה משום דצריך שיניח עד שיתלבן ובליבון זה אין אנו בקיאין:
שם ב"י ד"ה כ' באו"ח זה אין לו שחר אפשר ד' האו"ח כד' הרא"ה הביאו הר"ן פ' גי"ה דכל דבר קרוש הוא ג"פ בלח והדם בכבד הוא קרוש ולכשיפלוט הו"ל לח:
ב"י ד"ה ולצלותו דבשלי צ"ל לבשלו בקדירה:
ב"י ד"ה ומ"ש ובקדירה וכן בשר שנמלח צ"ל שנצלה:
שם ד"מ או"ק ט' ואם העוף שלם צ"ל ואף העוף:
סי' ע"ו ב"י ד"ה בשר שצולין למה לא יאסור את השומן ע' תוס' ורא"ש שם שכ' ליישב זה: באו"ד שכלה אדמומית שבו אמנם לטעם שכ' הרא"ש שם צ"ע למה לא מהני טעם זה לאלתר:
סי' פ"ב ב"י ריש הסי' ולקמן בגמ' כ' וע' כדה כ' ע"ב מבואר מד' רש"י כי הפי' הא' קיבל מרבותיו והפי' השני פירש מדעתו:
שם ב"י ד"ה עוף הבא בסי' א' דהנך כ"ד עופות צ"ע דא"כ הוו יותר מכ"ד וע"כ י"ט אית להו ג' סימנים ותו לא:
שם ב"י ד"ה ומיהו אכתי איכא למידק אבל אם היו בו ב' סימנים צ"ע כיון דהרמב"ם מיירי באינו דורס א"כ יש לו ב' סי' וגם אינו דורס ובוודאי טהור דהו"ל ג' סי' אלא דהא ק' ג"כ אי ר"נ סי' א' מלבד אינו דורס קאמר א"כ הו"ל ב' סי' ומאי ובלבד שיכיר עורב דקאמר וצ"ע וע' בלח"מ: שם ב"י ד"ה ומ"ש רבי' ורש"י כ' ולפי סוגי' הגמ' נ' צ"ע:
שם ד"מ או"ק ב' אין דעתו לחזור כצ"ל:
סי' פ"ג ב"י ד"ה והר"ן כ' דא"כ מאי מותיב ואמנם לי נרא' משום קו' הר"ן דמדינא דש"ס גם הרמב"ם מודה דראש ושדרה סי' הוה אלא דלבתר דמסקי' דאיכא אדא ופלמורא דלא בקיאין השתא בהו כ' הרמב"ם דבעי' טביעות עין:
סי' פ"ו ב"י ד"ה כ' הרשב"א אבל ראיתי לרמב"ן צ"ל לרמב"ם:
שם ד"ה ולענין מ"ש הרשב"א ויש נפקותא ואפשר לומר דנ"מ עוד דלהרמב"ן אפי' בטפת דם בביצה דינא הכי משא"כ להרמב"ם בעי' אפרוח ממש: סי' פ"ז טור וכ"ת חולק ע' רש"י שם משמע מדבריו לד' הגאונים ע"ד שכ' הטור:

שם ב"י ד"ה ומ"ש וכן אם עמד דכיון דאינה חלב ע' תוס' ע"א ל"ה שם דלר"ת למשנה אחרונה אף צלול מותר:
שם ד"מ או"ק ד' היינו מטעם שכ' ר"ב וצ"ע דהרי לרש"י ל"ש סברת ר' ומ"מ כ' הטור דבנ"ט תליא מלתא:
סי' צ' ב"י ד"ה ומ"ש ולצלי בשם רש"י וכן הוא להדיא ברש"י סוף שמעתא דכבדא עיי"ש:
שם ד"מ או"ק ז דאפי' יבש אין לבשל:
סי' צ"ב ב"י ד"ה והרא"ש כ' פ' גי"ה דניחא לדבריו ועל התי' שהביא כ' הרא"ש וזה דוחק וכיו"ב:
סי' צ"ג ב"י ד"ה ומ"ש רבי' דאינו אלא בנ"ט וי"ל דסמיך אמ"ש בסמוך בשם בעל העיטור:
שם ד"ה כ' בעל העיטור מתיר לבשל כצ"ל:
באו"ד דבעל העיטור סבר כראב"ד ע' נה"כ:
סי' צ"ה ב"י ריש הסי' דגים שצלאן עם הבשר כצ"ל:
שם בד"ה וקטניות שנתבשל בקדירה חולבת צ"ע מ"ש חולבת מקדרה של בשר שכ' ר"י דבעי' אינה בת יומא ונ' דתבשיל של בשר היינו הבשר עצמו: שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א קודם שבישל בה את הדגים כצ"ל:
באו"ד אסור לאכלן צ"ע למה לא התיר ע"י טעימה:
שם ד"ה וכ' בהגש"ד בסוה"ד שאינה בת יומא כצ"ל:
שם ד"ה אין מניחין כלי אם לא שיכסנו כצ"ל:
באו"ד מצאתי כ' בשם מהרא"י כצ"ל:
סי' צ"ו ב"י ד"ה ומ"ש ואם עבר ובישלן בסוה"ד הסכין הבלועה וכ' דגם לד' הר"ן בסוג' דטפת חל גי כאן בס' נגד טעם הסכין וע':
שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א ולפירושו לא הוצרך לכתוב:
סי' צ"ז ב"י ד"ה ומ"ש רבי' וכ"פ רש"י ובתנורים שלנו כ' דמותר לאפות כצ"ל:
סי' צ"ח הגהות מהרל"ח או"ק ג' לכאורה י"ל דרש"י מיירי במין במינו בטעמא דכה"ג לדינא דקיי"ל כרבא דאזלי' בתר שמא לא הוה מב"מ: שם ב"י ד"ה ומיהו פר"ת ע' בעל המאור ר"פ אלו עוברין סוגי' דהיתר מצטרף לאי' מבואר מדברי' דמב"מ בס' מדאורי' והוא פלאי:
שם ב"י ד"ה משמע בדבריו ההיא דר"י אינה ענין צ"ע דהר"ן כ' דאף ד' רבינו אפרים תליא בפלוגתת רש"י ור"ת:
שם ב"י סוף הסי' כ' הר"ן פ' גי"ה בשה הרא"ה כצ"ל:

סי' צ"ט ב"י ד"ה ומ"ש רבינו דכל האיסורין במפיל קנסא והסברא כ דמבטל מתיירא שיפסיד גם המותר משא"כ במפיל אין לו לירא שיפסד אלא בנפלו ונתפצעו ק':
שם ב"י ד"ה ומ"ש רבי' בזה בסוה"ד כ' שיש לחוש ע' ב"ח וד' בי צ"ע: סי' ק"ג בד"ה ספק ישן לא זכיתי להבין דכה"ג הו"ל שם אונס חד בשלמא הא דאינו יכול להתהפך י"ל כמ"ש הרמ"ע מפאנו הביאו פמ"ג סי' ק"י דבדרבנן לא בעי יכול להתהפך אבל הא דשם אונס חד וודאי ק' וע' תורת הבית להרשב"א שער התערבות בית שני שחולק בזה:
סי' ק"ד ב"י ד"ה וכ' בתשובות הרשב"א מדתנן גי"ה שנתבשל צ"ע הא מתני' אתיא כמ"ד יש בגידין בנו"ט:
סי' ק"ה ב"י ד"ה מליח שהוא מליח ושלא כד' הרמב"ן כ' טעות סופר: שם ב"י בסוף הסי' לא נפקא לן מידי צ"ע מ"מ כיון דלא אמרי' חנ"נ בשאר איסורין אין מקום למימר דהמלח יהא דינו כמלח של שאר איסורין: שם ד"מ או"ק כ' ע' בחי' רשב"א בסוגי' דטפת חלב דברים אלו בביאור יותר וע' בר"ן שחולק על כלל זה:
סי' ק"ו ב"י ריש הסי' ואי לית בה טעמא דאיסורא אולי היכא דאתחזק איסורא לא סמכי' אקפילא:
סי' ק"ז הג"ה מהרל"ח או"ק ב' מים רותחין צ"ל צוננין:
סי' ק"ח ב"י ריש הסי' בכולהו גוונ' של בר אפת חמה עי' כסף משנה פט"ז מה' תרומות הל' ו' וצ"ע:
באו"ד אבל בפת שעורים צ"ע למה לא הביא הטור ד' ר' יוסי בשעורים: סי' ק"י ב"י ד"ה ומ"ש רבי' אלא המיעוט אפשר לומר שהרשב"א מש' וכ"כ הרשב"א להדיא במשמרת הבית:
סי' קי"ב ב"י ד"ה וד' הר"ן משמע דהא בפ"ק דחולין ע' כה"כ ססי' זה: באו"ד ובהדיא אמרי' צ"ע התם לאחר הפסח לא היה פת ישראל מצוי ואולי ליתא משום חיי נפש:
סי' קי"ד הגה"ת מהרל"ח או"ק ה' יין צ"ל מורייס:
סי' קי"ט ד"מ או"ק ה' וכ' הרמב"ן בתשו' סי' ק"ע:
סי' קכ"א טור ואם הכלי גדול וע' ר"ן פ' כל שעה גבי עץ פרור: סי' קכ"ב ב"י ד"ה סתם כלי גוים וקפלוטאות וחמין:
סי' קכ"ג טור לאוסרו בהנאה כיון שנתנסך כצ"ל:
שם ב"י ד"ה ומ"ש רבי' מאימתי נקרא מפני שממעיטו כצ"ל:
שם ב"י ד"ה והרשב"א כ' במדרש איכה רבתי כצ"ל:
שם הגהו' מהרל"ח או"ק כ' תמד של שמרים כצ"ל:
סי' קכ"ד ב"י ד"ה הקונה עבדים וכ"ת פסק כרב כצ"ל:

שם ב"י ד"ה ואיכא למידק דאמר רבא בר ששך:
שם ב"י ד"ה ומגעו שלא בכונה בין שלא היתה לו כצ"ל:
שם ד"מ או"ק י"ז שנדפסו שנת ש"מ צ"ע דבשנת של"ג בל"ג בעומר נפטר הרמ"א כמ"ש הטו"ז בשו"ע או"ח סי' ת"כ עיי"ש:
סי' קכ"ז ב"י ריש הסי' דאדם המטהר יין חבירו ע' תוס' קידושין שם צידדו דכה"ג מקרי מהימן כבי תרי עיי"ש וב"י גופי' הביא לקמן דבריהם: שם ב"י ד"ה ור"י כ' דבר שיכול לטעות:
ב"י ד"ה מצאתי כתוב משום דעד אחד נאמן באיסורין צ"ע שם:
שם ב"י ד"ה והרא"ש כ' וצ"ע ברא"ש פ' הניזקין שם:
שם ד"מ או"ק ב' לגבי אי' דאוריי' לא מהני כצ"ל:
באו"ד כללי ע"א כלל ו' ע' רא"ש פ, המדיר סי' ט' וצ"ע:
או"ק ד' צ"ע דע"כ ל"ל דברי' אלו צ"ע דהרי הרשב"א פליג אר"ת וס"ל דווקא הכחישו הבעלים אינו נאמן ולעולם משום עדותו נאמן ושפיר כ': סי' קכ"ט ב"י ד"ה חבית של יין שנמצאת בכרמו של גוי לכאור' דווקא אם רוב גנבי ישראל ע' תוס' ב"ב שם:
סי' ק"ל ב"י ד"ה כבר נתבאר שאין יכולין להריק לתוכו:
סי' קל"ב ב"י ריש הסי' וא"ת כי לא נתכוין ע' פרישה שהק' הא היזק שאינו ניכר שוגג פטור:
שם ב"י ד"ה מי ששכר פועלים א"ר פפא כגון כצ"ל:
סי' קל"ד ב"י ד"ה והשתא מ"ש רבי' ואצ"ל אם היו המים ר"ל דכה"ג אפי' חזקיה מודה ע' רש"י שם:
סי' קל"ה ד"מ או"ק ג' אין לו תקנה צ"ע אמאי לא מהני עירוי ג' ימים: סי' קל"ח ב"י ד"ה כ' הרשב"א שא"א להכניס הגת ובתוס' פ' ר' ישמעאל שם דיכול לשהות כלי בתוך כלי ראשון ודינו ככ"ר עיי"ש:
סי' קל"ט ב"י ד"ה האליל ותשמישו ומ' לרבינו וי"ל מדאצטריך קרא לאסור תקרובות ש"מ כוי יש לו ביטול:
סי' קמ"א בטור והרשב"ם חשב צ"ל והרמב"ם:
שם ב"י ד"ה והא דאסרי' בלא גוף שלם צ"ע דפני אדם כ':
סי' קמ"ב ב"י ד"ה ויש לדקדק בד' רבינו ובכלאי הכרם שאם גרף כצ"ל: סי' קמ"ה ב"י ד"ה כ' עוד הר"ן במס' ע"א שם:
שם ד"ה ואעפ"י שב"ח דכיון דהאי איסורא אינו אלא דרבנן צ"ע הרי מקראי ילפי' לה בגמ' שם:

סי' קמ"ז ב"י ד"ה ואסור להזכיר דאע"ג דהרא"ש פשיטא לי' כצ"ל: סי' קמ"ח ב"י סוף הסי' והאידנא כ' הרשב"ם כצ"ל:
סי' קנ"א ב"י ד"ה ולענין מ"ש משום דקנס הוא צ"ע דמ"מ אי תפיס לא מפקי' מיני':
סי' קנ"ב ב"י ד"ה ומ"ש ואם הוא אדם חשוב ויש לדחות וכן מ' מד' הרא"ש והטור דלא חלקו כ"א בשולח לביתו:
סי' קנ"ח ב"י ד"ה ומ"ש אבל המינין הל' כד' המיקל צ"ע:
סי' קנ"ט ב"י ד"ה מומר שכפר בעיקר אלא שאוכל נבילות וע' משנה למלך פ"ה ממלוה בענין זה:
סי' ק"ס ב"י ד"ה ואפי' רבית בדברי' ואם כפ' האי מחזיק לו נ' דהיינו שנותן לו הודאה ומחזיק לו טובה על שזכה לקיים מ"ע אם כסף תלוה ע"ד שהמנהג אחר מצות אחרות לומר יישר כחך:
סי' קס"א ב"י ד"ה ורבית דאוריי' מ' דקיי"ל צ"ע דבדף ס"ה ע"ב אמרי' בהדיא והל' כר"א עיי"ש:
שם ב"י ד"ה והיכא שבא לעשות דלא נשנה דין זה אלא לדורו:
סי' קס"ב ב"י ד"ה אשה שלותה ככר דאלמא מ' מדבריו על מלחמות שם שלא פי' כן ד' הרי"ף:
סי' קס"ו ב"י ד"ה והלוני ודור בחצרי וכ' הסמ"ג צ"ל והרב המגיד: סי' קס"ט ב"י ד"ה ומד' א"א בסוה"ד וכן אסור צ"ל מותר:
סי' ק"ע ב"י ד"ה וכ' הר"י קרקוז"א וכ"כ המרדכי דגוי בתר ערבא אזיל: סי' קע"ה ב"י ד"ה כ' הריב"ש בסוה"ד בל' מכירה צ"ל בל' שכירות: סי' קע"ו שיאמר לו עשה עמי:
סי' קע"ז ד"מ או"ק ב' אם אין לו עסק אחר צ"ע דבאין לו עסק אחר מבואר בש"ס דלא סגי מותר שליש וגם בב"י לא מ' כן:
שם בב"י ד"ה כ' המרדכי צ"ע למה יקרא זה רבית:
שם בב"י ד"ה ואם היה כ' בשטר נרשם עלה ע"ח צ"ל ס"ח:
שם ד"מ או"ק ה' כגון של עדים צ"ל שכל עדים:
סי' ק"פ ב"י ד"ה ומ"ש בין ביד אפשר שלמדה ואפשר מטעם חצי שיעור אתי עלה דגם כאן שייך חזי לאצטרופי:
סי' קפ"ב ב"י ד"ה ואם ליקט שער לבן לא הו"ל לאתסורי כלל ואולי משום דחזי לאצטרופי והוה כחצי שיעור:
סי' קפ"ד ב"י ד"ה ובשעת וסתה לומר שיש סמך ובסמוך גבי הנץ החמה כ' ב"י בשם הריב"ש בהדיא דהוה דרבנן וכל' הר"ן כאן:

שם ב"י ד"ה ומיהו אם בדקה והרמב"ם השמיט דין זה ובה' דעות פ"ד כ' בהדיא שלא יבעול ביום שיצא לדרך עיי"ש וצ"ע:

סי' קפ"ח ב"י ד"ה וכ בתה"ד ויש בו משום צ"ל ממש:

סי' קפ"ט ב"י ד"ה ומ"ש אבל אם קפצה כשני הלשונות נ' טעמו משום דקיי"ל ווסתות דרבנן:

שם ב"י ד"ה ומ"ש עוד וכן זקנה או משום דקיי"ל כוותי' ד' אלו תמוהין וע' טו"ז:

סי' ק"צ ב"י ד"ה ואם יש לה י"ב משהגיעו ימי הנעורים ומ"ש רש"י שהביאה שערו' לא תוך הפרק קאמר דהרי קיי"ל תוך הזמן כלפני זמן אלא בלא ידעי' אם היא בת י"ב:

שם ב"י ד"ה ומ"ש אפי' עברה ואיתא להא ואיתא להא כצ"ל:

שם ב"י ד"ה כ' המרדכי בשבועות כתבתי בסי' קפ"ב צ"ל קצ"ו:

שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א יש ווי שהורה כ"ש לבעלה דכתמים דרבנן: שם ב"י ד"ה ומ"ש בשם הרמב"ן היכא דבדקה בשיעור ווסת כצ"ל:

סי' קצ"ב ב"י ד"ה והרי"ף והרא"ש מס' להו בהי מיניי' וי"ל דגם הרמב"ם מס' לי' ולכך בתבועה דהוא דרבנן פסק לקולא ובנדה דאוריית' פסק לחומרא:

סי' קצ"ד ב"י ד"ה ומ"ש רבינו או וולד דטריפה חיה צ"ע הא נקובת הוושט נבילה ולכ"ע אינה חיה:

סי' קצ"ה ב"י ד"ה והרמב"ם כ' סתם פי"א כ' ה"ה שם שרמז על מ"ש הרמב"ם בה' אישות וצ"ע:

סי' קצ"ז ב"י ד"ה ומ"ש רבי' בשם ר"ת ללכת לבית הטבילה עד שתחשך וצ"ע הא חפיפה צריכה להיות מבע"י:

סי' קצ"ח ב"י ד"ה וכ' סמ"ג בשם ר"ת ולגבי טבילה דכנגד הבשר צ"ל דשלא כנגד הבשר:

שם ב"י ד"ה כ' עוד הרמב"ם והג"א כ' ע' הג"א ס"פ ראוהו ב"ד וצ"ע: סי' ר"א ב"י ד"ה וכ' בס' בעלי הנפש אבל היכא דהוה כצ"ל:

שם ב"י ד"ה וכ' ר"ח דניקבה למטה בשוליה כצ"ל:

שם ב"י ד"ה והרמב"ם כ' כפשטא דכמה יהא בנוקב כצ"ל:

שם ב"י ד"ה ומ"ש וכן אם פקק בלא אבנים או צרורות כצ"ל:

שם ב"י ד"ה והראב"ד כ' עד שיהיו המים שבתוכו מעורבים כצ"ל: באו"ד שהשידה והתיבה ככלי שניקב:

שם ב"י באו"ד דהא סתם שידה כ' דצ"ל ככלי ר"ל שמחזיקין יותר ממ' סאה דאינם מקבלין טומאה:

שם ב"י ד"ה ולכך נ"ל ולא נקטה לענין כצ"ל:

שם ב"י ד"ה ומ"ש ואם נפלו צרורות שייך בי' לשון חלחול:
שם ב"י ד"ה מקוה שיש בו כ"א סאין המ' סאה דחסר המשכה צ"ל דקסבר המשכה:
שם ב"י ד"ה שיעור המשכה דפחות מג' הוה לבוד וע' תוס' סוכה י"ז ע"א ד"ה אילא איכא בסו"ד דלא אמרי' לבוד להחמיר וי"ל:
שם באוד לא שייך המשכה אלא ע"ג קרקע:
שם ב"י ד"ה מקוה שנסדק חרדלית שטף מים היורדים מדליו של הר בי"ש סברי כצ"ל:
באו"ד לא נחלקו אלא בחרדלית שהן המים הנגרים:
שם ב"י ד"ה והרוקח כ' פסולים להטביל ידים צ"ע דל"ד בה"ג שאובין בכלי מותר להטביל בהם הידים:
סי' רי"ב ב"י ד"ה הנודר מן הבשר לא אכיל מינייי' ההוא יומא דהקזה כצ"ל:
סי' רכ"א ב"י ד"ה ומ"ש וה"ה אם יש לשמעון ע' בנ"י ב"מ פ' איזה נשך בהא דאמר רבא מותר לומר הילך זוז והלוה לחבירו דינר דפליג אהרא"ש בזה וע' במשנה למלך פ"ה ממלוה:
סי' רכ"ו ב"י ד"ה והרא"ש כ' כופין את הנודר והרמב"ן ז"ל כ' דלא כייפינן כצ"ל:
סי' רכ"ח ב"י ד"ה כ' מהרי"ק דבפני שלוחו ע' רשב"א נדרים שם דכשנדר הוה כבפניו:
שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א שאלת ראובן נשא אשה דחשש לד' ר"ת ובחי' רמב"ן פ' השולח שם הסכים בהדיא לד' ר"ת:
סי' רל"ד ב"י ד"ה מסר האב דעדן לא נכנס לרשות בעל וכ"כ הרמב"ן והרא"ה שם ואמנם בשטה מקובצת הוכיח דע"כ רש"י לא ס"ל הכי ועיי"ש: שם ד"מ או"ק ז' ד' הד"מ צע"ג:
סי' רל"ט ב"י ד"ה והנשבע על דבר מצוה מיהא תפשוט צ"ע הש"ס לא קאמר כ"א כיון דלאו דאורייי' לא אצטריך קרא למעוטי אבל תפשוט ליכא: שם ב"י באו"ד שאינו מפו' בתורה שבועה חלה עליו י"ל בשב ואל תעשה קאמר ולא פליגי דידי' אדידי':
סי' ר"ע בסופו בטור דכ' אבי ראה ע' ביאורי הגאון מהרא"וו שרמז כאן למכלתא פ' יתרו הובא ברש"י שם על פ' וישתחו איש לרעהו וד' הטור תמוהים:
שם ב"י ד"ה ומ"ש רבי' ונ"ל כיון שהוא רשע דלא בגזילה מיירי כוונתו דבגזילה קיי"ל רשות יורש לא הוה כרשות לוקח וע' תוס' ב"ב מ"ד ע"א ד"ה ונוקמא:
סי' רמ"ב ד"מ או"ק א' ברבו שאינו מובהק אמכם בפ' הדר א"ל בת רב חסדא לרב חסדא לינם מר פורתא ולא אמרה ליבם אבא פורתא ובבת מאי רבו מובהק שייך:
סי' רמ"ו ד"מ או"ק ח' להתחיל ללמוד בלילה וכן הוא בש"ס סוף תענית ובפ' יש נוחלין עיי"ש:
שם הגהו' מהרל"ח או"ק ט"ז כ' דלמד כן צ"ע דהוא תלמוד מבואר מו"ק ט' ע"ב עיי"ש:

שם ד"מ או"ק כ"ח ארז"ל אסור לדבר דברי' בטלים יומא פ' א"ל הממונה: שם או"ק כ"ט אפי' מתוך הל' שאינה פסוקה כצ"ל:
סי' רמ"ט ב"י ריש הסי' הוא מפסיד כלו נ' דלאו דווקא קאמר דהרי משתכר בכל שנה:
שם ד"מ או"ק ב' וכ"מ פ"ב דביצה עיי"ש וצ"ע:
סי' רכ"א בדק הבית גמגומי דברי' אולי כיון למ"ש הטור רס"י רמ"ח עיי"ש:
סי' רנ"ב ב"י ד"ה אבל הר"ן ועוד דכיון דגמ' דברי' אלו צריכין עיון וע' מ"ש ב"ח בזה:
סי' רנ"ח ב"י ד"ה האומר תנו מאתים זוז ינתנו לעניי אותה העיר חסר כאן אין לו לכוף להיורש לתת לעניי אותה העיר:
סי' רס"א ב"י סוף הסי' שאינו עובר אלא בשב וא"ת ע' שבועות כ"א ע"א פלוגתא דר"י ור"ל וצ"ע:
סי' רס"ו ב"י ד"ה אלו הקטן בשבת אפי' מע"ש לצורך המילה שרי: באו"ד אלא לאחר המילה כצ"ל:
שם ב"י ד"ה ומ"ש רבי' אבל לפני המילה דלית בי' מעשה דשבות דאית ביה מעשה כצ"ל:
שם ב"י ד"ה לשון הרמב"ם ומוכרח הוא ע' כ"מ פ"א מה' מילה שפי' ד' הרמב"ם ע"ד אחר:
שם ד"מ או"ק ב' מחללין עליו שבת דבריו צ"ע דהרי אהא דאין ספק דוחה מייתי לה הרי"ף עיי"ש:
סי' רס"ז ב"י ד"ה עבדי צאן ברזל בסוה"ד וכ"פ הרמב"ם ע' משנה למלך שם:
שם ב"י ד"ה המשחרר ב' עבדי' לה ולא לה ולחברתה:
שם ב"י ד"ה ומ"ש עוד בסוה"ד וכבר כתבתי כן:
סי' רס"ח בד"ה ד"ה והרשב"א כ' שלא יבא יום שלישי למילה בשבת כצ"ל: סי' ע"ר ד"מ או"ק ב' שאין לו מה יאכל וכ"כ הכ"מ פ"ו מה' ס"ת עיי"ש: סי' ער"ד בטור ריש ס' ומספיק לכל הספר צ"ע למה יספיק אמירה אחת לכמה חדשים שכותב ועוסק בנתיים באכילה ושתיה ושינה:
שם ב"י ריש הסי' יהודה שחינו כ' בספר ולפי"ז ה"ה אם יכתוב יהודה במקום יהיה וכיו"ב כל התיבה פסולה וצ"ע:
שם ד"מ או"ק א' להשביח כר של חול פי' לדידן דקיי"ל מדליקין מכר לכר במקום מצוה אכחושי שרי:
סו' עכ"ה ב"י ד"ה והרמב"ם ז"ל כ' פתוח מכאן ומכאן סתומה ע"כ כצ"ל: שם ב"י ד"ה כ' הגהו' מימון בסוה"ד כזה צ"ע א"כ מ"ש שם דנקט הא בכל תיבה דינא הכי:
סי' רע"ו ד"מ או"ק א' וכן גר תושב צ"ע הרי בלא"ה גר תושב פסול משום וקשרתם וכתבתם:

שם בד"ה כ' באו"ח בכתיבת משיטה כצ"ל:
שם ב"י ד"ה כ' הרא"ש כדי שתתייבש התיבה:
סי' רע"ז הגהו' מהרל"ח או"ק י"א לא ידעתי מקומו איה והוא בע"א פ' ר' ישמעאל סוגי' דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו:
סי' ר"פ ב"י ד"ה ומ"ש בנכנס הקרע והכריחו לפ' כן ולי' נ' דקו' תוס' ד"ה הא דלא עפיצן דחקו להרמב"ם:
ב"י ד"ה ושאל א"א דטעמא משום דמגניא כצ"ל:
סי' רפ"א טור סוף הסי' ומ"מ יל"ד למה לא חילק הטור בין אשכחי' בפעם ראשון וא"ל או לא מאחר דהטור פסק כרבא פ' הניזקין שם:
שם ב"י ד"ה ומ"ש נמצא ביד מין דנקטינין כלישנא בתרא ע' תר"י פ' אלו דברים גבי נוטל אדם ידיו שחרית דלא, שייך:
כה"ג לישנא בתרא אמנם הרשב"א בחי' חולין שם חולק על הא דתר"י: שם ד"מ או"ק א' צריך ליתן לו שכר חומש צ"ע הרי שינה מד' בעל הבית ואמאי צריך ליתן לו שכר חומש:
ד"מ או"ק ב' קאי אמ"ש הטו"ר צאמן על הגוילי:
סי' רפ"ב ב"י ד"ה אסור לישב על המטה וכ"כ מד' הראב"ד וכ"כ הרשב"א פ' מי שמתו:
שם ב"י ד"ה כ' הרמב"ם תפוחי זהב בביהכ"נ של כפרים הו"מ למימר של כרכים דאין ביד ז' טובי העיר למכור:
סי' רפ"ו ד"ו או"ק ב' בענין שהדלת נ' דלת לאו דווקא ה"ה מחיצת סדין: סי' רפ"ט ד"מ או"ק ג' שומר דת ישראל צ"ל דירות ישראל כ"ה בכל בו שם: שם ב"י ד"ה ומ"ש ונראה שאם שינה סכנה ואין בה מצוה טפי הו"ל להק' כדמק' הש"ס אר"פ דאמר מרובעות הל"מ וק' עלי' מההוא דעגולה הו"ל לשנויי דס"ד למצוה בעלמא וכ"ת דהתם שאני דקתני סכנה א"כ באחורי הדלת ג"כ קתני סכנה ואמנם הנ"י אפשר דווקא קאמר משום דסכנה קתני קתני לא זולת:
שם ד"מ או"ק א' דאז אינה משמש כצ"ל:
סי' רצ"ג טור שהוא ספק ספיקא למ"ש תוס' פ"ק דכתובות סוגי' דפתח פתוח דבעי' ספק אחד מתיר יותר מחבירו דאל"כ מקרי שם אונס חד צ"ע מאי ס"ס שייך כאן:
סי' רצ"ד ב"י ד"ה ומ"ש רבינו הלכך בא"י ספיקא כמי אסור ע' לעיל סי' כ"ט מ"ש הטור בשם הרמב"ם לחלק בין דרוסה לשאר טריפות:
שם ב"י ד"ה וכ' התוס' בהנאה ולא בשתיה וכ"כ הרמב"ם פ' י' מה' מאכלות אסורות:
שם ב"י ד"ה ומה שחולק הרמב"ם אפשר שטעמו דכל המיקל בארץ הל' כמותו בחו"ל:

סי' רצ"ה ב"י ד"ה ומ"ש רבי' אילן באילן נכנסין שרשי הגפן צ"ל הירק: סי' רצ"ו ב"י ד"ה ומ"ש הרמב"ם אסור לזרוע דלאו בני תורה אנן טפי מבני בשכר כ"ש דאסור כצ"ל:
סי' ש"ה ב"י ד"ה ומ"ש שהם שתי אונקיות בפ' יש בכור ובאגרת שכ' הרמב"ן מירושלים הנדפס אצל הרמב"ן על החומש כ ששקל שם שקלי קדש והיה השקל חצי אוקיא כרש"י:
שם בד"ה כ' בת"ה ועל פנויה בת כהן כצ"ל וכן הוא בת"ה שם:
סי' ש"ז ב"י ד"ה והרמב"ם שפסק שמותר להרגיל שהיה מפ' לכאורה רב חסדא דלא מוקי רישא ג"כ מה"ט וכן ר"י בר אבין ע"כ פליגי אמערבא ולמה לא נפסק בשל סופרים כר"ח ור"י בר אבין:
סי' שי"ח טור ריש הסי' וחייב במתנות ע"ש וצ"ע:
סי' שכ"ג ב"י ד"ה ומתבטלת ברוב שכ' הרמב"ן בד' הרמב"ן מיושב קו' הר"ש למה הצריכו כלל א' לאור ליבטלה ברוב:
סי' שכ"ה ב"י ד"ה ומ"ש לכן כשמצרפין משום דהוה כאויר וק' וא"כ צירוף סל ל"ל אם לא בחצר שאינה מקורה וצ"ע:
שם ב"י ד"ה כ' הרמב"ם אלא ברעבון כצ"ל:
סי' ש"ל ב"י ד"ה שני גויים שראה כן בירושלמי וע' בכ"ש על חלה פ"ד משנה ב':
סי' של"א ב"י ד"ה ואח"כ מפריש א' מי' שעקר הדין ממקומו וע' ב"ב פ"א ע"ב מבואר ג"כ דלעולם פליגי:
שם בטור סוף הסי' ומוכרו לכהן ע' משנה למלך פ"ט מה' מעשר ומ"ש שם בליקוטי:
סי' של"ג בטור בסוף הסי' דבר תורה ראשית הגז נוהג האידנא ל' הטור ק' להולמו והכי הו"ל למימר ד"ת ראשי' הגז נוהג בחו"ל אלא שנהגו העם כר' אלעאי דאמר אינו נוהג:
סי' של"ד ב"י ד"ה מנודה שנות אלא שסוקלין את ארונו כצ"ל:
סי' של"ד ד"מ או"ק כ"ד בשוגג אין מנדין וכן תרגום יונתן על פ' ויפדו העם את יונתן ארי בשלו עבד:
סי' של"ה ב"י ד"ה ויכלל אותו עם חולי ישראל ופרש"י שמתוך שכוללו והפלאה בס' פנים יפות כ' דהטעם ע"ד תפלה עושה מחצה וק"ל:
סי' של"ח בטור סוף הסי' ואם נתרפא צריך להתודות צ"ל להודות וכן הוא בטור עם הב"ח:
סי' שס"ז ב"י ד"ה כ' הכל בו ואפי' מת גוי וכ' דדווק' כשאין שם פסל: סי' ת"ב בטור סוף הסי' וכ"כ בה"ג וכן הוא בהדיא בירושלמי פ' אלו מגלחין וע' קרבן עדה שם:

ליקוטי' והערו' על ש"ע יו"ד עם נו"כ

סי' א' סעי' א' מחבר מותר ליתן לו לכתחלה ע' תבו"ש אם אין כאן מי שיבדקנו:
רמ"א יטל קבלה ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ג' אם אב יכול ליתן קבלה לבנו:
שם ברמ"א אם כטל פעם אחת ע' צמח צדק סי' ע"ג:
טו"ז בהקדמה ד"ה ואגב אורחי' וק' לא נימא המעיי' בד' תוס' לא יק' לו כלל דמי סוטה עקרם לעשות שלם בין אשה לבעלה וכמו שד' רז"ל שצוה הש"י למחוק שמו על המים לעשות שלום בין איש לאשתו וז"ש תוס' דאם לא שכב היינו ההן דזה אנו רוצים אבל בגט עיקר כוונת הגט אם ימות שלא תזקק ליבם ושפיר נקרא ההן מה שאומר אם ימות יהא גט ומה שמתחיל באם ולא ימות הוא שפותחין בזכות תחלה:
שם באו"ד אין שייך אל תפתח פה ע' תוס' פ' האומר שם כ' בהדיא כי צ"ל אם לא שכב דפותחין בזכות תחלה:
טו"ז ס"ק ב' ע' תבו"ש ס"ק י"ח:
טו"ז ס"ק ג' דלכתחלה צריך סכין ארוך אינו מדוקדק דאפי' בסכין ארוך אסור בקדשי' לכתחלה:
טו"ז ס"ק ו' ע' תבו"ש ס"ק כ:
באו"ד ותו בסי' י"ח כצ"ל:
באו"ד בפלוגתא דר' טרפון ור"ע כצ"ל:
ש"ך ס"ק א' ע' ש"ד חו"מ ססי' ל"א ותומים שם וע' בית שמואל סי' ע"ז ס"ק א:
ש"ך ס"ק ב' לקמן ססי' ס"ה ע' פמ"ג:
ש"ך ס"ק י"ז ע' תבואת שור:
ש"ך ס"ק ח' ע' תבואת שור ס' ב' סעי' י"ח:
שו"ע סעי' ג' רמ"א ומי שדרכו ע' נודע ביהודה מה"ת חלק יו"ד סי' א': ש"ך ס"ק י"ק ע' תבו"ש:
ש"ך ס"ק כ"א ע' תבו"ש:
שו"ע סעי' ה' וקטן ע' תבואת שור:
ש"ך ס"ק כ"ג כשדרכו בכך ע' פרי מגדים ותבואת שור:
שם ש"ך ס"ק כ"ה או מומחה ע' פרי מגדי' ותבואת שור וצ"ע:
שו"ע סעי' ה' רמ"א הג"א רפ"ק דחולין כצ"ל:
טו"ז ס"ק ט"ו ורסי' ק"כ כצ"ל:
שם באו"ד לשחוט ע"י גוי ע' פרי מגדים וכד' הב"ח עיקר:

שו"ע סעי' ז' ע' תבואת שור:
ש"ך ס"ק ל' ע' פרי מגדים ותבואת שור:
ש"ך ס"ק ל"א רק שיודע לברך זה סותר למ"ש ס"ק ל"ב וגם למ"ש ס"ק ל"ב לק"מ דהוא טרוד בשחיטתו:
טו"ז ס"ק י"ז ע' תבואת שור:
שו"ע סעי' ח' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' ז':
טו"ז ס"ק י"ט והוא אסור לא ידעתי למה הרי בערוה הרהור מותר: טו"ז ס"ק כ"א אבל מ"מ אם יתרץ ע' תבו"ש:
שו"ע סעי' י"א ע' תבואת שור וע' נודע ביהודה מהדורא קמא חלק יו"ד סי' א' ותשו' חתם סופר חלק יו"ד סי' ה' וסי' ו' וסי' ט' וסי' י' וסי' י"ג:
שו"ע סעי' י"ג ע' צמח צדק סי' ק"ז:
טו"ז ס"ק כ"ב לקמן סי' קפ"ה כצ"ל וע' תבואת שור:
נקודת הכסף ס"ק ב' דא"כ בכל מקום ע' סנהדרין פ"ו ע"א תוס' ד"ה בני ישראל:
באו"ד בעריות נמי צ"ל בדם נמי:
שם ס"ק ו' בש"ך ס"ק ח' כצ"ל:
על כן לא בעי צ"ל עד כאן:
סי' ב' טו"ז ס"ק א' ע' פרי מגדים:
באו"ד שהרי נצטוה וק' א"כ אמאי אמרי' פ' הניזקין דמומר אינו בקשרתם וכתבתם הרי נצטוה:
ש"ך ס"ק ב' ע' תבו"ש:
באו"ד משמע בד' הרמב"ם ע' פרי מגדים:
שו"ע סעי' ב' ע' תבואת שור:
שם רמ"א ע' תבואת שור תשו' חתם סופר חלק יו"ד סי' ב', ג' ד' י"א כ"ב וע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא בתרא סי' ב' ג':
ש"ך ס ס"ק ח' בסוה"ד ע' פרי מגדים:
טו"ז ס"ק ו' ע' תבואת שור:
שו"ע סעי' ד' ע' תבואת שור וע' נודע ביהודה מהדורא בתרא חלק יו"ד סי' ה':
טו"ז ס"ק ז' ע' תבו"ש:
שם באויד בתורת הבית הקצר כצ"ל:
באו"ד שלא ראו ס' תורת הבית הארוך כצ"ל:
ש"ך ס"ק י"ז שוחט לעכו"ם ע' פרי מגדים:

סי' ב' ש"ך ס"ק כ' וכ"מ ברמב"ם ע' ברא"ש וצ"ע:
שו"ע סעי' ז' ע' תבואת שור:
ש"ך ס"ק כ"ב ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מה"ק סי' ב':
שו"ע סעי' ט' רמ"א ע' יש"ש פ' השוחט סי' ו':
שו"ע סעי' י' ע' תבואת שור:
נה"כ בטו"ז ס"ק י"ד וכן מוכח להדיא ע' ע"א נ"ד שם כ' תוס' כן בהדיא: ש"ך ס"ק כ"ד ע' תבו"ש:
שו"ע סעי' ג' ע' תבואת שור:
שם טו"ז גבי ושחט צ"ע התם אית לן תרי קראי ושחט וזבחת וחדא בחולין וחדא בקדשי' דאטו ארב כהנא מקשי':
סי' ד' שו"ע סעי' א' ע' תבואת שור:
שו"ע סעי' ב' ע' תבואת שור:
ש"ך ס"ק ד' והא דמייתי ע' בתורת הבית הארוך ובמשמרת הבית שם וד' הש"ך צ"ע:
שו"ע סעי' ד' ע' תבואת שור:
טו"ז ס"ק ד' ותימא על הבית יוסף ורמ"א הד"מ הביא ד' הר"ן כאן ודחה דבריו והב"י הביאו לקמן קמ"ה עיי"ש:
באו"ד מההיא דשנים אוחזין בסכין ע' בדק הבית להרא"ה שיישב זה: ש"ך ס"ק ה' וקח לי אחר כצ"ל:
שך ס"ק ח' שפי' כן בב"י ע' בר"ן שם:
סי' ה' שו"ע סעי' א' ע' תבואת שור:
שם טו"ז ס"ק ד' ע' תבואת שור:
סי' ו' ש"ך ס"ק ח' ומ' בש"ס ע' פרי מגדים ולי כ' דר"ז דומיא דר"פ וכי היכי דלר"פ בעוף מ' דיעבד דווקא ה"נ לר"ז האי דיעבד משום סכין למטה:
סי' ט' דגול מרבבה בסוה"ד וע' פרי מגדים בשפתי דעת:
סי' י' טו"ז ס"ק ו' ובזה מהני אם אינו בן יומו:
שם ש"ך ס"ק ו' ע' תבואת שור:
שם ש"ך ס"ק י"ד ואף להרשב"א מ' לכאור' דהרשב"א מחמיר אמנם היינו דווקא אם לא הדיחו וקנחו כלל משא"כ אם הדיחו כ' בחי' בהדיא אפי' בסכין של גוי דא"צ קליפה עיי"ש בחי' אמנם בצונן הוא שמיקל בהדחה: סי' י"א טו"ז קנסינן לי' ע' פרי מגדים:
טו"ז שם ס"ק ד' אפי' מקבלו בכלי או לתוך הים כצ"ל:
שם באו"ד שבספינה לתוך הים אסור כצ"ל:

סי' י"ג ש"ך ס"ק י"א ע' תבואת שור וד' הש"ך צע"ג:
שו"ע סעי' ה' ע' תשו' חתם סופר חלק יו"ד סי' י"ב:
ש"ך ס"ק י"ז ואם כן כשיש לו פרנסה וע' בר"ן דלא כ' כן:
סי' י"ד ש"ך ס"ק א' ע' תבואת שור ס"ק ו':
סי' ט"ו שו"ע סעי' ב' ע' תשו' חתם סופר חלק יו"ד סי' ט"ז:
שם טו"ז ס"ק ב' דאיברים פנימיים כצ"ל:
ש"ך ס"ק ב' הג"ה מא"ז ודברי הא"ז הם בירושלמי רפ"ק דביצה וע' קרבן עדה שם:
סי' ט"ו טו"ז ס"ק ד' ע' נודע ביהודה מה"ת חלק יו"ד סי' ו': ש"ך ס"ק ד' ואפי' הגוי מסיח לפי תומו וצ"ע ל' והנקחים ממנו שכ' המרדכי:
סי' ט"ז ש"ך ס"ק ט"ו ע' תבואת שור אות ל"א:
ש"ך ס"ק ט"ז ע' תבואת שור אות ל"ב:
שו"ע סעי' י"ב ע' נודע ביהודה מה"ת חלק יו"ד סי' ח':
ש"ך ס"ק כ"ג דהיכא דבידו נאמן אבל לחומרא דווקא ולא לקולא וע' מנחת יעקב סי' נ"ט ס"ק ז':
סי' י"ז שו"ע סעי' א' ע' תשו' חתם סופר סי' כ' חלק יו"ד:
סי' י"ח שו"ע סעי' ב' עי' חתם סופר חלק יו"ד סי' ט"ו:
ש"ך ס"ק ד' וע' בראי"ש תמצא כד' הב"ח וע' ברשב"א תורת הבית הארוך תמצא כד' הש"ך:
ש"ך ס"ק ח' רישא דסכינא צ"ל חורפא:
שו"ע סעי' י"א בהגה ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ק"מ:
ש"ע סעי' י"ד ע' נודע ביהודה מה"ק חלק יו"ד סי ו' ז':
ש"ך ס"ק כ"ב בסוה"ד ועיי' ס"ק כ"ה כצ"ל:
טו"ז ס"ק י"ב במרדכי בשם ריב"ק ע' הגהת אשרי שם תמצא דריב"ק חולק לגמרי על הר"ן וא"כ אין ראיה מדבריו:
ש"ך ס"ק כ"ו צ"ע לא ידענא מאי קושיא דבר זה תליא בחילוק שיש בין מפרקת לשובר בה עצמות והמחבר פסק כב' החילוקים לחומרא:
טו"ז ס"ק ט"ו בסוה"ד אירע לו הוראה בשחיטה כצ"ל:
סי' י"ט ש"ך ס"ק ג' חוץ מברכת המזון לאו דווקא דגם ברכת התורה דאורייי':
סי' כ' ש"ך ס"ק א' וכדאי' בתוס' שם עיין שם וצ"ע:
טו"ז ס"ק ב' בסוה"ד יש לחלק צ"ל להקל פרי מגדים:

טו"ז ס"ק ז' אבל כשאינו מגביה ע' פרי מגדים שפתי דעת וצ"ע: ש"ך ס"ק ח' לא שייך למגזר וע' בר"ן שכ' הטעם משום צער בעלי חיים וזה לא שייך לכאורה כ"א בלא החזיר וא"כ שפיר שייך למגזר משום צער בעלי חיים דאוריי' אף דלענין אי' לית לן בה ואמנם ע' בתורת הבית הארוך דמפ' לד' תוס' כד' הש"ך ע"ש ודוק:

סי' כ"א טו"ז ס"ק ב' לענין טריפה ע' בר"ן במתני' פ' השוחט: סי' כ"ב ש"ך ס"ק ו' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק נ' ועיי"ש:

ש"ך ס"ק י' בהגה שם ע' מנחת יעקב סי' ל"ד ס"ק ט':

סי' כ"ג שו"ע סעי' ב' ע' תשו' חתם סופר חלק יו"ד סי' כ"א:

שם בהגה ואם נמצא ע' פנים מאירות חלק ב' סי' מ"ב בענין אם חתך באצבעו:

ש"ך ס"ק ד' ודקדק כן מדקאמר עד שיצא כצ"ל:

שם רמ"א סעי' ו' והמנהג להטריף ע' נודע ביהודה מה"ת חלק יו"ד סי' י"ג:

סי' כ"ד ש"ך ס"ק י' ע' פרי מגדים:

ש"ך ס"ק כ"ג ע' פרי מגדים:

באו"ד ומד' הרמב"ן והמעיין בד' הרמב"ן שם מ' אפכא וכן בתוס' מ' אפכא לד' בה"ג ואפשר יש כאן טעות סופר וצ"ל דמד' הרמב"ן מ' דטריפה ומד' תוס' מ' דכשירה:

ש"ך ס"ק כ"ד ע' פרי מגדים:

ש"ך ס"ק ל' ויקרענהו צ"ל ויעקרנהו אבל משום בל תשחית לכאור' אסור: טו"ז ס"ק י"א והוה לי' למימר טעות הדפוס צ"ל והלל"מ ר"ת והלכה למשה מסיני וכן הוא בר"ן:

טו"ז ס"ק י"ד ע' פרי מגדים ואני כתבתי בחידושיי דוודאי יוכל השוחט לעמוד על זה אלא אם לא בדק לא חזר ומרגיש מנפשי':

טו"ז ס"ק י"ז ע' פרי מגדים:

סי' כ"ה טו"ז ס"ק ד' ולא ממשנה השוחט בלילה ע' תבואת שור:

סי' כ"ז ש"ך ס"ק ב' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' י"ח י"ט:

טו"ז ס"ק א' תשו' הגאון מהר"י לוי ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' כ"ג: באו"ד סדר קדשים וזרעים וטהרות זרעים נוהג גם בזמן הזה בא"י וגם טהרות עדן היו נוהגין בימי חכמי הש"ס:

סי' כ"ח שו"ע סעי' ד' רמ"א בופל"י שהוא שור הבר עסי' רצ"ז ש"ך ס"ק ה':

ש"ך ס"ק ה' לא מברכין בציצית ותפילין הנה במזוזה וציצית שפיר יש ליישב כיון דמקטנותו לא היה בלא ציצית ובלא מזוזה אימתי יברך שהחינו וגם בתפלין י"ל כיון דמחנכין הקטן בתפלין קודם י"ג שנה ואז לא שייך שהחינו דעדן אינו מצוה וממילא גם בתר הכי שוב לא מברך כמו בציצית כנ"ל ועוררני תלמיד א' דלפי"ז גר היה לו לברך

על כלם שהחינו: ש"ך ס"ק ז' דאינה מברך משום גזירה ומ"מ צ"ע למה לא נגזור משום גזירה שמא יתיר חלבו דהרי עכ"פ החלב אסור משום דלמא חוששין לזרע האב וא"כ גם בתייש הבא מן הצבייי' נגזר:

ש"ך ס"ק י"א בסוה"ד והוא משנה צ"ע דאטו אם כסהו הרוח קיים מצוה והרי אם חזר ונתגלה חייב לכסות:

ש"ך ס"ק כ"א בסוה"ד ובעט"ז ע' פרי מגדים:

טו"ז ס"ק ח' כמבטל חבירו וכו' ע' פרק הגוזל קמא גבי אילן העומד לקוץ ובא אחר וקצצו דחייב ליתן לו עשרה זהובים אף דליכא ברכה כלל: טו"ז ס"ק י' תלוי לפי השיעור צ"ע מה ענין שיעור לכאן וע' מ"ש פרי מגדים בטו"ז ס"ק י"ב וזה לא שייך כאן:

טו"ז ס"ק י"ב ע' פרי מגדים:

נקודת הכסף סי' י"ג ס"ק ד ולפע"ד אף דיעבד כצ"ל:

שם ס"ק ו' נמשך אחרי העט"ז כצ"ל:

שם באו"ד מ"מ מ"ש באות ט' כצ"ל:

סי' י"ד בש"ך ס"ק י"ב כצ"ל:

שם סי' ט"ו ס"ק א' למי שיודע דרכו כצ"ל:

שם ס"ק ב' כאילו רמא לא ראה כצ"ל:

שם סי' ט"ז ס"ק ט"ו ע תבואות שור:

סי' י"ט ס"ק ט' אם לא בירך קודם כצ"ל:

סי' כ"ט טו"ז ס"ק א' דאס"ס קאי צ"ע מ"ש דרוסה מכל איסורין המפורשין בתורה דאמרי' בהו ס"ס להקל וע' פרי מגדים:

שם טו"ז ס"ק א' שם באו"ד דגם הך טריפה הזהיר הכ' כצ"ל:

ש"ך ס"ק ד' היינו בתחלת ברייתה ולא כ"כ רש"י חולין שם וע' כ"מ פ"י מה' שחיטה:

ש"ך ס"ק ה' ודלא ככסף משנה צ"ע הרי גם הרמב"ם כ' כן בהדיא:

ש"ך ס"ק ט' ודלא ככ"מ שם ע' מה שכ' לעיל ס"ק ד' וגם בזה תימא וצ"ע:

שם נקודת הכסף בסוה"ד לקותא הוה בכלל חסורה ונטולה כצ"ל:

שם דגמר כמבואר לקמן סי' כ"ז כצ"ל:

באו"ד ויחי' י"ב חדש צ"ע דאטו טריפות זה מן הבטן ואי נמי נימא דידעי' מחיים שהיה לו לקותא מי ידעי' דמטיא למקום חריץ:

סי' ל' שו"ע ע' נודע ביהודה מהדורא קמא חלק יו"ד סי' ה' מהדורא תנינא סי' י"ב י"ח י"ט:

שם ובעוף המים ע' צמח צדק סי' ע"א:

סי' ל"א טו"ז ס"ק ד' כ"כ ד"מ צ"ל תה"ד:

סי' ל"ב שו"ע ע' נודע ביהודה מה דורא תנינא סי' י"ז ומהדורא קמא סי' כ"ב:
סי' ל"ג שו"ע ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' ח' ט' ומהדורא תנינא סי' ט"ו
חתם סופר חלק יו"ד סי' כ"ד כ"ה כ"ו כ"ז כ"ח כ"ט: שם שו"ע סעי' א' רמ"א שניטל
חרטומו וע' פרי חדש תבואות שור בענין ערלת הלשון:
שם ש"ך ס"ק ד' דלא הוה אלא טריפה ע' בכורות כ' ע"ב תוס' ד"ה חלב וע' רש"א שם
דנקובת הוושט לאו בכלל נבילה ופסוקת הגרגרת דווקא הוה נבילה:
ש"ך ס"ק ח' וכן דעת התוס' וע' רש"א שם שדוחה:
שם ש"ך ס"ק ה' ו' מהרמב"ם שהבאתי וכ"כ הרמב"ם בהדיא פ"ו מה' שחיטה הל' ב':
שם ש"ך ס"ק ו' אבל וושט כיון דאוכלין ומשקין וכו' ר"ל כיון דאכלה בי':
טו"ז ס"ק ט' מריאה בסי' ל"ו כצ"ל:
שם באו"ד כמו הריאה צ"ע דא"כ מאי קאמר הש"ס אנקוב עלאה ולא אנקב תתאה כשר
מדנגלד עור העליון כשר שאני נגלד דניטל משא"כ ניקב יוכל להיות ע"י חולי וסופו
להתפשט בכולו:
שם ש"ך ס"ק ט"ז דדווקא כשנמצא הקוץ ע' תורת חיים חולין שם פי' ד' הכסף משנה:
שם ש"ך ס"ק י"ז בסה"ת ססי' י"ד עיין שם:
שו"ע ס"ק ט' בעירנו ע' פנים מאירות חלק א' סי' א' וחלק ב' סי' ק"ג וע' צמח צדק סי' י"ז:
טו"ז ס"ק י"ח כוונת הטו"ז דאין הלקותא מחמת דברים שמלעיטין בהם כד' הש"ך
בנקודת הכסף כ"א ההלעטה מצד עצמה ע"י שמאכילין אותה בע"כ מבי' חולי בוושט:
שם נקודת הכסף ס"ק ט"ז אינו כלום וע' בר"ן שם וצ"ע:
סי' ל"ד נקודת הכסף סעי' ב' בהג"ה שהאיסר א' מצ"ו וע' לקמן בסוה"ד ולי נ' דהתם
לענין משקל הכסף אבל הסלע היה עב והאיסר דק וא"כ אין ללמוד מזה ועי' עדיות פ"ד
משנה ב' שיעור איסר ד' גרעיני' שעורה במשקל:
שם שכ' ס"ק כ"ב בסוה"ד עי' פרי מגדים:
סי' ל"ה שו"ע ע' נודע ביהודה חלק י"ד מהדורא קמא סי' י"א ומהדורא תנינא סי' י"ט
וחתם סופר חלק יו"ד סי' ל', ל"א, ל"ב:
שם טו"ז ס"ק ב' דמדינא ליכא איסורא לכאורה אדרבא דמשום דמדינא ליכא איסורא
הו"ל דברי' המותרי' ואחרים נהגו בהם איסור ואין אתה רשאי להתיר בפניה' וע' בש"ך
ס"ק י"ד:
סי' ל"ה שו"ע סעי' ה' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קנ"ז:
ש"ך ס"ק מ"ז העומד בדרי דאונה אולי צ"ל שלא בדרי ור"ל יתרת מקמא וע' טו"ז:

סי' ל"ו שו"ע עי' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' י"ג וחתם סופר חלק יו"ד סי' ל"ה:
שו"ע סעיף ה' וכן אם נמצאו עליו תולעי' ע' ח"ס חלק יו"ד סי' מ"ד: שו"ע סעיף ח' בהג"ה והמנהג להכשיר ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' ח':
שם טו"ז ס"ק י"ג הו"ל לשנויי ובד' נקודת הכסף בסמוך גבי חסרון רביעית גם זה מיושב:
שו"ע סעי' ט' ל' רמב"ם פ"ז דין ו' ע' לחם משנה שם בסרכות ע"ג אטום: טו"ז ס"ק י"ד מדאי' בגמ' וכ"כ חי' ר"ן שם:
ש"ך ס"ק ל"ג ע' מנחת יעקב כלל צ"ב ס"ק א':
סי' ל"ז שו"ע ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' י"ד וחתם סופר חלק י"ד סי' ל"ו, ל"ז, ל"ח ל"ט, מ' ומ"א:
שו"ע סעי' ב' עי' פכים מאירות חלק ב' סי' קנ"א:
טו"ז ס"ק ג' שאינו אלא הפשטת ליחה:
שו"ע סעי' ג' בהג"ה רשב"ם וריב"ש צ"ל רשב"ן:
שו"ע סעי' ד' עי' מהר"י טראני חלק ב' סי' י"א ועיין שם:
סי' ל"ח שו"ע עי' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' י' וסי' י"ד וחתם סופר סי' ל"ד וסי' מ"ד:
טו"ז ס"ק ד' ומ' אף אם האדים לכאור' הוא פלוגתת הר"ן והרא"ש ריש אלו טריפות גבי וושט אין לו בדיקה:
סי' ל"ט טו"ז ס"ק ג' שהריאה שואבת ע' ברכות ס"א רש"י ד"ה ריאה שואבת תמצא דאין הכוונה דהריאה שואבת מבפנים כי אין משקה נכנס תוך הקנה כ"א ע"י שהריאה ספוגיית שואבת מבחוץ מהכרס וכיוצא בו וכן הוא לענין הסירכות המשקה הנשאב נקפא מבחוץ בנקב שיש בריאה ומהקפוי נעשה הסירכא ואין ד' הטו"ז מטין כן וצ"ע:
ש"ך ס"ק כ"ט דמקילין במיעוך לי לא דבריו הייתי אומר דאין זה ענין דאם הסרכא ריר בעלמא עוברת ע"י מיעוך אבל ע"י כיפוח אדרבא דבר רך אינו מתנתק ודבר קשה מתנתק:
שו"ע סעי' י"ג בהג"ה עי' פנים מאירות חלק ב' סי' פ"ט:
שם באו"ד וכן מ' מל' מהרי"ו שייך לקמן אחר ואין חילוק בין סרכא לסרכא:
ש"ך ס"ק ל"ב דאי' להדיא ברי"ף וברמב"ם ביצה שם בפי' המשנה ביאר כן בהדיא:
שו"ע סעי' י"ז בהג"ה הכניס ידו רצה לומר דרך בית השחיטה עי' בב"י: טו"ז ס"ק כ"ג הנלע"ד דפשוט וכן כ' בהגהות מהרל"ח על שם כנסת הגדולה בשם פליטת ב"י עיי"ש:
סי' מ' שו"ע חתם סופר חלק יו"ד סי' מ"ב מ"ג:
שם טו"ז ס"ק ב' ע' הגה' אשרי פ' אלו טריפות בשם ר"ש הובא סס"י ל"ד מ' כד' הב"ח:

שו"ע סעי' ד' ע' פרי מגדים כאן אם נמצא אצל הלב כיס מים זכים: שו"ע סעי' ו' ע' פנים מאירות חלק א' סי' כ"ג וחלק ב' סי' קפ"ד, וכ' דלהכי נקיט המחבר ל' יש מי שאומר דמ' לי' דהר"ש בהג"ה אשרי הובא סס"י לד' חולק בזה:

שו"ע סי' מ"א ע' ח"ס חלק יו"ד סי' מ"ד מ"ו נ"ה, ועי' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק כ"ד:

שו"ע סעי' ב' עי' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק כ"ה וס"ק כ"ו:

ש"ך ס"ק ג' היינו משום דבכבד וכ"כ הלחם משנה פ"ח עיי"ש:

שו"ע סעי' ו' עי' צמח צדק סי' ק"ב:

טו"ז ס"ק ד' מחט בטחול צ"ע דבטחול וודאי לאו דרך הקנה אתא ומאן דמכשיר מכשיר מטעם שכ' הטו"ז בסי' מ"ג:

טו"ז ס"ק ה' לתלות בקופה צ"ל בקנה:

באו"ד כ' הב"י ורמ"א כאן:

באו"ד באחד מאיברים התלויים בקנה כצ"ל:

שו"ע סעיף ח' בהג"ה ואם נסרך ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קכ"ט ועי' צמח צדק סי' מ"ט:

שם באו"ד יש שם קוץ ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ל"ב:

שו"ע סי' מ"ב ע' צמח צדק סי' ט':

ש"ך ס"ק ד' עי' טו"ז סי' צ"ח ס"ק ב' ועי' מנחת יעקב כלל פ"ח ס"ק ד': באו"ד וקרוב הדבר הק' תלמיד אי הא אי' כמי ימצא טעם מר מ"מ טעם טעם בשר שאינו מלוח והיה אפשר לומר דבכבד לא חמיר כולי האי כבשר ואולי דלכאורה בשר אומצא הרי שרי אלא דהדחה מיהו במעי והתם אי אפשר דאם ידיח לא ירגיש טעם מליחה משא"כ כאן שפיר ידיחנו תחלה ומ"מ כ' כיון דלאחר צלייה ג"כ מרגיש טעם מרה שפיר טפי לצלותה:

ש"ך ס"ק י"ב ואילים ר"ל חיה הנקראת איל ועי' פרי מגדים:

שו"ע סעי' ח' למטה סמוך לזנבו עי' מנחת יעקב כלל ס"ח ס"ק ו':

ש"ך לסי' מ"א נקודת הכסף ס"ק ב' בסוה"ד אינו כלום כ' דכוונתו דא"כ למה נקט כנגד בכי מעים דווקא:

שו"ע סי' מ"ג עי' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' ט"ז, י"ז: טו"ז ס"ק א' ע' פרי מגדים ומנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ב' ג':

טו"ז ס"ק ב' ע' פרי מגדים ועי' מכחת יעקב כלל פ"ט ס"ק א':

שו"ע סעי' ב' ע' פנים מאירות חלק ב סי' קכ"א:

טו"ז ס"ק ג' ואינו מועיל בסתימת חלב כצ"ל:

שו"ע סעי' ה' ע' צמח צדק סי' צ"ח:

טו"ז ס"ק ט' נ' לי דמה שאסרו ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ד': סי' מ"ד שו"ע ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' מ"ז:
שם טו"ז ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק י"ו:
שו"ע סעי' ב' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ק"כ מ"ש בענין זה וע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק ב':
שם ש"ך ס"ק ה' מוכח בש"ס ע' פרי מגדים:
שם ש"ך ס"ק ח' כ' ר' שמואל בן חפני עי' פנים מאירות חלק ב' סי' כ"ו: שו"ע סעי' ד' ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק י"ט:
שם ש"ך ס"ק ט"ז ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק כ"א:
באו"ד אבל מהרש"ל ע' פרי מגדים:
שם באו"ד אפי' לקולא צ"ע ועי' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק כ':
סי' מ"ה שו"ע עי' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא תנינא סי' כ"ה: ש"ך ס"ק א' ע' מנחת יעקב כלל צ"ב ס"ק י"ב:
שם שו"ע סעי' א' בהג"ה והכי נהוג הג"ה זאת שייכא אחר סעי' ב': סי' מ"ו שו"ע ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' י"ט ומהדורא תנינא סי' כ"ב וח"ס חלק יו"ד סי' מ"ח:
טו"ז ס"ק ג' ואם יוצאין לחוץ כצ"ל מצאתי מוגה:
טו"ז ס"ק י"א ע' בזה בר"ן פ' אלו טריפות שם ומ"מ מדלא תי' תוס' כן מ' דלית להו לחלק:
טו"ז ס"ק י"ג ומוכח דנעשה מחיים וכ"כ רש"א שם בשם המרדכי:
ש"ך ס"ק ל"ב ע' מנחת יעקב כלל צ"ד ס"ק ז':
שו"ע סעי' י"א ע' מנחת יעקב כלל צ"ד ס"ק ט"ו:
טו"ז ס"ק י"ז מראה מקום התחיבה כצ"ל:
סי' מ"ט שו"ע ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' י"ח וחתם סופר חלק יו"ד סי' כ' כ"א:
ש"ך ס"ק ד' ע' פרי מגדים:
באו"ד ואין קורט דם כ' דשביל לא גרע מקורט דם:
שו"ע סעי' ב' ע' מנחת יעקב כלל צ"ה ס"ק ד':
ש"ך ס"ק ו' סי' ל"ו ס"ק י"ז וע' פרי מגדים שם דאוסר:
טו"ז ס"ק ג' בס' הליכות עולם ולפבינו בתוס' ישני' כתובות שם: סי' כ' שו"ע סעי' א' בהג"ה כל מקום ע' טו"ז ססי' מ"ח:
ש"ך ס"ק ג' קושיות תוס' וע' בחי' רשב"א ליבמות שם ויישוב על קו' תוס':

סי' כ"א טו"ז ס"ק ג' זה דעת רש"י צ"ל רשב"א:
טו"ז סס"י ואין פוצה פה ע' צמח צדק סי' מ"ח ופנים מאירות חלק ג' סי' י"ד חולק:
סי' כ"ב שו"ע ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' כ"ב כ"ג כ"ד:
טו"ז ס"ק ב' דלאו דוקא צ"ל ולאו דווקא:
טו"ז ס"ק ט' ע' פרי מגדים:
טו"ז ס"ק י' ע' פרי מגדים:
סי' כ"ג שו"ע ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא קמא סי' כ' כ"א ומהדורא תנינא סי' כ"ג:
טו"ז ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק כ"ז:
ש"ך ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב כלל פ"ג ס"ק ל"ג:
סי' כ"ד שו"ע ע' צמח צדק סי' ע"ו בענין שבירת הביל"ג:
ש"כ ס"ק ג' ע' פרי מגדים:
ש"כ ס"ק ד' דהרי כל הפוסקי' ע' רש"י פ' אלו טריפות נ"ב על נעקרה שם שפי' ג"כ כבה"ג:
שו"ע סעי' ד' בהגה נרשם טור צ"ל תוס' וע' דגול מרבבה סי' ל"ב: סי' נ"ה שו"ע ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' נ"ו:
שו"ע סעי' ב' בהגה לפי קטנו ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא תנינא סי' כ"ג:
ש"כ ס"ק ד' ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק י"ג:
ש"ך ס"ק ז' ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק י"א:
טו"ז ס"ק ד' דכניטל אמרי' כחסר לא אמרי' כצ"ל:
שו"ע סעי' ה' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ק"כ מ"ש בענין זה: ש"כ ס"ק י"א ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק ב':
טו"ז ס"ק ז' ושוב ראיתי בס' או"ה ע' מנחת יעקב כלל א' ס"ק ו' וכלל פ"ב ס"ק ב':
טו"ז ס"ק י"א מהרי"ק דקדק ע' פכים מאירות חלק ב' סי' ק"ט אם נמצא לאחר בישול:
סי' כ"ו ש"כ ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק כ"א:
טו"ז ס"ק ו' ולומר אפילו בלא נפסק וכ"כ הרשב"א והר"ן:
סי' נ"ז שו"ע ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' כ"ז כ"ח נ"ט ס' ס"א ס"ב ס"ג ס"ד ס"ה:
ש"ך ס"ק ט' מ"ש דיש לנו דריסה צ"ל לנץ:
ש"ך ס"ק כ"ג בסוה"ד וע' ב"י וד"מ שנחלקו בזה לענין צפורן בגבו של א' מהם:
טו"ז ס"ק י"ד ע' צמח צדק סי' ק':
טו"ז ס"ק ט"ז ע' צמח צדק סי' ק"ה:
סי' כ"ז טו"ז ס"ק ט"ז באו"ד ונשארו קצת מתים ולי כ' דכוונת או"ה דקצתם מתו מעצמם בלי פציעה כלל ונודע שנדרסו ולהכי אסרם:

ש"כ ס"ק ל"ב בחזקת שאינן נדרסים כצ"ל:
ש"כ ס"ק מ"ו זהו זמן עיבורו של עוף צ"ע דדווקא בתרנגולת אמרו חז"ל כן ולא בשאר עופות:
ש"כ ס"ק מ"ח ע' חכם צבי סי' ע"ז מ"ש ע"ד ש"ך אלו ועיי"ש:
ש"כ באו"ד שאין כמוהו חיה רובא דרובא ע' פרי מגדים:
סי' נ"ח שו"ע ע' נודע ביהודה יו"ד מהדורא קמא סי' כ"ב וחתם סופר חלק יו"ד סי' ס"ו:
ש"כ ס"ק ז' ובס' אפי רברבי וכן הוא בב"י בשם תשו' רשב"א וע' טו"ז: ש"כ ס"ק ח' ודווקא שנפלה וצולעת ולא נודע שנפלה אמרי' שגרונא כצ"ל: סי' כ"ט טו"ז דדווקא שלשתן ע' פרי מגדים וע' בב"י דהטעם משום ספק ספיקא וד' הטו"ז צ"ע:
סי' ס' ש"ך ס"ק ו' ע' מנחת יעקב כלל פ"ו ס"ק ו':
סי' ס"א טו"ז ס"ק כ"ב כראה שהוא סבר:
ש"ך ס"ק ט"ו דאינו מחייב אלא משעת זביחה:
ש"כ ס"ק י"ח בהל' מעשר פ"ו דין י"ט:
טו"ז ס"ק ל' ע' תי' קו' זאת בפני משה במראה הפנים ירושלמי ב"מ פ"ה הל' ב':
סי' ס"ב ש"ך ס"ק ג' הרמב"ם פ"ט מה' מלכים כצ"ל:
ש"ך באו"ד וזה ברור לכאור' לר"ל לדידן חצי שיעור מותר מן התורה ולבן כח לא נאמרו שיעורין וא"כ שייך מי איכא מידי אא"כ גם בטהורין לדידן בעי' משהו בשר גידין ועצמות ולב"נ חייב כי לא נאמרי שיעורין אלא שי"ל דר"ל ס"ל דאבר מן החי גם לדידן א"צ וע' חולין דל"ג בתוס' שם דצדדו אי אית ליה לר"ל מי איכא מידי וע' חי' רשב"א שם:
ש"ך ס"ק י"א ע' לעיל סי' כ"ד כצ"ל:
סי' ס"ג טו"ז ס"ק ה' כדמ' לכאור' בעט"ז ע' מנחת יעקב סי' ל"ב ס"ק מ"ט:
ש"ך ס"ק ו' וכן פסק בספר תורת חיים כצל:
ש"ך ס"ק ח' בקשורים אין להקל ע' מנחת יעקב סי' ל"ב ס"ק נ"ה: סי' ס"ד שו"ע סעי' י"ג בי' המקרא נקרא עצה היינו לפי פי' אונקלס שתרגם שדרתא אבל לא לפי פי' רז"ל ע' רש"י ויקרא שם דקאי על הכליות: שו"ע סעי' כ' בהג"ה דיש לסמוך אמאן דמתיר בקליפה עי' חכמת אדם: סי' ס"ה טו"ז ס"ק ב' דין אחר ע' פרי מגדים ובס' חכמת אדם אוסר אפי' דיעבד:
שם שו"ע סעי' ז' אם שלמו לו חדשיו ע' מנחת יעקב כלל צ' ס"ק ב': שם שו"ע סעי' י"ד ע' חתם סופר חלק או"ח סי' ו':
סי' ס"ו ש"ך ס"ק ו' ע' מנחת יעקב סי' ס"ב ס"ק ה':
שם טו"ז ס"ק ד' עם הכשרים שבקערה כצ"ל:

שם ש"ך ס"ק י' נתערב רק באחד ע' מנחת יעקב סי' ס"ב ס"ק ט"ו: שם באו"ד ואפי' בנמצא על החלמון ע' מנח' יעקב סי' ס"ב ס"ק י"ג: באו"ד דכתבתי בס"ס נ"ו ע' תורת שלמי' קונטרס ספיקות המחודש' ס"ק ב': שם ש"ך ס"ק י"ג ע' מנחת יעקב סי' ס"ג ס"ק י' י"א י"ב:

שש שו"ע סעי' ח' עם ביצים ביום י"ל דדין זה תלי בב' טעמים שכ' הרשב"א על בדיקות הריאה דלטעם משום דסירכות הריאה שכיחי טעם זה לא שייך בביצים אבל לטעם דכ' כמעלים עין מן האיסור א"כ ה"ה הכא גבי ביצים:

שם ש"ך ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב סי' ס"ב ס"ק כ"א:

סי' ס"ז טו"ז ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק נ"א:

שם טו"ז ס"ק ד' על כן מבואר צ"ל עד כאן:

שם ש"כ בסוף הסימן בס' ע"ג כצ"ל:

סי' ס"ח ש"כ ס"ק א' לפי' שהקרום מפסיק צ"ל העצם כ"ה בחכמת אדם כלל ל"ג סעי' ג':

טו"ז ס"ק א' דבגמרא איתא בגמ' לפנינו ליתא כ"א רישא בכבשא: ש"כ ס"ק ח' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק ל"ו ועיי"ש:

שם ש"כ ס"ק י"ב ויש ריוח לדם כצ"ל:

באו"ד כדרך הדם שיזוב למטה ולא להתפשט כן הגי' בחכמת אדם כלל ל"ג סעי' י':

טו"ז ס"ק ז' עי' פרי מגדים:

ש"כ ס"ק ל"ד ע' מנחת יעקב כלל ל"ב ס"ק א':

סי' ס"ט שו"ע סעי' א' ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא תנינא סי' י"א י"ב:

טו"ז ס"ק ח' ע' מנחת יעקב סי' ה' ס"ק ה':

טו"ז ס"ק י"ג ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק מ"ה:

שו"ע סעי' ב' בהג"ה בלא הדחה ע' מנחת יעקב סי' כ"ד ס"ק כ' בכבד שנמלח בלא הדחה:

שו"ע סעי' ד' ע' מנחת יעקב כלל ט"ז ס"ק י"א:

ש"ך ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב ס ה' ס"ק ג':

טו"ז ס"ק י"ג וע"כ יש להזהר ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק מ"ם ועיי"ש: טו"ז ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק י"ב:

ש"ך ס"ק כ"ו ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק י"ז:

ש"ך ס"ק כ"ח ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק כ"ב:

ש"ך ס"ק ל' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק נ"ד:

טו"ז ס"ק י"ט ע' מנחת יעקב כלל ז' ס"ק ה':

באו"ד כי אין בה איסור דבוק כצ"ל:

ש"ך ס"ק ל"ז ע' מנחת יעקב כלל א' ס"ק פ':
ש"ך ס"ק ל"ח יש שם חומץ ע' סי' ק"ה מ"ש הש"ך בענין חומץ וע' מג"א סי' תמ"ז:
ש"ך ס"ק מ' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק מ"ג:
ש"ך ס"ק ס"א ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק ע':
טו"ז ס"ק כ"ג ע' מנחת יעקב כלל ד' ס"ק ח':
טו"ז ס"ק כ"ג באו"ד ובחד מנייהו סגי כאן מתחיל דבור חדש:
טו"ז ס"ק כ"ד ע' מנחת יעקב כלל ז' ס"ק ט"ז:
שם באו"ד מעשה בא לידינו ע' בשו"ע או"ח סי' תכ"ב מ"ש הטו"ז בענין זה:
שו"ע סעי' י"ב ע' מנחת יעקב סי' ז' ס"ק י' בענין כבד ששהה ג' ימים: ש"ך ס"ק כ' אח"כ מותר אף לקדירה צ"ע:
שו"ע סעי' י"ג ע' מנחת יעקב סי' ז' ס"ק ו' באווז שלימה אי מהני הדחה:
טו"ז ס"ק ל"ב וכן כ' כמי ע' מנחת יעקב סי' ג' ס"ק ס"ב:
שם באו"ד מצאתי בקובץ ע' מנחת יעקב סי' ד' ס"ק ב':
ש"ך ס"ק כ"ז ע' מנחת יעקב כלל ב' ס"ק ו':
טו"ז ס"ק מ' ע' מנחת יעקב כלל י"א ס"ק י"ד:
ש"ך ס"ק ס"ו ע' מנחת יעקב כלל י"א ס"ק ו':
טו"ז ס"ק מ"ד ע' מנחת יעקב כלל י"א ס"ק ט"ו:
שו"ע סעי' כ' ציר היוצא מן הבשר ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מה"ת סי' מ"א בענין אם היו מים בציר:
ש"כ ס"ק פ"ג שהעתיק הגה"א ר"ל הג"ה שע"ד:
טו"ז ס"ק כ"ג ע' מנחת יעקב כלל י"ז ס"ק ט"ו:
סי' ע' טו"ז ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל ט"ו ס"ק י"ד ועיי"ש:
טו"ז ס"ק ח' ספק דאוריי' צ"ע וע' מנחת יעקב כלל כ' ס"ק כ"ו: ש"כ סס"ק י"ח לענין ספיקא וכ"ה בהגה' אשרי פ' כל הבשר שם:
ש"כ ס"ק כ"ט ע' מנחת יעקב סי' ו' ס"ק כ"ד:
שו"ע סעי' ו' בהגה שהה שיעור מליחה ונפל לציר ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קס"א:
ש"כ ס"ק ל"ו ומביאה הרב בת"ח ע' מנחת יעקב סי' ו' ס"ק ה':
ש"ך ס"ק ל"ז כל זה כשלא הודחו ע' צמח צדק סי' ח':
ש"כ ס"ק מ"ז ע' מנחת יעקב סי' י' ס"ק י"ח:
סי' ע"א ש"כ ס"ק ט' ע' מנחת יעקב כלל ל"ו ס"ק כ"א:
סי' ע"ב ש"כ ס"ק ג' ע' מנחת יעקב כלל כ"ז ס"ק ג':

שם באו"ד בשם הרמב"ן ומ"מ בש"ס פסחים שם דבעי להתיר מטעם כבכ"פ צ"ל כ"ד מהראי':
שם באו"ד וכ' דנ"מ ע' מנחת יעקב סי' כ"ב ס"ק ב':
ש"כ ס"ק ה' ס' כנגד דם הלב כצ"ל:
ש"כ ס"ק ז' דלא כהעט"ז ע' מנחת יעקב סי' כ"ב ס"ק י"ב:
ש"כ ס"ק י' מיהו פשיטא ע' מנחת יעקב סי' כ"ז ס"ק ז':
ש"ך ס"ק י"א ומ"ש הרב ע' מנחת יעקב סי' כ"ז ס"ק ז':
ש"ך ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב סי' כ"ז ס"ק ב':
ש"ך ס"ק י"ז ע' חכמת אדם כלל ל"ד סעי' ז':
ש"ך ס"ק י"ט ע' מנחת יעקב סי' כ"ח ס"ק ו' וסי' כ"ז ס"ק ט"ז: שו"ע סי' ע"ג ע' מנחת יעקב סי' כ"ד ס"ק ב' בענין כבוש בכבד: שו"ע סעי' א' בהגה וכן נוהגין לאסור הכל ע' מנחת יעקב סי' כ"ד ס"ק ג' בענין הקערה:
שו"ע סעי' ג' בהגה וכן נוהגין כאן שייך טו"ז ס"ק ה':
שם טו"ז ס"ק ה' ע' מנחת יעקב סי' כ"ד ס"ק י"ז:
ש"ך ס"ק כ"ג ע' מנחת יעקב סי' כ"ד ס"ק ו':
סי' ע"ו ש"ך ס"ק ט' ע' מנחת יעקב סי' ח' ס"ק ד':
ש"ך ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב כלל י' ס"ק ט"ו:
ש"ך ס"ק כ"ג בסי' ס"ט ס"ק פ"א כצ"ל:
ע"ז ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל ו' ס"ק ח':
טו"ז ס"ק ה' זה שייך לטור סי' פ' כצ"ל:
סי' ע"ט שו"ע סעי' א' שפיה ופרסותי' חתוכי' לכאור' ע"כ מיירי שניטל לחי העליון דאל"כ הרי יכול לבדוק בשני' וא"כ הרי טריפה להרמב"ם ע' סי' ל"ג:
סי' פ' שו"ע ע' טו"ז ססי' ע"ז:
שם טו"ז ס"ק א' חלב מן הראוי להקרבה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ב' לכאור' תליא בפלוגתת ר"ת וריב"ם בתוס' ורא"ש פ' אלו טריפות שם וע' ב"י:
סי' פ"א ש"ך ס"ק ז' ס' בין כולם ע' מנחת יעקב סי' ע"א ס"ק י"ד:
שם ש"כ ס"ק ח' ולא ידענו אם יש ס' פי' שא"א לידע עיי"ש:
שם ש"כ ס"ק ט' ע' מנחת יעקב סי' ע"א ס"ק י"ט וס"ק מ"ז:
שם ש"כ ס"ק י"א ע' מנחת יעקב סי' ס"ה ס"ק י"ד:
שם ש"כ ס"ק י"ב ולי כראה ולדברי' בצים אין צריכין קרא להתרתו ול"מ כן מד' הפוסקי':

שם טו"ז ס"ק ז' ע' מנחת יעקב סי' ס"ה ס"ק ו':
סי' פ"ב שו"ע ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' ע"ד וצמח צדק סי' כ"ט: שם ש"ך ס"ק ו' מותר במסורת ובסעי' ג' מ' דבעי' ג' סימני':
שו"ע סעי' ג' זה ד' הרז"ה וכ' דעתו דדורס היינו שהורג בע"ח כמ"ש הר"ן וזה נעשה במקצת הדורסי' ע"י החרטום המשופע ובמקצת ע"י הצפורנים וכיון שחרטמו רחב וכף רגלו רחבה א"א שידרוס וא"כ שרי מדאמימר לד' תוס' ושאר פוסקי' ואין זה דומה לתרכגולתא דאגמא ול"ק וכי קניגי או בלסטרי היה:
סי' פ"ג טו"ז ס"ק ג' אי אפשר צ"ע דלמא השיר סנפיריו בשעה שעלה מן הים:
שם טו"ז ס"ק ה' לא היה שום אדם מתירו כצ"ל:
שם ט"ז ס"ק ו' ע' מנחת יעקב כלל כ' ס"ק י"ד:
שם ש"כ ס"ק י"א דרוב מוחזקין ויש עוד לומר דהתם כל אלו תחלה לא היו מוחזקין משא"כ הכא לא היה חזקת אי' כלל:
שם ש"כ ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב כלל כ' ס"ק ד':
סי' פ"ד ש"כ ס"ק ט' אבל בש"ס משמע כצ"ל:
שם ש"כ ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק י"ג:
סי' פ"ד טו"ז ס"ק ח' דס"ל כהמתירים כצ"ל:
שם באו"ד נשאלתי וכו' ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ל"ה וע' פנים מאירות חלק ג' סי' ל"ה וצמח צדק סי' נ"א נ"ב:
ש"ך ס"ק י"ז עי' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ל"ד:
שו"ע סעי' ו' ע' בר"ן פ' אלו טריפות מבואר דלמאן דפסק פרשה מתה אסורה ע"כ לא בעי שורץ ממש וא"כ צ"ל המחבר שפסק סעי' ד' דפרשה מתה אסור וכאן סתם ע"כ היינו משום דבלא"ה יש פוסקי' דלא כשמואל סמך מיהת עליי' לענין זה:
ש"ך ס"ק י"ט ע' מנחת יעקב סי' מ"ו סק"ד:
ש"ך ס"ק כ"ב לולי דמסתפינא הייתי אומר דמר כי אתרי' שהיה בארצות החמים שם רגילין להתליע ומר כי אתרי' שהי' בארצות אשכנז הקרים ועד היום בארץ בעהון אינם מתליעי' ובארץ הגר שכיחי תולעי':
שם באו"ד דפולין ועדשים כ' דצ"ל אפונין שקורין ערבסין או המה כליסין בל' ש"ס הנקראין ציזרן אבל הנקראין באהנען לא שמעתי מעולם שיש בהם תולעי':
שם ש"ך כ"ד ד' הפרישה ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ט"ז:
שם ש"ך ס"ק כ"ו ולא ברירה ע' פרי מגדים דר"ל בדיקת חוץ:
שם ש"ך ס"ק ל' ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק כ"ח:

שם טו"ז ס"ק י"א משמע אבל באם וכו' ע' מנחת יעקב סי מ"ו ס"ק י"ד: שם טו"ז ס"ק י"ב לא מהני בדיקה זו כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ט"ז ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ל':
שם ש"ך ס"ק ל"ה שאני הכי צריך עיון דסתם הרב קכ"ז כהר"ן והוא כד' רש"ל דלאו בטורח כ"א באתחזיק תליא מלתא ועי' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק ל"ב:
שם טו"ז ס"ק ט"ז מעשה בחג השבועות ע' מנחת יעקב סי' ו"ו ס"ק י"ד: שם ש"ך ס"ק מ"א דהכי נהגינן ל' זה מורה שהי' עופות כאלו שכיחים בימיהם:
שם ש"ך ס"ק מ"ב מכל בבהמה תאכלו נפקא ובעי' ג"כ מין פרסה:
סי' פ"ה ש"ך ס"ק ד' אבל ד' הראב"ד אמנם ע' בראב"ד סוף עדיות חזר בו: סי' פ"ו ש"ך ס"ק י"א ע' מנחת יעקב סי' ע"א ס"ק ג':
שם טו"ז ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב סי' ס"ג ס"ק ז':
שם טו"ז ס"ק י"ד ע' מכחת יעקב סי' ס"ד ס"ק ג':
שם ש"ך ס"ק ט"ז דקיי"ל בקליפה צריך עיון למה קליפה יקרא בריה: שם ש"ך ס"ק כ"ג ע' מנחת יעקב סי' ס"ד ס"ק ז':
ש"ך ס"ק כ"ט ע' מנחת יעקב סי' ס"ד ס"ק ג':
באו"ד מותר למכרו לו טריפה כצ"ל:
סי' פ"ז ש"ך ס"ק ז' שקדים אלא באכילה כצ"ל:
שם בא"ד היינו לאכול וצ"ע א"כ מאי זה דקאמר ואם כפל לתבשיל: ש"ך ס"ק ט' דגלי לן קראי דשרי ע' בחולין ס"ד ע"א תוס' ד"ה שאם רקמה ועיי"ש:
ש"ך ס"ק י' ע' מנחת יעקב סי' מ' ס"ק ב' וס"ק ה':
ש"ך ס"ק י"ט ע' מנחת יעקב כלל פ"ט ס"ק י"ט:
ש"ך ס"ק כ"ה ע' מנחת יעקב כלל ע"ט ס"ק כ"ד:
ש"ך ס"ק ל' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' ע"ט:
שם באו"ד דהטור ס"ל ע' דרכי משה וצ"ע:
ש"ך ס"ק ל"א ע' מנחת יעקב כלל ע"ט ס"ק ג' ד' ה':
ש"ך ס"ק ל"ו התוס' בע"ז וע' פסחי' כ"ז ט"א תוס' ד"ה עד שיהא כ' להיפך עיי"ש וע' רש"א שם:
סי' פ"ח ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק כ"א:
סי' פ"ט ש"ך ס"ק ב ע מבחת יעקב כלל ע"ו ס"ק א':
שם טו"ז ס"ק ג' ע' מנ"י כלל ע"ו ס' ד':
שם ש"ך ס"ק ז' ע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק ג':

ש"ך ס"ק י"ח ע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק י"ג:
ש"ך ס"ק כ"א ע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק י"ח:
סי' צ' טו"ז ס"ק ב' הואיל וג"ה ע' רמב"ם פט"ו מה' מאכלות אסורות הל' י"ז טעם אחר עיי"ש:
שם באו"ד מ"ש מדם ע' חי' רשב"א פ' גיד הנשה שם בשם הרמב"ן: באו"ד ס"ט לא מ' כן כצ"ל:
ש"ך ס"ק ח' ועמ"ש הב"ח ע' מנחת יעקב סי' כ"ט ס"ק י"ט:
ש"ך ס"ק י"ח ע' מנחת יעקב כלל כ"ט ס"ק כ"ו:
טו"ז ס"ק י"ב ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' פ"א:
טו"ז ס"ק י"ג ע' מנחת יעקב כלל כ"ט ס"ק ל"ח מ"ה:
סי' צ"א שו"ע סעי' ד' חלב רותח ע' חת"ס חלק יו"ד סי' פ':
ש"ך ס"ק ח' ע' מנחת יעקב סי' כ"ט ס"ק ט':
ש"ך ס"ק ח' ע' מנחת יעקב כלל כ"ג ס"ק י"א:
סי' צ"ב ש"ך ס"ק ח' דדמי לב' קדירות ר"ל דדוקא בקדירה א' אבל בב' קדירות אסור לנער וכד' הטור לקמן בש"ך:
טו"ז ס"ק ו' והדין הוא ע' פרי מגדים וצריך עיון למה לא יתן לטעום כל חתיכה וחתיכה וכל חתיכה שיש בה טעם חלב להוי אסורה וע' ש"כ מ"ש ליישב:
טו"ז ס"ק ז' דבסי' ק"א סעי' ג' כצ"ל:
טו"ז ס"ק י"א באי' דרבנן וע' ב"י כאן ושם וד' הג"א ל"מ כן: ש"ך ס"ק י"ג לרש"י שפירש ע' דרכי משה בשם הר"ן לד' רש"י ולק"מ קו' הש"כ ועיי"ש:
ש"ך ס"ק י"ד וע' ב"י שם צ"ל ביש"ש ר"ת בים של שלמה:
ש"ך ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ל"ב:
ש"ך ס"ק ט"ו אינו משום חומרא השיב א' מן התלמידים לד' האפי רברבי בנתערב רוטב של בשר צונן בחלב צונן פחות מס' מירי ואין ראי' מחלב נבילה וע' ר"ן ס"פ גיד הנשה:
טו"ז ס"ק ט"ז הא דפסק בשו"ע או"ח צ"ע הא המחבר פסק כרבינו אפרים ולרבינו אפרים ליתא לד' ר"ת דמהיכי תיתי דהרי א"צ לתי' של ר"ת ואף דרמ"א פסק כרבינו אפרים היינו לחומרא דווקא אבל לא לקולא:
טו"ז ס"ק כ"ה לק"מ ע' מנחת יעקב סי' כ"ו ס"ק כ"א:
שו"ע סעי' ט' ע' פרי מגדים:

סי' צ"ג ש"ך ס"ק ו' דגרידה ונעיצה ע' מנחת יעקב סי' נ"ו ס"ק ט"ז: סי' צ"ד שו"ע סעי' ב' וי"א דסגי ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ה': שם ש"ך ס"ק ח' הכף אסור ע' חכמת אדם כלל מ"ו סעי' ט':

ש"ך ס"ק ט"ו ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק כ"ה ל"א:

טו"ז ס"ק ח' שיש לנהוג לאכלו ע' מנחת יעקב סי' כ"ח ס"ק כ"ח: ש"ך ס"ק י"ח ולא ידעתי ע' מנחת יעקב סי' נ"ח ס"ק כ"ז:

ש"ך ס"ק כ"ב ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק כ"ו:

ש"ך ס"ק כ"ה ע' מנחת יעקב סי' ס"א ס"ק מ"ב:

טו"ז ס"ק י"ג או בתרומה א' וממאה צריך עיון:

ש"ך ס"ק כ"ח כיון שהוא דבר מועט ר"ל ואיכא ס' נגדו ע' נה"כ: סי' צ"ה טו"ז ס"ק ב' וכשאדם מבשלה צ"ל עם צבע וע' מנחת יעקב סי' ס"ג ס"ק ב':

באו"ד כל דאין צ"ל נראה לי דאין:

טו"ז ס"ק ג' ע' מנחת יעקב סי' כ"ח ס"ק א':

ש"ך ס"ק א' ע' מנחת יעקב כלל י"ז ס"ק ד':

טו"ז ס"ק ג' שנוגע לענין כ"ט בר כ"ט ולענין הכותח צריך עיון: שם שו"ע סעי' ג' ברמ"א או בכלי שני ע' מנחת יעקב כלל ל"ג ס"ק ג': טו"ז ס"ק י"ג שאנו חושבים קילוח ע' מנחת יעקב סי' כ"ח ס"ק כ"ד: טו"ז ס"ק ט"ו העשוי מחלב ע' חכם צבי סי' ק"א ועי' מנחת יעקב סי' נ"ח ס"ק כ"ו:

ש"ך ס"ק כ' היינו דהם נקיים ע' מנחת יעקב סי' נ"ח ס"ק כ"ב: ש"ך ס"ק כ"א הלא התורה לא באה ע' חכם צבי סי' ק"א:

ש"ך ס"ק כ"ה ע' מנחת יעקב כלל י"ב ס"ק ג':

סי' צ"ו טו"ז ס"ק א' גבי הקליפה צ"ל גם הקליפה:

שם טו"ז ס"ק ג' קרע"ן שנמלל אבל לא אם הריבאייז"ן חולבת:

ש"ך ס"ק ט' ואם נתבשל אח"כ פי' שהסיר הווירידין אבל לא הנטילה: ש"ך ס"ק י' ע' מנחת יעקב סי' ס"א ס"ק י"א:

ש"ך ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב סי' ס"א ס"ק י"ט:

ש"ך ס"ק י"ז ע' מנחת יעקב סי' ס"א ס"ק כ"ב:

באו"ד שבטור יו"ד סי' קכ"ב כצ"ל:

סי' צ"ו ש"ך ס"ק כ"ג ע' מנחת יעקב סי' ס"א ס"ק ל"ג:

סי' צ"ב שו"ע ע' צמח צדק סי' פ"ו:

טו"ז ס"ק א' שהמדוכה מיוחדת ע' מנחת יעקב סי' ס' ס"ק ג':

סי' צ"ח טו"ז ס"ק א' ור"ן ורשב"א פ' גיד הנשה גבי אמור רבנן בטעמא הביאו ראיה מש"ס דחלב ובשר מין א' עיי"ש ל' הרמב"ם דנקט חלב לתוך גריסין מ' אבל לתוך בשר הוה מין במינו:

שם טו"ז ס"ק ב' ע' צמח צדק סי' מ"ז וסי' ק"ז וע' ש"ך סי' מ"ב ס"ק ד' שם בליקוטים:

שם באו"ד מ"ל הראב"ד צ"ל הרמב"ם שכ' סתם כצ"ל:

שם באו"ד דבזה לא בעי' ע' פרי מגדים וצריך עיון:

ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב כלל פ' ס"ק י"ד:

שם באו"ד אפשר דסברי כרש"י לכאורה מבואר כן ברמב"ם פרק ט"ו מה' מאכלות אסורות דיותר מכדי אכילת פרס אינו אלא מד' סופרים:

שם באו"ד לענין עכו"ם מסל"ת ע' פי' ד' ש"ך אלו בחתם סופר חלק יו"ד סי' קמ"ה ד"ה ועוד ראיה ברורה עיין שם:

טו"ז ס"ק פ' ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק מ"ו:

שם באו"ד דמצינו בבשר בחלב ר"ל בשר עוף בחלב ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' מ"ג:

שם ש"ך ס"ק ח' ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק מ"ד מ"ה:

שם טו"ז ס"ק ח' ע' מנחת יעקב כלל נ"א ס"ק ט"ו מה שכ' ע"ד טו"ז אלו: באו"ד ע"כ ל' רמ"א צ"ל לשמע:

שם טו"ז ס"ק ט' ע' הג"ה אשרי פ' גיד הנשה שם:

שם טו"ז ס"ק י"א ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ס"ג:

שם ש"ך ס"ק כ"ג ע' פרי מגדים:

שם ש"ך ס"ק כ"ד וע' לקמן סי' ק"מ כצ"ל ע' פרי מגדים:

שם שו"ע סוף הסי' כל א' מצטרף ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק מ"א וצ"ע: שם ש"ך ס"ק ל"ב כגון תבלין ומלח צ"ע:

סי' צ"ט ש"ך ס"ק א' ע' מנחת יעקב סי' פ"ח ס"ק כ"א:

טו"ז ס"ק ט' ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ל"ד:

באו"ד בד' תוס' בכורות המעיין בד' תוס' שם לא כ' כ"א ל' שמא ומצאתי ראי' לד' חטו"ז ממ"ש רש"י פ' הנזקין נ"ג ע"א מזידין שידעו שפסולין בכך וכ"כ רש"י בסוגי' דרבוצה פ' השוחט גבי מנסך בשוגג שלא ידע שניסוך זה אסור:

טו"ז ס"ק ח' ע' נקה"כ ולי כ' דכוונת הטו"ז בד' ב"י דבשלמא במפי' יש לחוש שיעשה כן דאין לו הפסד כל כך דהרי לא זרק יום כי אם אסור משא"כ הכא לא חיישי' שיקח מספק היתר ויערבנו באיסור וא"כ בנפלו ונתפצעו דמי למפיל והיינו דנ"מ בין ד' הב"ח לד' הטו"ז:

שם ש"ך ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ל"ז:
ש"ך ס"ק ט"ו וע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ל"ח:
ש"ך ס"ק י"ט ע' מנ"י כלל פ"ה ס"ק ל':
ש"ך ס"ק כ"א הערלה מעלה את הערלה ע' פי' הרא"ש מס' ערלה שם ולק"מ: סי' ק' ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב סי' מ"א ס"ק ב':
באו"ד וכדלעיל סי' פ"ו כצ"ל:
ש"ך ס"ק ח' ע' מנחת יעקב סי' מ"א ס"ק ב':
טו"ז ס"ק ו' ע' מנחת יעקב סי' מ"ו ס"ק כ"ט:
סי' ק"א טו"ז ס"ק ד' ע' מנחת יעקב סי' מ' ס"ק ב':
באו"ד ולא זכר טעם זה ע סי' פ"ז סעיף י"א וצ"ע:
ש"ך ס"ק ו' ע' מנחת יעקב סי' מ' ס"ק ז':
ש"ך ס"ק ז' עי' מנחת יעקב סי' מ' ס"ק ו' וסי' מ"ב ס"ק ג':
ש"ך ס"ק י"ג ע' מנחת יעקב סי' מ' ס"ק ח':
סי' ק"ב טו"ז ס"ק ד' עי' מנחת יעקב סי' ע"ד ס"ק א':
ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב סי' ע"ד ס"ק ב':
ש"ך ס"ק ג' ע' מנחת יעקב סי' ע"ד ס"ק ג':
באו"ד בתר שמא ע' טו"ז שהביא ד' הר"ן בנדרים דמ' מדבריו דבתר טעמא אזלינן וכן מ' קצת מד' תוס' ס"פ משילין גבי מים ומלח וצ"ע אם שיורי מאכל כדה מקרי יש לו מתירין:
ש"ך וטו"ז ס"ק ח' ע' מנחת יעקב סי' ל"ט ס"ק ד' וס"ק ה':
טו"ז באו"ד ויבא לידי איסור צריך עיון דבזמן מרובה יהא הכלי אינו בן יומו:
שו"ע סעי' ג' ע' ב"ק ס"ט תוס' ד"ה כל הנלקט בסוה"ד:
שו"ע סעי' ד' בהג"ה הא דשיל"מ ע' מנחת יעקב כלל ע"ד ס"ק ט"ו: טו"ז ס"ק כ' להרי"ף מותר צריך עיון הרי הריח דמנגי' מיירי הרי"ף ג"כ הוה איסור בלוע:
ש"ך ס"ק ח' יש להחמיר וכ' דאם הכשיר אחד מהם ג"כ סגי:
ש"ך ס"ק ו' ע' מנחת יעקב סי' ע"ד ס"ק ח':
באו"ד וכן מ' מהרמב"ם לכאורה ממ"ש הרמב"ם דחמץ במשהו משום שיש לו מתירין הו"מ לאתוי ושם אפי' בטעם החמץ קאמר הרמב"ם:
שו"ע סעי' ד' בהג"ה כל איסור שלא הי' ניכר ע' ב"ק ס"ט תוס' כל הנלקט בסוה"ד וצריך עיון גדול שלא הזכיר רמ"א ד' תוס' אלו:
סי' ק"ג ש"ך ס"ק מ"ה ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק מ':
טו"ז ס"ק ד' ע' מנחת יעקב כלל פ"ה ס"ק ע"ד:

ש"ך ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב כלל ע"ה ס"ק ל"ה:
שו"ע סעי' ד' בהג"ה בשר בחלב כצ"ל:
סי' ק"ד ש"ך ס"ק ג' ע' מנחת יעקב סי' פ"ה ס"ק כ"ב:
טו"ז ס"ק א' ושרץ איסורן בכעדשה י"ל ד' רש"י דמרא דשמעתי' בע"א שם רב אשי הוא דאמר אמרטוטי אמרטט ורב אשי כ' גיד הנשה גבי פלגא זיתא דתרבי' מ' דמס' לי' אי חצי שיעור אסור מן התורה דקאמר תחלה לא תזלזל בשיעורין דרבנן ועוד הא אמר ר"י ולזה כ' רש"י דבשרץ גם ר"ל מודה דלא בעי' בי' אכילה דהרי איסורו בכעדשה:
טו"ז ס"ק ד' ע' מנחת יעקב סי' כ"ב ס"ק כ"ז:
סי' ק"ה טו"ז ס"ק א' ע' מנחת יעקב סי' ג' ס"ק ה':
באו"ד שנו"ט לשבח כשנותן בו יין ושכר ע' סי' קל"ז וצריך עיון: ש"ך ס"ק א' ע' מנחת יעקב סי' כ"ב ס"ק ט"ז:
סי' ק"ה ש"כ ס"ק ב' וצריך עיון ע' מ"ש מג"א או"ח סי' תמ"ז בענין זה: באו"ד בסוה"ד וכדלקמן ס"ק קכ' כצ"ל:
ש"ך ס"ק ה' וד' ר"ת ע' מנחת יעקב סי' ל"ג ס"ק ד':
באו"ד אבל מ"מ ע' מנחת יעקב סי' כ"ו ס"ק ט':
באו"ד שאין היד סולדת בו ע' מנחת יעקב סי' כ"ג ס"ק ד':
ש"ך ס"ק ט' ע' מנחת יעקב כלל י"א ס"ק ק':
באו"ד ואני תמה ע' מנחת יעקב סי' כ"ג ס"ק ב':
ש"ך ס"ק י"א ע' מנחת יעקב כלל כ"ג ס"ק י"ב:
ש"ך ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב כלל כ"ח ס"ק ה':
טו"ז ס"ק ט"ז ולפי"ז פשוט ע' פרי מגדים:
שו"ע סעי' ט' שומן הגיד ע' מנחת יעקב סי' ל"ח ס"ק ט':
באו"ד י"א דבהפסד מרובה ע' או"ח שם וצ"ע:
ש"ך ס"ק ל' דלא קיי"ל כלל ע' מנחת יעקב סי' ל"ו ס"ק כ"ד:
טו"ז ס"ק כ"ה ולפי המנהג ע' פרי מגדים:
סי' ק"ו טו"ז ס"ק א' לא קרעו קרעו לאחר בישולו:
סי' ק"ז ש"ך ס"ק א' ע' מנחת יעקב סי' נ"א ס"ק ב' ועיישׁ' ס"ק ו': טו"ז ס"ק ד' ע' מנחת יעקב סי' נ"א ס"ק ז' וס"ק ט':
טו"ז ס"ק ה' ע' תורת השלמים סוף קיצור כללי ספק ספיקא:
באו"ד קודם שנודע:

שו"ע סעי' ב' ועיי' ס"ק ו' צ"ל סי' ק"ל וצריך עיון אם שייך איסור וודאי בדם ביצה מבושלת:
סי' ק"ח טו"ז ס"ק א' אין אוסר פת חמץ ע' ע"א ס"ו ע"ב תוס' ד"ה רבא: ש"ך ס"ק א' ולא קאמר רבותא אמנם א"כ אמאי לא משני הש"ס אקו' דאין צולין מפני התערובות דהתם בשניהם כחושים:
ש"ך ס"ק ג' ע' מנחת יעקב סי' ל"ו ס"ק ז':
טו"ז ס"ק ד' האגוזים של מים הגידו לי תלמידיי כי גם במדינתנו ימצאו אגוזים האלו על נהר טייס וקורין אותן שוויממערום:
שו"ע סעי' א' מן הצד או למעלה ע' מנחת יעקב סי' ל"ו ס"ק ו': ש"ך ס"ק י"א והכי מוכח בש"ס ע' מנחת יעקב סי' ל"ו ס"ק כ"ו: ש"ך ס"ק י"ב בסה"ד הפסד מרובה וצריך עיון הא בהפסד מרובה לא אמרי' ריחא מלתא וע' פרי מגדים שפתי דעת לעיל ס"ק ז':
ש"ך ס"ק י"ד חמץ דאוסר במשהו וע' בד' הרי"ף פ' גיד הנשה דקרי לי' מין במינו וא"כ ה"ה בחמץ דאוסר וע' ר"ן שם:
ש"ך ס"ק כ"ו ע' מנחת יעקב סי' ל"ו ס"ק ל"ט:
סי' ק"ט שו"ע סעי' א' בהגה ויש מחמירין ע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא תנינא סי' מ"ז:
טו"ז ס"ק ב' וקיימא לן צ"ל וק"ל רות וקשה לי:
ש"ך ס"ק ט' ע' מנחת יעקב סי' ל"ט ס"ק א':
ש"ך ס"ק י"ב ע' מנחת יעקב סי' ל"ט ס"ק י"ח:
באו"ד ה"ל ספיקא דאורייי צריך עיון:
סי' ק"ו ש"ך ס"ק א' אם כן דבר חשוב כצ"ל:
סי' ק"י ש"ך ס"ק ב' ע' מנחת יעקב סי' ע' ס"ק א':
ש"ך ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב סי' ע"ה ס"ק מ"ג:
טו"ז ס"ק כ' ע' מנחת יעקב סי' מ"ט ס"ק מ"א:
ש"ך ס"ק כ"ב לא כ' כן התוס' עיי' מנחת יעקב סי' מ"ט ס"ק ע"א: ש"ך ס"ק ל"ז דבסי' ט"ז ונ"ז ובס' אבקת רוכל כ' הב"י דמסי' ט"ז לק"מ דהתם לאו באי' אכילה איירי':
באו"ד בס"ק י"ד בשם הר"ן אמנם התם קאי אקבוע דט' חנויות דהוה קבוע דאורייי והכא בקבוע דרבנן משום חשיבות וצ"ע:
טו"ז ס"ק ה' ע' מנחת יעקב סי' מ"ט ס"ק מ"ד:
ש"ך ס"ק מ"ב ע' מנחת יעקב כלל מ"ד ס"ק י"ב:
ש"ך ס"ק מ"ז ע' מנחת יעקב סי' מ"ה ס"ק ט"ו:

ש"ך ס"ק כ"ב ע' מנחת יעקב כלל מ"ה ס"ק כ':
טו"ז ס"ק י' ועל הרב רמ"א יש לתמוה ע' מנחת יעקב כלל מ"ה ס"ק כ': באו"ד בראוי' לכבד מותר מטעם ספק ספיקא כצ"ל:
טו"ז ס"ק י"ד ע' מנחת יעקב סי' מ"ה ס"ק כ"ז:
ש"ך ס"ק נ"ג לעיל ס"ק נ' כצ"ל:
ש"ך ס"ק נ"ו ע' תורת הבית לרשב"א שער התערובות בית א' שער ד' שהתיר ס"ס בדשיל"מ:
ש"ך ס"ק ס"א אבל המחבר דס"ל לכאורה למ"ש הש"ך ס"ק כ"ז דבנפל לים היינו ג"כ מטעם ס"ס וכ"כ הכסף משנה בה' ע"ז וא"כ שפיר אצטריך לאשמעינן דס' טריפה אינו דומה לכפל לים:
ש"ך ס"ק ס"ב אפי' הי' הספק וא"כ ג"כ מתורץ קו' הש"ך ס"ק ס"א דנ"מ לענין ס' אי' דרבנן:
דיני ספק ספיקא סי' א' ע' מנחת יעקב סי' מה' ס"ק כ"ח:
טו"ז ס"ק י"ד טעם זה הוא בתוס' ואמנם ברמב"ם ה' ע"ז מבואר הטעם משום ס"ס וע' בכסף משנה שם:
דיני ס"ס סי' י"ג אבל שכחתי המקום ולפנינו הוא בתוס' ישנים כתובות ט' ע"ב אבל המעיין בתוס' שם בגמ' דלא תי' כן מ' דלא ס"ל להך סברא וע' פרי מגדים יישוב ממקום אחר:
שם דיני ס"ס סי' ט"ו אלא ודאי כדפי' ולכאורה מאיש ואשה שעשו צרכי' לתוך הספל ראי' ברורה לד' הש"ך:
שם דיני ס"ס סי' ט"ז וגם באגור ע' תורת השלמים ס"ק כ"ו:
שם סי' י"ט ע' מנחת יעקב סי' מ"ה ס"ק ל"א:
שם סי' כ' ע' תורת השלמים ס"ק ל"ה ל"ו:
שם סי' כ"א ע' תורת השלמים ס"ק ל"ב:
שם סי' כ"ב ע' תורת השלמים ס"ק ל"ד:
שם סי' כ"ד ע' תורת השלמים ס"ק ז':
שם סי' כ"ח ע' תורת השלמים ס"ק ע"ב:
קיצור דיני ס"ס סי' א' ע' תורת השלמים ס"ק א' ד' ה' ז':
סי' ק"י קיצור דיני ספק ספיקא ש"ך סס"י א' ויאכלנו שנים ע' תורת שלמים ס"ק ו':
סי' ב' והספק הראשון אסור ע' תורת השלמים ס"ק ז' ח' ו':
סי' ג' ע' תורת השלמים ס"ק י':

סי' ד' הרי הס' הראשון ע' תורת השלמים ס"ק י"א:
סי' ו' וא' מהן וודאי טריפה ע' תורת השלמים ס"ק י"ב י"ג י"ד: סי' ח' לא הותרה האחרת ע' תורת השלמים ס"ק ט"ז:
סי' י' הרי הקדירה מותרת ע' תורת השלמים ס"ק י"ב ס"ק י"ט:
סי' י"א שם אונס אחד הוא ע' תורת השלמים ס"ק כ"י:
סי' י"ב שהספק הראשון מתיר ע' תורת השלמים ס"ק כ"א:
סי' י"ג ע' תורת השלמים ס"ק כ"ב כ"ג:
סי' ט"ו וכן גבינה ט' תורת השלמים ס"ק כ"ד כ"ה:
סי' י"ז חוץ מבשר שנתעלם ע' תורת השלהים ס"ק כ"ז כ"ח:
סי' י"ח ספק דרבנן לקולא אלא בדבר כצ"ל:
באו"ד וכן גבינות ע' תורת השלמים ס"ק ל':
סי' י"ט מצד עצמו ספק ע' תורת השלמים ס"ק ל"ב ל"ג ל"ד:
סי' ל"ד ע' תורת השלמים ס"ק מ"ג:
סי' ל"ה ע' תורת השלמים ס"ק מ"ה:
סי' ל"ו ע' תורת השלמים ס"ק מ"ו:
סי' קי"א טו"ז ס"ק ח' ולא נראה צ"ל ולי נראה:
סי' קי"ב טו"ז ס"ק א' שאין לו בנים פי' לגוי ע' ש"ך ס"ק ד': שם טו"ז ס"ק ח' עם אותו השכיר כצ"ל:
שם טו"ו ס"ק ט' ולכותח אני אוסר יל"ד התם הישראל נותנו לכותח ואסור משום לבטל אי' לכתחילה:
שם ש"ך ס"ק כ"ד ע' מנחת יעקב כלל ע"ה ס"ק י"ג:
שם סי' קי"ג שו"ע סעי' א' ע' מנחת יעקב סי' ע"ה ס"ק ל':
שם בהגה ע' מנחת יעקב סי' ע"ה ס"ק ל"א:
ש"ך ס"ק ו' דאפי' בבישולי גוים כ"נ דצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ח' דיש לומר דקמ"ל כצ"ל:
שו"ע סעי' י' ע' ש"ך ס"ק ח':
טו"ז ס"ק י"ג דבמקום שאין פלטר כצ"ל וע' מנחת יעקב כלל ע"ה ס"ק כ"ט: סי' קי"ד ש"ך ס"ק א' לפי שאינו עולה ר"ל ללפת הפת אינו עולה: טו"ז ס"ק ג' בפי' ד' רש"ל כצ"ל:
סי' קט"ו טו"ז ס"ק ב' דבאותו פעם אינו רואה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ח' ע' מנחת יעקב כלל פ"א ס"ק י"ב:
שם ש"ך ס"ק י"ג ע' מנחת יעקב כלל פ"א ס"ק ט"ו:

באו"ד אפי' בדבר של ישראל אסור:
שם טו"ז ס"ק ט' בטל כחמאה כצ"ל:
סי' קט"ו ש"ך ס"ק כ' ע' מנחת יעקב כלל פ"א ס"ק ג' וע' נודע ביהודה חלק יו"ד מהדורא תנינא סי' ל"ז ועיי"ש:
שם טו"ז ס"ק י"ב וכמו שכ' צ"ל ומה שכ':
סי' קט"ז שו"ע סעי' ב' בהגה מיהו בדיעבד ע' רמב"ן מלחמת ה' פ' כיצד צולין דס"ל אפי' דיעבד אסור:
שם טו"ז ס"ק ב' ע' נקודת הכסף וע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק כ"ה וע' חתם סופר חלק יו"ד סי' ק"א:
באו"ד במינו צריך שישים עוררני צורבא מרבנן א' למה יועיל ס' ביבש במקום סכנה מאחר שהדבר המסוכן עומד בעצמו אלא שהולכין אחר הרוב והרי בפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב:
שם טו"ז ס"ק ג' ע' מנחת יעקב כלל ע"ו ס"ק כ"ו:
שם שו"ע סעי' ה' בהג"ה בשעת התקופה ע' צמח צדק סי' י"ד:
שם ש"ך ס"ק ו' וטוב להחמיר ע' מ"א סי' תנ"ה דגם מעט מלח או חותם מהני:
שם טו"ז ס"ק ו' ר"ח אייר צ"ל ר"ת ראשי תיבות אייר וכו':
שם באו"ד ומזה התרתי ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' ק"ב:
סי' קי"ז שו"ע סעי' א' בהגה חוץ מן החלב ע' צמח צדק סי' ס': שם טו"ז ס"ק א' דהך רישא צ"ל דרשא:
באו"ד דלאו דאורייתא ומ"מ ק' מאי פריך הש"ס ולחזקי' וכו':
שם ש"ך ס"ק ד' דסתם חלב בחלב משל טהורה כצ"ל:
ו"ז ס"ק ד שישליך הבשר וה"ה שיכול להאכילו לפועלים ככרים וה"ט דשתיק הש"ס מזה:
באו"ד ומה שמתגדלים ומ"מ צ"ע דמטעם ארור המגדל חזירים יהא אסור ואפשר דמשו"ה מסיים הטו"ז ואין שם ישראל נקרא עליהם:
סי' קי"ח ש"ך ס"ק א' עוד יש לחלק ע' מנחת יעקב סי' ל"ב ס"ק נ"ד: שם ש"ך ס"ק ה' אלא שבר"ן ע' מנחת יעקב כלל ל"ב ס"ק כ"ו:
שם ש"ך ס"ק ז' דברים אחרים בשלו כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ד' ע' נקודת הכסף ובמנחת יעקב הגיה דכ"ע מודים ביין ול"ק קו' הנה"כ:
שם טו"ז ס"ק י' דמידע ידיע שייך לסעי' ט':
שם טו"ז ס"ק י"א והרושמים מראה מקום כצ"ל:

באו"ד ותימא איך יסמוך ע' מנחת יעקב סי' כ"ט ס"ק ט"ז:
שם ש"ך ס"ק ל"ו ע' מנחת יעקב כלל ל"ב ס"ק י"ז:
סי' קי"ט שו"ע סעי' א' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קט"ז אם כעשה חשוד ע"י גוי:
שם טו"ז ס"ק ג' במאי כתב כצ"ל:
באו"ד שמתכוין להכשיל כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ' בחלב שעל הקיבה צ"ל הכרס:
שם טו"ז ס"ק י"ג לא ידע מזה מה שאין כן כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ"ח וכ"כ המחבר בסי' צ"ט:
שם שו"ע סעי' י"ב ע' פנים מאירות חלק ג' סי' כ"ז:
שם ש"ך ס"ק ל"ו דהא בסי' ב' כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק י"ז והא דתלי' רשב"א כצ"ל:
סי' ק"כ טו"ז ס"ק ב' דלדידי' סגי בלי מ' סאה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק י"א וסכין של שחיטה ושופשיטין כצ"ל:
באו"ד כלי מחרשתו ומעצדים כצ"ל:
טו"ז סק"ה שא"צ להזכיר בברכה ולי נ' הטעם משום דיש עוד טבילות כלים וטומאתן בתורה ואנחנו בעו"ה בזמן הזה לא נצטוינו עליהם ע"כ צריכין לפרוט טבילת כלי מתכות ומ"מ כ' דבטבילת כלי זכוכית לא יאמרו כ"א טבילת כלים:
טו"ז ס"ק י"ז אלא שהגוי מסייע מ"מ צ"ע מאי מהני ברכת ישראל על טבילת גוי כיון שהגוי לא נצטווה:
סי' קכ"א טו"ז ס"ק ב' דכשיש במים ס' נ' ד' רמ"א כמ"ש הש"ך סוף סי' זה בב' כלים זה אחר זה דאורחא דמלתא להגעיל כמה כלים ביחד לכן סתם הדבר:
שם ש"ך ס"ק י' ססי' זה לענין צנון כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ז' דכבר סתר הרא"ש כצ"ל:
באו"ד באי' דאורייתא ר"ל אם מגעיל ומלבין כלי בן יומו:
שם ש"ך ס"ק כ' נתחב שם כף מי לא נאסר כצ"ל:
סי' קכ"ב שו"ע סעי' ג' שהקדירה הודחה יפה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ב' שהי' מע"ל משנתבשל כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ד' ולא כ' כן ע' מנ"י סי' נ"ט ס"ק ז':
שם טו"ז ס"ק ו' וקשה דבסי' קל"ו ע' מנחת יעקב סי' נ"ט ס"ק י"ב: שם טו"ז ס"ק ח' ובת"ח שם פוסק ע' מנחת יעקב סי' נ"ט ס"ק ט"ז: סי' קנ"ג טו"ז ס"ק א' דמ"ש הטור החמירו לאסור כצ"ל:

באו"ד רק תקרובת ע"ז כצ"ל:
שם שו"ע סעי' ד' ע' פנים מאירות חלק ב' אם לוקח השר מעשר מן היין וע' צמח צדק סי' י"ב:
שם טו"ז ס"ק י"ב באותו קילוח הולך לבור:
באו"ד לפרש ד' רב הונא כצ"ל:
שם שו"ע סעי' כ"ד ע' צמח צדק סי' ע"ה:
סי' קכ"ד טו"ז סעי' ד' וממילא בזה אסור כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ט' שהרמב"ם והרא"ה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ"ה דאם נגע ברתיחה כצ"ל:
שם שו"ע סעי' י"ד ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קס"ד:
שם טו"ז ס"ק ל"א זו המעלה טעם אחת כצ"ל ובאו"ד טעם אחר:
שם ש"ך ס"ק ע"ד נוד סתום כצ"ל:
סי' קכ"ה טו"ז ס"ק א' שהגביה כלי של יין כצ"ל:
סי' קכ"ו ש"ך ס"ק ב' בדאיכא מיגו ק"ק ע' בר"ן וריטב"א קידושין פ' האומר מתני' קדשתיה וגירשתי מבואר דבעד א' לא שייך מגו וע' תוס' כתובות פ' האשה שנתארמלה מתני' העדים שאמרו מבואר שם דלחד תי' ס"ל דיש מגו בעד א':
שם באו"ד ושטת הראב"ד והרשב"א ע' ברשב"א וצ"ע:
שם ש"ך ס"ק י' וצ"ע אהר"ן ע' בתוס' פ' האומר שם שכ' לאביי באמת שתיקה כהודאה וצ"ע:
סי' קכ"ז ש"ך ס"ק י"ד ד' הרב צ"ע ע' מ"ש ע"ד הרב אלו בית שמואל סי' מ"ב ס"ק ז':
באו"ד דכך הם הצעת ע' תשוב' רשב"א סי' תתל"ד דמ' מדבריו דלא כש"ך וע' בי"ש סי' מ"ב ס"ק ז':
שם ברמ"א הגהות מדרכי פ' האומר וכ"ה בראש פ' הניזקין לענין שותק: ש"ך ס"ק ט"ו שהוא דעת הרמב"ם וכן כ' ד' הרמב"ם סוף ה' מטמאי משכב ומושב:
טו"ז ס"ק ד' והכי מוכח מהגמ' פ' הניזקין ע' חי' רמב"ן שם דפליג: ש"ך ס"ק כ' דלא כד' מהרש"ל ע' מנחת יעקב סי' כ"ט ס"ק ז':
ש"ך ס"ק כ"ד ע' מנחת יעקב כלל ב' ס"ק י"ט ובאמת הש"ס קאי התם לאביי ואכן כרבא ס"ל:
טו"ז ס"ק ו' ע' נקודת הכסף וע' תו' רשב"א יבמות שם שכ' בהדיא כד' הטו"ז:
רמ"א סעי' א' ע' מגן אברהם סי' תל"ז ס"ק ח' ופרי מגדים שם: ש"ך ס"ק ל' וכן דבר שיש בו טרחא והוא אי' דאורייי':

באו"ד סי' פ"ד ס"ק ל"ה כצ"ל:
טו"ז ס"ק ו' וכמ"ש הרא"ש פ' הניזקין ע' בזה ברא"ש פ' המדיר וברא"ש פ' שבועות העדות דבריו סותרין אהדדי עיי"ש:
סי' קכ"ח סעי' א' רמ"א גוים שבחו"ל ע' צמח צדק סי' פ"ז:
שם טו"ז ס"ק ב' והיה ראוי להתיר:
שם טו"ז ס"ק ט' כגון בשוק כצ"ל:
סי' קכ"ט טו"ז ס"ק ב' ואם ישראל יכול לראות כצ"ל:
באו"ד ואין ישראל צ"ל ואם:
שם טו"ז ס"ק ט' דשם רמב"ם צ"ל רשב"ם:
שם ש"ך ס"ק ט"ו בסוהד' מפתח זה עד שאביא כצ"ל:
שו"ע סעי' ו' ושמע ישראל כאן שייך טו"ז ס"ק י"א:
שם סעי' ז' אם יש דרך כאן שייך טו"ז ס"ק י"ב:
שם סעי' ח' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ע"ו:
שם טו"ז ס"ק י"ח יש לסמוך על הרא"ש כצ"ל:
שו"ע סעי' י"ב ע' צמח צדק סי' ל"ג:
שו"ע סעי' י"ח הולכים להקל לכאורה דווקא ברוב גנבי ישראל ע' תוס' ב"ב שם:
סי' ק"ל שו"ע סעי' א' ע' צמח צדק סי' פ"ז:
שם טו"ז ס"ק ה' אפי' מפתח לחוד ג"כ מותר כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק י' בחזקה מסתמא צ"ל בחזקת משתמר:
סי' קל"א טו"ז ס"ק ה' למשול צ"ל למושל:
באו"ד יש לסמוך הוא ציין על רמ"א ומתחיל כאן דבור חדש:
שם ש"ך ס"ק ל"ב דרוצה בקיומו וצ"ע אטו דיעבד מותר רוצה בקיומו: קל"ג טו"ז ס"ק ב' דשם אין עשוי לגרוע כצ"ל:
קל"ד טו"ז ססק"א סוד ה' ליריאיו ויל"ד א"כ מאי פריך הש"ס ארב דימי הרי גם באי' לגו היתירא אזלי' בתר נ"ט וע' תוס' וכ"ן שם:
שם טו"ז ס"ק ד' יין לתוך ההיתר:
סי' קל"ד טו"ז ס"ק ד' ולי כ' וכ"כ בדרכי משה:
שם רמ"א סוף הסי' אפי' הי' בו צ"ע אי ר"ל יי"נ וודאי דבע"ז שלא כד' הנאתן אסור:
סי' קל"ה ש"ך ס"ק ל"א אותן שעות שחסרו כצ"ל:
סי' קל"ו ש"ך ס"ק ו' נתערב בו אח"כ וה"ה בענין טפת חלב שכ' שם הרמב"ם כוער את הקדירה כ' יותר מזה עיי"ש:

שם ש"ך ס"ק נ' וכן מ' בתוס':
שם ש"ך ס"ק ט"ז דרך קבע ע' מ"ש בזה בחכמת אדם כלל פ"א סי' י"ב: שם ש"ך ס"ק י"ח בשעת הדחק והפסד ר"ל כגון שנשברה חבית ואין פנאי להגעיל:
שם טו"ז ס"ק ז' ותו דאם כצ"ל חכמת אדם:
באו"ד נשתהה אסור כצ"ל:
סי' קל"ח ש"ך ס"ק ד' שייך לקמן גבי דין א' להם:
סי' קמ"א טו"ז ס"ק ב' ע"כ נר' דיש כ"מ:
ש"ך ס"ק כ' דהשתא דאיכא כרוב צ"ע דצורת כרוב היינו ג"כ פני אדם: סי' קמ"ב טו"ז ס"ק ד' אלא שהגחלים לוחשות אפשר שסמך על מ"ש בטור או"ח סי' תמ"ה עיין שם:
שם ש"ך ס"ק ח' ע' מ"ש בזה הר"ן פ' כל הצלמים ובמלחמת פ' כל שעה: באו"ד יחתוך הבגד צ"ע אמאי לא אמרי' כן גם בבגד שאבד בו כלאים דיחתוך אותו או"ו חיישי' לטלאי כמו במרדעת וה"נ מ"ש:
שם ש"ך ס"ק י' אלא הפסד מועט לכאורה אפי' הפסד מועט אין כאן שהרי הי' עצי איסור:
שם טו"ז באו"ד בלא"ה דחה לה שם וכ"כ הכ"מ בה' ע"א שם בשם הר' משה ע"ש:
באו"ד ודבר זה מצינו הי' יכו' להביא ראיה ממאי דבעי' בהיתר ואיסור שני' כדי לחמץ וצ"ע בתוס' פ' כל שעה שם ופ' כל הצלמים שם:
שם טו"ז ס"ק ו' מ"ש מקערות צריך עיון אטו הקערות אוסרות המאכל לכתחלה אסור לאכול בהן וכן הוא בתנור:
שם טו"ז ס"ק ז' בהדי תנור ללי"ק אבל לא ללי"ב:
שם ש"ך ס"ק י' וב"י בפי' של הרמב"ם ובכסף משנה שם לא פי' כן: שם ש"ך ס"ק כ"ג בתוס' והרא"ש דמותר אבל אסור משום אל תפנו אל האלילים גמ' שבת:
שם טו"ז ס"ק י"ג בשם צ"ל על:
סי' קמ"ה ס"ק ג' דבפ' כל הצלמים כצ"ל:
סי' קמ"ו טו"ז ס"ק ח' שהלוה לו עליה כצ"ל:
סי' קמ"ז טו"ז ס"ק א' ותנא אורחא כצ"ל:
סי' קמ"ט ס"ק א' ע' לקמן ס"ק ז' כצ"ל:
סי' קנ"ב ש"ך ס"ק ב' ע' מ"ש בזה דגול מרבבה קי"ג:
שם טו"ז ס"ק ב' כן נ' לענ"ד וע' ב"י דל"מ כן:
סי' קנ"ג טו"ז ס"ק א' והעכו"ם מוזהר כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ב' אין בזמן הזה וכן הסכים החכם צבי סי' פ"ד:

סי' קנ"ז ש"ך ס"ק ט' ומנשקים לבניהם ואחיותם בשבת פ"ק עולא מנשק לאחותי' אבי חדייהו ואמרו לה אבי ידייהו מ' אבית יד שרי וע' רמב"ן ואבן עזרא פ' ויצא ע"פ וישק יעקב לרחל:

שם שו"ע סעי' ב' רמ"א לשון דמשתמע לתרי אפי וע' ע"א ט"ז ע"ב ת"ר מעשה בר"א ועי"ש:

שם טו"ז ס"ק ז' שמא כר"ל כצ"ל:

שם טו"ז ס"ק ח' דבדין לא הי' חייב צ"ע דהרי מורד במלכות הוה וחייב מיתה מן התורה וכמו שלמד הרמב"ן פ' בחקותי מפ' כל אשר ימרה את פיך עיי"ש:

סי' קנ"ח טו"ז ס"ק א' שאין מצוה להורידם ע' רמב"ן פ' וישלח גבי מעשה שכם מ' דס"ל כב"י:

סי' קנ"ט שו"ע סעי' א' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ע"ג:

שם טו"ז סוף הסי' אשאר לאוין הכתובים:

סי' ק"ס טו"ז ס"ק א' אלו נערות צ"ל איזהו נשך:

שם טו"ז ס"ק ג' שהוא שליח צ"ל שולח:

שם שו"ע סעי' י"ג ע' נמוקי יוסף ב"מ שם ובמשנה למלך פ"ה ממלוה: שם ש"ך ס"ק כ"ב אין אי' לבני נח ע' ש"ך חושן משפט סי' קפ"ב וצ"ע: באו"ד קמ"ט צ"ל קס"ט:

סי' קס"א טו"ז ס"ק א' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ע"ד:

שם טו"ז ס"ק ב' ע' משנה למלך פ"ד ממלוה הל' ד' בסו"ד דלא כ' כן: סי' קס"ב טו"ז ס"ק ב' וברשותא צ"ל וברשותה:

סי' קס"ג שו"ע סעי' א' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ח':

שם שו"ע סעי' ב' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ע"ב:

סי' קס"ד טו"ז ס"ק א' לכולי מלתא צ"ל לכולי עלמא:

שם טו"ז ס"ק ה' ופשוט הוא ע' פני משה במראה הפנים ב"מ פ"ה הל' ז' מ"ש ע"ד טו"ז אלו וצ"ע:

סי' קס"ו ש"ך ס"ק א' בסוה"ד ועיי"ש כצ"ל:

סי' קס"ז טו"ז בסוף הסי' אחר כך צ"ל אמר כך:

סי' קס"ח ש"ך ס"ק ז' שיאמר והפטר ע' תוס' פ' איזהו נשך שם ד"ה בשלמא וצ"ע:

שם טו"ז ס"ק ה' ולית נגר ע' נמוקי יוסף מ"ש בזה וגם קו' הטו"ז מיושב:

שם ש"ך ס"ק י"ב דא"כ צ"ל דאל"כ:

שם טו"ז ס"ק י"א ומ"ה אם הממושכן כצ"ל:

שם טו"ז ס"ק י"ד שיתבע את הישראל צ"ל את הגוי:

שם שו"ע סעי' ט"ו יוסיף משכון ללוה צ"ל למלוה:
שם ש"ך ס"ק ס"ד נשתקע לישראל אבל כשהוא כצ"ל:
סי' ק"ע ש"ך ס"ק ב' דלכתחילה מורים כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק א' אי לא פרע לו הלוה כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ב' ואינו נראה דכיון דיש בו כצ"ל:
סי' קע"ד שו"ע סעי' א' ע' צמח צדק סי' כ', וכ"א:
סי' קע"ה ש"ך בסוף הסי' מיד המוחזק כצ"ל:
סי' קע"ז ש"ך ס"ק ט"ו שאם הלוה ב"ע א"כ הוה רבות והיאיך שרי: שם ש"ך ס"ק נ"ט מכר המתעסק אפי' בזול קצת כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ס' לאחרים בזול פי' בזול הרבה:
שם טו"ז ס"ק ל"ה ולא הוזכר חלק הריוח כאן חסר איזו תיבות:
סי' קע"ח ש"ך ס"ק ו' בסוה"ד אין איסור מ' אבל מצוה נמי ליכא: סי' קע"ט טו"ז ס"ק ד' מ' כאן צ"ע פשיטא וע' ש"ך:
הגה סעי' ד' טור צ"ע:
סי' קמ"ט ש"ך ס"ק ט"ו כבר החזיקו במנהג זה ורמז לדבר את הארץ אשר דרך בה שהלך כלב על קבר האבות ע"ה:
סי' קפ"ח טו"ז ס"ק א' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ע"ט:
סי' קפ"ג ש"ך ס"ק ד' ע' תורת השלמים סי' זה ס"ק ג':
שם בהגה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ד':
סי' קפ"ד סעי' א' בהגה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
שם ש"ך ס"ק ז' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ו':
שם ש"ך ס"ק י"ד ט"ו ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ב י"ג:
טו"ז ס"ק ב' כשהולך לדרך ד' הטו"ז צ"ע וע' תוה"ש סי' זה ס"ק ד' וכ' דצ"ל אם לא כשהולך לדרך:
שם טו"ז ס"ק כו' בסוה"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ד:
שם שו"ע סעי' י' מחבר ורמ"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ח י"ט:
שם ש"ך ס"ק כ"ט בב"י צ"ל כ"י וכן עוד בסמוך:
שם ש"ך ס"ק ל"ב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ד:
סי' קפ"ה ט"ז ס"ק ב' ומצאתי כתוב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ג':
שם ש"ך ס"ק ה' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ו' וע' בתבואת שור ססי' א: שם טו"ז ס"ק ג' והך נאמנות ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח':

שם רמ"א סוף הסי' כגון שני וה' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ז':
סי' קפ"ו ש"ך ס"ק א' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
סי' קפ"ז טו"ז ס"ק ג' ביאת הראשון צ"ל, ביאתו הראשונה וכן בסמוך: שם מחבר ורמ"א סעי' ב' ג' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח' י' י"א:
שם ש"ך ס"ק ב' ג' תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
שם ש"ך ס"ק ט' ע' תורת השלמים סי' זה ס"ק ו':
באו"ד א"צ ג' לילות רצופים יל"ד פשיטא כיון דהיא נדה לאחר ביאה ראשונה הרי לא משכרת לה ג' לילות רצופים:
שם ש"ך ס"ק י"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ב:
שם ש"ך ס"ק ט"ז ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ג י"ד ט"ו י"ז:
שו"ע סעי' ו' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"ה:
שם שו"ע סעי' ה' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קכ"ו וסי' קנ"ו: שם ש"ך ס"ק כ"ב ע' תוה"ש ס"ק כ':
שם מחבר סעי' ז' ע' צמח צדק סי' פ"ו ותוה"ש סי' זה ס"ק כ"ו: שם טו"ז ס"ק י"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ט:
באו"ד דמיירי אעפ"י שבנתים צ"ע הא בלא טבילה אסורה והיכן הם ביאות של היתר וצ"ע:
שם טו"ז ס"ק ט"ו ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ל"ה:
באו"ד ויהי' וודאי איסור צ"ע כיון דאמרי' הוכו הצדדין אין כאן אי' כלל כמו בבדיקת שפופרת דאמרי' ג"כ דמן הצדדין בא:
שם סעי' י"ג כמ"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ע':
סי' קפ"ח שו"ע סעי' ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ה':
שם טו"ז ס"ק א' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ג':
שם ש"ך ס"ק ח' ע, תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
שם טו"ז ס"ק ה' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
שם ש"ך ס"ק ט"ז ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ב:
סי' קפ"ט ש"ך ס"ק י"ג כ' הרא"ש צ"ל הרא"ה:
באו"ד דוודאי שיפליא גרם כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק י' אלא דקיי"ל צ"ל דקמ"ל:
שם ש"ך ס"ק י"ט כ' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ד ט"ו:
סי' קפ"ט ש"ך ס"ק ל' ע' חכם צבי סי' קי"ד שדחה כל ד' הש"ך בענין עונה בינונית:

שם ש"ך ס"ק ל"ב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ג:
שם ש"ך ס"ק ל"ז ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ה:
שם טו"ז ס"ק י"ט ובר"ח אירי ע' ש"ך ס"ק ל"א:
שם ש"ך ס"ק ל"ט ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ו כ"ז:
שם ש"ך ס"ק מ"ט ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ל"ה:
באו"ד דאע"פ דסברא הוא להחמיר חומרא דאתי לידי קולא הוא:
שם טו"ז ס"ק ל"ח ל"ט ע' תוה"ש סי' זה ס"ק מ"א מ"ב:
שם טו"ז ס"ק מ"ג ולא ראתה אלא פ"א כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק מ"ו ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"ד:
שם ש"ך ס"ק ע"ה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ח:
סי' ק"צ שו"ע סעי' א' ע' פנים מאירות חלק ג' סי' י"ג וע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב' ג':
שם טו"ז ס"ק ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א':
שם טו"ז ס"ק ה' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ו':
שם שו"ע סעי' ה' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ז':
שם שו"ע סעי' ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ג:
שם ש"ך ס"ק י' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח':
שם ש"ך ס"ק י"ד הול"ל שכ' בסמוך כצ"ל:
באו"ד דכתם שעל בשרה כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק י"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט"ז:
שם שו"ע סעי' י"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט"ז:
שם שו"ע סעי' י"ב ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קפ"ג לענין כרים וע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"א:
שם ש"ך ס"ק כ"ט ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ':
שם טו"ז ס"ק י"ב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ד:
שם שו"ע סעי' כ"ו ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ה:
שם שו"ע סעי' ל"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ח כ"ט:
שם טו"ז ס"ק י"ח אע"ג דבגמ' דחיכו כצ"ל:
שם שו"ע סעי' ל"ה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ל"ד ל"ה:
שם ש"ך ס"ק מ"ה ע' תורת שלמים סי' זה ס"ק ל"ו:
שם שו"ע סעי' מ' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ק"ע:
שם ש"ך ס"ק מ"ז ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ל"ח:

שם טו"ז ס"ק ל"א וכההיא דסי' קי"א כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ל"ט:
שם שו"ע סעי' מ"ב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק מ"ג:
שם שו"ע סעי' מ"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק מ"ה:
שם שו"ע סעי' מ"ח ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ':
שם שו"ע סעי' מ"ט ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"א:
סי' ק"צ ש"ך ס"ק כ"ז ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ע"ד:
ש"ך ס"ק ס"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק מ"ו:
ש"ך ס"ק ס"ה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ע"ז:
טו"ז ס"ק ל"ו ע' תוה"ש סי' זה ס"ק מ"ה:
שו"ע סעי' נ' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"ב:
שו"ע סעי' ס' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"ג:
שו"ע סעי' נ"ב ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ד כ"ו כ"ז:
באו"ד היו שלשתן ערוה כצ"ל:
שו"ע סעי' כ"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק נ"ח:
טו"ז ס"ק מ' ע' בס' כרם שלמה מ"ש בזה:
סי' קצ"א שו"ע ע' פנים מאירות חלק ב' סי' פ"ד:
שם ש"ך ס"ק א' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א':
שם ש"ך ס"ק ו' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב':
שם רמ"א האריז ווינד נר' דיש להתיר ע' צמח צדק סי' צ"ב:
שם טו"ז ס"ק ד' שאלה ע' חכם צבי סי' ע"ג השגה על ד' טו"ז אלו: סי' קצ"ב ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ד' אם מותרת לטבול ביום ד': שו"ע סעי' ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ג':
שם טו"ז ס"ק א' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א':
שם ש"ך ס"ק ץ' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ה':
שם ש"ך ס"ק י"ד ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח':
שם טו"ז ס"ק ח' מעשה ע' תוה"ש סי' זה:
שם טו"ז ס"ק ז' שאין הנדון דומה ועוד יש לחלק דכ"ז שלא היתה נדה הו"ל פת בסלו ולא תקיף יצרא משא"כ לאחר שפרסה כדה:
סי' קצ"ג טו"ז ס"ק ג' ד' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א' ב':
סי' קצ"ד ש"ך ס"ק ג' אחר י"ד יום ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א' וע' חתם סופר חלק יו"ד ססי' קס"ט דצ"ל י"ב יום:

שם שו"ע סעי' י"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ה':
סי' קצ"ה שו"ע סעי' א' ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ז' ס"ק ב':
שם שו"ע סעי' ה' אפי' שלא בפני' כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ו' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ז':
שם ש"ך ס"ק ח' הגמיי' בשם רא"ם:
שם שו"ע סעי' ד' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט':
שם סעי' ח' כו' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י' ס"ק י"א:
שם ש"ך ס"ק י"ד וא"צ הגמיי' דס"ל:
ש"ך ס"ק כ' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט"ו:
סי' קצ"ו ש"ך ס"ק ד' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ב' ג':
שם ש"ך ס"ק ו' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ה':
שם שו"ע סעי' ג' רמ"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח':
שם שו"ע סעי' ד' רמ"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט':
שם שו"ע סעי' י' רמ"א דג' ימים כצ"ל, וע' צמח צדק סי' ס"ה וע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ג י"ד:
שם שו"ע סעי' י"א ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ט"ז:
באו"ד סוף הסי' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק כ':
שם שו"ע סעי' י"ג רמ"א תוה"ש סי' זה ס"ק כ"ג:
שם ש"ך ס"ק כ' בשעת הדחק ע' תוה"ש סי' זה ס"ק י"ח:
סי' קצ"ז ע' צמח צדק סי' ס"ו:
שם שו"ע סעי' ב' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק א':
באו"ד רמ"א אחר לידה ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ג':
שם ש"ך ס"ק איסור רחיצה אבל במקוה חמה וודאי שייך אי' רחיצה: סי' קצ"ח שם ש"ך ס"ק ט' ע' תוה"ש סי' זה ס"ק ח':
שו"ע סעי' ה' ע' פנים מאירות ח"ב סי' קמ"ו:
סי' קצ"ח טו"ז ס"ק י"ז ממשה של דיו כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק י"ט טבילת ידים צ"ל נטילת ידים:
שם טו"ז ס"ק כ' ע' נה"כ ובחכם צבי סי' פ"ב הסכים עם הטו"ז: שם ש"ך ס"ק ל"ו דהלא במשנה ע' קרבן עדה ירושלמי ר"פ חומר בקדש: שם שו"ע סעי' ל"א ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קל"א בזה:
שם ש"ך סס"ק מ"ו התיר המחבר מטעם כצ"ל:

סי' ר"א ש"ך ס"ק ו' ע' מהרי"ט חלק ב' סי' י"ט כ' כד' הש"ך מלה במלה עיי"ש:
באו"ד יתר על האמה כצ"ל:
שם שו"ע סעי' ב' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קפ"ב בענין פלומ"פ: שם טו"ז ס"ק ד' מהני רק במעיין כצ"ל:
שם שו"ע סעי' ז' ע' פנים מאירות חלק ג' סי' מ"א:
שם ש"ך סס"ק כ"ו סוף סעי' כ"ב כצ"ל:
שם שו"ע סעי' מ"ט ע' פנים מאירות חלק ב' סי' ק"ד:
שם ש"ך ס"ק קכ"ב והלבינים כצ"ל:
שם שו"ע סעי' ס"ג צ"ע מה שייכות בזה"ז לדינים אלו:
סי' ר"ג שו"ע ס"ז ונדר בנזיר ר"ל בזמן הבית:
סי' ר"ד ש"ך סוף הסי' דלא הוה הקדש כצ"ל:
סי' כ"ז טו"ז קונם והיינו וקנומי כצ"ל:
סי' ר"ח טו"ז ס"ק ג' שייך לעיל אחר ואם עבר על הנדר:
סי' ר"י ש"ך ס"ק כ"ב ורבי נתן צ"ל ור' יונתן:
שם מחבר סעי' ח' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קס"ו:
סי' ריי"ב טו"ז ס"ק ז' דמה היה לו לחלוק אפשר קו' הדרישה אהיכא דאמר בהדי' בשר צלי:
שם באו"ד ואפשר דהקשה וק' א"כ בדגים נמי למה מותר ואולי משום דמ"מ נהגו שלא לאכול דגים:
שם מחבר סעי' מ' צ"ע הרי תנן דבא סנחריב ובלבל את כל האומות ואפי' חיתון מותר בכלם מה"ט:
שם טו"ז סס"ק ל' להתיר אלא ברואין כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ל"ב משיש עכשיו כצ"ל:
סי' ריי"ח טו"ז ס"ק ג' אלא לא תעשה יש להשיב דהתם לאו דווקא העשוי קודם מ"ת צריך קרא כ"א שלא יקיים ואם תאמר שגם כאן לא נתכוין כ"א שלא לעשות זה וודאי לא היה כוונתו דלא בא לסכנה ע"י העשייה כ"א ע"י המכירה וא"כ מה לי עשה כבר או לאחר מכאן:
סי' רכ"א טו"ז ס"ק ל"ה וכ' הרא"ש והטור ע' מ"ש בלקוטיי על הטור כאן: שם טו"ז ס"ק ל"ו דאומר כל הזן וכן הוא ברא"ה ונ"י פ' המדיר: שם מחבר סעי' ח' שדה לקצור ע' ברמב"ם ובכ"מ שם וצ"ע:
שם ש"ך ס"ק נ' כ' הב"ח וכ"כ ב"י בא"ע סי' ע"ב:

סי' רכ"ו ש"ך ס"ק י"א שמא יתקנא:
סי' רכ"ז טו"ז ס"ק י"ט בפירוט הנדר כצ"ל:
באו"ד אם אומר בשעת התרה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ"ו ממתני' בנודר ועובד כצ"ל:
שם ש"ך סס"ק כ"ד עוי"ל ויש עוד לומר דעכ"פ חזר משה למדין לקחת אשתו ובניו ולמה לא התיר בפניו:
שם ש"ך ס"ק ס"ו וד' הר"ן וכ"ה ד' הרמב"ם:
סי' רכ"ח ש"ך ס"ק פ"ה כיון שנשאה כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק מ"ב ושמרתם את משמרתי כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק מ"ד ואם לא התירו כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ק"ב שאם איחר נדרו כצ"ל:
סי' ר"ל בהגה י"א כל מי שנשבע וע' בנמוקי יוסף לכתובות הנדפס אצל הרי"ף דפוס פ"ב פ' הכותב גבי הא דא"ר יוסף כל היכי דאמר רבנן לא לזבון:
סי' רל"ב ש"ך ס"ק ע"ד אפי' קיבל עליו החרם:
סי' רל"ד סעי' ה' בהגה רשב"א תקפ"ז כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ט' דמסירה לשלוחיו מהני ע' ברמב"ן ורא"ה ור"ן פ' נערה דלא ס"ל כן:
שם באו"ד וכ"כ בפסקי הרא"ש כ"כ שם דל"ד בפסקי' כ"א שיצאה ולא שנכנסה:
שם טו"ז ס"ק י"ג דהבעל יכול להפר צ"ל דהאב:
שם טו"ז ס"ק כ"ד ובעי למפשט ממתני' כצ"ל:
שם בסוה"ד בלא שמע הראשון כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק נ"ד יכול להפר אז בשותפות האב כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק כ"ט תחלה לא נדרה כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק כ"ט ע' כק"ה וקצוה"ח סי' קי"ז וע' תי' רשב"א נדרים גבי קונם שאינו משמשיך שכ' בהדי' כד' הטו"ז וע' באבני מלואים אה"ע סי' ע"ב ראיה לד' הטו"ז:
שם טו"ז ס"ק ס"ג ע' נה"כ וקצוה"ח סי' קי"ז וע' לחם משנה ס"פ י"ב מ"ה אישות בזה:
שם באו"ד גם לאחר הגירושין הנה לפי מ"ש הרמב"ם דבמקדיש דבר שלב"ל אף דההקדש אינו חל מ"מ לכשיבא לעולם חייב לקיים נדרו צ"ע כאן: סי' רל"ה ש"ך ס"ק ח' ודלא כהעט"ז וברא"ה ונמ"י לכתובות שם כ' בהדי' כ' העט"ז:
שם ש"ך ס"ק י"ג כשתלתה נדרה בתשמיש ובר"ן פ' המדיר לא כ"כ וע' בי"ש אה"ע סי' ע"ד:

שם טו"ז ס"ק ד' כ"כ במקום אחר דבאשה ע"כ ישלם לו דתניא בע"ח באי' ונפרעי' וד' הטו"ז צ"ע וגם הש"ך לא עמד ע"ז:
שם טו"ז ס"ק ד' לא שייך אלא בנדרה ובר"ן כ' בהדיא דלא כפרישה: שם טו"ז ס"ק ח' והרמב"ם לא ס"ל כאותו תנא דברי אלו צ"ע וע' בר"ן פ' המדיר ובי"ש אה"ע סי' ע"ד:
סי' רל"ו טו"ז ס"ק י"ג אין על האחר שום עונש כצ"ל:
סי' רל"ז ש"ך ס"ק ו' כ' כחולק על הטו"ז דבקרא קמא לא כ' מבעל: סי' רל"ח טו"ז ס"ק ו' בסוה"ד ובחי' הריב"ן מיגאש לשבועות שם כ' בהדיא להיפך מד' הטו"ז:
שם טו"ז ס"ק ד' כדאי' בגמ' אבל לפי מ"ש הר"ן בשבועות שם דמטעם חזי לאצטרופי חייב וודאי אין סברא לחלק:
סי' רל"ו ש"ך ס"ק ל"ב לא הביא כ"א הר"ן:
ש"ך ס"ק ל"ג שבועת בטוי לעבר כצ"ל:
סי' ר"מ טו"ז ס"ק א' רמי בר תמרי כצ"ל:
שם טו"ז בסוה"ד לאו לא תקפוץ וא"כ מאי ק' לי' סעי' א' מהשבת העבוט התם נמי כ' לאו לא תשכב בעבוטו:
סי' ר"מ טו"ז ס"ק י"ב כ' דענין תפלה זאת הרני כפרת משכבו לא קאי על עונש גיהנם דאם ח"ו יפרע הש"י עונש אחד של גיהנם בעוה"ז מי יוכל לעמוד וע' בראשית רבה פ' לך לך הקב"ה בירר לו המלכיות כי אם קאי על חיבוט הקבר המכונה בשם משכב ועל חיבוט הקבר לא תנן י"ב חדש ולא תנן רשעים דווקא אלא דבס' השואל מ' דאין חיבוט הקבר לצדיקי' עיי"ש וע' רש"י סוכה כ' ע"א ד"ה הריני כפרת ר' חייא ובניו מ' מדבריו דהכוונה כל היסורין שיבאו על הבן או על התלמיד יבקש שהיסורין האלו יכפרו גם על אביו ורבו:
שם טו"ז ס"ק י"ג נשאלתי מדוע לא נהגו לומר על חכמי התלמוד כשמזכירין שמם זכרונו לברכה וכ' דהרי אין מזכירין את שמם רק על דבר הלכה שאומרים משמם וכל הזכר הוא לברכה בין לזה שהל' כמותו בין לאידך דמ"מ אלו ואלו ד' אלוקי' חיים משא"כ בחכמים אשר אחר חתימת התלמוד שמותר לחלוק עליהם ואם לא כוונו בענין לאמתה של תורה אין זכרם בזה ח"ו לברכה ולכך אומרים כי אנו מזכירין אותן לברכה אפי' אם ק' עלינו קצת בדברי' נתלה החסרון בקצר דעתינו ומטעם זה נהגו כל הראשוני' כמו הר"ן וכיו"ב לכתוב על כל זכר וזכר זכרונו לברכה:
שם טו"ז ס"ק ט"ו נלמד מיעקב צ"ע דלמא שוין וגדול עדן מנ"ל: שם טו"ז ס"ק י"ז דהטור מחלק ועד"ז לא פליג הטור על הרא"ש:

שם טו"ז ס"ק י"ט דכ' אבי' ראה מד' הטור והגאון ראו"ו רמז דא"צ לזה דהוא מכלתא פ' יתרו הובא ברש"י יתנו שם וישתחו איש לרעהו מי הקרוי איש זה משה שחייב אדם בכבוד חמיו והוא תימא שלא זכר זה הטור וראית הטור תמוה דשאול מלך הוה ושפיר קראו דוד אבי וכ"ת מלך במלך א"צ לנהוג כבוד הרי כבר אמרה אביגיל לדוד עדן לא יצא לך מוניטון בעולם וכמו שפי' רז"ל דבריו במ' מגילה ואולי לענין שלא יחייב מיתה המורד בו דווקא אמרה:

סי' רמ"ב ש"ך סס"ק א' ורבי שאני אמנם מצינו בעירובין פ' הדר שאמרה בת רב חסדא לרב חסדא לא בעי מר מיכם פורתא ולא אמרה לא בעי אבא וגם תי' הד"מ ק' מהתם דמאי רבו מובהק שייך בבתו וצ"ע:

שם ש"ך ס"ק ט"ז ופי' רש"י מד' רש"י אלו כ' בהדיא דאף המשניות לא היו כתובי' עדן בימי חכמי הש"ס כי אם מסודרים בעל פה:

שם ש"ך ס"ק י"ט אפי' אז שינה מעט כצ"ל:

שם ש"ך ס"ק ל"ח ולקמן רסי' רפ"ב זה שייך להלן לסעי' י"ח:

שם ש"ך ס"ק מ"ו למקצת חכמים וכן הוא בריב"ש סי' שפ"ו:

שם ש"ך קיצור בהגהת הוראות או"ה אות א' ע' ר"ן ע"א ז' ע"א ושלטי גבורים שם:

סי' רמ"ה סוף הסי' ברמ"א בנו ובן בנו קודמים ע' חתם סופר חלק או"ח סי' י"ב י"ג:

סי' רמ"ו ש"ך ס"ק י"א קודם חורבן הבית צ"ע דההוא מעשה דעמד השואל ביבנה היה ולאחר חורבן הבית ואמנם הדין עם הש"ך דעד ימי ר"ג למדו תורה מעומד:

שם ש"ך ס"ק י"ג סברין מימר כצ"ל:

שם ש"ך ס"ק ט"ו אבל מדינא מותר וכן הוא בברכות כ"ה ע"א הני ציפי דבי רב, הני גני והני גרסי:

סי' רמ"ו ש"ך ס"ק כ"ד כר' אמי ור' אסי ע' ברכות ה' ע"א ומגילה כ"ט ע"א:

שם טו"ז סוף הסי' וכן הוא בגמ' פ' כל כתבי תיתי לי דכי חזי' צורבא מרבנן דגמיר מס' עבידנא יומא טבא לכולוהו רבנן:

סי' רמ"ט טו"ז ס"ק א' לענין לקנות מצות וכן הוא בשטה מקובצת כתובות פ' נערה באושא התקינו אל יבזבז יותר מחומש עיי"ש ודווקא בגברא דאמיד שעושה מפני כבודו:

שם באר הגולה או"ק ה' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רל"א וד' באר הגולה צ"ע:

שם רמ"א סעי' י"ג ומ"מ מי שמקדיש ע צמח צדק סי' כ':

סי' ר"נ ש"ך ס"ק ג' ע' ב"י אה"ע סי' כ"ח:

סי' רנ"ב ש"ך ס"ק ה' שייך לקמן סעי' ה':

שם ש"ך ס"ק י"א בשביה אינו יכול כ"ב דצ"ל ולאפוקי מ"מש בית שמואל אה"ע סי' ע"ח ס"ק ב' והענין דהש"ך אזיל לד' המחבר והבית שמואל לד' רמ"א:
סי' רנ"ג טו"ז ס"ק ד' בין שלחן שלהם לשלחן שלנו:
באו"ד ד"ה אבל אין מביאין כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ח' ונמוקי יוסף כ' כצ"ל:
סי' רנ"ו ש"ך ס"ק ז' שבאו עניים הרבה וגבו כצ"ל:
סי' רנ"ז ש"ך ס"ק ג' לתת חשבון צ"ל ואין צריך לתת חשבון כ"ה בדרכי משה:
סי' רס"ב סעי' ח' רמ"א עבר ומל בלילה ע' תוס' קידושין כ"ט ע"א שכ' דמילה הוה מ"ע שהזמן גרמא דאין מלין בלילה ש"מ דלא יצא דאל"כ יק' לפי' תוס' מאין מלין בשבת תוס' חדשים במשניות קידושין א במשנה דכל מצות עשה עיי"ש:
סי' רס"ג מחבר סעי' א' ע' חכמת אדם דירוק היינו גרי"ן או גע"ל וצ"ע: שם ש"ך ס"ק ח' בסוה"ד שאסור למול אולי לרפואה שרי יותר משאם מכוין למילה ורוצה להיות גוי מהול וכן מטין ד' הטו"ז פה וע' טורי זהב לקמן רס"ח:
סי' רס"ו ש"ך ס"ק ט"ז מדמסיים העיטור כצ"ל:
סי' רס"ז ש"ך ס"ק י"ח ואז גופו קנוי כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ש ותימא על הרב ע' כסף משנה פ"ז מה' עבדים שם כי ד' הרמב"ם מ' כהר"ן:
סי' רס"ח מחבר סעי' ה' מברך צ"ע דלמא יחזור בו קודם טבילה ונמצא בירך לבטלה וע' טו"ז ס"ק ד' וצ"ע:
סי' רע"א ע' פנים מאירות חלק ג' סי' ל"ב בענין הלאקי"ר של הפארגוועכט:
שם טו"ז ס"ק ב' דנפיש זוהמי צ"ל לא פסק זוהמתן ע' שבת ק"ח: שם טו"ז ס"ק ג' ומצינו בו שהוא בדבור ובתרומה כ' ונחשב ומצינו שהוא בלא דבור כצ"ל:
שם באו"ד שיש עליה סיד הראשון וע' מ"ש הרא"ש סוף ה' ציצית בזה וצ"ע: שם מחבר סעי' ו' ע' שו"ת חתם סופה חלק יו"ד סי' רנ"ו:
שם טו"ז ס"ק ח' והביא ראיה ג"כ מאפוד כצ"ל:
סי' ער"ב מחבר סעי' ג' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רנ"ז ושו"ת פנים מאירות חלק ב' סי' קמ"ט:
סי' רע"ג מחבר סעי' א' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רנ"ה: שם סעי' ו' ברמ"א ויש סופרים ע' נודע ביהודה מהדורא קמא סי' ע"ז ול"ד:
סי' ער"ד מחבר סעי' ד' ע' נודע ביהודה מהדורא קמא סי' ע"ה חלק יו"ד: שם טו"ז ס"ק ד' ע' חתם סופר חלק או"ח סי' ע"ב:

סי' ער"ד מחבר סעי' ו' ע' נוב"י מה"ק חלק יו"ד סי' פ' ושו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רנ"ח רס"ה רס"ו סוף הסי' רס"ז ורס"ח ורס"ט רע"א ונוב"י מה"ק חלק יו"ד סי' ע"ד:
שם טו"ז סס"ק ד' ע' נוב"י מהדורא בתרא סי' קע"ב:
סי' ער"ה על בשו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' ר"ס רס"ה רס"א וע' נוב"י חלק יו"ד מה"ק סי' ע"ה בענין קליפת השם:
מחבר סעי' א' ע' נוב"י מה"ק חלק יו"ד סי' ע"ט בענין סתומה דלא תחמוד ושו"ת פנים מאירות חלק ב' סי' כ"ב בענין סתומה דונסב את הר שעיר: שם טו"ז ס"ק ה' ובטור כ' ע' שו"ת חתם סופר סי' רס"א:
שם מחבר סע' ו ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רס"ב וסי' ע"ר: שם רמ"א והנקודות והמשוכות ע' שו"ת רש"ל סי' ע"א ונוב"י חלק יו"ד מה"ק סי' ע"ד בענין כ' של ויהי בנסוע:
סי' רע"ו ש"ך ס"ק ד' לעיל סי' ער"ד כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק א' ולא בשאר תיבות המעיין בש"ס גיטין פ' המביא בתרא שם יראה דשם דנקט לרבותא דר"י הוא דלא תימא בשם מודה משום זה אלי ואנוהו וכחא דהיתירא עדיף:
שם ש"ך ס"ק ו' דכתב העליון כתב אמנם הא גופא טעם הלבוש דקיי"ל כרבנן דכתב עליון אינו כתב ולכך אינו רשאי לעבור בקולמוס:
שם מחבר סעיף ז' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רכ"ט:
שם מחבר סעיף ט' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' ר"ס, רס"ג רס"ד רס"ו רע"ב רע"ג, רע"ד, ונוב"י מה"ק חלק יו"ד סי' ע"ו ע"ז בסוף הסי' סופר שמחק מה דינו:
שם סעי' י' רמ"א ב' יודין וא' על גביהן:
שם סעי' י"א ברמ"א דיו שנשפכה ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רס"ז רס"ח:
שם באו"ד או לגרד הרגל ע' נוב"י חלק יו"ד מ"ק סי' ע"ח ופנים מאירות חלק ג' סי' כ':
שם מחבר סעי' י"ג ע' פכים מאירות חלק ב' סי' קל"ב בענין כוס של זכוכית שהיה שם כ' עליו:
סי' רע"ח מחבר סעי' ב' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רע"ו:
שם מחבר סעי' ג' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רע"ה:
סי' רע"ט מחבר סעי' ה' ע' בטור מד' הרא"ש מ' דמיירי דלא דילג פסוק כלל כ"א לא עשה ס' שיטין:
סי' רע"ט טו"ז ס"ק א' גזל ג' פסוקי' אבל יוכל להיו' שקרא ג"פ והני ב' פסוקי' סמוך לפ' ואינו יכול להפסיק ש"ך וצ"ע:
שם דיקרא אח"כ וד' האחרונים דהאחרונים יקרא מפטיר ג"כ וא"צ להוציא אחרת:

סי' ר"פ רמ"א וכן אם נחסר ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רס"ו בסוף הסי' וסי' רע"ח:
שם מחבר סעי' ב' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רנ"ז:
שם טו"ז סס"ק ד' למה לא יועיל וכ' דאם נפל הטלאי עם האותיות צריך לדבק הטלאי תחלה ולכתוב עליו אח"כ האותיות ולא מהני להדביק הטלאי עם האותיות דלא עדיף מתפירה בנקרע:
סי' רס"א טו"ז סס"ק א' שמא יקרא בו ואפשר דאם חלקו לחומשי' דאין קורין בהם בצבור שרי לקרות בו ולא חיישי' שמא יחזור ויתפרנו: באו"ד אפי' ביחידות ע' שו"ת חתם סופר חלק או"ח:
שם מחבר סעי' ג' ע' שו"ת חתם סופר חלק יו"ד סי' רע"א:
שם מחבר ורמ"א סעי' ד' לא הבנתי הלא גר תושב בלא"ה אינו בכלל קשירה ומ"מ ממס' סופרים אין ראיה דלמא אתיא כהאי תנא דלא דריש וקשרתם וכתבתם וצ"ע:
שם טו"ז ס"ק ה' ולדידי בלא"ה צ"ע וכי מי ששכר סופר לכתוב לו ס"ת וכ' לו חומש חייב ללקחו ממנו וע' פמ"ג אורח חיים באשל אברהם סי' ל"ט ס"ק ט':
סי' רפ"ב ע' פנים מאירות חלק ג' סי' ס"ג לענין אויספלעטין: סי' רפ"ב מחבר סעי' י"ט ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רע"ט:
שם טו"ז ס"ק י"ב ה"ה ביחיד דברי' אלו צ"ע דהרי בכל ס"ת ז' טובי העיר רשאי' וביחיד הוא דפליגי:
סי' רפ"ו מחבר סעי' ג' ע' חתם סופר יו"ד סי' רפ"א:
שם מחבר סעי' י"ג ע' חתם סופר יו"ד סי' ר"פ:
שם טו"ז ס"ק י"א ופי' הר"ן צ"ל הר"ץ:
סי' רפ"ח מחבר סעי' ה' ע' חתם סופר חלק או"ח סי' ו':
שם טו"ז ס"ק ב' וכ' מו"ח ז"ל כ' הטעם משום דקובעה בלא ברכה לא יתעצל מלהדר אחר אחרת ומ"מ כ' כשיהיה לו אחרת יגנז את זאת דמאן ידע שנכתבה על קלף כזה וצ"ע:
סי' ר"צ סעי' א' אבל מותר לתקן ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רע"ט: שם טו"ז ס"ק א' ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רפ"ב:
שם באו"ד דההיא שלא כסדרן פ"ע א"כ אמאי פוסל ר"ת תפילין שנכתב פ' שמע תחלה כיון דבפרשיות לא בעי כסדרן ומה לי תפילין ומה לי מזוזות: סי' רצ"א ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' רפ"ג:
שם רמ"א משום איבה וכ' דיוכל לחסר השמות מיהת מהם משם א' י' ומאחר ו' וכיו"ב וכה"ג לא יהיה איבה:
סי' רצ"ב ש"ך ס"ק י"ג ופי' קורא כ' וכ"כ רש"י עיי"ש:

סי' רצ"ג טו"ז ס"ק א' דבר שיש לו מתירין אע"ג דדבר שי"ל מתירין בעי מין במינו דווקא לאסור י"ל כמ"ש תוס' פ' משילין דמים ומלח לגבי עיסה כמין במינו דמי וה"נ ל"ש:
שם רמ"א סוף סעי' ג' ע' פכים מאירות חלק ג' סי' ל"ד:
שם טו"ז בסוף הסי' דהל' כת"ק ד' אלו א"ע דמאחר דמסקנת הש"ס במנחות פ' ר' ישמעאל דרב אשי ורבינא תרווייהו ס"ל חדש בזמן הזה דאוריי' והביאו סוגי' דמנחו' הרי"ף והרא"ש פ' ערבי פסחים בסופו נה לכו אצל ת"ק דר"א ואצל ר' ישמעאל ור"ע:
סי' רצ"ד טו"ז ס"ק י"ג דברייתא אינה גלויה אין זאת בריי' כ"א משנה סוף פ"ג דערלה וצ"ע:
שם ש"ך ס"ק כ"ה ע' באו"ח סי' רמ"ה כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ט"ו בלשון הרב אבל בדרכי משה כאן כ' בהדיא כדרישה: שם טו"ז ס"ק ט"ז כאן נמצאו וכ"כ הרמב"ן בחי' לב"ב שם בהדיא: סי' רצ"ה טו"ז ס"ק א' אינן אסורין בחו"ל כצ"ל:
שם באו"ד לא עיין ברמב"ם צ"ע דהדרישה כ' כן לד' הטור וס"ל דגם כה"ג פליג הטור:
סי' רצ"ו מחבר סעי' ל"ט כל סעי' זה הוא לפי פי' הרמב"ם אבל לרש"י ותוס' בגמ' שבת שם הסוגי' על דרך אחר ועיי"ש:
סי' רצ"ז ע' צמח צדק סי' מ"ו:
סי' רצ"ז טו"ז ס"ק א' בלא"ה יש איסור ע' גמ' ורש"י ב"מ שם וד' הטו"ז צ"ע:
שם טו"ז ס"ק ג' שאסר תרנגולת אם נרבעת ממין טמא א"כ למ"ד חוששין לזרע האב הביצים אסורי' אולי ראוי לאסור התרנגולת אטו הביצים אמנם אם גם בעופות אמרי' אין מתעברת טמאה מטהורה וטהורה מטמאה לא משכחת לה וע' בזה בח"ס חלק יו"ד סי' נ"ל:
שם ש"ך סס"ק ג' ואבר וה"ח וה"ה שלא לקבוע יום מנוחה עיי"ש ברמב"ם: שם ש"ך ס"ק ד' ומ"ש נתבאר צ"ל ומ"מ נתבאר:
שם ש"ך ס"ק ה' וצ"ע נ' דוודאי אין הל' כר' יוסי נגד ת"ק אלא דבסי' כ"ח הוה הספק אם הבופלי שור הבר דלמא הוא כוי כמו שרגילין לקרותו השוחטים וכ"מ הל' סי' כ"ח שם עיי"ש:
שם ש"ך ס"ק ו' ולא עמדתי על סוף דעתו נ' כוונת התי"ט ג"כ דבמה דקאמר התנא מין חיה אין כ"מ דדיו אם נאמר מין בפני עצמו לענין כלאים: שם ש"ך ס"ק ח' בסוף הדבור ע' רש"י ותוס' פ' או"ב שם וצ"ע:
שם ש"ך ס"ק ט' דאפכא הול"ל וכן הגי' באמת הגאון מהר"א מווילנא: שם מחבר סעי' י"ב שישיבתו גורמת לא ידעתי מ"ש דבסעי' י"א במשא של ישראל שרי:

באו"ד וכן אסור צ"ע מאי קמ"ל:
סי' לצ"ט ע' תוי"ט שקלים פ"א משנה א' וע' חתם סופר חלק יו"ד סי' פ"ג וסי' פ"ה:
שם טו"ז ס"ק א' קודם אריגה צ"ל טוויה:
סי' ש' טו"ז ס"ק א' ה"נ דלא דריש קרא צ"ע א"כ עשה דוחה ל"ת מנ"ל: שם ש"ך ס"ק י"ג א"א שלא תתחמם ומ"מ צ"ע מ"ש מלובש להבריח מן המכס וע' טו"ז סי' ש"א ס"ק ו':
סי' ש"א שו"ע סע"י ב' בהגה ע' פנים מאירות חלק ב' סימן קי"ב בענין קוטשען וכיוצא:
שם ש"ך ס"ק ב' בכלאי' דרבנן ע' רש"י ספ"ק דביצה שם וצ"ע:
שם טו"ז ס"ק ז' וטוי וכוז יחדיו צ"ע:
סי' ש"ב טו"ז ס"ק א' לעכו"ם אסור צ"ע הרי יכול לצבעו ומאי הפסד מרובה יש אז:
שם באו"ד דמותר למכרו לעכו"ם ר"ל חוץ מדמי איסור שיש בו:
שם טו"ז ס"ק ב' דהאי אומר הוה וודאי כצ"ל:
שם טו"ז ס"ק ה' ע' לחם משנה פ' ח' מה' מאכלות אסורות שם:
סי' ש"ה סעי' א' שו"ע כסף מזוקק בלשונינו פיינע מארק פי' אהנע צוזאטץ:
שם טו"ז ס"ק א' ה' אוקיות צ"ע דה' אוקיות הם עשר' לוטה וכ"כ רש"י בפ' משפטים שהשקל חצי אוקיא דהיינו לוטה כי אוקיא הוא שקורין אונצא והוא ב' לוטה וכ' דצ"ל חמש חצי אוקיות:
שם טו"ז ס"ק ה' החילוק שבין סודר לשאר חפצים וע' חילוק זה בחי' רשב"א קידושין שם:
שם ש"ך ס"ק ה' הו"ל לפרושי וגם לד' הש"ך ק' דהו"ל לפרש גברא רבא דווקא וע' רא"ש ורמב"ן ה' בכורות דגרסי כגירס' ספרים שלנו: שם טו"ז ס"ק ח' שייך לעיל בד' המחבר:
שם שו"ע סעי' י' בהגה שנהגו לעשות סעוד' ע' תוס' מו"ק ח' ע"ב: שם ש"ך ס"ק י"א ר"ן פ' כל שעה צ"ל פ' אור לי"ד בסוגי' דעל ביעור: שם ש"ך ע' דגול מרבבה או"ח סי' תקס"ח וע' ש"ך סי' זה לקמן סס"ק י"ט וע' מג"א סי' של"ט ס"ק ח':
שם שו"ע סעי' י"ב בהגה לא יברך שהחיינו ובתוס' בכורות שם נסתפקו בזה:
באו"ד שמל צ"ל שחלה:
סי' ש"ה ש"ך ס"ק ט"ו אלא בשמחת גם לטעם זה לא הוצרכו כ"א לפדיון שלא בזמנו עיי"ש:
שם שו"ע סעי' כ"ג בהגה ע' חכם צבי סי' ק"ד:
שם ש"ך ס"ק י"ט אבל היכא דכלי ע' חכם צבי סי' קי"ד ומג"א או"ח סי' של"ט חולק ע"ד הש"ך עיי"ש:
סי' ש"ז שו"ע סעי' ב' בהגה ע' חתם סופר חלק יו"ד סי' ש"ג:

סי' ש"ח ש"ך ס"ק ב' ובש"ס איתא ע' ב"י:
סי' שט"ו שו"ע סעי' א' בהגה ואפי' אם נתנו ובנ"י פ"ק דב"מ סוגי' דתקפו כהן חולק בזה:
סי' שט"ז שו"ע סעי' ב' ע' צמח צדק סי' פ"ד:
שם טו"ז ס"ק ד' ומ"מ ביו"ד כ' חסר כאן ומ"ש בפסקי מהרא"י וכו' ע' ש"ך ס"ק ב':
שם טו"ז באו"ד סבר מהרי"ק אמנם התם מהריגה הבטיחו ולא משאר עונש: שם באו"ד שזה וולד ראשון צ"ע הרי היתה נראה כזקינה ואם יאמר שזה וולד ראשון לא יאמין לו הישראל כלל:
סי' שי"ח טו"ז שייך להלן שזה הרי ספק ע' ש"ך ס"ק ב' ג':
סי' שכ' שו"ע סעי' ג' ע' צמח צדק סי' ס"א ס"ב ס"ג:
שם שו"ע סעי' ו' ע' פנים מאירת חלק ב' סי' כ"ב:
סי' שכ"א שו"ע סעי' ז' אם יוכל לברך ג"כ כמו מלבון חבירו:
שם סעי' י"ד בהגה וי"א לכאורה פלוגתיי' אי' בדשיל"מ מהני ספק ספיקא דמאחר דהשה חולין והוא לעצמו הו"ל דשיל"מ ע' לעיל סי' ק"ב בזה אא"כ יק' להרא"ש דמתיר לעיל סי' רצ"ג בדשיל"מ ספק ספיקא וצ"ע:
סי' שכ"ב טו"ז ס"ק ב' להפריש כ"א חלה א' כצ"ל:
שם שדך בסוף הסי' לחלק בין פסח וע' מג"א שם:
סי' שכ"ג ש"ך ס"ק ג' נותנה לכהן ע"ה כצ"ל:
שם ט"ז ס"ק ב' ע' מנחת יעקב סי' ל"ט ס"ק ה':
שם באו"ד שלא ידע שעבר על נזירותו:
סי' שכ"ד ש"ך ס"ק ב' בתיבת חלה כ' פי' כי מספר ל"ח א"א להקטינו כמו ל"ה או ל"ו שהם ה' פעם ז' ו' פעם ו':
שם ש"ך ס"ק י"ח פסולה צ"ל טבילה וכן להלן:
שם טו"ז ס"ק י"ג בסוה"ד בתורת הבית צ"ל בתרומת הדשן:
סי' שכ"ה ש"ך סוף הסי' וכדלעיל צ"ע דלכאורה גם לעיל נגיעה בעי דאל"כ במאי נתחייב האי דאין בו כשיעור:
סי' שכ"ו טו"ז ס"ק א' ע' נקה"כ ובהגהות מהר"א מווילנא הסכים עם הטו"ז וכ' דאם א' חלבי או בשרי גם הש"ך מודה וגו':
שם שו"ע סעי' ב' ע' הגהות מהר"א ווילנא דין חדש בזה:
שם ש"ך ס"ק ח' שנחלק ונפטר וע' ברא"ש חלה פ"ב משנה ב' מ"ש בזה: סי' שכ"ז שו"ע סעי' ב' בהג"ה וע' ברבי' שמשון חלה פרק ג' משנה א' דמ' שם אפי' מה שמפזרת תחת הככרות וכיוצא הכל מצטרף וע' שם דבכל גוונא יש להתנות:

שם ש"ך ס"ק ט' והרא"ש פוטר פי' בשאר מי פירות אבל בז' משקין מודה: סי' שכ"ט שו"ע סעי' ג' ודווקא בשלא לתתו החטים קודם טחינה כגון קמח לפסח:
סי' ש"ל ש"ך ס"ק ט' הוסיף כל א' על שלו:
סי' של"א ש"ך ס"ק קנ"א בטבלן חוץ לירושלים כצ"ל:
שם ס"ק קס"ב וכ"ת למה לא כצ"ל:
סי' של"ג ש"ך ס"ק ג' כדלעיל סי ס"א כצ"ל:
סי' של"ד עי' פנים מאירות חלק ב' סי' קס"ח:
שם סעיף ל"ה כאן שייך טו"ז ס"ק י"ג:
שם טו"ז ס"ק כ' יודע בעצמו בבירור ורב הונא בנדרים שם דנידה להך אתתא דאפקא ש"ש לבטלה צריך כמו כן לפ' שידע בבירור שהיא יודעת שיש אי' בדבר ותימא שלא פי' כן הש"ס:
שם טו"ז ס"ק כ"א אין לנדה המנדה כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק ע' ר"א בן חנוך כן הגי' לפנינו בעדיות שם:
סי' של"ט ש"ך ס"ק ז' שמתנועע וממלח עדן ק' וע' טו"ז:
סי' ש"מ ש"ך ס"ק נ"ב ונ' דה"ה ע' ירושלמי אלו מגלחין הל' ז' קרבן עדה שם וצ"ע:
סי' שמ"א שו"ע סס"ק ב' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קמ"ט:
סי' טו"ז ס"ק ו' ובתשו' רש"ל עיין שם בפנים דהתם מאחרים ולא של עצמו וע' חתם סופר, חלק יו"ד סי' שכ"ה:
סי' שמ"ב ש"ך ס"ק א' וכמ"ש הר"ן כצ"ל:
שם ש"ך ס"ק י' ע' חתם סופר חי"ד סי' שמ"ח:
שם ש"ך ס"ק ה' דמודה בזה להראב"ד צ"ע דהרי גם על חיבוק ונישוק כ' הפלוג להקל עיי"ש:
שם טו"ז ס"ק א' נ"ל לענין אבילות נהירנא כאשר זכיתי ליצוק מים ע"י קדש מרן הגאון חתם סופר זצוק"ל אירע מעשה שמת אביו של חתן יום א' אחר החופה ופסק מרן זצוק"ל להשלים ז' ימי המשתה ואח"כ לישב ז' ימי אבילות ואמנם אמר לולי שאל שאלה והיה נוהג מעצמו אבילות עם אחיו לא הי' מוחה בידו:
סי' שד"מ טו"ז מה לי שקר הרבה י"ל כי באמת עיקר המצוה והצנע לכת אלא שאי אפשר להסתיר הכל ע"כ אנו מעמידין כל איש ישר על חזקתו כי בלי ס' בצנעא עשה עוד מעשים טובים יותר מהנודע לנו:

סי' שמ"ט ע' פנים מאירות חלק ג' סי' ל"ג בענין שן תותבת של מת: סי' שנ"ח ש"ך ס"ק ד' ועט"ז כ' ע' דרכי משה סי' שנ"ב כ' שם טעם אחר אבל לטעם הדרכי משה אינו מבואר החילוק בין יום שאומרים בו צידוק הדין או אין אומרים:

סי' שס"ד טו"ז ס"ק א' א' דאין איסור נשאלתי מרב א' הא בכוכין כ"ע מודו וע' בחתם סופר חלק יו"ד סי' של"ה דהיו מחזירין עפר ע"ג הכוכין וא"ש:

שו"ע סעי' ג' מפני הרבים צ"ע בזה דהרי עכשיו הכל טמאי מתים ואך כהנים הוא דמוזהרין אם שייך כלל האי דינא:

סי' שס"ז שו"ע סעי' ג' או יתפלל צ"ע הרי כלב הלך על קבר אברהם יצחק ויעקב והשתטח שם על קברי' להתפלל ואבות גופא אמרי' פ' המוכר את הבית נמי מצלי ע"כ כ' דדווקא תפלת חובה אסור אבל בעת צרה שרי וכן נהיגי עלמא:

סי' שס"ט ע' צמח צדק סי' י"ג בדין אזור מעור אדם:

סי' שע"א טו"ז ס"ק ג' ומעשה שהיה ע' פנים מאירות חלק ב' סי' צ"ג: סי' שע"א שו"ע סעי' ד' רמ"א דלא אמרי' לבוד ע' חכם צבי סי' נ"ט צ"ע: סי' שע"ב ע' פנים מאירות חלק ב' סי' י"ד:

שם שו"ע סעי' א' רמ"א כהן ששוכב ערום ע' פנים מאירות חלק ב' סי' נ"ז:

סי' שע"ד שו"ע סעי' ו' רמ"א שכל קרובי המת ע' פנים מאירות חלק ב' סי' מ' לענין רגל:

סי' שע"ו טו"ז ס"ק ב' וכ' הרוקח ע' באו"ח סי' קל"א שלא כ' כן וכן הק' האלי' רבא שם ועיי' שם באלי' רבא פי' ד' הרוקח:

שם שו"ע סעי' ד' רמ"א ונהגי שאם מגיע ע' צמח צדק סי' כ"ה כ"ו: סי' שפ"ט שו"ע סעי' ה' ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קכ"ג וקל"א בענין יולדת בשבת שהולכת לביהכ"נ:

ססי' שפ"א ברחיצת חמין וכל גופה בצוכן כצ"ל ח"ס חי"ד סי' שמ"ו: סי' שצ"ו טו"ז ס"ק ב' ע' חתם סופר חלק אורח חיים סי' י"ז:

סי' שצ"ז שו"ע סעי' א' ע' פנים מאירות חלק ג' סי' א"ד לענין עד גוי בי דואר:

שם טו"ז ס"ק ב' ואיני יודע ע' תשו' רשד"ם חלק יו"ד סי' כ"א: שם באו"ד ולע"ד לא כ' כן ע' נודע ביהודה מהדורא קמא חלק אה"ע סי' ל"א ותשו' חכם צבי ג' ותשו' חות יאיר סי' ר"א וח"ס חי"ד סי' שמ"א: סי' שצ"ט שו"ע סעי' א' אין הרגל מבטל ע' פנים מאירות חלק ב' סי' קמ"ח:

שם סעי' ט' ע' ח"ס חיו"ד סי' שמ"ו:

סי' ת"ב שו"ע סעי' ה' אלא יום א' כאן שייך טו"ז ס"ק ד':

שם שו"ע סעי' י"ב רמ"א ע' פנים מאירות חלק ב' סי' צ"ט וסי' צ"ח וסי' קצ"א לענין רגל:

בעה"י הערות בס' חכמת אדם:

כלל ט"ו סי' ט' בסוף וד' כו"פ תמוהים כ' דבמונח על המח גם הטו"ז מודה אמכם אם בחלל הגלגלת נמצאו מים כה"ג מתיר הטו"ז ואולי גם הש"ך מודה לזה:
שם סי' י"ד בסוף ולא נפסק החוט ע' דגול מרבבה סי' ל"ב:
כלל י"ח סי' ב' שמא יש בה כשיעור צ"ע הרי הוה ס' חסרון ידיעה ולא מחשב לס"ס:
שם סי' י"ד לא הגיע לכוליא צ"ל לחריץ:
כלל כ"ד סי' כ' כשעור ובשר חופין ע' שו"ע וצ"ע:
כלל כ"ז סי' י"ב ובל"י חולק אולי טעמו דדלמא משום דנעשה בו מעשה טריפות השליכוהו:
כלל ל"ב סי' ד' אין לך חתיכה צ"ע חתיכה דקה ורחבה מאי איכא למימר: שם סי' ה' לכלי ראשון שעל האש כצ"ל:
כלל ל"ו סי' י"א קשקשים קטנים מותר ודווקא שנוכל אח"כ להסירן: כלל ל"ז סי' ג' שני פעמים ויש סמך בזה דאין חדש עיבור עולה מן המנין:
כלל ל"ח סי' ח' בסוף הסי' לא תעבור בסיכון ומרן הגאון חתם סופר זצוק"ל הקפיד לסכן דווקא ע"י בגד צמר עב פלאנעלל או פילץ והנסיון מוכיח כי ע"י בגדים אחרים עוברי' התולעים אפי' כפלים עשר פעמים גם לא סמך על סכון בחומץ יין כי בחומץ יין כמעט כל טפה היא תולע משא"כ בשאר חומץ:
שם סי' כ"ב אזי בוודאי יש ס' אמנם לרוב פעמים נמצא בפירות מתולעי' קרטין עגולות שחורות ברוב הפרי וכמדומה שהם ביצת התולע וא"כ אין כאן ס' וצ"ע:
שם סי' כ"ו ס' נגד הפרי צ"ל התולע:
כלל ל"ט סי' ב' העידו עליו מאה עדים צ"ע למה יגרע מפרה שילדה כעין גמל שמותר ואמאי לא ליהנו:
כלל מ"ד סי' ו' יוצא מהחלב צ"ל מהחתיכה:
כלל מ"ה סי' י' ס' נגד כל החלב צ"ע למה לא תיסגו כנגד מה שחסר מן החלב:
כלל כ"ג סי' ב' אינו אלא מדרבנן כל אלו לאו דווקא דהאיכא קבוע דהוה דאורייי':
כלל כ"ד סי' ר' מה היה האיסור וכעין ראיה לזה מסתם כלים של נכרים דחשיב כה"ג ס"ס:
כלל כ"ח סי' ג' דאפי' חומץ ע' מגן אברהם סי' תמ"ז מ"ש בזה: כלל ס"ה סי' י' שאור של גוי לחמץ אבל משום ס' חלה ילישׁ תחלה עיסה קטנה ובה יחמיץ העיסה גדולה:
כלל ס"ו סי' א' דבר שבשלו גוי כצ"ל:
כלל ס"ז סי' ג' שקורין שמאנט ובל' אשכנז סמעטן:

כלל ע"ה סי' ס' שהרי כבוש הוה הכנה בכבוש גופי' איכא למ"ד דבעי' ג' ימים והכא בטעם יין שאינו מזוג תליא מלתא שהוא יותר מחלק ששה ביין וכבוש הוה נו"ט יותר משש"ים וצ"ע:

כלל צ"ג סי' ב' וכן הנשבע לקיים אבל לקיים לא מקרי שבועת שוא דילפי' מקרא נשבעתי ואקימה דנשבעין לקיים המצות:

כלל צ"ח סי' י"ג צרה ועברה כצ"ל:

כלל ק' סי' ד' הגה"ה ולכן לא כתבתי שייך לקמן אחר סי' ה':

כלל קט"ז ס"י י"ב מותר לאיש למשמש כצ"ל:

כלל קי"ז סי' י"ט כיון די"א דאין אנו בקיאין צריך עיון אמאי מחמרי' עפ"י טעם זה אפי' לא שמשה:

כלל קי"ט שנים תחובות איך חוצצין ובס' כרם שלמה הביא ראיות דגם תחובות חוצצין עיי"ש:

כלל קכ"ב סי' י"ב ונקבו נקב ע' באר הגולה דבכלי עץ בעי כמוציא רמון וכן הסכמת גדולי הפוסקים:

באו"ד בסוף פסול אם לא סתמו בסיד וצרורות:

כלל קכ"ד סי' ו' מותר ליטול כרבלתו צ"ע למה לא יהא אסור משום צער בעלי חיים:

שם סי' ח' דאין שליחות לנכרי וא"נ הוה שליחות אין שליח לדבר עבירה: כלל קכ"ט סי' ב' רק עד צה"כ צ"ע א"כ לא התענה ביום החופה דההחופה תהיה אחר צאת הכוכבים:

כלל קל"ד סי' ב' ואם יש לו מטבע צ"ל מעט:

שם סי' ג' שאר מינים לא מהני כצ"ל:

כלל קל"ט סי' ח' לקבל אחריות בוועקסל שקורין (טראטע) הנהוג בזמן הזה וידוע כ' המוכר שטר צריך לכתוב (שירא) וממילא האחריות על המוכר צריך לכתוב בפי' (שירא) "אהכע אבליגא" או יעשה היתר עסקא:

כלל קמ"ט סי' ח' וד' הש"ך לא זכיתי להבין כ' כוונת הש"ך דאם הכוכבים כ' עדן קטנים ביותר הטעם מפני שעדן החמה באופק הרקיע והיה כאשר תשקע החמה אזי יראו הכוכבים בינונים וא"ש:

כלל קנ"ב סי' כ"ב השומע מאחר כ' דווקא אם האחר חזר וסיפר כל ענין הגידוף עד שסיפרו העדים לפני הב"ד:

כלל קנ"ג סי' א' די"ל דלא דמי לתפלה כ' דדין זה תלוי בפלוגתת הפוסקי' לענין הבדלה ע' ברא"ש סוף מ' תענית:

שם כלל קנ"ג בסוף הסי' ע' טו"ז שם ורש"ל וצ"ע:

ליקוטים והערות נוב"י מה"ק חלק יו"ד

סי' ח' ומה נ"מ הלא אפי' הי' לו בדיקה אולי נ"מ בשהיה במיעוט קמא דקנה דאם וושט יש לו בדיקה כשר ע' שו"ע סי' כ"ג:

סי' כ"ו שר' יוחנן מתיר בכבוש לכאורה מהך דמייתי בפ' אלו עוברין דשרה ענבים במים בכלל משרת ענבים ג"כ מוכח דכבוש אסור לכ"ע: סי' ל"ט שאין מתירין ניצוק א"ל שאנן מתירין:

סי' מ"א וזהו פשוט וברור וע' טו"ז סי' ע"ט ס"ק ג' דחולק על זה: סי' מ"ג עומדת בימי זיבה צ"ע דהיינו לד' הרמב"ם דאפי' בימי ספירה צריכה מה"ט לחשוב ז' וי"א אבל לדידן כיון דעברו י"א יום לאחר טהרתה מאי זיבה שייך:

שם ד"ה והנה הרמ"א מהרי"ל ספוקי מספקא לי' כצ"ל:

סי' מ"ו ד"ה ומ"ש מה' חיים ד' הב"ח המה ד' נביאות כצ"ל:

סי' ע"א לא היה אז לכל ישראל בכלל רק ס"ת אבל רז"ל במ' ב"ב אמרו כי י"ג ספרים כ' משה באותו יום ונתן א' לכל שבט ושבט וצ"ע:

שם ובוודאי לא היה ספר בידם לכאורה מאחרי שנמשח דוד ע"פ ה' למלך היה מצווה להיות ס"ת עמו אלא שהכ' אומר והיה כשבתו על כסא מלכותו וכ' לו וזה לא היה עדן:

סי' פ"א נילף במה הצד מרבית ואונאה עי' ב"מ פ"א ע"א תוס' ד"ה לעבור וצ"ע:

סי' צ"ט וד' הטור צ"ל הטו"ז:

ליקוטים והערות בס' נוב"י מהדורא תנינא

סי' ה' הוה ספיקא לקולא ע' רא"ש פ"ק דחולין סי' כ"ג בענין איברי בשר נחירה ועיין שם:

סי' ח' בהגהת בן המחבר ולי כ' ליישב לכאורה ד' הרב צ"ע דבשלמא התם אמרי' אי' אין כאן שהרי מיד נתבטל ממילא אין כאן דשיל"מ משא"כ באו"ב מדאמרי' נכבשינהו דניידי א"כ יש כאן אי' ממילא גם דשיל"מ יש כאן ואין לומר דלא אמרי' דשיל"מ כ"א במידי דאסור באכילה כד' רש"י ריש ביצה עד שתאכלנה באי' תאכלנה בהיתר אמנם הרי גם בעצים שנשרו מן הדקל אמרי' דהוה דשיל"מ ש"מ דל"ש:

סי' י"ב ד"ה ועל הכ"מ גם בנברא כך כצ"ל:

סי' כ"ה לא ידעתי הפרש וע' שם בשו"ת ב"ח סי' קנ"ז וד' הנוב"י סתומים:

סי' ל"ה שמין במינו לא בטיל עי' בענין זה תי' רשב"א פ' גיד הנשה סוגי' דזרוע בשלה:

סי' מ"ה שאפי' אחר ביטול צ"ע א"כ עכ"פ יוכל לחתכו לחתיכות קטנות עד שיתערבו כל כך שלא יוכלו להכירם ועדן הקו' במקומה עומדת דלא שייך לומר דאינה שוה:

סי' נ"ג לשטתו שפיר מפרש אא"כ אמאי הביאו הפוסקים להההיא דרב אשי במים ומלח:
סי' ס"ב איך נימא לסחורה י"ל דבאי' חלב גלי קרא דמותר לסחורה: סי' ס"ד מאיזה טעם שיהי' אולי טעם רש"י דלא א' לחלק בין היכא שהתחיל האי' מיד או אחר זמן בין אי' דידיה בין אי' חרם ב"ד א"כ בנידון דידן י"ל מודה רש"י:
סי' ס"ב אין מקום להוראת המורה עי' רמב"ן פ' וישלח, דבחו"ל היה יעקב רשאי לישא ב' אחיות ובבאו לא"י מתה עליו רחל יען היא היתה השני' שנשאה אחר אחותה וזה דומה לנידון הרא"ש:
סי' צ"ד דלא מחזקינן להו בדם נדה כצ"ל:
סי' ק"כ הטעם משום שאיסור סוטה הנה להרמב"ם דס"ל ס' איסור דאורייתא מן התורה לקולא מקרא דלא יבא ממזר ממזר וודאי הוא דלא יבא א"כ אדרבא דווקא בטומאה גלי קרא דס' טומאה ברה"י ספיקו טמא:
סי' קכ"ד בהגה בן המחבר כחשב טבילה למצוה וכ' דברגל עכ"פ מחויב לטהר עצמו בזמן המקדש כדילפינן מובנבלתם לא תגעו:
סי' ק"ל לענין טהרות ולא לבעלה אולי י"ל דיש לה ווסת עד כ' ימים ומכ' עד ל' אין לה ושפיר מותרת לבעלה:
סי' קמ"ז סעי' ח' להנך פוסקים ועי' ב"ק ס"ז ע"א מ' ג"כ דלא כעצי אלמוגים ועיי"ש:
הערות וליקוטים בשו"ת חתם סופר חלק יו"ד:
סי' ד' אולי החות יאיר לא אמרה וכן מ' ל' וכן בהיפך:
סי' י"ז יום להרצאה שמעתי מפי מרן זצוק"ל שתלמידו הגאון מו"ה זלמן ב"ה נ"ע השיב ע"ז הרי מסקנת הש"ס דהאי קרא קאי אמעשר בהמה באם אינו ענין והדרא קו' לדוכתא והשיב לו מרן דהיינו למסקנא דמסקי' יום להרצאה אבל אי לאו האי תי' ע"כ הוה מוקמי' ליה בבכור לתרץ קו' דאבוה דר' אפוטרוקו:
סי' י"ט ימכרנה לנכרי ולמ"ש ש"ך סי' כ"ז בשם רש"ל התם גרע ועי': שם ד"ה ואמרתי שהקב"ה ישחוט מדרש זה הוא ברבות פ' שמיני והל' שם לויתן נוחר לבהמות בסנפיריו ועל זה לא תי' מרן אלא דא"כ בלא"ה ק' אטו לויתן בר זביחה הוא וע"כ על דרך שכ' מרן זצוק"ל:
שם ד"ה ועיי' שם תנאי פליגי ע' לוח הטעות, שם דאוכל הוא ולא משקה ע' לוח הטעות:
סי' כ"ג בי"ד סי' כ"ז:
סי' כ"ד ובחזקת שאינו זבוח צ"ע עכ"פ מאי חזקה שייך וע' לקמן סי' כ"ה וצ"ע:
שם ד"ה אמנם בבכורות וכ"כ רש"א שם:
סי' כ"ה דאל"כ תקשי צ"ע דבס"ד כ"כ לד' רש"י ובס"ט ד' הרא"ש לד' עצמו ויש ליישב:

שם ד"ה והנה מ"ש בשנתחב המחט וכ"כ בנוב"י שם מהדורא קמא חלק יו"ד סי' ח' ועיין שם שדחה:

שם ד"ה אמנם בנידון בסוה"ד לא הוה בחזקת ע' לעיל סי' כ"ד וצ"ע: סי' כ"ו וד' ב"י בזה מאוד תמוהים ובס' חכמת אדם מחמיר בענין זה: סי' כ"ז וגם תוס' מודים ע' תוס' חולין ע"ז ע"ב ד"ה ההוא וכו' וצ"ע: סי' ל"ד במראה פסולה לולי ד' מרן זצוק"ל הייתי אומר דלא דמי בשלמא במראה פסולה מחמת מוגלא אין מראה זאת מראית הריאה כלל כ"א מראה המוגלא משא"כ בלבן דידן דהטעם משום אופתא ואי מהני שבשר הריאה הוא הגורם אדרבא הינוהו האופתא כיון שנתלבנה הריאה כ"כ ע"כ שהבשר מזהיר בלבנינותו מתחת הקרומים וצ"ע:

סי' ל"ה מר"פ אלו טריפות צ"ע הרי גם הרמב"ם ס"ל כרש"י דחסר וחליף באנה בכלל חסרה וא"כ מאי ראיה איכא וע' כסף משנה שם:

סי' ל"ז תרי בועי דסריכי צ"ל תרי אוני:

סי' ל"ח טפות לחות היוצאים ד אלו צ"ע וע' מ"ש בהערותי לקמן סי' מ': סי' מ' אותו נקב אינו מוציא מל' זה מ' דריאה שואבת משקין דרך הקנה ומבפנים ומלבד כי זה נגד המוחש דאפי' בשתיי' אם יקדים קנה לוושט בא לידי סכנה הנה זה ל' רש"י ברכות ס"א ע"ב ריאה שואבת כל ניבי משקין אעפ"י שהן נכנסין בכרם דרך הוושט הריאה מוצצתן ושואבתן מבעד לדופני הכרס ר"ל ע"י שהריאה גוף ספוגיי וכשאין נקב בקרומי הריאה המשקין האלו זבין למטה כמעל כל דבר משופע וחלק אבל כשיש נקב בקרומין מתקבצין אלו המשקין שקם ונתהוה מהם הסרכה ומ"מ יש לקיים סברת מרן דאם הנקב נקב דק המשקין עוברין ע"ג ואינן נעשין סרכא:

סי' מ"ג ככל איברים גסים כצ"ל, שמגדלים עצם כצ"ל:

סי' מ"ד דזאב ידעי' דרכו לישיך וכ"כ פמ"ג שם:

בסוף הסי' פה ק"ק מ"ד צ"ל פ"ב מאחר דהוה תק"ע ובתקס"ז בא מרן לפ"ב: סי' כ' בחולין כ"ט כצ"ל:

סי' כ"ב נהי משום נקב ליכא ע' לקמן סי' כ"ד וצ"ע, וע' הערותי שם: סי' נ"ד וליתנו גבי טריפות צ"ע מ"ש מקנה שריפה דלעיל סי' נ"ב ואולי משום שהקנה שריפה לא היה אז בימי המשנה עדן:

סי' ס"ט ליכא למיחש אולי נתערבו לפי"ז לד' הר"ן אמאי בגד שאבד בו כלאים אסור למוכרו לגוי שמא יחזור וימכרנו לישראל הלא הישראל הקונה ולא ידע שיש בבגד זה

כלאים לא נתכוין לעבור א"וו דגם כה"ג שוגג מיהת מקרי ולא עדיף מנתכוין לאכול שומן ואכל חלב:

סי' ע"א סעי' ה' בין ב"י לאינו ב"י וברמב"ם ה' מאכלות אסורות לא ביאר דכבוש אסור מדרבנן מיהא בבשר בחלב ואולי סמך על מה שהביא הך דגוזלא דנפל לכדא דכמכא:

סי' ע"ג מ"מ לאו חידוש כצ"ל:

באו"ד הא מטעמי' והא מטעמי' ומ"מ ק' למה לא תנן הרי הוא כמים כיון דלענין בב"ח ג"כ דינם כמים א"וו להורו' דאין בהם משום יוצא מן החי: באו"ד אבל בעוף שפיר מתעבר וכן מ' בתוס' נדה נ' ע"ב ד"ה תרנגולתא ולהלן בהעתקה הביא מרן ד' תוס' אלו והתימא שלא זכר כאן דבריהם ואף כי במסקנא דחו תוס' שם פי' מ"מ לאו מהך דריב"ל דחו לה ואמאי לא ש"מ דפשיטא להו דריב"ל לא קאי אעוף ואולי היינו פלוגתא דר"א ורבנן בזרזיר דר"א ס"ל דגם בעוף שייך הך דריב"ל ואי לאו דזרזיר מין עורב לא הלך להזדווג אצל עורב כיון דלא מתעבר מכי' ורבנן דקיי"ל כוותיי' ס"ל דבעוף ליתא לדריב"ל ואין ראי' ממה שמזדווג אצל העורב:

באו"ד הצמח צדק התירו עיין שם דאדרבא אסרו וצ"ע:

באו"ד וחוששין לזרע האב גופי' ספיקא צ"ע מדוע בלא"ה לא יחשב לספק ספיקא דהרי רוב הפוסקים נחלקו על רש"י ומכשרי כל עוף בג' סי' טהרה ונהי דאכן מחמירין כרש"י מידי ספק לא נפיק ואחרי כי חוששין לזרע האב ספיקא הו"ל ספק ספיקא:

שם בהעתקה כיון דמין אחר לגמרי הוא וכן כ' בס' כנפי יונה:

סי' ע"ד בהעתקה שם ד"ה ר"א בר צדוק דלמא פרס ועזניה אולי י"ל דראב"צ מיירי במכיר פרס ועזניה דבאינתו מכיר וודאי קרא כ' וס' דאוריית' לחומרא דליכא למימר הכא ניזל בתר רובא דעלמא דהו"ל ספק חסרון ידיעה דלא שייך עליה שם ספק ומכאן ראיה לדין זה דס' חסרון ידיעה לא מקרי ספק:

סי' ס"ג ותמי' מהש"ך שלא הרגיש בזה אבל בס' נקודת הכסף הרגיש בזה: שם בסוף הסי' שהוא הותר ויבש וק' הרי בבשר בחלב אפי' יבש ביבש בטיל וכן מ' ל' הש"ך עיין שם וכ' כוונת מרן זצוק"ל דלענין יבש ביבש בבשר בחלב שפיר תי' הש"ך אלא דלפי הבנת הש"ך בד' עט"ז הוא דק' לי' ואמנם הקו' ממעביר עציץ נקוב צ"ע דבהדי' ילפי' בפ' כ' שעה מקרא דבעי' הוסיף דווקא וכ"ת קרא לכל שהוא אתא א"כ מאי אהני לן כל שהו אם ניכר כלל וצ"ע וע' בד' מרן לקמן סי' צ"ו:

סי' פ"ה בהקשותי על עט"ז כצ"ל:

סי' צ"א כי נמצא מעשה זה דכירנא כי בעת ההיא יצקתי מים על ידי מרן זצוק"ל ונמצא מחט בטרפשא דכבדא בבית השוחט המנוח התו' הר"ר איצק וואלף ע"ה כי היה אז גם בפ"ב המנהג שלקחו השוחטים מכל הכשירות טרפשא דכבדא ולא נודע מאיזה בהמה היה הטרפשא הזה והבד"צ שהיו גאונים מפורסמים לא רצו להורות בתערובת זאת אף כי מרן הוה לשאוף אויר צח בעת ההיא בקהל ראקענדארף עד בא תשובתו זאת:

סי' צ"ט דאתמר מלחא בפירש וכן מ' גבי ט' ציבורין דדי אם פירש מהציבור:

שם ד"ה וע"ד השני אם זה מקרי רוב ע' מג"א סי' תנ"ה ס"ק ט"ו: סי' ק"א ס' נגד הטיפה צ"ע הרי כ' המרדכי דישפוך מים צוננים וא"כ מה שחסר והשומן ישליכו במים צוננים וכ"ז אם חממו שוב אח"כ אבל עכשיו בצונן וודאי אינו אוסר:

סי' ק"ד אאלפיש כצ"ל:

באו"ד אם הוא הפ"מ צ"ע הא מניעת ריוח לא שמיה הפסד:

סי' ק"ו וק' תוס' לק"מ ועל דרך זה מסולק ג"כ קו' רמב"ן פ' שמיני על הרמב"ם דס"ל בשר אדם אסור מן התורה א"כ היאיך חלב אדם ודם אדם מותר ולמ"ש מרן בזה לק"מ:

שם לעיל כמו ציר טריפה כצ"ל:

באו"ד ד"ה ומה שהקשה אבל לא כלוה כצ"ל:

סי' ק"ז דלא כרדב"ז א"כ לא קבלנו כצ"ל:

סי' קי"ג אעפ"י שנפגם אח"כ והרשב"א לא התיר כצ"ל:

שם ליהדר לכבשונות אע"כ כיון כצ"ל:

שם בסוה"ד דכיון דאינו אלא שוע וצ"ע באו"ח סי' תנ"א מג"א ס"ק מ"ו ומכותלי תשובת מרן זצוק"ל ניכר כי עדן לא הי' בפ"ב קדירות ההמה אבל לפי אשר נהוגים כעת בינינו ועינינו רואות כי ההיתוך מבפנים הוא עיקר ואם יוסר הקדרה תפוג טעם המאכלים וע"י ליבון קל ינתך ההיתוך ושאלתי את פי הגאון בן מרן זצוק"ל בעל כתב סופר ושלח לי העתק מתשובה ארוכה להגאון מו"ה פייטל אב"ד במאדא ומסקנתו שם ליבון קל ויגעיל ג' פעמים וגם פי הגאון מו"ה יחזקאל בנעטה שאלתי והשיב לי כי דרכו להורות לישנם י"ב חדש ואני אין מורה בהם היתר כלל כ"א למוכרם לגוי בעל בית שאין לחוש שיחזור וימכרנו לישראל לא זולת:

סי' קט"ו בסוף הסי' דע"א הנאמן באי' א"צ לחקור כצ"ל:

סי' קי"ז בסוף הסי' לבטל בו חמץ כצ"ל:

סי' קי"ט כל יין גדל בהכשר צ"ע אטו בשעה שגדל שם יין עליו ע"י הדריכה כקרא יין ואז לא ידעי' אם נעשה בהכשר:

סי' קכ"ב ועל כרחך משום דס"ל לר' יוסי כצ"ל:

באו"ד ועל כן הכ"מ ה"ט וכו' כצ"ל:
סי' קכ"ו מ"ש באחרונה דאין הגוי מרתת כצ"ל:
סי' קכ"ח ואע"ג דאין דנין כצ"ל:
סי' קכ"ט כן עושין אלו כצ"ל:
סי' ק"ל ענש יענש מל' זה מ' דאם היבמה לא תחלוץ אף שהיבם מרוצה היא ענש תענש וצ"ע:
סי' קמ"ד פה קדוש יאמר דבר זה עיין ריש גיטין תוס' ד"ה דאתחזק אי' ורש"א שם:
סי' קמ"ו אינו אלא זיבת דבר לח יען קשה לצייר ענין זה הוסיף מרן זצוק"ל בפרטי דינים לקמן סי' ב' כעקיצת מי רגלים:
סי' קמ"ח רגלה על הספסל כצ"ל:
סי' קנ"ב ומיהו חולין בעזרה הוה כצ"ל:
סי' קס"ט בסופו פה מ"ד צ"ל פ':
סי' ק"ע מוסף על דבריו לכאורה בלא"ה לק"מ דאטו נדה קריא רחמנא הרי כשעבר זמנה ולא בדקה טהורה דווסתות לאו דאורייתא וע"כ איסור בפ"ע הוא ואינו בכלל לא תקרבו לגלות ערוה אפי' למאן דס"ל קריבה דאורייתא: סי' קע"ב וצריך טעם לולי דמסתפינא הייתי אומר דפליגי מה הוא הרגשה שטמאתה תוכה וס"ל להרשב"א והר"ן הרגשה היינו פתיחת פי המקור וכיון שיש לה מכה המזלת בכל עת דמים א"כ מקורה פתוח בכל עת ואין שייך בה הרגשה ומדאורי' טהורה והתוס' ס"ל הרגשה היינו זיבת דבר לח ושפיר כ' דנהי דתלי' הך זיבה במכה מ"מ גם דמי כדה וזובו לפעמים והרגשה שפיר הוה אלא דשלא בשעת ווסת תלי' במכה ובשעת ווסת בווסתה:
סי' קע"ט אע"כ קיי"ל כרבנן וצ"ע בר"ה ששינו לקרות וה' פקד את שרה מא"ל וכ"ת משום דנפקדה שרה בר"ה מקרי מענינא דיומא אכתי בעקידה ביום ב' דר"ה מא"ל ובשמחת תורה שקורין וזאת הברכה מא"ל ולבי אומר לי כי בעת שנהגו לשנות ולהנהיג כאחרים הנהיגו להוציא ס"ת שני בימים הנזכרים דהיינו שביעי של פסח ראשון דשבועות ב' ימים דר"ה ושמחת תורה לקיים וידבר משה והגאונים אחר התלמוד שהביאו תוס' במגילה הנהיגו משום לא פלוג להוציא בכל יו"ט ס' שני נמצא לפי זה בימים הנזכרים ספר שני עיקר מצות וידבר משה וע' בליקוטי חבר חלק ראשון בשו"ע או"ח קמ"ג מ"ש הל' למעשה בענין זה:
סי' קצ"ד דאפי' בשעת נדתה תהיה עליו כצ"ל:

סי' קצ"ח בתירוצים סי' ט' לא הוה משמשי אדם ובחי' רמב"ן ב"ב שם כ' דאדרבא מיירי בדף שאינו משמשי אדם עיי"ש:
שם סי' י"ב גלי קרא דכתלוש צ"ע דלמא התם לאחר שעבדה חזקה במסמרים ומהי"ת יפקיע שם ע"א מינה וכ"ת א"כ קרא ל"ל קרא לדיוקא אתא דמחובר מעיקרו אינו נאסר:
סימן ר"א בעי' עכ"פ שישמחו בו עי' רמב"ם ה' טומאת אוכלי' פ"א ה"א ובכ"מ שם ועי' פכ"ה מה' כלים הל' י"א:
סי' ריי"א הזחילה היא מתחתי' צ"ע מאן מפיס שהיה זחילה דלמא שאיפת אויר או חום חסרה:
באו"ד רצפת ואבנים לא מקרי זחילה כצ"ל:
סי' כט"ו והנה בסי' קצ"ט צ"ל ר"ה:
סי' רל"ג וזה שער השמים כצ"ל:
באו"ד ונעשה הר אחר כך וצ"ע א"כ מה זה שארז"ל שביקש דוד לבנותו בעין עיטם אלא משום דכ' ובין כתיפיו שכן אמרה נוחית ביה פורתא ולכאורה עפ"י נביא נגלה להם שלא היה שם ע"ז ובהר המוריה שהיה בעיר שלם שם היה שם בן נח מלך עד שניתן לאברהם וגם אחרי כן ולא ניתן רשות להקים ע"ז:
שם בד"ה אמנם מה שהסביר זה נ"ל לד' הרמב"ם וכ"כ תוי"ט עדיות פ"ח עיי"ש:
שם בד"ה ולפע"ד לקיים ת"ל את ה' אלקיך וע' רש"י ריש פ' כל שעה בסוגי' דחזקיה ור' אבוהו כ' וז"ל לרבות ת"ח מורא רבך כמורא שמי' מ' מדבריו דרבו לחוד מרבי' לא זולת:
סי' רל"ה בפני' חדשות צ"ל פנים יפות:
סי' רל"ו ואולי קרבן פסח ע' שבת קל"ג ע"א תוס' ד"ה ואנן נמי וכו' וצ"ע:
סי' רל"ז במע"ש המתהלך צ"ל במעשר עני המתחלק:
סי' ר"כ דכולהי מטעם ספק הוו וצ"ע בר"פ במה מדליקין דאמר אביי והרי יו"ט שני דספק דדבריהם והרי בימי אביי עדן קדשו עפ"י הראיי' וקראו ליו"ט שני ס' דדבריהם:
שם בד"ה מ"מ לדינא הרי הוא מן הזריזין וע' לקמן סי' רכ"ב כ' מרן זצוק"ל זה בהיפך והך דהתם ממ"ד ודהכא מאוחר תק"ע ודו"ק:
סי' רנ"ד דס"ל דין זה תליא כצ"ל:
שם בד"ה ומ"ש מעלתו להקשות קו' השואל הוא בתוס' יומא ל"ז ע"א וצ"ע: באו"ד ואפשר איכא מאן דס"ל ע' ר"ן מגילה שם ויש אומרים שתים כתב וגנז הראשונה:
שם בד"ה ובחי' אמרתי סברא גדולה היא ע' קידושין ל"ז ע"ב תוס' ד"ה הואיל ונאמרה ויש לתרץ וק"ל:

שם בד"ה וטעמא נ"ל אע"ג דמקח אפשר דווקא אם האיסור גם מצד הלוקח אבל הכא הלוקח עביד מצוה ולא איסור:
סי' רנ"ו דכל צבע אסור ע' מג"א סי' של"ד ס"ק י"ח:
שם בד"ה שוב כ' פר"מ כמו שאין קפידא בנתינה ובכתיבת יד קודם ראש ע בשו"ע או"ח סי' ל"ב סעי' א' בהג"ה וצ"ע:
סי' ר"ס בד"ה ואודות השם הקדוש אלקיכם ע' לקמן סי' רס"ד דלא כ' מרן כן ודלקמן דבתרא:
שם בד"ה איברא כל זה עי' לקמן רס"ג שלא כ' מרן כן ודלקמן דבתרא: שם בד"ה איברא חזינא עי' יו"ד סי' רע"ו טו"ז ס"ק ז' וצ"ע וע' ד' מרן לקמן סי' רע"ו:
סי' רס"ג נלע"ד בלי פקפוק עי' סי' רע"ו טו"ז ס"ק ז' ובד' מר"ן לעיל סי' ר"ה והך דהכא דבתרא:
סי' רס"ד בד"ה אמנם טעמא ע' לעיל סי' ר"ס והך דהכא דבתרא:
שם בד"ה ואמרתי לעיין להוריד מקדושת ביהמ"ק צ"ע דבהמ"ק מאן דכר שמי' מירושלים לחוד הביאו ושמעתי כי בשו"ת מחכה חיים חלק ראשון עמד על זה ואיננו ת"י:
סס"י ע"ר פ"ב צ"ל מ"ד והמ"י:
סי' כע"א ד"ה וע"ד:
שם ד"ה וע"ד ממזר דאפילו בחיתון ופסולי קהל וצל"ע א"כ בכל שהממזר יוכל לבא גם הגר יוכל לבא וא"כ יהא גר פסול לכתוב ספר תורה ולא מצינו כ"א גר תושב בש"ע יו"ד:
סי' רע"ד ע' סי' ר"ס שלא כ' מרן כן והך דהכא דבתרא:
סי' רפ"ד אין לסמוך על זה עי' ירושלמי פ"א ממס' חלה פסקא ואם השרישו קודם לעומר מבואר שם דסגי בג' ימים עי"ש:
סי' רפ"ה יין לנסכים כצ"ל:
סי' רפ"ט בסוף הסי' ומכ"ש במקום שגובין ד' מאות לא זכיתי להבין וצ"ע:
סי' רצ"ד אמכם במן עומר לגלגלת ובלימוד החומש ביאר לנו מרן זצוק"ל דיש לדקדק קטן עומר לגלגלת וגדול עומר לגלגלת אמנם כל מדות של תורה באצבע נמדדין ולפי הגלגלת הוה האצבע של כל אדם הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו והיינו עומר לגלגלת לפי הגלגלת היה נמדד עפ"י האצבע וכמ"ש: סי' צר"ח באו"ח סי' תקפ"ה כצ"ל:
סי' ש"ה ד"ה ומ"ש מכ"ת לקבלו אחר שלשים לאו דווקא דבגסה חמשים יום: סי' ש"ו להטיל מום בקדשי מזבח צ"ע הרי בכורי חו"ל אין מקריבין למזבח אפי' בזמן הבית כמבואר לכאורה במשנה סוף מ' חלה וע' מ"ש מרן בענין זה לקמן סי' שי"ח:

סי' שי"א ואין דעת שניהם להקנות כצ"ל:
שם בסוף הסי' והדר ביה בדינא וכן ע' הל אביכן התל בי ולא קאמר עשק אותי:
סי' שט"ו אלמותו של נכרי אולי יש לתלות בפלוגתא גבי חמץ אי בשומר חכם וגוי אלם עובר על לא יראה לך ואמנם התם לחומרא וע' מ"ש מרן בענין זה בסמוך סי' שט"ז:
שם בסוף הסי' ס' בכור וע' בסמוך סי' שט"ז:
סי' שט"ז הרי לא הועיל כלום צ"ע לפי מאי דמסיק שם רב מרי קנין גמור מקני א"כ אפי' אדרבנן לא עבר משא"כ בהפקר כיון דרבנן לא שרי ליה כלל כמו בחמץ א"כ הוה עבר אדרבנן כמו בחמץ אם יסמך ת"ח אביטול לחוד: סי' שי"ז הרי הוא גדול יש לעיין א"כ למ"ד כדקי"ל נמי גזל גוי אסור מן התורה א"כ מצינו גוי חמיר מישראל דמציאת קטן ישראל מן התורה אין זה גזל ומציאת קטן גוי אם הוא בר דעת יהא בה גזל מה"ת וצ"ע:
שם בד"ה והה שלא הוזכרה מכר חמצו בזול וצ"ע לפי"ז אם לא מכר לנכרי בזול כ"א נתייקר החמץ בפסח כמורגל ביין שרף ובא ישראל אחר ולקחן מהנכרי מה דינו:
שם בד"ה אמנם אם הנער ואי בתר מנהגיהם וא"כ היה הדין כן אפי' הנכרי גדול רק שהוא אונמינדיג (דבמדנתיכו) הוא עד כ"ד שנים לא הוה המקח מקח:
סי' ש"כ לאכול יכול להפריש אינו יכול לא זכיתי להבין כיון שאין הבעלים כאן הפרשתו לאו כלום דהו"ל תורם שלא מדעת בעלים דבעי' שיהא שלוחם וצ"ע:
סי' שכ"א כל ישראל ערבים ומטעם שומע כעונה ונ"מ לעם שבשדות אליבא דר"ג דליכא כעונה:
שם בד"ה וזה לשונו הא כל מה דאיהו וכו' צ"ע הרי דרשי' מכם בכם חלקתי ולא באומות וא"כ מקבלין מאומות אפי' מעובד ע"א דוודאי שחיטתן נבילה ותק' לדידן קו' מרן זצוק"ל וצ"ע:
סי' שכ"ד ד"ה והנלע"ד אך רצה שלא יבינו צ"ע אם לפני העם היה בן אוריה מה זה שצם דוד ושכב ארצה וכי בעונו בן אוריה כתפס שיתענה עבורו:
סי' שכ"ו בד"ה והנה ראי' הלח"מ כ' בהג"א לפנינו הגי' בהג"א שם רגמ"ה נתאבל על בנו כשהמיר דתו י"ד יום ק"ו לשכינה ולא הוזכר מיתה כלל ומסולק הפלפול שפלפל מרן זצוק"ל ופי' ד' הג"א אם על מיתת הגוף והנשמה י"ל חלק לעוה"ב מתאבל ז' על מיתת הנפש שלא יהי' לה עוה"ב ק"ו לי"ד יום:
שם בד"ה אודות אמירת קדיש ואלישע אחר לא עשה מעשה אולי מה שהניח ראשו בין ברכיו וגעה בבכיי' היה סי' שעשה תשובה:

שם מת ישראל אסור בהנא' מן התורה ע' רמב"ן פ' שמיני על פסוק אותם תאכלו מבואר מדבריו שגם מת נכרי אסור בהכאה מן התורה עיי"ש ובאמת צ"ע מאחר דאי' הנאת מת ממרים ילפי' והי"ת נימא דגם מת גוי אסור בהנאה וע' במשנה למלך ה' אבל שנסתפק בזה:

באו"ד ד"ה אך בני ישראל רובן פ' כי תצא כצ"ל:

סי' של"ח אפשר בן השונמית בצ"ע א"כ לא נתקיים פי שנים ברוחך אלי וכ' דלזה כוון מרן במה שסיים אלא לרז"ל שניהם מותו:

סי' שד"מ אבל בפנויה לכאורה לאו כל פנוי שוין דפעמים יש לו אח ובלא בנים ואשתו זקוקה לנער פנוי זה ואם נחזיק קול שמת הנער נפטרנה מן החליצה:

סי' שמ"ה ולזה צדקו דברי הש"ך צ"ל ד' הב"י ע' ש"ך שם:

שם באו"ד וכן אנו נוהגים וע' חתם סופר חלק או"ח סי' קנ"ט מ"ש לדחות ד' היעב"ץ:

סי' שמ"ז אות י"ב אני ולא השליח לכאורה פשט הכ' ולא יתן המשחית ר"ל אני ולא השליח כי השליח לא יהיה לו רשות כ"א עפי' ה':

סי' שמ"ח הל' כמיקל בז' ימי המשתה אולי שייך לומר כאן מוטב להקל באבל ושלא לעשות מעשה בידים דאינו עושה מעשה שמחה ולא להקל בז' ימי המשתה וינהג אבילות דעושה מעשה בידים:

סי' ש"כ בין יו"כ וסכות צ"ל בין ר"ה ליוה"כ:

סי' שנ"ב בימי החול ראיתי במהרי"ל פ"א היה מהרי"ל אבל ושמר בשבת אחר מנחה על פתח ביהכ"נ לשמוע ברכו ואח"כ הלך לביתו הרי דגם בימי מהרי"ל לא היה מנהג לקבץ מנין לאבל בביתו ואולי התם במוצאי שבת דווקא משום מבואות האפילות:

סי' שנ"ג ואין חילוק בין ס"ת שלם לאו דווקא ע' שו"ע או"ח סי' של"ד דס"ת שאין בו ללקט פ"ה אותיות אין מצילין אותו בשבת מפני השריפה: באו"ד ובמדרש איתא והוא ג"כ במס' דרך ארץ:

סי' שנ"ו שאין משוח מלך וגם זה מוקשה מקרא דיחזקאל ודוד עבדי נשיא להם לעולם וגם מקרבן הנשיא בסוף יחזקאל שמפטירין בפרשת החדש: שם אם לא כך ראינו בעינינו עי' ס' יסוד מורא לראב"ע שהאריך בדברים אלו ושפתים ישק:

הערות וליקוטים בס' יהודא יעלה חלק יו"ד:

סי' א' די"ג שכה לבר מצוה הלה"מ לכאורה לאחר שהביאו שערות ומ"מ בעי' י"ג שנה ג"כ ומזה מיירי הרא"ש והאי טפס אפי' שערות לא הביאו: סי' ז' מסופק הפלתי ובתבואת שור סי' ל"ג החליט לאסור עיי"ש:

סי' י"ח דעכ"פ עדותו משוי לי' ס' טרפה לא ידענא אם לא אמר שלח ואחוי ואין הבעלים מאמינים לו מה ריעותא יש אם לא בבהמת גוי:
שם באו"ד דעתידין לפסול וא"כ מה לי בדקן עכשו מה לי בדקן אתמול: סי' כ"ג דלמא מחשב לע"ז לכאורה היינו דווקא אם הגוי קאי על השוחט במקום שחיטה והנה אפי' אין גוים נכנסים ולא שייך זה מחשב שהרי אינו יודע כלל זמן שחיטה, א"נ קרא לר"א ע"י שליח ישראל מיירי:
סי' כ"ד מדאגבהה וקלב"מ צ"ע אם גם בנכרי פי' בשוגג דהיינו בלא התראה אמרי' קלב"מ אפי' להחולקי' על תוס':
סי' כ"ט ד"ה ומ"ש ב' פלתי גרמה לו הכשר וטובל במעין ומודר הנאה מאי איכא למימר הא יכולין לאכול תרומה בזול ע"י טבילה זו:
סי' ל"ו שדנין דיני נפשות אולי נאמר דבאמת צריך להמתין י"ב חדש אם יחיה העד:
שם ד"ה ועי"ל בין לעד בין לדיין ר"ל אי חזקה שאינה מבוררת לא הוה חזקה ואולי לגבי חזקת ממון יצורף לחוב:
סי' מ"ט מ"מ הדיוט הוא וצ"ע א"כ רוב מצויין מאי אהני לן דלמא לאו אומן הוא וקלקל:
סי' נ"א בסוף הסי' דתלישה זו דבר שאינו מתכוין הוא אבל הוה פסיק רישא:
סי' כ"ו אבל הק' לשמואל דאין הולכין בממון צ"ע למה לא נימא דתרתי איכא רוב וחזקה וברוב וחזקה גם שמואל מודה וא"כ קו' תוס' לק"מ ועי' במ"ש הרב המחבר לקמן:
שם סעיף ד' ע"מ שאני צדיק התם דאנו רואין שרוצה לקדש אשה זו הוא דאמרי' הכי אבל בעדות אדרבא משום שהם פסולין מעידין עדות שקר: שם סעי' ה' רובא דאיתא קמן צ"ע מה חילוק יש בזה הרי גם בדיני ממנות שניים מחייבין וא' מזכה חייב:
סי' נ"ז ד"ה זה פשוט דרובא דאיתא קמן ל"צ קרא יש להשיב התם אפי' במקום חזקה אזלי' בתר רובא ואמנם למאי דפשיטא לתוס' דרובא עדיף מחזקה גם לזה א"צ קרא:
סי' נ"ט אלא משום רובא רוב בעילות צ"ע למה לא כי היכי דדחי ש"ס דילן הראי' מרוב שהיו שניהם חבושים ה"נ יכול להיות כן בבהמה דידעי' שלא נזדווג לה זכר אחר ואפוטרופוס לעריות לא שייך בבהמה אם אין זכר בדיר ולא יצאה מן הדיר:
שם ד"ה אמנם לעמת זה שהיה מזדקק ומוליד צ"ע מכא ידעי' שהוליד אם לא מטעם רוב אבל חזקה אין כאן אלא אם היו חבושי' ושוב אמרי' אין אפוטרופוס:
שם ד"ה ועוד נ"ל לא היה מעשה נסים צ"ע למה לא:
סי' ס"א מנ"ל דפסולים לקרבן ותק' לי' ג"כ ונ"ל דלוקין על שאר טריפות אבל המעיין בד' הרמב"ם ימצא דדרוסה הוה גילוי מלתא אשאר טריפות וכאילו כלהו כתיבי בקרא:

סי' ע' דנקובת הוושט הוה נבילה ע' נקודת הכסף סי' ל"ג דהרמב"ן לענין אי' נבילה ולא לענין טומאת נבלה מיירי ולק"מ:

סי' ע"ט בסוף להתיר וכ"כ לי הגאון המנוח מוה' יוסף שאול בעהמ"ח ס' מפרשי הים ג"כ להתיר:

סי' צ"ב ד"ה וגם י"ל והרי שנים שניים מ' ד' המחבר דשנים היינו שני זוגות ולא ידעתי מנ"ל הא:

שם ד"ה ועוד מוכח הזכר אסור מספק צ"ע דמהא גופא תפשוט מדמתעבר וטהור:

שם ד"ה בעחכ"ת כדכ' קרא כל עוף למינו אין זה קרא כ"א בן סירא: ד"ה והנה זה שבועיים קובצינר היהנער ראיתים בעיניי בבית הגאון כתב סופר זי"ע ששלחו לו מירושלים אבל היה להם יכולת לעוף כתרנגולים שלנו משא"כ בהני קאחעכינא היהנער שאינם יכולים לעוף אפי' גובה ב' אמות וגם קולם משונה ומאז תמהתי על המחבר זי"ע למה לא צוה להביא מין התרנגולים שקבלו שם עדות עליהם וכי אשמא שנקראו בשם קאחעכינא היהכער ניקום ונסמוך:

סי' צ"ז ה"ל ספק בשחיטה צ"ע היכי דאין כאן אי' אינו זבוח מה לי אם הוה ס' בשחיטה או לא כיון דבחזקת היתר עומדת:

סי' קכ"ח סוף הסי' לא אמרי' ביה בחצי שיעור וצ"ע דההוא פלגא דזיתא דנפל לדיקולא למאן דמפ' דיקולא קלחת ואמרי' הא אר"י ח"ש אסור מן התורה:

סי' קס"ד ד"ה שוב מצאתי והה"ד א"כ צ"ע דהרי בל תשחית בבניין מצור כ' והתם צורך רבים הוה:

סי' קס"ב ויאמר שראה אותה שופעת ועדן לא ידע דלמא דם מכה או מן העלייה הוה:

סי' רכ"ג בסוף הסי' וגם הוחזקה במעשה ועדן צ"ע דלמא לכתם הוחזקה וכי שייך לומר דהוחזקה לנדה דאוריי' ואולי באשה שיש לה בנדים צבועי' דאין בה משום כתמים וע"כ לנדה דאוריי' ואכתי דלמא על בשרה מצאה כתם: סי' רמ"א ד"ה אמינא לי' דלכ"ע מברך צ"ע מיושב בבית הכסא ושמע קול רעמים:

סי' רמ"ב ד"ה אמנם בלא"ה ומצאה בתולה צ"ע דלמא בא עלי אחר בהטיי': סי' רמ"ב בהגה מבן המחבר רק ברובא דאיתא קמן דברים תמוהי' הם דהא רובא דאיתא קמן בהדי' כ' אחרי רבים להטות ואזלי' בתרי' בין בדיני נפשות בין בדיני ממונות יהא קלוש מרובא דליתא קמן ומה גם דלחד פי' ברש"י חולין אפי' רובא דליתא קמן מאחרי רבים ילפי' והיינו איתא קמן והיאיך יהא עדיף מניה:

סי' רמ"ג אמרי' ביה אונסא כמאן דעביד יש להשיב דלמא התינוק נפל היה מאחר שמת תוך ל' יום ולא היה כאן חיוב מילה מעולם ולא שייך אונסא כמאן דעביד:
סי' רמ"ה ואי' דאוריי' לא אשכחן ביה ע' לקמן סי' רמ"ט:
סי' רמ"ט שניהם ע"י ככרי לכאורה המצוה על האב אלא דעושה המוהל לשליח ואין שליחות לגוי ועי' לקמן בהגהת בן המחבר:
שם ד"ה ויש להביא משום זמן גרמא צ"ע כיון דעכ"פ בת שליחות היא ואמאי לא מצי למעבד שליחותא דאב:
שם ד"ה והנה מבואר הואיל ונדחה ידחה וי"ל עוד מט' חביבה מצוה בשעתה: שם ד"ה והנה ר"י למה דוחה שבת י"ל דעכ"פ בר שליחות אינו:
שם בהגה בן המחבר ד"ה לפמ"ש מרן דכ"ש למכות י"ל התם אכילה כתי' וס"ל לר"ש אכילה אפי' כ"ש במשמע:
סי' ר"נ נדבקה מאוד בהגיד וכן ראיתי מעשה בעיני בשני ילדים: סי' רנ"ג לפי שמתקן גברא אבל דלמא ימול כדין ויעשנו כרות שפכה לא גזרי' משום דעכ"פ לא חילל שבת:
שם ד"ה ודע הא מילה שלא בזמנו על אברהם ע"ה לא ק' דהרי מל תחלה אנשי ביתו אלא דאאנשי ביתו עיקר הקו' ואולי כבר מל מהם כמה פעמים לצורך רפואה וכיו"ב כדמצינו ערבי מהול:
סי' רס"ה ד"ה ועוד עדיפא לעשות ע"י שליח וצ"ל שלא היו בכל אותן הבכורים בכור קטן שאין לו אב דקטן משוי שליח:
סי' רפ"ט מוכיח שעשה תשובה צ"ע הרי הוא מנ' מלכים שאין להם חלק לעוה"ב:
סי' רצ"ו ד"ה ומכה נשמע לחשוב מחשבה כמעשה ואמנם מצינו ג"כ במעשה אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כגון מסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו לר"י ור"ש במס' כלאים שם:
סי' ש"ג והא וודאי קושי' ואולי יש לחלק כיון דלכשיגדיל ג"כ יוכל להיות שלא יהיה בקשירה כגון מסור ומומר הו"ל השתא כעין ספק ספיקא משא"כ לענין כריתות דעכ"פ תפסי קידושין ושייך בניטין:
סי' שט"ו ד"ה ובמח"כ הגאון גם בספרים האחרונים ואמנם התירו גדולי הפוסקים להדליק נר יאהרצייט בערב שבת אחר קבלת שבת ע"י גוי: סי' שי"ט ד"ה ואיידי דאמרינן במלה מורכבת נ' דבתחלה כשאמר הש"י למרע"ה המצוה ומסר לו כל סודותיה אמר לו על הסוד לאו אמור ואח"כ אמר לו דבר אל בני ישראל מה שצוהו לדבר:

סי' של"ה לתשלומים אפי' של מצוה עי' בשטה מקובצת כתובות נ' ע"א שכ' לה' דהנוהג ליתן חומש יכול לשמש במעשר השני בכל דבר מצוה כמו שהיה הענין במעשר שני בירושלים עי"ש:

סי' ש"מ לא שייך כלל בל תוסיף צ"ע קצת מסוכה:

סי' שמ"א ד"ה והל' אמת פשיטא מדרבנן לא אדע מאין פשיטא להמחבר דבחמץ גזרו משום הערמה כדאי' בגמ' ירושלמי אבל בבכור אם הפקיר בפני ג' מנ"ל דגזרו רבנן:

סי' שמ"ה ד"ה אברא ראיתי לחתוך אזן על בכור חוצה לארץ אולי גם בזמן המקדש היה פטור דהרי אינו ראוי לבא אל פתח אוהל מועד כדתנן במתני' סוף מ' מעשר שני העלה בכורות מבבל ולא קבלו ממנו אבל צריך לי עיון למה לא יהא אסור משום צער בע"ח:

סי' שנ"א ד"ה שוב ערלה בשריפה אולי כיון דאיכא מ"ד דספוקי מספקי להדדי בערלת חו"ל דמיירי מינה הטור ס"ל להטור דבשריפה לכ"ע ליתא: סי' שפ"א מותר בהחזירה לולי דמסתפינא הייתי אומר דהכא התורה התירתו כמו בזרוע בשילה מדאמרה תורה הבשר היוצא אסור ש"מ דהעובר מותר:

ליקוטים והערות בשו"ת אמרי א"ש

חלק או"ח סי' כ"ג עד דאיכא ס' אולי לא ס"ל לרש"י כן אלא בטעימת קפילא ככרי אבל בטעימת ישראל מודה וצ"ע:

סי' ל"א נסגר דבריו צ"ע בזה י"ל דאי ילפי' מג"פ לא תבשל לא יצאו ממקרא א' אבל באמת מ' דהרמב"ם ס"ל כרב אשי וכר' אבהו ונפקא לי' מכל שתעבתי ושפיר כ':

סי' ל"ג והרמב"ן בפ' כי תשא ובאגרת שכ' הרמב"ן מא"י הנדפסת בסוף חיבור הרמב"ן על התורה דפוס פ"ב כ' ששקל בא"י הסלע והיה חצי אוקיא כפי' רש"י:

סי' מ"ז ד"ה ויש לתמוה ואימא מורכב צ"ע קצת דמהי"ת נימא דקרא אתי לרבות הנעשה באיסור דהרכבת אילן דאורייי' בין בארץ בין בחוצה לארץ: חלק יו"ד סי' ו' עדות מיוחדת צ"ל דאמר שהיו שני שוחטים שם בשעת שחיטה דאם לא היה כ"א א' מאי עדות מיוחדת שייך הרי לא היה כ"א ע"א והשאר עד מפי עד:

שם שהוזכרו במשנה טבל וחלה צ"ע הרי גם בטבל וחלה איכא חזקת איסור ואי לא אמרי' מגו במקום חזקה גם התם לא נימא:

סי' כ"ה צדיקי הדור ואיכא מ"ד התך זה דניאל וא"כ לא נתחבא כלל מהמן שהרי היה יוצא ובא וס"ל להאי מ"ד דבאמת המן הרגו ובס' יוסף לקח כ' דגזירת המלך לא היה כי

אם. עבדי המלך שהיו עבדים באמת וישבו בשער המלך וזה היה טענת מרדכי כי הוא איננו עבד:

סי' ס' והחתן נקרא יוסף מרדכי נהירנא כי מרן חתם סופר זצוק"ל כשתדך עם בחור א' שהיה שמו ג"כ משה וקודם קשירת התנאים שלח אליו בנו הגאון מקראקא שיקרא לעצמו עוד שם אחר וקרא עצמו עפ"י עצת גיסו הנז' משה טביה:

סי' פ"ח ויותר כ' שהש"י היפר לו וכן הוא במ"ר ע"פ אתה החלות אתה התרת לי שבועה במדין:

סי' צ"א בסוף הסי' לפי"ז בשבועות איך אכילה כ' דצ"ל אף אכילה וק' לי' דדווקא שינה תנן ולא אכילה אמנם בירושלמי מבואר דה"ה באכילה דהיינו שלא אוכל שבעת ימים הוה שבועת שוא וכן הביא הרמב"ם, ולא אוכל לעצור במלין סיפר לי איש נאמן כי הגאון ר' עמרם שהיה אב"ד דקהל נואדא והלך לא"י ת"ו סיפר בעת פטירתו מהגאון ר' יושע כ"ץ שהי' אב"ד בקהל ווערפעלעט אשר פ"א התענה הפסקה ממו"ש עד ערב שבת ובע"ש סמוך לשבת נרדם וחלם חלם רע ר"ל והתענה בהפסקה א' כל יום השבת עם יום א' שלאחריו ותמה ושני' על הענין הירושלמי הנ"ל ושאלתי פי רופא יהודי א' בפ"ב מה לרופאים בענין זה ואמר לי כד' הירושלמי כי יותר משבעת ימים אי אפשר וספרתי לו הענין והשיב לי כי ב"ס הגאון ר"ע הנ"ל הלך בימי תעניתו מדי יום למרחץ קר ואז יוכל להתענות עוד יותר כי האדם הרעב אם ירחץ במים קרים יכנסו לגופו ע"י "הפאראס" ט"ו לטרא מים וזה ע"ד הכ' ותבא כמים בקרבו וד' רז"ל רחיצה כשתייה ודע והתבונן:

סי' קי"א ורק לאו יש בו ועוד לא תאכלו על הדם שלא יאכל בשר קדשים קודם זריקה ועשה ודם זבחיך ישפך ואח"כ תאכל, ראיתי בס' זכרון יהודה מהגאון בן המחבר שכ' בשם אביו הגאון כשהיו בני ביתו רוצים לקבל תענית הפסקה היה מצוה להם שיקבלו תעני' עד שיאמרו איזו מזמור למען אם ביום ב' או ג' יצטרכו לשאול על נדרם וחכם עוקר נדר מעיקרו ויפסידו את שהתענו ואמנם עד"ז אין צריכין להתרת נדר כ"א לומר המזמור והוא דבר תמוה דא"כ לא מבעי' הפסקה דלא הוה כ"א אפי' תענית יום לא הוה כ"א תענית שעות כמבואר בתוס' פ"ק דתענית וכן אמר מרן הגאון חתם סופר בשם רבו הגאון ר"נ כ"צ אדלער ששמע לתלמידיו עושין כן ומיחה בהם וא"ל לריק יגעתם כי זה תענית שעות ומ"מ תקנה בעי' ומ' שיקבל תחלה תענית ג' ימים ואח"כ יקבל מאותן ג' שני ימי' ואח"כ מאותן שנים יום ראשון וקיי"ל יש נדר בתוך נדר ואם ישאול על הראשון יחול השני ובשני יחול השלישי:

ליקוטים והערות בס' מנחת יעקב:

כלל א' סס"ק ד' דבריו בעצמם סותרים י"ל דנגד המלח אין כאן אפי' שלשים אבל באמת גם המלח מצטרף לבטל בס' ונגד הדם שבמלח וודאי איכא שלשים:
שם ס"ק ז' בהפסד מרובה אין לחוש כצ"ל:
שם תורת חטאת סעי' ז' וכ' בתה"ד כצ"ל:
כלל ד' תורת חטאת סעי' ו' שהיה ספק כ' לד' הרי"ף לקמן סעי' ח' גם כאן אסור משום דבר שיל"מ:
כלל ו' תורת חטאת סעי' א' דציר דרבנן כ' הכוונה משום דהוה דם שמלחו אבל מטעם ציר דווקא ציר דגים דרבנן כמבואר בתוס' ס"פ גיד הנשה: שם תורת חטא' סעי' ח' הביאו ב"י סי' ס"ט כצ"ל:
שם כלל ו' וסי' ט' סעי' ז' תורת חטאת דנורא משאיב שאיב לחוד לא מהכי כצ"ל:
שם כלל ו' וסי' ט"ו תורת חטאת סעי' כ' בשם הרמב"ן כצ"ל:
שם מנחת יעקב ס"ק מ' בסי' ס"ט ס"ק ע"א כצ"ל:
כלל וסי' י"ז תורת חטאת סעי' ד' בכלי של י"נ צ"ע הא היין הוה מעת לעת בכלי והו"ל כבוש ולמה יקרא צונן:
באו"ד אי נמי יש לחלק כצ"ל:
כלל וסי' כ"ג מנחת יעקב ס"ק א' דאסור לכ"ע כצ"ל:
שם ס"ק ב' סי' ק"ה ס"ק ט' כצ"ל:
שם ס"ק ד' בסי' ק"ה ס"ק ה' כצ"ל:
שם ס"ק י"א והש"כ בס"ק ח' כצ"ל:
כלל וסי' כ"ד מנחת יעקב ס"ק ב ולא מצינו דכבוש עי' ס"ק ד' ו' י"ג: שם ס"ק ה' סי' ע"ג ס"ק כג כצ"ל:
כלל וסי' כ"ז מנחת יעקב ס"ק א' בבהמה בין חי צ"ע:
שם ס"ק ט' כי אין לד' האו"ה כצ"ל:
שם ס"ק י"ב לא אמרי' כלל חנ"נ כצ"ל, באו"ד לזה מהכי שיעתו: כלל וסי' כ"ט מנחת יעקב ס"ק כ"ב הכא אין מחמירין כצ"ל:
כלל וסי' י' מנחת יעקב סס"ק ד' משא"כ לענין דם צ"ע הרי גם דם שבשלו דרבנן:
כלל וסי' ל"ב מנחת יעקב ס"ק ג' גבי ההוא ארבא לכאורה יש להשיב למה לו למעבד הכי הרי סתמא גם במדינתו היה מוכר מורייס זה ושם מפסיד ובכאן ידע כי היין בזול ולא ידע שימסרו לו שומר:
שם ס"ק י"ז קי"ח ס"ק ל"ו כצ"ל:

שם תורת חטאת סע"י ט' מהאי דיבמות צ"ע ברא"ש פ' אלו מגלחין גבי גוי מסיח לפי תומו פלוגתת ראבי"ה וצ"ע:
שם מנחת יעקב סס"ק כ"ב מצוי בזמן הזה ומ"מ נ"מ לענין ציצית: שם מנחת יעקב ס"ק מ"ד שנולד אח"כ בבהמה וצ"ע בבשר דלמא עברו עליו ג' ימים משעת שחיטה:
כלל וסי' ל"ג בתורת חטאת סוף הסי' ואו"ז אוסר כצ"ל:
כלל וסימן ל"ה ול"ו תורת חטאת סעי' א' אין לו פת אחר כלל כצ"ל: שם מונחת יעקב ס"ק כ"ד ובסי' ק"ה ס"ק ל' כצ"ל:
שם ס"ק כ"ט אינם מזכירין אולי כיון לד' תוס' פ' כיצד צולין בסוגיא דריחא מלתא שכ' אבל פלאד"ן יש להרחיק מ' דהרחקה מהכי, אבל מרן חתם סופר זצוק"ל הגי' בשם היעב"ץ בתוס' יש לה ריח חזק:
כלל וסי' ל"ט מנחת יעקב ס"ק ה' תרומה מאי מצוה איכא כצ"ל:
כלל וסי' מ' תורת חטאת סעי' ד' בני מעים אינן ראוין להתכבד כצ"ל: כלל וסי' מ"א תורת חטאת סעי' עוף טהור שנתנבלה כצ"ל:
כלל וסי' מ"א מנחת יעקב ס"ק י"ב ק"י ס"ק מ"ב, שם ס"ק מ"ד מותרת לינשא אי לאו כצ"ל:
כלל וסי' מ"ו תורת חטאת סעיף ה' אלא על גבי הפרי כצ"ל:
שם מנחת יעקב ס"ק כ"ט ובפ' הבע"י פסק אבל התם הוא הנמוקי יוסף ולא הר"ן:
כלל וסי' מ"ז ומ"ח מנחת יעקב ס"ק א' וש"כ בסי' פ"ד לא נמצא בש"כ לפנינו:
כלל וסי' נ"ג נ"ד תורת חטאת סעיף ג' וכ' ב"י הא דאסור כצ"ל: כלל וסי' כ"ז כ"ח מנחת יעקב ס"ק כ"ד בסי' צ"ה ס"ק כ"א כצ"ל: שם באו"ד ושוב יגעיל ובלא"ה יל"ד דהרי כבר הק' הר"ן בכלי שאב"י מה מהני הגעלה דידן כלל, ועי' שם מה שתי' וא"כ מה לי האי לפגם או האי לפגם:
כלל וסי' נ"ט מנחת יעקב ם ק ט"ז בסוף סי' קכ"ב כצ"ל:
כלל וסי' ס' מנחת יעקב ס"ק ג' אין לחוש וזה דלא כצמח צדק לעיל ס"ק א' דאוסר ביין:
כלל וסי' ס"ט תורת חטאת סעי' ד' ואם חתך צנון כצ"ל:
שם תורת חטאת סעי' ו' המרות והחצינות כצ"ל, באו"ד לאסור כמו בצנון: שם סעי' ה' דומיא דצנון כצ"ל:
כלל וסי' ס"ה מנחת יעקב ס"ק ד' אינו אוסר אלא במי חלב כצ"ל: שם ס"ק ה' למה אצטריך קרא יש לדקדק באבר מן החי אכילה כ' וס"ד דאין חלב בכלל דלא שייך ביה אכילה וכי אצטריך קרא לבתר דאתסר חלב טמאה דכ' ביה ג"כ אכילה:
כלל וסי' ע"ג מנחת יעקב ס"ק א' וכ"כ מהרש"ל כצ"ל:

שם ס"ק ו' שאמרו טריפה אינה חיה כצ"ל:
כלל וסי' ע"ד מנחת יעקב ס"ק ה' דלחזותא וטעמא אולי כוונת המרדכי אף דיש לו מתירין במינו דווקא לא בטיל היינו משום דבאינו מינו כלה ונאבד כמ"ש הר"ן בנדרים משא"כ היכא דהחזותא כיכר שוב לא שייך ביטול ביש לו מתירין אפי' באינו מינו:
כלל וסי' ע"ה מנחת יעקב ס"ק ל' ע' ש"ך סי' קכ"ב ס"ק ב' ודגול מרבבה רס"י קי"ג:
כלל וסי' ע"ט וס' תורת חטאת סעי' ב' לד' רב אלפס לא הוה חלב כצ"ל: שם מנחת יעקב ס"ק א' אם לא נמלח כצ"ל:
שם מנחת יעקב ס"ק ז' לכתחלה עם שאר בשר אולי כאן כוונתו אבני מעים: כלל וסי' פ"ה תורת חטאת סעי' א' דלא כה"ר פרץ כצ"ל:
כלל וסי' פ"ו ופ"ז תורת חטאת סעיף ה' וכ"כ הרנ"ש כצ"ל:
שם מנחת יעקב ס"ק י"ב מתי נעשה שמוטה כצ"ל:
ליקוטים והערות בס' תורת השלמים:
סי' קפ"ד תורת השלמים ס"ק ד בשלא שעת ווסתה כצ"ל:
שם ס"ק י"א ואסרינן ביום כצ"ל:
סי' קפ"ח תורת השלמים ס"ק י' סי' תנ"ה מבואר דמי בהרות היינו לד' רש"י אבל אנן לא קיי"ל הכי:
סי' קפ"ט תורת השלמים ס"ק י' צ"ע:
סי' קצ"ה שלחן ערוך או שהורק כצ"ל:
שם תורת השלמים ס"ק י"א לכאורה כיון דקיי"ל דקרא דתהיה בנדתה פירושו בנדתה תהיה עד שתבא במים כמו שפי' ר"ע ממילא לק"מ ע' שבת ס"ד ע"ב: סי' קצ"ו תורת השלמים רס"ק י"ח אפי' אין בעלה בעיר כצ"ל:
ליקוטים והערות בס' פרי מגדים חלק יו"ד:
סי' א' שפתי דעת ס"ק ב' שהשוחט צריך שיהא נאמן כצ"ל:
סי' ד' שפתי דעת ס"ק ו' תושב לע"ז מהו אולי יש לפשוט מבאומר בגמר זביחא הוא עובדה ולזה כיון לע"ז עיי"ש:
סי' ה' ס"ק ג' כפי הנראה דפסול אפשר ל"ד לחטאתו דאוקי אחזקתי' ואמרי' וודאי לא המיר:
סי' ו' ס"ק ח' שפתי דעת עופא דקליל ועי' רש"י שם ד"ה ר"פ:
סי' ז' משבצות זהב ס"ק א' אטו דפחרא צ"ל דמיא:
סי' ט"ו שפתי דעת ס"ק ג' מה פריך בשבת קל"ג עי' נודע ביהודה מהדורא תנינא סי' ז' קו' עצומה:

סי' כ"ד שפתי דעת ס"ק כ"ג וכ"ת דהרב אעיקר ע' בדרכי משה:
שם ס"ק ל' אף למ"ד טריפה וכ"כ התורת חיים שם:
סי' ל"א שפתי דעת ס"ק א' ומיעוט חיות עי' בש"ך סי' כ"ז שהעתיק ד' יש"ש ע"ד אחר:
סי' ל"ג ס"ק ט"ז כבריח מקנה לקנה עיין תורת חיים חולין שם: סי' ל"ו משבצות זהב ס"ק א' ולא היה להטו"ז לסתום זה צריך עיון: סי' מ' משבצות זהב ס"ק ב' דטרפשע ודלבא כצ"ל:
סי' מ"א שפתי דעת ס"ק י"ד והתיר עיין שם דלא התיר כ"א רצה להתיר: שם שפתי דעת סוף ס"ק ט"ז ד"ה כ' בהגה לא ניקב מעלי"ע כצ"ל: סי' מ"ב משבצות זהב ס"ק ב' דכבלע המרה צ"ע:
סי' מ"ח שפתי דעת ס"ק ד' ותפשוט מדתנן כצ"ל:
שם ס"ק י"ג ה"ה שאר הכרם כצ"ל:
סי' פ"ו שפתי דעת ס"ק כ"ד דלא כפר"ח ע' לחם משנה ה' מאכלות אסורות פ"ג וצ"ע:
סי' ק"ח שפתי דעת ס"ק י"ח דינים אות ג' אף בה"מ ומיהו בהיתר חריף ל' רמ"א וכ"ש אם ההיתר חריף:
דיני ספק ספיקא אות א' ד"ה הנה דין הג' ובשלו בכלים לכאורה צ"ל ולאחר מעת לעת נודע אבל בתוך מעת לעת בשלו דאל"ה פשיטא דמותר ועי' פרי חדש שהבין ע"ד אחר וצ"ע וגם מ"ש אינו מספיק וצ"ע:

ליקוטים והערות בס' תבואת שור

סי' א' ס"ק ו' מדהקן' על הגאונים כצ"ל:
שם ס"ק ט"ו כ"א אלפני עור וצ"ע דא"כ גם לענין ניקור לא תהא נאמנת: שם ס"ק מ"ט ע"ד איש שעמד ע"ג צ"ע הא לא היה שם כי אם מרע"ה והוא היה אז חולה מסוכן ואולי גרשם כבר היה אז גדול וצ"ע:
שם ס"ק ע' דרך חתוך המכנסים ע' שבת י' ע"א תוס' ד"ה טריחא וצ"ע: סי' ב' ס"ק א' בהדי שאר ככרים משום דעשאום כנכרים לכל דבריהם: באו"ד אפי' בישראל לשחיטתו נבילה צ"ע הא אחרים רואין אותו בישראל כשר:
שם ס"ק ג' דין ס"ת לכאורה התם משום שמכוין לאיש הידוע אבל קרבנות לא שכיחי דמקרבי:
שם ס"ק כ"ד לדבר א' שאמרו לאו דווקא כצ"ל:

סי' ד' ס"ק ב' דליכא עדים והתראה ולענין פיגול מ' בהניזקין גבי הא דקאמר כהן גדול ביוה"כ יוכיח מ' דבעי' דיבור דבמחשבה מאי עדיפות דכו"ג ביוה"כ מכהן הדיוט בכל השנה:

שם ס"ק ט' מהשוחט חטאת בשבת אולי לרב הונא כ"ע מודו דהוה דאורייי' אבל לר"נ ור"ע ור"י מדסמכי אאומדנא דלצעורי קמכוין משמע דלא הוה כי אם מדרבנן:

שם ס"ק י"ב דבכה"ג ס"ל צ"ע:

סי' ד' ס"ק י"ג ש"מ דלא קאי צ"ע אטו טהורים ישמעו לו לאכול כותרומ"ו הוה פיגול הואיל וחישב בחוץ לזמנו והרבותא התם אפכא דטמאים לא מעלה ולא מוריד והו"ל קרב המתיר כמצותו ויש בו משום פיגול:

שם ס"ק י"ד מדלא השיג על הרשב"א כצ"ל:

סי' ה' ס"ק ט' שהקרבתי חטאת נזיר כצ"ל:

סי' ו' ס"ק ד' בשום מאכל ע' יומא ע"ז ע"ב רש"י ד"ה מדיחה ידה: שם ס"ק ט"ו דבכי הש"ך בס"ק ח' כצ"ל:

סי' ז' ס"ק ב' אטו דמיא בכח שני צ"ע דלל"ק במיא אפי' כח ראשון אסור וגזרינן פחרא אטו מיא סתמא:

סי' ח' ס"ק ז' באו"ח סי' תר"ח ר"ל לענין מוטב שיהיו שוגגין וצ"ע דגם תוס' יוה"כ בקרא כ' אלא אינו מפורש ובלא"ה לענין שחיטה מה שייך מוטב וטפי הו"ל למימר לענין ספק ספיקא כבסי' כ"ט ואולי בשחיטה דאיכא חזקת איסור לא מהני ספק ספיקא:

סי' י' ס"ק ט' כלי דאינו בן יומו צ"ע בב"י סי' קכ"ב דהרמב"ם לית ליה כלל הא דסתם כלים איכן בן יומן:

סי' ב סק ג' גבי גומא שבשדות כצ"ל:

סי' ג ס"ק ב' לאיסור בל תשקצו צ"ע דלא יהיה בך עקר ג"כ אסמכתא: סי' י"ד ס"ק י"ב דכל שלא נתפרד ובמרדכי פ"ק דשבת גבי גיגית הובא ביו"ד ק"ב ברמ"א סעי' ד' מ' לכאורה להיפך וצ"ע:

סי' י"ד ס"ק ט"ז היתר מבורר ע' לעיל סי' זה ס"ק ז' בתבואת שור: סי' ט"ו ס"ק ג' שזינה עם אחר כצ"ל:

באו"ד וחדשי חיה לא נאמרו ר"ל חיה טהורה ע' בכורות ח' ע"א וע' לקמן סי' ט"ז ס"ק ל':

שם ס"ק י"ח צמיחת קרן צ"ע:

סי' ט"ז ס"ק ג' משמע בגמ' אולי כוונתו על הא דאמרינן במס' שבת בפ' אלו קשרים בן שיש לו געגועים על אביו:

שם ס"ק ה' בין טמא ומ"מ צ"ע שור או שה אסר רחמנא:

שם ס"ק ז' דהא פי' רש"י חולין ובפ' הניזקין לא פי' כן וע' תוס' שם: סי' י"ז ס"ק י"ג ומהלכת כד' אמות כצ"ל:
סי' י"ח ס"ק א' דבימי שאול המלך וכן פי' רז"ל פ"ז דברכות על פסוק כי הוא יברך הזבח:
שם ס"ק כ"ד לא בעי' היזק ניכר ויל"ד א"כ אמאי קיי"ל בחו"מ טבח אומן שקלקל פטור כיון דשומר הוה ואולי התם מקרי אונס:
סי' י"ט שמלה חדשה סעי' ג' דדווקא שהמחיצות גבוהות ואם היו מחיצות לבית הכסא מ"מ אסור כנגדן:
שם תבו"ש ס"ק ט"ו אלמא דווקא בציצית כצ"ל:
שם ס"ק י"ז אחר כל כוס כצ"ל:
סי' כ"א שמלה חדשה סעי' ב' שחנו עור החיצון כצ"ל:
סי' כ"ג ס"ק א' נבלע ומתקשה וע"ז ק' אמאי הוה נבילה:
שם ס"ק כ"ו כל הזריז ומהיר וצ"ע א"כ למה התיז הראש בב"א הוה דרסה ובהולכה והבאה עדיף:
שם ס"ק י' לדחוק על הצוואר התם נ' לעין דאדרבא ע"י דריסה זו יוצא הדם טפי:
סי' כ"ז ס"ק ג' ולא ממעטי כ"א כצ"ל:
סי' ל"א ס"ק ב' ורש"י ידע טפי במלתא כצ"ל:
סי' ל"ו ס"ק צ' אבל קולא גדולה לראות כצ"ל:
סי' ל"ז ס"ק ט' ב' מראות כשירות ע' פליתי דעתו להטריף אדומה וירוקה כהדדי משום תרתי דסתרי:
שם ס"ק י"ח ליכא סי' אלו וודאי דטעה בבדיקתו כצ"ל:
שם ס"ק כ' כדכתי' אשפוך את רוחי אבל רוח דהאי קרא היינו רוח חכמה: סי' ל"ח ס"ק א' ע' מ"ש לעיל סי' ל"ז בשם פליתי:
סי' מ"ג ס"ק ט' מחצי עובי טחול של עגלים קטנים בטחול כזאת של עגלים וודאי אין בחצי טחול כעובי דינר זהב שהדינר זהב שוה כ"ה דיכרי כסף ומ' לכאורה דשיעור עובי דינר לגסה שבגסות ולדקות כל א' לפי שיעורה ועכ"פ לא הוה יותר מחצי טחול:
סוגי' דמסיח לפי תומו שלהי יבמות לסיומא דמ' יבמות:
מתני' אפי' שמע מן הנשים אומרות וכ' רש"י שלא הי' מתכוונות להעיד ומסיחות לפי תומן דייק רש"י ל' שמע אומרות ומ"מ יל"ד מאי אפי' הרי מסל"ת עדיף דמהני אפי' בגוי גם יל"ד ל' דיו וכ' תנא דידן סבר היכא דאפשר צריך דרישה וחקירה בעידי נשים והנה לולא באת האשה לפנינו להעיד היינו צריכין לחקור ולדרוש אותה ואמנם עכשו שמע זה העד מנשים שאפי' אינו מכיר אותן פלוני מת והם הסיחו לפי תומן ובדידי'

לא שייך שום דרישה וחקירה ואעפי"כ דיו וכה"ג שייך רבותא במסל"ת, ועד"ז נבין ד' ריב"ב דקאמר בישראל אעפ"י שהוא מתכוין מאי אעפ"י דקאמר אטו מתכוין גרוע ואף די"ל משום דבעי למימר ובנכרי מתכוין פסול, מ"מ יל"ד ל' בישראל ישראל הו"ל למימר אמנם למ"ש א"ש דמל' דיו דקאמר ת"ק דייק לי' ריב"ב דס"ל לת"ק דדוקא היכא דלא אפשר דיו אבל אילו באה האשה בעצמה להעיד לא הי' דיו כ"א הי' צריך דרישה וחקירה ומ"ה קאמר ריב"ב לא היא כ"א בישראל אעפ"י שהוא מתכוין להעיד ג"כ דיו דע"כ א"צ דרישה וחקירה, ואמנם עפ"י מ"ש הנ"י לפ' ד' הרמב"ם שכ' דבגוי מסל"ת בעי' קברתיו ומ"מ דרך כרוז כגון מאן איכא בי חיואי לא בעי' קברתיו אמנם הא דווקא בגוי משא"כ שמע מפי נשים ישראלות אעפ"י שלא שמע כ"א מתיו ג"כ דיו אף דלא קברתי ובזה יתורץ עוד קושי' אחרת דע"כ מתני' דמכשיר בנשי' דלא כר"ע וא"כ למה לי דנקט נשים אפי' פונדקא גויה נאמנת אמכם בגויה צ"ל קברתי' משא"כ בנשים א"צ קברתיי, וגם לפי קמא א"ש דנקט נשים לדיוקא השומע מהם לפי תומה הוא דדיו בלא דרישה וחקירה משא"כ אילו באת בעצמה להעיד היתה צריכה דרישה וחקירה:

הרי אנו הולכין לספוד, ובג"ס מגיה מלספוד וכ' דתרווייי איתנהו דרך התנוקו' לעשות לשעשוע מה שראו והנה הולכין לספוד ואומרים כעשה כמו שראינו בהספידו של פלוני: בין שהוא מתכוין נ' דס"ד אם במתכוין נאמינו יבאו להכשיר אותו לעדות אחרת ג"כ וא"כ מסל"ת עדיף מני' קמ"ל דלא גזרו, והנה מ' ד' המפ' דאשה דייקא ומנסבא הוא ענין בפ"ע ומלתא דעבידא לאגלויי ענין בפ"ע ותמהו על הרמב"ם למה הביא דווקא טעמא דמלתא דעבידא לאגלויי ונ' דהרמב"ם דעתו דהא גופא דסמכו רז"ל בחומר א"א על דייקא ומנסבא היינו משום דהוה מלתא דעבידא לאגלויי שהרי אם לא מת יבוא אלינו משא"כ בגיטין וקידושין דלא עבידא לאגלויי לא סמכו כלל על דייקא ומנסבא נמצא דטעם זה עיקר ולכן לא הביא הרמב"ם כ"א טעם זה:

ל"ש אלא בנתכוין להתיר נ' דדייק לי' זה מל' דמתני' דקאמר מתכוין אין עדותו עדות מ' אם לא הי' מתכוין עדותו עדות וק' עדות מאן דכר שמיה הרי בעי' מסל"ת אלא ש"מ דשייך גם בנכרי מקצת עדות והיינו אם לא נתכוין להתיר ובזה יובן קו' הש"ס דמק' אלא בנכרי היכא משכחת לה אטו לא ידע ממסל"ת אמנם עיקר הקו' דבמסל"ת ל"ש ל עדות ומשני לי' כהאי דבי חיואי דמתחזי כעדות ומ"מ היה מסל"ת, והטעם דמהני להני אמוראי מתכוין להעיד ה"ט דלמאן דס"ל היכא דאפשר צריך דרישה וחקירה היינו בנתכוין להתיר משא"כ בלהעיד לחוד היכא דלא אפשר סמכי' גם אגוי ולמאן דלא בעי

דרישה וחקירה פשיטא דבלהעיד סמכי' אמנם בלהתיר די"ל דטעמו עמו משו"ה לא סמכי' עלי':
רש"י עדותו עדות ותנשא אשתו כ' כוונת רש"י דוודאי על מה שבא להעיד למשל לענין ירושה לא מהימנא לי' אבל להא:
מהימנא לי' שתנשא אשתו ומצינו כיו"ב בעדות אשה לענין אחי' שאין יורדין לנחלה על פיה:
מאן איכא בי' חיואי נ' מד' רש"י דעיקר הרבותא אף דא' מדבריו שבא להעיד מ"מ כה"ג עדן מקרי מסל"ת ושוב מייתי דפרשא זריזא אף דלא הזכיר בפי' שם האיש ואמנם ד' הרמב"ם דהא דקאמר מאן איכא בי חיואי ל' שאלה קאמר וקמ"ל הש"ס דבעי' הקדמת דברי' ואמנם כ' ט' הרמב"ם דאל"כ כ' כאילו בא להעיד ואמנם כה"ג לא בעי' קברתיו ובקברתי' דלקמן ליכא הקדמת דברי' והטעם דהא דבעי' קברתי' היינו משום שלא הי' הקדמת דברי' ולענין מה סיפר אם לא לעדות אמנם אם אומר וקברתי' כגון דא בא לאשמועי' שגמל חסד עם יהודי ודי בזה ולהכי ל"צ כ"א חדא מתרתי ומעתה העיקר שיהא ניכר מדבריו שלא בא כ"א לסיפור דברי' וא"כ בטבע חסא שפיר לא בעי' קברתי' דהא גופא דמספר דמת מיתה משונה היה סיפור דברי' ולא צריך שום הקדמת דברי' זולת זה הא גופא בא ר"נ לאשמועי' דדי בזה אף דלא הי' שום סיפור דברי' זולת זה וז"ש אכלו כווריי לחסא כלומר די במה שאומר כי כווריי אכלו לחסא ולא מת מיתת כל הארץ וכ"ת הרי אמר ג"כ מאן איכא בי חסא לא היא בהך קמייתא דאמר תרי זימנא ש"מ לסיפור בעלמא אתא משא"כ כאן אדרבא מגרע גרע שאומר מאן איכא בי חסא אגיד לי' דטבע חסא ובכ"ז סגי משום דאמר טבע, והנה בהנך תלתא עובדי לקמן י"ל דלד' הרמב"ם דקולר ר"ל כבלי' וסתמא למיתה הי' כד"א דבאומדנא קאמר וכן בכרכום ליהוו כע"א במלחמ' דאמרי' בדמי קאמר קמ"ל:
רש"י במתני' ב' לשונות לחד גרסי' הפונדקי' ול"ב כפונדקי' הנ"מ דללי"ק מודה ר"ע דמסל"ת הכל נאמנת ואמנם עדיפא לי' גוי במסל"ת מאשה בתורת עדות וטעמא דבתורת עדות שייך טפי אתא לאחלופי ולאכשורינהו בשאר עדות משא"כ בלי"ב אפי' מסל"ת לא מהימן והכא משום סימנים הימנינהו לפונדקא:
רש"י ד"ה כיון דאיכא כתובה למשקל דמס' כתובה נלמד לכאורה בא ליישב בזה טעמא דמאן דלא מדמה לה לדיני ממונות ולזה כ' רש"י דשקלא כתובה רק ממילא קאתי דמס' כתובה נלמד וא"כ די"נ קודם לדיני ממונות, ויע"ל דכ' רש"י כן דל"ת דפליגי אי כב"ה קודם חזרה דלא שקלא כתובה או לאחר חזרה לזה כ' רש"י דכיון דמשום ס' כתובה הדרי

בהו ב"ה ע"כ ליכא למ"ד דס"ל כב"ה קודם חזרה, ויש לעיין למה הוצרך הך מ"ד למימר דמדמה לה לדי"נ הא בלא"ה ילפי' דבר שבערוה דבר דבר מממו' ובממון הוא דקבטלו דרישה וחקירה משום נעילת דלת משא"כ הכא הרי לא שייך נעילת דלת וא"כ מדינא צריך דרישה וחקירה וצ"ל דהכא כיון דבטלו לעיקר מלתא דהך גז"ש דהיינו דהימנו לע"א שוב אין מקום לומר דדרישה וחקירה תיבעי, ואמנם מה דיני נפשות שייך הכא הרי עכ"פ שוגגת ומוטעה היא וכ' דיוכל להיות שתתקדש לא' ובעלה עדן חי נמצא דלא תפסו בה קידושין ולאחר מיתת בעלה תזנה תחת השני ויוציאוה למיתה ע"י קידושי שני ומעולם לא הי' כאן קידושין מן הב':

גיטין כ"ח ע"ב תוס' ד"ה וקתני ישיאו אשתו ע' רש"א יל"ד מ"ט לא הק' אש"ס גופא למה לא מוקי מתני' מקמי דליחתום פורסי שמנג ואפי' בב"ד של או"ה ונ' דהא ל"ק מקמי דליחתום פורסי שמנג לא שייך יוצא ליהרג ומכ"ש לפי' רש"י דהיינו פסק דין והאיך יוצא ליהרג בלא פסק דין ואמנם למ"ש תוס' ל"מ כאן יוצא ליהרג מקמי דליחתום פורסי שמנג והיינו תוס' לטעמ' דמפ' פורסי היינו גדול הדייני' ויוכל להיות שלא הי' במקום הוועד ועכ"פ שפיר מק' רש"א, ומ"מ לא כ' רש"א כ"א קצת ק' משום דבאמת כיון דעכ"פ לא מצינו לאוקמי מתני' לגמרי בב"ד של או"ה כמו ב"ד של ישראל דבב"ד ישראל אין חילוק שוב לא מסתבר כלל לאוקמי מתני' בב"ד של או"ה, וכ' עוד רש"א על קו' ב' דמתני' וודאי מיירי בעידי ישראל כוונתו דבברייי' בהדי' קתני שמע מקומנטריסי' של נכרי' משא"כ מתני' סתמא תנן ל"ש עידי ישראל ל"ש עידי נכרי', א"נ אס"ד מתני' בעידי נכרי' אפי' חומרי מתי' אין נותנין עליו ביוצא לדין:

רש"י ד"ה דשייכא בגווה סו"ד שהורגו בדין כוונתו ליישב בהך דיבמות שסיפר הגוי שהרג לא' על שלא בישל לו בשבת ודייק התם מי מהימנינן לי' לימא דהוה מלתא דשייכא בגוי' אלא ש"מ דווקא כה"ג שייך למימר דשייכא בגווה דהוא לו לתפארת שהרגו בדין משא"כ התם:

ב"ק קי"ד ע"ב כגון שהי' בעלי' מרדפין אחריו ומסי' לפי תומן הא דאצטריך למסל"ת ג"כ בעלי' מרדפים דאס"ד משום מסל"ת לחוד נאמנו' א"כ אמאי לא נקט תנא גם נכרי אלא ש"מ מסל"ת לחוד הכא לא מהימן ודווקא משום שיש רגלים לדבר דקושטא אמרו וא"כ לנכרי לא מהימני' אא"כ ק' מאי מק' הש"ס ולא הא איכא נחיל הרי התם באמת מסל"ת לחוד לא מהימן ונ' דהש"ס מדייק מקו' דרב אשי דלא קאמר נאמן כ"א כשר וא"כ באמת גם בנחיל כשר אי איכא בעליה מרדפן:

גמ' קנין דרבנן ויל"ד בשלמא לפי' השיטה מקובצת דקנין דרבנן לגבי בעל החצר שפיר משא"כ לרש"י דמפ' קנין דרבנן לגבי בעלים א"כ אדרבא בעל החצר קנה מדינא ולמה ליהני מסיל"ת משו"ה וצ"ל דכיון דכל קנין הבעלי' משום הפקר ב"ד הפקר גם בהא הקילו ודוחק. אבל באמת נ' דרש"י רק לעיל הוכרח לפ' כן משום דקאמר הש"ס דס"ד דהואיל לקנין דרבנן מייאש ש"מ דאבעלי' קאי אבל כאן מודה רש"י דאבעל החצר קאי וכמ"ש השי"מ: והנה הרמב"ן הובא ברא"ש פ' אלו מגלחין מפ' ע"כ טעמא דרב אשי דקאמר אין מסל"ת נאמן כ"א לעדות אשה דעדות אשה ה"ט משום דעבידא לאגלויי וא"כ ה"ה אבילות עבידא לאגלויי אמנם זה ד' הרמב"ן ולדבריו היכא דל"ד לעדות אשה אפי' לחומרא לא מהימן אמנם ד' הראב"י ע"כ מדהביא ראיה מפירות של ערלה דיבמות ש"מ דס"ל דלחומרא בכ"ג מסל"ת מהימן ויל"ד בד' ראב"י הרי גם מרשב"ג הי' יכול להביא ראי' דע"כ פליג רשב"ג אלא משום דשייך להשביח מקחו משא"כ היכא דל"ש הרי כר' ס"ל ותו אטו לא אסיק אדעתא דראב"י דהתם טעמא דר' משום דבידו ונ' דמשו"ה באמת לא אייתי ראיה מרשב"ג דלמא דוקא היכא דבידו בעי' להשביח מקחו אבל שאר מסל"ת כלל וכלל לא מהימן אמכם לר' דס"ל לחומרא מהימנא לי' אף דבידו לא מעלה ולא מוריד דהרי להשביח מקחו מגרע גרע הא דבידו אלא ש"מ דמשום מסל"ת מהימן לר' והכה ד' מהר"ם מרוט"ב כהרמב"ן דדווקא במילתא דעבידא לאגלויי מהימנא לי' וזה דווקא באבילות וכמו שביאר שם ויל"ד עליו מאי ראיה מייתי מהא דהודו בי"ה לבי"ש אדרבא הרי לא הודו ב"ה כ"א משום דמס' כתובה נלמוד וזה ל"ש באבילות ותו הרי בעדות: אשה העיקר משום דאשה דייקא ומנסבא וזה לא שייך באבילו' אם לא באבילות שהתרנו אשה על ידו וצ"ע:

ומ"מ מדברינו יש לומר דגם אביי דשהי' תלתא ריגלי ידע שפיר מהך ברייי' אלא דמס' לי' דרשב"ג אי משום מסל"ת או משום בידו ומ' לי' דבעדות אשה סמכי' אפי' לקולא וצ"ע: והנה הש"ך סי' ט"ו דייק לי' משו"ת הרשב"א דחוץ לעדות אשה אין גוי מסל"ת נאמן אפי' לא שייך להשביח מקחו אינו נאמן ויל"ד הרי ש"ס ערוך הוא בב"ק ונ' דהש"ך בא להורות על ד' הסמ"ג דבאמת אין כאן כ"א אי' דרבנן ובדרבנן הרי מסקי' בב"ק דמהימן אלא דאין כאן חזקת היתר וכמ"ש הפמ"ג והיינו דדייק הש"ך מהרשב"א דאפי' כה"ג גוי לא מהימן, אמנם מל' ממחבר שכ' הנקחי' מ' דווקא המוכר לא מהימן ואמנם גוי אחר מסל"ת מהימן אבל כד דייקת פלגי בזה המחבר ורמ"א סי' ס"ט דהמחבר השמיט הא דמסל"ת נאמן לענין שהדיחו הבשר אף דהוה דם שמלחו דרבנן משום דלא הוה בחזקת הודח והרמ"א הביא דמסל"ת ג"כ מהימן ואמנם באמת אין ראיה משם דהתם

יש להצטרף סברת הש"ך סי' צ"ח דאתא למיקם עלה דמלתא דהרי אם נאכל הבשר נדע אם הודח או לא:

והנה בסי' ט"ו הביא הב"י הרשב"א דאין גוי נאמן דמסקי' בב"ק דבדרבנן מהימנא למסל"ת לקולא למה לא נאמין בדאוריית' לחומרא מיהת וצ"ל דבאמת התם בגוי לא קמיירי דאשה וקטן קאי והנה באמת בהא מלתא פליגי רברבת' בסי' ס"ט הסמ"ק דס"ל גוי נאמן מסל"ת אהדחה א' דס"ל דבכל אי' דרבנן גוי מהימן והריב"א בב"י שם מחלק בין היכא דאיכא למוקים עלה דמלתא אמנם ד' הסמ"ג דבמרתת סמכי' אגוי ובמסל"ת לא סמכי' ע"כ דס"ל דבדרבנן דווקא קטן מהימן ולא גוי וכמ"ש ואפשר לומר ג"כ דהתם דאתחזק אי' שאני וי"ל משבויי' דהתם ליכא חזקת אי' ומה"ט לא קאמר הש"ס סתם בדרבנן הקילו וקאמר בשבויי דרבנן ומ"מ כ' לחלק בין גוי מסל"ת לקטן ומתרומה דיבמות וודאי אין ראי' דהתם הרי בשעה שהוא מעיד נעשה גדול ובין כך יישבנו שיטת המחבר בסי' ס"ט לפי"מ שפי' הש"ך שם דעתו:

ויש לעורר ע"ד הש"ך יו"ד סי' ש"ב ס"ק ב' שכ' דגוי נאמן על כלאים מסל"ת אם אינו מכוין להשביח מקחו משום דלא אתחזק אי' וכי משום דלא אתחזק אי' מהני בדאו' והרי הש"ך בעצמו סי' צ"ח דחה סברא זו מגמ' דב"ק משבוי' וצ"ל כוונת הש"ך למ"ש במסקנא סי' צ"ח דהיכא דאיכא למיקם עלה דמלתא סמכי' אפי' בדאוריית' ואמנם בכל זאת יש לחלק בין כלאים והך דסי' צ"ח דהתם יודע העכו"ם בבירור אחרי שאמר כי אין בו טעם אי' בוודאי יתברר אם שיקר או לא משא"כ כאן ועכ"פ מ' דלהפוסקים דעדות אשה לאו דווקא כ"א כל מלתא דעבידא לאגלויי א"ש הא דעכו"ם לפי תומו נאמן באי' עבידא לאגלויי טפי מעדות אשה וכמ"ש דוודאי יגלה:

ובסי' שט"ז ש"ך ס"ק ב' הנה הפלפול הזה הוא בתוס' בכורו' שם וברא"ש וכבר עמד ע"ז בצ"ק והאריך בזה הגאון אלגאזי בה' בכורות דמהי"ת נימא דגוי מסל"ת יהא נאמן באי' דאוריי' ולי נראה דגם דעת התוס' שם אינו כ"א להא מלתא דאין צריך ליתנו לכהן ככל ס' בכור אבל לענין איסור וודאי לכ"ע לא מהימן:

סוגי' דקטן או"נ יבמות קי"ג לש"ש ולסכות תרל"ה:

מפתחי דבי מדרשא י"ל דנקט מפתחי דבי מדרשא למימר דאעפ"כ לא התירו לו ע"י ככרים לאפוקי מד' בה"ג דס"ל דשבות במקום מצוה שרי ומ"מ אין להק' מכאן על ד' בה"ג דהרי לכ"ע היו יכולין לעשות מחיצה של ב"א אלא דע"י קטן כה"ג עדיף וכמו"ש הב"י בשם ש"ל סי' שס"ב וא"כ מכ"ש דעדיף מאמירה לנכרי אמכם ד' הש"ל יש לדחות

לכאורה דמאחר דהוי מפתחי דבי מדרשא ויצא הקול ע"י נעילת ביהמ"ד ואם הי' עושה מחיצה של ב"א כבר היו יודעי' שעושה בהן מחיצה וכה"ג הרי הוא אסור:
ומ"מ יש ליישב ג"כ עד"ז מדוע לא התירו לו פחות פחות מד"א משום דכה"ג ע"י קטן עדיף טפי ואמנם אולי כיון דלא התירו פחות פחות מד"א רק משום דאדם בהול על ממונו א"כ דווקא התם התירו דלא לייתי לידי איסור דאוריי' אבל במקום מצוה לא התירו כמו שלא התירו שארי שבות ומ"מ אתא שפיר שוב ל' מפתחי דבי מדרשא:
טלי וטלי פירש רש"י זכרי' ונקבות נ' טעם ר' פדת בזה דאם יבואו זכרי' או נקיבות לבד ישחקו ביחד במקום א' ושמה לא נאבדו המפתחות ולא הוליכם למקום, המפתחו' דהוי כעושה על דעת גדול ע"כ צוה להנהיג זכרים ונקבות וכל כת ישחקו במקום אחר ואחת מהם בקל מצאו המפתחות: א"נ י"ל ע"ד שאמרו רז"ל במדרש על פסו' ותפרעו כל עצתי כי הנשים כולם ממשמשנו הן וכדמצינו ורחל לקחה את התרפים ויש לרמז זה בד' רחל עצמה שאמרה כי דרך נשים לי כוונה לזה דדרך נשים ממשש הכל משא"כ בזכרי' ובנקל ימצאו הנקיבות יותר המפתחות והזכרי' ואמנם דרך נקיבות לגנוז את מציאתן ולזה צריך זכרים שיגלו עליהן:
ויש עוד לומר עם מש"כ רש"י וישחקו שם שבת היתה והרי כל הענין היה משום שבת ומאי בעי רש"י בזה אמנם ק' ליה לרש"י הרי מתוך מעשיו בנקל יכירו התינוקות לאיזה ענין הוא הנהיגם אמכם כ"ז אם קוראם מבית אביהם אבל באמת שבת הי' והתינוקות היו משחקים ברחובות וא"ל להנהיגם לשם לאמור כי הוא צריך למקום שהם שחקו עתה וממילא לא ירגישו וז"ש רש"י שחקו שם ולא במקום אחר כי שבת היה ודרך התינוקות לשחק ברחובות ולזה הוצרך ג"כ להנהיג כל התינוקות כמו שהיו שוחקים במקום אחר למען לא ירגישו כי לצרכו הנהיגם כ"א יסברו כי צריך למקומם:
ועי"ל דמ"ש רש"י שבת הי' דק' לי' הא אין מבטלין תינוקות של בית רבן אפי' לבנין ביהמ"ק ואטו מפתחי דבי מדרשא עדיפי לזה כ' רש"י שבת הי' ולא הי' בלא"ה ביטול תינוקות של בית רבן, ויע"ל דרש"י בא ליישב ל' וליטיילי למה לא אמר וישחקו לזה כ' רש"י דשבת הי' ומשא אסור בו לכ"ה והשחוק הוא רק טיול בעלמא:
אלמא קסבר יל"ד דשבק הש"ס לשבת ונקט נבילה ולא אמר אלמא קסבר קטן מחלל שבת אין ב"ד מצווין וכו' וכ' דהרמב"ן פ' יתרו עמד ע"פ ובכך דכ' בעשרת הדברות ותמצית דבריו דאי קטן אוכל נבילות ב"ד מצווין להפריש קרא דבכך כה"ג מיירי ואי אין מצווין קרא לעושה ע"ד אביו וק' אי או"נ ב"ד מצווין למה לי קרא בשבת הרי ילפי' מדם ושרצים דבשלמא מטומאה איכא למימר שאני כהני':

וכו' אבל מדם ושרצים הרי איכא למילף וצ"ל אכילת אי' שאני כדכ' אל תשקצו את נפשותיכם וכ"כ תוס' בחולין גבי בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן ולכך איצטריך קרא גבי שבת ומ"מ אי הוי ס"ל לר"פ דב"ד מצווין להפריש הוה מוקי קרא דבנך לב"ד מצווין ג"כ ומדמוקי קרא לעושה ע"ד אביו ש"מ דגם בנבילות ס"ל דאין ב"ד מצווין ונקט הש"ס חדא דאשמעי' מני' תרתי:

ופסקו רוב הפוסקים כר"פ דמעשה רב והב"י תמה שהרי"ף והרא"ש השמיטו כל הסוגי' ואפי' בפ' כל כתבי לא הזכירו מעשה ע"ד אביו גבי קטן שבא לכבות אמנם באמת פ' כל כתבי סי' י"ב הביא הרא"ש סוגי' דהכא ומדברי' ניכר דפסק כוותי' ודסתם הרא"ש ולא ביאר מתני' דקטן שבא לכבות צ"ל כתי' שני של הב"י דכל קטן עושה ע"ד אביו וכצ"ל ד' הטור דבסי' שמ"ג כ' בהדי' דאו"ב אין ב"ד מצווין ובסי' של"ד מסתם סתים דקטן שבא לכבות אין שומעין ולא הביא תי' הש"ס דעושה ע"ד אביו וכמו שהביא הרמב"ם א"וו מ' להטור דכל קטן עושה ע"ד אביו אלא דצ"ע ד' הרא"ש רפ"ק דשבת וע' לקמן:

ואמנם הטור ביו"ד שע"ג פוסק בטומאת כהנים מצווין להפרישו וע' ב"י וכבר דקדק הטו"ז באו"ח שמ"ג על ד' ב"י וכ' לפר' דלכאו' במ"פ ר"פ ור"י דר"פ פשיטא לי' ור"י מס' לי' וכ' דספיקא דר"י בשקלא וטריא דידן אי פי' הברייי בשרצי' דם וטומאה לענין מאכיל בידים וא"כ או"נ ע"כ אין מצווין או קראי בב"ד מצווין איירי וא"כ גם בכל התורה ב"ד מצווין ואף דהני תלתא קראי הרי מצרכי' להו לקמן ואליבא דר"י עבדי' הך צריכותא לפי ספיקא דר"י וכמו"ש ואמנם ר"פ לית לי' הך צריכותא וס"ל דהו"ל תלתא קראי הבאי' כא' ואין מלמדין ובין אי איירי הני קראי במצווין להפרישו ובין אי מיירי במאכיל בידים עכ"פ בכל שאר אי' אין ב"ד מצווין להפרישו ומעתה י"ל דבהני קראי גם ר"פ מס' לי' במאי מיירי אי במצווין או במאכיל בידים וא"כ בשלמא בשאר אי' קיי"ל דאין מצווין כר"פ דעבד מעשה רב משא"כ בהני ב' קראי די"ל דגם ר"פ וס' לי' אזלי' לחומרא ואמרי' ב"ד מצווין ומכ"ש בטומאת כהנים של אמור ואמרת הכי מ' וע' לקמן:

והנה ד' תוס' פ' כל כתבי דבקטן שהגיע לחינוך לכ"ע ב"ד מצווין להפרישו וק' א"כ למה לא משני הש"ס דעדיפא מיני' מתני' בקטן שהגיע לחינוך דסתמא דמלתא קטן היודע לכבות כבר הגיע לחינוך וצ"ל דד' התוס' כד' הטור דאין כוונת הש"ס לאוקמי מתני' בגוונא כ"א כל למה שקטן עושה הוא ע"ד אביו והרמב"ם דלא מפ' כן וס"ל דאביו עכ"פ מצווה לחנכו ל"ק עלי' לוקמי הש"ס בהגיע לחינוך ומתני' קמי אביו מיירי י"ל דהול"ל אומר לו אבל אומרים לו מ' מי שאומר הן אביו אביו הן ב"ד אלא דק' לי' למ"ש לעיל בשם הרמב"ן בחומש דעושה ע"ד אביו הוה דאורייי וחינוך עכ"פ לא הוה כ"א דרבנן

א"כ מעיקרא מוקי למלתי' בחיוב דאוריי' דהיינו ב"ד מצווין דמאן דס"ל הכי מדאוריי' ס"ל ובתר הכי שוב מוקי לה בדאוריי' דהיינו בעושה ע"ד אביו ולמה לי' לאוקמי בחינוך דרבנן ולעולם גם בהגיע לחינוך מיירי מתני':

ותו ק' מנ"ל לתוס' נהי דאב מצווה על חיכוך בנו מ"ה דלמא במקום פסידות לא חייבוהו חכמי' ואפי' במ"ע שבגופו אמרו אל יבזבז יותר מחומש וצ"ע ואמנם מ"ש החולקי' על תוס' דבל"ת לא שייך ויוה"כ שאני דהוה מ"ע א"כ הרי פשיטא לן דשבת ויו"ט ג"כ עשה ול"ת וא"כ מטעם עשה שפיר שייך חינוך בשבת וצ"ע:

הבא לי מפתח הבא לי חותם י"ל דסתם מפתח הוא דבר של צורך ופשיטא דאיכא למיגזר שיסבור התינוק דשרי להביא בשבת ואסור משום אתי למיסרך קמ"ל דאפי' חותם דאינו צורך לשבת כלל אסור לומר לו וכן בסיפא ל"מ תולש דא"א לגדול ליהנות ממה שתולש בשבת וודאי אסור אפי' זורק דאפשר להיות דזורק לו לרשותו אעפי"כ אסור:

וכ' רש"י בר"ה בשבת מבואר מדבריו כד' הרשב"א דאי אין ב"ד מצווין להפריש אי' דרבנן מאכילין בידים וע"כ אל יאמר לו בר"ה מיירי ואמנם מה בעי רש"י כ' דלכאו' י"ל דקו' המק' הי' משום דק' לי' קו' הרשב"א למה לא מפליג בהבאה גופא א"וו רישא בכרמלית וקמ"ל דמ"מ אסור להאכיל בידים וסיפא בר"ה ואעפי"כ מותר וא"צ להפרישו וא"כ הא מבואר דעכ"פ אסור להאכיל לקטן אפי' אי' דרבנן בידים ולזה כ' רש"י דרשאי הוא כ"א דבס"ד דס"ל אין מצווין להפריש בידים בר"ה מיירי דבכרמלית אפי' בידים מאכיל:

ודייק לרש"י הכי דא"כ הו"ל להק' בתר דמתרץ לי' בכרמלית לפלוג ולתני בדידה כיון דרישא וסיפא בכרמלית א"וו לא עלתה קו' זו ע"ד המק' ומ"מ כ' דהרמב' מפ' לקו' רש"ס עד"ז ומהכי דייק לי' דאי' דרבנן אפי' למ"ד אין מצווין אסור להאכיל בידים וכ"ת למה לא מק' במסקנא לפלוג ולתני בדידה י"ל דהמתרץ הכי מתרץ רישא בדרבנן וקמ"ל דאסור להאכיל בידי' וסיפא בדרבנן וקמ"ל דאין מצווין להפריש ונקט תולש וזורק שאינו לצורך אביו אבל הבאה דהיא סתמא לצורך הו"ל עושה ע"ד אביו ואסור וכ"ת רישא ל"ל ליתנו אסור להניח תינוק להביא מפתח לא היא רישא באחרי' ומדקתני אדם לתינוק ולא לבנו ובאחרי' ל"ש עושה ע"ד אביו דאסור דלא כרש"י כ"א כהרמב"ן דמבנך ילפי' וסיפא באביו מיירי:

ועד"ז מבואר כאן דאי' דרבנן אם אינו עושה ע"ד אביו אף אביו א"צ למחות בידו ונהי דהיינו למ"ד מצווין להפריש מ"מ י"ל דבזה אין כאן פלוגתא וכ"ש הוא לדידן דקיי"ל א"צ להפריש וה והן ד' הרמב"ם פי"ז וכפי' הכ"מ שם דבדרבנן אפי' האב א"צ למחות וכמו"ש:

ומבואר דלד' רש"י דעושה ע"ד אביו ל"ד דהרי הוצרך לתרץ מדר"י ב"ב א"כ ליתא לדברינו דק' ל"ל רישא לתני אסור להניח תינוק להביא מפתח ומה"ט פל"ג רש"י על הרמב"ם וכמו"ש:

מ"ש רש"י דליקה הכי מבואר דאל"ה ל"ש גוי אדעתא דנפשי' עביד דמנא ידע שיקבל שכר וכוונת רש"י בזה דקו' הש"ס אינה כ"א אי מתני' ר' יודא היא דס"ל כל כיבוי מקרי מלאכה וקו' הש"ס הי' בשלמא אי אמרת ב"ד מצווין י"ל מתני ר"י הוא:

וכ' תוס' בשבת שם דע"כ סוגי' מוקי לה בקטן שלא הגיע לחינוך דבהגיע וודאי מפרישין אותו ופשט דבריו מ' דאב"ד ג"כ כ"כ דאל"כ לימא דהש"ס משני הכי משום דמ' דקאי גם אאחרי' ומנ"ל לתוס' הך מלתא דמצות חינוך מוטל גם אאחרי' וכ' דק' להו הא דאמרי' יודע להתעטף אביו לוקח לו וכן שאר ואמאי לא נקט ג"כ לענין שאר אי' דהא וודאי לא מסתבר דאביו ג"כ אינו מצווה להפרישו מאי' וכמו"ש הרשב"א בשמעתין:

דר"ש הוא השתא במ"ע חייב לחנכו בל"ת לא כ"ש א"וו דבשאר אי' כ"ע מצווין להפרישו אבל במ"ע דאיכא חסרון ממון אביו הוא דמצווה ולא אחר: ועד"ז יש ליישב ד' הרא"ש ריפ"ק דשבת שכ' בפשיטות דקטן או"נ ב"ד מצווין להפרישו כאילו הלכ' פסוקה היא דקי"ל הכי אמנם כוונתו על קטן שהגיע לחינוך דמבואר מהנך שהבאנו כאן וא"כ אטו גדול גרע מקטן שהגיע לחינוך אמנם הרשב"א בשמעתין הק' ע"ד תוס' מסוגי' דנדה דאמרי' לא צריכא למוזהרין עליו ר"ל במופלא סמוך לאיש ומק' ש"מ ב"ד מצווין והא לד' תוס' במופלא כ"ע מודו דמצווין להפרישו ונ' דתוס' כבר יישבו זה דמתחלה הציעו דסוגי' מיירי באי' דאורי' וע"ז כ' דבלא הגיע לחינוך מיירי רצו להקדים בזה דבאי' דאוריית' הוא דשייך חינוך אבל לא בדרבנן והתם בנדה הרי כדמשני הכי ס"ל דמופלא דרבנן וכ"ת בלא"ה קו' הש"ס תמוה דהרי בדרבנן גם מצווין להפרישו אין כאן כדמוכחא שמעתין י"ל כיון דמופלא עכ"פ אקרא מסמכי לי' הו"ל לענין זה כעין דאוריית' משא"כ לענין חינוך דהו"ל תרתי דרבנן חינוך דרבנן ומופלא דרבנן כולי האי לא אמרי' ועי' לקמן:

ומ"ש תוס' עוד וכל הנהו דיבמות הו"מ לאוקמי בהגיע לחינוך אין לומר דכוונתם אחרש דמתני' דמק' לקמן דאטו חרש בר חינוך הוא אמת כי ד' הרשב"א שהביא עוד ראי' נגד ד' תוס' ממאי דמק' הש"ס לעיל בסוגי' דר"י בן גודגדא או"נ מ' דאפי' בחרש שייך חינוך דהרי קו' הש"ס לאו אקטנה קאי כ"א אחרש וחרשת מ' דגם בחרש ס"ל לרשב"א דשייך לחינוך מ"מ דבריו תמוהי' היכן מצינו בחרש חינוך וצ"ע אבל כוונת תוס' אהנך קו' מקראי דשרצי ודם וכו' דהו"מ לאוקמי שהגיע לחינוך וכ"ת הכי חיכוך דאורי' דנוקמי קרא להכי לא היא מקמי דנוקמי קרא בב"ד מצויין ואפי' לא הגיע לחינוך מוטב יותר

לאוקמי בהגיע לחינוך ונימא דחינוך דאוריי' וז"ש דמשני שפיר טפי דמסתבר יותר לאוקמי קרא במאכיל בידי' מלמימר דחינוך דאוריי' ובמ"ש נתיישבו ג"כ ד' הרמב"ם שכ' דאב בכ"ג אפילו קטן ביותר מצווה להפריש והק' הרשב"א ג"כ מסוגי' דנדה הנ"ל ובמ"ש ליישב ד' תוס' גם ד' הרמב"ם מיושבים דבדרבנן גם הרמב"ם ס"ל דאפי' האב אינו מצווה להפריש וכד' הרמ"א סי' שמ"ג ומיושב קו' הטו"ז על הרמ"א שם דלמא באב עצמו גם הרמב"ם מודה דא"כ ק' על הרמב"ם קו' הרשב"א מנדה:

אלא שהרשב"א הק' עוד מסוגי' דבן חבר דמיירי באביו וא"כ מבואר דאפי' האב פטור וכ' דהא מלתא תלי' במ"ש לעיל דאי קראי דשרצים ודם אין מלמדין וכמו"ש בד' ר"פ א"כ אין לנו בשאר אי' שום סברא אחרי שהתורה לא אסרתן לקטן שיהי' האב מצווה להפריש אבל אי קראי דשרצים ודם מלמדין אלא דקראי במאכיל בידים מיירי הרי הקפידה תורה שלא להאכיל לקטן אי' א"כ האב עכ"פ מצווה לחנכו נמצא דהש"ס דשמעתין קאי לר"פ ושפיר מ' לי' דאפי' אב אין מצווה לחנך אבל אנן לדידן ס"ל דקראי צריכי שפיר ונהי דקיי"ל כר"פ מ"מ מאכיל בידים אסור בכל האי' מדאוריי' ושפיר כ' הרמב"ם דהאב מצווה להפרישו והנך ברייי' באמת כדמשני בדמאי תרומה דרבנן:

בעושה ע"ד אביו כ' רש"י שצופה באביו וכ' ב"י סי' של"ד דהרי"ף והרא"ש היו מפרשים דכל קטן המכבה דליקה עושה ע"ד אביו וכן צ"ל דהוא ד' הטור דבסי' שמ"ג כ' דקטן או"נ אין ב"ד מצווין להפרישו ובסי' של"ד כ' סתם קנון שבא לכבות אין שומעין לו אע"כ דהוה מפ' ג"כ עד"ז והתימא על הב"י שפלפל אי אי לפי' זה או נימא דהרי"ף והרא"ש פסקו דב"ד מצווין להפריש ומה יענה ע"ד הטור דסתם גם כן כאן של"ד ופסק שמ"ג דאין מצווין להפרישו ומוכרח לכאורה כתי ב"י:

אמנם הרמב"ם כ' פי' דווקא בעושה לדעת אביו אבל בעושה לדעת עצמו אין מצווין להפרישו מבואר מדבריו שפי' ד' הרי"ף ג"כ ע"ד שפי' הב"י דכל קטן עושה לד' אביו וכ' לאפוקי מפי' זה והביאו לזה מפני שהוא כ' פכ"ד דבאי' דרבנן אין ב"ד ממחין ביד האב אם אינו מפרישו וכ' לעיל דעתו דהאב גופא ג"כ אינו מחויב להפריש מבן חבר דאי מוקי לה בדרבנן אפי' האב אינו מחוייב להפריש וכמו שבארנו לעיל ומעתה בשלמא אם פי' עושה ע"ד אביו לפי שרואה שנח לאביו וכה"ג י"ל דהוה דאוריי' וכ"מ מד' הרמב"ן בחומש פ' יתרו ע"פ אתה ובנך אבל אם הקטן עושה ע"ד עצמו אלא דאנן אמדי' לי' שרוצה לעשות נ"ר לאביו דאוריי' מיהת ל"ש דקרא אתה ובנך קאמר כלומר שהאב גורם בדבר ואמאי ב"ד מצווין להפרישו וכ"ת אאביו קאמר מאביו לא הוה מק' מעיקרא מידי

דהרי כ"כ הרמב"ם דאביו בכל אי' דאוריי' מצווה להפריש א"וו ול' אין שומעין לו מק' הש"ס דמ' דאב"ד קאי ואהא לא מתרץ מידי וזה שהאריך הרמב"ם לבאר:
ולכאורה ל' בעושה ע"ד אביו מ' ג"כ כרש"י ורמב"ם דלפי הב"י הול"ל מפני שעושה אמנם גם מד' רש"י בשבת ע' דמפ' ע"ד הב"י ויישוב לקו' זו שכ"כ שם בקטן היודע להבחין וא"כ שפיר קאי ל' בעושה כלומר ראוי לומר עליו שעוש' ע"ד אביו:
אא"כ יק' שוב למה לא הביאו הרי"ף והרא"ש והטור תי' הש"ס וכ' דוודאי בדליקה קטן הבא לכבות מוכח שיש בו דעת להבחין שזה נוח לאביו אמנם הש"ס לא רצה לאוקמי' מתני' בדליקה משום דא"כ לר"ש הו"ל משא"צ לגופה ולא אסור אלא מדרבנן אלא ש"מ דבפרעון מיירי ושפיר איצטריך לומר בעושה אבל הרי"ף והרא"ש כ' עלה דמתני' ובדליקה התירו וכו' ושמעי' דמתני' בדליקה ולא אצטריכו שוב לפי' בעושה ע"ד אביו וכד' הב"י וכמו שביארנו לעיל:
ואמנם מה דהדר רש"י ביבמות מפי' בשבת כ' דק' לי' הרי תינוק שאומרי' לו הבא מפתח כבר יש בו דעת ואעפי"כ תניא מניחו תולש וזורק ואף דמשכחת שעושה לד כ"ר לאביו אע"כ דפי' עושה ע"ד אביו כמו שפי' רש"י כאן:
רש"י ד"ה שאינן מתוקנין אינן מעושרין יל"ד פשיטא ונר' דבאמת יל"ד אמאי לא נקט תכא פירות כמו בסיפא וי"ל דפירות אין רבותא כ"כ דחוץ זתים וענבים אין פירות חייבין במעשר מדאורייי' ולכך נקט דברי' שאינם מתוקנים ר"ל דיכול להאכילו פת וכיו"ב שדרך להאכיל לתינוק וחייב במעשר מדאורייי' ואמנם כן י"ל דבאמת נקט הכי משום פת אבל ר"ל דבפת יש חשש חלה ג"כ ולזה כ' רש"י דלא היא אין ע"ה חשוד על חלה כ"א רק לענין מעשר אנו דנין:
כ' רש"י עוד אינו זקוק לו לטלו הימנו כוונת רש"י דאף דהש"ס לא קאמר כ"א הא וודאי בעי עשורי מ"מ כיון דאין שליחות לקטן לא מצי לעשורי עלי' אא"כ נטלו ממנו רשות ומאחר דקטן לית לי' זכיי' מיהו זכו בי' כי מכוין לזכות ובתר הכי מעשר עלי' ז"נ כוונת רש"י ולפנינו אי"ה כבא עוד לענין זה:
ויל"ד דמאי מייתי הש"ס ראיה מהך בריי' דלמא הך ברייתי' לאו לא זו אף זו תני כ"א ה"פ היכא דאיכא ספיקא דאוריית' או וודאי דרבנן הוא דאין מצווין להפרישו דהיינו בהולך לבית ע"ה דשם יש חשש שמאכיל אותו טבל דאוריי' מ"מ אין חוששין ובמצא בידו פירות דפירות לא הוה כ"א דרבכן שוב אין זקוק לו וכן באידך ברייתי' פירות אין זקוק לו דלמא לא הוכשרו ולביתו מותר לילך אף דיש לחוש שהאכילו פת דוודאי הוכשרו מ"מ מס' לא חיישי וכ' דהש"ס מדייק רגי' לילך ולא נקט לבית ע"ה כ"א לאבי אמו דבידי אבי

אמו מאכילו כשבא שמה ומה"ט רגיל לילך אצלו מ"מ לא חי שי' וע"כ הטעם משום דאין מצווין להפרישו:

תוס' ד"ה בדמאי הקילו יש לתרץ קו' תוס' ע"ד אחר דהנה ד' הרמב"ם דהאב מחויב עכ"פ להפריש מטעם חינוך ואפי' קטן כ"ש ונ' דנפקא לי' מהך בריי' שהבאנו לעיל דיודע להתעטף אביו לוקח לו טלית וכיו"ב ופשיטא ליה להרמב"ם דבריי' נקט כל הני משום דבכ"ת ל"ש חינוך דלא מסתבר כלל כ"א אדרבא הכי יש להם זמן ול"ת אין לה זמן אמנם כ"ז בדאוריי' אבל בדרבנן לא וכמ"ש לעיל כד' רמ"א שמ"ג דהכי רהטא פשטא דשמעתין וכמ"ש לעיל ואמנם כ"ז אי אין ב"ד מצווין אפי' בדאוריי' האב אינו מצווה בדרבנן משא"כ אי בדאוריי' ב"ד מצווין ומסתברא דאב אפי' בדרבנן מצווה ומעתה מאחר דר"י דחה דלמא לעולם ב"ד מצווין להפריש ל"מ לשנויי דמאי דרבנן דאי ב"ד מצווין בדאוריי' האב גם בדרבנן מצווה והוצרך לומר בדמאי הקילו:

אמנם כ"ז ר"י לטעמי' דמס לי' וכ"כ לעיל דספיקא דר"י אי הני תלתא קראי דלקמן מיירי בב"ד מצוין או במאכיל בידים ועכ"פ אי ב"ד מצוין היינו מדאוריי' ושפיר מסתבר דאב אף בדרבנן מצוה ואמנם הש"ס דחה לקמן לעולם מדאוריי' אין ב"ד מצווין אבל מדרבנן מצווין ודוקא בדאוריי' תקינו רבנן אבל הכא בתרומה דרבנן לא תיקנו:

ועד"ז נבוא ליישב דקדוק עצום בשמעתין דקאמר אלא ר"י מאי אלא ר"י ס' מספקא לי' לחוד הול"ל ואלא מה שייך הכא אמנם באמת יש לתרץ קו' הש"ס ע"ד אחר דר"י ס"ל אין ב"ד מצוין אבל האב מצוה וכמ"ש הרמב"ם וא"כ שפיר התם דתנן אין שומעין לו דמ' דקאי אב"ד ג"כ הוצרך לומר בעושה ע"ד אביו וברי' דבן חבר דמיירי באב הוצרך לומר בדמאי הקילו ואמנם הוה סגי למימר שאני דמאי דרבנן ומדקא הקילו ש"מ בשאר דרבנן האב חייב בחינוך וא"כ ס"ל ב"ד מצווין וע"ז קאמר אלא כלומר יש תי' אחר אבל העיקר דר"י ס"ל דספיקא הוה:

ומ"מ היוצא מדברינו הנ"ל דיש ליישב מה שהק' לעיל על הטו"ז דמפ' ד' הרמב"ם דגם בדרבנן האב מצ"ע חייב לחנך אלא דאין ממחין בידו והרי הא קמן דאפילו האב אין חייב לחנך בדרבנן אפי' למ"ד ב"ד מצווין להפריש ומכ"ש למ"ד אין מצווין ואמנם ממ"ש יש להבין דהכא מעשר פירות דרבנן ודמאי אפי' בס"ד ס' מיהת הוה וכן פירות תרומה ס' הוכשרו:

ואמנם בענין מ"ש דלא נקט גם בסיפא פת וכיו"ב ונקט פירות יש לומר דנהי דבפירות אין זקוק לו דאם לא יטלם בע"כ ממנו לא יתרצה הקטן וכולי האי לצער הקטן לא אטרחוהו רבנן בדרבנן אבל בפת וכיו"ב אשר הקטן בקל מתרצה ליקח פת אחר באמת מהיות טוב

אל תקרי רע יש על אביו ליטלו ולעשרו וכד' הטו"ז וא"ש ל' רש"י שכ' זקוק לו ליטלו הימנו כלומר דלולא שהי' צריך ליטלו הימנו באמת הי' זקוק לו:

תוס' ד"ה ספוקי ע"ד שכ' למעלה י"ל דבלא"ה י"ל בנדה שם דקאמר ריא"ש אי דרבנן דרבנן ומאי בעי בזה א"וו ס"ל א"נ אוכל נבילות ב"ד מצווין להפרישו היינו ג"כ מדרבנן אבל קראי דלקמן מיירי במאכיל בידים ובדרבנן מס' לי' לר"י והשתא ה"ק אי דרבנן דרבנן כלומר ניחא לך משום דהפרה ג"כ דרבנן א"כ א"נ דאוריי' מדאוריי' מיהת אין מצווין להפרישו ובדרבנן מהני ההפרה שוב:

יונק מן הנכרי' ד' הרשב"א דבלא סכנה אין שום איסור בדבר וצ"ל דהא גופא אשמעי' ברייי' ודאמרי' אין חוששין ביונק שקץ ר"ל בנכרים אין כאן יונק שקץ ובבהמה טמאה אין חוששין או משום דאין מצוין להפריש או משום סכנה אמכם הביא ד' ר"ח דאסור ואתי האי אין חוששין בשוה אנכרים ואבהמה טמאה וד' הרשב"א דגם לר"ח אינו אסור רק מדרבנן ולולי דמסתפינא הייתי אומר דד' ר"ח כד' המרדכי שהביא רמ"א יו"ד סי' ס' דבהמה שנתפטמה בדברי' האי' בשרה אסור וע' ש"ך שם דלכאורה רק באי' הנאה דינא הכי אבל אי ר"ח כמרדכי ס"ל מבואר דאף באי' אכילה דינא הכי:

ברישא לא פי' רש"י דחלב בהמה טמאה אסור מדאוריי' עד בסיפא גבי ולא יאכילנו כ' כוונת רש"י דלא תימא מדשבקא לחלב טמאה ולא חילק בה בין יונק למאכיל ש"מ דחלב טמאה רק דרבנן לא היא ליכא למ"ד דחלב טמאה לאו דאוריי' ע' בכורות:

ודלא מפליג כ"כ הרשב"א במסקנא למ"ד ב"ד מצווין א"ש ולדידן צ"ל דהוה מצי לחלק וכ' דבאמת מ"מ יונק שמעי' דאסור להאכיל חלב טמאה בידים דאי מותר למה נניח תינוק בהדי טמאה להניק ולא נשקיהו החלב בפ"ע אלא ש"מ דזה אסור אלא דמ"מ ס"ד דמה"ט בחלב אסור משום דאפשר שיונק מעצמו ולמה נאכילנו בידי' אבל בנבילות וטריפות אשר על הרוב התינוק לא יאכל מעצמו אם לח יאכילוהו מותר אפי' להאכילו קמ"ל:

ויל"ד לד' הרמב"ם דהאב אפי' לדידן מצוה להפרישו ואפי' לא הגיע לחינוך א"כ הכא אמאי סתים ותנא הרי רוב תנוקות יונקין בפני אביהן וצ"ל דבמקום צערא לא גזרו רבנן על חינוך:

קטן כמי ליבעי אומדנא יל"ד מנ"ל להש"ס דהא דב"ד מצווין להפרישו הוה דאורייתא ושפיר מק' ליבעי אומדנא דלמא מדרבנן הוא דמצווין ובדרבנן אומדנא ל"ל וכ' דתוס' בפ' כל כתבי כ' דהאי גדול לאו דוקא כ"א קטן שאינו מסוכן אצל חלב וק' אמאי גדול כזה בעי אומדנא הרי חינוך דרבנן וע"כ משום דב"ד מצווין להפרישו א"כ ע"כ מצווין

להפרישו דאוריית' וקטן נמי ליבעי וכ"ת תוס' כ"כ לדידן דקיי"ל אין ב"ד מצווין אבל למ"ד ב"ד מצווין יל"פ גדול דבריי' גדול ממש אמנם מאחר דבלא"ה ק' קו' הרשב"א אמאי לא מחלק בחלב גופא ומשני הש"ס סתם תינוק מסוכן אצל חלב וא"כ בחלב אין שייך חילוק וכמ"ש הרשב"א: לא תאכילם כ' דלא גרסי' לי' דא"ה הרי מבואר תי' הש"ס:

ופרש"י קרא יתירא דריש וק' הרי אצטריך לדאביי במס' מכות ופסחים אכל נמלה לוקה חמש וכ"ת א"כ מאי מק':

הש"ס הדרשא מ"מ הוא ddרשי' ונ' ד' רש"י דאי מ"מ דרשי' פשיטא דלא קאי כ"א אמאכיל בידים א"וו המק' לית לי' הא דאביי ואביי למסקנא קאמר למלתי' דמאכיל בידים הוא דאסור וי"ל מ"מ דרשי' אלא מ"מ ק' כיון דאצטריך קרא לענין מאכיל אטו מ' מצי קרא למכתב וצ"ל דאביי באמת ס"ל דשרצי' קרא יתירא הוא דמטומאה שפיר ילפי' ודם וכמו"ש המזרחי וקרא ללוקה חמש:

ועד"ז הי' מיושב דהרמב"ם לא הביא אכל נמלה לוקה חמש והיינו משום דש"ס דידן פליג אדאביי אא"כ ארבע מיהא ללקי אבל באמת כבר ביאר הרמב"ם פי' בד' אביי הביאו החינוך פ' שמיני שם וצ"ל דמאכיל בידים ממ' אתי' לה וא"ש הא דלא מייתי הרמב"ם דבשרצים ודם לוקה המאכיל בידים והיינו משום דעיקר קרא ללוקה חמש אצטריך ואמ' יתירא לא מולקי אלא התינח בשרצי' בדם אכתי אמאי לא לקי דהתם וודאי קרא יתירא הוא דלאו למלקות אתי' כ"א לכרת אף דלר"י במכות דס"ל חייבי כריתות שלוקי בפטרו מכריתתן הי' אפשר לומר דגלי קרא דאם לקו שמונים הוא דנפטר מכרת ומאכיל אסור מכל נפש ילפי' מ"מ הרמב"ם הרי לא פסק כר"י והדרא קו' לדוכתא וכ' דק' לי' להרמב"ם הא דקאמר אביי מהאי קרא דלוקה חמש ומאכיל ממ' ילפי' ולא לקי למה לא נימא טפי דקרא למלקות על מאכיל אתא א"וו פשיטא לי' לאביי דמלקא לא אלקי' למאכיל לקטן וממילא סגי במ' בעלמא וקרא ללוקה ה' א"כ ע"כ בדם ג"כ לא לקי וע' לפנינו:

אמור ואמרת נ' דנהי דמתרץ הש"ס קרא דלא תאכלום הדר מק' מדם דהוה ס"ד דלא תאכלום דרשי' לא תאכילום אבל בדם דכ' לא תאכל ומ' דמצווה להפריש ודחה הש"ס אמכם ל' אמור ואמרת מ' דאמרת בעלמא אצטריך קרא ומ"מ דחה הש"ס דקרא יתירא בעלמא דרשי':

ואמנם הטור מ' לי' דוודאי קו' המק' עומדת במקומה והש"ס הו"מ לשנויי כדלקמן שאני כהני דריבה בהן מצות יתירות ונפקא לי' להטור הא מלתא משום דק' ל' או קו המזרחי או קו' הרש"א לילף מטומאה ודם או טומאה ושרצים א"וו מטומאה ליכא למילף דאמור ואמרת א' להזהיר גדולים על הקטני' דהיינו להפריש ושרצי' ודם וכל האי' שבתורה

להאכיל דווקא ולפי תי' המתרץ יישב הש"ס לקמן דאצטריך טומאה אבל לפי האמת אינו כן וא"ש דלא הביא הטור גם בדם ושרצי' דמצווין להפריש לפי תי' הב"י ולמ"ש לעיל אבל למ"ש כאן א"ש:

תוס' ד"ה במשהו ונ' ד' רש"י דס"ד דקרא אח שרצים קאי דבאמת איסורן כטומאתן בכעדשה ע' מעילה שם אלא דלתוס' לא מ' להו מדילפי' מהאי קרא נמלה לוקה חמש ע"כ אכל שרצי' קאי:

וצריכא ע' רש"א ונ' דאי מלקי' אמאכיל בידים לק"מ דאמה הצד וודאי לא מלקי' ובשלמא בכהני' דכ' אמור ואמרת ועכ"פ ליכא פריך הש"ס ל"ל אבל אדם ושרצ' ליכא למיפרך דאצטריך למלקות בשרצי' עצמן ובדם עצמן: אלא דמאחר דהרמב"ם לא הביא דמאכי' לקו צריך ליישב קו' מזרחי וקו' רש"א:

ואמנם ע"ד שיישבנו ד' הטור למעלה גם קו' המזרחי ורש"א מיושב לד' הרמב"ם דנהי דהשתא דכ' דם ושרצי' ובכל זאת קים לי' לר"פ דקיי"ל כוותי' דדווקא להאכיל בידים אסור אמרי' דגם גבי טומאה קרא להאכיל דהיינו לטמא בידים מיירי אף דל' אמור ואמרת ל"מ כן משא"כ אי לא כ' כ"א דם וטומאה או שרצי' וטומאה הייתי אומר דם להאכיל ולא ילפי' מני' וטומאה להפריש ולא ילפי' משום דשאני כהני' ומה הצד עכ"פ ליכא והש"ס לא בא כ"א לגלות לן דשאני כהני' וממילא אין להק' מידי':

ודלא ק' לי' להמזרחי קו' רש"א י"ל ע"ד שכ' למעלה ליישב ד' רש"י דיש לטעות ולומר דקרא אח' שרבי' דמטמאין קאי ואי לא כ' קרא כ"א שרצי' וטומאה הייתי אומר דבשרצים המטמאין כ' קרא ומשום טומאה הוא דהקפידה תורה:

משום אי' דידה י"ל המק' דייק ל' מה יעשה דמ' דמשום דידי' הוא ומשני הש"ס לא משום דידה אבל בקו' שניי' ק' מאי ס"ד להק' כאן דאיכא אי' דידי' וצריך לדחוק דהש"ס לא קאמר כ"א תיתב גבי' ותיאסר עליו וכ"ת כיון שהוא יפריש ממנה אף היא תפקיר עצמה לאחרי' מאי הוא הרי קטן אוכל נבילת הוא ומשני אי אמרת תיתב גבי' לא אתא למינסב אחריתא ואיכ' אי' דידי' ע"ד שאמרו בעשר שני' ולא ילדה:

יבמות קי"ג ואילו חרשת לא אכלה כ רש"י דבתרומה דרבנן הוא דקטנה אוכלת כדאמרי' בהאשה רבה ויל"ד לפימ"ש תוס' שם בהאשה רבה דדווקא למ"ד קטן ב"ד מצווין להפריש משני הש"ס בתרומה דרבנן אבל למ"ד אין מצווין אפי' בדאורייי' מיירי וא"כ סוגיין דקאי למ"ד אין מצווין מנ"ל לרש"י לפ' דבתרומה דרבנן אמנם הרשב"א כ' שם דל' אוכלת בגינו מ' שרשאי להאכילה כוונתו דאי משום קטן או"נ מאי בגינו שייך דהא אין ב"ד מצווין להפריש אפי' לא נשאת לו אע"כ דר"ל להאכיל והנה אי ר"י בן גודגדא

ג"כ מטעם אין ב"ד מצווין אתי עלה למה לי' להעיד דקטנה שנשאת אפי' לא נשאת נמי א"וו דלהאכיל העיד ושפיר כ' רש"י:
וכ"ת א"כ אמאי לא מק' הש"ס לעיל פ' האשה רבה ממתני' דגיטין ומק' מבריי' וי"ל דמייתי הך בריי' משום אינך קושיות דמק' שם:
תוס' ד"ה ואילו חרשת סמכו אמ"ש לקמן דאדרבא הואיל וקטנה באה לכלל גדלות עדיפא ג"כ מחרשת ולכך תי' דאין א' מהם כשמע מאידך וקו' הש"ס הי' דלתני תרוויי':
ונ' דרש"י יישב שפיר קו' תוס' שכ' דשביק חרשת דעסיק בי' כוונתו דהו"מ למתני קטנה ברישא והדר הך דחרשת יוצאה בגט ומדהתחיל בחרשת ושבקה ש"מ דחרשת לא אכלה:
ויל"ד בד' תוס' שכ' דקטנה אתי' לכלל נישואין ולמה לא כ' לכלל גדלות ונ' כוונתם דנישואי חרשת שלא ינהגו בה הפקר והתירו גם לכהן לישא אותה ולהאכילה בתרומה דרבנן אבל קטנה למה לן להקל עלי' בעודה קטנה הרי תבוא לכלל נישואין:
ויל"ד לד' הרשב"א דמותר להאכיל לקטן אי' דרבנן בידי' היאיך אפשר לומר דחרשת לא אכלה הרי אם גם לא נשאת לכהן מותר להאכילה תרומה דרבנן וכ' דלד' הרשב"א קו' הש"ס הי' עד"ז הרי להא דקטנה מצי' אכלה לא אצטריך למתני' דהרי מאכילין לקטן אי' דרבנן בידים וע"כ לדיוקא אתא דווקא קטנה אבל לא חרשת ואמאי הרי מותר להאכיל ומשני שמא יאכיל חרש בחרשת ומק' ליכול דבין בדידי' בין:
בדידה קטן או"נ ומשני משום חרש ומעתה נהי דחרשת דעלמא מאכילין אותה תרומה דרבנן וחרשת אשת כהן אין מאכילין משום דאתיא למיכל תרומה דאוריי':
ופי' ד' רש"י ע' בחי' רשב"א ואילו ראה רש"א ד' רשב"א לא כ' דפי' רש"י דוחק:
תוס' ד"ה דלמא וכו' ובגיטין כ' דליכול קטן או"נ הוא ונ' דהתם כ' ב' פי' אבל אוכלת בגינו והביאו ראי' דפי' שני ועיקר מדלא גזרי' דקטנה אתיא למיכל בתרומה דאורייי' ובשמעתין כ' תוס' דאפי' אין ב"ד מצווין מ"מ לא שייך למיגזר משום זמן מועט:
נדה פ' יוצא דופן להפלאה ובל יחל ע' רש"י הכוונה דאיש כי ידור נדר אין לפ' דר"ל ולא קטן דהרי כ' איש כי יפליא וש"מ דרק קטן שאינו מופלא ממעט קרא:
תוס' ד"ה לאותן המוזהרין לכאורה יש לתרץ דר"ל אם הגדיל הקטן ואכל ועד"ז גם ק' רש"א הי' אפשר ליישב אלא דלא היא דלמ"ד אכלו אחרים אין לוקין גם הוא אינו לוקה לכשיגדיל מאחר דמופלא דרבנן בעלמא: ובענין קו' רש"א י"ל דה"ק תכא מאחר דמופלא אסמכתא בעלמא לא תאמר שיסברו העולם שהוא דאורייי' ויביאו מעילה על הקדישו מזה אין לדאוג דכ' זה הדבר:

רש"י ד"ה ומשני לעולם דרבנן יל"ד דלמא לעולם דאוריי' הוה אבל קטן עצמו לאו בר איסור ולאו בר עונשין וא"ש דמק' קטן אוכל נבילות דאי דרבנן הרי לכאורה לכ"ע אין ב"ד מצווין להפרישו כמבואר ביבמות שם וצ"ל דא"כ האי מדאוריי' על אחרי' והיינו שינויא דלקמן ואכלו אחרי' אבל השתא לא נחתי' להכי אמנם כ"ז משום דרש"י גריס לקמן אלא הב"ע דמ' דהדר בי' הש"ס מתי' קמא אבל לגי' ידן דלא גרסי' אלא המק' הוא דלא הבין התרצן וביאר לו אח"כ וקאמר לאותן המוזהרין היינו אחרי' שלוקין: ולד' רש"י צ"ל דר' יוחנן דקאמר ביבמות בדמאי הקילו ומ' דס"ל בשאר אי' דרבכן ב"ד מצווין להפריש ואליבא דר"י קאמר וכו':

תוס' ד"ה לאותן המוזהרין י"ל דה"ק תנא יכול יהא כשאר הקדש וכדר"ה דגם הקטן לוקה קמ"ל זה הדבר וכיון דאינו כשאר הקדש אמרי' דהקטן גופא אינו לוקה:

אמנם הרש"א הק' שפיר למסקנא וכ"כ לעיל ליישב:

עד הנה עזרנו נותן התורה ית"ש לבאר סוגי' זו הימים דחקו עלך שלא הגענו ליותר מזה עד ירחיב ד' את גבולנו לטובה אכי"ר:

אחר חיתום מתיב ר' ירמי' כ' דר' ירמי' דמק' מ' לי' דע"כ זה מקרי מאכיל בידי' דאי הוה אוכל מעצמו הפרה זו ל"ל הרי בלא"ה אין ב"ד מצווין להפרישו וע"ז משני א"ש אלא מאי אי דרבנן ניחא לך ותק' ג"כ הפרה זו למה הרי אי' דרבנן מותר להאכיל בידים וע"כ דמ"מ רבנן תקנו כאן הפרה שיהא ביני דיני אישות דהבעל מפיר לאשתו ומעתה אף אני אומר לך דאוריי' ומטעם קטן או"נ מותרת לאכול והפרה רבנן תקנוה וכמ"ש: סוגי' דתרי ותרי תחלת דקין תרל"ו:

יבמות פ' ד' אחין רש"י במתני' ס' קרוב לו וכו' שהי' ח אמות מצומצמות ויל"ד מאחר דמתני' או בכת א' או בב' כתי עדי' מיירי ל"ל לרש"י למנקט בח' אמות מצומצמות' בשלמא אי הוה רש"י מפ' כהרשב"א דבכת א' היינו ששניהם אומרי' ס' קרוב לו וכו' שפיר אצטרך רש"י לפרושי הכי אבל רש"י מפ' דע"א אומר קרוב לו וכו' וא"כ מאי בעי רש"י בזה ונ' דאדרבא רש"י בא ליישב בזה קו' הרשב"א על פי' רש"י דמפ' ע"א אומר קרוב לו וכו' א"כ הו"ל ע"א בהכחשה ולא כלום הוא ותי' הרא"ה בכתובות על קו' כעין זאת דמיירי בח' אמות מצומצמות דעבידי אנשי דטעי והו"ל כגבוה ב' מרדעו' וא' אומר ג' דשני כשרי' ה"כ שנים כשרי' והן הן ד' רש"י אמנם מה שדחק לרש"י לפי"ז לפ' כת א' ולא פי' כד' הרשב"א כ' ד' רש"י דאם יש כאן ב' עדי' שזרק לה קידושין ס' קרוב לה הו"ל ס דאוריי' כמו שאר ס' קידושין א"וו בהכחשה קמיירי ונהי דאין א' מהם נפסל מ"מ אין לנו על הקידושין כ"א ע"א ושפיר הו"ל רק ס' דרבנן משום דיצא הקול שזרק

לה קידושין וע"ד שכ' תוס' בכתובות כ"ב שם עיי"ש וד' הרשב"א כ' דוודאי אי אנו דנין על המקודשת הזאת הו"ל לחוש לס' קידושין אבל מאחר שמת המקדש ועל צרתה אנו דנין לא מחזקי' אי' מדידה לאורועי חזקת היתר של צרתה מה"ת ואולי גם בזה רש"י לטעמי' דס"ל מחזקי' מאי' לאי' ואף דלא דמי לדעלמא מ"מ לא פשיטא לי' כ"כ וע' עוד לפנינו בס"ד:

מ"ט כ' רש"י אינה חולצת פשיטא להש"ס דוודאי לא נימא בס' גירושין דתתיבם מאחר דעד עכשו בחזקת אי' ליבם קיימא אבל ע"כ דגם חליצה לא בעי ומ"ט:

גמ' ולגבי גירושין לא תנן וכו' וק' א"כ ק' מתני' אהדדי וצ"ל דאדרבא מאחר דידעי' לעיקרא דמילתא והך דגיטין ניחא לי' לתנא לאשמועי' הכא בגירושין לענין חליצה דבר חדש בג' גיטין וגו':

גמ' ולא אמרי' שאם אתה אומר חולצת יל"ד מאי בעי הש"ס בזה דיו במה דמצינו דחולצת ומה לי להק' מטעמא דרבה אם גוף הענין מפרך וכ' דבאמת בגיטין ס' לא תנן כ"א מחצה על מחצה ויש לפ' כפשוטו שהגט מוכח מחצה על ד"א שלו ומחצה על ד"א שלה ודלמא התם רבה מודה דבעי' חליצה אלא כיון דעכ"פ לא הוה גיטא מדאוריית' דהרי אגידא בי' שהרי הגט מוכח מחצה בד"א שלו וא"כ שוב שייך למגזר אם אתה אומר חולצת מתייבמת: ונ' הא דפשיטא לן דמתני' דגיטין גם לענין חליצה תנן מגורשת ולא אמרי' דרק לענין כהונה תנן דמגורשת היינו משום דתני עלה בההוא מתני' וכן לענין קידושין ובקידושין הרי בהדי' תנן הכא דחולצת וע"כ גם בגירושין דינא הכי:

רש"י דהו"ל ס' דאוריי' כיון דאיכא תרי עדיו וכו' וצריך ביאור רחב במ"פ הס"ד והמסקנא אי תרי ותרי ס' דאוריי' או דרבנן ולפי פשוטו תלי' מלתא הך בפלוגתת הרמב"ם והראשונ' אי ס' דאורי' מה"ת לחומרא או דרבנן ובס"ד הוה ס"ל דס' דאוריי' מה"ת לחומרא ובמסקנא הדרא מהא ואמנם אכתי יק' בין להרמב"ם בין לשאר מפו' מסוגי' זו ונ' לבאר תחלה עפ"י שטת הרמב"ם ונאמר דלכאו' דבר זה אי ס' דאוריי' מה"ת לחומרא או לקולא פלוגתת ר"א ורבנן בכריתות דלר"א דחייבה תורה אשם תלוי אפי' על חתיכה א' ס' חלב ס' שומן א"כ הרי חזינן דס' דאוריי' לחומרא דמי איכא מידי דשרי למכלא לכתחלה ודיעבד מייתי עלה קרבן אבל לרבנן דבעי:

דווקא חתיכה א' משתי חתיכות א"כ אדרבא מ' דכיון דלא אקבע אי' ס' דאוריי' מה"ת לקולא והאיך יהא חייב באשם תלוי אמנם הא תינח אי טעמא דרבנן משום אקבע אי' אבל אי טעמא דרבנן דבעי' אפשר לברר כי היכי דלייתי מידי חיוב חטאת ועד שיתברר האשם תולה עליו א"כ גם רבנן ל"פ עלי' דר"א בעלמא וס"ל ס' דאוריי' מה"ת לחומרא

והכא באשם תלוי אפלגי מטעם שכ' ומעתה בס"ד הוה ס"ל לעיקר טעמא דאפשר לברר ולהכי פשיטא לן דתרי ותרי ספיקא דאוריי' ובמסקנא ס"ל דבעי' אקבע אי' דווקא והכא אקבע היתירא הו"ל ס' דרבנן אבל לד' החולקי' על הרמב"ם נקטי לעיקר טעמא דאפשר לברר והיינו משום דלטעם זה לא מפשי' פלוגתא בין ר"א לרבנן ואמרי' תרוויי' ס"ל ס' דאוריית' לחומרא ובאשם תלוי פליגי לא זולת וא"כ מסתברא דתרי ותרי ג"כ הוה ס' דאוריי' אמנם למסקנא אמרי' ע"כ לא קאמר ר"א דס' דאוריי' לחומרא אלא היכא דלא אתחזק לא אי' ולא היתירא היכא דאתחזק היתירא מי שמעי' לי' דלמא כה"ג לא הוה כ"א ס' דרבנן:

וקידושין גופא ממאי דבכל א' יל"ד הא ע"כ כה"ג מיירי דלא לק' למה בגירושין לא תנן ס' קרוב לו וצ"ל ע"ד שכ' לעיל דדלמא סמיך אמתני' דגיטין:

תוס' ד"ה אי בב' כיתי והנה קו' תוס' חזקה על פי' רש"י דמה עלה ע"ד לתרץ וכ' ד' רש"י דהחילוק בין גירושין לקידושין דבס' קידושין אחר שמת המקדש אם ניסת לא' מעידי' האומרים קרוב לו הי' ואינה זקוקה ליבם וגם היא אומרת ברי לי שהוא קרוב לו ע"כ לא תצא וא"כ מ' להמק' כיון דהיא לא תצא ע"כ גם צרתה תתייבם ואין בכך כלום דהרי הערוה אינה זקוקה משא"כ בגירושין ל"ש זה דאם תנשא לעד האומר קרוב לה א"כ אדרבא הצרה זקוקה ליבם וא"כ עכ"פ חולצת והיינו דפריך דלמא בב' כיתי עדים וכה"ג דניסת הערוה לא' מעידיה ומשו"ה תתייבם הצרה ואין בכך כלום ומק' בשלמא היא אומרת ברי לי וכן העד והילכך לא תצא משא"כ הצרה כיון דקיימו עדים היא והיבם באשם תלוי קיימי והיאיך אמרת תתייבם ואין בכך כלום:

מה שפירש"י עיקר הקו' על חולצת משום דל' הש"ס הכי מ' דאי ס' דרבנן מוקמי' לה אחזקת היתר וי"ל כיון דלגי' תוס' בל' דלמא הוא דאמרי' א"כ עכ"פ אס' לי' להש"ס אי תרי ותרי ס' דאוריית או דרבנן ומהיכן פשיטא לתוס' בכמה מקומות דמסקי' הכא דהוה דרבנן ואפשר משום דאביי ורבא תי' שינויי אחרינא מ' דלא ס"ל כרבה ומטעם קו' הש"ס אמכם יק' אמאי באמת קאמר הש"ס דלמא ולא קאמר בפשיטות ונ' דהא דפשיט הש"ס מר' אשי במעשה דבר שטיא תליא לכאורה בפלוגתא דר"ה ור"ח דאי רב אשי כר"ה ס"ל ולר"ה הרי שני כתי העדי' בחזקתן עומדים אלא דאכן מסופקין מי העיד אמת וא"כ הו"ל ס' דאורייתא דליכא למיקם עלה דמלתא והו"ל למימר שודא או יחלוקו ומדקאמר רב אשי אוקי ארעא בחזקת בר שטיא ש"מ דתרי ותרי מדאוריי' בתר חזקה אזלי' משא"כ לר"ח דתרוויי' עדיין פסולין מכאן ואילך ואין כאן עדי' כלל א"כ פשיטא דאזלי' בתר חזקה בממונא וא"כ אכתי לא ידעי' לר"ה מאי הוה עלה בתרי ותרי והיינו דלמא דקאמר

הש"ס כלומר תינח אי רב אשי כר"ה ס"ל שפיר יש לפשוט מדרב אשי ואמנם מאחר דהל' פסוקא כר"ה וודאי פשיט לן דרב אשי ג"כ כר"ה ס"ל דאוקי נכסי בחזקת בר שטיא היינו מטעם דתרי ותרי ס' דרבנן והיינו דפשיטא לתוס':

שם תוס' בד"ה תרי כתי מתי' התוס' נלמד דקו' לא היה דלפ' מתני' כרב כהנא בגיטין שם דמחצה ע"מ ממש דא"כ לא תי' מידי אלא דידע להו דיחוי הש"ס על דרב כהנא שם וכמ"ש לעיל דאגידא בי' אלא דק' להו לוקמי בכת אחת וע"כ צ"ל דמפ' תוס' כת אחת ע"ד שכ' הרשב"א בחי' כאן והבאנו דבריו לעיל במתני' שכל הכת אומרת ס' קרוב לו וכו' ואהא שפיר תי' דל' מע"מ לא מ' כן משא"כ אי הוה מפ' כרש"י דע"א אומר קרוב לו וכו' א"כ שפיר שייך ל' מע"מ ולד' רש"י כ' לפ' דהנה בסיפא דהך מתני' בגיטין תנן וכן לענין החוב מע"מ יחלוקו:

והנה בשני כתי עדים י"ל דמיירי שהלוה טוען בריא שהוא קרוב למלוה אלא משום דאיכא ב' כתי עדים ויש כאן חזקת חיוב וחזקת ממון אמרי' דיחלוקו משא"כ בכת א' כיון דהעדים מכחישין זא"ז והלוה אומר ברי שהוא קרוב למלוה למה יחלוקו הרי הוא נאמן בהיסת ומאי אמרת גם הלוה מסופק אם הי' קרוב למלוה הו"ל איני יודע אם פרעתיך וחייב אלא ש"מ דבב' כתי עדי' מיירי:

וא"כ גם לד' תוס' והרשב"א יש לתרץ כיון דהעדי' אומרים ספק אם הלוה אומר בריא הלוה מהימן ואם אומר ספק הו"ל איני יודע אם פרעתיך וחייב: ר"פ האשה רש"י במתני' ובאו ל"ד וי"ל דנקט באו לאשמעי' דאפי' עד מפי עד ג"כ מהימן:

תצא ע' רש"י כוונת דבריו דאלו הוה כ' בסוטה מזידה לא הוה אסורה כאן אבל כ' והיא לא נתפשה ודרשי' הא נתפשה מותרת וע"כ נתפשה ל"ש למקריי' כאן וכ"ת דהו"ל אנוסה עפ"י הוראת ב"ד לא היא דאדרבא עיקר הוראת ב"ד הוה להחמיר עלי' בסופה דתידוק בתחלה:

רש"י בגמ' ד"ה אנן הוי' וכו' הלכך בע"א תצא כוונת רש"י דלהכי לא קאמר הש"ס בקיצור תרי אמרו מת ותרי אמרו היינו דקאי משום דיק' ואנן בני עירו יהי' מכירין אותו מה אומרי' אין אנו מכירין אותו וא"כ גם כל בני העיר מחשבי כתרי מול הני דאמרו דקאי קמן ואמאי בע"א תצא הרי הו"ל גם בע"א תרי ותרי ומאי איכא בין ע"א או שכי' אי בתרי ותרי לא תצא לה"ק הש"ס דקאמרי הני אנן הוינן בהדי' ואתון לא תכירוהו כדרך שלא הכירו אחי יוסף את יוסף וא"כ בע"א אין כאן תרי ותרי משא"כ בשני' אומרים מת וז"ש רש"י הלכך בע"א תצא ר"ל דכולא מלתא משום ער"ת נקט ליה התרצן:

תוס' ד"ה באשם תלוי ובכתובות תי' דר"ל באי' אשם תלוי וכ' דבשמעתין ל"מ להו כן דמאן מפיס דלמא לרבנן בחתיכה אחת אפי' אי' אשם תלוי ליכא משום דס' דאוריי' לקולא מה"ת וכמו"ש הרמב"ם:

באו"ד וא"ת ובב"ב תי' בשמעתין סוד"ה אנן אחתי' דמשום מ"ד ב' כתי עדים ס' דאוריי' נקט הש"ס אשם תלוי ונ' דבשמעתין לא ניחא להו בהא דלכאו' יל"ד למאי הל' האריך הש"ס כולי האי בקיצור הו"ל למימר מכדי תרי ותרי נינהו אמאי לא תצא כדמקשי' בכתובו' ומגבי' בי' תרי ותרי נינהו אמאי לא תצא כדמקשי בכתובו' ומגבי' בי' תרי ותרי נינהו וצ"ל דס"ד אי הוה קאמר הכי דדווקא אי תרי ותרי ס' דרבנן הוא:

דק' לן משום דאזלי' בתר חזקה אבל אי ס' דאוריית' מאחר דניסת בהיתר ואח"כ באו עדים שניי' מס' לא תצא ולכך קאמר הש"ס הבא עלי' באשם תלוי קאי כלומר דאפי' אי תרי ותרי ס' דאוריית' ג"כ ע"כ תצא דהרי הבא עלי' באשם תלוי קאי וע"ז מק' תוס' אמנם מאחר דלהל' דקיימ"ל דתרי ותרי ס' דרבנן א"כ הבא עלי' בחטאת שוב הו"ל להש"ס טפי למסתם ולומר תרי ותרי נינהו ולפ' באשם תלוי קאי דאיכא למטעי ולמימר דקיי"ל תרי ותרי ס' דאוריי' ול"ק להו כלל דהו"ל להש"ס לפ' דבחטאת קאי דאהא איכא למימר משום מ"ד תרי ותרי ס' דאוריי' לא נקט בחטאת אלא דק' להו דגם באשם תלוי לא הו"ל להש"ס למנקט וא"כ מסולק קו' הרש"א דהתוס' עדיפא הו"ל להק' דהו"ל להש"ס למימר דבמיתה קאי דהתוס' לא הקשו דהו"ל להש"ס למימר חטאת ומכ"ש מיתה אלא דק' להו ל' באשם תלוי דנקט וכמ"ש אלא דעל תי' הש"ס בניסת לא' מעידי' הוא דק' להו אכתי במיתה קאי:

ומה שהק' רש"א על תי' תוס' דבתרי ותרי מאי דייקא שייך כבר עמדו ע"ז בתוס' כתובות כ"ו ע"ב ד"ה אכן אחתי' ויישבו שם קו' זו דכיון דאיכא תרי ותרי שפיר אמר' תצא וא"כ דייקא מתחלתה אלא שיל"ד בדבריו תינח באו עדי' ואח"כ כיסת משא"כ בניסת ואח"כ באו עדי' דבשעת נישואין לא הוו עדן תרי ותרי מאי דייקא שייך ואולי כוונתם דמ"מ דייקא דלמא יבאו עדי' ודוחק אמנם עפי"מ שכ' תוס' לקמן בפרקין גבי ע"א ביבמה דכיון דאמרו רבנן בעיגונא א' תצא מזה ומזה שוב כל העיגונות דלאו דינא גמירי דייקו גם בשמעתין א"ש וזה ג"כ תוכן כוונתם בענין נתגרשה דלאו דהתם שייך דייקא אלא דכיון דגם לה יש לדאוג שיתקיים בה תצא מזה ומזה גם היא דייקא וחזקת א"א דידה עכ"פ רעואה:

ומ"ש רש"א דלמה לא תי' תוס' תי' שכ' לקמן בפרקין בסוגי' דע"א ביבמה דכיון דאומרת ברי לי אתרע חזקת א"א נ' דאכתי מקמי דמוקמי' באומרת ברי לי ומק' היא גופא באשם תלוי קיימא ק' אמאי לא מק' בחטאת ש"מ דמטעם אחר אתרעי חזקת א"א דידה:

בשניסת לא' מעידי' הק' תוס' בכתובות הרי הרגנוהו לא ישא אשתו ותי' שם מה שתי' והביאו ראי' ממיאנה או חלצה ע"ש ויל"ד הא במה דתנן וכן עדי' החתומי' לא חשו חכמי' וכו' בהא סגי להו ואולי דעתם דלמא התם דעדי' החתומין כמו שנחקרה עדותן עדיף מעדות בע"פ ולכך הביאו מהך דמיאנה או שחלצה ועכ"פ ראי' תוס' לכאורה מבוארת ויש לעיין על הרמב"ן בשם ר"ח דמתרץ שהי' ג' עדי' מ' דבתרי חיישי' היאיך מיישב ראי' תוס' ממיאנה ונ' דמ' לי' דהתם סמכי' אעד שני דבין מיאון בין גט אשה בין שטר מקח בין חליצה עפ"כ בא' לא סגי וכיון דהעד שני מעיד עמו ביחד ובעד שני לא שייך חשדא ממילא גם לדידי' לא חשדי' משא"כ הכא דבאמת בע"א סגי וכל הכי ב' עדי' כל חד אדנפשי' מעיד ולא על חבירו נמצא אמרי' איהו דאי' בי' חשדא לא ידע ולא מידי ולהשני לא חשדי' אבל הוה חד לגבי תרי ושפיר אסור לישאנה אם יהא כשר לעדות:

וכ' רש"י שבאו עדי' שאמרו לא מת ובכתובות מוקי לה באומרת ברי לי כ' דרש"י בא לסייע בזה שיטתו דבכתובות מפ' רש"י דברי לי היינו שאין לבה נוקפה שאלו הי' קיים הי' בא והק' עלי' הרא"ה שם מאי ברי לי הוא זה והנה בשמעתין דבאמת אומר שבא פי' רש"י דברי לי ר"ל ע"י סימני' כלומר אף דהני תרי אמרי אנן הוינן בהדי' היא אומרת ע"י סימני' ברי לי שאין זה בעלי ומעתה אלו כפ' הך ברי לי דברייי' היינו ברי' לי שמת מאי מק' הש"ס מאי למימרא בשלמא התם לא תצא שאומרת ברי לי שמת שהיתה במיתתו משא"כ הכא דאפי' בעלמא אמרה ברי לי ס"ד דתצא אלא לאו ש"מ דגם ברי לי דהתם לאו ברי לי שמת והא חדא שהביא לרש"י לפ' כן:

אבל רש"י נסתייע כאן עוד דלכאורה מנ"ל להש"ס דהא דתניא בברייי' שבאו עדי' ר"ל עדי' שאמרו לא מת דלמא ה"פ דע"כ ברייי' מיירי באומרת ברי לי כדאמרי' בכתובות וא"כ עיקר מלתא דלא תצא משום שאמרה מת בעלי וע"ז קאמר ר' מנחם בר יוסי ל"ש אלא שאמרה מת בעלי וניסת ואח"כ באו עדים ב' שאמרו מת וב' שאמרו לא מת כיון דכבר ניסת על דבר שאמרה מת בעלי היינו משום דהימנא לעדי' וכ"ת דלמא באמת ה"פ דר' מכחם ב"י א"כ מאי מתיב רבא בב"ב על ר"נ מד' ר' מנחם ב"י דחיישי' לזילותא דבי דינא הרי ע"ד שר' אין כאן ענין לזילותא דבי דינא אלא ש"מ דבאו עדי' ר"ל שאמרו לא מת וא"כ מבואר דהאי ברי לי אין הכוונה את בעלי דא"כ נוכל לפ' ד' ר' מנחם ע"ד שכ'

ולא תק' כלל לר"נ והן הן ד' רש"י מדע"כ פי' ד' ר' מנחם שבאו עדי' שאמרו לא מת ולא אכל העדי' ידעי' פי' ל' ברי לי בכתובות:

שני' אומרי' נתגרשה לפי ד' רבא בכתובות כ"ב דבגירושין מסתבר טפי כר' מנחה היינו דנקט ת"ק תרתי ע"ד לא זו אף זו לא זו מיתה וודאי לא תצא אפי' בגירושין לא תצא ומיושב בזה מנ"ל לר' מנחם דת"ק אפי' היכא דבאו עדי' ואח"כ ניסת קאמר דמדאשמעי מת וגירושין ש"מ דמשום באו עדי' ואח"כ ניסת נקט הכי:

אמנם מד' הרשב"ם בב"ב למדנו תי' אחר מהיכא יליף ר' מנחם דת"ק אפי' אחר שבאו עדי' מיירי שכ"כ הרשב"ם שם לא תצא דיעבד אם ניסת לכתחלה לא ומאי בעי' בזה או"ו בא ליישב קו' מנ"ל לר' מנחם דת"ק אפי' בבאו עדי' ואח"כ ניסת מיירי וע"ז כ' דמדתני לא תנשא לכתחלה וע"כ בבאו עדי' מיירי דאל"כ למה לא תנשא ואהא קתני בתר הכי אם ניסת לא תצא ש"מ אפי' באו עדי' ואח"כ ניסת לא תצא לת"ק:

ומיושב בד' הרשב"ם אלו הכפל ל' לא תנשא ואם ניסת לא תצא הרי באם ניסת לא תצא לחוד סגי דידעי' דיעבד אין אלא להורות דאפי' באו עדי' ואח"כ ניסת לא תצא:

ויע"ל ע"ד שכ' לעיל דאשמעי' אפי' במת לא תנשא ואפי' בגירושין אם ניסת לא תצא:

ואמנם הא דאכפל תכא למנקט מיתה וגירושין כבר יישב הרשב"ם בב"ב שם ע"כ דבגירושין מיירי לענין א"א לחד גיסא ולענין ייבום לאידך גיסא: רש"י שאם לא רצה לכאורה לפי מה שפי' רש"י בחומש דקרא דקדושי' יהי' הוא דקאי אטומאה שיקדשום ב"ד דבר הלמד מענינו וקרא דוקדשתו קאי אנשי' פסולות דבר הלמד מענינו ואמאי פ' רש"י כאן דבריי' דנקט וקדשתו גם בטומאה מיירי כ' ד' רש"י דבתר דכ' וקדשתו דע"כ קאי אב"ד דבדידן כ' שפיר מפקי' גם קרא דקדושי' יהי' אב"ד אבל בלא קרא:

דוקדשתו הוה מוקמי' קרא דקדושי' יהי' אכהני גופיי' לעבור גם בעשה: וכ' רש"י דר"ל שעכשיו מת כוונתו דאי גם עתה חי א"כ אמאי נקט קרא בכהני' דווקא א"וו דמיירי שעכשיו מת ואין לכו לדין על אי' א"א ורק על אי' זונה לכהן וקמ"ל קרא דאפילו באי' לאו דפנו' ומכ"ש אם אמרי' שעדן חי ויש כאן אי' מיתה והיינו דלא מסיק אדעתי' מיד אי' כהונה שאני דמ' ל' דוודאי לא חמיר לאו דכהונה ומיתה לישראל ובהכי ניחא דמשני בבאו עדי' ואח"כ ניסת ור"מ ב"י היא וק' ע"כ א"כ אפי' בישראל דינא הכי אמנם הכא מיירי שעכשיו מת וכה"ג בישראל גם לר"מ בר יוסי לא מסקי' מני' משא"כ בכהן משום אי' זונה:

רש"י ד"ה דפנו' בעדים הענין צריך ביאור כיון דיש כאן ב' עדים שמת בעלה אמאי יטריחו ב"ד לחזור אחר עדים וכ' דמאחר דמיירי בכניסת לא' דאל"כ בלא"ה תצא אי אתי עדי'

וכ"כ תוס' בכתובות דהאי עד שרי בה דבב' עדי' ליכא חשדא ומ"מ בכהן כה"ג מחזרים אחר עדים אם הוא בא להעיד עלי' ולנושאה:

רש"י ובהא מודה רב כוונתו דהאי תי' הו"ל להש"ס לתרץ מיד דהך ר"מ ב"י היא אלא דאכתי יק' לל"ק דרב כת"ק ס"ל ולהכי לא שני הש"ס האי תי' עד לבסוף וז"ש רש"י דהאי תי' לאיכא דאמרי הוא דא"ש דרב ס"ל ה"ל כר"מ ב"י:

ויש לעיין הני ב' לישני אי הל' כר"מ ב"י או לא במ"פ וי"ל בחדא מתרתי דהנה ר"נ בס"ד בב"ב שם הודה לרבא דטעמא דר"מ ב"י משום זילותא דבי דינא וא"כ הכי הל' ובמסקנא סבר כרב אשי דבמצטרפין לעדות פליגי אבל לכ"ע לזילותא לא חיישי' וע"כ אין הל' כר"מ ב"י:

ויע"ל מאחר דהכי תנאי לא חיישי לזילותא אמרי' דגם ר"מ ב"י לא פליג עליי' אלא דכיון דעקרא דמלתא דלא תצא הוה משום ברי דידה ואמנם אם הב"ד גזרו עליה שלא תנשא והיא עברה וניסת תו לא סמכי' אברי דידה וא"כ שפיר י"ל דהל' כר"מ ב"י:

כתובות כ"ב ע"ב רש"י ד"ה לכתחלה נמי לא תנשא כוונת רש"י דלא דהק' הש"ס דנתרנה להנשא דכ"ז שלא התרנו אותה ל"ש דעולא דכ"מ שהאמינה דעדן לא האמינו וכד' תוס' דבב"א מודה עולא וזה בכלל ב"א אלא דקו' הש"ס הי' דאם התירו' דתנשא לכתחלה:

ע"א אומר נתגרשה הק' הרמב"ן עכ"פ הו"ל ע"א בהכחשה ולא כלום הוא ומנא ידעי' דהויא א"א כלל ותי' דמיירי בע"א קרוב לה וא' אומר קרוב לו דלא מקרי הכחשה וק' וזה לד' הרשב"א ביבמות דמשיג על רש"י וס"ל דגם זה מקרי הכחשה האיך יתרץ סוגיין וצ"ל דמיירי שגם היא אומרת א"א הייתי וגרושה אני ונאמנת במגו דאי בעי שתקה אבל מאחר דע"א אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה שוב ליכא מיגו דדמיא לע"א במלחמה דלא אמרי' מגו משום דאמרה בדדמי ה"נ אמרה בדדמי כסבורה שהי' קרוב לה ודלמא הוה קרוב לו:

תוס' ד"ה מ"ש רישא לכאו' צריך ביאור העדי' שאומרים לא נתגרשה ולא נתקדשה מנא ידעו וכ"ת דאמרי באותו יום שאתם מעידים שנתקדשה ונתגרשה עמנו הי' הבעל והאשה ולא קדשה ולא גרשה דלמא תרווי' שליח שווי ולא ראו הם לא הגירושין ולא הקידושין וע"כ צ"ל דמיירי שני' אומרי' קרוב לה ושני' אומרי' קרוב לו ובהדי' תנן בקידושין בכה"ג דהוה ס' קידושין ולמסקנא גם ס' גירושין והיינו מ"ש רישא ומ"ש סיפא הרי בין בס' קידושין בין בס' גירושין הויא א"א מספק:

והנה לתי' קמא של תוס' יק' מאוד עדן הל' מ"ש רישא עכ"פ שנא ושנא רישא דרבנן וסיפא דאורייי' וכ' דהיינו דק' להו ליי"מ על תי' קמא של תוס' ולזה באו להוסיף על תי'

זה וקאמרי דמאחר דתרי ותרי ס' דרבנן א"כ גם ברישא בנתקדשה לר"מ ב"י אם באו עדים ואח"כ ניסת תצא אפי' בניסת לא' מעידי' ובניסת לאחר לכ"ע תצא וא"כ מדלא מפליג תנא בנתקדשה בין ניסת תחלה או באו עדי' תחלה ש"מ דלאו ר"מ ב"י היא וש"מ דבניסת לא' מעידי' מיירי וא"כ מ"ש סיפא ומיושב בזה ב' קו' של רש"א דאין כוונת תוס' דהו"ל להפליג כ"א דע"כ לא מיירי בהכי דכה"ג תצא לר"מ ב"י וכן ע"כ מיירי בניסת לא' מעידי' דאל"כ תצא וכן מיושב מנ"ל לתוס' דגם בקידושין קאמר ר"א ב"י למלתי' ולמ"ש א"ש הכל בע"ה והעיקר דהי"מ לא באו רק להוסיף על תי' קמא ולייישב ל' מ"ש רישא וכמו"ש:

תוס' תרווייהו בפנויי וכו' ע' בר"ן מה שהק' על הרמב"ם דפסק בע"א נתקדשה והיא מכחישתו נאמנת ואם ע"א ג"כ מכחישו גרע ולא תנשא לכתחלה וכ' ד' הרמב"ם דק' ליה ג"כ קו' תוס' למה לא אוקמא אחזקה אע"כ משום דק' מנ"ל לאותו עד לומר כי לא נתקדשה וכמו"ש לעיל דלמא נתקדשה ע"י שליח א"וו שניהם מודי' דמעשה קידושין הי' אלא שא' אומר כי הי' קידושין כשרים והא' אומר כי לא היו קידושין כשרי' והי' ע"ד שכ' תוס' או ע"ד אחר כגון א' אומר השליח הי' קטן והא' אומר גדול הי' וכדומה לזה וכיון דע"כ העד אומר כי הי' קידושין כשרי' צ"ל שהי' ע"א עוד מלבדו ומלבד השני שמכחישו כי זה לא הי' עד וע"כ לולא דתרוויי' בפנויי' קמסהדי היינו חוששין אפי' דיעבד אבל מאחר דתרוויי' מסהדי ומ"מ תרוויי' מודו שהי' מעשה קידושין לא תנשא לכתחלה והיינו דאיכא בין ליכא כ"א ע"א והיא מכחישתו א"כ לא הי' מעשה קידושין כלל לפי דבריה ושפיר נאמנת אבל כי אם גם ע"א אומר לא נתקדש' ע"כ במעשה קי' הוא דנחלקו וכמו"ש דאל"כ היאיך יאמר לא נתקדשה ושוב אינה נאמנת לכתחלה דאמרי' אמרה בדדמי וכמו"ש לעיל:

שני' אומרי' ראינו ע' רמב"ן שהק' אמאי לא מתרץ רב אשי דסיפא מיירי שראינו שלא נתגרשה ונ' דמאחר דקיי"ל תרי ותרי ס' דרבנן א"כ ל"ש בקידושין ל"ש בגירושין אם ניסת לאחר תצא ולא' מעידי' לא תצא ומאי חזי' דמפליג תנא בין קידושין לגירושין אם רישא בקי' מיירי בנשאת לאחר וסיפא בלא' מעידי' א"וו תרוויי' בראינוה מיירי:

כתובות כ"ו אנן אסקי' לי' הכה רש"י כ' בהדי' דטעמא דמסקי' לי' משום דהוחזק עפ"י ע"א והק' הרמב"ן מסוגי' דב"ב דהתם הוחזק קמא עפ"י שני עדים ואעפי"כ אמר ר"כ אנן אסקי' לי' ונ' דכיון דהאמינה תורה ע"א באי' הו"ל עדות ע"א עדות גמורה ושייך לומר דאתחזק על פיו ואמנם בב"ב שם באמת הו"ל עדות מוכחשת והעדים גופיי' לא

מהימני בכולא העדאה ולר"ח פסולים הוו אלא משום דלאידך לית לי' עדות כלל מחתינן מעיקרא ועכ"פ חזקה לא שייך למקריי:

והנה אף דכ' רש"י כאן טעמא משום דאתחזק עפ"י ע"א מ"מ הוצרך רש"י בקו' לחלק משום דבינאי לא דנו כלל על אמו והיינו משום דמ' דגם כאן בע"א לא דנו על אמו כלל: וא"כ היינו דינאי ולזה הוצרך רש"י לחלק משום דאתחזק עפ"י ע"א: והנה בב"ב שבקו תוס' קו' בכתובות ממאן דמכשיר בה משום דרש"י בעצמו בקי' יישב זה במ"ש לא דנו על אמו ר"ל במתעברת עכ"פ דנו על האם ג"כ משא"כ בהך דינאי שאמו כבר מתה לא דנו כ"א על ינאי לחוד:

אלא שבב"ב הק' תוס' דמ"מ הא בהא תלי' וכ' ד' רש"י כד' הרז"ה בכתובות כ' שכ' דמשו"ה מק' ומגבי בי' תרי ותרי נינהו ולא מוקמי' להו אחזקת כשרות משום דמיירי שכבר מת ר"ל כיון דחזקתם כבר בטלה ל"ש למידן עלה ומה שהק' הרמב"ן עליו אדרבא אילו היו חיים למה לא ליהמנו למפסלי להו בגזלנותא י"ל דלמא אי הוו קיימי הוו מתיראי' אי בעי למפסלינהו בגזלנותא יקיימו אותן:

ונ' לר"י הנה מה שמיאנו הראשוני' בתי' ר"י שהוא לכאורה פשוט מאוד כ' משום דק' להו אי מהך דע"א אשמעי' דתרי ותרי ס' דרבנן דאל"כ למה בתרומה הקילו ואמאי לא פשיט הש"ס מהך מתני' דתרי ותרי דרבנן ופשיט מעובדא דבר שטיא:

ודע דמ"ש תוס' בכתובות ממקוה כוונתם דאי לאו דחסרו אמאי לא הוה מועיל הא דחסר לפניך:

ומה שהק' תו"י בכתובות על ד' תוס' בענין תי' דרב אשי כ' כוונת תוס' דוודאי רב אשי אצטריך לאוקמא מתני' בע"א משום דתנן מעלין לכהונה עפ"י ע"א אבל עכ"פ במצטרפין לעדות הוא דפליגי הא אלו באו הב' המכשירים ביחד אף דבאו לבסוף היינו מכשירין לכהן ואמאי זה תו"ד תוס' ומיושב קו' תו"י:

ב"ב ל"ב בענין זילותא דבי דינא הי' ק' לי' הרי מעדי' זוממי' אנו למדי' דלא חיישי' לזילותא דבי דינא עד שמצאתי ברא"ה לכתובות שכ' דדווקא היכא שהב"ד חוזרי' בהם מכח ספק שייך זילותא אבל אין ד' רשב"ם ותו' ב"ב כן דא"כ לק"מ מהא דמסקי' לי' עפ"י ע"א דהתם נגד הקול הוה ע"א בירור גמור וכה"ג ל"ש זילותא אלא ש"מ דרשב"ם ורש"י לית להו הך סברא ומעדי' זוממים י"ל דאדרבא מדכ' כאשר זמם ודרשי' ולא כאשר עשה ש"מ דה"ט דאם עשו ב"ד מעשה שייך זילותא לא זולת ומה שהק' תוס' ע"ז מכהן י"ל היכא דלא שייך מעשה לא בעי' מעשה אבל היכא דשייך מעשה בעי' מעשה ובמעידין אנו שהוא בן גרושה כיון שהוזמו לוקין, אמנם לד' הרמב"ם דבמיתה דווקא דרשי' ולא

כאשר עשה ע"כ ליתא לטעמא דזילותא ואולי משום דהתם מאחר דפסלי' לעדי' זוממין הדבר נודע שהעדי' פסולי' משא"כ בתרי ותרי למאי דקיי"ל כר"ה דהעדים להלן בחזקת כשרות הוא דשייך זילותא:

ערעור חד נ' משום דקול מסייע לי' דאל"כ מהי"ת יהא ערעור חד ערעור: מ"ש רשב"ם בענין יעידו שני' כא' שני פי' הודאה והלואה וגם ביומי היינו משום דאמרי' בסנהדרין דבקרא ובסברא פליגי וקרא היינו או ראה או ידע א"כ חזי' דבהודאה והלואה פליגי וסברא היינו תרוויי' אמנה מסהדי וביומי הוא דמכחשי ש"מ דכה"ג פליגי:

כתובות י"ט ע"ב שני' חתומי' ומתו לכאורה להחולקי' על הרז"ה וס"ל דכ"ש לא מתו ואמאי נקנו ומתו ונ' דס"ד בלא מותו הוא דלא קרעי' לי' דלמא בין היום או למחר יבאו העדי' ויפסלו בהזמה להפוסלי' אותן משא"כ במתו קרעי לי' לשטרא קמ"ל אעפי"כ אינן נאמני' ולא קרעי לי': אנוסי' קטני' פסולי עדות נקט אנוסי' דהיינו מחמת נפשות ולא אתרע כלל חזקתי' ונקט קטני' שלא הי' להם חזקה מעולם ונקט פסולי עדות אי מיירי בגזלנא פוסלי' אותן נגד חזקתי' וס"ל אנוסי' לרבותא דסיפא דאעפי"כ אם כ"י מוצא ממק"א אינן נאמני' ופסולי עדות לרבותא דרישא דאפי"ה נאמני' אף דאי' להו חזקת כשרות:

שקרא עליו ערעור כ' הרא"ש דל"ד, וק' א"כ אמאי נקטי' כלל לימא בקיצור שטר שהוחזק וכ' דלרבותא נקט דאפי' אם הערעור יצא מפי שני' שהי' נתבעי והוחזק בב"ד מי נימא דהתם בדידהו לא הי' נאמני' אבל עכשיו נהימנו להו ונימא תרי ותרי נינהו שאמרו שאין זאת חתימת יד העדי' קמ"ל דלא היא כ"א דאין נאמכי' כלל:

מתקיף לה ר"נ מד' ר"נ אלו וודאי ק' לד' הרז"ה שהרי מבואר בדברי' דאילו הוו קמן לא משגחי' בהו וצ"ל דלאו אדהכא קאמר ר"נ כ"א אמאי דמצריך רב ששת בכל הכחשה בפני' ובעלמא וודאי שפיר קאמר:

כ"א ע"ב וקרא עליו ערעור כ' רש"י פסול ר"ל דהש"ס ע"כ לא מפ' ערעור כ"א פסול דאל"כ למה לא קאמר דהוה קרוב ומזה ראי' לפי' רש"י דהטעם משום נוגע בעדות וזה ל"ש בקרוב דשם אין גנאי:

ולד' ראשוני' צ"ל דכה"ג פשיטא דהוה גילוי מלתא בעלמא:

מעידין עליו וחותם לרש"י נקטו שפיר וחותם דמיירי שהג' עדיין לא חתם אבל לר"ח דהטעם דהוועד כבר בטל א"כ ע"כ מיירי שכבר חתם ואמאי נקט וחותם וגם לד' הרי"ף א"ש דעכ"פ לא הוו במיתב תלתא אבל לר"ח בתוס' ק' וצ"ל דהכוונה עדותן באמת עדות אלא לענין וחותם לא מהני:

רש"י ד"ה תרי ותרי ומ' ד' רש"י כהרי"ף ולקמן במעלין לכהונה ובקי' גבי ינאי לא מ' דרש"י קאזיל בשטת הרי"ף דלהרי"ף לק"מ מכל הני וכן לעיל פי' רש"י פסולי עדות היו באותה שעה א' ג"כ דמפ' כפי' תוס' ולזה כ' דרש"י ה"ק כיון דעכ"פ שני מעידין על דיין זה שפסול הוא מה הועיל קיומו אם יבא מלוה לגבות חובו בפני ב"ד אחר יוציא הלה העדי' ויפסול לדיין זה:

והא דלא מפ' דהדיינין יהי' נפסלי' ע"י הכחשה זו דהיינו לר"ח דווקא אבל לא לר"ה:

וליישב שטת הרי"ף י"ל דהרי גם הלוה הטוען להד"ם אי' לי' חזקת כשרות ובשטר זה אנו דוחין חזקתו והיינו דווקא אם הקיום מצ"ע כשר משא"כ עכשיו דאתה בא להכשירו מכח חזקת כשרות של עדים לא עדיפא חזקת הדיין מחזקת הלוה דאי' לי' עוד חזקת ממון:

סוגיא דתק"א כתובות נ':

האשה נ' דנקט האשה לאפוקי מהאי לישנא דאמימר ב"ב נ' ופ' החובל דאפי' איש ואשה שמכרו ביחד לא עשו ולא כלום וכ' תוס' פ' החובל דלפי"ז אין מקום לתקנת אושא ולהוציא מזה אריב"ח האשה לבדה שמכרה לא עשתה כלום אבל שני' ביחד ממכרן ממכר:

בנכסי מלוג כך הוא הגי' בכל מקומות דמייתי לדריב"ח לבר מב"ב קל"ט דשם הגי' שמכרה נכסי מלוג והנה ל' בנכסי מלוג הוה אפשר לפ' הכוונה מקצת נכסי מלוג ור"ל אותן שמכרה ונתנה קיים מדינא דמתני' כגון שנפלו לה קודם שנשאת ואמנם באושא התקינו דאף דברייה מכרה ונתנה קיים מ"מ מתה הבעל מוציא מיד הלקוחות וא"ש הל' בחיי בעלה ול' מוציא אמנם לא כ' לפ' כן דהוה יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא דנפלו לה משנשאת הא לאחר מיתה מכרה קיים ונפלו לה קודם שנשאת יהא לאחר מיתה מכרה בטל ולזה פי' רש"י ל' בנ"מ כלומר שמכרה הקרן ובב"מ ל"ה בענין שומא ביאר רש"י כן בהדיא אשר מכרה הוה שיאכל הבעל הפירות בחיי' והלוקח לא יזכה רק בגוף הקרקע וזה כד' הרמב"ם דעל הגוף עכ"פ המכר קיים וכ"ת א"כ דגם הלוקח באמת זכה במקחו מאי אהני לן דבעל לוקח הוה לזה אכפל רש"י וכ' בכל מקום דהבעל הוה לוקח ראשון והנה יש להק' לד' הרא"ש מנה ל' שמכרה בחיי בעלה והבעל מוציא הרי המקח בטל לאלתר והיה אפשר לומר דלד' הרא"ש ריב"ח מיירי ע"ד שכ' תוס' היכא דאין הבעל אוכל פירות שהמקח קיים מחיים וכ' להביא ראי' דאף דאין הבעל אוכל פירות איתא לתקנת אושא דאי ס"ד דווקא היכא דאוכל א"כ מאי אמרי' בב"מ ל"ה ובעל לוקח הוא ולא מהדרי' לי' מאי לוקח שייך התם כיון דהקרקע ביד המלוה ואין הבעל

אוכל ממנה כלו' אלא ש"מ דאף דאין הבעל אוכל פירות על כל זכות שיש לאשה בכל מקום שויוה רבנן כלוקח ואמנם עמ"ש לקמן ע"ח תקנת אושא בגופה של קרקע ולאחר מיתה והאי לאחר מיתה מיותר מ' לכאו' כד' הרמב"ם דמחיים המקח קיים ואמנם כלפי שהקשו התוס' שם מאי מק' כלל תנינא לתק"א הא תק"א הוה אפי' בנכסי' שנפלו לה קודם שנשאת י"ל דהיינו דקאמר הש"ס תק"א בגופא של קרקע בנפלו לה משנשאת שהמקח בטל לאלתר ולאחר מיתה בנפלו לה קודם שנשאת שהמקח קיים כל ימי חיי' ולאחר מיתה הבעל מוציא מיד הלקוחות:

ואמנם מה שנתקשו האחרוני' מאי נ"מ בין רמב"ם לרא"ש בח"מ וביי"ש סי' צ' ונ' דנ"מ לענין לוה ולוה דלד' הרמב"ם מלוה ראשון שהי' בשעת שלקחו גובה מאותה קרקע אם מת הבעל ולד' הרא"ש דלא קנה אז כלל כ"א במיתת הבעל הו"ל לוה ולוה ואח"כ קנה דיחלוקו:

והנה פ' החובל כ' רש"י אע"ג דבעלמא לאו כקה"ג הכא אלמוה מ' אד' רש"י מדלא כ' אע"ג דלאו כקה"ג כ"א ל' בעלמא לאו כקה"ג מ' דהכא טעמא משום דק"פ כקה"ג וא"כ היכא דלית לי' פירי ליתא לתק"א וכבר הוכחנו מסוגיא דשומא הדרא דליתא וכ' כוונת רש"י דמדעשאוהו לבעל ללוקח ראשון ע"כ אקני לי' גופא לירושה משעת נישואין וה"ק רש"י אע"ג דבעלמא מכח ק"פ לא הו"ל קה"ג הכא אלמוה רבנן לשעבודא דירושה דבעל והן הן הדברי' שכ' רש"י ריש סוגיא בחובל שם הבעל מוציא שהבעל יורש את אשתו והו"ל מכח שעבוד ירושה זאת לוקח ראשון וכ' רש"י דטעמא דתק"א משום איבה דאם תפקיע ירושתה ממנו יהא לה איבה וק' הנה דמע"י לבעלה הוה ג"כ משום איבה ואעפי"כ יכולה לומר אינו ניזונת ואינו עושה וכ' דזה בא רש"י ליישב שכ' ב"מ צ"ו ע"ב עלי' דריב"ח ומתה וכ' רש"י ובעל יורש אשתו דבר תורה ומאי בעי רש"י בזה ואמנם כוונת רש"י דכיון דמסקי' דלכל מילי קאמר ריב"ח דבעל לוקח חוץ מיובל דהו"ל מה"ת יורש וכמו"ש תוס' ב"ב שם וחוץ מאלמנה שהיא מוחזקת תחלה א"כ בקיצור הו"ל לריב"ח למימר באושא התקינו דבעל בנכסי אשתו לוקח הוה ולזה כ' רש"י דבא לאשמועי' דעיקר תקנת אושא היה בגוונא דנקט ריב"ח הואיל דס"ל דבעל יורש אשתו דבר תורה ואיכא איבה טובא אי תפקיע ממנו ירושה דאורייי':

תנא מיני' כ' רש"י דמרא דשמעתא וכו' ורש"ל פי' דקאי על הדין, וק' הרי לא אמר ר' אבהו מידי ור"י בר יוסף שאלו רק מאן מרא וכו' ובזה נדחה ג"כ מ"ש במה"ק עיי"ש וכ' דר"י בר יוסף ידוע הוא מתלמידי ר' יוחנן והנה זה אי אפשר לומר דעד ריב"ח לא פסקו כן וכי נשתכחה תק"א שהי' מאה שני' ויותר קודם ריב"ח עד שבא ריב"ח ויסדה א"וו

כל ב"ד פסקו כן אבל הוו סברי דהטעם משום דק"פ כקה"ג וממילא היכא דליכא פירות ליתא לדין זה ובא ריב"ח וגלה דאדרבא ק"פ לאו כקה"ג והכא תק"א הוא ומשום איבה וכן רמז רש"י בב"ק שם זו אינה דומה למשנתינו אף דבעלמא לאו כקה"ג והנה ריב"י הוה ס"ל כר"י דק"פ כקה"ג ומטעם שראה כל ב"ד פסקו הבעל מוציא וכששמעו שמעתא דאושא סבר ר"ל החולק על ר"י אמר כן ואין הל' כוותי' לגבי ר"י ולזה כששמע שריב"ח מרא דשמעתא ואין הל' כר"י לגבי ריב"ח תנא מני' ארבעין זמנין מאן מרא דשמעתא דמכח זה אין הל' כר"י ואפשר דגם ל' מכי' א"ש משום דגם ר' אבהו תלמיד ר' יוחנן ואעפי"כ אמר דמרא דשמעתא ריב"ח לכן תנא מכי' שלא ישכח שם האומרו: תוס' ד"ה הבעל מוציא לר"י לא אצטריך תק"א ע' מה"ק ונ' דל' נכסי מלוג לא ניחא להו בתי' קמא דפי' רשב"ם ורש"י דכמה מקומות משום שהבעל מולגין ואי מיירי באין הבעל אוכל פירות ל"ש למקרי להו נ"מ וא"כ ריב"ח דנקט נכסי מלוג עכ"פ פלי"ג אדר' יוחנן אף אנו נאמר דר"י פליג אריב"ח ובהא א"ש למה לא קאמר ריב"ח באושא התקינו בעל בנכסי אשתו לוקח הוה אבל באמת עד ריב"ח ג"כ היה הדין פשוט דבעל מוציא מיד הלקוחות אבל קסברי מטעם דקיי"ל ק"פ כקה"ג ואתא ריב"ח ואמר דלא היא כ"א מצד הדין ק"פ לאו כקה"ג והא דבעל מוציא באושא התקינו:

ואמנם למ"ש תוס' בתי' קמא ס"פ השולח דבאמת קיי"ל כר"י דק"פ כקה"ג אלא במכר הבן קיי"ל כר"ל משום דאבא לגבי ברא אחולי אחיל ק' א"כ מנ"ל למימר ב"מ ל"ה שומא לא מהדר ולא מהדרי' משום דבעל לוקח הוה הרי קיי"ל כר"י דק"פ כקה"ג ומעולם לא התקינו באושא כלום ותו דהתוס' כ' שם לתרץ כן גם לרבא דפסק כר"ל בק"פ ביבמות ובאחין שחלקו כר"י ורבא גופא קאמר ב"מ צ"ו בעל לוקח הוה מדריב"ח ובב"ב קל"ט קאמר רבא והשתא דשלח מי ידעי' והאמר ריב"ח ואי קיי"ל כר"י מה ענין ריב"ח לדידן א"ו דלתי' קמא בגיטין ס"ל לתוס' כתי' בתרא בשמעתין או כשאר תי' שכ' תוס' ביבמות ל"ו ולתי' קמא כאן צ"ל כתי' בתרא בגיטין דלגמרי קיי"ל כר"ל ל ועיי"ש:

באו"ד אבל אין לומר ע' רש"א וכ"כ במה"ק דד' רש"א תמוהי' דא"כ יק' לר"י ממתני' דתנן בנכסייך בעל אוכל פירות מכרה ונתנה קיים וע"כ צ"ל דסילק שאני דהרי מוקמי' לה בכ' לה ועודה ארוסה אלא דק' לן קו' רש"א למה נקטי תוס':

סיפא ושבקו רישא ונ' דאדרבא כ' כן לאפוקי מד' רש"ל דאי הוו מק' מרישא הו"א דבסיפא באמת הפי' כד' רש"ל דמכרה וכתבה בטל ומטעם תק"א וכ"ת כקו' רש"א יציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא לא היא כ"א הייתי מפ' דבסיפא ה"ק בנכסיך לפירותיהן אבל ונכסיך לא סליק נפשי' ועד"ז ע"כ אנו מפ' ד' תוס' בב"ק דהפי' שפי' רש"א כבר

כ' דלא יעלה כהוגן דכיון דתוס' פשיטא להו בב"ק שם היכא דהבעל אוכל פירות לר"י מכרה בטל א"כ ברישא אמאי מכרה קיים הרי אוכל פירות וע"כ משום סילוק קאמר דקיים וא"כ בסיפא א"ט מכרה בטל וע"כ משום דבסיפא נכסייך לפירותיהן קאמר וכד' רש"ל והכי תרי דיבורי תוס' בפלוגתא דרש"א ורש"ל פליגי בשמעתין ד' תוס' כרש"א ובב"ק כרש"ל:

ומ"ש במה"ק ליישב די"ל לפי ד' תוס' בב"ק דמתני' ר' יהודא היא דגם לר"י ס"ל ק"פ לאו כקה"ג וכמו"ש תוס' ס"פ השולח דתי' דרנב"י דיחויי' בעלמא א"כ עכ"פ ממתני' דהכותב מבואר דק"פ להו כקה"ג ול"ל לר"י בר אבא בפ' החובל לאתויי מתני' דב"ב לייתי מתני' דהכותב שהוא מענין אשה שמכרה ולברר משם דק"פ לאו כקה"ג אע"כ כמ"ש בזה:

וביבמות ל' ע"ב תי' עוד דשאני ק"פ דאשה כוונתם דאינו דומה למכר הבן דהתם לר"י לא הקנה האב לבן כ"א זכות שתבא לידו וכמו"ש רש"י פ' החובל משא"כ באשה באמת הגוף שלה וע"י שהבעל זכה בפירות ויש לו ג"כ גוף בכל זאת קה"ג דידה לא פקע וצ"ע לפי"ז הא דאמרי' פ' החובל לכ"ע לית להו תק"א ובק"פ כקה"ג קמפלגי דלמ"ד כקה"ג לא לאיש ולא לאשה לפי תי' קמא בתוס' שם ואי כתי' תוס' ביבמות הנ"ל מאי אהכי לן בנ"מ קה"ג דבעל וצ"ל דע"כ לא כ' תוס' כן כ"א לענין שיכולה האשה למכור אלאחר מיתה אבל שתפקיע בחיי הבעל שעבודא דבעל זה לא שמענו ועכ"פ לד' הר"י בר ברוך בתוס' החובל דלמ"ד כקה"ג לאיש ולא לאשה וודאי דלית לי' לר"י בר ברוך תי' זה של תוס' אבל הא וודאי ק' מאי אצטריך ר"י בר אבא למימר אנן כר"ל ס"ל הרי בנ"מ גם ר"י מודה לד' תוס' אלו וכ"כ במה"ק אמנם האמת יורה דרכו דהא תליא בזה וודאי אי ירושת הבעל דאורייי' ורבנן תקנו פירות לחוד שפיר י"ל דמ"מ קנין הגוף דידה לא פקע אבל אי ירושת הבעל ג"כ דרבנן א"כ רבנן תיקנו פירות וירושה שפיר מסתבר שתקנו לו מיד הפירות להיות לוקח משעת נישואין על ידי שהקנו לו גם קה"ג וז"ש רש"י על הא דרב יודא שהבעל יורש את אשתו והו"ל לוקח ראשון ר"ל משום תקנת ירושה עשאוהו בק"פ לוקח ראשון וא"כ ק"פ דאשה דמי למכר הבן בחיי האב ושפיר אצטריך לר"י בר אבא למימר דאנן כר"ל ס"ל ואמנם לתי' זה אפי' בזכתה האשה לבעל ומזה הדרו בהו תוס' ואמרו דאם זכתה האשה לבעלה וודאי קנין בעל עדיף אבל לומר תקנתא דרבנן שאני דה"ט דרבנן לא הקנו לבעל כ"א הפירות דהיינו שעבוד הפירות בלא הגוף ויש כח בידם משא"כ אם האשה מזכה פירות נכסי' א"כ תזכה לו הגוף לפירות ומה"ט קאמר ר"י ק"פ כקה"ג משא"כ בקנין דרבנן תקנו:

והנה כבר הערנו במה"ק דיק' מ"ט מותיב ר"ל לר"י פ' השולח מתה אין דלמא התם מיירי בתר דתקנו פירות וקודם תק"א ולכן לא מתה לא ונ' דע"כ תנא דמתה מקרא מפיק למלתי' דאי לאו קרא מנ"ל באמת דמביא וקורא אי ק"פ לאו כקה"ג דלמא הוה כקונה פירות בשוק וא"כ ע"כ מולביתך יליף וקרא הרי מיירי בזכתה בעצמה דמתק"ח ע"כ לא מיירי קרא וק' כה"ג אמאי לא מוקי תנא קרא מחיים כאידך תנא דולביתך אלא ש"מ משום דבאמת ק"פ לאו כקה"ג ותנא דולביתך מ' לי' בבכורי' גזיה"כ דמביא וקורא ולא מוקי לה במתה דס"ל ירושת הבעל דרבנן ותנא דמתה ס"ל ירושת הבעל דאוריי' ומוקי לה במתה ולא מוקי לה מחיים ובגזי"הכ:

והנה האי תי' גופא תי' תוס' בב"ב קל"ו ע"ב ג"כ אלא שהוסיפו ולא מצרכי למכתב מהיום ולא הוה כקה"ג וכבר כ' דעתינו במה"ק ואמנם כ' כוונת תוס' דאס"ד דמתקנת רבנן ואילך אם מכרה האשה בטל א"כ הו"ל לרבנן לתקן למכתב בקנין פירות דבעל היום משיקנה ולא שיהי' בע"פ בלא כתב דאל"כ תמכור האשה נכסי' אלאחר מיתה והבעל יטעון שלאחר נישואין מכרה א"וו אפי' מכרה לאחר נישואין המכר קיים וז"ש מדלא מצרכי למכתב מהיום ר"ל מאיזו יום שקנה ולא הוה כקה"ג שתוכל לעשות וכ"ת א"כ לאחר תק"א אכתי הו"ל לתקן למכתב מה"ט יום הנישואין לא היא בשלמא אי ק"פ דבעל לאו כקה"ג אלא לאחר מיתה נעשה לוקח ראשון צריך הבעל לברר כדי שיוכל להוציא מיד הלוקח משא"כ אי ק"פ דבעל כקה"ג הבעל מוחזק בנכסים על הלוקח להביא ראי' שהוא מוקדם ואם לא ימצא ראיה יפסיד אלא ש"מ דק"פ דבעל לאו כקה"ג:

כתובות ע"ח ע"ב לימא תנינא מלבד מה שנתקשו בתוס' ע"ד קו' הש"ס עוד יש לתמוה הרי בתק"א בהדי' קאמרי' ומתה ובמתני' לא הוזכר מיתה כלל ונ' דהא דתנן הבעל מוציא מ' להש"ס דזה אי אפשר אם לא שעשאוהו משעת נישואין על כל נכסים שיפלו לה ידו כידה והו"ל לוקח ראשון וממילא אינה יכולה למכור אלאחר מיתה משא"כ אי יכולה למכור לאחר מיתה ואין לבעל בגוף הקרקע כלום למה לא תוכל למכור מחיים והיינו דקאמר לימא תנינא כלומר דע"כ גם בגופה של קרקע יש לו קנין וממילא אינה יכולה למכור אלאחר מיתה וכ"ת א"כ מ"ש כפלו לה קודם שנשאת כ' דטבא לי' עבדי לי' דאם אתה אומר דכפלה לה קודם שנשאת אינה יכולה למכור משנשאת אף היא מוכרת אותם קודם שתנשא ונח לבעל שתוכל למכור אף אחר שנשאת כדי שלא תמכור קודם שנשאת ולאחר נישואין הוא ישתדל שלא תמכור ומ"מ משכי הש"ס דמתני' בחיי' ולפירות ושעבוד בעלמא אי' לי' לבעל על נכסי' תחת פרקונה וכ"ז שעליו שעבוד פרקונה

יש לו שעבוד לפירות ולאחר מיתה דנסתלק שעבוד פרקונה אזיל ליה שעבוד פירות ובאושא התקינו על גופה של קרקע שלא תמכור אף לאחר שיכלה שעבוד פרקונה:
תוס' ד"ה לימא יל"ד מ"ש דק' להו מב"ק לשמעתין ליקשו להו אפכא מדלא משני הכי ש"מ ליתא לתק"א בנפלו לה קודם ואמאי לא משני התם הכי ונ' דעיקר קו' תוס' דלמה לן התם למימר דפליגי בתק"א ולא משני כאן בנכסי' שנפלה לה קודם ש"מ דפשיטא להש"ס דנכסי' שנפלו לה קודם ג"כ שייך תק"א ומאין פשיטא להש"ס מ' וודאי דמקו' דהכא לימא תנינא וא"כ אמאי לא משני הש"ס באמת הכי הכא וע"ז כ' תוס' דבלא"ה משני שפיר ר"ל בין הכא בין התם דתי' זה אינו עולה אלא לתנא דמתני' אבל לרב ושמואל דאמרו רבותינו חזרו ונמנו ואין חילוק בין קודם שנשאת לאחר שנשאת עדן הוה: קשיין הני ברייתות אהדדי וא"כ שפיר עביד הש"ס בין הכא בין התם דמשני שינויי אחרינא:
ובמ"ש יתיישב למה להו לתוס' להביא ממרחק לחמם מכח דקדוק דאין חילוק בתק"א בין נפלו לה קודם שנשאת וכו' הרי מסוגיין לקמן צ"ו אומר לפנויה נכסי לך ועמדה ונשאת ואמרי' בעל לוקח הוה מדריב"ח מוכח בהדי' דאפי' בנפלה לה קודם שנשאת שייך תק"א וכן מוכח ב"מ ל"ה בסוגי' דשומא הדרה שמו לה או שמו מנה ואנסיבא ש"מ דאפי' בנפלו לה קודם שנשאת שייך תק"א וכן מב"ב קל"ט לוותה ואכלה ועמדה ונשאת ולמ"ש א"ש כל הני סוגיין מיירי להלכ' דקיי"ל כרב ושמואל ולדידהו אין חילוק בין כפלו קודם או אחר שנשאת ואמנם בהחובל דמק' הש"ס תרי ברייתות אהדדי הו"ל להש"ס לאוקמי הך בריי' כתנא דמתני' ובכפלו לה קודם שנשאת:
ובזה יתיישב לן עוד קו' אחת אהא דמק' תוס' לעיל כ' ע"א לר"י תק"א אמאי לא משני אצטריך לנכסים שכפלו לה קודם שנשאת אא"כ ע"כ ר"י כתנא דמתני' ס"ל לחלק בין נפלו קודם או אחר שנשאת ופליג ארב ושמואל ואנן כרב ושמואל קיי"ל ולא ניחא להו לתוס' לשווייי פלוגתא בהא מלתא בין ר' יוחנן לרב ושמואל:
כתובות צ"ו ע"ב נכסי לך ואחריך לפלוני הק' תוס' בב"ב קל"ט לימא משום פסידא דאחריך בעל יורש הוה נ' דיל"ד מאחר דאין לאחריך תביעה עד אחר מיתת האשה הו"ל לאביי למנקט ומתה כי היכא דנקיט בלי"ב א"וו אביי בכוונה השמיט כאן ומתה ובא לומר כיון דבחיי האשה אין לאחריך שום תביעה נמצא דכשניסת עכ"פ לוקח הוה וכיון דהוה לוקח מחיים מהי"ת ניעבדא לאחר מיתה שוב ליורש וכד' הרשב"ם ב"ב שם ויש לו סיוע מזה ממה שדקדקנו בד' אביי והתוס' שהקשו שם קו' זאת היינו משום דדחו ד' רשב"ם:

ואמנם מה דק' להו לתו' בלי"ב דליהוי הבעל לוקח דהלוקח אפסיד אנפשי' נ' דהא דאמר הנותן לנשואה ואחריך לפלוני יש בל' זה שתי משמעות הא' אחריך לקני בעל לא לקני והשנית מה ששייר אחריך ואי את אמרת דאם תזבין שוב יהיה לבעל א"כ לא תוכל למכור ומאי ל' אחריך מה שישייר אחריך דקאמר א"וו הבעל לענין זה לאו לוקח הוה:
ודע דקו' זאת בתוס' ב"ב שם בשטת רש"י אזלא דס"ל בשמעתין דבאמת הבעל מוציא משא"כ לפי ד' תוס' בשמעתין מעיקרא מוקמי' לה בידא דלוקח משום דאחריך מוציא מיד בעל' נ' דלק"מ דהתם מאחר שאין לבעל ריוח בהוצאה זו מיד לוקח מוקמי' לה בידו:
ודע דהא דלא הק' תוס' בשמעתין ד"ה ומוקמי' מיד קו' שניות היינו דמתחלה מ' להו דאם יעשה האחריך פשרה עם הבעל הו"ל כאילו מכר לבעל ומוציאין ממנו מאחר שהשיג בפשרה זאת ויהבי' ללוקח משא"כ עכשיו שפיר מק':
ב"מ ל"ה הנה המעיין בד' רש"י יראה להדיא דבין בסיפא בין ברישא גרס ומתה ודעתו דברישא לא מבעיא מחיים דהוה לוקח דל"ש יורש מחיים וכמו"ש ה"ה אפי' לאחר מיתה לא אמרי' דליהוי יורש משום פסידה דלוה ובסיפא מחיים וודאי מהדרינן לה אלא במתה הוא דלא מהדרי' דבעל לוקח הוה אלא שהש"ך חו"מ ק"ג בסופו הק' א"כ יורש הוה הרי אין הבעל יורש בראוי והי' אפשר לומר דנ"מ אם הבעל הוא היורש בלא"ה כגון שנשא בת אחיו ואין לה אב ואח ואחות וכה"ג הוה יורש בראוי אמנם מאחר דלוקח הוה משעת נישואין לא מהדרינן לי' אלא דר' רש"י לא מ' כן כ"א מחמת יורש הוה מהדרינן לי' וכ' דהנה הש"ך כ' דלא עדיף ממלוה דאין הבעל יורש במלוה אמנם במלוה יורשי' קרובי' יורשי' המלוה משא"כ כאן אם היורשי' אין לא-ל ידם לפדות הקרקע תשאר ביד המלוה ושפיר אמרי' דהבעל יורש ומה"ט י"ל ג"כ דלא עשאוהו כיורש שיהדרו לי' משום פסידא דידי' כקושי' תוס' משום דאם לאחר זמן ישיגו קרובי האשה מעות יצטרך הבעל להחזיר להם שהם קודמים לו ולהכי שבקוה אדינא דאוריי':
ויע"ל דהאי דמיון דמדמה הש"ך למלוה תליא בפלוגתת הראב"ד והרמב"ם בסוגי' דהרהינו דלהרמב"ם דמתוך שבידו לפדות עובר בב"י גם כאן מאחר שהיה בחיי' ביד הבעל לפדותו שוב לא מקרי ראוי ולהראב"ד וש"פ דהואיל כזה לא מקרי הואיל הדין עם הש"ך:
ויל"ד לאיזו ענין נקט הש"ס ואנסבא וכי מאי נ"מ אם שמה מנח או לבתר דאנסיבא או מקמי דאכסיבא ונ' דבכיון נקט הכי בהדיא דלא תימא תק"א לא הוה כ"א בנפלו לה לאחר שנשאת אבל בנפלו לה קודם שנשאת לא שייך תק"א וממילא מהדר קמ"ל דלא היא ואמנם ד' רמ"א דלדעת רש"י מחיים מהדר וכ' החלקת מחוקק סי' צ' הטעם דלא

הוה לוקח כ"א אפירות ונ' להסביר דבריו דא"נ מהדר הרי יגיעו הכספים לידו וילקח בהן קרקע ויאכל פירות וא"כ הן הן הפירות:

ואמנם בענין אורתא צ"ל ד' רש"י כהרא"ש דאורתא היינו מוריש מחיים: וכן הי' כ' ד' תוס' ב"ב קל"ט דפשיטא להו דאי יורש מהדר דלא כתוס' בשמעתין אמנם כד דייקת ל' תוס' ב"ב שם תמצא דלא גרסי בשמעתין כלל ומתה כ"א כגי' הרמב"ם וא"כ סברתם שם כסברת ה"ה דאי יורש הוה מחיים לא שייך יורש ושפיר מיחייב למיהדר ובשמעתין גרסי ומתה ולהכי כ' דאפי' יורש לא מיהדר והכריחו זה דאס"ד יורש לא מיהדר הרי איכא פסידא ללוה א"וו דווקא במהדרי' אצטריך לוקח משום פסידא דלוה משא"כ בלא מיהדר בכה"ג לא ליהדר:

ואמנם יש להק' ע"ד רש"י וסייעתי' אי מחיים לא הוה לוקח א"כ לקמן צ"ו גבי אשה ששכרה דמיירי מחיים ומסיק רבא בעל לא שואל ולא שוכר הוה כ"א לוקח הרי דגם מחיים מקרי לוקח וכ' לחלק דהכא אגוף הקרקע אנו דנין וס"ל לרש"י וסייעתי' דבגוף הקרקע לא מקרי הבעל לוקח מחיים משא"כ לקמן ששכרה פרה דאין כאן דין כ"א אפירות ואפירות וודאי הוה לוקח מחיים ובזה א"ש דשם ע"א גבי שאל מן האשה ואשה ששאלה מסקי' בעל פלוגתא דר"י ור"ל, וכי מה אכפת לן בתר תק"א בפלוגתא דר"ל אמנם התם אגוף הפרה ששאל א' מן האשה או אשה ששאלה לצורך קרקעות שלה אגוף הקרקע דיינינן ול"ש מחיים תק"א וכ"ת א"כ מה ענין ריב"ח לכאן הרי מחיים כבר תנן במתני' דמכרה וכתבה בטל ולרבותינו אפילו בנפל לה קודם שנשאת כ' כוונת הש"ס אי הוה הבעל מעיקרא אפירות לוקח מחיים התקינו באושא שגם אגוף יהא לוקח ראשון משא"כ אי לא הוה גם אפירות כ"א שואל מה ראו לעשות בגופא לאח"מ ללוקח וע' בד' רש"י ותמצא דברי בתוך דבריו:

ועד"ז נ' מ"ש רש"י שם צ"ו ע"ב עלי' דריב"ח דירושת הבעל דאוריי' כוונתו בשלמא אי ירושת הבעל דאוריי' ק' שפיר מה ראו חכמים לעשותו לוקח א"וו שהשוו גוף לפירות מחיים משא"כ אי ירושת בעל דרבנן דלמא מעיקרא עבדי כ' לוקח ומנ"ל למגמר פירות מירושה:

שם צ"ו ע"א תוס' סד"ה בעל פלוגתא כוונתם אי לאו דפליגי ר"י ור"ל גם במוכר שדהו אבל השתא דפליגי גם ר"מ לא מחלק וא"ש סוגי' דהחובל דמייתי לדר"י אעבדי מלוג דלמסקנא אין לחלק ובשמעתין מייתי דר"י דלא כר"ל:

ב"ב קל"ט לותה ואכלה ד' ה"ה פ' כ"ז ממלוה ולוה דאכלה דווקא אבל אם המעות בעין לא מבעי' לן דצריך להחזיר וכמו"ש הרמב"ם שם והנ"י דחה דכיון דמלוה להוצאה ניתנה

אין על הבעל כלום משא"כ בלקוחות לקמן דהמעות גזל למ"ש הרא"ש או פקדון כמו"ש ה"ה בשם הרשב"א ותליא לכאו' בפלוגתת הרא"ש והרמב"ם דהרא"ש קרי לי' גזל משום שהמקח בטל מיד וקרקע עצמה בחזקת הבעל קיימא והרשב"א ס"ל כהרמב"ם דגוף הקרקע נקנה ללקוחות אלא שיכולין לבטל המקח מטעם מקח טעות וכ"ז שלא בטלו הו"ל המעות פקדון ונ' ד' ה"ה דבשעה שמסרו מעות אלו לבעל ועי"ז לא יוכל המלוה לתבען הו"ל כאילו גזלתן אז ומטעם גזילה בעל מיהדר:

והנה ד' הסמ"ע קי"ב דסוגיין גם אנצ"ב קאי והש"ך קי"ב פשיטא לי' דסוגיין רק בנ"מ וכ"כ הבי"ש בפשיטות ובס' אבני מלואים צידד ג"כ דהך דמייתי מאלמנה קאי גם אנצ"ב וכן מולין לדעתי ד' הרמב"ם בה' אישות ש' שהנכסים בחזקת אלמנה קיימי ואף אלו מכרה אותם הבן אין מוציאין למזונות אלמנה ש"מ דלגבי בעל לא מקרי לוקח אפי' בנצ"ב ויש עוד ראיה לדעתי מהא דמייתי אביי והיורש את אשתו ואטו התם אם יורש נצ"ב חוזר ביובל אלא ש"מ דל"מ לן בשמעתין לאפלגי בין נצ"ב לנ"מ ולכאורה הא מלתא תלייי בפלוגתא דר"י ורב אמי ביבמות פ' אלמנה דלמ"ד הדין עמו מ' דלוקח גמור הוה אבל לדידן דקיי"ל הדין עמה י"ל דגם בנצ"ב הבעל פעמים יורש פעמים לוקח:

אמנם לכאורה א"א לומר דבנצ"ב ליהוי הבעל יורש ולא לוקח דהרי קיי"ל עבדי נצ"ב יאכלו בתרומה עבדי מלוג לא יאכלו וע"כ משום דבהני הו"ל לוקח:

אמנם גם מזה אין ראי' דמאחר דאם פחתו פחתו לו והותירו לו הו"ל ככהן ששם פרה מישראל ועכ"פ ל' הרשב"ם שכ' והכניסה כל נכסי' לבעלה מבואר דאפי' מנצ"ב מיירי שכ"כ כדרך נשואה וכי דרך נשואה להכניס נכסים לנ"מ אתמהה ומ"מ וודאי גם בנ"מ איבעי' לן ובין בחיי' בין במותה כמו"ש הרשב"ם ואפי' לד' הפוסקי' דבשומא הדרא מתה דווקא ה"ט דהתם בתר גוף אזלי' ובחיי' עכ"פ אין הגוף של הבעל והיינו דמיהדר כמו"ש לעיל דהכסף שיקבל הן הן פירותיו של הנך נ"מ דאיהדר ומכ"ש דמהדרינן לה בחיי' אף שיש לה בעל דהרי הגוף שלה משא"כ כאן אם הבעל רק אפירות מקרי לוקח סגי ושוב לא יגבה המלוה ממנו והיינו ד' הרשב"ם דאיבעין לי' בין בחיי' בין במיתתה וסבור הייתי לומר דהא דמלוה ע"פ וכן מזון אלמנה אינו גובה מן הלקוחות היינו מפני תקה"ש משום דלית להו קלא ומבעי' להש"ס דלמא כולי האי לא מקרי בעל לוקח דליתקני בי' תקה"ש אבל מדמייתי עלה היורש את אשתו ש"מ דלאו משו"ה קמבעי' לי' וז"נ כוונת רשב"ם שכ' ונ"מ לכל הכי דשמעתין וק' הרי הש"ס קאמר למאי נ"מ אלא משום דהי' אפשר לומר דדווקא גבי מלוה ע"פ מבעי' לי' להש"ס וכמו"ש לזה כ' רשב"ם וכ"מ לכל הני דשמעתין:

ויל"ד דרבא מתחלה פשיט לי' ממתני' דבעל יורש הוה ובסוף הסוגי' פשיט מריב"ח דבעל לוקח הוה וכ' דהא דפשיט רבא בשלהי שמעתין מריב"ח דבעל לוקח היינו לאחר שמתה נעשה לוקח למפרע ואמנם רבא הבין דאבוה בר גניבא לא מבעי' ליה כ"א בחיי' דלא מדכר מעתה מידי ופשוט לי' ממתני' דמ' לי' דמיירי שהבת הגדולה עדן בחיים כפשוטא דמתניתי' וע"ז פשיט דיורש הוה וכדשמע מר"פ ואביי דמ' להו דבין בחיי' ובין לאחר מיתה שוין הק' אלאחר מיתה מריב"ח:

ואמנם הא דמייתי רבא ממתני' וכי לא ידע הא דאחין ששעבדו וכן יל"ד הא אהא דקאמר הש"ס דלמא שאני פרנסה הא וודאי שאני פרנסה מאחין ששעבדו וכ' דמ' ליה לרבא לחלק דוודאי פרנסה הקצובה דהיינו עישור נכסי' אי' לי' קלא אבל במתני' מיירי שישאו קטנות כ"כ כמו שנשאו גדולי' וכה"ג מאן יימר דאי' לי' קלא וכדר"ח במזונות פ' הניזקין דטעמא משום דקצובין וע"ז קאמר הש"ס מכדי ע"כ לחלק זאת משום דמתני' מיירי שישאו קטנות כדרך שנשאו גדולות א"כ דלמא לבעל קאמר וכ"ת פשיטא הא גופא קמ"ל שנותנין להם כ"כ נדוניא אף שעם הירושה יגיע לסך נדוניא הגדולים אעפי"כ נותנין להם נדוניתם קודם חלוקה מתפיסת הבית:

כ' רשב"ם אהא דאחין ששעבדו וכ"ש מן היורשין כ' כוונתו דלא תימא דלמא באחין ששעבדו שעשו שלא כהוגן היא דמבטלינן מכירתן כדאמר רב יוסף בכתובות היכא דאמר רבנן לא ליזבין אי זבין זבינא לאו זבינא אבל אם מתו האחין ונפלו נכסי' לפני יורשיהם אין מוציאין לפרנסה וא"כ גבי בעל דג"כ לא עשו שלא כהוגן נימא הכי לזה כ' רשב"ם דלא היא כ"א וכ"ש מן היורשין:

רשב"ם ד"ה והיורש את אשתו דאי הוה לוקח מחיים ועי' בתוס' כ דפלוגתת רשב"ם עם תוש' בפלוגתת הש"ך עם הסמ"ע סי' קי"ב דכבר כ' לעיל דממ"ש הרשב"ם והכניסה כל נכסי' מ' דס"ל דסוגי' גם אנצ"ב קאי ואמנם ד' תוס' כהש"ך דבנצ"ב לכ"ע לוקח הוה וסוגי' אנ"מ קאי והיינו דהקשו אד' רשב"ם דלעולם מחיים הוה לוקח לפירות ואכתי דהוה לוקח בגופה של קרקע לאחר מיתה מנ"ל אמנם הרשב"ם מפ' לה בנצ"ב ובנפ"ב הרי לא תקכו רבנן מידי אלא או דאמרי' דל' השטר של נדוניא הוה ל' מקח או לא ואם הוה ל' מקח הרי התם מגוף הנכסים ככתב ומפירות כלל לא ושפיר כ' רשב"ם דאי הוה לוקח מחיים גם לאחר מיתה הוה לוקח וכ"ת הרי במסקנא מ"מ אמרי' דשויוה רבנן כיורש או כלוקח ובנצ"ב רבנן מאי עבדתיהו צ"ל לדעה זאת כי היכי דאמרי' כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ה"כ אמרי' כל אשה מה שמכנסת לבעלה אדעתא דרבנן מכנסת ואמנם יק' לד' תוס' וכי על נצ"ב לא אמרו דאינו חוזר ביובל צ"ל מאחר דהאי תנא סבר

ירושת הבעל דאוריי' אמרי' לדעתי' א"כ לקח ממנה הנצ"ב בעת הנשואין לא לקחן כ"א לטובתו אבל לא לרעתו שלא יהא יורשן מדאוריית' לאחר מיתתה ומ"ש הרשב"ם בכאן קסבר ירושת הבעל דאוריי' כוונתו דאי הוה דרבנן לא דייק אביי מידי דכיון דמן התורה: הירושה לקרובים ולא לבעל וחכמים הפקיעו מהם הירושה ונתנוה לבעל וכי היכי דאפקוה בפעם ראשון ה"כ אפקעוה בעת היובל משא"כ אי ירושת הבעל דאוריי' שפיר דייק:

והשתא דשלח לא רמי רבא מתני' דהיורש אדר"י בר חנינא משום די"ל דע"כ הך מתני' דהיורש מקמי תק"א נשנית דאושא לאחר חורבן הוה ואפי' למ"ד בבית שני נהגו יובל נשנית עכ"פ הך משנה קודם החורבן ואמנם אאביי דבעי ולמפשט מרבין וממתני' לדידן שפיר פריך רבא ועד"ז נבא לד' הרמב"ם שפסק ירושת הבעל דרבנן ומ"מ הביא להל' הך דיורש אשתו אינו חוזר ביובל וסיים דחכמי' עשו חיזוק לדברי' מ' דאלו היה דאוריי' היתה חוזרת היפך הש"ס בכורות שם אמנם הש"ס קאי אמתני' קודם תק"א אבל הרמב"ם מ' לי' מל' שויוהו רבנן כיורש דר"ל אפי' אותה הקרקע שהוציא הבעל לאחר מות האשה מיד הלקוחות והיינו משום דשויוהו רבנן כלוקח אפי' אותה קרקע אם יבא היובל ב"ב לא יחזור אותה הבעל דלגבי היורש שוב שויוהו רבנן כיורש ומיושב קו' תוס' אמנם התינח אם ירושת הבעל דרבנן משא"כ אי ירושת הבעל דאוריי' כיון שהבעל נעשה לוקח על קרקע זאת יורש מאי עבדתי וע"כ אקרקע דעלמא קאי וז"ש תוס' דל' שויוהו לאו דווקא דאין לפ' ע"ד שכ' מאחר דהאי תנא סבר ירושת הבעל דאוריי': וכבר כ' לעיל דמ"ש רשב"ם שמכרה היינו אם תמות היא יירשנה בעלה כוונת רשב"ם ליישב ל' בעל מוציא וכ' משום דעכ"פ אם ימות הבעל תחלה המקח קיים:

וכן נ' דמ"ש רשב"ם בין נכסי' שהכניסה כוונתו ליישב דתק"א הי' גם אנכסי' שנפלו לה קודם שנשאת דאל"כ היה רבא יכול לתרץ דהא דרבין ע"כ מיירי בנכסי' שהיו לה קודם שנשאת כדקאמר בהדי' ודריב"ח בנפלו לה לאחר שנשאת אלא ש"מ דאף על אלו הי' תק"א וביאר רשב"ם מנ"ל לרבא הא דלמא לא הוה על אלו תק"א ולזה כ' דל' מלוג קדייק דשייך על תרווי' ולא תק' לך הרי בנפלו לה קודם שנשאת מכרה ונתנה קיים ומאי ל' מלוג שייך בהו ול"ק דהרי קיי"ל כרב ושמואל דרבותינו חזרו ונמנו ול"ש בין אלו לאלו: גבי אלמנה שויוהו רבנן כ' רשב"ם לפ' דדווקא במקום דליכא פסידא בידי' מתק"ח עבדו לבעל כלוקח ולא במקום אלמנה דהו"ל כפסידא בידים ומיושב בזה קו' תוס' מאחריך ומשומא הדרא ומנחבל דבכולהו לא הוה פסידא בידים ויש לחקור אם מכרה הבת נכסי אביה דהבעל מוציא מיד הלקוחות מטעם לוקח אם מחייב מ"מ במזונות אלמנה וצ"ע:

ודמק' הש"ס מלקוחות הכוונה לפי' רשב"ם מדקאמר הבעל מוציא א"כ הנכסי' בחזקת לקוחות כמו באלמנה וכ' רשב"ם דבלותה נכסי' בחזקת מלוה ובעיין אפשטא אבל הרי"ף כ' דאבעין לא אפשטא וה"ט די"ל דווקא היכי דשייך אינהי אפסדי אנפשיי' הוא דבמקום פסידא עשאוהו כלוקח וא"כ בלקוחות לא הוה להו למזבן מאתתא דיתבא תותי גברא וזה ל"ש בלוותה ומ"מ י"ל דשייך ג"כ איהו דאפסיד דהו"ל ליקח שטר והר"י בן מיגש דחה זה וצריך פי' דכיון דנכסי בחזקת המלוה שטרא למאי בעי ונ' כוונת הרי"ף דס"ל כד' הש"ך דדווקא בנ"מ י"ל נכסי' בחזקת המלוה דבעל במקום פסידא כיורש שויוהו אבל בנצ"ב לכ"ע לוקח הוה וא"כ כיון דאתתא זו קיימא לאנסובי ואם תכנוס כל נכסי' בנדוניא ולא יגבה המלוה בלא שטרא והו"ל למנקט שטרא והשתא דלא נקיט איהו אפסיד אנפשי':

תוס' ד"ה בעל יל"ד הא התם באחריך ע"כ ג"כ שייך לגבי לוקח אפסיד אנפשי' דאלת"ה אמאי הבעל מוציא ממנו וא"כ מאי בעי תוס' במ"ש וכ"ת ונ' כוונתם דכ"ז שלא הוציא אחריך מיד הבעל שפיר אמרי' איהו דאפסיד משום דזבין ואתתא דיתבא תותי גברא משא"כ השתא דאחריך מפיק מיד בעל שוב אתי לוקח ומפיק ומוקים דאגלאי מלתא דלא עביד לבעל מידי ומ"מ דחו תי' דהרי הבעל מצי משוה עם אחריך:

וכ' תוס' דאחריך דבא במתנה לא מקרי פסידא והק' תלמיד א' הרי ע"כ אמרי' הכי דאל"כ נימא דאפי' לאחר תק"א מתנת האשה קיימת ומבואר בפוסקי' דאין חילוק בין מכרה ונתנה כ' דהתם ה"ט דאם אתה אומר מתנתה קיימת אף היא תמכור ותתן שטר מתנה ולוקח לא אכפת לי' מאחר דאין לה נכסים לגבות מהם אחריות מאי עבדתי ומה לי מתנה ומה לי מכר משא"כ באחריך דמתנת הנותן הוה ומסקי דאעפי"כ לא מקרי פסידא:

וכבר כ' לעיל דהא דלא מקשי בשמעתא אלא מהדרינן לי' משום דס"ל דכל מקום דאיכא פסידא הו"ל בעל יורש ולהכי מק' א"כ מ"ט לא מהדר ובב"מ אפכא מ' להו וכד' הרשב"ם דנכסי בחזקת בעל רק באלמנה הוה מוחזקת: וכ' דהול"ל וליטעמך כוונתם דהשתא נמי קאמר וליטעמיך:

ב"ק פ' החובל נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם יל"ד פשיטא ונ' דר"ל דאפי' שהי' בשעת העמדה בדין הבעל במקום האשה והרב במקום העבד אינם יכולין לטעון אחר גירושין ושחרור שידונו בפני הדין לכתחלה כ"א חייבין לשלם על העמדה ראשונה:

וכ' רש"י וקנו נכסי' והכה בעבד וודאי מיירי שקנה נכסי אבל באשה הרי יש לה כתובה ומה גם דלד' רש"י בדבור הסמוך מיירי שיש לה נ"מ ג"כ וכ' כוונת רש"י משום דלא תנן לפחות בעבד וקנה נכסי' סד"א דא"נ ליתי לי' נכסי מחוייב לשלומי בגופו כדכ' ונמכר

בגנבתו ואמנם באמת דמוקי בגניבה גזר הכ' כן ולא בשאר חיובי' וז"ש רש"י דמתני' בקנו נכסי' דווקא מיירי:

וכ' רש"י דכ"מ משעבדי' לבעל לפירות ולירושה נ' לבאר דבריו דד' רש"י כד' הרמב"ם והמחבר חו"מ תכ"ד דאינה מחויוב למכור בטו"ה וכבר האריך בזה בש"ג אבל דברי' דחוקי' דנימא בנ"מ שיכולה למחול אמנם ר"פ ור"ה ברי' דר"י דאייתי ראי' ממתני' ס"ל דאי מצא למכור לחלוטין אף דהמכירה לא תחול כ"א לאחר מיתתה או מיתת בעלה עכ"פ מעת שתחול תהי' מכירה עולמי' לא מקרי מילי ומשתעבדא לניזק משא"כ לאחר תק"א דאינה יכולה למכור כ"א טו"ה שוה מנה בפרוטה כה"ג מילי נינהו ומילי לא משתעבדא ולזה כ' רש"י שמשועבדי לפירות כלומר בחיים ולירושה לאח"מ ר"ל בזה דהש"ס לא דחה כ"א דלא תנינא לתק"א אבל מאחר דקיימ"ל כתק"א משום טו"ה לא רמי' עלה לזבוני ודייק להו מקו' הש"ס ותזבין לכתובתה וכ"ת כדמסיק הש"ס דכל לבעלה מחלה אכתי ק' קו' תוס' תזבין במעמד ג' אלא דהש"ס אזיל למ"ד בגיטין שם דמעמד ג' בפקדון שייך ולא בכתובה דהו"ל בכלל מלוה אבל ר"פ לטעמי' דקאמר בגיטין ל"ש מלוה ול"ש פקדון ושפיר ק' תזבין במעמד ג' אלא ש"מ מילי לא משתעבדו:

רש"י ד"ה הבעל מוציא שהוא יורש והו"ל לוקח ראשון דייק רש"י דל' דשמואל מ' טפי משום תק"א מלמימר דס"ל ק"פ כקה"ג דאי ק"פ כקה"ג א"כ המכר בטל מיד ול"ש הבעל מוציא א"וו משום תק"א קאמר ובאמת ק"פ לאו כקה"ג אלא משום שהבעל עשאוהו כלוקח ראשון והא דלא קאמר שמואל ג"כ באושא התקינו כמו שאמר ריב"ח כ' משום דס"ל תנינא לתק"א:

וכ' רש"י באושא התקינו אע"ג דבעלמא לאו כקה"ג כ' ד' רש"י דאפי' לר"י אצטריכו לתק"א דפירות דבעל דאתיין בתקנתא דרבנן ל"ש קה"ג אלא שבאושא עשאו חכמי' כאלו היא מדעתה הקנתן לבעל אבל לר"ל דבעלמא נמי לאו כקה"ג וא"כ על איזו דרך התקינו באושא שיהא לבעל עוד זכות יותר מאלו הקנתם בעצמה ולזה כ' רש"י דמאחר דיש לבעל שעבוד ירושה על נכסי אשתו אלמוהו רבנן לשעבוד ירושתו ועשאו כאילו יש לו קה"ג:

א"ר אידי בר אבין כ' ד' רב אידי הי' כד' הסמ"ע דאי בעל לוקח הוה ל"ש נצ"ב ל"ש כ"ע ואי לאו לוקח הוה אפי' בנצ"ב לא הוה לוקח והיינו דמייתי מנצ"ב לנ"מ ואביי דחי לי' אם אמרו שאין הבעל לוקח בנ"מ כי אין הגוף ברשותו כלל יאמרו כן בנצ"ב שגוף שלהם באחריותו שאם פחתו פחתו לו והיינו דקאמר אביי אם אמרו כן בנ"מ ולא אמר אפכא אם אמרו בנצ"ב אמנם ה"ק אם אמרו בנ"מ דאין הבעל לוקח יאמרו בנצ"ב וז"ש רש"י

דהרי אחריותן עליו אלא דיש להק' דעכ"פ פשיטא לי' לאביי בשמעתין דבנצ"ב בעל לוקח הוה ובב"ב שם פשיט ממתני' דבכורות דבעל יורש הוה ול"מ לד' הסמ"ע דס"ל דסוגי' בב"ב גם אנצ"ב אזלא וודאי ק' דאביי אדאביי אפי' לד' הש"ך אכתי ק' כמו"ש שם דאטו מתני' דהיורש את אשתו דווקא אנ"מ קאי ולזה נ' דהא דפשיטא לאביי דבנצ"ב לא מצי מזבנה ה"ט דכיון דאחריות גופן עליו דאם פחתו פחתו לו ע"כ יש לו בהן קה"ג ולא מצי מזבנא ואמנם בכ"ז אבעי' לן אי אתו לידי' בתורת לוקח או בתורת יורש ונ"מ לענין לותה ואכלה וע"ז פשיט אביי מיובל דיורש הוה ולענין לותה ואכלה ועד"ז גם ד' רמ"א סי' קי"ב מיושבי' דלענין שומא הדרא ס"ל דבעי' מתה דמחיים מהדרינן לה וכן לענין מהדר לד' הפוסקי' דהתם ג"כ מתה דווקא מיירי בנ"מ דווקא ואין לבעל אלא פירות והיינו פירות וכמו"ש שם משא"כ בסי' קי"ב דמיירי בלוה אביו ולא כ' דאקנו שפיר סתם רמ"א דאפי' מחיים בעל לוקח הוה וא"צ לתי' הסמ"ע ואלא דק' קו' הש"ך מה ענין הך להך דלותה דהתם אפסד מלוה אנפשי' דלא הו"ל לאוזפי בלא שטרא ומכ"ש אי בנצ"ב בעל לוקח הו"ל לאסוקי אדעתא דתנסיב ויהא הבעל לוקח' ולא יגבה ממנו משא"כ בלוה האב אמנם ד' המחבר דהיינו הבע"הת דעיקר כרשב"א בתוס' ב"ב שם דבעל לוקח הו' רק במקום פסידא שויוהו כיורש אמנם לגבי פסידא דלא שכיח לא שויוהו כיורש וה"ט דנחבל וה"ט דלא כ' דאקני ג"כ לא שכיח:

כי אתא רב פפא יל"ד דהכא דייק ר"פ דבעל לוקח היה ובב"ב שם דייק מרבין דיורש הוה ואמנם למ"ש לעיל א"ש דהא דדייק ר"פ ממתני' אבתר נישואין דייק ומ' לי' דיהבו לבעל קה"ג בכל נכסי אשה כי היכא דלא תזבן וכמו"ש רש"י לעיל משום איבה אבל אינו כ"א יורש משא"כ התם דלענין לותה קאי ע"כ צ"ל דלוקח הוה ואהא דייק ר"פ מרבין דלא הוה לוקח וד' רש"י לעיל שכ' דווקא התם משום איבה דבא ליישב דבלקוחות אמרינן בב"ב אינהו אפסדי אנפשיי' דלא איבעי להו למזבן ובמתנה בעלמא כ"כ לעיל דתקנן דאי לא הא לא קיימא שתמכור בל' מתנה אבל הכא באמי' דכ"ש ב"א דהוי מתנה גלויי' למה מהני תק"א לזה כ' רש"י דחכמי' תקנו משום איבה דליהוי בעל לוקח רק במקום פסידא עשאוהו כיורש ובמתנה דליכא פסידא אוקמוה אדינא:

אלא דלית לה ה"נ דלית לה נ' דהש"ס מיישב ב' קו' דנ"מ באמת לא שכיח ושפיר אמרי' לית לה אבל נצ"ב דהיינו נדוניא הא שכיחי וע"ז קאמר ה"כ דלית לה ר"ל כב"ב ומק' הרי כתובה עכ"פ איתי לה:

סברוהו דכ"ע הנה לר"י בר ברוך שפיר קאמר דאס"ד ק"פ כקה"ג הול"ל לאיש ולא לאשה ולד' תוס' י"ל דסברוה בנ"מ דלא אכיל בעל פירות כ"א בתקנתא דרבנן כה"ג כ"ע מודו

ולמסקנא מוקי לה בשזכתה האשה בעצמה הפירות לבעל ושפיר פליגי בקנין הגוף ודע דאף דכ' רש"י דאלים שעבודי' למהוי כקנין הגוף לא רצה רש"י לומר דבאמת תק"א הוה דליהוי כקנין הגוף דא"כ אכתי מאן דאתא מקמי נישואין הוה פשיטא דגבה וא"כ מאי ק' לי' לרבא מתק"א אפשיטותא דרבין רבין מירי מקמי נישואין ושפיר בעל יורש היה אף דקתני באושא דליהוי כקנין הגוף כ"א כוונת רש"י דהשעבוד משוי לי' לבתר תק"א כאלו לקח הגוף וכמו"ש רש"י בתחלת הסוגי' דהוה לוקח ראשון: תוס' ד"ה מאי טעמא וכ' לתרץ דשחרור וודאי מפקיע מידי שעבוד וכן הקדש גמור אמנם אצטלא דפרסוה אמתכא הו"ל איסור וקיי"ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו אבל בשותפו' בגוי' הרי אוסר לכ"ע וכיון דמחסרא גובייא ואחריותה על על היתומים הו"ל כשותפות בגווה ואולי תוס' מאנו בזה לשטתם בחולין שם דללי"ב לא מהני שותפות:

ועכ"פ ביבמות תי' תוס' קו' זאת וכ' דעיקר קו' הש"ס שם מדקתני ולא לאשה ולמ"ד הדין עמה הול"ל לאשה ומיושב בזה קו' תוס' בב"ב על הנ"י בר ברוך מסוגי' זו דיבמות דהתם הקו' מולא לאשה כד' תוס' ביבמות שם: תוס' ד"ה ר"מ אומר ע' רש"א וכ' במק"א לתרץ קו' ראשונה מאמימר וכוונתי בזה לד' הפ"י דלר"מ ביחד יהי' יכולין למכור אבל באמת הדין עם רש"א מאחר שכ' תוס' דמכירה משחרור ילפי' א"כ ה"ה לר"מ נימא הכי אמנם באמת גם שחרור לא א"ש לר"מ דהנה חצי' עבד מיירי כמו"ש תוס' שהעבד כבר פדה עצמו בכסף וא"כ לר"מ השתא כולה שעבודא יוצא בשן ועין מקצת שעבוד לא כ"ש בשלמא בנ"מ וביום או יומי' לא יכול הבעל ורבו ראשון להפקיע שעבוד האשה ורבו שני אבל בחציו עבד ל"ש זה וש"מ דכר"א אתיא וא"ש ג"כ דבעא לר"א קרא אחרינא עבדו המיוחד לו דמיום או יומי' אין למילף כמו"ש דהתם יש לא' שעבוד ולשני שעבוד משא"כ בח"ע ועיקר קרא לח"ע קאתי:

ובזה מיושב לנו דהתוס' כ' דלאמימר יליף משחרור ובשלמא לר"י בר ברוך דגם ביום או יומים עלי' דר"א אנו דכין ומסקי' דילפי' שחרור דנ"מ מיום או יומים שפיר מייתי הש"ס דאמימר אדלעיל אבל לתי' קמא בתוס' הו"ל להש"ס לאתויי תחלה הך דת"ר ולמ"ש ד' תוס' לר"י בר ברוך אבל לתי' קמא:

מכירה דאמימר שיש שעבוד באמת מיום או יומים ילפי' ובח"ע הוא דאצטריך קרא, בריך רחמנא דסייען:

סוגי' דשליחות קידושין רפ"ב לשה"ג תרל"ב:

גמ' שליחות מנ"ל מבואר מקו' הש"ס דמסברא לא אמרי' שלוחו של אדם כמותו וז"נ כוונת מג"א סי' תמ"ג כשדחה ד' המ"ב דגוי לגוי יש שליחות ומסיק דאין שליחות וכ'

וכ"מ פשטא דגמ' בקידושין כוונתו כיון דבישראל גופא אצטריך קרא דנימא שליחות ובגוי אין קרא וא"כ מהי"ת נימא דיש שליחות לגוי מגוי אחר:

ועוררני תלמיד א' למה ביאר הש"ס תחלה כל המשנה ואח"כ מק' שליחות מנ"ל הרי מיד ברישא ק' ק' הש"ס ונ' דעיקר קו' הש"ס משום דבשלמא ברישא שהאיש והאשה עושין שליח בשלהם אין חידוש כ"כ שנאמר שלוחו כמותו משא"כ בסיפא דכולא מלתא שהאב יכול לקדש בתו הנערה חידוש הוא ורחמנא זכתה לו וא"כ מהי"ת נוסיף עוד דיכול למסור כחו זה לאחר וש"מ דשלוחו של אדם לכל מילי כמותו ומנ"ל ופשט הש"ס מדאמרי' אפי' שליח עושה ג"כ שליח והתם השליח הזה ע"כ כוחו חלוש דהמשלח יוכל לבטלו בכל עת ומ"מ כ"ז שלא בטלו אלים כחו דמצי משוי שליח ואז כמי לא גרע מיבי':

רש"י ד"ה ושלח דהו"ל למכתב וגרשה ר"ל דבכ"מ הכ' קוראה גרושה ולא שלוחה וא"כ וגירשה הול"ל והנה לכאורה בד' רש"י מיושב ממילא קו' תוס' הרי קרא אצטריך למשלחה ואינה חוזרת דהא דמשלחה ואינה חוזרת מביתו ויצאה הוא דילפי' דבעי' שאחר ששלחה תצא מביתו וזה גם אי הוה כ' וגירשה הוה ידעי' ומדשני הכ' ולא כ' וגרשה ש"מ לשליחות וד' רש"א בזה צ"ע ואמנם קו' תוס' הי' ע"ד אחר בנדקדק למה האריכו כ"כ בלשונם דאצטרך לקטנה ושוטה וכ' דהכי מ' ל' ושלחה א"וו גם התוס' אסיקו אדעתי' דהוה סגי בוגרשה אמנם סתם גירושין היינו בחוזק יד כמו ויגרש אותם וכיו"ב משא"כ שליח היינו בנחת והנה ודאי שוטה שאין בו דעת כלל אפי' בגירושין מגרשה וחוזרת אבל קטנה בגירושין וודאי אינה חוזרת אבל אנן בעי' דע"י השליח שניתן הגט בידה לא תהא חוזרת וז"ש תוס' דאצטריך למכתב ושלחה לקטנה ושוטה וכ' דהכי מ' כלומר אי הוה כ' וגרשה אכתי קטנה לא ידעי' דקטנה ע"י גירושין באמת אינה חוזרת, ואמנם בתי' ד' רש"א דמושלחה קמא דרשי' הנך ב' דרשות דהוא עושה שליח והיא עושה שליח ומושלחה בתרא משלחה ואינה חוזרת ושליח עושה שליח ויל"ד דהו"ל לתוס' למימר דמושלחה בתרא נמי דרשי' ב' דרשות ולזה נ' דגם תוס' בתי' קמא כר"ח ס"ל דושלחה קמא אצטריך למשלחה ואינה חוזרת וטפי לא מצינו למידרש והיינו כיון דע"כ בא הכ' לומר שהאשה לא תחזור אחר שילוחי' א"כ אצטריך למכתב ושלחה דמושלח לא הוה ידעי' מאומה משא"כ קרא בתרא שפיר דרשי' מני' בתחילה ייתור כמו בקרא קמא אמנם לענין שליחו' הוה סגי בושלח וכ' ושלחה ש"מ לשליחות דידה וכ"ת שליח עושה שליח מנ"ל י"ל דתוס' מפ' לפי תי' זה דלאו דאצטריך קרא יתירא לשליח עוש' שליח כ"א אנן הכי אמרי' מהי"ת לא יהא כח בשליח לעשו' שליח משום שאין כחו שלם דהרי המשלח יוכל לבטלו ואטו כח דידה שלם וכי בדעתא דידה תליי' הגירושין

הרי ע"כ היא מתגרשת ואם אמרה תורה ושלח ושלחה ששני יכולין לעשות שליח ה"ה דשליח עושה שליח וע"ז כ' בשם ר"ח דכולהו מקרא בתרא ילפי' והיינו מוי"ו דושלחה: ושלחה ע' רש"י כ' כוונתו דהו"ל למכתב ושלח אותה א"וו משום דיש אם למסרה למדרש בלא מפיק ה"א:

ושלח ושלחה הקשו הראשונים עכ"פ תרי דרשות לשליח עושה שליח ל"ל ויש מהם שתי' דחד לשליח דידי' וחד לשליח דידה והשיבו ע"ז דהרי קיי"ל כר"י דמילי לא ממסרן לשליח וא"כ שליח קבלה אינו יכול לעשות שליח ותי' דמודה ר"י באומר אמרו ר"ל דגם הכא בעינן קרא להיכא דאמרה אמרי ואמנם יל"ד דלכאורה מאחר דגלתה תורה דשליח קבלה מציא למשוי א"כ הרי חזי' דאמילי בעלמא מצי אינש משוי שליח ומנ"ל לר"י דשליח דמילי גרע ובשלמא אי לית לן כ"א חד קרא לשליח עושה שליח אמרי' היינו שליח דידי' דלאו מילי מסר לי' אבל ש"ק דמילי מסרה לי' באמת לא מצי משוי שליח משא"כ אי ס"ד דדרשי' תרי קראי מנ"ל לר"י למימר דקרא באומר אמרו מיירי א"וו מ' לכאורה דבאמת רבנן ור"י בהא פליגי רבנן דרשי תרי קראי וכפשטא דסוגי' כפי' רש"י ולכך ס"ל מילי ממסרן לשליח ור"י ס"ל דלא דרשי' כ"א חד קרא וס"ל מילי לא ממסרן לשליח והנה לר"ח א"ש ד' ר"י אבל לרש"י ק' וצ"ל דמהא גופא דאכפל רחמנא וכ' ושלח ושלחה ר"ל דזה ששלח יוכל לשלוח ע"י אחר וא"כ לשליח עושה שליח לחוד בעי' תרוויי' ויש לכוון זה בד' רש"י שכ' ושלח ושלחה תרי זמני כלומר מדהדר למכתב ושלח ושלחה ש"מ שליח עושה שליח:

מה לגירושין שכן בע"כ אינו ר"ל דמשו"ה יוכל ג"כ להשוות שליח א"כ איהי אמאי מציא משוי שליח אלא ר"ל גירושין חידוש הוא ולא ילפי' מני' והכה וודאי גם המק' ידע דרשא דויצאה והיתה אלא דג' לי' דהך דרשא אקידושי שטר דווקא קאי דהוה דומיא דגט אבל קדושי כסף מכא ידעי' ומשני הש"ס כיון דגלי לן קרא ויצא והיתה א"כ אין שום חילוק בין קידושין לגירושין:

פיחת עשרה וכו' יל"ד רש"י שכ' מנ"ל דתורם ע"י שליח צ"ל דהא דמייתי סיפא אגב רישא מייתי לה וי"ל דעיקר קו' מסיפא דברישא יש לדחות דלמא באמת לא הוה תרומה עד שידעו הבעלים ונתרצו וא"כ שליח מעשה קוף עבד משא"כ בסיפא דאף דבע"ה צווח שפיחת או הוסיף מ"מ תרומתו תרומה הרי דשלוחו כמותו ומנ"ל:

גם אתם ע' רש"י דגם יתורא מ' דאתם לאו יתורא והנה וודאי למסקנא אצטריך גם דומיא דאתם אבל בס"ד לכאורה תרוויי' אייתרו דכן תרימו הוה סגי ונתעורר ע"ז בשו"ת מחנה חיים ח"ב וי"ל דבספרי דריש (עי' בסוף הסוגי') ר"ש מאתם דאף הלוים חייבים להפריש

תרומת מעשר מתבואתם דס"ד דווקא ממעשר שקבלו מישראל צריכין להפריש וע"כ מאתם דריש לה ר"ש דאי מגם דלא אצטריך לר"ש כדלקמן א"כ אמאי לא משני הש"ס הכי לקמן א"וו מאתם דריש לה ח"ש ולכ"ע:

מה לגירושין שכן ישנן חול ויל"ד לפי"ז למסקנא האיך ילפי' מתרומה דאין שליחות לנכרי דלמא בתרומה שהיא קודש דווקא אין שליחות לנכרי אבל בחול יש שליחות וי"ל דבאמת גם בגירושין אין שליחות לנכרי אלא דמגירושין לא מצי למילף דשאני התם דליתא בגירושין אבל בתרומה דאיתא בתרומה דנפשי' שפיר ילפי' ולא אמרי' שאני תרומה שכן ישנה קודש דגירושין יוכיח:

ובזה מתורץ לנו קו' אלימתא דמ"פ הש"ס לקמן לר"ש גם ל"ל נימא דאצטריך לכה"ת כולא דאין שליחות לנכרי דאם אינו ענין לתרומה כדאמרי' בדוכתא טובא א"וו דכיון דלר"ש נכרי ליתא בתרומה ל"מ למילף מתרומה דש"ה דליתא בתרומה ואי בעית מ"מ למילף א"כ תרומה ל"ל הא גם אגירושין נוכל למילף וכן צ"ל באמת לר"ש דהא דאין שליחות לנכרי מגירושין ילפי' כיון דלא דריש קרא דתרומה ועד"ז נוכל לפ' סוגי' דצאן ברזל דאיזו נשך דאמרי' בשלמא סיפא לחומרא וק' כיון דאין שליחות לנכרי מהי"ת נימא לחומרא יש שליחות וכ' דהא תליא בפלוגתא דר"ש ורבנן דלרבנן דילפי' הא דאין שליחו' לנכרי מקרא דתרומה וודאי ל"ש לקולא ל"ש לחומרא אין שליחות משא"כ לר"ש דרק מסברא ילפי' מגירושין ויש לומר שאני גירושין דלא שייכי בגוה אלא דלחומרא אמרי' אין שליחות וה"ה לחומרא יש שליחות וסוגי' דאיז"ב ה"ק בשלמא סיפא י"ל ג"כ דאתי' כר"ש ולר"ש לחומרא יש שליחות:

תוס' ד"ה מה לתרומה כוונת דברי' סו"ד דלא אצטריך היקישא דויצאה לשליחות ודלא מק' הש"ס היקישא ל"ל משום דאצטריך לשאר דרשות: חבורה שאבד פסחה הק' הריטב"א וכן רש"א לקמן למה לא מייתי הש"ס משניות הקודמות שם בפסחים והנה בלא"ה יל"ד אטו לא ידע הש"ס דבכל המצות שופר מגילה וכיו"ב שלוחו של אדם כמותו אלא שרש"י יושב זה שכ' מנ"ל דשלוחו כמותו בשחיטות קדשים ר"ל דשאר המצות חול הן אצל קדשים כשם שתרומה חול הוא ומ"מ מתרומה שפיר מצי למילף שאר מצות אמנם י"ל דבשלמא בשאר מצות שעומד ע"ג התוקע ורוצה לצאת שפיר שייך שלוחו כמותו משא"כ התם בחבורה שאבד פסחה ששחט השליח בלי ידיעת המשלחי' ולא עוד אלא מאחר שהם לקחו להם שה אחר לפסח וכעין זה כ' הפ"י א"כ גלי דעתיה דאין חפצי בשליחותו ומ"מ שליחותו קיים דנעשה פ"א כמותו שוב צריך דווקא המשלח בפי' לבטל השליחות לא זולת וע"ז מק' הש"ס מנ"ל וכ"ת א"כ מאי פשיט ליה מרוב"ק י"ל דמ"ל

דריב"ק דייק שאמר ווכיין ששלוחו של אדם כמותו מ' דר"ל שהשליח לגמרי כהמשלח וכמו שנבאר בס"ד לפנינו נמצא עכ"פ דדוקא אמשנה זו הוא דק' ליה ולהכי לא מייתי אידך משניות דדלמא אינך מיירי בהמשלח עומד על קרבנו:

תוס' ד"ה נפקא לי' יל"ד למה לא ק' להו הרי בעולה דרשי' וסמך ידו ולא יד שלוחו וע' רמב"ן ריש ויקרא פי' דרשא זו א"כ ש"מ דשליח מהני בקדשי' וצ"ל דלמא התם בקרבנות נדבה דווקא אבל קרבנות חובה מנ"ל אא"כ הדרא קו' רש"א לדוכתא דלמא אדרבא ילפי' מפר של אהרן דשליח לא מהני ומה שתי' דלא ליהני לישתוק קרא מיני' לא היא דלמא אי הוי שתיק קרא הוה ילפי' מעולה דשליח מהני וכ"ת עכ"פ מאי חזית לא היא דלא ק' קרא אהדדי וצ"ע והנה פי' רש"א בתי' התוספת ק' מאוד ונ' לפ' דוודאי חייבי חטאת אין ממשכנין היינו להפריש אבל מכיון שהפריש החטאת מקריבין אותו בע"כ דלא יעבר אבל תאחר דלא כ' בי' לרצונו משא"כ באידך נהי דכופין אותו מ"מ צריך שיאמר רוצה אני משום דכ' בפ' אותו לרצונו והתו' קיצרו במובן וצ"ל לפימ"ש לפנינו דכוונת תוס' אשאר קרבנות שאינן עולות דבעולה כ"כ דדרשי' ידו ולא יד שלוחו וממילא ידעי' דשליח מהני: מניין ששלוחו של אדם כמותו נ' פי' ד' ריב"ק דע"כ גלי לן קרא דשלוחו של אדם לגמרי כמותו דאס"ד דלא בא הכ' כ"א לומר דשחיטת פסח כשר ע"י שליח א"כ עכ"פ לא הו"ל לקרא למכתב ל' בדוי דקאמר ושחטו ל' רבים וכי שנים שוחטין הלא ע"כ אינו שוחט כ"א אחד ומה גם דהאי ושחטו קאי אכל עדת ישראל ובשלמא אי קרא בא לאורויי דשלוחו של אדם כמותו שפיר כ' ושחטו כל קהל וגו' וא"כ ע"כ האי קרא לאו לגופי' קמידרש כ"א ללמד על כל התורה כולה וזה שלא הביא הרי"ף כ"א ד' ריב"ק לחוד וכמו"ש אלא דק' הך בריי' דושלח הרי"ף מאי עביד לה ועודא"כ מ"פ הש"ס מה לקדשי' הכי עכ"פ דיוקא דריב"ק שפיר קאי דהש"ס לא בא כ"א ליישב דרשא דושלח ושלחה ל"ל וע"כ קדחיק ומק' דמקדשי' לא הוה ילפי' ואף דמ"מ לשון ושחטו ק' לא אכפת לן ע"כ דאנן בריי' דושלח בעי' ליישב אבל כ"ז בס"ד משא"כ במסקנא דנחתי' לר' יונתן דדריש האי קרא דושחטו שכל ישראל יוצאין בפסח א' ושפיר קאמר קרא ושחטו דשותף של אדם כמותו אבל שליח כמותו לא ידעי' כ"א מקרא אחרינא וא"כ שפיר י"ל דשאני קדשי' דרוב מעשי' ע"י שליח ואצטריך ושלח ושלחה אמנם אנן לדידן לא קיי"ל כר"י דבעי' כזית לכל א' וא' וקרא לדריב"ק אתי א"צ להך דרשא דושלח ושלחה:

ד"א י"ל דלכאו' מק' הש"ס רוב מעשי' ע"י שליח פי' רש"י עבודת הכהני' וק' תינח אי שלוחי דידן אבל אי שלוחי דרחמנא נינהו מה ענין זה לשליחות יד כהן כיד מזבח וע' בס' עצמות יוסף ואמנם באמת בנדרים לא אפשטא בעיין אי שלוחא דידן או שלוחא

דרחמנא והש"ס דבא ליישב בריי' דושלח קאמר דלמא כהני שלוחא דידן ולא מצי' למילף מקדשי' אמנם באמת קיי"ל כר"ה ברי' דרב"י בפ' האשה נקני' דכהני שלוחי דרחמנא נינהו וליתא לקו' הש"ס ושפיר לא הביא הרי"ף כ"א ברייי' דריב"ק:

אלא דמ"מ ק' קרא דושלח מאי עבדי' לי' ונ' דהנה התוס' הקשו לעיל הרי אצטריך קרא למשלחה ואינה חוזרת אמנם באמת פליגי בהא בפ' חרש ר' ינאי ודבי ר' ישמעאל ור' ינאי דריש קטנה ושוטה מונתן בידה ולא איצטריך כלל לושלחה למשלחה ואינה חוזרת אמנם קו' תוס' הי' לדבי ר' ישמעאל מיהת דדריש למשלחה ואינה חוזרת שליחות מנ"ל ואמנם ד' הרי"ף דהך ברייי' באמת כר' ינאי דמייתר לי' ושלח ואנן כדבי ר' ישמעאל והאי ושלח איצטריך למשלחה ואינה חוזרת ושליחות נפקא לן מדריב"ק:

אלא דצ"ע דבפ' המביא בתרא קאמר אביי אטו שליחות מידה אתרבאי מושלח ושלחה אתרבאי מ' דקיי"ל כהך ברייתי' וצ"ע:

אמנם כ"ז איננו שוה לנו דהרי הש"ס פריך בתר הכי מה לתרומה וקדשים שכן ישנן במחשבה וכ' לתרץ דהנה הרשב"א הק' הרי לרבנן דפליגי אאבא אלעזר בן גימל ס"ל דאין תרומה נטלת במחשבה ותי' שם מה שתי' אמכם למ"ש כולא סוגי' לא קאי כ"א ליישב הברייי' דדריש שליחות מושלח וע"ז שפיר משני הש"ס וכעין זה כ' המקנה דהך ברייתי' אבא אלעזר בן גימל היא ולדידי' אין ללמוד מתרומה וקדשים דגם תרומה ניטלת במחשבה אבל אנן לדידן באמת מפקי' ושלח ושלחה למשלחה ואינה חוזרת וכמו"ש ושפיר ילפינן מתרומה:

וקדשים דהרי תרומה אינה ניטלת במחשבה ובאמת הו"ל להרי"ף לאתויי גם תרומה אלא מאחר דמקדשי' ילפי' דשלוחו כמותו וכמו שדייק הר"ן ע"ד הרי"ף נקט לקדשים לחוד וכ"ת מה לקדשי' שכן במחשבה נימא תרומה יוכיח: ועד"ז יש לתרץ וכעין זה כ המקנה קו' שעוררני תלמיד א' מ"פ הש"ס דלילף גירושין מקדשים הרי גירושין ע"כ אצטריך לשליח עושה שליח אמכם מאחר דמקדשים ילפי' דשלוחו של אדם כמותו א"כ גם שליח עושה שליח שפיר ידעי' ומה"ט לא הביא הרי"ף כ"א דריב"ק דהכל בכלל:

אמנם ק' זו יש לתרץ בענין אחר בעיקר קו' הש"ס תרי קראי בגיטין ל"ל בשלמא חד לשליח עושה שליח שפיר ועד"ז כבא לתרץ ד' רש"י פ' איזהו נשך דקאמר הש"ס בלי"ק מכדי שליחות דכל התורה מתרומה גמרי' ופירש"י שיהא שלוחו כמותו והנה הרשב"א בסוגי' הק' ע"ז הרי תרומה גופא אתיי מביניי' ופי' הרשב"א דר"ל הא דאין שליחות לנכרי וק' היאיך יאמר הש"ס ע"ז הא דרב אשי בדותא הרי ע"כ רב אשי בשינויי דמשני לית לי' דילפי' אין שליחות לנכרים מתרומ' ומאי שייך אהא למימר בדותא ותו בקיצור

הול"ל להש"ס כל התורה מתרומה ילפי' אמכם ד' רש"י ע"ד שכ' דהא דמק' הש"ס הכא לילף גירושין מקדשי' ותרומה היינו לומר דב' קראי ל"ל ליסגי בחד קרא לשליח עושה שליח וקו' הש"ס על הברייי' ואהא משני דהך ברי' אבא אלעזר בן גימל ולדידיה ליכא למילף מתרומה דס"ל דניטלת במחשבה אבל אנן לדידן באמת לית לן בגירושין כ"א חד קרא דאידך מבעי' לן למשלחה ואינה חוזרת ואמנם אנן כחכמים דאבא אלעזר ס"ל דאין תרומה ניטלת במחשבה ושפיר ילפי' עיקר שליחות מתרומה וקדשים והנה רב אשי סמיך אסוגי' הש"ס דקידושין דלא ילפי' מתרומה שליחות כ"א מגירושין וקדשי' אבל מאחר דאנן צריכא לן חד קרא דגירושין למשלחה ואינה חוזרת וקיי"ל כחכמים דאבא אלעזר שפיר קאמר הש"ס דרב אשי בדותא היא: ואגב נ' לבאר לי"ב דרב אשי שם דמחלק בין אכן לדידן ואינהו לדידן דכבר כ' לעיל דהא דקאמר המק' שם בשלמא סיפא לחומרא דר"ל לר"ש דלא יליף מתרומה דל"ש גבי' אתם גם אתם כדאמר הש"ס ואמנם הא דאין שלוחי' לגוי ממילא נפקא לי' לל לר"ש דבישראל הוא דגלי קרא ולא בגוי ואמנם מסברא אין להקל דלמא ישראל ל"ד כ"ז כ"כ לעיל וע"ז קאמר רב אשי דוודאי אינהו לדידן י"ל מסברא דאין נעשי' שלוחי' דלא מצינו בהו שליחות בקרא אבל אנן כיון דלדידן מצי' משוי שליח כ"ש לדידהו ואמנם הש"ס לית לי' הך סברא כלל דלחומרא יש שליחות ושפיר דחה ד' רב אשי דמאחר דאית לן תי' דר"פ כשנשא ונתן ביד לא מוקמי' ברייי' בהכא: דרך אחר ביישוב ד' רש"י בב"מ כ' דכ"כ לעיל להק' מ"ט לא קאמר הש"ס לר"ש דאם אינו ענין לתרומה תנהו ענין לכל התורה וללמד דאין שליחות לגוי וצ"ל דכיון דאין שייכות לענין זה כלל בתרומה למאי הל' כ' רחמנא בתרומה דווקא ואמנם כ"ז מקמי דאמרי' דאצטריך שליחות בתרומה לר"ש אבל לבתר דמשני דאצטריך משום דס"ד אתם ולא שלוחכם שוב שפיר אמרי' באמת דהא דכ' רחמנא גם לאתם ללמוד על כל התורה יצא וזה כ' פי' ד' תוס' בניטין פ' המביא תניין שכ' דלר"ש אין שליחות לגוי ילפי' מתרומה וכוונתם ג"כ עד"ז דכיון דעכ"פ כ' רחמנא לר"ש שליחות בתרומה שוב אמרי' דהאי גם דומי' דאתם לכל התורה אצטריך והנה כדמק' הש"ס אדבי ר' ינאי הא ל"ל קרא ג"כ הקו' כיון דאין שייכות להאי קרא בתרומ' למה כ' רחמנא הך דרשא הכא ומשני משום דאיתא בתרומה דנפשיי' ואמנם לבתר דמסקי' דאצטריך קרא בתרומה משום דכ' אתם א"כ שוב ליתא למאי דאמר לעיל דלא א יצטריך שליחו' בתרומה דיליף מגירושין וקדשים דלא היא בתרומה ע"כ אצטריך קרא משום דס"ד אתם ולא שלוחכם א"כ שוב אצטריך גם ללמד על כל התורה דאין שליחות לגוי ומה"ט לא פריך הש"ס כ"א בסוגיין אדר' ינאי ולא פריך בשאר דוכתי דמייתי דר' ינאי משום דלבתר דידעינן מאתם ולא אפוטרופסין שוב

אצטריך גם אשליחות וכיון דבתרומה ע"כ כ' רחמנא שליחות שוב ילפינן מתרומה שפיר וז"ש רש"י דלמסקנא מתרומה ילפינן שליחות דליכא למימר דילפי' מקדשי' וגירושין דע"כ לתרומה אצטריך קרא משום אתם ולא אפוטרופסים ומתורץ קו הרשב"א:

והנה כבר עמדנו במס' גיטין פ' המביא שם ע"ז מנ"ל לר' ינאי אתם בני ברית דלמא אתם ישראל דלקולא ולחומרא לחומרא מקשינן וכן הק' בס' מחנה חיים ח"ב וכ' דטפי מהא יש להק' אמאי דחיק הש"ס אליבא דר"ש הלא י"ל ר"ש באמת דריש מה אתם ישראל וס"ל דעבד פסול לתרום א"וו מאחר דקרא בלוים כ' ומה גם דהאי קרא ר"ש גופא דריש ליה על הלויים שצריכין להפריש מתבואת עצמן ואם באת לומר מה אתם ישראל אף אני אומר מה אתם לוים ונימא דשליח דומיא דמשלח בעי' ולוי צריך שלוחו שיהא לוי אא"ב מה אתם בני ברית שפיר דבעי' גברא שיהא כמותו במצות אבל מה אתם ישראל א"א לומר וכמו"ש ולפנינו אי"ה נבאר עוד בדרך אחר:

ויל"ד מאי מק' הש"ס מר"ח ב"א אדר' ינאי ועי' בס' עצמות יוסף דלמא אדרבא ר"ח ב"א לא מסברא קאמר כ"א מדר' ינאי יליף לה דכשם שאמר ר' ינאי בתרומה דכל שאינו בן ברית לא מצי למיהוי שליח וע"כ טעמ' משום דלית' בתרומה א"כ ה"ה עבד לענין גט וצ"ל דאס"ד עבד בגט לאו סברא היא א"כ למה קאמר ר' ינאי ל' בן ברית דממעט עבד דהוה בן ברית הא איכא למטעי ולמימר דעבד בכל התורה כשר לשליחות וכח הו"ל למימר מה אתם בני תרומה ונדע במה תלי' מלתא א"וו דר' ינאי לעבד בגט לא חש משום דסברא הוא וכמו"ש רש"י וא"כ כיון דלמ"ד גוי ליתא בתרומה קרא ל"ל: והנה האבן עוזר סי' קפ"ט הק' אד' מג"א שם ואד בי"ש סי' קמ"א דס"ל דמומר פסול לשליחות הגט דלאו בן ברית הוא מאי מק' הש"ס לר"ש ל"ל גם אתם להיקש הלא למומר אצטריך דאפי' לר"ש איתא בתרומה ובס' מחכה חיים ח"ב כ' דבאמת מומר ליתא בתרומה לר"ש וכבר נמלטו מזה האבן עוזר עיי"ש דל"ש גבי מומר דיגון ככרי לרש"י ולתוס' הרי הוא בכלל בני ישראל ואמנם יל"ד ד מדוע לא הק' האבן עוזר בתחלת השקלא וטריא הך קו' לימא דר' ינאי ר"ל מומר וצ"ל דבס"ד קו' הש"ס הי' עד"ז דלכאורה למה לא דריש ר' ינאי מה אתם ישראל וע"כ משום דמסתבר מאן דאית' בתרומה דנפשי' כגון עבד למה לא יהא שליח ואס"ד מומר ג"כ לא מצי למיהוי שליח אף דאיתא בתרומה דנפשי' ואמאי שוב לא נדרוש בני ישראל ונמעט עבד ג"כ מ"ה ע"כ ר' ינאי רק נכרי ממעט וק' נכרי א"צ קרא דמסברא נפקא ואמנם לבתר דמסיק הש"ס דאדרבא אף דנכרי איתא בתרומה מ"מ מיעטו הכ' א"כ לאו בהכי תליא מלתא א"כ שפיר ק' לימעט מומר ואמנם נ' בניישב:

באמת למה לא דרשי' מה אתם ישראל וצ"ל דמ"מ א"כ ככרי תרומתו תרומה הנ"מ לדידן דשרא לאכול מפירותיו אבל הגוי גופא וודאי אינו מצווה כלל וכלל לא על טבל ולא על תרומה וכן פי' הרמב"ם בפי' המשנה דלא תימא הנכרי מצווה א"כ עכ"פ גבי ככרי מסתבר למעוטי וגם אתם הואיל ומצווה מיהת לא הוה משא"כ עבד דמצווה ג"כ הוה למה נמעטי' וא"כ אס"ד שוב דלר"ש ממעטי' מומר אף דמצווה א"כ שוב מסתבר למדרש מה אתם ישראל ולמעט עבד דמ"ש ומאי חזית וא"כ שפיר יתיישב קו' האבן עוזר דבשלמא נכרי שפיר יש למעט לרבנן דאעפ"י שתרומתו תרומה הואיל ואינו מצווה לא מצי למיהוי שליח משא"כ מומר לכ"ש מאחרי דאין סברא למעט מומר דהרי הוא מצווה על כל התורה ואם באת למעטו מדרשה דמה אתם בני ברית אף אני אומר לך דלמא מה אתם ישראל וכמעט עבד וברבה מומר אשר ע"כ צ"ל דאתם לכ"ש לדרשא אחרינא קאתי:

והנה למ"ש הרשב"א לקמן על קו' התוס' הרי גם לר' יונתן עכ"פ חבורה שאבד פסחה א"ש ותי' הרשב"א דקו' הש"ס הי' א"כ אצטריך קרא דתרומה דליכא עכ"פ למילף מגירושין וקדשי' ודר' ינאי מנ"ל וק' א"כ לישני הש"ס דר"ש כר' יונתן ואצטריך קרא לשליחות מאחר דמקדשים לא מצינו למילף וצ"ל דאכתי כדפריך הש"ס לר"ש קרא ל"ל לא אסיק אדעתין הא דר' יונתן:

רש"י ד"ה ור"ש פוטר לכאורה הא דלא מפ' רש"י כתוס' דכ"ש בני ישראל קדריש משום דמ' ליה לרש"י דמבני ישראל לא ילפי' כ"א דר"ש פוטר מחומש וכן הוא בתו"כ תרומת הנכרי אין חייבי' עליו חומש שנא' ולא יחללו קדשי בני ישראל וא"כ מנ"ל להש"ס דלר"ש תרומת הנכרי אינה תרומה אלא לאו ש"מ דהש"ס לא נחית להך דרשא כ"א מ' לי' דטעמא דר"ש משום דס"ל מירוח ככרי פוטר:

אמנם תוס' יישבו בפתיחת דברי' קו' זאת דמדיליף ר"ש חטא חטא מתרומה ואא"ב דר"ש דריש מבני ישראל דאין תרומת גוי תרומה שפיר משא"כ אי ר"ש אחומש לחוד קדריש האי בכי ישראל למה יליף מעילה מחומש לקולא נילף מתרומה גופא לחומרא ונימא קדשי גוים יש בהם מעילה עי' בד' תוס' ותמצא כזאת:

וע"ד שכ' יש ליישב קו' תוס' בגיטין שהקשו כדפריך הש"ס מנכרי שתרם לישני הא מני ר"ש היא לא היא דמתניי' קאמר דשל ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה מטעם דלאו בר שליחות הוא ואי ר"ש אפילו לקח התבואה לאחר מירוח מישראל והפריש תרומה אין תרומתו תרומה אלא ש"מ רבנן היא מתני':

ועד"ז כבין ד' הירושלמי אהא דר"ש פוטר סבר ר' אבהו למימר דאם לקח מישראל מודה ר"ש ואמר ר"י היא היא ומטעם דאין בהם מעילה וכמו"ש תוס' ויל"ד למה לא סבר ר' אבהו למימר אפכא דאדרבא בתבואה שנתחייבה ביד ישראל ת"ק מודה דאין תרומתו תרומה אמנם א"כ הך מתני' דנכרי שתרם את של ישראל אמאן תרמיי':

והנה הרמב"ן הק' אד' רש"י דאכתי משכחת לר"ש תרומת גוי במירחו ישראל ברשות גוי וכ' ד' רש"י דלאו במירוח תליא מלתא דאטו אם מירח גוי תבואת ישראל יהא פטור מן התרומה כ"א דמי שהתבואה שלו בשעת מירוח: ואמנם הק' עוד דלמא קרא לר"ש היכי דהקדימו בשבלי' ולולי דמסתפינא הייתי אומר דמאחר דאין מירוח נכרי מיחייב בתרומה ואפי' מירוח ישראל למ"ש אינו מחייב תבואת גוי וכה"ג אפי' הקדימו בשבלין פטור כל שאינה ראוי' לבילה בילה מעכבתו:

והנה בענין ת' תוס' ד"ה דאי' לי' שותפות בסו"ד כ' רש"א כיון דאיכא למימר הכי וא"ל הכי מוקמי' קרא בלית לי' שותפות וזה ק' לכאו' כיון דלקולא ולחומרא לחומרא מקשי' ומנ"ל למילף שליחות לקולא דלמא דווקא באי' לי' שותפות ונ' כוונת תוס' מדכ' קרא כל עדת ישראל ובשלמא אי סגי בפסח א' לכל ישראל שפיר משא"כ אי בעי' שוחט לכל חבורה האי קרא ל"ל וכ"מ בחי' רמב"ן דתי' הכא קרא יתירא דריש והיינו כמו"ש אבל לכאורה בלא"ה יש ליישב וכ"כ המקנה דכ"כ הר"ן דהאי ושחטו ע"כ ל"ד דהרי בקדשי' אין שנים שוחטי' וע"כ אתא קרא למימר דהו"ל כאילו כ"א שוחט דשלוחו כמותו ואי ס"ד קרא בשותף מיירי הרי בלא ושחטו הוה ידעי' כיון דאמר קרא ולקח הוא ושכינו א"כ ע"כ פסח כשר בשותפות ובקדשי' אין שנים שוחטים וע"כ שחיטת א' מן השותפין עולה בשביל חבירו וקרא דושחטו ל"ל ש"מ לשליחות דעלמא:

והנה יל"ד אכתי מאי מק' הש"ס לכ"ש גם אתם ל"ל דלמא לשליחות קטן אתא דאין קטן כעשה שליח וי"ל כיון דקטן ליתא בתרומה דנפשי' דאין תרומתו תרומה שוב לא אצטריך קרא אבל למ"ש תוס' פ' המביא תניין בסוגי' דהכל כשרי' לכתוב דקטן מקרי איתא בתורת גיטין משום דאתי לכלל גדלות ר"ל דהגדלות ממילא קאתי ואינו מחוסר מעשה וזה כוונתם במ"ש דחרש ושוטה אתנהו בתורת גיטין ועבד ונכרי ליתנהו משום דהפקחית והשפוי בחרש ושוטה ממילא קאתי ולא כן הגירות והשחרור דהוו מחוסר מעשה א"כ גם בתרומה שייך לומר הכי והדרא קו' לדוכתא לימא דקרא לר"ש לקטן אצטריך וכ' דמאחר דילפי' שליחות מקדשים ובקדשים אין שחיטת קטן כלום כמו"ש הרמב"ם ריש ה' פה"מ מגמ' דחולין פ"ק גבי מאן תכא דלא בעי כוונה עיי"ש א"כ ממילא לא מצינו שליחות לקטן והבו דלא לוסיף אבל כד דייקת הא מלתא בפלוגתא תליי' דל"מ

למ"ש תוס' בגיטין פ"ב בסוגי' דהכל כשרי' לכתוב דאפי' בגיטין מהני גדול עע"ג א"כ גדול עע"ג עדיף ממחשבתו נכרת מתוך מעשיו שפיר משכחת לה גם בקדשי' שחיטת קטן בגדול עע"ג ובלא"ה לד' רש"י פ"ק דחולין שם אם הקטן אומר בפי' ששוחט לשם קדשי' מהני ולא כתוס' ורמב"ם ריש ה' פ"א עי' לח"מ שם א"כ שוב ק' לימא לכ"ש אתם אצטריך למעוטי קטן משליחות וכן הק' המקנה:

וא"כ היה כ' ראי' מזה לד תוס' ורמב"ם דאין שום שחיטת קדשים כשר בקטן עכ"פ ואמנם רש"י בגיטין פ' המביא כ' גבי הכל כשרין להביא דהא דקטן פסול לשליחות נפקא לן מויקחו להם איש שה מבואר מדבריו דס"ל באמת מדריב"ק לא ידעי' דקטן פסול לשליחות דלד' רש"י שפיר משכחת שחיטת קטן וכמו"ש ומתרומה לא ידעי' דלדעת רש"י זה מקרי אתי לכלל תרומה וכמו"ש לעיל מד' תוס' פ' המביא לד' רש"י אע"כ אפי' לריב"ק מויקחו להם איש ילפינן דקטן פסול לשליחות ותרוויי':

אצטריך משום דאי מויקחו להם איש ס"ד דדווקא היכא דאי' ליה שותפות וקרא דויקחו לפסול קטן משליחות וא"כ גם הא ל"ק דדלמא אתם לשליחות קטן אתייא לא היא דשליחות קטן מויקחו להם איש ילפי':

והנה פוס' פ' התקבל גבי חפץ ומחזירו הקשו הרי מתרומה וקרא דאתם מוכח דקטן פסול לשליחות ותי' דשאני התם דליתא בתרומה דנפשי' וזה סותר למ"ש תוס' פ' המביא כיון דלכשיגדול יהא בתרומה דנפשי' ואמנם תוס' פ' המביא כ' כן לד' רש"י שם אבל לפי' רבינו יצחק במסקנא שם דסוגיי' שם לר"מ וליתא לסברא זו וכן לד' הרמב"ם שם דסוגי' אטופס קאי ולא אתורף ג"כ ליתא לסברא זו וא"כ שפיר כ' תוס' דקטן ליתא בתרומה דנפשיה: ואמנם ד' תוס' הנ"ל פ' התקבל צריכין ביאור דמה זה שכ' דאתם פסלי' קטן משליחות הרי מאתם נכרי הוא דפסלי' וע"כ כוונת תוס' משום דליתא לקטן בתרומה, וא"כ מאי ס"ד מעיקרא וכ' כוונת תוס' בקו' כיון דשליחות מתרומה ובקטן ל"ש תרומה א"כ שליחות בקטן מנ"ל וע"ז תי' דוודאי בתרומה ל"ש קטן מ"מ ילפי' מתרומה דכל מאן דאיתא במלתא יכול להיות שליח ומאחרי דקרא דאתם לבני ברית אצטריך מהי"ת נמעט קטן ממלתא דאיתא:

ואמנם מה שהק' עוד תוס' על רב יודא מקרא דאיש זוכה מבואר מד' דמ' להו דרב יודא מדאוריי' קאמר מדאמרי' גבי פעוטות משום כדי חייו היינו קודם שהגיעו לחפץ ומחזירו וכ"כ ר"פ בן סורר וטעמא משום דהש"ס פריך ממע"ש ואי מהא לא ארי' נהי דהקנין לרב יודא מדרבנן מ"מ קנין דרבנן גם בדאוריי' מועיל מטעם הפקר ב"ד אבל קרא דאיש זוכה היינו מדאוריי' קודם תקנה שפיר קאמר:

והנה כוונת תי' תוס' דמאחר דאמרה תורה קטן חייב בפסח והפסח צריך להיות שלו ושל אחרים א"כ ע"כ יש בפסח כח לקטן או לקנות משל אחרים או להקנות משלו לאחרי' וס"ד דיכול לזכות לאחרים קמ"ל וזה ג"כ כוונת תוס' בשמעתין בקו' שהק' אין יד לקטן אלא דבגיטין הקשו לרב יודא וכאן הקשו לרב אסי משמא דשמואל דס"ל קטן אין לו יד כלל ול"מ להו וכ"כ תוס' בפסחים צ"א וע' מקנה דאדרבא מהאי קרא יליף רב אסי דאין יד לקטן דאל"ה לא הוה שתיק הש"ס מזה והוה מפ' במ"פ רב יודא ורב אסי: שבתי וראה דאולי כוונת תוס' דהרי מה"ת אין מקחו מקח אפי' לעצמו וס"ל בשמעתין דבאמת אפי' לרב יודא רק מדרבנן זוכה וכמ"ש לעיל:

וכ' רש"י דהא דאין קטן עושה שליח ילפי' מגירושין דאיש כ' בפרשה וק' שאני התם דליתא אבל היכא דאיתא אכתי מנ"ל וכמו"ש תוס' הנ"ל פ' התקבל אמנם כ"כ דלרש"י קטן איתא בקידושין הואיל כשיגדיל יהא בתורת גיטין ודווקא מדכ' איש ושלח ממעטי' איש משלח ולא קטן:

והנה בב"מ ע"א שם כ' רש"י דקטן אינו עושה שליח מתרומה דליתא בתרומה ול"ש גבי' אתם וכ' דבאמת בסוגיין מסקי' דילפי' שליחות מגירושין וקדשים ולזה כ' רש"י דמגירושין ילפי' אבל בב"מ שם רהטא סוגי' דמתרומה ילפי' שליחות לפי פי' רש"י שם בארנו דברי' לעיל להכי כ' רש"י דגם הא דאין קטן עושה שליח מתרומה ילפי' והנה הרמב"ם פ"ג מאישות כ' דנכרי אינו נעשה שליח לקידושין משום דאינו בן ברית והק' העצמות יוסף תיפוק לי' שאינו בתורת קידושין והתימא על הלח"מ שהק' קו' זו על הרמב"ם בה' תרומות ונעלם ממנו להק' מכי' ובי' בקידושין גופא קו' זו ותי' הע"י דהרמב"ם קושטא נקיט ואין זה מספיק דהרי באותה הל' כ' הרמב"ם דעבד אין כעשה שליח משום דאינו בתורת קידושין ול"ל להרמב"ם למפלגינה מהדדי ולא נקטינהו בחד בבא ולכאורה הי' נ' משום דבהך סברא איכא פלוגתא בגמ' אי עבד נעשה שליח אלא דקיי"ל אין עבד נעשה שליח אבל בנכרי כ"ע מודו והיינו דנקט הרמב"ם תחלה נכרי אליבא דכ"ע ע ואח"כ עבד להל':

ואמנם י"ל כוונת הרמב"ם דהרא"ש ס"פ המביא תניין הביא בשם בה"ג דאין גוי כעשה שליח בגירושין אפי' להוליך גט בכלי לאחר וזה האחר יתנו להאשה והרא"ש כחלק עלי דלמה לא הרי מעשה קוף בעלמא עביד ויש להכריע דוודא אם הבעל כבר עשה את השליח שליח בעדים ושלח לו רק הגט ע"י העכו"ם הדין עם הרא"ש אבל אם ע"י העכו"ם שלח לו הגט וע"י מסירת הגט לידו נעשה שליח שפיר י"ל דהא מלתא תלי' בין גוי לעבד דעבד דראוי לכל שליחות אך לשליחות גיטין אינו ראוי וא"כ לגרש לא

מצי למיהוי שליח אבל לעשות שליח למה לא משא"כ דנכרי דלא חזי כלל לשליחות משום דאינו בן ברית א"כ אפי' להא לא חזי וכן דייק ל' הרמב"ם שכ' גבי עבד אעפ"י שראוי לשליחות ממון לגיטין אינו ראוי ומאי בעי הרמב"ם הכא בזה אלא להורות בא דלשליחות גירושין וקידושין הוא דאינו ראוי אבל לשאר שליחות אפי' נוגע קצת לזה שפיר מצי מיהוי שליח משא"כ גוי דאינו ראוי לשום שליחות משום שאינו בן ברית:

והנה בה' תרומות כ' הרמב"ם ג"כ דאין גוי כעשה שליח משום שאינו בן ברית והק' העצמות יוסף והלח"מ בה' אישות הרי הרמב"ם פסק כר"ש דנכרי שתרם שלו אין תרומתו תרומה וא"כ לא אצטריך שוב לה"ט כדאמרי' בשמעתין וכן הק' הע"י מאחר דהרמב"ם פסק שותפין שתרמו תרומתן תרומה ופסק ג"כ כר"ש א"כ אתם גם אתם ל"ל ואמנם לענ"ד לח"מ ועי' בזה בפ"י דהנה הרמב"ם כ' הטעם דאין תרומת הנכרי תרומה לפי שאין חייבי' ופי' הכ"מ דס"ל דקיי"ל מירוח ככרי פוטר נמצא א"כ אם לקח נכרי תבואה מישראל לאחר מירוח שכבר נתחייבה ביד ישראל מודה הרמב"ם דתרומת הנכרי תרומה וז"ש ג"כ דנכרי שתרם את של ישראל אפי' ברשות אין תרומתו תרומה ולמה לא נקט רבותא טפי דאפי' לקח תבואה מישראל לאחר מירוח והפריש תרומה אין תרומתו תרומה א"וו ר"ש דווקא הוא דס"ל הכי כדאמר בירושלמי משום דקדשי גוים אינם קדשים אבל הרמב"ם מירוח נכרי פוטר הוא דאי' לי' אבל מירח ח ישראל והפריש נכרי לאחר שלקח תרומתו תרומה וא"כ שפיר איתא בתרומה דנפשי' ושפיר אצטריך גם אתם לרבות שלוחכם ולמעט נכרי ואתיין כל ד' הרמב"ם שפיר:

נשמט מלעיל דכ"פ בילקוט מספרי אבל בספרי לפנינו הגי' ר' ישמעאל ולא מסיים בה הכי כמו בילקוט וגם צ"ל ע"כ דכולא קרא דכן תרימו דריש דמיותר וכ"מ הל' שם דאלת"ה הרי קאמר הש"ס לקמן דאתם אצטריך ולא אפוטרופסין וכו' ואמנם ממילא שפיר כ' רש"י דאתם אינו מיותר דאצטריך להך דרשא דאתם ולא אפוטרופרין וכו':

בסוגי' דסבלונות קידושין נ' תחלת הקיץ תרל"ה

מתני' אעפ"י ששלח סבלונות מדלא תנן אפכא ושלח סבלונות אעפי"כ אינה מקודשת מ' לכאורה פירושא דמתני' הכי דתרי רבותא קמ"ל חדא דהני קידושי' לאו קידושי' ותו דגם לסבלונות אין חוששין ויל"ד רישא מאי קמ"ל פשיטא דאינה מקודשת בפחות מפרוטה ונ' דהלח"מ הק' ממתני' דידן על שמואל דאמר קדשה בתמרי' מקודשת אמאי תנן כאן אינה מקודשת וע"כ אין לפ' אינה מקודשת וודאי כ"א ספק דא"כ מאי ליהני לן סבלונות דהא עכ"פ יותר מס' לא ליהוי וכ' שהרמב"ם ליישב קו' זו נקט למלתי' דמתני' בפרוטה

ממש ולא בשוה פרוטה עיי"ש ובדבריו מיושב קו' מהר"ם פדווא בהגהותיו להרמב"ם שכ' ע"ד הרמב"ם לא ידעתי מכא לי' הא כוונתו דמדאמרי' בגמ' בצריכותא בין פרוטה לפחות משוה פרוטה לא קים להו לאנשי ש"מ דבשוה מיירי לא במטבע וא"כ במטבע דל"ש זה דלמא באמת אמרי' אדם יודע וחוששין לסבלונות אמנם למ"ש הלח"מ הענין עד"ז דהש"ס קאי אליבא דר"ח דלא חייש לדשמואל ושפיר מיירי מתני' בשוה אבל א"כ לשמואל ק' מתני' אלא ש"מ דשמואל בפרוטה עצמה מוקי לה והא דקמפ' הש"ס מתני' אליבא דר"ח דלא קיי"ל כוותי' ה"ט דלשמואל צ"ל דמתמי' זו ואצ"ל זו קתני דל"ש הך צריכותא דעבדי' משא"כ לר"ח הוה שפיר לא זו אף זו ובזה מובן דהרמב"ם אפיך למתני' ונקט אשה א' ברישא דליהוי לא זו אף זו וכל זה ככלל בד' ה"ה שכ' ע"ד הרמב"ם משנה שם קרוב לל' רבינו כלומר אבל לא ממש ל' רבינו וכמו"ש ומעתה לא מבעי' לר"ח אשמעי' תנא ברישא דליתא לדשמואל דלא חיישי' לשוה פרוטה במדי אפי' לשמואל אשמעי' תנא דלא תימא נהי דהמטבע איננה כ"א חצי פרוטה אבל על המתכות מיהת נימא שמא שוה פרוטה קמ"ל דכיון דשם מטבע עליו אין דעת שני' כ"א על המטבע הטבוע בו:

וי"ל דהני תרי לשנא דרבה לפנינו תליא בפלוגתא דר"ח ושמואל דללי"ק רבה כר"ח ס"ל דאינה מקודשת דמתני' אף דמיירי בשוה פרוטה ולא בפרוטה ממש מ"מ אינה מקודשת לגמרי וקמ"ל דלסבלונות ג"כ אינו חוששין וק' ארבה משא"כ ללי"ב רבה כשמואל ס"ל דאינה מקודשת דמתני' היינו וודאי אבל ס' מיהא מקודשת ואי הוה חיישי' לסבלונות הוה וודאי מקודשת וכ"מ לפי"ז דללי"ק סבלונות לרבה חשש בעלמא וללי"ב הוה וודאי קידושין ומ"מ למאי דדחי אביי שפיר קיי"ל כשמואל וקיי"ל דסבלונות רק ס' הוה: ויל"ד ל' לאחר מכאן דנקט תנא דמתני' וכי אימת הוה ליה למיהב וכ' דלד' תוס' מתני' מיירי באתרא דמקדש והדר מסבלי וה"ק תנא לא מבעי' אם שלח סבלונות קודם שקידש בפחות משו"פ ודאי לא אמרי' דהני סבלונות מעידין שכבר קדשה שהרי ראינו כי אחר הסבלונות קדשה אפי' שלח סבלונו' לאחר מכאן סד"א דאדם יודע שאין קידושיו קידושין ומדשלח סבלונות ש"מ כי קידשה עוד הפעם אחר הקידושין בפחות משו"פ קמ"ל דלא חיישי' ולשיטת רש"י מתני' במקום שאין מנהג לא לקדש תחלה ולא לסבל תחלה וכמו"ש הרשב"א דבעי' מנהג קבוע דווקא ומעתה לא מבעי' אם שלח הסבלונו' קודם הקידושין אלא וודאי לא חיישי' דלשם קידושין שלח דהרי קידש אח"כ אפי' שלח אח"כ הסבלונות ג"כ לא אמרי' דאדם יודע שאין קי' בפחות מפרוטה ושלח לשם קיד'

ומ"מ בין לרש"י בין לתוס' א"ש ל' אע"פ דתנן דקאי אלאחר מיכן דקתני כלומר לא מבעי' אם שלח קודם לכן אפי' אם שלח לאחר מכן:

רש"י סבלונות דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו ועי' בר"ן שהפך דברי רש"י ונ' דרש"י הוכרח לפ' כן דכ' הפוסקי' דלד' רש"י אם פי' בהדי לסבלונות נותן אין כאן חשש קידושין ולסבלונות א' דלא כרש"י ולזה כ' רש"י דל' סבלונות דתנן ר"ל דורונות שדרך חתן לשלוח לארוסתו אלו נקראים סבלונות ולא שנתן לה לשם סבלונות:

אינה מקודשת עיי' רש"י כוונתו להביא ראי' לשטתו דלסבלונות עצמן חיישי' דאי כפי' התוס' כיון דלרש"י מיירי מתני' במקום שאין מנהג וא"כ מהי"ת נימא מטעמא דאדם יודע דכבר קידש עוד הפעם והוא ממקדשי והדר מסבלי דלמא הוא מסבלי והדר מקדשי ויבא עוד לקדש וזה כ' כוונת ד' רש"י עי' בהם:

גמ' וצריכא וי"ל בשלמא אי חוששין לסבלונות ורק בהני גווני דמתני' אין חוששין שפיר אצטריך כולהו אבל אי אין חוששין לסבלונות א"כ מתני' בא רק לאשמועינן דאפי' היכא דנחית לקידושין ג"כ אין חוששין כל הני למה לי וכ' דהריטב"א הק' אכתי לתני תכא סיפא לחוד ולא אצטריך רישא וכ' דקו' זו דווקא אי אין חוששין לסבלונות אבל אי חוששין שפיר גם רישא אצטריך דס"ד דברישא חוששין ומעתה ליכא למפשט ממתני' לא חוששין ולא אין חוששין דאי אין חוששין ק' ליתני סיפא לחוד ואי חוששין לתני רישא לחוד ואמנם הענין דבלא נחית לקידושין תליא במנהגא אי מקדשי ברישא או מסבלי ברישא אבל מתני' דמיירי בנחית לקידושין שם לא תליא במנהגא כלל ועכ"פ אצטריך לאשמעי' דאין חוששין לסבלונות:

ועד"ז נ' ד' תוס' שלא השיגו על רש"י לא במתני' ולא בצריכותא אף דגם שם כ' רש"י דהסבלונות עצמן הם קידושין וה"ט דע"כ פליג תוס' על רש"י בשדיך לחוד אבל בנחית לתורת קידושין גם תוס' מודו לד' הרא"ש דלענין חשש בעלמא לא בעי' עסוקין באותו ענין וזה שדייקו התוס' לומר וכי שדיך מאי הוי:

ובזה מובן מדוע לא קבלו תוס' סברת הרא"ש דלענין חשש לא בעי' עסוקי' באותו ענין משום דלא דבר עמה כלל עדן על עסקי קידושין ויש כאן ראי' לסברא זו מדאמרי' דלר"א בר"ש בעי' מענין לענין באותו ענין דהיינו מקידושין לשידוכא וע' רש"י שם ואמנם לר' גם זה לא מהני ש"מ דבעי' דיבר על עסקי קידושין ממש:

ועד"ז הבין הרז"ה דבנחי' לתורת קי' לכ"ע אי חיישי' לסבלונות הפי' כרש"י ומדמותב רבה על עצמו ממתני' ש"מ דגם רבה בהכי מיירי דאפי' בעלמא חיישי' לסבלונות עצמן

אלא דלא קיי"ל כוותי' אמנם אהני האי מיעוטא דמקדשי בסבלונות עצמן מול מיעוטי דמסבלי תחלה ולא אמרי' משו"ה סמוך מיעוטא לחזקה:
ומ"מ לד' הראשונים ובתוכן הרמב"ן דס"ל דגם בנחי' לקידושין לא חיישי' לסבלונות עצמן נהי דל' הוו קידושין יש ליישב דר"ל דהוו קידושין אחרי' אבל ל' אדעתא דקידושין שדר צריך פי' ואולי יש לפ' דמיירי מתני' בשלח בעדים ובאמת קדשה:
בסתר וגילה לה שישלח לה סבלונות ע"י עדים וממילא ידעי' כי קדשה כי אין סבלונות בלא קידושין תחלה והיינו אדעתא דקידושין שנתן לה בסתר שדר:
ועתה כבא א' לא' לבאר ד' רש"י מ"ש רש"י ששידך ונתרצה נ' כוונתו ליישב קו' תוס' הא בעי' עסוקין באותו ענין ולזה כ' רש"י דהתם היה רק מדבר עמה ועדן לא נתרצו לגמרי ולכך בעי' עסוקין באותו ענין משא"כ הכא מיירי שנתרצה לגמרי איכא חשש מיהת אפי' באין עסוקין באותו ענין: ומ"ש רש"י וקדם ושלח כוונתו דר"ה מיירי ע"כ באתרא דמקדשי והדר מסבלו דאל"ה הרי ליכא חשש קידושין ואמנם זה שקדש וסבל כהדדי קדם שלח סבלונות:
וסיים רש"י דחוששין שמא לשם קידושין שלח ואם נתקדשה לאחר צריכה גט מן הראשון ודברי' אלו צריכי' ביאור ונ' דעיקר מלתא דרשי' מיאן בפי' הראשוני' דחיישי' שמא קדשה כבר היינו דאנן קיי"ל כל חזקה מעמידין אותה עד דנמצא בה ריעותא ואם נמצא בה ריעותא אמרי' השתא הוא דאתרע ומעתה בשלמא אי הפי' דחוששין לסבלונות כפירש"י ע"כ בשעה זו ששלח הסבלונות אתרעי חזקה דידה אם נתקדשה אח"כ לאחר צריכה גט מן הראשון משא"כ לפי' הראשונים ע"כ אתה מחזיק ריעותא למפרע ועד כמה אתה בא להחזיק ואם יבאו עדים כי לפני איזה ימים קדשה אחר קידושי תורה ואנן נחזיק ריעותא כי אולי אז נתקדשה לזה ששלח לה סבלונות ומה גם אם קול הסבלונות יצא תחלה זה וודאי לא מסתבר וזה נרא' עיקר טעם רש"י ולזה דייק ואמר אם נתקדשה לאחר מגרש ראשון כוונת רש"י דמרא דשמעתין היינו רב הונא ורב הונא אמר סו"פ המגרש ביצא עליו קול ולא מצאו על בורי' ובא אחר וקדשה קי' תורה דווקא מגרש ראשון ונושא שני אבל אפכא לא ובשלמא אי כד' רש"י דרק מכאן ולהבא חיישינן לר"ה, א"כ גם כאן מגרש ראשון בעל הסבלונות ונושא המקדש קי' תורה משא"כ לד' הראשוני' דאף למפרע יש לחוש מי כאן ראשון, ומי כאן שני אטו ידעי' אימתי קדשה בעל הסבלונות והנה התוס' הביאו למול זאת ראי' דגם רש"י ע"כ מודה דגם למפרע חיישי' דהרי בכתובה לקמן ע"כ למפרע חיישי' ואי מהא לא אריא דהתם בכתובה כ' בה זמן לזמן הכתובה הוא השתא דאתרעי במקום סבלונות דכאן ואפשר שרמז רש"י ע"ז במ"ש הוחזק שטר

כתובה שראו הכתובה ר"ל דלא בקול כתובה לחוד מיירי דכה"ג לא הוה מחזקי' ריעותא כלל כ"א שראו וא"כ מזמן הכתובה ואילך מחזקי' ריעותא:

אא"כ יצא לכו כ"מ רבתי בין ד' רש"י לד' הראשונים מה שלא הביאו הפוסקים דלד' רש"י רק על הבא אנו דכין ואם יבאו עדים שקידשה א' קי"ת קודם הסבלונות אין חוששין לסבלונות ולד' הראשוני' חוששין וזה תימא שלא נתעורר מהפוסקי' ולזה כ' דהא מלתא תליא בפלוגתת הפוסקי' ביו"ד פ"א אם נחלבה פרה ואח"כ נשחטה ונמצאת טריפה וקיי"ל שם אם אפשר לתלות טריפות זה שאירע סמוך לשחיטה תלי' כי' היכי דלא לתרע חזקתה למפרע וא"כ גם כאן לד' הפוסקים לא חיישי' כ"א לשעה מועטת קודם ששלח הסבלונות לא יותר וא"כ ליכא נ"מ כולי האי לענין זה וכ' ד' רש"י דאי חיישי' למפרע אין גבול לדבר כד' ש"פ ביו"ד שם וה"ט דנחלק ע"ד הראשוני' בזה:

ועתה נבא בס"ד לבאר ד' התוס' כבר ביארנו לעיל דמאחר דשבקו תוס' ד' רש"י במתני' ובצריכותא שביאר רש"י בהדי' דהסבלונות חשבי' לקידושין ועמדו ע"ד בכאן וכ' מ' מתוך פי' כי יש לדחוק בכוונתו כאן ש"מ דהלכו תוס' בשטת הריטב"א והרז"ה דהיכא דנחית לתורת קידושין יל"פ כד' רש"י דהתם י"ל דלא בעי' עסוקין באותו ענין אבל כאן דמיירי בשדיך לבד תק' להם אלא שיש לתמוה בדברי' שסתמו קו' אליבא דרשב"א דדיו במענין לענין ואנן כר' קיי"ל דעסוקין באותו ענין ונ' דבכיון כ' תוס' דברי' אלו לדחות בזה ד' הרא"ש שהשיב ע"ד תוס' דהתם וודאי קי' בעי' עסוקין והכא לחשש בעלמא ולזה כ' תוס' דהרי רשב"א שנחלק על ר' ס"ל דבעי' מענין לענין מיהת דהיינו עניני שידוכין וע"כ לר' דנחלק עליו דיו אם ס"ל דכה"ג חשש הוא דהוה אבל הכא דליכא אפי' מענין לענין באותו ענין ע"כ לר' אפי' חשש לא הוה ובזה נבין ד' רש"א בתוס' אלו התמוהים לכאורה שכ' וכ"ת דמיירי באמת בעסוקין וק' אי מיירי בעסוקין מאי קמ"ל ר"ה ותו מאי חוששין דקאמ' הא כה"ג הוה וודאי קידושין ולמ' ש הק' רש"א דהנה תוס' לא נקטי בד' כ"א מענין לענין וע"ד שבארנו וא"כ שפיר יק' דלמא ר"ה מיירי במענין לענין וקמ"ל דכה"ג אי איכא סבלונו' בהדי' הוה חששא גם ל':

אלא דתי' רש"א צריך ביאור שכ' דא"כ מאי מק' רבה ממתני' הא מתני' לאחר מכאן תנן וע"כ לא הוה עסוקין באותו ענין ולמ"ש במתני' דנחית לקידושין לא בעי' עסוקי' לכאורה ליתא לד' רש"א ואמנם כד דייקת שפיר כ' דע"כ רבה דמק' ולא ס"ל כד' אביי דהתם דווקא דטעי היינו דרבה בלי"ק כאביי בלי"ב ס"ל והיינו דתנא לא מבעי' קאמר ואי ס"ד דר"ה ורבה בעסוקי' באותו ענין מיירי מאי לא מבעי' שייך:

וכ' תוס' ראי' לדברי' מכתובה דסוף שמעתין והאריכו בסוף דבריהם לומר ול' חיישי' וכי מי יחלוק ויאמר דכתובה עצמה הויא קידושין ונ' כוונתם דרש"י כ' הוחזק שטר כתובה מהו להחזיקה בא"א וכ"כ משום דרבא השיב וכי משום דהוחזק שטר כתובה נחזיקנה בא"א א"כ אדרבה התם מיירי אם נחזיק ריעותא למפרע והיינו דאבעיא לן ולזה כ' תוס' דרב אשי דמסיק ההל' קאמר חיישי' כוונתו לכאורה דכיון דסבלונות כה"ג חיישי' למה לא כחוש ג"כ בכתובה וא"כ ש"מ דחשש דסבלונות וחשש דכתובה תרוויי' שוין וע"כ גם בסבלונות חיישי' למפרע:

אמר רבה ומותבי' אשמעתין עי' רש"י כ"כ דלא תימא דנקט ל' אשמעתין משום דשמע כן מר"ה ולזה כ' רש"י דאשמעתין ר"ל שמעתא דידי': והנה כ"כ מדוע מיאן רבה בדחוי אביי ויע"ל דרש"י כ' לקמן אבל בעלמא היכא דלא קידש כ"כ משום די"ל בעלמא היכא דקידש אלא דפשיטא דאדם יודע כגון שקידש בלא עדים אא"כ מאי ראי' מייתי רבה וא"כ מ' לי' לרבה דדווקא בהני דמתני' צריך רבותא ודיו אם אמרי' היכא דנחית לתורת קידושין ופשיטא דאדם יודע דחוששין לסבלונות אבל בעלמא ממש וודאי דלא חיישי' וכ' הרא"ש דמקו' דרבה מ' כפירש"י ועי' ק"נ אלא שהק' למה לא קאמר הרא"ש מד' אביי בל"ב מ' כפירש"י ונ' דהא ל"ק דאביי דחויי קמדחי לי' לרבה וע"ד דחוי י"ל דאפי' כי הא הוי רבותא טפי אבל רבה דמק' אנפשי' מאי קו' הוא זו וכי משום דכבר קידש נימא שחזי' עוד וקידש: כ' רש"י חיישי' שמא לשם קידושין שלח חזר רש"י וכ' ר"א כלומר אף דכאן ק' קצת לשיטת רש"י כיון דהמנהג לקדש והדר לסבל ואי חיישי' לד' רש"י צריך אתה לומר שמקדש ומסבל בב"א ומ"מ חיישי' דאזלי' בתר טעמא דהא דמקדש והדר מסבל משום שאינו מאמין לתת לה הסבלונות קודם הקידושין ואי מקדש ומסבל בב"א ג"כ בטוח מזה והכל הולך אל מקום אחד:

אר"פ מקדשי והדר מסבלי חיישי' מסבלי והדר מקדשי לא חיישי' יל"ד תרתי ל"ל ונ' דזה הי' כוונת המק' דמדנקט סיפא ש"מ דבא לאשמעי' דרישא בכולהו מקדשי מיירי ולהכי קאמר דבעי' שלא היו מסבלי כלל וא"כ ק' פשיטא ומשני הש"ס דאדרבא דאי תני מקדשי לחוד הו"א דמיירי בכולהו דווקא קמ"ל מסבלי לא חיישי' ור"ל רובא מסבלי וש"מ דמקדשי פי' ג"כ רובא מקדשי:

ואמנם לפי' הרי"ף שהביאו בשמו הראשונים דל' הדר ר"ל תיכף א"ש טפי דמקדשי והדר מסבלי חיישי' שמא רגע א' קודם הסבלונות קדשה ומיושב בזה מה שעמדנו עליו וכי נחזיק ריעותא למפרע דאין זה למפרע כלל כי הדרך לקדש שעה מועטת קודם

הסבלונות ומסבלי והדר מקדשי לא אמרי' דקדשה בתר הכי דכיון דהמנהג לקדש מיד אחר הסבלונות וכיון שראינו שלא קידש אז תו לא חיישי':

תוס' ד"ה מקדשי והדר מסבלי הציעו עוד הפעם שטת רש"י ושטתם לעיל לומר דמדפריך הש"ס מקדשי והדר מסבלי פשיטא מ' כפי' תוס' דחשש הסבלונות שכבר קידש דלד' רש"י הרי עכ"פ לא עשה כמנהג ומאי פשיטא דקאמר הש"ס: ואמנם עד"ז יש ליישב קו' הרמב"ן לגי' נימא סמוך מיעוטא לחזקה והו"ל פלגא ופלגא וניזל לחומרא ומאי קאמר הש"ס סד"א ניחוש למיעוטא וניזל לקולא ואמנם הכא המיעוט עדיף דאם הוא מהמיעוט עביד כמנהג שסבל והדר יקדש אבל אם הוא מהרוב ואתה רוצה לומר לד' רש"י שקדש וסבל בב"א א"כ לא עבד לא כרוב ולא כמיעוט ומה"ת ניחוש למיעוט וז"ב סברת תוס' לפי"מ שפי' תחלת דבריו ולהכי לא דקדקו ע"ד רש"י כ"א דל' ניחוש ל"מ לקולא משום דעיקר הגי' מתיישבי' שפיר לפירש"י:

ומה שנ"ל עוד בזה דהא מלתא דמיא למאי דקיי"ל כר"ג בהיתה מעוברת דאפי' ברוב פסולין אצלה נאמנת להעמיד חזקתה וה"נ כיון שהיא טוענת שלא קבלה קידושין נהי דרוב דמקדשי תחלה כנגד טענתה כיון דאיכא מיעוט דמסייע לה שפיר מוקמי' לה אחזקתה ואמנם בד' ר"ח פי' תוס' והרא"ש דחיישי' למיעוט משום חומר א"א והביא הרא"ש ותו"י ראיה ממים שאל"ס ודחה הק"נ שאני התם דחזקה מסייע לרובה ור"ל תרי חזקות חזקת חי וחזקת א"א ונ' ד' תוס' ורא"ש דהרי חזינן משום תק"ע סמכו רז"ל אפי' על עבד ושפחה ועל רוב לא סמכו ש"מ דבחומר א"א לא אזלי' בתר רוב אמנם אין ראיה מזה דבעדות סמכו על דייקא שתחקור אם העדים דייקי שפיר משא"כ במים שאל"ס ותלמיד א' השיב דאפילו בצורבא מרבנן אסרו במים שאל"ס אף דרובא קלא אי' להו ואמנם הרא"ש הביא עוד ראי' מגוסס והתם ל"ש זה ובר מן דין ק' הרי הכא איכא חזקה בהדי רובא ואולי ר"ח מוקי לה בטוען המסבל שקדשה והוא מהמיעוט וצ"ע:

בסוגי' דרבה ורבא ריש גיטין תחלת החורף תרל"ב

לפי שאין בקיאין לשמה כפי הנ' מד' תוס' וראשונים לשמה לשון נקבה דנקט הש"ס ל"ד כ"א בדין דבעי בגט לשמו ולשמה ולשם גירושין ועד"ז עיקר החשש שמא מצא הבעל טופס גט שהי' כ' בו שמו ושמה וגירש בו וא"כ כאשר יעיד השליח כי בפניו נכתב הגט שוב אין שום חשש וא"צ לשואלו כלל אמנם רש"י דייק מלת לשמה ומ' לי' לרש"י דמאחר דכ' וכתב ידעו הכל דהבעל צריך לכתוב הוא או שלוחו וכן מדכ' ס' כריתות יודע דבעי' לשם כריתות אך דרשא דלה לשמה לא ידעי וא"כ עיקר החשש דלמא יש

לבעל זה עוד אשה ששמה כשם אשה זו וכ' לשם הגדולה ומגרש הקטנה וא"כ שפיר לא מהני בפ"נ אם לא דשיילי' ליה ואמנם מה דחקו לרש"י לס' כן היינו משום דדייק לי' רש"י מדאמרי' לקמן מי קתני בפ"נ לשמה דע"כ שיילי' י' ולא אמרי' סתמא לשמה קמסהיד ש"מ דלשמה דווקא וכמו"ש, וכן דייקי ד' תוס' ועיי' רש"א:

והנה גם תוס' כ' דדרשא דלה לשמה ל"מ להו י"ל כוונתם לפימ"ש דלד' תוס' דלא שיילי' ע"כ לשמה ל"ד פי' ד' תוס' דהנה בגיטין בעי' לשמה ובזבחים בעינן לשמן אמנם בזבחי' סתמן לשמן קאי משא"כ בגיטין כדאמרי' ריש מס' זבחי' ובהא הוא דהוי טעי מעיקרא במה"י וסברי דגיטין דומיא דזבחים וסתמן לשמן קאי:

אמנם בענין קו' תוס' על רש"י למה לא קאמר הש"ס א"ב בין רבה לרבא אי שיילי' לי' נ' דרש"י יישב זה במ"ש וממילא שיילי' לי' ר"ק דהנה רבא ס"ל דמשום מיעוטא לא עבדו רבנן תקנתא אבל מאחר דהתקינו לומר בפ"נ גם לרבא מיעוט שיכולין לברר מברירין כדאמר' בפסחים במשכיר בית לחבירו בי"ד אי דאיתא קטן נישיילי' וז"ש רש"י וממילא שיילי' לי' כלומר לד"ה וא"כ אין זה א"ב:

ואמנם מה שחזר בו רש"י לקמן לפי גי' תוס' בד' רש"י היינו משום קו' חי' רשב"א כיון דצריכין לשואלו גם אם יגיד נצרכי' לומר שוב בפ"ג לשמה א"וו סתמא לשמה קמסהיד, ומ"מ ד' רש"י מעיקרא דאנן חיישי' דהני תלתא דיהיב גיטא קמי' בשעת מעשה ישכחו על הדבר ובשלמא אי בשאלה תלי' מלתא כל אימת דנישיילה מהני משא"כ לענין מיגז גייז אם בנתים תנשא יהא הוולד ממזר לר"מ ואפי' לרבנן אם אבד הגט ולא יוכל לחזור ולתנו לה ג"כ הולד ספק ממזר וכמו"ש הרא"ש וזה כוונת רש"י במ"ש וכן המשנה וכו' ול"ד לר"מ קאמר רש"י אלא גם לרבנן ואין לדייק מד' רש"י כמו"ש הרשב"א לקמן בענין בפני כמה נותנו דד' רש"י דהל' כר"מ ולמ"ש לא מוכחא מידי:

תוס' ד"ה לפי שאין בקיאין דיבור בתרא כ' קושי' התוס' א' שהיא שתים חדא על הש"ס לקמן דלא פריך כ"א למאי דמשני שלא תחלוק בשליחות אבל בל"ז ניחא להש"ס ואמאי וגם תי' הש"ס לקמן ג"כ אינו מובן ואמנם לפי תי' התוס' צ"ל דגם המק' לקמן ידע מסברא זו מדלא מק' בלא"ה אלא דמ' לי' דמ"מ שלא תחלוק בשליחות שייך ומשני לי' דגם שלא תחלוק בשליחות ל"ש:

רש"י ד"ה לפי שאין עדים בסו"ד ולקמן פריך כוונת רש"י דלרבא ק' טפי ליבעי תרי מלרבה דלרבה חומר שהחמירו:

לחוש דלמא לא נכתב לשמה וא"כ הם אמרו והם אמרו משא"כ לרבא דבכל קיום שטרות בעי' תרי ומ"ש הכא אלא כיון דאצטריך לרבא לשנויי משום עגונא אקילי פריך ומשני גם לרבה הכי:

והנה כבר עוררנו לעיל במתני' דבשלמא לרבה היינו דתנן צריך דחומר החמירו משא"כ לרבא דאדרבא אקילו ביה רבנן מה ל' צריך דתנן וכ' דמ"מ כיון דתנן לקמן א' אומר בפ"נ וא' אומר בפ"כ כיון שאין הגט יוצא מת"י שני' אף שמכירין חתימת העדים פסול לרש"י מיהת כמו שנבאר לפנינו בס"ד וא"כ שפיר שייך ל' צריך:

רש"י ד"ה דאתיוה בי תרי הנ' בד' רש"י דק' לי' למה לא קאמר הש"ס גט מקוים א"ב א"וו אפי' לרבא תק"ח קבועות אפי' בגט מקוים צ"ל בפ"כ וא"כ הא דאמרי' לקמן באין גט יוצא מת"י שנים לרב צריך היינו אפי' מכירין חתימת העדים ואתיוה בי תרי ה"ט כמו"ש רש"י לקמן פ"ב משום דמוכחא מלתא דשכי' שלוחין ומה"ט לא כ' רש"י דמיד יקיימו הגט כי זה באמת לא מהני לרש"י ומה שהק' לתוס' אטו בכיפא תלו להו הענין כיון דידע הבעל ששלח ב' שלוחים שוב לא יערער ומ"מ ל' רש"י מורה בהדי' שעדין לא קיימו ול"ק קו' רש"א ע"ד תוס', והנה יל"ד לרבה לאחר שלמדו דגזרי' שמא יחזור הדבר לקלקולו והת' אם מעיקרא הי' חשש גמור משא"כ לתוס' שכתבו דגם מעיקרא לא חשו כ"א שהבעל יערער שלא כדין ומאי שמא יחזור לקלקולו שייך וצ"ל דמ"מ היינו מחויבי להזדקק לו ואם עכשו לאחר שלמדו לא מזדקק לו גם אם יחזור הדבר לקלקולו לא נזדקק לו:

בענין פלוגתת רש"י ותוס' בידעתי ע' לפנינו בס"ד:

בפ"נ אבל לא בפ"נ הנה לרבה אצטריך תרוויי' דלא נימא כתיבה הוא דבעי' לשמה ולא חתימה וכן אפכא ובזה י"ל קו' רש"א לקמן ברש"י ד"ה בפ"נ שהק' רש"א למה לא מייתי רש"י מרישא דהשתא בפני נחתם לחוד פסול וכו' עיי"ש ולמ"ש א"ש דאי לא הוה תני כ"א ולא בפני ככתב ה"א דטעמא משום לשמה ומתני' ר"א דכתיבה הוא דבעי לשמה ולא חתימה ולכן אצטריך אבל לא בפני נחתם:

ואמנם לרבא לא זו אף זו קתני ל"מ לא אמר בפני נחתם וודאי פסול אפי' לא אמר בפני נכתב ג"כ פסול אף דלא הוה כ"א משום אחלופי: בפ"נ כלו לפי גי' דידן במתני' שוב הוה לא זו אף זו לרבא דס"ד דמשום אחלופי גם בחציו אחרון סגי ולרבה דאי' לי' דרבא תרוויי' צריכי חד משום קיום וחד משום לשמה אלא דלהרמב"ן שכ' דלרבה משו"ה סגי בבפ"נ דע"י שהי' בשעת כתיבה וודאי בעל זה שעשאו שליח צוה לכותבו וספרי מגמר גמירי וא"כ למה בחציו אחרון פסול כיון דעכ"פ מוכח כי בעל זה צוה לכותבו וצ"ל

דעכ"פ זה לא מקרי עדות כלל וכמו"ש הרשב"א: תוס' ד"ה בפ"נ ע' רש"א ונ' דגם אליבא דרבא ורב אשי שפיר מק' תוס' אסתמא דגמרא למה מק' ממציעתא ולא מק' קו' תוס' מרישא ולישני או כרבא או כר"א:

רש"י ד"ה שיטה א' בא ליישב מנ"ל להש"ס דר"א חציו ראשון דווקא קאמר דאס"ד איזו שטה שתהא א"כ גם בקן קולמסא אי תיבה א' ליסגי א"וו חציו ראשון שבו עיקר הגט קאמר אמנם מל' רש"י מ' דבשטה ראשונה כותב שם האיש והאשה והזמן ומ' דלא בעי' לרש"י י"ב שורות דא"כ א"א למעבד הכי: רש"י ד"ה בתקנת חכמי' עדות השליח כ"כ לשטתו דמפ' דקו' רבא הוה הרי ידעתי מהני ומנ"ל לרבא דס"ל הכי לרב חסדא הרי קאמר או כלו בתק"ח וא"כ בפ"נ דווקא בעי' ולזה פי' רש"י דבתקנת חכמי' ר"ל דהימנוהו לשליח אבל מאיזו ל' דבעי למימר לא מיירי ר"ח:

תוס' ד"ה מי איכא מידי ר"ל לרש"י דסברת רבא דבשלמא אם הוא אומר בפני נכתב וידעתי ל"ש אתי לאחלופי דידעי כ"ע משום שליחותי' הימנוה אבל כי נקט לי' אחר בהדיה הרי דלא מהימן משום שליחותי' שפיר שייך אתא לאחלופי אלא דרב אשי מק' לאחר שכשר יחזור ויפסול כיון דמתחלה אמר בפ"נ וידעתי ותו' לא צריך שוב ל"ש למפסלי' משום אחלופי:

תוס' ד"ה אני עד שני הנה לפי תי' ראשון ה"ה בפ"נ פסול אם הוא עד שני ולתי' שני דווקא אם אמר בהדי' אני הוא עד שני:

גמ' השתא א' אומר וכו' ע' רש"א וי"ל כיון דבאמת בחציו ראשון כשר בבפ"נ ס"ד כיון דכל עיקר טעמא משום אחלופי גם בחציו אחרון סגי קמ"ל דחציו אחרון פסול:

רש"י במתני' רפ"ב ד"ה א' אומר וכו' דבריו צריכין ביאור שכ' דלמ"ד דמתני' בשני' שלוחים טעמא משום אתי לאחלופי הרי למ"ד דמתני' בשני' שלוחי' אמרי' חלוק הי' ר"י אף בראשונה כמו"ש רש"י לפנינו וטעמא דת"ק משום גזירה שמא יחזור דבר לקלקולו וכ' ד' רש"י דרב אמי לקמן דקאמר ג"כ בלי"ק דמתני' בשני' שלוחים ע"כ ליתי לי' טעמא משום לשמה דאי ס"ל טעמא משום לשמה אמאי ברישא פסלי רבנן היכא דגט יוצא מת"י שני' הרי עד חתימה הוא שליח ומהימן כשני וכן עד כתיבה וגם יש שנים על הכתיבה אלא ש"מ דטעמא דת"ק משום אחלופי וז"ש ר"י בשני' אומרים בפני ככתב פסול משום האי טעמא כלומר אפי' בשני' שלוחים מ"מ שייך אתי לאחלופי: ואמנם מה דמ' מד' רש"י דאפי' למ"ד באין שני' שלוחין ס"ל דחלוק ר"י אף בראשונה אף דיש לחלק וכדמ' מד' רש"י גופא לקמן מ"מ מדפשיטא להש"ס דאתמר עלה חלוק הי' ר"י אף בראשונה מ' דבמסקנא לא נחתי' לחלק לר"י כלל:

רש"י ד"ה שאין גט יוצא בב"ד הנה ד' רש"י נ' מאחר דכולא מלתא כמו"ש רש"י לקמן דשני' שלוחי' מוכחא מלתא ולא גזרי' לא אמרי' מוכחא מלתא כ"א ע"י ששני אדוקין ודווקא נקט רש"י ולא כמו שביאר הרשב"א דברי' ואמנם לא בעי' כ"א בעת שיבאו לב"ד יהיו שני' אדוקי' לא זולת וז"ש רש"י יוצא בב"ד:

ואמנם ד' תוס' דהא' שהוא אדוק בו נאמן לומר דחבירו ג"כ שליח דמה אלו רוצה לשקר הכ' אומר בפ"נ וד' רש"י צ"ל כיון דכולא מלתא דבפ"ב תק"ח היא דיו אם אומר אבל לא דיהא מהימן במגו:

והנה בד' רש"י דבמוכחא מלתא תלי' מיושב ג"כ ד' רבב"ח שאמר בשני' מהימני מה אלו יאמרו בפנינו גרשה וק' אם גם אין גט יוצא מת"י שני' ג"כ שייך לומר מה אלו יאמרו בפנינו גרשה אע"כ דלא מהכי מה אלו יאמרו כ"א היכא דמוכחא מלתא וכמ"ש רש"י:

תוס' ד"ה אלמא קסבר וא"ת ולרבא הכה גי' הרש"א ולרבה וע' בדבריו וכן מ' מדהביאו ראי' מסיפא ולרבא אין ראי' משם כיון דסגי בשני' אומרים בפנינו נחתם לחוד אמכם מ"מ י"ל דה"ק תוס' אס"ד דמאן בלא מסהיד אכולה מלתא שוב לא דייק והרי גם בסיפא כיון דאמרי' דמאן דמסהיד אכתיבה לא דייק אין עדותו עדות כלל ואס"ד שכי' צריכין לומר הרי אין כאן אמירה: רש"י ד"ה סיפא דקתני נימא דומיא דרישא כוונת רש"י דבאמת יש לחלק בין רישא לסיפא דברישא ליכא אלא חד אכתיבה משא"כ בסיפא אם העד חתימה הוא השליח ושכי' על הכתיבה הו"ל שני' על זה ושכי' על זה ומ"מ לא מסתבר להכשיר בכך:

תוס' ד"ה ומסתבר כ' דמשו"ה לא פריך עד לבסוף למימר דגם ר"י ס"ל דפליגי בשמא יחזור דבר לקלקולו ולאחר שלמדו דאי ר"י ס"ל אין חילוק והכל קודם שלמדו ק' עליו כל הני קו' דמק' לעיל אדרבא:

גמ' או בטולך היינו דשקלא שרגא מאצל חולה:

גמ' זמנין וכו' ע' רש"א ונ' דבלא"ה ל"ק לי' דלמא ר"י מפ' לי' אי מתני' קודם שלמדו או אחר שלמדו ומוקי לה בחד לישנא קודם שלמדו ובחד לישנא לאחר שלמדו ואמנם א"כ כדמק' לי' מרישא הו"ל לשנויי רישא ומדלא משני לי' הכי ש"ד דלא נחית לחלק בכך והיינו דמק' לי' זמנין דלא אמרת לן הכי:

ודע דד' רש"י לעיל ד"ה אלמא קסבר קשין להולמן וכוונת דברי' דלמה לא אמר ר"י בקיצור כרבא דטעמא משום קיום ואנא ידענא דשני' א"צ לזה כ' רש"י דהי' אפשר לומר כיון דחזי' במה שהצריכו חכמי' בפני ככתב דחשו לאחלופי ס"ד א"א שני' א"צ שיאמרו ידעו דמשום קיום הוא ושוב אתי לאחלופי לכן אצטריך לאשמעי' בהדי' דא"צ:

פ"א רש"י ד"ה ואמר אביי וה"ד מובלעות כוונתו דלמאי הל' מייתי הש"ס הך דרבב"ח דבלא רבב"ח מצי' לומר דהנך מובלעות אף שהן מובלעות בתוך הגבול ר"ל הקו' החולק בין א"י לחו"ל מ"מ הן רחוקות מעיקר יישוב ולזה מייתי דרבב"ח דאיננו רחוק יותר מי"ב מילין וע"ז סובב קו' הש"ס בשלמא אי פליגי ברבה ורבא א"ש דטעמא דדיו משום אין מצויין והני נמי לא שכיחי משום דגזרו על טומאת חו"ל ור"ג כת"ק ס"ל משום לשמה אלא דס"ל הני נמי לא גמירי וסברא דשלא תחלוק לית לי' למק':

תוס' ד"ה טעמא ע' רש"א וק' י"ל דבשלמא המק' ס"ל שלא תחלוק דלא מ' לי' דפליג אי הכי נמי לא שכיחי ולא גמירי אבל לתרצן דפליגי כה"ג ס"ד דגם ר"א עד"ז פליג קמ"ל דטעמא דר"א משום שלא תחלוק:

גמ' ואתא ר"ג למימר אולי י"ל דהענין הכי בני סמוכות וודאי שכיחי בא"י אבל בני א"י לא שכיחי אצלם משום דגזרו טומאה על ארץ העמים וגזר ר"ג מביא אטו מוליך ות"ק במוליך מודה אלא דלא גזר מביא אטו מוליך והיינו דר"ח דמצריך מאקטספון לארדשיר ומארדשיר לאקטספון לא מצריך כת"ק דידן:

תוס' ד"ה תנן המביא ע' רש"א א"ל דס"ד במוליך לרקם גם ת"ק מודה וע"ד שכ' לעיל דבני א"י בחו"ל כלל וכלל לא שכיחי אפי' בסמוכות ובריש דאיירי במביא הוא דפליג ת"ק משום דסמוכות בחו"ל שכיחי בא"י קמ"ל מוליך למה"י דווקא ולא לרקם:

תוס' ד"ה אלא אימא בס"ד א"נ משום דשכיחי עולי רגלים ר"ל דלא הוה ידעי' הך מלתא דשכיחי עולי רגלים וס"ד דבא"י ממדינה למדינה צ"ל בפ"נ:

תוס' ד"ה אי מההוא לפי העיון בד' רש"א א"א לכאורה לכוון בדברי' כוונת תוס' דמדכ' רש"י קמ"ל משנה יתירא דסיפא ומאי בעי רש"י בל' משנה יתירא א"וו לומר דודאי דיש לכוין גם בסיפא לכתחלה אלא ממשנה יתירא דייקי' ומלבד זה מבאר רש"י ד' ר"י שכ"כ דיעבד שלא ככתב לפניו מבואר שבא ליישב הקו' מפ"ב למימר דתרתי דיעבד יש כאן וכד' ר"י: ואמנם מה שלא פי' רש"י דקאי על סיפא היינו משום דתחלה יש לפ' דוקיי' דרישא:

א"נ משום קו' רש"א דאי אסיפא קאי הו"ל לשנויי כדלקמן דס"ד דבא"י היינו באותה מדינה וע' רש"א שסיים ויש ליישב כמו לרבה כלומר כמו שכ' תוס' לעיל ליישב לרבה דס"ד דטעמא משום קיום ה"כ י"ל לרבא איפכא: שייך לעיל לתוס' ד"ה תנן המביא י"ל דע"כ דיוקא דרישא ל"ד דהרי ממדינה למדינה במדה"י בהדי' תנן דצריך וא"כ דיוקא לאפוקי רקם וחגר אתא:

ד"ה שהיו מקפידין וחיותם דידהו הוה טפי כ' הטעם דל"ש גביי' כיון דאיכא בתי דינין שבהגמונים היו מקפידין שיהא להם ב"ד מיוחד לכ"א וא':
תוס' ד"ה רבה ע' רש"א ז"ל דאס"ד דבהגמוני' באמת ידענו מהני א"כ ל"ש ל' אפי' דמ' דאין חילוק בין מה"י להגמוניא לרשב"ג ועד"ז כ' הרמב"ן בחי' לקמן בענין ד' רשב"ג דע"כ בעי בפ"נ:
רש"י יתקיים בחותמיו יבאו המכירים ולקמן במתני' מפ' או העדים עצמן והכא לא מפ' כן משום דא"כ גם לרבה ל"ק דהעדי' יעידו ג"כ שחתמו לשמה וכ"ת אכתיבה אכתי לא ידעי' דלמא מתני' ר"מ דלא בעי חתימה לשמה: תוס' ד"ה אילימא י"ל דאי באלם או לא ראה כתיבת הגט פשיטא דיתקיים בחותמיו דהרי ידעי' ממתני' דפ"ב דאי לא אמר בפ"נ אפי' דיעבד פסול בשלמא אי מיירי כדרב יוסף י"ל דמיירי קודם נתינה אחר שהי' אצל הכתיבה וחתימה אלא דבשעת נתינה לא מצי שוב מימר וקמ"ל דבעי' אמירה בשעת נתינה דווקא:
תוס' ד"ה א"ה יכול סגי בקיום דליכא למימר דמהני קיום הרי כבר ידעי' דקיום מהני בא"י ומ"ש האי כיון דלמדו ומאי רבותא טפי דיכול מאינו יכול:
רש"א ויש ליישב נ' הכוונה דהא גופא אצטריך לרבה לאשמעי' דלאחר שלמדו לא בעי' בפ"נ:
באו"ד ושוב מחקו רש"י עי' חי' רמב"ן מה שהק' על ד' רש"י אלו: באו"ד ואין לפ' מה שלא כ' תוס' דממתני' דהגמוניא מוכח כמו"ש לעיל היינו משום קו' הרמב"ן דלמא רשב"ג אבפני נחתם קאי:
רש"י ד"ה והא אשה עד שתגיע לב"ד פלוני כ"כ דלמא התם שאני דמשו"ה אמר לה הבעל שתתגרש שם כדי שתאמר בפ"כ וע"ז כ' רש"י דכוונת הבעל לא הי' כ"א שלא תתגרש עד שתגיע לב"ד פלוני כדי שיוכל לחזור בו:
ד"ה ובלבד בתורת שליחות הקדים כן רש"י להסביר זה דקאמר הש"ס שלא תחלוק בשליחות ולזה כ' רש"י דגם אשה שליח הויא:
וכ' רש"י שלא תחלוק שינויא הוא משום דיל"פ דכולא שקלא וטריא קאי אבעל דאי תימא שלא תחלוק בעל נמי אמנם רש"י מ' לי' דבעל לאו שליח הוה וקו' א"ה בעל נמי קאי אשיני' דשמא יחזור לקלקולו וה"ק בשלמא אי לאחר שלמדו לא גזרו י"ל דברי' דבעל לאחר שלמדו משא"כ אי לאחר שלמדו ג"כ גזרו ואין הקו' על שלא תחלוק בשליחות:
אלא שרש"י ג"כ כ' ד"ה טעמא מאי שינויי ולא ידענא טעמא מאי כ"כ: תוס' ד"ה בי תרי בסו"ד הק' הגאון ר' עקיבא איגר ז"ל הרי למאן דס"ל שני' א"צ מוקי להא דאין גט יוצא

מת"י שני' ונ' דהתם מוקמי' לה להאי מ"ד באין גט יוצא אלא מת"י עד כתיבה א"כ הני דאמרי בפנינו נחתם לאו שלוחים הוו ומטעם קיום מהימני' להו וא"כ שוב לנקוט ידענו ובשלמא אי ידענו לא מהני להכי גם התם נקט בפנינו:

תוס' ד"ה שלא תחלוק בשליחות כוונת תוס' דיק' הא גם בבי תרי שייך שלא תחלוק וע"ז תי' מה שתי' ולי נ' דלהכי מייתי הש"ס כל השקלא וטריא כלומר דהכי יק' קו' תוס' ובדין הוא דהו"מ למפרך הכי אלא דפריך לי' מבעל ומשני לי' דהתם ה"ט דלא אתי בעל ומערער וה"ה בבי תרי כיון נדידע דאיכא תרי לא אתי ומערער:

רש"י מה אלו יאמרו נתן לה גט או לשלוחה גט כוונת רש"י אפי' יש עדים שהבעל הי' במזרח והיא במערב מ"מ יוכלו לומר שנתן לשלוחה גט: הק' הלח"מ להרמב"ם דפוסק דגם אלם פסול במה"י לשלוח הגט אמאי לא חשבי' תנא בין הפסולין בפ"ב וכ' דלהרמב"ם הרי הוא בכלל ואינו יכול לומר ול"ל למחשבי' עוד הפעם:

רש"י ד"ה וכל עדיות קו' הוא ר"ל דלכאור' יק' אמק' כיון דכל עיקר קו' הוא מדבר שבערוה ול"ל להזכיר כל עדיות ומסתבר לכאורה דהאי מידי דהוה מד' התרצן הוא וה"ק מידי אכל עדיות ע"א נאמן באי' אבל כדאתית לקמן בד' רבא דקאמר מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא וע"כ מד' המק' הוא וא"כ גם הכא הוא מד' המק':

ואמנם אי ק' לך אמאי לא קאמר באמת בקיצור הו"ל דבר שבערוה י"ל דגם המק' ידע דל"ד לדבר שבערוה כמ"ש תוס' בשם ר"ת אלא דמ"מ כיון דבלא"ה אתחזק אי' ואין בידו מסתבר דבעי' תרי ומשני לי' ע"א נאמן באי' ופי' רש"י כגון שחיטה וכו' נקט רש"י בכיון הני דכולהו אתחזק בהו אי' ואפ"ה ע"א נאמן והש"ס דחי מאחר דכאן אין בידו כמו בשחיטה ע"כ בעי' לא אתחזק אי' כחתיכה ס' חלב זה כוונת רש"י ונסתלק מעליו תלונת התוס' למה נקט שחיטה והנה רש"י דחה משחיטה וטבל ולא הזכיר ניקור כ' ד' רש"י דניקור לא מקרי אתחזק אי' לגמרי דהנה ההיתר היה היתר גם מתחלה אלא שהיה צריך בירור מהחתיכה שבאה לפנינו ס' מנוקרת הוה כחתיכה ס' חלב וס' שומן משא"כ שחיטה וטבל שהאי' נהפך להיתר ומה"ט גם התוס' לא עמדו ע"ד רש"י רק בשחיטה וטבל ולא בניקור:

וכ' רש"י אין דבר שבערוה ראוי להתירו ר"ל דלא תימא הא דבעי' שני' בערוה היינו לאסור דווקא וכן בשאר אי' אינו נאמן לאסור לזה כ' רש"י דגם לענין היתר דינא הכי דהרי מערות דבר ילפי' לה והאי קרא בגירושין כ':

תוס' ד"ה הו"ל דבר וע' רמב"ן ויש להמתיק עד"ז דהא דמס' להש"ס ביבמות אי בתרתי לריעותא אין ע"א נאמן באי' היינו ג"כ משום דתורה אמרה בדבר שבערוה בעי' שני'

ובשלמא בקי' וגירושין היינו דאשה נקראת קנין ודמי לד"מ אבל שארי דבר שבערוה פסול וכשר למה בעי' תרי א"וו משום דהו"ל אתחזק ואין בידו א"כ ה"ה בכל אתחזק הן אתחזק היתר או אסור ואין בידו בעי' תרי או דלמא בדבר שבערוה גזיה"כ הוא והנה מהא דאיבעי' לן לחוד ליכא למפרך אדרבה דלמא לרבה פשיטא לי' דע"א נאמן גם בתרתי לריעותא אמנם מאחר דעיקר איבעי' דידן משום דבדבר שבערוה בעי' שני' וא"כ ממ"נ אי גזיה"כ הוא ה"נ ליבעי תרי ואי משום תרתי לריעותא ה"נ איכא תרתי לריעותא:

רוב בקיאי' כ' רש"י ואין לחושדן נ' כוונתו דלכאורה למאי דקיי"ל סמוך מיעוטא לחזקה גם הכא ק' אפי' לדידן ואמאי קאמר הש"ס ואפי' לר"מ ואמנם כ"כ הרשב"א במ"ה בה' שחיטה דמיעוט העומד בפ"ע לא אמרי' בי' סמוך מיעוטא דהרי כנגד הרוב כמאן דליתא משא"כ מיעט הלקוח מן הרוב כמו מיעוט מפילות וה"נ מיעוט אין בקיאי' כמאן דליתא ואמנם מהרוב בקיאי' אם יש מיעוט שכותבין שלא לשמה כה"ג שייך סמוך מיעוטא ולזה כ' דרוב זה אין לחושדן ואין כאן כ"א מיעוט אין בקיאין וכמאן דליתא ולהכי לר"מ דווקא פריך:

רש"י סתם ספרי כ' רש"י דגט אשה בעי לשמה ר"ל אף דר"מ ס"ל מצאו באשפה כשר מ"מ כיון דשליח זה אומר בפ"נ ובפ"נ א"כ החתימה הי' בפני ספרי דדייני והם ידעו דכל הגט דהיינו החתימה בעי לשמה ובזה מיושב ק' הרמב"ן לרבה אמאי בעי לר"מ בפ"נ דבפנ"ח סגי ולמ"ש ע"י שהוא מעיד כי הכתיבה והחתימה הוו גבי הדדי אנן סמכי' אספרי דדיינא וכ"ת א"כ אמאי לא מוקי הש"ס לקמן מתני' כר"מ וע"ד שכ' הטעם דהתינח לר"מ דחייש למיעוטא בעי' ספרי דדייני אמנם הני תנאי דמתני' רשב"ג ור"י ור"ג הא אינהו לא חיישי ואי כר"מ דס"ל ע"ח כרתי ס"ל בפנכ' ל"ל והוצרך הש"ס לאוקמי כר"י:

רש"י ספרי דדייני שכל שטרי גיטין כ"כ רש"י דאי איכא מיעוט גיטין שאין ככתבי' אצל ספרי דדייני שוב יש לחוש לר"מ:

רש"י ורבנן אצטריך למיחש למלתא כ"כ רש"י דעד"ז מיושב קו' תוס' ד"ה חד אתי בעל דהמק' ס"ד דהא דאקילו רבנן היינו לדידן דלא חיישי' ומ"מ אי אתא בעל ומערער משגחי' בי' והיינו דפריך אמנם תוס' לטעמיי' דכי מסקי' רוב בקיאין שוב ליכא כ"א לעז אם יבא הבעל ויערער ולזה סיימו תוס' ד"ה ורבנן דאצריך שמא יבא הבעל ויערער:

והנה הרשב"א הק' ע"ד רש"י הא רבה לא חייש בלא הוחזקו ותי' דבהוחזקו הוא דאצריך והק' בתר הכי קו' תוס' ואמנם נ' ד' רש"י דוודאי בעיר אם הבעל נותן מידו לידה גט באמת לא חיישי' כיון דלא הוחזקו אבל ע"י שליח שמא באמת הוחזקו שני יב"ש והשליח הוא דלא ידע וכן הסופר שכ' הגט:

וסיימו תוס' והוא לא הי' בקי וק' הא לר"מ לא בעי' כ"א חתימה לשמה וא"כ מה לי בכ' להתלמד הרי מצאו באשפה כשר וכ"ל דבאמת היינו דפריך הש"ס לקמן משא"כ לרש"י הוק' לתוס' דאפי' אי מצאו באשפה פסול לר"מ ג"כ ק' הא בעי' מוכח מתוכו ובפ"נ ל"ל אמנם הי' ק' לד' תוס' למה מק' הש"ס ור"מ מבפנ"כ דווקא גם בפנ"ח ל"ל כיון דאעדים לא חיישי' מאומה וצ"ל דהש"ס מק' למסקנא דרבה אי' לי' דרבא ובעי' בפנ"ח משום קיום אמכם בחי' רשב"א גריס הוא והן לא הי' בקיאי' וא"ש הכל ומ"ש שכל הגיטין נכתבין אצל ספרי דדייני היינו שמתייירא שיהי' פסולי' ויאבד ואתי' בחנם:

וכ' רש"י מידק דייק השליח לאפוקי ממ"ש הרשב"א דאבעל קאי:

ואמנם אריכות ד' רש"י היינו דאכתי ניחוש שהבעל בכיון יעשה פסול משום שמגרש בע"כ ואח"כ יביא עדים ויפסול הגט וע"ז כ' רש"י דהשליח מידק דייק ויודע שברצון מגרשה ומאי אמרת דלמא מ"מ ממילא ימצא פסול אהא מידק דייק השליח ולא אתי לארועי נפשי' שלא יבאו עדי' ויזימוהו ואם הבעל לבדו יבא ע"י שיתחרט אח"כ שוב לא מהמני' לי':

ואמנם מה שייכות ענין זה להא דבפני כמה נותנו לה היינו דבלא"ה אם הי' נותן לה הגט בינו לבינה הי' סומך שלא ידע הבעל מזה ויבא ויערער אבל מאחר שנותנו לה בפני ב' או ג' אי' לי' קלא ולא אתא לאורועי' נפשי':

תוס' ד"ה חד כל דברי לשטתם דמעיקרא מיד דמסקי' רוב בקיאי' רק אערעור דבעל דייני' וכמו"ש לעיל:

ואמנם מ"ש דיתקיי' בחותמי' לס"ד קאי גם אמה"י היינו לרבא דלרבה מה מהני לענין לשמה קיום חותמין אבל השקלא וטריא א' היא בין לרבה בין לרבא:

רש"י דאי מצרכת תרי למימר לשמה ר"ל דלא תימא לעולם רבנן אצריך משום ערעור והא דקאמר אתא בעל ומערער ר"ל וטוען מזוייף לא היא דאכתי לא ידעי' דרבה אי' לי' דרבא וע"כ משום לשמה קאמר וא"כ רבנן אצריך למיחש:

בדין הוא דבקיום שטרות וכו' לכאורה הקו' מקיום כבר תי' הש"ס ול"ק כ"א מדבר שבערוה אמנם הענין כך מאחר דהו"ל דבר שבערוה וא"כ ילפי' דבר דבר מממון ושוב ק' מידי דהוה אקיום שטרות דעלמא:

ולא אתא לאורועי נפשי' הנה כאן וודאי השליח מרע נפשי' אם הביא שטר מזוייף ואמר בפנ"ח אבל לעיל גבי לשמה כיון דהשליח לא אמר כ"א בפ"נ מאי מרע נפשי' אם לא ככתב לשמה ול דזה שדחקו להרשב"א לפ' דאבעל קאי אמנם רש"י לטעמי' דס"ל דשייל' לי' אם נכתב לשמה ואמר אין ושפיר מרע נפשי' שפיר מפ' כפשוטו דקאי אשליח:

והנה מסוגיין הק' מהרי"ק סי' ע"ד על הר' אביגדור כהן שר"ל באם הבע"ד טוען מזוייף קיום שטרות דאוריי' דא"כ האיך הי' יכולת ביד חכמי' ליהימני' לשליח אם הבעל טוען מזוייף ולענ"ד אדרבה לד' הר' אבגדור הסוגיי' יותר פשוטה דהיינו דמק' לי' תינח כ"ז דלא אתא בעל ומערער דקיום שטרות דרבנן ומשום עיגונא הקי' אבל אי אתא בעל ומערער דקיום שטרות דאוריי' ע"כ בעל פסיל לי' ומשני כיון דהשליח מעיקרא מידק דייק הקילו חכמי' במקום עיגונא אפי' אי קיום שטרות דאורי' כי היכי דהקילו משום אשה דייקא ומנסבא במת בעליך אא"כ אכתי תינח במה"י דשייך משום עיגונא משא"כ בא"י דל"ש עיגון דעדים מצויי' לקיימו ואעפ"כ אמרי' אי עבד מהני דאי אתא בעל ומערער לא משגחי' בי' ואי קיום שטרות דאוריי' כי אתא בעל ומערער מ"ט הימנו לשליח וצ"ל לד' הר' אבגדור דלבתר דמסקי' מעיקרא מידק דייק לא אצטריך תו לתי' משום עיגונא הקילו ומה"ט לחוד ראו חכמי' להאמינו:

מתני' המביא גט הנה הך מתני' יתירא היא דמרישא דייקי' דבא"י א"צ והש"ס מתרץ לה לקמן אליבא דרבא ויע"ל דלדיוקא אתא דא"צ אבל כי אמר מהני:

ויע"ל דל' אם יש עליו ק' אם יבאו עליו הול"ל אמנם אפשר לחלק בין א"י לחו"ל דבחו"ל דמשום עיגונא הקילו הענוה לשליח אפי' יוצא הערעור בשעת אמירת השליח בפ"נ משא"כ בא"י דל"ש כ"א מידק דייק אם בשעת אמירתו יש עליו עוררי' ל"מ בפ"נ והיינו דקאמר א"צ אבל אי אמר מהני אמנם אם יש עליו עתה עוררי' ל"מ אמירתו כ"א בעי' שיתקיי' בחותמיו:

וכ' רש"י שהבעל מערער שהוא מזוייף כ' רש"י כן לומר דגם המק' לקמן שפיר ידע דעוררי' היינו הבעל אלא דק' ליה ל' עוררים לשון רבים ומ' לי' דמתני' במזוייף לחוד מיירי ולזה ר"ל דר"ל מלבד הבעל יש עוד מערער ועד"ז מק' ערער כמה:

וכ"ת א"כ במסקנא ק' מ"ט נקט עוררי' ל' רבים י"ל דאפי' הבעל מערער שהוא שלא לשמה וכיו"ב א"צ אלא קיום חותמים דכ"ז שאינו מקוים אנו מאמינים לו גם אלשמה במגו דמזוייף וכי מתקיים שוב אינו נאמן כלל ואפשר לכוין זה בל' רש"י לקמן שכ' בס"ד ובמסקנא עוררין לפוסלו יקיי' ושוב אין בו פסול מ' מקמי הכי גם אלשמה נאמן, וסיים עוד הבעל ערער לפוסלו ר"ל בזה דל' עוררים היינו כמו ערעורים ול"ד מזוייף לחוד: ואמנם יותר קרוב לומר דרש"י כוון לקמן לד' הרשב"א שכ' דלהכי לא משני הש"ס ערעור לקוחות משום דלקוחות לא באו לפסול הגט ומתני' בגט מיירי משא"כ הבעל בא לפסול הגט וז"ש רש"י תרי זמנין לפוסלו:

וכ' רש"י במתני' דהא בקיאי' לשמה ויל"ד אפי' בלא ערעור ג"כ ע"כ אצטריך להא דבני א"י בקיאים דאל"כ ע"ש ממה"י ותו מאי בעי רש"י הכא במ"ש כדאמרי' בגמ' ב"ד קבועים וכ' דרש"י בא לגלות לן בזה דבר גדול דלכאו' למאי דמסקי' גם במה"י רוב בקיאים וסתם ספרי מגמר גמירי מאי איכא בין מה"י לא"י אמכם ברוב בקיאין לא סני דכיון דמ"מ איכא מיעוטא נהי דאנן לא חיישי' מ"מ לעז שייך והעיקר דסתם ספרי אבל מאחר דבחו"ל אין ב"ד קבועי' שוב שייך לעז שיאמרו לא כ' להאי גיטא ספרי דדיינא משא"כ בא"י דב"ד קבועי' וכל גיטין נכתבין מספרי דדייני ליכא אפי' לעז וז"ש רש"י דהא דבא"י לא חיישי' אלשמה טעמא חדא איכא עם הא דעדים מצויי' לקיימו דטעמא דתרוויי' משום דב"ד קבועי':

וכ"ת הרי לרש"י החשש בעה"י משום דלמא משכח כתו' ועומד ומ"ש בהא ממה"י לא היא דלפי' ג"כ לא חיישי' רק משום דספרי דדייני לא שכיחא במתא משא"כ בא"י:

תוס' ד"ה ואם יש עליו כוונת התוס' דלכאו' ראי' מכאן לד' תוס' לקמן דרבנן לא חשו כלל דאי כרש"י אמאי לא:

חשו בא"י א"וו הטעם משום ערעור ובא"י אין חשש וע"ז כ' תוס' דהכא טעמא אחרינא אפי' לרש"י דמשום עיגונא אקילו בגט ור"ל דקצת עיגון שייך אפי' בא"י דמידי דהוה אבני עלי דע"י ששהו קינין מעלה עליהם הכ' כאלו שכבן:

ומ"מ מ' דאי טעני' בשאר שטרות מזוייף הפי' כרש"י ורבנן הוא ואי לא טעני' ע"כ ורבנן הוא דאצריך היכי דמערער וא"כ מבואר כתוס' וצ"ע: באו"ד דהא רב אי' לי' עי' רש"א ותי' הבה"ז בהגהותיו רש"א דהשתא קאי תוס' אי לא אכפת דלא שבקת חי ואמנם קו' רש"א הי' אמאי נאדו תוס' ממלוה ומכר הרי במלוה גופא יוכלו למידק מרב ולתרץ קו' זאת י"ל דטעמא דרב דאמר מודה בשטר א"צ לקיימו דאמאי לא טעין מזוייף א"וו דידע שאינו מזוייף ואמנם דלמא לא טעין מזוייף משום דטענה גרוע היא דעדים כמו שנחקרו דמי א"וו ליח לי' לרב דר"ל וא"כ לרב שפיר טעני' מזוייף משא"כ לדידן דקיי"ל כר"ל י"ל לעולם דלא טעני' מזוייף ולהכי לא פשטי מדרב אמנם בב"ב רב ושמואל דאמרי תרווי' וכיון דלרב הטעם משום מזוייף מ' גם לשמואל ה"ט ולא משום פרוע אף דשמואל אליבא דרבנן אי' לי' מודה בשטר שכ' צריך לקיימו:

ונשתוממתי על הרמב"ם בה' גירושין שכ' ואם הביא הבעל ראי' שהגט מזוייף לא מהכי בפ"נ שאין דבריו של א' במקום שנים הרי אפי' תרי לא מהמני כדאמרי' תרי ותרי נינהו וכ"ת הא דאמרי' כאן תרי ותרי היינו בעדים אחרים שני' אומרי' דהיינו חתימת העדים

ושני' אומרי' אין זו חתימתן אבל בעדים עצמן דאמרו שחתמו כשר ול"מ הכחשת השכי' אחרי' א"כ לוקי השי"ס בערעור תרי ויתקיים בחותמיו היינו שהעדים עצמן יעידו וצ"ע: והנה מה שהק' הלח"מ שם על הרמב"ם היא קו' מהרי"ק על הר' אבגדור ורמז עלי' ה"ה במ"ש ע"ד הרמב"ם וצ"ע:

ואמנם הבי"ש קמ"ב החליט דגם הרא"ש שפסק באבד הגט ס' ממזר ס"ל כה"ר אביגדור ולא ידענא מ"ט דלמא כיון דהצריכו רבנן קיום ולא נתקיים ה"ז ס' ממזר מדרבנן ועי' בר"ן פ' המגרש דהיכא דבשטר פסול גם בגט תחמירו עיי"ש בסוגי' דג' גיטין וצ"ע:

סוגי' דשמא יחפה גיטין פ"ב חנוכה תרל"ב:

מתני' נכתב ביום יל"ד בתחלה הו"ל לתנא למתני דגט שאין בו זמן פסול ואח"כ נב"י וכו' וכ' דהנה התוי"ט כ' דהא דנקט ר"י בת אחותו היינו משום מעשה שהי' הובא בירושלמי הביאו הרי"ף שהי' נשוי בת אחותו וזנתה וכ' לה גט והקדים הזמן והנה עפ"ד תוי"ט אלו יש לתמוה על הרא"ש כשדחה ד' בעל העיטור שהביא ראי' מהירושלמי דר"י אי' לי' אכילת פירות וכ' הרא"ש דהירושלמי לא מייתי כלל גזירה דבת אחותו והרי הרא"ש בעצמו הביא הירושלמי הנ"ל ונ' דמ' ליה להרא"ש דהך מעשה ע"כ לאחר תקנת זמן פי' דקודם תקנת זמן מה הקדים הזמן שייך ושפיר כ' הרא"ש דהירושלמי לא אתא ליתן טעם על זמן בגיטין ומה"ט ג"כ הק' הרא"ש ע"ד תוס' שכ' דגם בזמה"ז שייך שמא יחפה על בני' ממזרים והק' הרא"ש א"כ אמאי לא קאמר ר"י ה"ט אמנם לד' התוי"ט לק"מ דר"י נקט מעשה שהי' אבל הרא"ש לטעמי' וכמו"ש ואמנם ד' תוס' י"ל דהענין הוא כך דגם קודם שתקנו זמן מי שהי' רוצה הי' כותב זמן כמו שהוא בשאר שטרות אף דגם בלא זמן כשר המנהג לכתוב זמן וההוא גברא לא ידע דבגט בלא זמן מצי לחפות עליה והקדים הזמן אמנם אחרי כי ראו חכמים אשר ההשתדלות אצל בת אחותו רב הוא ונתייראו כי יוודע זה לבריות אשר גם בלא זמן יבא לחפות עליו ועמדו והתקינו זמן ולעולם משום בת אחותו ומעתה מאחרי כי ע"י גט מוקדם אירע מעשה עוד קודם שתקנו זמן לכן תנן נב"י מקמי דתנן דבעי' זמן בגיטין: אמנם כ"ז לר"י אבל לר"ל עדין ק' וי"ל דהטור הביא ד' פוסקי' דס"ל דלר"א דס"ל ע"מ כרתי אף גט בלא זמן כשר ונהי דלא קיי"ל הכי מ"מ ר"ל מצי סבר הכי ותנא דידן ר"א דר"ש וודאי כר"א ס"ל וגם ת"ק בהא לא נחלק ומעתה בו בלא זמן כשר אבל מוקדם מ"מ פסול דהו"ל מזוייף מתוכו והיינו דנקט כב"י טרם דנקט דינא דאין בו זמן:

ואכתי יל"ד למה לא תנא בתחלה גט מוקדם פסול דהיינו לכ"ע ואח"כ כב"י וצ"ל דסמוך לי' אמתני' דשביעית דתנן התם שט"ח המוקדמים פסולים ומהי"ת יהא כשר בגיטין:

והנה יל"ד רישא ל"ל פשיטא והי"ת נימא נכתב בלילה ונחתם ביום יהא פסול והי' נ' דאי טעמא לר"י בנב"י ונחת' בלילה משום שמא יחפה א"כ מ"ש כב"י סמוך לחשיכה ונחתם מיד לאחר צה"כ פסול ונכתב בלילה בתחלת הלילה ונחתם ביום בסוף היום יהא כשר א"וו לא חיישי' לשמא יחפה בזמן קצר כזה כלל אמנם מאחר דגט מוקדם פסול שוב פסלו גם זה מטעם מוקדם כיון דהוה מוקדם בשעת חתימה משא"כ בנכתב בלילה דאין כאן מוקדם כשר וזה כוונת רש"י שכ' ברישא ואין כאן מוקדם ובסיפא כ' והו"ל מוקדם כיון למ"ש:

אלא דהתינח לר"י משא"כ לר"ל דלא הו"ל מוקדם כלל בנכתב בלילה שוב ק' פשיטא דכשר ואפשר דמיירי אפי' במקום שכותבין שעות וכ' בשעה ב' בלילה ונחתם בשעה ב' ביום ואעפי"כ כולי האי לא גזרו ונ' דבאמת היינו דק' לתוס' אד' רש"י ולהכי כ' תוס' דלא היא כ"א באמת לר"י פסול משום שמא יחפה ואעפי"כ לא גזרו כ"א מיום ליום ולא באותו יום דיומא גופא א"א וכן הוא לר"ל:

ור"ש מכשיר כ' הרמב"ם בפי' המשנה דס"ל לר"ש אין בין היום והלילה שיתחדש כמו זה והק' הק"נ א"כ למה קאמר הש"ס אליבא דר"י אליבא דר"ש לא קאמינא ולא קאמר האי טעמא ותו הרי לר"י מכשיר ר"ש אפי' עד עשרה ימים והנה הא ל"ק למה באמת לא קאמר הש"ס ה"ט דהרמב"ם היינו משום דלר"י ר"ש מכשיר עד י' ימים אמנם הא ק' אר"י גופא ל"ל למימר דר"ש מכשיר עד י' ימים ולמוקמי' נפשיה כתנאי ולא אמר דר"ש לא מכשיר אלא לאלתר וכטעמא דהרמב"ם אמנם הנה תוס' והרא"ש הקשו לר"י אמאי כותבין גט לאיש אף שאין אשתו עמו ניחוש שמא לא יתן עד תשרי ותי' הרא"ש בתי' קמא דכל גט שלא נמסר ביום כתיבתו קלא אי' לי' והק' הבי"ש א"כ נב"י ונחת' בלילה אמאי פסול וכ' ד' הרא"ש דוודאי כל גט שנמסר איזו ימים אחר הכתיבה קלא אי' לי' אבל בין יום ללילה ל"ש קלא נמצא לפי"ז לר"י אדרבא מכאן עד י' ימים:

יש להכשיר טפי מנב"י וכח' בלילה ואמנם א"כ ל"ק על הרמב"ם מהא דמכשיר ר"ש מכאן עד י' ימים דהתם אדרבא קיל עוד לנב"י וכח' בלילה ואמנם כ"ז לבתר דמסקי' דסמכי' אקלא גבי הא דמק' מגיטין הבאים ממה"י אבל בס"ד דלא ידעי' להך סברא ומ"מ ידעי' דלר"י כ"ש מכשיר מכאן ועד י' ימים ע"כ היינו צריכין לומר דא"ל ר"י אליבא דר"ש לא קאמינא אבל למסקנא שפיר כ' הרמב"ם דטעמא דר"ש דאין בין היום והלילה שיתחדש כמו זה ולק"מ וכמ"ש:

רש"י דלאו לגוביינא עבידא ובגמ' מפ' וק' הרי טעמא דר"ש משום דאין לו פירות והי' אפשר לומר דרש"י בא ליישב למה לא גזר ר"ש גיטין אטו שטרות וע"ז כ' דלאו לגוביינא עבידי:

ואמנם הנה ר"ל קאמר לקמן דר"ש פוסל עד י' ימים משום שמא פייס ופי' רש"י והו"ל גט ישן ואמנם הרשב"א מפ' דכיון שפייס שוב י"ל פירות דהרי בטל מחשבתו וק' אמאי לא מפ' רש"י הכי דפשט הענין כך מ' אא"כ דמודה ר"ש דמכאן עד י' ימים יש לחוש בגט כמו בשאר שטרות והיאיך יתכן דכיון דבשאר שטרות גם נב"י ונח' בלילה פסול ועד י' ימים גם בגט פסול למה לא נשוה מדעתינו לפסול גם בגט נב"י ונח' בלילה א"וו התם משום גט ישן דכשר דיעבד ואפי' לכתחלה תנשא נגעו בה ואין זה ענין למוקדם דשאר שטרות כלל וז"ש רש"י דלר"ש לאו לגוביינא עבידי כלומר א"א שיבא לידי טריפת לקוחות שלא כדין וכ"ת טעמא מאי הרי לכאורה הדין עם הרשב"א כיון שנתחרט על הגירושין הרי אין לו פירות י"ל דה"ט דלא אתא מחשבה ומבטל מעשה, דכתיבת הגט הוה מעשה ובחרטה בעלמא לא יזכה מה שנאבד ממנו ע"י המעשה:

תוס' ד"ה וכ"ש יל"ד כיון דס"ל לכ"ש ע"מ כרתי א"כ הרי בלא חתימה יכול לגרשה אימתי שירצה ונ' דהש"ס פריך לקמן מג' גיטין פסולין וכ' רש"י דמאין בו זמן פריך וק' הרי גם מכ' בכ"י ואין עליו עדים ק' אלא א"כ מאי משני הש"ס אהני דלכתחלה לא תנשא ופירש"י ולא כ' לי' סופר ולא חתמו ליה סהדי ואכתי ק' כ"י ואין עליו עדים מא"ל ואמנם התינח ליישב ד' רש"י אבל אש"ס גופא ק' וצ"ל כיון דבאין עליו עדי' צריך ע"מ שוב ע"מ ידעו מתי נמסר וליכא למיחש וא"כ שפיר הק' תוס' למה נתיר לו לחתום העדים הא ע"י חתימת העדים לא יצטרך לעידי מסירה להביא לפנינו וא"כ שמא יקדים הזמן:

גמ' מפני מה תקנו זמן אין לומר דלר"נ דס"ל עי"ח כרתי אצטריך זמן שיהא עדות שאתה יכול להזימה דאטו עידי חתימה אזמן גירושין מסהדי אזמן כתיבה מסהדי ולמאי הל' ניבעי שאתה יכול להזימה:

תוס' ד"ה מפני מה יל"ד למה לא ק' להו דאדרבא לטובת הבעל תקנו זמן שלא תתבע האשה מזונות אחר גירושין וכשתרצה להנשא תאמר היום נתגרשת כ' דגם עתה תוכל להטמין גיטה וכשתרצה להנשא תלך למקום אחר וע"כ מייתי הבעל ע"מ גם עכשו בלא זמן יוכל להביא ע"מ:

ועד"ז יש ליישב ג"כ דלכאורה למ"ש תוס' דע"י הזמן תפסיד האשה מזונות א"כ אמאי מכשיר ר"ש כב"י וכו' בלילה הרי מפסדת האשה מזונות שלא כדין וצ"ל ג"כ דיכולה להטמין גיטה וע"כ הוא יביא ע"מ ולא תפסיד: ואמנם מה שהביא לתוס' לומר דאפי'

מכאן ולהבא אינו נאמן לומר לענין מזונות גירשתיך היינו דאל"כ כל אשה שתתבע מבעלה מזונות יאמר לה גירשתיך ויהא נאמן מכאן ולהבא:

והנה מה שסמכו מכאן הקו' מגט שחרור כלומר דוודאי לרש"י דלא סמכי' אסברא דמייתא גיטא לב"ד א"ש גט שחרור והא דכתבי' זמן בגט שחרור פלוגתת רש"י ותוס' פ"ד אחין עיי"ש:

ולכאורה י"ל משום מציאה דלמא אדאזיל לב"ד משכח מציאה והאדון יטען שלא הי' עדן משוחרר אלא דגם זמן לא מהני להכי דהרי אין הזמן מוכיח אלא מסוף היום:

ולכאורה קו' תוס' רק לר"מ דס"ל בקידושין דבשטר ע"י עצמו אין ע"י אחרים לא אבל לרבנן דאפי' ע"י אחרים משתחרר בשטר א"כ ליתא לד' תוס' שיוכל לבא לב"ד דהרי אין השטר בידו:

וביבמות פר' ד' אחין תי' דבעי' זמן לידע מתי אסור בשפחה ומותר בבת חורין והנה בקידושין ל"ש זה כמו שאמרו שם נינחה גבי דידה וכו' אבל בגירושין למה לא נימא ג"כ דמה"ט בעי' לידע מתי קידושין תופסין ביה ומה"ט כ' דקו' תוס' ביבמות הי' באמת למ"ד בשטר ע"י אחרי' ואזי אין הגט ביד העבד וע"כ צריך לידע אם בא מ"מ אחר השחרור על שפחה אם חייב באשם שפחה חרופה ואם בא על בת חורין אם הוולד כשר למ"ד עבד הבא על בת ישראל הוולד ממזר או א"כ כשר מ"מ מזה מין אינו ולזה אצטריך זמן משא"כ בגט דעכ"פ הגט בידה או ביד ש"ק שלה והוא מוסר אותו לה לא אצטריך זמן לזה וממילא בשמעתין דקאי ע"כ תוס' למ"ד בשטר ע"י עצמו וכמו"ש לעיל וא"כ ל"ש תי' דיבמות וכ"ת אי התוס' ביבמות קאי למ"ד בשטר ע"י אחרים א"כ גם לענין מע"י נ"מ וכמו"ש לעיל לא רצו תוס' לתרץ דא"כ יק' שוב לתני גבי דרכי' ששוו גיטי נשים ולא שייך תי' שם אי גם בשחרורי נ"מ לענין מע"י וכ"ת מ"מ הרי גם לענין מע"י נ"מ ושוב לתני י"ל דכ"מ דמע"י לא שייך הכא אלא אם יכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זנך משא"כ אי אין הרב יכול לומר לעבד א"כ ע"כ אם הרב היה זנו המע"י שלו הם ואם לאו של העבד וכיון דאיתא פלוגתא בהא מלתא אי יכול הרב לומר לעבד א"כ הך בריי' דשוו ס"ל אין הרב יכול לומר ובזה יש ליישב קו' רש"א ע"ד ביבמות שם שתי' דאין הטעם בשני' שוה דבגירושין משום פינות והק' רש"א התינח לר"ל לר"י מא"ל אמנם ר"י ס"ל בפ"ק דיכול הרב לומר לעבד א"כ באמת הטעם בשחרור משום מע"י וא"כ שוב ל"ד לגרושין דהטעם משום אי' שמא יחפה ומ"מ בשמעתין דקאי תוס' למ"ד בשטר ע"י עצמו ל"ש תי' תוס' ביבמות דאס"ד דאף כשהגט בידו אצטריך להך תקנתא א"כ גם בגירושין כמי נימא האי טעמא ואמנם הא דלא תי' ביבמות כתי' דשמעתין כ' דבאמת האי תי'

דוחק דאי חיישי' לרמאי א"כ גם עכשו יגוז לזמן וכ"ת לרמאות ניכר הוא דלא חיישי' וכמו"ש לקמן אכתי אמרי' חזקה אין אדם חוטא ולא לו למה זה יקבל עליו להתיר עבד שאינו משוחרר בבת ישראל ועוד לפי"מ של הרשב"א לא חיישי' לקנוניא כ"א בערב דווקא חדא דחיישי' דהקנוניא נגד עינינו ועוד התם בהיתר עושה משא"כ כאן ומשו"ה לא ניחא להו לתוס' ביבמו' בהאי תי' אלא דלר"מ דס"ל בשטר ע"י עצמו אין להתיר אחר: זולת זה משא"כ התם לרבנן דס"ל בשטר ע"י אחרים א"צ לתי' דחוק כזה: ודע דכוונת תוס' כי הרב יטעון כי באמת שחררו אחר המכירה ומשטה היה בו אלא שהעבד טוען כי נשתחרר קודם דאל"כ הרי הרב צריך לשלם ללוקח ומאי אהניא ליה רמאותי':

רש"י ד"ה בת אחותו והיא אשתו ושמא תזנה תחתיו ומחפה עליה שלא תחנק כ' דכ"כ רש"י דהא דחיישי' לחפוי היינו שיחפה להצילה ממיתה אבל לא כמו"ש תוס' לקמן שיחפה על בנים ממזרים דלזה א"צ לחפות דהא בלא"ה אין בני' ממזרים דרוב בעילות אחר הבעל וז"נ שהביא להבית שמואל לפ' דברי תוס' דר"ל לעז ממזרות אלא דמ"מ ק' וכי אם יכתוב לה גט בלא זמן לא יהא לעז ותו דאטו משום חפוי יאמר על בניו שאינם בניו דהרי א"כ זנתה רוב בעילות אחר הבעל והבנים בניו ואם זכתה אחר גירושין אינם בניו וכ' כוונת הבי"ש דאם יאמרו שזנתה תחתיו יוציאו לעז על כל בניו ממנה משא"כ אם יאמרו שזנתה אחר גירושין עכ"פ על בנים אחרים לא יוציאו לעז:

ואמנם באמת כ' כוונת תוס' ע"ד אחר דהנה תוס' ד"ה בת אחותו כ' תחלה דהרי גרושה לפנינו ואח"כ כ' דאדרבא אוקמא בחזקת כשירה וכו' ומאי בעי בזה א"וו באו לחזק תי' דלקמן דהיינו שמא יחפה על בני' ממזרים אלא דק' להו בשלמא לענין מיתה לא קטלינן לה אף דאיכא חזקה קמייתא דהרי עכשו גרושה לפנינו משא"כ לענין אי' ממזרי' מידי ספיקא לא נפקא ומאי אהני לי' בחפוי ולזה כ' דגם לענין אי' אזלינן לקולא דאיכא לקולא תרי חזקו' חדא הרי גרושה לפנינו ותו חזקת כשירה וכו' ומעתה מוכח דכוונת תוס' לממזרות גמור ור"ל בגוונא שהי' הבעל במה"י דל"ש רוב בעילות אחר הבעל ועד"ז מיושב קו' הרא"ש על תוס' דל"ל לר"י למימר משום בת אחותו אטו ר"י מיתה קאמר בת אחותו קאמר וכה"ג באמת דווקא אם היא בת אחותו מחפה על בני' והרא"ש הוה אפ' כמו"ש לעיל ושפיר הק' ובאמת כוונת תוס' ע"ד שכ' אמכם על תי' האחרון וודאי ק' קו' הרא"ש אלא דבאמת כוונת תוס' דלולי דתקנו מעיקרא זמן משום בת אחותו לא הוו מתקנו זמן משום האי מלתא כ"א הוו אסרי לה עליו אם יארע מעשה שיבאו עדים שזכתה ולא ידעי' אי קודם אי לאחר גירושין הוה אסרי' לה עלי' ולא מתקנו זמן לכל גיטין אלא מאחר דתקינו מעיקרא זמן משום בת אחותו שוב הניחו תקנה ראשונה ולא

ראו לתקן תקנה אחרת שתיאסר כי היכי דליהוי תק"ח קבועות ואולי משו"ה הקדימו למהרה יבנה ביהמ"ק כלומר שלא תהא תקנה זו מיטלטלת והולכת:

ואמנם עדן לא הי' רש"י צריך לס' באיזו מיתה ימיתוה אם חנק או סקילה ולזה נ' דרש"י רמז לן תי' הרא"ש בתוספותיו הובא בשי"מ ריש כתובות על קו' תוס' היאיך קאמר ר"ל זנות לא שכיח הרי מתני' תנן בתולה נשאת ותי' דהתם בארוסה שכיח ושכיח והכא בנשואה דבעלה משמרה והיינו דנקט רש"י שמא תחנק כלומר דשמעתין בא"א הוא דפליגי ר"י ור"ל אבל לא בארוסה שאינה בחנק אלא שמקשים עליו מסוגי' דכל הגט דמק' הש"ס למ"ד משום פירא זמן בארוסה ל"ל הא לית לה פירי ולד' הרא"ש הרי בארוסה ר"ל מודה לר"י וכן בפ' ד' אחין קאמר הש"ס בפשיטות למ"ד משום בת אחותו ליתקנן זמן בקידושין ולמ"ד משום פירא ניחא וק' ג"כ הרי בארוסה מודה וכ' דבאמת במסקנא דכל הגט אמרי' בארוסה תקנו זמן משום תקנת הוולד והשתא בשמעתין ה"ק לי' ר"ל לר"י וודאי אי הוי' צריכין בארוסה לטעמא דבת אחותו שפיר לא פלוג בנשואה ג"כ אף דבעלה משמרה משא"כ בארוסה הרי אי' לן טעמא דגיטה קודם לבנה דעדיף דהיא בכל הנשים ובכל זמן אפי' אין כאן מיתת ב"ד ובנשואה זנות לא שכיח ואמנם כ"ז בתר דידעי' טעמא דגיטה קודם לבנה אבל בפ' כל הגט הכי מק' כיון דר"ל ע"כ בארוסה מודה דטעמא משום בת אחותו למה נימא בנשואה טעם אחר ומשני הש"ס דבאמת גם בארוסה א"צ לטעם דשמא יחפה דאי' לן טעמא דעדיף מיני' דגיטה קודם לבנה וכמו"ש ואמנם ביבמות קאי הש"ס למסקנא וה"ק לר"ל לא חשו בזמן כ"א לגיטה קודם לבנה ולא לשמא יחפה כלל וממילא בקידושין לא תקנו זמן אבל לר"י ק' ואף דהו"מ להק' עכ"פ מבתולה נשאת מאחר דלמאי דמשני לר"י גם לר"ל ניחא לא רצה הש"ס להאריך:

ועד"ז יש לדחות ראי' בעל העיטור מעולא שהוא תלמיד ר"י וקאמר פ' כל הגט דבארוסה הטעם משום גיטה קודם לבנה א"וו ר"י ס"ל משום פירות ואמנם למ"ש א"ש דטעמא דר"י לא מספיק כ"א בזמן המקדש ועולא ה"ק בנשואה הוא דאצטריך לשמא יחפה משא"כ בארוסה הטעם משום גיטה קודם לבנה ומעתה כיון דטעמא דארוסה גם בזה"ז שייך שוב שבקו גם לנשואה אדינא אף דל"ש בזה ולעולם עולא ס"ל טעמא דבת אחותו:

ודע דבמ"ש למעלה פי' ד' תוס' מיושב סתירת דברי' דד"ה זנות לא שכיחא כ' דבשמעתין אין חשש אי כל ימיו ולקמן כ' דבזה"ז חששו שיחזירנה ויהא עמה באי' כל ימי' אמנם התם לר"י וכמו"ש שכבר תקנו זמן, משום שמא יחפה הניחו תקכה ראשונה במקומה אבל לר"ל דלית לי' שמא יחפה מאי אמרת ליחוש דלמא יחזירנה א"כ עדן ל"צ לתקן זמן כ"א די אם נאסרנה עליו וכמו"ש לעיל:

ואמנם ד' הרא"ש הנ"ל יש לתרץ עוד בד' אחר דוודאי קודם שתקנו בתולה נשאת ליום הרביעי הוה זנות דארוסה שכיח שסומכת עצמה דאם לא ימצא לה בתולים תפייסנו משא"כ עכשו דאם מוצא טענת בתולים משכים לב"ד גם זנות דארוסה לא שכיח דאינה סומכת על הפיוס וידעה כי הבעל לא ימצא לה בתולים ואולי גרע עוד מנשואה שאין הבעל צריך לידע:

וגם עד"ז יש לדחות ראיית העיטור מעולא דס"ל דלאחר תקנה דבתולה נשאת ל"ש בארוסה שמא יחפה וכמו"ש אלא דהש"ס ביבמות לית לי' דחיולא דא"כ ל"ה מק' מידי:

ואמנם הרמב"ן תי' דהתם בכתובות משום בת כהן תקנו והתם אונס ג"כ אסור ואונס ודאי שכיח משא"כ הכא משום רצון דווקא יש לחוש וי"ל דעד"ז ר"י ור"ל פליגי בפלוגתת רש"י ותוס' כתובות שם דהתוס' מפ' דבאמת רק משום בת כהן תקנו ושפיר י"ל זנות ברצון לא שכיח ואמנם ר"י מפ' כרש"י שם דגם משום בת ישראל תקנו דע"י שילך לב"ד יבאו עדים ויתברר הדבר ואלא משום בת כהן לחוד לא הוו מתקנו תקנה לכל ישראל וא"כ גם הכא שפיר חיישי' שמא יחפה ובהא דקאמר ר"י לר"ש לא קאמינא י"ל דר"ש ורבנן נחלקו בסנהדרין אי שריפה:

חמורה או סקילה ורבנן ס"ל סקילה חמורה וא"כ הא דכ' רחמנא שריפה לבת כהן היינו ע"כ לנשואה דווקא כדאמרי' התם ואס"ד זנות דנשואה לא שכיח אטרח רחמנא וכ' מיתה למידי דלא שכיח אמנם ר"ש לטעמי' דס"ל שריפה חמורה וא"כ עיקר קרא לארוסה דשכיח זנות גבה וה"ה לנשואה ומ"מ י"ל זנות דנשואה לא שכיח:

רש"י ד"ה משום פירות לא רצה רש"י לפ' דהתקנה משום פירי דעד שעת נתינה כפי' תוס' דכיון דמסקי' לקמן לא מקדים אינש פורענות לנפשי' ומסתמא ביום שנחתם נותן בוודאי משו"ה לא התקינו אלא דחשו שגם אחר נתינה עוד ימכור אלא א"כ ק' הא דכ' רש"י אליבא דר"י וכי אתיא למטרף בעיא לאתויי סהדי אימת מטא גיטא לידה ואמאי הרי לא מקדים אינש פורענות וצ"ל ד' רש"י דוודאי תקנה לא יתקנו משום מלתא דלא שכיח וכיון דלא מקדים אינש פורענות ממילא לא שכיח אבל מ"מ הלקוחות דאתיא למטרף מהם יכולין לטעון אייתי ראי' דוגמא לדבר טענת מזוייף דלא שכיח ומ"מ הבע"ד יכול לטעון כן ועד"ז מיושב קו' תוס' על רש"י מסוגי' דב"מ דמצא גט אשה דהתם אדידן קאי ואנן לא חיישי' לשמא כ' משום דלא מקדים אינש ודווקא בנפל דאתרע חיישי' משא"כ הלקוחות שפיר כ' רש"י בשמעתין דיכולין לטעון אייתי ראיי':

והנה הקשו בתוס' מגט מאוחר ודקדקו לומר מהאי טעמא ליפסול כלומר דלשמא יחפה אין לחוש וכ"כ הרמב"ן והרשב"א וה"ה אלא שהר"ן כ' דגם לשמא יחפה יש לחוש וסבור

הייתי לפ' דמתיירא לחפות עלי' בגט מאוחר שמא לא יבאו עידי התראה עד לאחר כלות הזמן אלא שהר"ן דחה דהיא תוציא גיטה מיד ולא תמתין עד אשר יבאו עדים וכ' ד' תוס' דלשמא יחפה ל"ל לכתוב לה גט מאוחר הרי יוכל לכתוב שבוע שנה דכשר אפי' לכתחלה וכ"ת גם במוקדם נימא הכי לא היא בשלמא במוקדם עושה מספק וודאי דאם יכתוב שבוע שנה מ"מ מידי ספק זונה לא נפקא משא"כ כשמקדים הזמן ואמנם במאוחר לא מייתר מידי וזה כוונת ה"ה שכ' דהרמב"ם דפוסל מאוחר היינו רק גזירה אטו מוקדם אף דהדבר ק' דאמאי בשט"ח לא גזרו מ"מ ד' הרמב"ם כן לד' ה"ה:

ועד"ז נבין ד' הרשב"א שכ' דהחשש שתפסיד פירות משעת חתימה עד שעת הזמן ואמאי לא קאמר עד שעת נתינה כמו באין בו זמן אלא ה"ט דכמו דלא חיישי' לשמא יחפה משום דא"כ יכתוב שבוע שנה ה"כ נימא לענין פירי עד שעת נתינה דמצי כ' שבוע שנה ויהיו לו ג"כ עד שעת נתינה הפירות: אלא דהא דיהי' לו פירות עד הזמן ביאר רש"א דהכוונה דלא יגרשנה עד הזמן ועד"ז י"ל קו' הראשוני' על שיטת תוס' מסוגי' דהאשה שהלכה גבי גיטא דענן בר חגרא דלמה לא נימא דגט מאוחר הוה דוודאי אי אתא קמן גט מאוחר לא פסלינן לי' אבל מאחר דמאן דמאחר גיטא היינו שאינו רוצה לתנו עד אותו זמן וא"כ ה"ז בכלל לא מקדים אינש פורענו' לנפשי' ולא תלי' במאוחר אם לא דחזינן דהכי הוה:

ואמנם ד' הרא"ש דמשעת חתימה עד שעת נתינה צא חיישי' דכיון דמאחר לזמן הרי עדן לא נתן עיניו לגרשה עד הזמן א"כ כ"ז שלא הגיע הזמן ולא נתן בדין אוכל פירות ולזה כ' הרא"ש דמשעת נתינה ואילך עיקר החשש וכ"ת הרי יכולה לילך לב"ד ד' הרא"ש דוודאי אי לא תקון רבנן זמן כלל היתה כל אשה מוכרחת בשעת גירושין לתבוע מיד את שלה שלא תפסיד אבל עכשו שתקן זמן אינה רגילה בכך ויכול להיות שלא תדע כלל שהגט מאוחר ולא תלך לב"ד ותדע שהרי כשהקשה הש"ס לקמן כ' בו שבוע שנה וכו' תי' הש"ס אהני לשבוע דקמא ר"ל לענין שמא יחפה ולשבוע דבתרא לענין פירות וק' לשבוע דבתרא הרי כבר גיטה בידה א"וו דמאחר דתיקן רבנן זמן לא אזלא שוב לב"ד וכמו"ש:

והנה הרש"א הק' על הרשב"א מראי' תוס' ותי' צ"ע דא"כ לפי תי' תוס' דבמאוחר אין חלין הגירושין עד הזמן וא"כ התם במקושר אמאי כשר הרי התם חלין הגירושין מיד ואי עושיהו פשוט הרי מפסידה הפירות א"וו כוונת תוס' לא הי' כ"א דאס"ד דמאוחר פסול לא הי' הש"ס אומר שיוכל לעשותו פשוט א"וו דמאוחר כשר:

והנה הראב"ד מיאן בסברת תוס' דלא חלו הגירושין עד הזמן משום קו' תוס' ממכאן עד עשרה ימי' ואמנם כוונת הראב"ד דהוה כאילו התנה שהפירות יהא שלו ולא שמהני

תנאי זה לאחר גירושין דא"כ כל המגרש יתנה כן ויפקיע פירותי' אלא דמהני מיהת עד שעת נתינה ובזה נסתלקו כל קו' הרשב"א ואמנם גם דברי הרשב"א מורין כן:

תוס' ד"ה עד שעת נתינה כ"כ לעיל ליישב ד' רש"י דאנן וודאי לא חיישי' לשמא כ' משום דלא מקדים אינש פורענות ומ"מ הלקוחות מצו טעון אפי' מידי דלא שכיח וכיון דהלקוחות וודאי יטענו כן ואף לאחר דתקון זמן והיא תצטרך להביא ע"מ ל"ל שוב תקנת זמן הרי אם תביא ע"מ עכ"פ לא תפסיד ואמנם התה דאתרע מק' הש"ס דגם אכן ניחוש ומשני כיון דבלא"ה בכל גט הלקוחות יכולון לטעון כן למה לא כחזיר דאלת"ה כ"א דווקא התם הלקוחות יכולין לטעון אייתי ראי' שוב ק' למה נחזיר דלמא הלקוחות לא ידעו דנפל א"נ הב"ד דאתיא למטרף קמיי' לא ידעי ואתי' למטרף שלא כדין א"וו בכל גט יכולין הלקוחות לטעון כן:

והנה גם תוס' ידעי ממה דמשני הש"ס לקמן דלא מקדים אינש אלא שהקשו כיון דיעשה כן משום קנוניא א"כ לא הוה פורענות לגבי' ותי' דידע שפיר דהלקוחות אחרי שישמעו קול הגירושין אחר לקיחתן יטענו אייתי ראי' וע"ז הק' נהי דמשום דלא מקדים לא חיישי' באותבא בכסתא לשמא יחפה מ"מ למה נתיר להשליש גט לכתחלה על זמן מה הלא יש לחוש לשמא יחפה ותי' כיון דע"י דלא מקדי' אינש לא שכיח שיהא יום כתיבה רחוק מיום הנתינה ואי מתרמי הכי מסקי ע"מ אדעתיי' זמן הנתינה ואפי' לשמא יחפה אין לחוש וע"ז מק' תוס' א"כ גם כב"י ונחתם בלילה לתכשר ותי' דבאמת אדרבא ע"י דלא שכיח דמקדים יום כתיבה לנתינה לא מסקי ע"מ אדעתיי' אמנם ע"י שליח דע"כ קדים יום הכתיבה דאל"כ הי' הבעל מוסר בעצמו התם דווקא מסקי אדעתיי':

והנה לתי' הראשון הא דמשני הש"ס לא מקדים ר"ל דע"י דמלתא דלא שכיח מסקי אדעתיי' ואמנם לתי' בתרא ל"ש התם מסקי אדעתיי' ותי' הש"ס רק דעל מלתא דלא שכיח לא חשו רבנן וזה שם תוס' דע"כ משני הש"ס הכי משום דליכא לשנויי דיהבי אדעתיי':

ושוב הקשו למה נימא דלא שכיח משום דלא מקדים בבת אחותו עכ"פ יקדים שיוכל לחפות עלי' ותי' דהא גופא בכלל לא מקדים אינש פורענות שיכתוב גט דאם תזנה אשתו שיוכל לחפות עלי':

גמ' אליבא דר"ש לא קאמינא יל"ד ל"ל לר"י למעבד פלוגתא דר"ש ורבנן בתרתי דפליגי אי זכות שכיח וגם מאימתי אין לבעל פירות וכ' פי' ד' ר"י הכי דלר"ש וודאי א"צ לשמא יחפה אבל כיון דרבנן ל"ל משנתן עיניו לגרשה אין לו פירות והיינו משום דלמא ממליך ולא נתן א"כ יש לו פירות עד שעת נתינה ואמאי תקנו זמן אע"כ משום שמא יחפה:

ואמנם במ"פ ר"ש ורבנן כ' דהיינו פלוגתת הגאוני' שהביא הרי"ף עם הרי"ף דהגאונים ס"ל דטעמא דרבנן דפליגי אר"ש היינו דאף שכ' הגט כיון דרגילות הוא שנמלך ואינו נותן עדן לא כקרא זה נתן עיניו לגרשה עד דחזינן דנותן ור"ש לא חייש לנמלך והיינו נמי פלוגתא דר"י ור"ל דהא דבעי' לר"ל חתימה היינו משום דליכא קלא מקמי חתימה ולא ידעי לקוחות להזהר והנה גם פלוגתא דרב ושמואל לקמן ס"ל להגאוני' דבהכי הוה דרב ס"ל דחיישי' לאמלוכי ולהכי משעת נתינה מנינן משא"כ שמואל ס"ל דלא חיישי' לנמלך ומשעת כתיבה מנינן והיינו שכ' כיון דקיי"ל התם משעת כתיבה מנינן והיינו דלא חיישי' לנמלך ע"כ גם לענין פירות משעת כתיבה דהיינו חתימה מנינן אמכם הרי"ף מודה להו דהתם בהכי פליגי אי חיישי' לייחוד או לא אבל בפלוגתא דר"ש ורבנן יש להרי"ף שטה אחרת דבכתובות מסקי' בברי' דפרקונה תחת פירות ומעתה ס"ל לכ"ש לרבנן אי אמרת משנתן עיניו לגרשה אין לו פירות ע"כ אתה פוטר אותו ג"כ מפרקונה ואם תשתבאי בין כתיבה לנתינה לא יהיו לה גואלי' דמאן יקום עם הבעל בדינא ודיינא לברר מה שלו ומה שלה משא"כ אם תשתבאי לאחר גירושין ב"ד יפדוה בשלה ומה"ט אמרו רבנן דיש לבעל פירות עד שעת נתינה ואמנם ר"ש סבר דמשנתן עיניו לגרשה ע"כ יטלו ממנו זכות הפירות דאל"כ יבזבז בין כתיבה לנתינה כל פירותי' אפי' אותן שעדן לא הגיע זמנם ומ"מ מודה ר"ש דחייב בפרקונה משום דפירות שאכל עד עכשו וכ"ע מצי סבר כשמואל דלא חיישי' לנמלך ומעתה הק' הרי"ף כיון דלכ"ע חייב בפרקונה ולחד לישנא לר"י אוכל פירות ג"כ עד שעת נתינה אלא דלחד לשנא לא אכיל פירות כיון דקיי"ל פרקונה תחת פירות ואתה מחייבו בפרקונה אין בידך להפקיע מס' זכות הפירות ממנו:

ועד"ז הי' אפשר לפ' הברייי' בכתובות פ' נערה שם לפיכך הבעל אוכל פירות לאפוקי מדר"ש כ"א כ"ז שחייב בפרקונה הוא אוכל פירות ג"כ: אמנם יל"פ ד' הגאוני' ע"ד אחר דד' תוס' לקמן ד"ה השולח דרב ושמואל פליגי בקו' ר"נ בר אושעי' דיאמרו ב' נשי' מר אית לי כר"נ ב"א ומר אי' לי' כאביי והנה ד' אביי צריכין ביאור דקאמר זמן גיטה מוכיח ומי ידע זמן גיטה אימת וי"ל ע"ד שכ' תוס' ד"ה עד שעת נתינה דכיון שיום הכתיבה קודם ליום המסירה אי' לי' קלא וידעו כי זאת זמן גיטה קדים: אמנם י"ל דע"י שתבא לטרוף מלקוחות יוודע זמן גיטה אמנם התינח אי גביא מזמן כתיבה אבל אי גביא משעת נתינה הרי לא גביא כ"א בע"מ ויאמרו שוב ב' נשים וכו' וא"כ מ"ד משעת כתיבה וכאביי ע"כ ס"ל ג"כ די"ל פירות משעת כתיבה ומדהכי קיי"ל ש"מ דאיפוך קניי':

ואמנם ד' הרי"ף דהתם בחיישי' לייחוד פליגי וכמו"ש לעיל ואין זה ענין לכאן וכ"ת א"כ מ"ש מגט ישן דאין חוששין ה"ט דגט ישן חששא דרבנן דאפי' נתגרשה בגט ישן תנשא לכתחלה ולהכי לא חיישי' משא"כ הבחנה דיש לחוש אי' דאוריי' חששו ומעתה באמת בריי' בתריי' קנקטא לרבותא אף דלא חיישי' לגט ישן להבחנה חיישי' ובריי' קמי' אמרה כי היכי דלגט ישן לא חיישי' ה"ה להבחנה ומ"מ נתבארו בעה"י ד' הרי"ף והגאונים:

רש"י ד"ה מאי איכא כוונתו ליישב וכי לא ידע המק' דפירי דמשעת כתיבה עד שעת חתימה א"ב ואמנם קו' הש"ס כיון דלר"ל זמן משום פירי אתקין ע"כ הפירות שלה משעת הזמן וכי טרפא שפיר טרפא ומשני הש"ס דמ"מ לרבנן נהי דאין לבעל פירות משעת כתיבה מ"מ מלקוחות לא מצי טריף קמי חתימה דאין קול מקמי חתימה:

רש"י ד"ה שמעי' להו לר"י ור"ל כ' כוונתו דלכאורה י"ל דדווקא אר"ל מק' הש"ס אבל אר"י ל"ק דהא קאמר אליבא דר"ש לא קאמינא א"כ כי היכי דריב"ל פסק לקמן בשעת הדחק כר"ש דלמא ר"י לגמרי כר"ש ס"ל ולזה כ' רש"י מדקאמר הש"ס שמעי' להו ש"מ דגם אר"י מק' דלא מסתבר למוקמי ר"י כר"ש:

תוס' ד"ה איפוך לא הקשו כן בס"ד ג"כ מה"ט דדלמא ר"י כר"ש וכתיבה דווקא משא"כ למאי דמשני הש"ס איפוך אי ס"ד דר"ל כר"ש ור"י כרבנן הכי הו"ל למימר ר"י סבר הל' כרבנן ור"ל סבר הל' כר"ש א"וו תרוויי' כרבנן וכתיבה ל"ד:

רש"י ד"ה ג' גיט' וחד מני' אין בו זמן דקדק לפ' כן דמכ' בכ"י לא מק' הש"ס דא"כ לא מתרץ הש"ס מידי אהכי דלכתחלה לא תנשא כלומר ולא כ' לי' סופר ולא חתמו עליה סהדי ובכ' בכ"י ל"ש זה אלא ש"מ דמכ' בכ"י לא הק' הש"ס כלל אלא דמ"מ ק' מכ' בכ"י הרי יכול לכתוב הזמן כמו שירצה וצ"ל ל"מ ל' הרי"ף דהיכא דליכא ע"ח בעי' ע"מ וודאי לק"מ דע"מ ידעו מתי נתגרשה אפי' לד' תוס' עכ"פ היכא דליכא ע"ח צריכה להביא ע"מ לפנינו ושוב יוודע יום המסירה אימת:

ואמנם לשטת הרמב"ם קו' זו מיושבת דהש"ס משני רק דכיון דלכתחלה לא תנשא אהנו ואהנו וגם כ' בכ"י בכלל ואמנם ממילא ש"מ דגזיי' אפי' לכתחלה כשר וגם תי' הש"ס לרמאי לא חיישי' א"ש טפי לד' הרמב"ם דר"ל ולהכי כשר אפי' לכתחלה אבל לד' רש"י ק' מאי הו"ל לרבנן למעבד וצ"ל דהו"ל לתקן דגט שאין בו זמן אם ניסת תצא והוולד ממזר:

והנה גם הטור ק' ליה קו אד' רש"י מכ' בכ"י וכפי' הרמב"ם דגזיי' לכתחלה תנשא ג"כ לא מ' לי' גם ק' לי' אד' רש"י דהו"ל להש"ס לפ' בהדי' לא כ' לי' סופר ולא חתמו לי' סהדי ומשום כל הני טעמי כ' הטור דמאחר דתקינו רבנן זמן אם נתגרשה בגט שאין בו זמן צריכה להביא ראי' אימת נתגרשה ופי' הבי"ש דר"ל בזה"ז דל"ש חפוי דמיתה כ"א

דבנים ממזרי' או לחזור לבעלה כזנתה אחר גירושין וק' למה לא משני הש"ס הכי וא"ש טפי מתי' הש"ס א"וו דהטור משום הנך קו' דלעיל הכי מפ' כיון דלכתחלה לא תנשא כל אימת דתבא להנשא צריכה גט אחר וממילא גט הראשון יבטל מן העולם ויהיו בנים: ס' ממזרים ואסורה לבעלה הראשון משום ס' זוכה ואמנם הטעם באין בו זמן דאינו יכול לחפות משום דבאמת הגט נכתב שלא כדין וה"ה בכ' בכ"י משא"כ בגזיי' דהגט נכתב כהוגן נהי דלכתחלה לא תנשא מ"מ מאחר דאין בגט חסרון עכ"פ בניו כשרים ואינה אסורה לחזור מס' ז"נ שיטת הטור: והנה הרשב"א הק' אד' רמב"ם מנא ידעי' שהי' כ' שם זמן וכ' ד' הרמב"ם כיון דאין סופר רשאי לכתוב גט בלא זמן ואין עדי' רשאי' לחתום מוקמי' לסופר ולעדים אחזקת כשרות ובוודאי הי' בו זמן וזה ג"כ להטור הנ"ל הסברא לחלק לענין בנים:

תוס' ד"ה גזיי' כ' דרש"י בעצמו יישב קו' זאת במ"ש לחפות או למכור בפירות וסיים בלא מקטלא לחוד אמנם כוונת רש"י דוודאי אם היא מחקה לזמן מבורר הדבר דעשתה כן להציל נפשה משא"כ אם הוא גזיה יוכל להיות דמשום הפירות עשה כן וממילא יוכל לחפות עלי' אחרי כי אין מוכיח אשר לחפות עשה כן:

ולכאורה יש להביא ראי' לפי' רש"י מדלא קאמר הש"ס מחקה לזמן מאי הועילו א"וו דבאמת במחקה הועילו ולד' תוס' צ"ל דידע הש"ס תי' הש"ס ביבמות דכיון דלהצלה דידה קאתי לא מחקה לי':

וכוונת תוס' דלכאורה הרי הזמן וודאי מפסידה ומאי תפסיד אם תמחוק וצ"ל דסומכת עצמה שתאמר גטו מאוחר הי' וסברה שמיום נתינה נתגרשה והזמן לא יזיק לה אף דבאמת אינו כן וכמו"ש תוס' לעיל ד"ה ר"ל אבל נשי לאו דינא גמירי:

ובענין קו' רש"א לכאו' א"צ לפרש ביבמות שם מחפה עלה ע"י גזיזה או מחיקה כ"א יכבוש השטר לגמרי ויאמר נאבד ממנו ואפשר לאח"כ נתגרשה ומ"ש תוס' ד"ה כיכחי' גבי עדים ג"כ החשש שיאבד השטר:

תוס' ד"ה ואותבי' לפנינו ברש"י ליתא רק גבי מה"י וכ' ד' רש"י דדוקא במה"י מק' הש"ס בין משום זנות בין משום פירות וכוונת רש"י בפירות לנ"י דתגבה מקמי הכי וכ"ת הרי לרש"י אליבא דר"י צריכה לאתויי ראי' אימת מטא גיטה לידה היינו היכא דאפשר משא"כ אם נתגרשה במה"י מניין תביא ע"מ לכאן אמרי' דוודאי ביום הכתיבה נתגרשה דלא מקדי' אינש ולא יוודע הדבר שנתגרשה בכאן כ"א יסברו במקום הכתיב' נתגרשה וע"ז משני הש"ס הני קלא אי' לי' ויוודע הדבר שנתגרשה בכאן וממילא צריכה להביא

ראיה אימת מטא גיטא לידה וא"כ כ"ז בבאי' ממה"י אבל באותבי' בכסתי' וודאי לא פריך כ"א משום זנות:

והנה יל"ד ומאי אי' לי' לרבנן למעבד י"ל דמוטב שלא לכתוב זמן בגט כלל כי היכי דלא תטרוף מלקוחות נמצא דזה עיקר קו' הש"ס ולהכי דייק רש"י הכי ומשני דלענין פירות אין כאן חשש וגם לענין זנות לכה"פ לא יחפה על בנים ממזרים דלזה צריכה ראי' ואמנם תוס' לטעמיי' שכ' לעיל דאוקמא בחזקת כשרות שלא כבעלה וגם על בנים יוכל לחפות וכמו"ש לעיל ולכך פי' ע"ד אחר:

וכ"ת א"כ מה הי' קו' הש"ס לזה כ' תוס' דלעולם הקו' הי' למה תקנו זמן ומשני דע"י הזמן י"ל קול:

וע"ז הקשו למה לא מק' הש"ס בזה"ז למה תקנו זמן ותי' ג' תי' וכבר בארתיו בע"ה לעיל:

רש"י ד"ה ב' נשים של אדם א' שפי' לים כוונת רש"י דלכאו' מה יתמהו יאמנו זו מחמת קטטה נתגרשה ולא בא עליה וזו לטובתה ובא עליה א"וו דר"ל של אדם א' המגרש שתי נשים משום שפי' לים דזולת זה לא שכיח שיגרש אדם שתי נשים ביום א' וממילא:

רש"י ד"ה גט ישן לקמן תנינא וכו' וטעמא כוונת רש"י ע"ד שכ' תוס' דבריי' אשמעי' אף דלא חיישי' לגט ישן מ"מ מונין משעת נתינה ותינח אם תרוויי' מחדא טעמא משום שמא בא עלי' ונתעברה משא"כ אי גט ישן מטעמא אחרינא מה ענין זה אצל זה:

תוס' ד"ה המשליש ונ' להוסיף עוד דנקט תנא קמיי' ונשתהא שליח כלומר שלא הי' צריך להשהות כ"כ אלא שנשתהה ס"ד דוודאי לא נתייחד עמה בין כתיבה לנתינה קמ"ל דאפ"ה מונין משעת נתינה:

ואמנם לד' רש"י כיון דעכ"פ במשליש התנה שלא יתנהו עד לאחר ג' חדשים ס"ד דוודאי נתייחד ענה וימנו משעת נתינה קמ"ל, וטעם רש"י ע' בר"ן: עבדי משעת כתיבה לא קאמר עבדי כשמואל אלא משום דא"ל דלמא רב ושמואל מר אומר חדא ומר אמר חדא ול"פ מר מיירי כשהי' בעיר ולכך משעת נתינה ומר מיירי כשאינו בעיר ולכך משעת כתיבה ובאמת אינו כן ולזה קאמר הש"ס עבדי משעת כתיבה ועבדי משעת נתינה:

רש"י ד"ה משתפגום מבואר מדבריו דתרתי בעי לרב חדא שלא יהי' מעב"ד ולזה צריך זקיפה ופגימה צריך שיהא עומד ליגוש והיינו משום דאמרי' פ"ק דמכות המלוה לי' שני' אין שביעות משמט משום דאינו עומד ליגוש וה"נ כתיבה בעי שיהא עומד ליגוש וה"ט דבריי לקמן נקטו דווקא אונס ודדוני שאין לתובען מיד כמו בכתובה ולהכי בעי העמדה בדין משא"כ שאר קנסות דדרך לתובען מיד כגון כפל ד' וה' ל' שקלים דעבד וכיו"ב א"כ מעולם אין שם מעב"ד עלי':

רש"י כמעב"ד דתנאי ב"ד הוא אף דכ' רש"י לקמן עיקר הטעם משום דכתובה חיובה מכניסתה לחופה מ"מ בעי' תנאי ב"ד ג"כ דאל"כ הוה בעי' קנין ואמנם לא סגי לי' לרש"י בהא דחופה יש לה קול ג"כ מה"ט דכ"ז דלא מטי חיובא דתנאי ב"ד קול לא מהני:

רש"י ד"ה לא שנו דשטרות וכו' א' מדבריו כהרמב"ם דאשט"ח קאי ולא אגיטין והנה ה"ה רצה לתרץ דמ' להרמב"ם דאכתובה דווקא שנינו וק' הרי הרמב"ם בה' מלוה פסק גם בשט"ח כן וע' בר"ן ואמנם כ' ד' הרמב"ם דעוסקין ה"ט משום קלא וכמו"ש רש"י:

אמנם קלא לא מהני כ"א לענין פירות ולקוחות אבל לא לשמא יחפה וע' כ"מ וכמו"ש תוס' לעיל ד"ה הנהו אד' רש"י וממעטי' בגיטין פסול ואפשר זה ג"כ ד' רש"י ודכ' לעיל הנהו קלא אי' להו כבר פי' דלא כ"כ אלא בזה"ז ולענין יחפה על בני' ועשמ"ש:

רש"י ד"ה אין לו פירות בא ליישב דעכ"פ מלקוחות האיך מצא טרפא ולזה כ' רש"י דשפיר טרפא ומ"מ ק' הא עי"ח מפקי לקלא ומאין ידעו הלקוחות להזהר כ"ז שלא נחתם וכ' דר"ש לטעמי' דכר"א ס"ל דע"מ כרתי וא"כ לא בעא עידי חתימה כלל והיאיך תטרוף גם לאחר גירושין א"וו דמ"מ הקטטה: בינו לבינה קלא אי' לי' ולא הוי להם לקנוס אלא דרבנן דפליגי עלי' לר"ל אף דג"כ ס"ל משנתן עיניו לגרשה אין לו פירות מ"מ ס"ל בשלמא לאחר גירושין לא בעי עי"ח דגירושין קלא אי' לי' וכמו"ש תוס' לעיל ד"ה כתינה דמאן דמגרש בב"ד מגרש אבל קודם גירושין בעי עידי חתימה ובלא עידי חתימה ליכא קלא ולא מצי טריף מלקוחות:

רש"י ד"ה שמא פייס ג' ברשב"א שמפ' כפשוטו שנמלך על הגירושין ושוב זכה בפירות ונ' ד' רש"י ותוס' דלא מפ' הכי משום דעל הלקוחות להביא ראי' שפייס אבל אנן מהי"ת ניחש שפייס:

תוס' ד"ה חיישי' שמא פייס ולא עקר נפשי' ע' רש"א ואמנם ברשב"א הק' מ"מ קו' רשב"א והדין עמו דהרי עכ"פ יש לו זמן לבטל בזמן שיודע שעדן לא הגיע השליח שם אמנם י"ל דכיון דתיקן ר"ג שלא לבטל שלא בפני השליח לא מזדקקו לי' ב"ד אא"כ ק' מאי מק' הש"ס פ' כל הגט וליחוש שמא פייס הא לא מזדקיק לי' ב"ד וי"ל התם מיירי באתנס ולא יוכל ללכת למקום ששלחו ויוכל להיות כי אחר שמסר מילי לב"ד יפגע בו הבעל ויבטלנו בפניו:

תוס' ד"ה שמא פייס בסוה"ד והרשב"א הק' באם לא באתי מאי לעז שייך ועיי"ש מה שתי' וי"ל שמא הבעל מסר מודעא בפני עדים והעדים יבאו ויעידו:

סוגי' דשי"מ גיטין פ' כל הגט תחלת הקיץ תרל"ב:

מתני' המביא גט יל"ד אריכות זה למה שליח שאבד הגט הו"ל למתני ונ' דסמיך אהמביא דריש מכלתין ורפ"ב דקאי אמביא ממ"ה דצ"ל בפ"נ וסתמא לא עמד על כל הכתיבה כ"א ראה תחלת הכתיבה ולקח לו טב"ע בגט וס"ד כיון דע"כ מהימנינן לי' דאי' לי' טב"ע בגווי' לענין בפ"כ ה"כ לענין נפילה ניהמני' בטב"ע זה ואפי' לזמן מרובה יהא כשר קמ"ל דהיכא דאתרע בנפילה לא סמכי' אטב"ע דידי' ואמנם כ"ז לד' הרמב"ם דאם מכירו ר"ל סי' בכלי וגם טב"ע בגט משא"כ לד' הפוסקי' דטב"ע בגט באמת מהני לכה"פ אם הוא בעצמו מוצאו ליתא לדברינו ויש לכאורה להביא ראי' לד' הרמב"ם דאס"ד דמכירו לחוד סגי הו"ל לתנא לקצר ולשנות מצאו לאלתר או שמכירו כשר ש"מ דמכירו לחוד לא מהני: מצאו לאלתר יל"ד וכי הוא יודע מתי נאבד הימנו ויש לדחוק שלא עבר זמן מרובה מעת שראה הגט ביד עצמו ואמנם עדן ק' למאן דמוקי לה בשיירות מצוי' מה לי לאלתר מה לי לזמן מרובה הלא יוכל להיות שהוא מונח כאן מזמן מרובה וכן הק' החי' הרשב"א וצ"ל דאדרבא כיון דשיירות מצויי' אילו הי' מונח כאן כבר נטלוהו אחרי' וא"כ גם קו' ראשונה מתורצת דבשלמא אי ידעי' שהוא זמן מרובה וע"כ עברה שיירא והניחתו שוב חיישי' שמא זה מונח כאן מזמן קודם אבל כל זמן שלא ידעי' שהוא זמן מרובה אמרי' וודאי ההוא הוא דאי מקודם הוה מונח כבר נטלתו שיירא ויש לכוין זה בפלוגתא לקמן אי סגי בכדי שתעבור או בעי' עומד ורואה דמ"ד בכדי שתעבור ס"ל דכי היכי דהי' בכדי שתעבור ולא מצאו ה"נ יוכל להיות כאן מקדמת דנא מאחרי שמונח במקום שאינו כראה משא"כ מ"ד עומד ורואה ס"ל לעבר לא חיישי' וא"כ כיון דעדן לא עברה שיירא וודאי ההוא הוא דהוה: רש"י שמא מאחר נפל ואין זה שלו ק' כפל ל' ל"ל וכ' כוונת רש"י למ"ד דמוקי לה בלא הוחזקו א"כ למה כחוש לחשש רחוק כזה לזה כ' רש"י דבאמת לא חיישי' ליב"ש אחר כ"א שמא הבעל הזה עצמו כבר כ' גט אחר ונמלך והשליכו ואחר מצאו אבדו כאן ח"ש רש"י שמא מאחר נפל ומבעל זה הוא רק ואין זה שלו של שליח זה:

מצאו בחפיסה כ' רש"י שיש לו סימן בחפיסה זו מ' לכאו' דד' רש"י דמתני' מיירי אפי' מצאו אחר דאל"כ סי' ל"ל ואכתי יק' ליחוש לשאלה וצ"ל דבאמת רש"י מפ' ללי"ב ביבמות שם דלא חיישי' לשאלה וא"כ מצי' לומר דמתני' במצאו אחר ויש סימן בכלי שמכיר לגט עצמו משא"כ בלי"ק דחיישי' לשאלה באמת מתני' חדא קתני אף שיש לו סי' בחפיסה צריך להכיר הגט משום דחיישי' לשאלה וקמ"ל הא גופא דחיישי' לשאלה וכמו שכ' רש"א לקמן בתוס' ד"ה מצאו וכן א' פשט ד' תוס' ביבמות שם שהקשו למסקנא דלא חיישי' למה תנן אם מכירו מ' דבלי"ק א"ש ומטעם שכ' ומ"מ למסקנא כ' שם תוס'

דבלי"ק לא פריך ממתני' דמתני' מיירי דידוע שנתנו בחפיסה וצ"ל דהא דפריך מברייי' אף דבברייי ג"כ י"ל כן דמ' לי' דומיא דמצאו בין כליו דלא מיירי דווקא שנתנם שם:
והנה גם הר"ן פי' כמו לפנינו ברש"י ואכתי ק' כיון דטב"ע בגט מהני למה לא מהני בכלי כמו ל' תוס' וא"ש אם מכירו וצ"ל דס"ל חמור בסי' אוכף הוא דוהדרי' אבל בטב"ע דאוכף לא מהדרי':
תוס' ד"ה מצאו קשור בסו"ד ע"י סי' זה ר"ל סי' זה שהיה קשור וכ"כ תוס' ביבמות דק' להש"ס ל"ל דתני הי' קשור בכיס א"וו לומר דהיינו סימנא וצ"ל לפי"ז דהא דאמרי' ברישא כגון דאמרי נקב יש לאו מגופא דברייי' הוא אלא הש"ס בסוגיין מבאר כן דלא לפשוט מהכא דסי' דאוריי' וביבמות מרישא לא בעי למפשט דאיכא למדחי כבשמעתין דמיירי בנקב בצד אות ולהכי פשיט ממצאו קשור דמ' לי' דלא הוה סי' מובהק ובשמעתין צ"ל דבאמת ס"ל דגם זה הוה סי' מובהק כמו"ש תוס' ביבמות למסקנא: ואמנם למ"ש תוס' דבב"מ לא מדייק הש"ס דיוק זה דמצאו קשור א"כ בלא"ה י"ל דלהכי לא פשיט מנה דאיכא למדחי דמיירי שיש לו בכיס וארנקי סי' מובהק:
והנה לתי' זה שעיקר הקו' ממצאו קשור א"ש דלא פשיט ממתני' דמצאו בחפיסה דדלמא בסי' מובהק מיירי והא דלא מק' גבי וניחוש לשאלה ממתני' כ"כ לעיל אלא אי ק' הא ק' כיון דבב"מ מוקי לה במצאו בעצמו א"כ מ"פ וניחוש לשאלה לימא כמו"ש תוס' לקמן ד"ה מצאו בחפיחה דאמר קים לי' דלא שאלתי' וניהימן לי' במגו וצ"ל לד' תוס' אלו דהו"ל מלתא דלא רמיא עלי' דאינש ולאו אדעתי' ודלמא אושיל לה ולאו אדעתי' אמנם לתי' האחר שכ"כ דמיירי שיש עדים שהוא שלו ולעולם אחר מצאו א"ש דלשאלה שפיר יש לחוש, והכה הרמב"ם כ' דבנקב בצד אות פלוני' מהדרי' והק' הלח"מ הרי דווקא אי מס' לן אי סי' דאוריי' הוא דבעי' נקב בצד אות פלונית אבל הרמב"ם פ' בה' גזילה ואבידה דסי' דאוריי' וא"כ כל נקב מהכי וכ' דלכאו' כיון דהש"ס קאמר דרב אשי מס' לי' אי סי' דאוריי' למה באמת פסק הרמב"ם בפשיטות דסי' דאוריי' ונ' דהרמב"ם מפ' רב אשי בגט הוא דמס' לי' ר"ל אי גם באי שבקוה רבנן אד"ת ומהדרי' גט בסי' או דלמא כי היכי דאי':
סי' דרבנן לא מהדרי' ה"נ לענין גט וטעמא דרב אשי י"ל דמס' לי' אי כרבה אי כר"ז דלרבה דגם באיס' בעי' ש"מ והוחזקו א"כ אין סברא לחלק בין אי' לממון משא"כ לר"ז דבאי' בש"מ לחוד לא מהדרי' וכ' הרא"ש דכ"ש בהוחזקו ובממון מבואר ביבמות גבי נאני בר חבו דהוחזקו כשר א"כ חזי' דאי' חמור ולמה יהא סי' שאינו מובהק עדיף מש"מ ולא הוחזקו דחיישי' דלמא איכא עוד יב"ש ששמו ושם אשתו כשם זה ושם אשתו ולמה

בסי' שאינו מובהק לא נימא הכי והיינו ספיקא דרב אשי וא"כ מאחר דהרמב"ם פסק לחומרא כלי"ב דר"ז פליג שפיר פסק ג"כ דבעי' סי' מובהק דווקא: ועד"ז יש לתרץ קו' הד"מ על הב"י שכ' דגם בסי' שאינו מובהק ספק מיהא הוה והק' הד"מ אפי' בלא סימן כלל ג"כ הוה ס' מיהת דלמא ממנו ולא מאחר נפל אמכם למ"ש כוונת הב"י דה"ה והר"ן כ' דהרמב' פ' כר"ז לחומרא אבל דווקא בשהה ולא בעבר דתרי חומרי לא עבדי' וא"כ למ"ש דהך דסי' מובהק תלי' ברבה ור"ז א"כ גם בסי' שאינו מובהק בעי' שהה מיהת אבל בעבר מהדרי' אפי' בהוחזקו וש"מ:

והנה ה"ה עמד ע"ז למה לא הביא הרמב"ם לחלק בט"ע בין צורבא מרבנן לע"ה וכ' הלח"מ די"ל אי סי' דאוריי' אפי' לצורבא מרבנן לא מהדרי' בטב"ע ושוב חזר בו ולי כ' לחזק דברי הלח"מ דיל"ד ארבב"ח כיון דהו"ל סי' לא הוה לי' למימר כ"א סי' אי' לי' בגווה ואם לא יהדרו לו דסברי סי' לאו דאוריי' אזי יאמר להם צורבא מרבנן אכי ויהדרו לי' בטב"ע ועד"ז הי' נודע לו אי ס"ל סי' דאוריי' מה שלא ידע עכשו ועוד שלא מן הדוחק למה לי' למימר מיד צורבא מרבנן אנא אמנם הא בהא תלי' וה"ק להו אי ס"ל סי' דאוריי' א"כ לא מהדרי' בט"ע אפי' לצורבא מרבנן א"כ אי' לי' סי' בגווה ואי ס"ל סי' לאו דאו' הרי ע"כ מחזירין לצורבא מרבנן בט"ע אי' לי ט"ע בגווה והיינו דרצה להשמיעם דממ"נ יהדרו לי' והא גופא בא להודיע דאי סי' דאוריי' לא מהדרי' בטב"ע אפי' לצורבא מרבנן וה"ט דמלתא דהתורה אמרה עד דרוש אחיך ודרשי' דרשיהו אם הוא רמאי ואי סי' דאוריי' א"כ ר"ל דרשיהו בסי' אבל אי סי' לאו דאורייתי' מאי דרשי' הרי בעי' עדי' ודנימא דהתורה ר"ל סי' מובהק לא מסתבר דא"כ לא' מאלף יחזיר אבידה ומה"ט באמת השמיטו תוס' בשמעתין הא דסי' מובהק ולא כ' כ"א בעדים ודקדק עלי' רש"א אבל כוונתם דדוחק לומר דכל מצות השבת אבידה דכ' רחמנא לא מיירי כ"א בסי' מובהק א"וו בטב"ע ע מהדרי' ודווקא לאחר דרישה שאינו רמאי והיינו צורבא מרבנן וא"כ מאחר דפסק הרמב"ם סי' דאוריי' השמיט להא דמהדרי' בטבע:

וכ' רש"י בגיטין צורבא דלא משני בדבורי' ואי' ליה טב"ע ובב"מ לא כ' כ"א דמוחזק לן דלא משקר כוונת רש"י בשמעתין ליישב קו' הרמב"ן הרי אפילו בדי"ב סמכי' אטב"ע דע"פ פלניא קטל נפשא ולזה כ' רש"י דהענין הוא כך דבשלמא צורבא מרבנן ידע לחלק בין סי' לטב"ע ואי אמר דאי' לי' טב"ע אינו סומך על סי' דידע דבסי' לא מהימן ובמזיד אינו משקר אבל ע"ה על סי' שאינו מובהק שי"ל באבידה סומך ואומר כי מכירו בטב"ע ובאמת אין לו כ"א סי' וכ"ז שייך בגט ושאר חפצי' משא"כ בבני אדם שאומר פלניא קטל נפשא אי לאו שמכירו באמת לא הוה אמר הכי על סמך סי' דאי' ליה בההוא גברא:

ועתה נבא לפ' מתני' על סדר כיד ה' הטובה עלינו כ"כ לדקדק ל' המביא גט למה לא קיצר התנא ותני שליח שאבד את הגט ויישבנו לד' הרמב"ם ע' במק"א אמנם ד' תוס' ורש"י לפי גי' לפנינו וכן רוב ראשונים דהיכי דאית לי' מגו מהדרי לי' בטב"ע ובזה מיושב מה שכ' לעיל להק' למה לא תנן לד' תוס' וסייעתו מיד ברישא מצאו לאלתר או שמכירו אמנם רישא מיירי דלית לי' מגו ובעי' לאלתר דווקא וסיפא מיירי דאי' לי' מגו ומעתה י"ל אלו קתני שליח שאבד ובעי' לאלתר דווקא אבל במגו לא מהימן הייתי אומר בשליח דווק' לא מהני מגו דחשדי' לי' דמשקר משום שכר שליחות וכמו"ש הרשב"א בזה אמנם בעל עצמו דלא משקר ס"ד דלא ליבעי מגו לזה נקט תנא המביא גט דהכל בכלל אפי' הוא עצמו שהביא גטו ואעפי"כ בלא מגו לא מהימנינן לי' בטב"ע ומטעם שכת' תוס' לקמן דאמר בדדמי משום דלא מסיק אדעתי' שיש יב"ש אחר שנאבד לו ג"כ גט במקום הזה: ודע דמה שנתקשה הרש"א לקמן בד' תוס' דלמא באמת אם אומר שמכירו מהדרי' היינו דאס"ד למימר הכי א"כ הוה מסתבר לר' ירמי' ורב אשי לאוקמי בהכי כשהבעל מכיר בטב"ע מלאוקמי באומר שליח או עדים נקב בצד אות או מעולם לא חתמנו א"וו בלא מגו לא מהני טב"ע ומתני' במצא גיטי נשים וכן בריי' דמצא גט אשה לא מ' דמיירי שהוא עצמו מצאו:

וכ"ת אכתי הרי במתני' מצאו תנן ומ' שהוא עצמו מצאו וא"כ אי לי' מגו ולמה בעי' לאלתר דווקא הרי י"ל דמיירי שמצאו בעדים וכמו"ש הרשב"א ג"כ אא"כ למה לא תנא תכא טפי נמצא וידעי' ממילא שאחר מצאו וליכא מגו וי"ל דהא מלתא תלי' בשיעורא דלאלתר דלמ"ד שלא עבר אדם שם ואי הוה תנא נמצא אף די"ל דא' מבני חבורת השליח מצאו מ"מ יש לטעות שאדם אחר עבר ומצאו ושוב אין זה לאלתר ומ"מ אין לדייק מזה דתנא דידן לא עבר ס"ל דדלמא בפלוגתא לא קמיירי ונקט מצאו דנדע דמגו מהני הרי אשמעי' בסיפא אם מכירו כשר:

ואם לאו חסול יל"ד הך סיפא ל"ל כיון דתנן מצאו לאלתר כשר וכ' דמהא דייק ר"ז בלי"ב דלא בעי' ש"מ וגם הוחזקו והשתא הכה החילוק בין הוחזקו לש"מ דבהוחזקו כ' הרמב"ן דמהני בדיקה מיהת כדאמרי' ביבמות בדקו רבנן וכו' משא"כ לענין שי"מ דחיישי' לנפילה דעלמא לא מהני בדיקה ומעתה מתני' דתנן ואם לאו פסול ע"כ בשי"מ מיירי דבהוחזקו ל"ש פסול והיינו דדייק תכא למתני דאי תנא רק לאלתר כשר הו"א מתני' בהוחזקו קמיירי דלאלתר אפי' בדיקה א"צ אבל שי"מ אפי' לכתחלה כשר וכמו"ש הרא"ש דשי"מ מסתבר טפי להכשיר מהוחזקו להכי תנן ואם לאו פסול דע"כ קאי אשי"מ דהוחזקו ל"ש למימר כ"א תיבדק וממילא ידעי' דגם בשי"מ פסול לזמן מרובה ומיושב

ג"כ קו' הרשב"א שהביא הלח"מ אד' הרא"ש דלמה לא קאמר ר"ז ללי"ב כאן הוחזקו כאן לא הוחזקו דמתני' דתנן ואם לאו פסול ע"כ בשי"מ מיירי אמנם כ"ז לר"ז דס"ל ממתני' דמעשה ב"ד אין ראי' דמיירי דאשתכח מאבראי ולא ידעי' דשי"מ כשר אבל לרבה הרי ממתני' דמעב"ד כבר ידעי' דשי"מ בלא הוחזקו כשר ומעתה אי תנן מצאו לאלתר לא זולת הייתי אומר דדווקא בשי"מ הוא דכשר אבל בהוחזקו דגרע משי"מ פסול להכי תנן ואם לאו פסול דנדע דמתני' בשי"מ:

מיירי וממילא ידעי' דר"ל שי"מ והוחזקו דשי"מ לחוד הרי ידעי' ממתני' דכל מעשה ב"ד דכשר:

וכ' רש"י שמא מאחר נפל ואין זה שלו וכ"כ במק"א ליישב ועתה בע"ה כבא בארוכה דלכאו' מדמחמיר ר"ז בלי"ב בשי"מ בלא הוחזקו מ' דס"ל דחיישי' לתרי שוירי וכ"ד הבי"ש בפשיטות להל' ואמנם לפי מה שביארו תוס' ביבמות בפלוגתא דאביי ורבא אי חיישי' לתרי יצחק דאביי כר"ז א"כ מאי קאמר אביי מכא אמינא לה מדשלחו לי' לאבוה דשמואל לבדוק נהרדעי אי לר"ז חיישינן לב' שווירי מאי אהני לן כלל הך בדיקה וכ"ת היינו דאהדר לי' רבא יבדוק כל העולם ע' רש"י שם שמפ' כי זה לא הי' תשובת רבא ותדע דהנך רבנן דבדוק מסורא עד נהרדעא דהיינו קבא דנהרדעא כמו"ש הרמב"ן שם הוה ס"ל בין כאביי בין כרבא כמבואר ואכתי לאביי מאי אהני א"וו אפי' ר"ז לא חייש כ"א לשי"מ ולב' יב"ש אבל לא לב' שוירי ומעתה היינו דבא רש"י לבאר כיון דלא הוחזקו ולב' שוירי לא חיישי' ולמאי חייש ר"ז לזה כ' רש"י שמא בעל זה כ' עוד גט אחר ונמלך ונאבד כאן מאחר וא"צ לחוש ליב"ש אחר:

וז"נ ד' הרא"ש בתשובה שהביא הרמ"א בא"ע דבריו דהיכא דנכתב שם העיר בגט ולא הוחזק באותה העיר לב' שוירי לא חיישי' ותמה עליו הבי"ש הרי לר"ז וודאי חיישי' אמנם הא גופא דקיי"ל כר"ז הוא רק לחומרא והנה חזי' ביבמות שם דבדקו רבנן רק קבא דנהרדעא ותו לא וק' ליחוש לב' נהרדעא ומאי אי' לך למימר או דהל' כרבה וליתא לדר"ז כפסק בה"ג וכ"ח או דלב' שוירי גם ר"ז לא חייש ושפיר כ' הרא"ש:

ואמנם רש"י בבב"מ כ' בפירות דהרבותא דכשר ולא חיישי' ליז"ש אחר ונרא' דהנה הרשב"א הק' ארבה ממ"נ לנפילה דחד הרי לא חיישי' דהרי בהוחזקו מהדרי' ושי"מ לחוד ג"כ לא מפסיד א"כ למה תרוויי' כהדדי פוסלין ואמנם י"ל כ"ז שלא הוחזקו כאן ב' יב"ש נהי דשי"מ מ"מ לא חיישי' לתרי שוירי אבל אם הוחזקו לפנינו ב' יב"ש וגם שי"מ שוב חיישי' גם לב' שוירי שיש שם עוד יב"ש אחר והנה ה"ט דרבה ואליבי' כ' רש"י דחיישי' שיש עוד יב"ש ואמנם ר"ז מ"מ פליג ארבה משום קו' הרשב"א הנ"ל וכדמסיק

הרשב"א שם וה"ט דס"ל לב' שוירי לכ"ע לא חיישי' וא"כ בשלמא אי לא חייש ר"ז לב' שוירי היינו דפליג עלי' דרבה משא"כ אי ר"ז חייש לב' שוירי למה יפלוג עלי' דרבה הרי קו' הרשב"א לק"מ דלב' שוירי חיישי' היכא דהוחזקו ב' יב"ש לפנינו דחזי' דב' יב"ש מסתייע אמרי' גם ב' שוירי מסתעיין ועכ"פ מוכח דר"ז לא חייש לב' שוירי ושפיר פוסק הרמ"א:

והנה רש"י בב"מ כ' לאלתר שתעבור שיירא והוא פלא דע"כ ל"פ אמוראי אלא אי קיי"ל עבר או שהה אבל כמ"ד שתעבור שיירא לא ואפשר ד' רש"י ליישב ד' ר"ז דקאמר מתני' הא אמר תנו לאלתר וק' למ"ד דהיינו עבר או שהה וא"כ ע"כ ידע המוצא ממי נפל ולזה כ' רש"י דר"ז ה"ק דלמא מתני' ר"נ היא דאמר כדי שתעבור שיירא ומשכחת לה שעבר המוצא בזה זה חצי שעה ולא הי' מונח כאן ועכשיו מונח ועדן אין כדי שתעבור שיירא ושפיר הוה לאלתר:

ואמנם י"ל כוונת רש"י ליישב קו' הרשב"א על הרא"ש דמאחר דר"ז גם בהוחזקו לחוד פוסל למה לא מוקי כאן בהוחזקו ר"ל וטפי בדע דפליג ארבה מעכשו דנקט ל' רבה ממש ולזה כ' רש"י דמאחר דלר"נ לאלתר היינו כדי שתעבור שיירא ובשלמא אי מתני' בשיירות מצויי' שפיר מחלק בין כדי שתעבור או לא משא"כ אי בהוחזקו ואין שי"מ בשלמא למ"ד עבר או שהה שפיר כיון דעבר או שהה א' דלמא ההוא הוה ולהכי מוקי ר"ז מתני' בשי"מ:

גמ' הא אמר תנו ובב"מ טעמא דנמלך ונרא' דהש"ס בגיטין ל"מ לי' לדיוקא מהא דתנן נמלך משום דהאי נמלך ע"כ לאו אגיטי נשים קאי דבגיטי נשי' אי עדן לא נתנן נהי דידעי' בבירור שלא נמלך מ"מ מאן משוי לן שליח להולכה וכ"ת דהשליח קמן קאי ולמה נחיש לנמלך כלל והש"ס בב"מ דפריך נ' דהכי פריך נהי דהאי נמלך ע"כ אשאר ענייני' דתנן התם קאי מ"מ בא לאשמעי' אם אמר תכו נותנין דלא נימא דלמא בנתים נתן הך מתנה לאחר וע"ד שכ' השי"מ ב"מ קמ"ל דלא חיישי' ומ"מ אשמעי' דאמר תנו נותנין ודומיא דהכא בגיטי נשים ג"כ ע"כ נותנין דאל"ה לא הוה תני להו כהדדי ומ"מ הש"ס דגיטין ל"מ לי' הכי וכן מורה ל' רש"י בגיטין שכ' ומדתלי טעמא בשאני אומר ולא קאמר בנמלך וכ"ת א"כ מאי מק' דק' קו' תוס' נ' דגם זה יישב רש"י שהתחיל בדבור א' לא יחזיר בין לבעל בין לאשה וסיים ומדתלי טעמא וזה הו"ל לרש"י לרשום דבור חדש על הא אמר תנו אמנם רש"י הורה לן כוונת הש"ס דבאמת האי לא יחזיר גם אבעל קאי והאי שאני אומר לא קאי כ"א דלא יחזיר לאשה ומוטב שהשמיט תכא האי שאני אומר א"וו דבא לדייק לן הא אמר תכו כה"ג מחזירין לבעל לתכו לה וא"כ קאי אתרווייי' דמחזירין לבעל

והחזירו לה משא"כ אי הוה דיוקא רק שכבר נתנו א"כ לא קאי רק אדידה ול"ש זה ללא יחזור דקאי אתרווייי':

והנה לפי פי' קו' הש"ס בגיטין שכ' שפיר קאמר ר"ז דלמא לאלתר דווקא וצ"ל לרבה משום דומיא דשטרי חליצה כתי' בתרא בתו' משא"כ להש"ס ב"מ לפימ"ש דעיקר הקו' דע"כ גט ודייתיקי ומתנות שוין א"כ כי היכי דהתם אין חילוק בין לאלתר ולזמן מרובה ה"ה בגט:

והנה ע"ד קו' תוס' יל"ד דמאי קאמרי דהדיוק אילו ידעי' שכבר נתן היינו מחזירין ולמה מחזירין דלמא פרע לה הכתובה והחזירה לו הגט וממנו כפל ואולי בזה מקרי ס"ס חדא שמא אין זה גיטה וגיטה בידו ולא יצטרך לפרוע לה וא"נ זה גיטה דלמא ממנה נפל ועדן לא פרע ול"ש בזה ד' השי"מ ב"מ דס"ס לא עדיף מרוב וגם ה"נ נימא דאין הולכין בממון אחר הרוב דהיינו לאפוקי ממונא אבל אנן השתא לאו אממונא דיינינן כ"א שמא יבא מזה הפסד ממון וכיון דהוה ס"ס אין לנו לחוש:

והנה בב"מ כ' תוס' עוד להוסיף ונמלך אורחא דמלתא היינו משום דהש"ס בב"מ קאמר בהדיא טעמא דנמלך והק' רש"א א"כ מאי מתרצו תוס' הרי כבר כ' דאורחא דמלתא תנן נמלך והי' נ' דכוונת תוס' בתי' דעכ"פ משום אורחא דמלתא לא הו"ל לתנא למנקט מילי דמייתי לידי טעותא דאיכא למידק הא אמר תנו נותנין ובזה מיושב ג"כ קו' תוס' לקמן לר"ז דמ' לי' אורחא דמלתא והק' רש"א דהו"ל לר"ז למימר ה"ט ולא למימר דלמא לאלתר אמנם כוונת תוס' מאחר דקו' רבה הי' משום אורחא דמלתא לא הו"ל לתנא למתנא לישרא דאיכא למטעי:

בדיוקי וע"ז קאמר ר"ז כיון דלאלתר מיהת א"ש דיוקא שוב לא חש למתני משום אורחא דמלתא כמלך:

ואמנם כ' כוונת תוס' דלפאו' מ"ש תוס' אורחא דמלתא ל"ש כ"א גבי גט דאם נמלך אינו מקפיד ומאבדו משא"כ בדייתקי מתנות ושוברין אם גם נמלך נזהר בו שלא ימצאנו המקבל מתנה וכיו"ב וע"כ כוונת תוס' דבאמת משום גיטין נקט נמלך וע"ז משני הש"ס כיון דבאינך י"ל נמלך לאשמעי' אמר תנו נותנין וע"ד שכ' לעיל דלא נימא בנתים נתנו לאחר ואורחא דמלתא לא שייך למה נימא דנקטא משום אורחא דמלתא דגט:

ומעתה א"ש ג"כ ד' תוס' בדר"ז דר"ז ה"ק דבאמת אתא לדיוקא לשאר שטרות דאמר תנן נותנין וכייל גט עמהם אלא דבגט לאלתר דווקא וכ"ת לאלתר פשיטא בגט באמת לא נקט נמלך כ"א משום אורחא דמלתא:

אמנם אי ק' הא ק' מאי כ' תוס' דנקט נמלך לאשמעי' משום דנמלך הרי אפי' ידעי' דלא נמלך גבי גט לא מהדרי' דמאן משוי לן שליח וכמו"ש לעיל וכ' כי התוס' נזהרו מזה במ"ש הא אם רוצה שיתנוהו לה וכוונתם וודאי האי נמלך יתירא לדיוקא אתי ומאחר דא"א לומר דהדיוק אם ידענו שלא נמלך דעכ"פ מאן משוי לן שליח ועכ"פ מיהא א"ל דאתי לדיוקא אם אמר תנו:

והנה גם לד' תוס' י"ל מדוע בשמעתין לא קאמר הש"ס טעמא דנמלך ובב"מ אמרוה וכ' דתוס' כ' לקמן בדיבור זה דהא דדייק רבה לזמן מרובה י"ל דמנמלך גופי' דייק וי"ל ג"כ דמרישא דומיא דסיפא דייק והנה בשמעתין ד' הש"ס דמנמלך לחוד לא ידעי' אכתי זמן מרובה כ"א מדומיא דסיפא ולזה השמיט הש"ס כולא מלתא דטעמא דנמלך משום דאכתי יק' לזמן מרובה מנ"ל אמנם בב"מ ד' הש"ס דבאמת על' נמלך גופא דייק רבה לזמן מרובה ושפיר הביא הש"ס הך טעמא דנמלך:

והנה תי' ראשון שתי' תוס' דדיוקא דר"ז משום דאי לאלתר פשיטא והן הן ד' רש"י לקמן בשמעתין אלא שהתוס' הוסיפו ע"ד רש"י במ"פ רבה ור"ז ואמנם אין כוונת תוס' דר"ז ל"ק לי הא אמר תכו וכמו שנתקשה הרש"א מגמ' לקמן דקאמר ר"ז גופי' הא אמר תנו אלא כוונת תוס' דבמאי דס"ל לר"ז אורחא דמלתא לא סגי דאכתי וכי משום אורחא דמלתא לינקוט תנא מלתא דאיכא למטעי אמנם ר"ז ה"ק כיון דעכ"פ משכחת לה האמר תנו נותכין כגון לאלתר שוב מצי תנא דידן למנקט נמלך לאורחא דמלתא והנה רש"י כ' לקמן דמתני' ס"ל לר"ז אצטריך לגופא דלא יחזיר שאני אומר כ' כוונתו דלכאורה מאי קמ"ל מתני' א' לאו לדיוקא אתא וכי מהי"ת אם נמצא גט בשוק נחזירנו לאשה אמנם יש לחקור הנה רב אשי מוקי לקמן הא אמר תנו בסי' מובהק וא"כ מבואר דברישא כי לא אמר תנו אפי' נתנה האשה סי' מובהק ג"כ לא מהני וז"ש רש"י דמתני' גופא אצטריך דלא יחזיר משום שאני אומר כלומר משום שאנו מסופקים אם הוא גט שלו אפי' נתנה סי' מובהק לא יחזיר והטעם נ' דבשובר ומתנה וכיו"ב דתנן ג"כ לא יחזיר בסי' מובהק והענין דסי' לא מהני כ"א באבידה אשר לע"ע אין לה בעלים א"כ לולא מסתפינן מרמאי היינו אומרים כל הבא ואמר כי הוא שלו הוא שלו אלא משום רמאי בעי' סי' משא"כ שובר שטר מתנה דאתה בא להוציא ע"י חזרה זו ממון חבירך כגון זה אמרה תורה עפ"י שנים עדים יקום דבר ולא מהני אפי' סי' מובהק וכן לענין גט אם רק השליח נותן סי' בגט זה ובאמת עיקר הגירושין יהי' עפ"י שנים עדים סמכי' אשליח בסי' מובהק משא"כ אם האשה נותנת סי' בגט וע"י סי' זה באת להוציא עצמה מתחת בעלה שוב אמרי' אין דבר שבערוה פחות משנים:

ובדברינו מיושב למה לא מק' הש"ס גם ארב אשי סי' מובהק מאי למימרא אמנם הא גופא קמ"ל דווקא אמר הבעל תנו עכשו משא"כ אם האשה נתנה סי' מובהק לא מהני להתירה:

ואמנם רש"י בב"מ נאיד מתי' זה משום דמ' לי' א"כ ר"ז נחית לד' רב אשי דמתני' מיירי בסי' מובהק ולמה לא תי' כרב אשי:

ואמנם תי' רש"י בב"מ ג' להסביר קצת דאדמחלק תנא בין בעל מודה לאינו מודה ליפלוג בבעל מודה גופא בין לאלתר לזמן מרובה:

והנה על תי' שני בתוס' דקו' רבה הי' מדומיא דסיפא ק' עיקר חסר מן הספר היכא רמיז לן הש"ס בדבר הזה אמנם התוס' כוונו למ"ש לקמן דלהכי לא משני רבה כאן הוחזקו כאן לא הוחזקו משום דזה כבר ידעי' מסיפא דכל מעשה ב"ד וא"כ באמת כבר ידע רבה לתרוצי הני משניות די"ל הך דב"מ בלא הוחזקו אלא דבא לאשמעי' דין חדש דהוחזקו לחוד ג"כ כשר וא"כ ע"כ כבר סמיך רבה אסיפא ושפיר כ' תוס' דרבה מסיפא דייק:

ואמנם במ"ש תוס' דר"ז מבריי' הוא דדייק דלאלתר פשיטא הק' בגליון בב"מ דלמא קמ"ל דלא חיישי' דגט אחר מוקדם הוא ותי' ע"ש והק' רש"ל אכתי אמאי כ' תוס' אין הבעל מודה אמאי יחזיר דל"ש תי' הגליון ותי' רש"ל משום דבאמת לק"מ דהרי יאמרו לקוחות אייתי ראי' וק' דלמא הך בריי' כמ"ד אין לבעל פי' משעת חתימה ולמה למ"ד זה יאמרו לקוחות אייתי ראי' ושפיר אמרי' אין הבעל מודה לא יחזיר וצ"ל כיון דאין הטעם משום דאין הבעל מודה כ"א משום דלא ידעי' אי הוא ההוא גיטא ואיכא למיחש משום לקוחות לא הו"ל לתנא למימר אין הבעל מודה לא יחזיר: ואפשר דמה"ט שבקו תוס' בב"מ ההוא תי' עד לבתר דתי' ר"י וכ"ז ס"ל אין לבעל פירות משעת חתימה למימר דאפי' הכי א"ש קו' ר"ז וכמו"ש: אמנם באמת כ' טעם אחר למה הציעו תוס' בב"מ שם קו' מוליחוש בין הכי ב' תי' דיל"ד מאי ענין קו' זו על הא דאמר רבה הא אמר תנו נותנין שציינו כאן תוס' קו' זו שייכא על הש"ס בב"מ דמק' אברייתא וליחוש למה לא מק' אמתני' ותו דלמא רבה כבר ידע תי' הש"ס שם אמנם עיקר קו' תו' דלמ"ש דרבה דייק לזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא דלמא לעולם לאלתר וקמ"ל תי' הש"ס דל"ש וליחוש וא"כ עיקר קו' תוס' אההיא תי' וכמו שהציעו דברים במס' ב"מ וע"ז תי' מה שתי' ואמנם מאחר דאברי' מק' הש"ס ב"מ הך קו' א"כ ק' מאי דייק ר"ז:

והנה תי' תוס' לא שייך לרש"י שפי' לקמן הבעל מודה שאומר ליתנו לה א"כ גם מבריי' ל"ק וליחוש ומאי מק' הש"ס ונ' דהנה ד' רש"י דאס"ד שאומר נתתי דלמא משו"ה מהימן:

וכמ"ד פלגי' דיבורי' וצ"ל דקו' ע"ז מאן פלג לן אי האומר תנו לא יחזיר לפלוג וליתני בבעל מודה גופי' א"וו דבכה"ג שהבעל מודה יחזיר והיינו דמייתי ר"ז סיפא ג"כ אף דעי"כ הוצרך לחזור ולשנות הא בזמן שהבעל מודה מיהת יחזיר משום דעיקר קו' ר"ז הי' מסיפא כלומר לפלוג וליתני ברישא גופא ומכ"ש דא"ש אי גם הקו' דלזמן מרובה דהכי דייק וכד' רש"י בב"מ נמצא עכ"פ משום ליפלוג וליתני הוא דמק' ר"ז ואס"ד דדווקא באומר ליתנו מחזירין הא דאומר נתתי אין מחזירין משום דבריי חיישי ללקוחות יק' שוב לפלוג ולתני בד"א אומר לתנו והיינו קו' הש"ס בב"מ וליחוש כלומר לכ"ז אכתי ק' ולחוש וכ"ת לר"ז דווקא באומר ליתנו ק' שוב ליפלוג וליתני:

רש"י שי"מ ומעוברי' ושבים נפל והנה הק' הרשב"א לקמן א"כ למה לאלתר מחזירי' אכתי מעוברי ושבים מזמן קודם נפל ועיי"ש ונ' לבאר בס"ד דהעיקר דלאלתר לא חיישי' משום גטו של זה היכן הלך אמנם אם כבר עברה שיירא אמרי' דלמא השיירא לקחתו ולי"א אפילו בעבר אדם וז"נ ד' רש"י שכ' ותשרה ותחנה כלומר דר"נ ס"ל דרך עברה בעלמא לא אמרי' שלקחה השיירא לגט זה ודווקא אם חכתה ור"נ היינו י"א אלא דלר"נ בעי' שיירא דווקא ובאדם א' לא תלי' ולי"א אפי' בא' אבל שהה בעי' ורשב"א חייש בחד ואפי' עבר ואמנם ד' תוס' דהא לא מסתבר דנימא דגט מקדם מונח כאן כיון דשי"ו וודאי כבר לקחוהו כ"א אם השיירא סעדה כאן די"ל גט שלו לקחו וגט זה כסל מידם הוא דחיישי' ודווקא לנפילה דשיירא חיישי' אבל לנפילה דחד לא ורשב"א וי"א גם לנפילה דחד חיישי אלא דלי"א דווקא אם שהה:

ועתה נבא בע"ה לבאר ד' הרמב"ם והרי"ף דמחלקי בין שי"מ להוחזקו דהנה כבר עוררנו דלר"מ דאמר שתעבור שיירא והיינו לפי ד' תוס' משום דאמרי' עכשו נאבד ולא אמרי' דמקדמת דנא מונח כאן דכיון דשי"מ וודאי כבר נטלוהו וא"כ במקום שאין שי"מ רק הוחזקו ל"ש למימר זה ושפיר י"ל דמקדמת דינא מונח כאן אלא שיקש' גט זה להיכן הלך אבל אם עבר או שהה אדם שם שפיר י"ל דגט של זה נטלו העובר ועד"ז י"ל דר"נ היינו י"א אלא דר"נ מיירי בשי"מ דאין לחוש למקדם כ"א מהשתא ובעי' שיירא ותשרה וי"א מיירי בהוחזקו ואין שי"מ וסגי בשהה אדם א' דאמרי' של זה נטלו ומעתה ד' הרמב"ם והרי"ף דגם מ"ד שהה ומ"ד עבר מר אמר חדא ומר אמר חדא ול"פ מ"ד שהה מיירי במקום שהשי"מ דאין לחוש רק שמא נפל עכשו ולזה בעינן שהה דווקא דבעבר אין דרך לאבד מה שת"י העובר ומ"ד עבר מיירי בהוחזקו ואין שי"מ א"כ שפיר י"ל דגט זה מקדמת דנא הוא וגט של זה העובר נטלו וא"כ פליגי מ"מ מסתבר לחלק כה"ג:

תוס' ד"ה כאן במקום שהשי"מ הנה תי' לא יספיק כ"א לרבה אבל לר"ז ללי"ק הדרא קו' לדוכתא וסבור הייתי לומר דר"ז בלי"ק ל' בשוק דתניא בבריי' קדייק אא"ב דתנא מראה מקום ידוע י"ל דבא להורות שהמקום גורם משום דאין שי"מ משא"כ אי מיירי שלא הוחזקו שי"מ מ"ש שוק דנקט ולא תנא סתמא המוציא גט אשה כדתנן במתני' מצא גיטי נשים:

ועד"ז י"ל גם לרבה דדייק דומיא דדייתקי ומתנה תנן ובשלמא אי מתני' במקום שאין שי"מ שפיר תנא להו בחד בבא משא"כ אי טעמא דמתני' משום לא הוחזקו הרי בדייתקי ומתנה אפי' הוחזקו אמר תנו נותנין:

אמנם נ' לתרץ בד"א דכ"כ דרש"י רמז לן דלא יחזיר דמתני' קאי גם אבעל ולפי"ז ק' ל' שאני אומר דבבעל הטעם כמו"ש רש"י לקמן דדלמא עדן לא פרע לה כתובתה ומה ענין שאני אומר לכאן אמנם אי מתני' מיירי בהוחזקו ואין שי"מ א"כ ק' למה אמר תנו נותנין דלמא לא הוא כ' כלל וצ"ל כתי' תוס' לקמן דלא משקר והתינח אם אומר תנו דלא חשיד לקלקלה משא"כ אם אומר שיחזירוהו לו כי הוא נמלך לא מהימני' דכשם שהוא נמלך דלמא גם יב"ש האחר כ' ונמלך ושפיר מוקי רבה בהוחזקו דווקא דבשי"מ ולא הוחזקו הוה מהדרי' לי' אם לא מטעם אחר וכמו"ש רש"י דדלמא לא פרע כתובתה וזה לא תנן במתני' והנה גם ר"ז מודה דדיוקא דמתני' אמר תנו נותנין אלא דדלמא לאלתר אמנם מבריי' דייק שפיר דאי גם בריי' מיירי לאלתר א"כ היינו מתני' אמנם התינח אי בריי' דומיא דמתני' דהיינו הוחזקו ואין שי"מ משא"כ א' בריי' בשי"מ ומתני' בהוחזקו ק' דלמא גם בריי' לאלתר מיירי ובריי' שי"מ אתא לאשמעי' א"וו בריי' כ"כ בהוחזקו ואין שי"מ מיירי:

תוס' באו"ד דידעי' עי' רש"א וכוונת תוס' דלרבה אין הכרח לומר דמהימני' לי' שאינו משקר:

רש"י ד"ה בי דינא דר"ה והנה כאן כ' רש"י ולא הוחזקו מ' דלא ידעי' אם הוחזקו ודקאמר ר"ה חיישי' לשני שוירי ד' רש"י דמסתבר טפי לחוש לשוירי אחרת מלחוש שיש כאן עוד יב"ש שזה יהי' לו קול אבל בב"מ כ' רש"י כמו"ש תוס' שהיו יודעים שאין שם יב"ש כ' ד' רש"י דהנה בב"מ פי' רש"י שנפל מן השליח וא"כ גט זה עדן לא ניתן וכיון דשלא במקומו נמצא מהי"ת כסמוך ונאמר דלא הוחזקו דלמא באמת הוחזקו ע"כ פי' רש"י שהיו יודעין שאין שם יב"ש משא"כ בשמעתין לא פי' רש"י שמהשליח נפל כ"א גט זה כבר ניתן מדכ' בו הנפק ואי הוחזקו שם ב' יב"ש הרי אין מגרשין אלא זה בפני זה ושוב ליכא למיחש וכ"ת הרי גם בשמעתין כ' רש"י ונפל מזה והוא תובעו והו"ל לרש"י לפ' ונפל

ממנה והיא תובעתו כ' ד' רש"י דמתני' מיירי דהשליח קבלה אבדו ומ"מ לאחר גירושין משום דבעל לא מקיים גיטא ומקיימו משום שרוצה למוסרו לידה לראי' משא"כ אם היא בעצמה כבר קבלה הגט גירושין קלא אי לי' ולמה לה הקיום בב"ד של ר"ה אמכם בב"מ לא ניחא לרש"י לס' כן דמיירי בש"ק דווקא וגם לא ניחא לי' כד' תוס' דמשום דאינו יכול לבטל שלא בפני השליח לא חיישי' לנמלך דהרי עכ"פ בטלו מבוטל ואמנם אם השליח כ' עליו הנפק אמרי' אי לאו דידע לי' בבעל שלא יעבור על ד' חכמי' לבטל שלא בפני השליח לא הוה מקיים לי' ומסולק קו' תוס' מד' רש"י ב"מ שם:

ועד"ז כבוא בס"ד ליישב קו' רשב"א כיון דהוחזקו לא מהני לרבה דלנפילה דחד לא חיישי' וגם שי"מ לחוד לא מהני ומאי אהני לן תרוויי' כהדדי ואמנם אין הטעם בהוחזקו משום נפילה דחד כ"א אמרי' אלו כ' גם האחר גט הי' לו קול דמלתא דמתעבדא באפי בי תלתא סופר ועדים אי' לי' קלא אמנם אכתי דלמא במקום אחר כ' אלא אם אין שי"מ לא חיישי' לה משא"כ אי שי"מ שפיר חיישי' כיון דהוחזקו:

והנה הבי"ש סי' קל"ב ה"ק אד' כמ"א סוף הסי' שם שכ' דבנכתב שם העיר בגט לשני שוירי לא חיישי' דהיינו דווקא לרבה אבל למאי דקיי"ל כר"ז ע"כ חיישי' דאל"כ האיך פשיט הש"ס מהא דלא חייש רבה לב' שוירי דבעי' הוחזקו וכ' דהש"ס ממתני' דפשיט מינה רבה דייק דתנן כל מעב"ד ה"ז יחזיר וק' הרי לכה"פ בעי' בדיקה אי הוחזקו ב' יב"ש אלא וודאי מדתנן סתמא יחזיר ש"מ דמתני' במקום שאין שי"מ וא"כ גם ב' שוירי לא ידעי' שם כיון דמיירי מאבראי אלא ש"מ אפי' הוחזקו בעיר א' לא חייש רבה ויש לכוין דברים אלו בד' רש"י שכ' ד"ה בי דינא דר"ה ש"מ משום דלא הוחזקו שני יוסף הוא דלשני שיורי לא חיישי' כוונת רש"י ג"כ אלמלא לרבה בלא הוחזקו אי שי"מ חייש לא הי' יכול לדייק ממתני' דלב' שוירי לא חיישי' דהוה מוקי ע"כ מתני' באין שי"מ:

אלא שהד"מ כ' וכן מוכח פ' כל הגט וזה ק' לכאורה ונ' כוונתו דהש"ס קאמר והוא שהוחזקו שני יב"ש בעיר א' ומאי בעי הש"ס במה שאמר בעיר א' והוא שהוחזקו ב' יב"ש הול"ל אלא משום לאשמועי' דאהא הוא דפליג ר"ז וס"ל דאפי' לא הוחזקו כיון דשי"מ בדקי' אבל בדקו ולא מצאו יב"ש אחר לב' שוירי לא חיישי':

רש"י ד"ה מודה שאומר לתנו לה כ"כ דעתנו בד' רש"י אלו ופליג רש"י אד' תוס' אמנם לע"ע כ' דרש"י ג"כ מודה שנ"ל כבר נתתי לה אלא דרש"י הרי כ' לקמן בשמעתין דגיטין דר"ז דייק למזמן מרובה דאי לאלתר פשיטא דהרי ע"כ ראינו והק' בגליון ב"מ שם דלמא קמ"ל דהיינו האי דנפל ולא חיישי' שמא תטרוף לקוחות שלא כדין ותי' כיון דהוא מודה ודאי יודע שהוא הגט שנאבד ממנו אמנם התינח אם אומר ג"כ ליתנו לה משא"כ אם

אומר רק שכבר גירשה באמת לא נוכל להחזיר לה מטעם קו' הגליון וכ' דמשו"ה לא כ' רש"י כן בב"מ דהתם מפ' רש"י ד' ר"ז באופן אחר ולא נחתי' לקו' הגליון כלל:
ויש להביא ראי' דגם ד' רש"י ע"כ כן דקתני סיפא אין הבעל מודה לא יחזיר ובשלמא אי בעל מודה היינו נתתי לה א"כ אין בעל מודה היינו שלא נתתי לה אבל שלו הוא וס"ד דיחזיר לו קמ"ל דלא יחזיר גם לו משא"כ אי בעל מודה שאומר ליתנו לה ועדן לא נתן א"כ אין הבעל מודה שלא כ' כלל ומהי"ת יחזיר לו ומאי קמ"ל דלא יחזיר לבעל אלוו מודה שאומר נתתי וכמו"ש:
רש"י באו"ד יביא ע"מ יל"ד למה לו להביא ע"מ דיו אם היא תבוא הוא יוציא הגט וכ' דכוונת רש"י דאם ימתין עד שהיא תבוא היא בודאי תבוא לאותו ב"ד שאמר לפני' לא גרשתי' והו"ל כאומר לא לויתי וממילא אמר לא פרעתי ולא מהכי לי' הגט לפוטרו מכתובה אבל היא תביא ע"מ לב"ד אחר ושם יפטרוהו מכתובתה, ולא רצה לפ' שיפטור עצמו ממזונות ע"י שיוצא הגט מת"י דא"כ כל בעל יכול לעשות כן שהרי כותבין גט לאיש אע"פי שאין אשתו עמו א"וו דאין ראי' מזה:
תוס' ד"ה בזמן שהבעל מודה בסו"ד ולא חיישי' שמא מאחר כפל אפי' לזמן מרובה כ' כוונת דברי' ע"ד שכ' לעיל דר"ז דייק לזמן מרובה דלאלתר לא משכחת לה דא"כ ראינו הגט בידה ופשיטא אע"כ שהוא לזמן מרובה וא"כ הא בזמן שהבעל מודה היינו שאמר שיגרשוה עכשו וכמו"ש וממילא מהא דדייק ר"ז דמיירי לזמן מרובה היינו משום דלא ראינו בידה מוכח ג"כ דעכשו מגרש לה דלמפרע הרי לא מהימן:
אע"ג דלא הוחזקו וכ' הרא"ש דמכ"ש הוחזקו ואין שי"מ כ' כוונתו משום סברת הרמ"בן דבש"ימ ולא הוחזקו הרי שייך כאן נמצא משא"כ בהוחזקי' נהי דכאן נמצא מ"מ דלמא מיב"ש אחר כפל, אמנם הרש"בא הביאו הלח"מ הק' ע"ד הרא"ש למה לא מוקי ר"ז אפכא כאן בהוחזקו וכ' דר"ז אמתני' דהמביא גט קאי ובשלמ' אי מתני' בשי"מ היינו דקתני המביא שאבדו בדרך וסתם דרך שי"מ משא"כ אי מתני' באין שי"מ הו"ל למתני גט שנאבד המביא ל"ל אלא בשי"מ מתניי' אמכם על התנא גופא ק' מ"ש דנקט שי"מ לינקוט הוחזקו וע"ז משני הרא"ש דשי"מ הוה רבותא טפי מהוחזקו:
מתני' אלימא לי' ע' רש"י בב"מ כוונת דבריו דלהכי לא קאמר הש"ס מתני' עדיפא לי' לשנויי משום דלענין שינויא אין עיקר החילוק בין מתני' לברייי' כ"א לענין הקו' דל"ד אי קשיא מתני' ואי קשיא ברייי' וכמו"ש שם רש"י בביאור:
והנה בשמעתין תי' רש"י ע"ד שתי' תוס' דובריי' יק' לאלתר פשיטא ובב"מ תי' רש"י דמבריי' ק' לפלוג בדידי' בבעל מודה נ' דהנה תוס' הקשו הרי לאלתר לא הוה פשיטא

דאשמעי' דלא אמרי' שמא וכו' ותי' תוס' בב"מ שם דר"ז ס"ל כמ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה והנה מדלא מק' בגיטין באמת הך קו' אבריי' דר"ז כדמק' בב"מ ש"מ פשיטא להש"ס דר"ז ס"ל כמ"ד אין לבעל פירות משעת חתימה ושפיר פ' רש"י דקו' ר"ז אי לאלתר פשיטא אבל בב"מ דפריך הש"ס הכי הך קו לא ניחא לרש"י לפ' משום קו' תוס' ומפ' משום לפלוג ולתני:

אלא מה דמיאן רש"י בשמעתין וכן תוס' התי' של רש"י בב"מ נ' דהא תלי' בד' הרא"ש דוודאי אי לר"ז שי"מ הוא דלא מחזירין אבל הוחזקו מחזירין א"כ ל"ש למסרך גם עתה לפלוג וליתני בין שי"מ בין אינן מצויי דבריי' באין מצויים מיירי וכמו"ש לעיל דלהכי נקט בשוק וא"ש האי תי' משא"כ אי ס"ל לר"ז דאפי' באין מצויי' בעי' ג"כ לא הוחזקו א"כ גם השתא יק' לפלוג בבעל מודה בין הוחזקו ללא הוחזקו ונ' דרש"י ותו' נסתפקו בענין זה ולזה השמיטו תוס' לגמרי האי תי' ורש"י בגיטין מיהת דאיכא תי' אחרינא משבק להאי תי':

מעולם לא חתמנו כ' רש"י לא מתני' קשיא ולא ברייתי' נ' דרש"י כ' זה להצעה למ"ש. בתר הכי שאומרי' העדים דליב"ש זה חתמו והיינו דד' רש"י דלא כד' תוס' כ"א דבעל אינו נאמן דלמא משקר ואמנם רש"א הק' לימא דמיירי דידעי' שמזה כפל ותי' תינח אמתני' אבל אבריי כבר דחו תוס' לעיל דל"ש ידעי' שמזה כפל וז"ש רש"י כיון דר' ירמי' גם בריי' בא לתרץ ול"ש ידעי' שמזה נפל ע"כ מיירי שאומרי' של יוב"ש זה:

ואמנם פלוגתת רש"י ותוס' נ' בפלוגתיי' בפי' דמתני' דתוס' מפ' אם מכירו קאי שמכיר החפיסה ורש"י מפ' שמכיר הגט דהנה חזי' לרש"י דאם השליח מכיר הגט מהדרי' לי' מטעם מיגו ואס"ד כד' תוס' דחיישי' שאומר רק שמכיר ובאמת איכו מכיר ומה מגו שייך בגוונא דא"ל דלבו אונסו אלא ש"מ דאין זה סברא וכיון דמ"מ בעי' מגו דווקא ש"מ דבעל לא מהימן מידי אמנם תוס' לטעמיי' דמפ' מכירו אחפיסה ובחפיסה וודאי יודע אם היא שלו ומשו"ה נאמן במגו:

רבב"ח כ' רש"י בגיטין ובב"מ שליח היה נ' דק' ליה לרש"י למה א"ל תרוויי' אי סי' אי טביעת עינא וכמ"ש אמנם רבב"ח שליח הי' ומס' לי' פי' דמתני' אי הפי' כרש"י במה"ק: וכהרמב"ם דבעי' סי' בתפיסה או בגט ומתני' נקט רבותא אפי' בחפיסה מהני סי' ולא חיישי' לשאלה וגם טב"ע בגט בעי' או דלמא או או קתני אלא דבמתני' בע"ה בעי' מגו ובצורבא מרבנן לא בעי' מגו דלא משקר והיינו דאמר להו אי סי' אי טב"ע ע אם אתם מפ' מתני' דבעי' תרוויי' הכא איכא תרוויי' ואי בחדא גם בדידי סגי בחדא:

וכ' רש"י דס"ל סי' דאוריי' מוכן תעשה לשמלתו כ' כוונתו דאי מדרוש אחיך דרשיהו אם הוא רמאי א"כ י"ל בסי' ג"כ דווקא צורבא מרבנן מהדרי' כמו"ש בטב"ע אלא ש"מ דמשמלתו ילפי' ול"ש לחלק:

צורבא מרבנן כ' רש"י תרתי דידע בט"ע ולא משני בדבורי' הנה לא משני בדבורי' הוא העיקר וכן בב"מ לא כ' רש"י כ"א לא משני בדבורי' ור"ל בזה דאס"ד דהטעם דלא מהימן ע"ה משום דאמר בדדמי א"כ גם במגו לא להימן א"וו דלא מהימן משום דלמא משקר וכיון דאי' לי' מגו לא משקר אמכם הוסיף רש"י כאן דידע בטב"ע ר"ל דל"ת אי איכא סי' וטב"ע עדיף וגם ע"ה ליהימן לא היא אדרבא היכא דאיכא סי' גרע דאסי' קסמיך וקאמר דאי' לי' טב"ע משא"כ צורבא מרבנן יודע מה הוא ס' ומה הוא טב"ע ואולי כוונת רש"י ליישב קו' הרמב"ן למה בד"נ פלני' קטל נאמן ע"ה בטב"ע דהתם לא שייך אסי' קסמיך דאין דרך לסמוך בבני אדם אסי' משא"כ הכא בגט דלמא אי' לי' סי' וקרי לסי' טב"ע:

יבמות פ' האשה בתרא יצחק ריש גלותא דקדק הרמב"ן בחי' למה הציע הש"ס הך סוגי' באמצע סוגי' דשמא פינן ועל תי' הרמב"ן יש קצת לדקדק שאני התם דטוען הנפקד ברי ונ' דאביי ורבא תרוויי' ס"ל דחיישי' שמא פינן ואפלגו בטעמא אביי ס"ל נהי דחשש רחוק שנימא שפינן ובמקרה באו שמנה כחשבון הזה מ"מ מקמי דנוציא ממון מיד הנפקד אפילו בחשש שמא פינן מוקמי' ממונא אחזקתו וא"כ ה"ה הכא נהי דתרי יצחק חשש רחוק הוה מ"מ שלא להוציא א"א מחזקתה אמרינן חיישי' לתרי יצחק ורבא ס"ל התם בפינן עיקר הטעם משום הנפקד טוען ברי וזה ל"ש כאן:

ועד"ז יש ליישב קצת קו' רש"י ותוס' גבי הא דמייתי רבא ראי' משטרי דנאנו בר חבי הרי לא ילפי' איסורא מ' ממונא ולמ"ש עיקר פלוגתיי' בממון תלי' ומייתי רבא מהתם דעיקר הטעם בפינן משום ברי הוא דאי משום חזקה למה מפיק רבה בר אבוה זוזי בהכי שטרי:

יצחק ריש גלותא וכו' ל' הש"ס א' לכאורה דבקורטבא היה ידוע דיצחק ריש גלותא הלך משם לאספמיא אלא הא דשכיב הודיעו להם וכ"כ ד' תוס' בשמעתין שכ' דמיירי בשכיחי שיירתא פי' דכיון דידעי' דיצחק זה הלך לשם אי לא שכיחי שיירתא לא הוה תליא באחר שהלך עוד ולפי"ז פליגי אביי ורבא בפלוגתא דרבה ור"ז ורבא כרבה וז"ש דבשכיחי שיירתא והוחזקו גם רבא מודה ודקדק רש"י דלמא לרבא כולא מלתא בהוחזקו תלי' אמכם כוונת תוס' דוודאי אין סברא דרבא ד' שלישות דבשי"מ כרבה ובהוחזקו כר"ז:

אמנם בב"מ דעתם דבין אביי בין רבא כר"ז ס"ל אלא דהתם לא הוה ידעי' כלל אם הלך מעולם האי יצחק ריש גלותא מקורטבא לאספמיא כ"א משם צוו כן והדברים הנאמרי' הן הדברים שאמרה אשתו בפני ב"ד להתירה וכששאלו אותה מנא ידעי' השיבה שכן

נאמר לה מאספמיא ורבא ס"ל דדוקא בשי"מ ועבר אדם שם הוא דמחמיר ר"ז למיחש אף דלא הוחזקה דהדבר תמוה כיון שעבר שם אדם למה לא נטל גט זה א"וו באמת נטלו והאי הוא דארכס ליה משא"כ היכא דליכא למתלי במידי שפיר אמרי' דלא חיישי' בלא הוחזקו ובתי' שני שם בב"מ ד' תוס' דאביי ורבא תרוויי' כרבה ס"ל אלא דאביי ס"ל הא דלא חייש רבה בשי"מ לחוד משום דידעי' שמזה כפל משא"כ בתרי יצחק ורבא לא מחלק כ"א ס"ל דבעי' תרתי לריעותא וד' הרמב"ם כ' כתי' ראשון בב"מ ולהכי שינה לשון הש"ס והביא רק עדים שאמרו ב"ד פלוני צוה עלינו כשנגיע למקום פלוני נודיע שזה מת כלומר שבאותו מקום אין יודעים מאומה רק מה שנודעו עפ"י עדים הללו ואף דפסק הרמב"ם כר"ז ס"ל כמו"ש דדוקא התם משוה דעבר אדם הוא דחיישי' והכא ל"ש כן:

ההוא גיטא דאשתכח בנהרדעא כ' רש"י והאשה תובעתו כוונת רש"י דלכאורה ליחוש לנמלך ולא נתנו א"וו מקויים הי' וא"כ הבעל והשליח לא תבעי כ"א האשה היתה תובעת: בצד קלוניא כ' רש"י שם העיר לאפוקי מרמב"ן שפי' כי רחוב בנהרדעא הוה שמי' קלוניא וק' לרש"י על פי' זה א"כ למה לאביי תבדוק נהרדעא כולא דלמאי הל' כ' זה בגט כ"א לסימן אשר בצד זה דר המגרש א"כ למ ה בדקו כל נהרדעא:

ולד' רש"י א"ש לאביי קו' רבא יבדוק כל העולם כי גט זה הובא לנהרדעא והגט לא אכתב בנהרדעא מי הביאו לכאן א"וו מאותה האשה שיושבת בנהרדעא נפל ורבא מ"מ קאמר דלמא גם האשה הזאת היתה יושבת עד עתה בנהרדעא ועכשיו הלכה לה ומ"מ אין זו קו' כ"כ לאביי מכ"ש לפי' רש"י דהגט לא נכתב בנהרדעא דאם נכתב שם וודאי אין תועה שהובא לב"ד לקיימו: ואמנם מה שלא פי' רש"י קו' רבא דחיישי' לב' שווירו נ' ראי' מזה לד' רמ"א דאין זה קו' דדלמא ר"י נשיאה לב' יב"ש חייש לב' שווירי לא חייש:

תוס' ד"ה אמר רבא כ' דקו' דווקא לפי סברתם בשמעתין דרבא כרבה ואביי כר"ז משא"כ לד' תוס' בב"מ הנ"ל אין ראי' מרבה דגה אביי כוותי' ס"ל, א"כ גם רבא כר"ז ס"ל:

תוס' ד"ה לנפילה י"ל דדווקא התם חייש אביי לנפילה דהו"ל נפילה דרבי' דכל דמשכח לי' מגבי בי' אי אין צריך להביא ראי' משא"כ השתא דאי משכחי' אחר צריך להביא ראי' אלא דאי משכח לי' האי יב"ש כיון דידע דאיכא באתרא עוד יב"ש מזהר זהיר ביה: ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ע' ברמב"ן ואולי מסורא עד נהרדעא הוו שי"מ משום דבני ישיבה הלכו מישיבה זו לזו:

סוגי' דנודרת גיטין פ' השולח נדרי' פ' ר"א תחלת החורף תרל"ג: ה"ה פי"ז מה' אישות כ' על מ"ש הרמב"ם במקדיש נכסיו דהל' כר"א כ"מ בגמ' שם וכ' הלח"מ כוונתו מהא דאמרי' הקדש תנן וצ"ע כיון דעכ"פ הרמב"ם פסק כר"י דהקדש איתא בשאלה היאיך

פסק כר"א וי"ל דק' ליה להרמב"ם קו' תוס' למה קאמר ר"פ בשכו"מ דווקא אין אדם עושה קנוני' א"וו לא קיי"ל בהה:
כר"י משום דלא סמכי' אהא דלא שביק היתירא ובסוגי' דפרוזבל פליגי בה תנאי וגם שם פסק הרמב"ם דלא סמכי' כ"א מן הסכנה ואילך וכן בארנו שם בסוגי' דפרוזבל עיי"ש:
ונ' עוד ה"ה דהרמב"ם ס"ל ידור עד"ר ובס' ט"ז גבי נודרת ליתומים שתק ה"ה ויש ראי' מכאן לד' המג"א קכ"ז דהתם כיון דנודרת אם נהניתי מכתובתי סגי אם תפרט הנדר משא"כ הכא דמי לכהן הנודר דכ' הרמב"ם בפי' דבעי' עד"ר:
אמנם הרמב"ם בפי' המשנה לא הזכיר עד"ר כ"א בכהן ולא במס' ערכין גבי מקדיש ולא בב"ב גבי ערב וצ"ע:
נדרים פ' י"א המודר הנאה מחבירו וכו' כ"כ הרא"ש בפי' דל' זה מ' כפשוטו שנדר ממנו הכאה וק' א"כ מאי ראי' מייתי ממשה ויתרו וצ"ל דהש"ס כלומר רנב"י דמפ' הכי ס"ל טעמא משום חשד וא"כ שפיר ילפי' מודר הנאה ג"כ:
אלא דמ"מ ק' למאי הל' נקט תנא מודר הנאה דווקא וכ' דהנה ד' ר"ת דלדבר מצוה מתירין שלא בפניו וק' א"כ אמאי הוצרך משה לשוב למדין הלא גאולת ישראל אין מצוה גדולה מזו וז"נ כוונת התנא דאפי' מודר הנאה מחבירו דוודאי מצוה להתיר לעשות שלום בין איש לחבירו אעפ"כ צריך בפניו דווקא ומ"ז מייתי ראי' ממשה שהי' דבר מצוה התרת נדרו ואעפי"כ הוצרך לחזור למצרים ובזה א"ש דאף דהוצרך להביא קרא דצדקי' מ"מ לא יליף מני' להא מלתא משום דמהתם אכתי לא ידעי' דאפי' לדבר מצוה אין מתירין:
ואמנם אי ק' לי הא ק' לי אי טעמא משום חשד ל"ל קרא הא מן התורה מנביאים ומכתובים דצריך לצאת ידי הבריות אשר ע"כ כ' לי דאפי' אי טעמא משום חשד לא מהכי שיודיע לחבירו וכמ"ש הר"ן כ"א צריך להיות בפניו דווקא וכמבואר בל' הרמב"ם פ"ו משבועות דאף שהביא טעמא דחשדא בכל זאת כ' דבפניו צריך שיתירנו והטעם מאחר דההיא גברא ידע בטיב הנדר ועל מה נדר ידע ג"כ אם הפתח פתח ואם יתירו לו שלא בפניו יוציא לעז ויאמר אילו הייתי שם לא היו מתירין לו והיינו דיליף ממשה דהוה סגי ג"כ להודיע ליתרו והש"י צוה עליו שילך בעצמו למדין וע"כ בפניו ממש בעי' וא"כ מצדקי אין ראי' דהתם אפי' הודעה לא הוה דהוה מתירא מנ"נ:
ואמנם הרמב"ם לפי' מה שביאר הכ"מ דבריו כ' דהוה ק לי' ג"כ הך ברייתא לאו רישא סיפא מתחיל במודר הנאה ומייתי ראי' ממשה ויתרו א"וו הך ברייי' לאו משום חשדא מיירי דלחשדא ל"צ קרא וכמ"ש והך ברייי' מיירי שחבירו הדירו דהיינו שענה אמן או נדר על פיו וע"ז מייתי שהשביעו יתרו והש"י צוה להתיר נדרו בפניו וכה"ג אפי' דיעבד

אינו מותר ואמנם אח"כ מייתי ד' הירושלמי דהיכא דשייך חשדא כל כדר לא יתירו אלא בפניו אבל היינו לכתחלה דווקא אבל לא ילפי' מקרא דמשה:

ועד"ז י"ל קו' מג"א קכ"ח ובי"ש צ"ו מ"ט בכהן הנושא נשים בעבירה פסק הרמב"ם דנודר עד"ר ובאלמנה כ' נודרת סתם ואמנם באלמנה היתומים מדירין אותה וא"כ בלא"ה אין מתירין לה אלא בפניו ואין לחוש דלמא אזלא לגבי חכם משא"כ בכהן דנודר מעצמו שפיר איכא למיחש דלמא אזיל לגבי חכם ולהכי בעי' עד"ר וכ"ת א"כ הדרא קו' תוס' לדוכתא דמ"פ הש"ס עליו דס"ה ליחוש דלמא אזלה לא היא דכל מ"ש היינו למסקנא דקיי"ל צריך לפרט הנדר א"כ ממילא יוודע דנדרה ליתומי' מאחר שנדרה הי' אם נהנתי מכתוב' משא"כ המק' דלא ידע מצריך לפרט שפיר מק' דלמא החכם לא ידע כלל דליתומי' נדרה:

וכ"ת א"ה גם בכהן ליכא למיחש דהרי צריך לפרט הנדר וכמו שהק' הברכת הזבח הביא דבריו המג"א קכ"ח כבר כ' המג"א לתרץ ועפי' ד' תוס' בערכין דא"צ לפרט הסיבה אלא שד' המג"א שם מגומגמי' וכמו שהק' עליו החמד משה ובמחה"ש טרח ליישב ולזאת כ' לבאר עפ"י דרכו אבל על תוכן אחר דהן אמת הש"ס דקאמר הניחא למ"ד צריך לפרט ה"ק אפי' למ"ד זה ק' אלא דיש לדחוק ולומר דגם הסבה צריך לפרט אבל למאי דמסיק אמימר אפי' למ"ד ברבי' י"ל הפרה עד"ר אין לו הפרה ק' מנ"ל לאמימר הא א"וו מתני' דנושא נשים בעבירה ק' לי' דלמא אזיל לגבי חכם וכ"ת צריך לפרט אמימר ס"ל דא"צ לפרט הסבה וא"כ מאי אהני לן דצריך לפרט אלא ש"מ למ"ד ברבי' י"ל הפרה עד"ר אין לו הפרה ואס"ד דבצריך לפרט לחוד סגי ק' מנ"ל לאמימר הא מלתא וא"כ גם אמימר דקיי"ל כוותי' ס"ל כסוגי' דערכין דא"צ לפרט הסיבה והן הן ד' הרמב"ם:

ובמ"ש יל"פ הש"ס בסוטה פ' אלו נאמרין דא"ל יוסף לפרעה אתשל כמי אשבועתך אע"ג דלא ניחא לך הענין דגם פרעה ידע דאין מתירין אלא בפניו אמנה סבר משום חשדא הוא וכיון שמת יעקב ליכא חשדא וא"ל יוסף לא היא כ"א הטעם משום שחבירו השביעו וא"כ צריך רשותו דווקא וכיון שמת מי יתן לו רשות ואמר לו לטעמיך דמשום חשדא א"כ לא בעי' דעתך ואתשיל כמי אשבעתך אע"ג דלא ניחא לך משא"כ אי טעמא משום שהשבעתנו אין לי רשות בלתי רשותך:

והנה יל"ד למ"ד א"צ לפרט הנדר מאי א"ל כ"ב לסנהדרי' מ"ט לא אמריתו לצדקי' כיון דא"צ לפרט מנא ידעי סנהדרין למי נשבע צדקי' וצ"ל לפי"ז דנהי דא"צ לפרט כיון דלחבירו אין מתירין שלא בפניו על החכם לחקור אם מעצמו נשבע אי השביעו חבירו ובזה מובני' ד' תוס' בגיטין כשהק' מסוג' דהכא סיימו דברי' ויליף לה ממשה וצדקי ומאי

בעי' תוס' בזה ואמנם כוונתם דלכאורה ל"ק קו' וכמ"ש לעיל דמאחר דהמק' סבר א"צ לפרט הנדר מנא ידע החכם למי כדר ואמנם מאחר דיליף הש"ס מצדקי' מוכח דאפי' למ"ד א"צ לפרט צריך לחקר אם מעצמו נדר אי אחר השביעו:

ובדברים אלו נתבארו לנו בע"ה ד' הר"ן בשמעתין התמוהי' שכ' ומ"מ מצי אמרה לחכם וכו' והגאון מהר"ם בחי' אנשי שם השיא ד' הר"ן לדרך רחוק שאין לו מובן אמכם כוונת הר"ן דלכאורה ק' מנ"ל להש"ס למידק דר"ה ס"ל צריך לפרט הנדר דלמא לעולם ס"ל א"צ לפרט אבל מ"מ צריך החכם לשאול אם לא נדר בפני אחרי' ואם תאמר לו אין אזי לא יתיר לה וע"ז ביארו ר"ל דיכולה לומר נדרתי בדבר שאי אפשר לחבירו לידע וא"כ ע"כ חכם שרי וע"כ טעמא דרב הונא משמם דקסבר צריך לפרט:

והנה בענין הי' מפני הבושה יש כאן ג' פי' לד' תוס' הואיל וביישו כשנדר וכ"כ הר"ן בגיטין אמנם בנדרים פי' הר"ן שיתבייש לשאול על נדרו והרא"ש פי' שיבוש מחבירו שיחשדהו שחילל נדרו ואמנם תוס' הביאו ראי' לפי' ממ"ש בירושלמי דהך פלוגתא תליי' באידך פלוגת' דצריך לפרט את החטא דלד' תוס':

א"ש אבל לרא"ש ור"ן מה ענין זה לזה ואולי באמת מה"ט חזר בו הר"ן בגיטין וכ"כ הב"י בשם תשו' הר"ן דלאחר שראה ד' תוס' חזר בו וכ' ד' הרא"ש דבאמת לא הביא הירושלמי כ"א דמ"ד התם צריך לפרט א"כ לא חייש לחשדא הכא ג"כ ע"כ לאו טעמא משום חשדא הוה כ"א משום בושה:

והא דלא מפ' הרא"ש כתוס' כ' משום דלדעת תוס' פליגי הני תרי מ"ד בפי' מודר הנאה מחבירו דלמ"ד חשדא מודר הנאה ל"ד ומ"ד מפני הבושה מודר הנאה דווקא וזה דוחק דתרווייהו אל' א' קאי ולהכי נאיד הרא"ש מפי' התוס':

והנה מה שסיים הרא"ש וטעמא דגמ' דידן עיקר וכו' כוונתו דלהירושלמי ע"כ מודר הנאה דווקא דהתם שייך מפני חשד ובושה פי' החילוק שבין בושה לחשד לד' הרא"ש דחשד היינו שיחשדנו שלא הניח להתיר נדרו ובושה היינו שיאמר עליו כי התיר נדרו בטענת שקר ונ"מ דמפני החשד א"צ כ"א להודיע לו שהתיר נדרו ומפני הבושה צריך שיודיע לו ההיתר וזה כוונת הרא"ש עי' בדבריו:

נחזור לדברינו דעכ"ח במודר הנאה מיירי ואמנם ש"ס דידן דמיירי ממשה וצדקי' אין ללמוד כלל למודר הנאה ותפסת מועט תפסת וממילא מסתבר ד' ר"ת דמסתברא טעמי' דהעיקר משום דנדר ע"ד חבירו ואף דלגבי יחיד אין אדם מבטל דעתו היכא דבשעת הנדר קיבל טובה ממנו גמר ומבטל:

והנה יל"ד מאחר דקרא ילפי' היכן מצינו בדאוריי' חילוק בין לכתחלה לדיעבד וצ"ל דלגמ' דידן עיקר טעמא כמ"ש תוס' משום חשד יחיד וודאי דאוריי' אלא דמ"מ דיעבד מופר וכ"ת כיון דחשד דאוריי' מוהייתם נקיים ל"ל שוב קרא דמדין צ"ל דהכא החשד אינו שיחשדנו שלא התיר נדרו כ"א יאמר לולי הי' הוא באותו מעמד לא הי' מתירין לו: ואמנם ד' הראב"ד נ' באמת מה"ט דאף דיעבד אינו מותר משום דבדאוריי' אין לחלק וכ"מ מד' תוס' בנדרים דלא חלקי בין לכתחלה לדיעבד אף דהביאו טעמא דירושלמי ומ"מ כ' דלדבר מצוה מתירין וכ"כ מהרי"ק סי' ת"ב בשם ה"ר אבנדור וכ' להסביר דבמקום מצוה נהי דמ"מ לכתחלה צריך דעתו משום חשדא דיעבד מיהת מופר ובזה יש ליישב קו' האחרונים דעל שטה זו א"כ הרי אין לך מצוה גדולה מגאולת ישראל ומ"מ הוצרך משה לשוב ליתרו ולמ"ש א"ש דנהי דאם לא נתן דעתו מתירין במקום מצוה מ"מ לכתחלה צריך שיודיענו משום חשדא:

ובד' תוס' אלו יש ליישב קו' הריט"בא למ"ד דבעי' דעתו היאיך יליף ר"י מגבעוני' דנדר ברבים אין לו הפרה התם שאני דהגבעני' לא נתנו דעתם וי"ל ג"כ דהתם לדבר מצוה הי' ולא בעי' דעתם ועד"ז הביא הריט"בא קו' בעד"ר בשם ר"ת:

והנה הרא"ש בגיטין כ' דממה שהביא הש"ס וצדקי' ש"מ דלאו במודר הנאה מיירי ושבק הרא"ש למשה דהוה עיקר ולפע"ד כ דבמשה י"ל יתרו הדירו הכאה מבתו אם ילך למצרים אבל בצדקי' ליכא למימר הכי:

והנה המ"ל הק' מגמ' דב"ב דרב"בח נתיירא שמא שבועת המבול ואס"ד דשבועה לתועלת אחרי' אין מתירין בלא ידיעה א"כ מאי מועיל התרתו לשבועת המבול, והנה לפמ"ש רש"י פ' נח כי שבועת המבול היינו לא אוסיף א"כ התם כ' ויאמר ה' אל לבו ולא לנח א"כ לא הוה בפניו ולא בעי' התרה ג"כ בפניו והי' ראי' מרב"בח לד' רש"י וכן רבנן לא דחו אותו אלא משום דאמר אוי לי לא זולת אבל בגמ'[וע' ברא"ש על שבועות שם] מס' שבועות אמרו שם בפי' כי שבועת המבול היינו ולא יכרת כל בשר ולא יהיה עוד המים וגו' עיי"ש א"כ קראי אלו לכח נאמרו וק' קו' המ"ל, והנה ל' הכ' בישעי' מוכח ג"כ כגי' הש"ס דאמר כאשר נשבעתי מעבור מי נח מ' דהשבועה הי' על המים דווקא והיינו קראי דמייתי הש"ס וד' רש"י צ"ע והמזרחי העיר ולא העיר בזה ולא ידעתי למה:

ונ"ל בניישב ג"כ לרב"בח האי אוי לי דקאמר ב"ק וכ' דגם רבב"ח הוה סבר דאשבועות הגלות קאמר אמכם רבנן סברי דשבועות הגלות היינו מ"ש בדניאל וישבע בחי העולם כי למועד מועדים וחצי דנשבע אם לא יעשו ישראל תשובה יגאלם לקץ הימין כי זולת זה לא מצינו שבועה על זמן הגלות וד' רש"י שם צ"ע ואמנם רבב"ח סבר דהיינו השבועה

שנשבע כאשר נשבעתי מעבור מי כח וגו' כן לא אוסיף עוד מקצוף ומגער בך ר"ל כי הגאולה תהי' גאולת עולם וזה מביא לאריכות הגלות כי אין אנו מוכנים לגאולה כזאת ולולא השבועה הזאת כבר היה שוב פקידה כמו שהיה בבית שני וז"ש אוי לי כי נשבעתי, והנה אחרי שתלה הש"י שבועה זו בשבועת המבול ע"כ צריך להתיר גם שבועת המבול והיינו דאמר רבב"ח דלמא שבועה זו של גלות שתלוי' בשבועת המבול:

ומעתה שבועה זו כל עם ישראל יהיו מתרצים שיתירה הש"י כמו שאנו מבקשים חדש ימינו כקדם ואם עכשיו אין אנו כדאי השיבנו אליך ואז נשובה אבל רבב"ח לא היה רוצה כי מי יודע מה יולד יום אם שבועת המבול תהא ניתרת ומ"מ ל"ק קו' המ"ל כי ההיתר היה לתועלת עם ב"י אשר בשבילם נברא העולם ואם הם מתרצים באומות לא אכפת לי' להש"י:

ועד"ז יש להסביר תי' המ"ל על קו' השניי' שהק' והיא ג"כ בק"נ פ' השולח היאיך היה יכול להפר הא צריך לפרט את הנדר ואמנם פי' המ"ל דהא דאמר אוי לי היינו הפירוט ואמנם מאחר שרב"בח סבר דיוכל להיות ע"כ הך שבועת הגלות וכמ"ש א"כ אין זה פירוט ולא היה יכול להפר:

והנה תוס' הקשו שם בב"ב הרי הקב"ה מיפר לעצמו ול"ק לכאורה דדווקא שבועה שנשבע לעצמו כמו אשר נשבעתי באפי אם יבאון אל מנוחתי אבל שבועה שהיתה לתועלת אחרים אינו יכול להפר בעצמו והיינו דק' לי' לרב"בח דאילו שבועת הגלות אינה לתועלת ישראל משא"כ שבועת הגאולה שכ' לעיל וכן שבועת המבול ולהכי אמר מי מיפר לי ואמנם רבנן ס"ל כשמואל ורבא בחגיגה שם באפי ולא חזרני בי ואי ראי' כלל שהש"י מיפר לעצמו: ולענין הקו' מצריך לפרט היה אפשר לומר דבאמת ה"ק קוב"ה מי מיפר לי בלא פירוט ואם אפרט וודאי לא יפירו לו והיינו דסבר רבב"ח דר"ל שבועת המבול:

ואמנם רבנן הק' לי' דלמא באמת בב"ד של מעלה ס"ל כמ"ד א"צ לפרט אף דלא קיי"ל כן כמו דמצינו בתנור של עכנאי והיינו דהקפידו עליו שהי' לו להפר:

והנה הריטב"א בנדרים תי' לחלק בין שבועה לישראל או לגוי ואף דמיתרו ילפי' צ"ל לדבריו דהא דילפי' מהתם היינו:

מדסיפר לן הכ' שאמר השם למשה במדין לך אלא ש"מ דהתרת כדר בעי' בפניו דווקא ונהי דהתם הי' רק משום חילול השם מ"מ מקרא יתירא וכמ"ש: ואמנם הריטב"א הק' על הפוסקי' דבעי' דעתו דווקא א"כ גם ביתרו הי' בעי' דעתו וא"כ התרה למה עיי"ש נ' דד' הריטב"א דהנשבע ע"ד יחיד אין מתירין לו כ"א לדעת היחיד אבל באמת אם היחיד

מבטל הנדר סגי ואמנם להפוסקים דע"ד יחיד לא אמר כלום דאין אדם מבטל דעתו מפני ד' היחיד וא"כ ע"ד עצמו כשבע שפיר צריך התרה ולק"מ:
ואמנם הק' עוד מהא דיליף ר"י מגבעונים דלמא התם משום דלא רצו הגבעוני' וא"כ לא יוכלו להתיר אמנם לדעת הפוסקים דלדבר מצוה מתירין לק"מ דהתם דבר מצוה הוה וא"כ הני תרי דעות אי בעי' דעתו או לא תלי' בהא אי לדבר מצוה מתירין וכמ"ש:
ודע דרש"י פי' בנדרים דמשה הי' מיפר לעצמו וזה קש' טובא דלענין כדר לא אמרי' כן וכן הוכיחו תוס' ב"ב שם בהא דרבב"ח עיי"ש ולא אדע למה לא פי' כי הש"י היפר לו וכן ביארו במ' ע"פ אתה החלות אתה היתרת לו שבועה:
גיטין פ' השולח תוס' ד"ה וליחוש וא"ת הא אין מתירין אלא בפניו ויל"ד מאי שייכות לקו' זאת אל מ"ש תחלה וכ' דבלא זה הי' אפשר לומר דהש"ס דייק לי' דר"ה לא ס"ל הא דאין מתירין אלא בפניו דאל"כ אפי' ניסת הי' לו להדירה דאין חילוק לענין בפני' בין בעל לחכם אמנם מאחר דטעמא דר"ה לפי מסקנת הש"ס משום דבעי' עומדת באי' כל ימי' וכמ"ש תוס' דמשו"ה מק' הש"ס עליו דר"ה דווקא דלדידן שפיר י"ל דגם לאי' שעה חששו וס"ל אכלה כולה אין נשאלין וא"כ שפיר לא חיישי' לדלמא אזלא לגבי חכם ואמנם עכשיו מק' תוס' מנ"ל להש"ס להק' דלמא טעמא דר"ה דאשה אין מדירין דחיישי' שמא כבר התר לה הבעל וכר"א דס"ל יוכל להפר להבא ואמנם לגבי' חכם ליכא למיחש דחכם אינו מתיר כ"א בפניו משא"כ בבעל שכבר התיר להבא ואין הנדר חל כלל:
דרך אחר י"ל דהתוס' רצו להוכיח דע"כ ר"ה פליג אדאמימר דאס"ד ד ר"ה מחלק בעד"ר בין חכם לבעל מנ"ל להש"ס להק' אר"ה דלמא אזלא לגבי חכם דלמא כשם שבעד"ר מחלק ר"ה בין חכם לבעל ה"נ מחלק ר"ה לענין בפניו ובעל מצי להתיר שלא בפניו וחכם לא מצי להתיר א"וו למאן דאי' לי' דאמימר אין חילוק וה"נ לענין בפניו אין חילוק וע"ז תי' תוס' מה שתי':
ויע"ל דעיקר קו' תוס' הי' מדלא משני הש"ס דר"ה לחכם לא חיישי משום דבעי' בפניו ש"מ פשיטא לי' להש"ס דר"ה לית ליה כלל הא דבעי' בפניו דאי אי' לי' גם גבי בעל הוה אי' לי' ואפי' ניסת מדירין אותה ואמנם הא גופא קשי' מאחר דילפי' להא מלתא ממשה וצדקי' היאיך פליג ר"ה: וכ' תו גם לצדקי אף דעיקר ילפותא ממשה משום דממשה הי' אפשר לומר דאסמכתא בעלמא הוא דאין למדין הל' מקודם מ"ת אבל מדנענש צדקי' ש"מ דינא הוא ומ"מ תי' דלאו דרשא גמורה היא ומ"מ דינא דרבנן הוה לכתחלה וע"ז נענש צדקי ותדע דה"פ ד' תוס' דהכי עדן לא ידעי' טעמא דחשדא ובושה והיאיך עלה

ע"ד תוס' שיהא רק לכתחלה אלא ש"מ משום דגוף הענין דרבנן וקרא אסמכתא דהרי אין למדין מקודם מ"ת:

ודע דמה שהביאו תוס' תחלה הא דקאמר בירושלמי ואתיא הדין פלוגתא וכו' היינו להוכיח כי פי' מפני הבושה הוא כמו שפי' וכ"ה בר"ן בפ' השולח ולא בנדרים עיי"ש:

ובמ"ש כאן ע"ד הראשון לפ' שייכות בתוס' ילפ' ג"כ המשך קו' הש"ס דמתחלה ל"ק לי' להש"ס דלמא אזיל לגבי חכם די"ל דנותנין לה מיד לטעום ובניסת טעמא כדר"א דהבעל מיפר לעתיד משא"כ לבתר דמשני לי' אין הבעל מיפר בקודמין ולא משני לי' ר"ה דאמר כר"א ש"מ טעמא דר"ה דבעי' שתהא באי' כל ימיה שפיר מק' א"כ ליחוש דלמא אזלא לגבי חכם:

והנה הרמב"ן כ' משום דביתומים קטנים ל"ש דינא דבפניו עיי"ש והרמב"ם פ"ו מה' שבועות כ' בהדיא אפי' גוי או קטן והנה גוי מוכח מצדקי' ומשה אבל קטן מנ"ל ונ' דק' לי' להרמב"ם קו' תוס' אמאי לא פריך הש"ס למ"ד א"צ לפרט את הנדר ממתני' דידן ומייתי מתניתין דבכורות א"וו הענין דאפי' מ"ד א"צ לפרט נהי דלא בעי לפרט הנדר מ"מ כיון דבעינן בפניו דווקא לא חיישי' לאזלא לגבי חכם אבל בכהן דלא בעינן בפניו שפיר מק' ואמנם לר"ה פריך הש"ס שפיר מדקא' ניסת אין מדירין ומ' להש"ס דל"ש בעל ל"ש חכם וא"כ ל"ל הא דבעי' בפניו או דאי' לי' דדיעבד מיהת שרי שפיר פריך הש"ס ואמנם כ"ז אם גם ביתומים קטני' בעי' בפניו ושפיר דייק לי' הרמב"ם דאפי' בקטני' שייך דין בפניו אלא דק' לפי"ז למה פסק הרמב"ם כר"ה דניסת אין מדירין אותה וצ"ל דלמסקנא דקיי"ל אפי' בעד"ר מחלקי' בין חכם לבעל ה"ה לענין בפניו ובס"ד כדמק' אר"ה דלא הוה ידעי' עדן מדאמימר הוא דלא משמ' לן לחלק:

מתני' כל מה שירצו ע' רש"י כוונתו דמל' כל מה שירצו דייק ר"ה דבעי' שתהא עומדת באי' כל ימי' דאס"ד לאי' שעה חששו א"כ מה כ"מ במה שירצו אם הוא קשה או לא:

ונ' דגם מל' גובה כתובתה מוכח כן דר"ל דלא בעי' שיטעמו לה תחל' מהדבר הנדור כ"א מיד גובה כתובתה וז"ש רש"י דלא חשדא לה שתהא נודרת על שקר מאחר שהנדר יהיה מדבר שקשה לה לעמוד בו:

לא שנו וכו' סבור הייתי ללמוד מד' רש"י שכ' דגביא בהדרה דר"ל ר"ה לאו אמתני' קאמר דדלמא מתני' ר"י היא דס"ל כדר ברבי' אין לו הפרה כ"א דינא דנפשי' קאמר אמנם י"ל דר"ה ס"ל מאחר דר"י מגבעוני' יליף למלתי' א"כ לא ידעי' כ"א דחכם לא מצי מתיר אבל בעל גם לר"י מצי מתיר ועד"ז אפשר לומר דתנאי היא דקאמר ר"ל אליבא דר"י דחד תכא ס"ל כר"ה דבעל מצי מתיר ואידך ס"ל מדקאמר ר"י כל כדר מ' אפילו כדר ענוי

נפש ובהאי מאי פריצות איכא הרי בעל מצי מתיר אלא ש"מ דאף בעל לא מצי מתיר וכ"ת מנ"ל לר"י הא הרי מגבעוני' לא מצי יליף אבעל וצ"ל כיון דטעמא משום דאלימא מלתא א"כ גם בעל לא מצי מתיר ונמצא לפי"ז כיון דלר"ה אפי' בהודר ברבים ס"ל דבעל מתיר כ"ש בעד"ר והיינו דלר"ה ניסת אין מדירין ועד"ז יובן ג"כ מדוע משני הש"ס לר"כ דמדרי' לה ברבים ואוקמי לי' כר"י ואמאי לא משכי בעד"ר ואליבא דכ"ע א"וו דאי לאו דאשמעינן הש"ס דלר"נ אליבא דר"י נדר ברבים אין הבעל מיפר לא הוה ידעי' דעד"ר אינו מיפר:

ואמנם י"ל דר"נ כרבנן ס"ל ג"כ וס"ל דרבנן לא פליגי כלל אדר"י וס"ל תרתי פריצות וקלקולא וכק' רש"א להש"ס דקאמר לקמן ורבנן מי חיילא שבועה כלל קאי לר"ה דס"ל רבנן פליגי אר"י בנדר ברבים ועד"ז י"ל דתנאי הי' דקאמר הש"ס ג"כ אזיל לרבנן דחד תנא אי' לי' רבנן פליגי אדר"י ואידך ס"ל דל"פ:

ואמנם כוונת רש"י במ"ש דגביא נ' דבא ליישב מאי דוחקי' לר"נ לאוקמא מתני כיחידאה א"וו משום דרישא אין אלמנה נפרעת גם ר"ה מודה דל"ש ניסת או לא ניסת ול"מ לר"נ לאפרושי בין רישא לסיפא א"וו מתני' ר"י הוא וז"ש רש"י ל"ש דגביא בהדרה כלומר דאסיפא דווקא קאי ר"ה: וכ' רש"י שניסת בשעת גביי' כתובה ר"ל דאפי' כבר ניסת פ"א אחר שנתאלמנה כיון שעכשיו אינה נשואה בשעת גביי' כתובה ל"ל בה וכ"ת פשיטא ס"ד ר"ה כר"א דחיישינן שמא בעל זה היפר לה כל שעתידה לידור ונתיישב בזה דמאי מק' הש"ס לכי מנסבא דלמא מטעמי' לה מיד ממה שנדרה אלא דבניסת טעמא כדר"א וכמו שהק' רש"א ע"ד תוס' אמכם א"כ למה בעי ר"ה ניסת עכשיו בשעת גביי' כתובה הרי כיון שניסת פ"א סגי:

וכ' רש"י דמיפר לה וסומכת ע"ז כוונתו דקו' הש"ס הי' בשלמא לדידן לא סמכה על ספק דלמא לא יפר לה הבעל משא"כ לר"ה ועד"ז אזדא ג"כ קו' שניי' וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם בשלמא לדידן אינה נודרת על הספק משא"כ לר"ה והיינו דמק' הש"ס גבי כהן דווקא דהרי התם בעי' נודר דווקא משום דיצרו תוקפו כדאי' בבכורות שם ואם יתקפנו יצרו הרי ילך אצל חכם משא"כ הכא אינה נודרה על הספק:

ויע"ל דרש"י רז לן דלאו דלא ידע המק' דאין הבעל מיפר בקודמין כ"א קו הי' דהיא לא תדע וסומכת ונודרת ומשני' ליה כי היכי דידעה דבעל מיפר ידעה ג"כ דאינו מיפר בקודמין דתרוויי' בחד קרא כתיבי וע"ז פריך לי' מחכם וכ"ת בעי' בפניו דלמא לא ידעא מזה וסומכת ונודרת על שקר ומשני' דהא מיהת ידעה דצריך לפרט ועל מה סמכה:

תוס' ד"ה אבל ניסת יל"ד קו' שניי' מאי ק' להו הרי ע"כ מדר"ה חייש לבעל ה"נ ליחוש לחכם יהי' הטעם מה שיהי' ותו פתחי בתרתי קו' ולא תי' בהא דר"א אלא חדא ונ' דהך דר"א שייכא בין קו' ראשונה לשניי' וה"ק קו' ראשונה י"ל דר"ה כר"א אא"כ לא מק' הש"ס עליו דר"ה דלמא אזלא לגבי חכם ואי לא ס"ל להש"ס דר"ה כר"א לפרוך עפ"י פשוטא דלדרנה ולטעמנה:

אמנם עפ"י מ"ש לעיל קו' שניי' לק"מ דאי מוקמי' דר"ה כר"א א"כ י"ל דר"ה בטעימה סגי לי' אלא דחייש לדר"א שכבר היפר לה בעל אבל מחכם לק"מ:

ואמנם רש"א הק' אי ר"ה כר"א מאי הק' הש"ס לכי מנסבא ואולי באמת מטעם קו' זאת ל"ס תוס' דר"ה כר"א וצ"ע:

ואמנם על הש"ס גופא קש' מאי מק' כי לא ניסת נמי דלמא ר"ה כר"א ס"ל ונ' דכ"כ לעיל בד' רש"י דל' ניסת מ' שהי' עתה נשואה ואס"ד דטעמא דר"ה כר"א אפי' לא ניסת עכשיו כ"א רק קודם גביי' היתה נשואה שעה א' שוב איכא למיחש לדר"א והיינו דקאמר הש"ס ניסת מ"ט למה בעי' ניסת עכשיו דווקא וע"כ לאו טעמא דר"ה כר"א דבעי' מיפר על העתיד כ"א דעתה מיפר לה בעל וא"כ לא ניסת נמי:

א"נ י"ל דאי טעמא דר"ה משום דר"א דלמא היפר לה הבעל על העתיד הרי גם בלא ניסת יש לחוש דלמא בטלה על העתיד ע"י מסירת מודעא כל נדרים שתדור:

ולמאי דבאמת לא חיישי' להכי יש קצת ראי' לד' הפוסקי' דבעי' שיזכור התנאי מודעא תכ"ד של הנדר:

והרא"ש לא הביא ד' תוס' אלו די"ל ר"ה כר"א וכ' הק"נ דמ"ל להרא"ש דנוכל להדירה בנדר שאין בו עינוי נפש ולא מהני הפרתו ותוס' לא ניחא להון בזה משום דל' מה שירצו מ' אפי' דבר שיש בו עינוי נפש וכ"כ לעיל דל' מה שירצו לא שייך לדקדק כ"א בענין אי' עולם שם שייך לחלק בין אי' שקשה לעמוד זולתו וכמ"ש משא"כ באי' שעה מה לי זה או זה ונ' להסב כוונת הרא"ש דאי ר"ה כר"א ובעל מיפר על העתיד ליחוש דלמא בשעה שנשאה הפר כל נדרי וגלה דעתי' דאי אפשי באשה נדרני' וא"כ כל נדרים שתדור הרי הוא להו דברים שבינו לבינה ושוב מהני הפרה א"ו ר"ה דלא כר"א: באו"ד ויקיים הבעל המשך ד' תוס' דאי גמרת דנ"ה כר"א כדבעי' למימר מעיקרא חיישי' שמא כבר הפר הבעל ולא מהני ההקם של היום מאומה אבל מאחר דר"ה טעמי' משום דבעי' אי' כל ימי' שפיר ק':

ותי' הרא"ש דנשאלין על ההקם והק' הק"נ וליקיים עד"ר ולכאו' גם אתי תוס' ק' דמנשידירו האשה ידירו הבעל עד"ר שלא יפר נדר שתדור אשתו וכ"ת מ"מ יעבור על

הנדר ויפר דלא הוה אלא אי' שעה ולאי' שעה לא חששו י"ל שידירוהו ממזון אם יפר ועד"ר דהוה אי' עולם י"ל דלד' הרמב"ם דאם הבעל מבטל נדרה א"צ לכוין הנדר ומעתה יש לחוש דהבעל סבר שהיא באמת לא נהנית ואם היא לא תרצה לאכול המזון יאמר לה אכלי והנדר יהא בטל ממילא אף דתוס' נחלקו על הרמב"ם בזה מ"מ ר"ה הרי מצי סבר הכי ושפיר יישבו תו' קו' אבל על הרא"ש ק' טובא ליקיים עד"ר וי"ל דאי אמרי' דא"צ לפרט הסיבה גם עד"ר יתירו לו כי יאמר אליהם אשתו אסרה על נפשה מזון ואני קיימתי עד"ר ועכשיו אני רואה כי אינה יכולה לעמוד בנדרה וזילא לה למיזל לבי דינא ואני רוצה להפר לה אם תתירו קיומי שהוא עד"ר בוודאי יפילו לדבר מצוה כזאת:

ולולי דמסתפינא הייתי אומר דהכא ל"ש עד"ר כלל והיי מיושב קו' תוס' בסמוך דכיון דעיקר הנדר שמא נהנית מכתובתה ואם באמת נהני' אזי היא באי' כל ימי':

ומאחר שלא תוכל לעמוד באי' תבא לידי מכשול ע"י דעת הרבים וכה"ג לא ניחא להו לרבים דתיקום באי' על ידי והיינו דלא כ' הרמב"ם גם כאן עד"ר כמו גבי כהן כ"א סתם ונודרת ליתומי' והנה המשך קו' כ' של תוס' א"א ר"ה כר"א לא מהני עד"ר דלמא כבר היפר הבעל ועכשיו דר"ה לא ס"ל כר"א ק' להו לתוס':

והנה מ"ש תוס' בתי' כיון דלר"ה נדר ברבים י"ל הפנה ה"ה עד"ר לגבי בעל כוונתם אא"ב דיש כדר שאין הבעל יכול להפר דהיינו ברבים ס"ל ה"ה עד"ר אינו יכול להפר משא"כ לר"ה דלא מצינו שם נדר דאין הבעל יכול להפר:

ודקדק הק"נ מדוע לא הביא הרא"ש א"ש תוס' דאקו' וליחוש דלמא אזלא לגבי חכם הו"מ לשנויי דמדרי' עד"ר ותי' הק"נ תמוה דאי אמרת למ"ד א"צ להפר יוכל הנודר לומר נדרתי עד"ר ונזדמן לו דבר מצוה ואינו מפרט מה המצוה ומתירין א"כ גבי כהן מאי אהני לן עד"ר למ"ד א"צ לפרט הנדר וצ"ע:

אמנם מצאתי ד' הק"נ ברמב"ם פי' המשנה בבכורות שם ובר"עב וע' לקמן בס"ד ובעיקר קו' נ' ד' הרא"ש דהש"ס לא פשיטא לי' אי ר"ה אי' לי' דאמימר או לא ולהכי שתיק מזה:

וכ' עוד הרא"ש אפשר גם נתינת כשות לא מהני והק' הש"ך סי' רכ"ח דע"כ דינא הכי דאל"כ ניסת למה אין מדירין אותה וע' ק"נ מה שתי' וי"ל דאדר"ה ל"ק דלמא ר"ה כר"א והבעל כבר היפר לפני זמן מרובה ולא אהכי לן נותנת כשות ואמנם אי ר"פ לית לי' כר"א ע"כ נתינת כשות לא מהני ומה"ט קיי"ל ניסת אין מדירין אותה:

באו"ד ועו"יל ע' רש"א י"ל הנה רש"י כ' תנאי היא לקמן בפרקין ר"ל דלאו אהני תרי ברייתות קאי דיכולין לתרץ גם אידך בריי' דה"ק נודרת השתא ותרווי' ס"ל כדר ברבים אין לו הפרה ואמנם י"ל מאחר דהך בריי' שנתה הלשון מאידך בריי' ש"מ נדרה מעיקרא

קאמרה וס"ל די"ל הפרה וא"כ י"ל דאמימר אהנך ברייי' קאי אא"כ דגם הך ברייי' סברה דעד"ר מהני מ"ט לא אמרה נודרת השתא ועד"ר אע"כ אמימר אפלוגתא דר"י ורבנן קאי ואמנם כ"ז לתי' בתרא משא"כ לתי' קמא דמחלקי' בין בעל לחכם לעולם אהנך ברייי' קאי דבע"דר כ"ע מודו והיינו לגבי חכם אבל ניסת דמשום בעל חיישי' לא מהני עד"ר ושפיר נקטא נדרה מעיקרא כיון דנדר ברבים י"ל הפרה:

ומה שהקש' עוד רש"א דלמא רבנן דלא מפלגי אי' להו קלקול וטעמא דפריצות י"ל א"כ לא הו"ל לר"י אלא למימר נדר שלא ידעו בו רבי' יחזיר דל"ל קלקול אבל ידעו לא יחזיר למאי אצטריך בשלמא אי אי' לי' התם טעם חדש דלא ס"ל לרבנן דהיינו פריצות א"ש אלא ש"מ דרבנן ס"ל י"ל הפרה וטעמא דפריצות לית להו:

בסו"ד דמעשים דגבעונים מצוה הוה ויל"ד א"כ הדרא קו' תוס' לקמן בסוגי' דמוציא משום נדר לדוכתא דהרי הוה כשבע לבטל המצוה וצ"ל כתי' תוס' לקמן כיון דנתגיירו מותר להחיותן ומאי מצוה איכא בהריגתן וצ"ל כוונת תוס' מדכ' קרא ולא הכום כי נשבעו מ' בלא שבועה הי' מצוה בהריגתן משום שבאו בערמה ומ"מ ל"ש כגון זה נשבע לבטל מצוה דמצוה זו הוראת שעה:

תוס' ד"ה וליחוש הנה במ"ש תוס' דקו' הש"ס היה דלר"ה בעי' עומדת באי' כל ימיה א"ש דלא פריך הש"ס הך קו' כ"א לבתר דמשני לי' אין הבעל מיפר בקודמין דמעיקרא הוה סבר דלמא ר"ה כר"א אבל מדשני לי' אין הבעל מיפר בקודמין מוכח דר"ה לא ס"ל כר"א וכמ"ש רש"א בתוס' ד"ה ניסת שפיר פריך וליחוש:

ובזה מובנין ד' תוס' לעיל ד"ה ניסת שפתחו בתרתי וסיימו בחדא תי' ר"ה כר"א ואכתי ק' מאי מק' הש"ס וליחוש אבל כוונת תוס' אי ר"ה סבר כר"א ול"ק קו' קמייתא שפיר מק' הש"ס וליחוש דמאי אמרת ליהב לה ככר דלמא ס"ל למק' אכלה כולה נשאלין עלי' משא"כ אי ק' קו' ראשונה וע"כ לר"ה ככר ל"מ ואמאי לא מהני:

והנה הרש"א הק' למה לא יתרצו תוס' דבלא ר"ה מוקמא מתני' כמ"ד הודר ברבים אין לו הפרה וצריך להוסיף על דבריו וכ"ת א"כ רבנן דס"ל י"ל הפרה לית להו תקנת ר"ג אמנם מאן מכריח אותנו דפליגי רבנן אר"ג דלמא גם רבנן ס"ל אין לו הפרה וכמ"ש רש"א דרבנן תרתי אי' להו ונ' דא"כ גם עתה יק' מנ"ל להש"ס דר"ה אי' לי' נדר ברבים אית לי' הפרה דלמא גם איהו ס"ל אין לו הפרה והכא ה"ט דניסת אין מדירין אותה משום דס"ל כר"א דבעל מיפר להבא ואם הבעל כבר היפר כל נדרים שעתידה לידור י"ל כי גם כדר ברבים שוב לא חייל אף דלאחר שנדרה אינו יכול להפר: תוס' ד"ה קסבר הכה בבכורות דייקו תוס' דקיי"ל צריך לפרט מדר"ה דהוא גדול בחכמה ס"ל הכי ור"ל דל"מ אי ר"פ

פליג אאמימר ול"ל עד"ר א"כ ע"כ ס"ל צריך לפרט ואפי' תימא דהומ"ל לשנויי דמדרי' עד"ר אדרבא מדלא משני הכי אף דקיי"ל הכי לדינא ומשני צריך לפרט את הנדר ש"מ דהא נמי הל' היא:

זה דעתם במ"ס בכורת אבל בשמעתין ק' להו ל' קסבר צריך לפרט דמ' קסבר ולא ס"ל לזאת הביאו מהירושלמי דקיי"ל הכי:

וע' ב"י סי' רכ"ח שדייק מד' הירושלמי הלזה דגם הסבה צריך לפרט וא"כ הביאו תוס' לד' הירושלמי לדחות תי' דעל קו' שכ' במס' ערכין דא"צ לפרט הסיבה ולזה הביאו ירושלמי לדחות ד' שם:

ויל"ד מ"ט הציעו קו' זו על ר"ה דווקא ולא הק' ע"ד שהקשו שם בערכין מאחר דקיי"ל צריך לפרט ליתא לתי' הש"ס שם ונ' דבלא ר"פ ל"ק להו די"ל דאהא דצריך לפרט לא סמכי' לכתחלה דלמא מזדמני לי' ג' הדיוטות דיתירו לו בלא פירוט ובדיעבד מהני ההתרה ובנושא נשים בעבירה באמת בעי' עד"ר והתם אכתי לא בעי' עד"ר ואמנם ר"ה לחד תי' בתוס' לית לי' כלל דעד"ר מהני א"כ להאי תי' ע"כ בכהן צריך לפרט סמכי' ואמר דאפי' דיעבד לא מהני אם התירו בלא פירוט וא"כ ר"ה כתנאי ואמנם בערכין הכי ק' להו כיון דמע"דר לא ידע הש"ס עדן וברי' ס"ל דיש הפרה וא"כ ע"כ בכהן הנושא בעבירה אצריך לפרט סמכי' וכ"י דלא כהל':

ודע דתי' שכ' בערכין דמדרי' לי' מאשתו פסולה ק' קצת לפי ד' רש"י בבכורות דאו דמדרי' לי' מנה או היא מני' ואפשר דגם בדידה אי מדרי' מבעלה כהן סגי דממילא נודע טעם הנדר:

ועכ"פ בין מד' תוס' אלו בין מד' רש"י אלו מ' דלא כמ"ש הש"ך רכ"ח ס"ק כ"ו דמדרי' לי' על מזון אם יהנה מאשתו:

אלא דבלא"ה צ"ע אטו אסור כהן ליהנות מאשה פסולה א"כ הנדר לאו אי' הוא:

וכשאני לעצמי הייתי אומר דבכהן סמכי' אפירוט דהרי נדר ממנה הכאה ואין מתירין אלא בפני' וכפשט ד' הגמ' נדרים וממילא נדע מה בינו לבינה דהוא כהן והיא גרושה משא"כ התם אם גם יפרט שנדר הנאה ממנה עדן לא יוודע שהקדיש נכסיו ואף כשיפרט יתירו לו:

ואמנם מה שהק' רש"א למה לא מק' תוס' מהא דסבר ר"ה נדר ברבים י"ל הפרה י"ל דכיון דכל עיקר קו' תוס':

דקו' הש"ס ר"ה כתנאי במקומה עומדת כמו שביאר הרש"א א"כ קו' הראשונה עיקר הקו' היה לימא ר"ה דלא כר' יושע וכן בענין צריך לפרט ק' הך קו' גופא משא"כ בענין

נדר ברבים אדרבא ר"ה כר' יושע ס"ל די"ל הפרה ודלא כר"א דלי' הלכ' כוותי' לא אכפת לן, והנה רש"א כ' צריך לפרט וכיון דנדרה ליתומי' וכך נדרה הל' מגומגם דאפכא הו"ל לפי דכיון דכך נדרה ואולי כיון לרמז על קו' תוס' מאין מתירין אלא בפניו דכ"ז דא"צ לפרט לא ידעי' דנדרה ליתומים ועדן צ"ע:

גמ' וודאי מיפר לה בעל ולא רצה לתרץ דמדרי' לה מככר ותאכל ממנו דל' כל מה שירצו היתומי' מ' דבר קשה ואי תאכל מיד מה אכפת לן וכמ"ש לעיל:

רש"י ברבים בעשרה כוונתו דאי רבים ג' הרי אין ב"ד פחות מג' והו"ל להש"ס למימר הא מדרי' לה ברבים אלא ש"מ דברבי' היינו עשרה: מיתיבי הא דלא מק' הש"ס מיד אר"ה מיתיבי היינו דמעיקרא לא ידעי' פי' דהאי בריי' אפי' אי ניסת מדירין אותה דלא הו"ל למתני כ"א ניסת גובה כתובתה ואטו בלא נדרה מגבי' לה אמנם השתא דגלי לן ר"נ דמדרי' לה ברבים ה"ק בריי' אם נדרה ברבי' דלא בעי' רק בניסת אבל לכ"ה אי נדרה מעיקרא פשיטא דגובה ומשני דמ"מ מיירי בנדרה מעיקרא וכ"ת פשיטא לזה כ' רש"י דקמ"ל דאין הבעל מיפר במה שנדרה קודם נישואין נ' כוונתו דאפי' נדרה בעודה ארוסה ג"כ אינו מיפר לאחר נישואין וע"ז הביא רש"י קרא דאם בית אשה נדרה וארוסה לאו בית אישה הוה ולהכי מייתי רש"י כאן האי קרא ולא לעיל:

ומ"מ מסוגיין ראי' ברורה לד' הרשב"א בתשו' סי' תקס"ז הובא ברמ"א סי' רל"ד דארוסה יתומה אין הארוס מיפר לה דכל נשואה יתומה בחיי אב וא"כ אלמנה דידן די"ל כתובה יתומה היא וניסת אינה גובה לא ניסת גובה אף דנתארסה ועוד דא"כ לא שייך קודמין וכמו"ש:

איבעי' להו צריך לפרט יל"ד מאחר דאסיקנא לעיל דלמ"ד נדר שהודר ברבים יש לו הפרה ע"כ צריך לפרט הנדר דאל"כ יק' אמתני' דלמא אזלא לגבי חכם ושרי לה א"כ מאי מיבעי' שוב אצריך לפרט מאחר דמע"דר אכתי לא ידעי' ונ' דבאמת הא דאסקנא לעיל דצריך לפרט היינו משום דר"ה ס"ל דבעי' עומדת באי' כל ימי' א"נ ס"ל אכלה כולה נשאלין:

אמנם אי אמרי' אכלה כולה אין נשאלין עליו ולא אמרי' דבעי' עומדת באי' כל ימי' א"כ אפי' אי נדר שהודר ברבים י"ל הפרה מדרי' לה אככר ומטעמי' לה כמ"ש תוס' והיינו דאבעי לן אי אמרי' צריך לפרט הנדר א"כ י"ל אפי' למ"ד נדר ברבים י"ל הפרה שפיר מדרי' לה אפי' באי' כל ימי' כדר"ה או דלמא א"צ לפרט ומדרי' לה על ככר ואכלה כולה אין נשאלין עליו וממילא מיושב בדברינו קו' תוס' אמאי לא מק' הש"ס ממתני' דידן דבמתני' דידן כבר אמרנו ליישב דהדיר' על ככר ואכלה כלה ואין נשאלין אבל בכהן מ'

להש"ס כמ"ש רש"י דמדירין אותו הימנה או היא ממנו וא"כ התם ל"ש מדירין על ככר וא"כ למ"ד א"צ לפרט ק':

ועד"ז נ' ליישב ד' הרמב"ם בפי' המשנה בכורות שם וכן ד' הרע"ב התמוהי' שכ' דהא דמדרי' לכהן עד"ר לא מהני אלא משום דצריך לפרט הנדר והרי בש"ס אמרו בהדי' דאפי' למ"ד א"צ לפרט מהני ואמנם הרי הרמב"ם הוכיח כדבריו דאי א"צ לפרט הרי יוכל לומר לחכם נדרתי נדר עד"ר ונזדמן לי דבר מצוה ואני מבקש התרה וכן נתקשה הק"נ בד' הרא"ש עד"ז וצ"ל דהש"ס קאי אליבא דאמימר דהוא מרא דשמעתא דעד"ר ואמימר ס"ל בשבועות אכלה כולה נשאלין וא"כ ליכא שום תקנתא יותר וע"כ למ"ד א"צ לפרט אי ס"ל נדר ברבי' י"ל הפרה צ"ל דכולי האי לא חשו חכמים ואמנם הש"ס משני לעיל אר"נ דמדרי' לה ברבי' ואמאי מוקי הש"ס שלא כהל' ולא משני דמדרי' לי' עד"ר א"וו משום דר"נ ס"ל א"צ לפרט ועד"ר לדבר מצוה י"ל התרה לא סמכי' כ"א אנדר ברבי' שאין לו הפרה אפי' לדבר מצוה וכ"ז למ"ד אכלה כולה נשאלין אבל אי אכלה כולה אין נשאלין שפיר מדירי' לה על ככר ומאכילין אותו לה וא"כ א"צ להדירה ברבי' ומעתה הרי גם גבי כהן כ' הש"ך יו"ד רכ"ח דמדרי' לי' על דבר אחר אם לא יגרש את אשתו ומאכילין אותו לו ומאחר דאכלה כולה אין נשאלין שוב ע"כ יגרש את אשתו לזמן שקבענו לו דאל"כ יהא עובר על הנדר שכבר אכל וא"ש גם לר"נ אפי' למ"ד נדר ברבי' י"ל הפרה אבל אנן לדידן דס"ל אכלה כולה נשאלין עליו ע"כ צ"ל דצריך לפרט הנדר מאחר דנדר ברבי י"ל הפכה וגם עד"ר לדבר מצוה י"ל הפרה והן הן ד' הרמ"בם והרע"ב וע' עוד לפנינו:

ובעיקר קו' הרמ"בן למ"ד א"צ לפרט מאי אהני לן עד"ר נ' דל"מ לד' ר"ת דס"ל דבר מצוה היינו אם הי' הנדר בטעות כההיא מקרי דרדקי דלא אשתכח דדייק כותי' וודאי לק"מ ואמנם רש"י נ' דיישב כל זה שכ' למ"ד א"צ לפרט כ"א מה שנדר א"כ הנדר גופי' צריך לפרט עכ"פ וממילא גם הדבר מצוה צריך לפרט:

ואמנם בענין קו' הברכת הזבח שהביא המג"א קכ"ח הרי בצריך לפרט סגי י"ל עד"ר ר"ל בנבאר תחלה כי הנה רש"י בבכורות שם לא פי' במתני' מאומה מה היא ל' ידור הנאה ובבריי' בגמ' פי' רש"י או הוא ממנה או היא ממנו כך פי' רש"י בבכורות שם כ' ד' רש"י דק' לי' ג"כ קו' תוס' אמאי לא פריך מיד אמתני' א"וו דבמתני' נוכל לפ' דמיירי שנודר לאחר גירושין ואם נודר לאחר גירושין ממאי נדר הנה אין לומר שלא יהנה מנשים פסולות וכי כל אשה שיהנה ממנה יבדוק אחרי' אם היא כשירה לכהונה וע"כ דנודר ממזון אם ישא פסולה וכמ"ש הש"ך ואין הפי' שידור ממנה הנאה אבל בבריי' דמיירי קודם גירושין הפי' כפשוטו שנודר ממנה הנאה ולכך המתין רש"י מלפ' עד דמייתי

בגמ' הברייי' והנה הרמב"ם בפי' המשנה וכן בה' ביאת מקדש פי' מתני' לאחר גירושין וכ' דאף לאחר גירושין צריך שידור מכל נשים פסולות ומ' לי, דמתני' קמ"ל אף לאחר גירושין צריך שידור מנשים פסולות ובריי' קמ"ל דקודם גירושין מהני נודר והנה ממה דאמרי' בגמ' בכורות שם דלהכי לא סגי בקבלה משום דיצרו תקפו מ' ג"כ דאף לאחר גירושין קאמר מתני' דא"כ אדרבא בטומאה חמור דבעי קבלה ועוד הכא הנדר קולא הוא ומעתה קו' הש"ס לא שייך כ"א אנודר קודם עבודה וכמ"ש תוס' ואהא יש לסמוך אצריך לפרט הנדר לחוד דאם יאמר לחכם שנדר הנאה מאשתו יאמר לו וכי עבדין כדין כההיא דירושלמי דאמר לא מרווחנא וממילא יתברר הענין משא"כ הרמב"ם קאי אנודר דמתני' דהיינו לאחר גירושין דאז ע"כ מדרי':

לו שלא יהנה ממזון אם יהנה מאשה פסולה דהיינו פסולה לכהונה ואם יבא לחכם ויאמר כבר נהניתי מאשה פסולה והנני אסור בכל מזון למה לא יתיר לו החכם וע"כ צריך ג"כ עד"ר וממילא לא יתיר לו החכם אחרי שידע כי הדירוהו עד"ר שלא יהנה מאשה פסולה ידע שהוא כהן ולכה"פ ישאל ע"ז ויבא לידי בירור אבל מאשה פסולה בלבד הרי יוכל להיות שאי אפשי לו גרושה וחללה מפני פגם וכיו"ב:

והנה המחבר בשו"ע קכ"ח באו"ח לענין נ"כ הביא דין זה דאפי' גרשה צריך לידור אבל נודר ונו"כ לא הביא ואף כי יש לדייק הכי ממ"ש אף אם גרשה דא' ה"ה קודם גירושין מהני לידור מ"מ מאחר שהביא המג"א בשם כה' מתשו' רא"מ דלא מהני נודר לישא כפיו ואמת כי מרן ז"ל כ' בהגהות שו"ע המעיין בפני' ברא"מ מיירי בגוונא אחרינא מ"מ נבא ונחקור למה השמיטו הפוסקי' הטור וש"פ דין זה לענין נ"כ ונ' טעמם דבשלמא כהן העובד או שהוא שלוחא דידן או שלוחא דרחמנא ולא ניחא לן ולא לרחמנא למשוי לנושא בעבירה שליח ואמנם נ"כ איהו מ"ע דנפשי' קמקיים מי נותן לנו רשות למחות בידו ואם אנו אין צריכין לנהוג בו קדושה איהו מ"מ רוצה לקיים מ"ע ואמנם הרשב"א והמחבר שפסלוהו טעמם מכיון שהוא עובר על קדושת אהרן ונושא נשים בעבירה היאך יברך וקדשנו בקדשתו של אהרן וא"כ משום הברכה אין מניחין אותו וא"כ אדרבא בשלמא לענין עבודה בנודר ומקבל סגי דהו"ל בעל תשובה משא"כ לענין קדושת אהרן כ"ז שלא גירש לא יוכל לברך:

ובענין קו' תוס' מ"ט פריך אברייי' דווקא י"ל אמתני' דלמא מיירי שאינה לפנינו שיגרשנה וא"כ למה ישאל על נדרו משא"כ בברייי' דקתני יורד ומגרש וא"כ היא לפנינו וראוי לגרש שפיר מקש' הש"ס:

והנה הרשב"א בשמעתין דייק לי' מד' ר"נ דאפי' דיעבד לא הותר הנדר דמ' לי' דה"ק ר"נ א"א צריך לפרט אי מקצר לא יהא מותר ואמנם מד' רש"י ל"מ כן כ"א דה"ק ע"י שירבה לספר שכח עיקר הנדר ורש"י לטעמי' דאפי' לר"כ צריך לפרט עיקר הנדר אלא דא"צ לפרט הלשון שנדר בו:

ואמנם הריטב"א וכ"י בנדרי' שם כ' תרווייי' דמפ' השולח מוכח דדיעבד מהני בלא פירוט וכ' כוונתם מאחר דקיי"ל צריך לפרט וא"כ ממתני' דבכורות לא מוכח מאומה דעד"ר אין לו הפרה וא"כ מנ"ל לאמימר הא מלתא א"וו דס"ל לאמימר דנהי דצריך לפרט מ"מ דיעבד אי אזיל לג' הדיוטות והתירו לו בלא פירוט התרתן התרה ואיך סמכי' בכהן אלא ש"מ דעד"ר אין לו הפרה והש"ס מקמי דנחית לאמימר הוה דחיק למימר דבלא פירוט גם דיעבד אין התרתן התרה אבל למסקנא דייקי' מאמימר אפכא ואפי' למ"ש תוס' דהו"מ הש"ס לשנויי אליבא דר"ה אין מתירין אלא בפניו אלא משום דדיעבד התרתן התרה לא משני הכי וא"כ ש"מ דבלא פירוט אף דיעבד ל"מ היינו מקמי דנחתי' לאמימר וכמ"ש אבל כ"ז אי ר"ה לא פליג אאמימר אבל אי ר"ה לית לי' דאמימר צ"ל לד' הריטב"א ונ"י תי' אחר על קו' תוס' מבפניו ומ"מ מצינו ראי' לד' הרמב"ם והמחבר שפסקו בכהן עד"ר משום דמ' להו למסקנא דבלא פירוט דיעבד מהני ולכך צריכין עד"ר אלא אכתי גם באלמנה הו"ל למפסק כן וצ"ל כמ"ש לעיל דמ' להו באלמנה ל"ש עד"ר דכיון דכהני מכתובה אסורה כל ימי באי' והיינו משום דעת רבי' ואנן סהדי דלא ניחא להו לרבים למיהוי גרמא בחטאי' של זו:

עד"ר ע' רש"י ונ' לבאר דרש"י ס"ל דאמימר לאו מסברא דנפשי' קאמר כ"א יליף לה מהא דהשביע משה לישראל ע"ד המקום ועל דעתו וכ"כ רש"י בשבועות שם וא"כ בעי' דומיא דהתם דמשה השביע בפניו ובפני המקום ה"נ בעי בכל ע"ד רבים ויש לומר דגם הרי"ף הכי ס"ל ומה שהק' הפוסקי' דא"כ הו"ל לאתויי כמה רבים מאחר דלרש"י סגי בשני לא אצטריך לי' להרי"ף לפ' דמיעוט רבים שני' ודווקא בהודר ברבים דלא סגי בשני הק' הש"ס וכמה רבים וא"כ י"ל דזה ג"כ כוונת ד' רש"י במכות ט"ז שכ' עד"ר וע"ד ב"ד מאחר דצריכין הרבי' לומר על דעתינו אנו משביעין אותך וא"כ מי הוא זה שיצטרף לבעל להדירה וכ' רש"י דמיירי שמצא בה עון והביאה לפני ב"ד ושם השבועה והיינו דהוצרך רש"י לפ' שמצא בה עון דאל"כ מי הביאו לב"ד:

ואמנם הריטב"א במכות שם והרמב"ן בשמעתין נחלקו בכוונת ד' רש"י אלו ד' הרמב"ן דרש"י מפ' כן משום דס"ל דנדר עד"ר ל"ש כ"א לדבר מצוה ולזה כ' רש"י דגם שם הי' לפי שעה מצוה משום שנמצא בה עון אלא שהי' שם רע והריטב"א מפ' דד' רש"י דלדבר

מצוה דאמרי' די"ל הפרה היינו דווקא אם הי' בטעות וכמו שהביאו בשם ר"ת דגרסי' כההוא מקרי דרדקי ומ"מ בעי' התרה משום שלא תלה הנדר בפי' בדבר זה:
ואני אומר דד' הרמ"בן וד' הריטב"א א' הן והיינו דמאחר דרק משבועת משה ילפי' לד' רש"י והתם לדבר מצוה א"כ בעי' ג"כ דווקא דבר מצוה אא"כ למה נימא לדבר מצוה י"ל התרה מאי אולמא דהאי מצוה מהאי מצוה וע"ז כ' דאגלאי למפרע שהי' בטעות כההוא דרדקי דהנדר וההתרה הי' לדבר מצוה ואמנם אגלאי למפרע שהנדר היה בטעות ועד"ז מיושב קו' מהרי"ק שכ' דע"כ א' משני דעות אלו לא אמר ר"ת דאם אמר ר"ת דעד"ר לא שייך כ"א לדבר מצוה לא החמיר שוב דבעי' לענין הפרה טעות מעיקרא ולמ"ש אדרבא הא בהא תלי' דמשום דק' מאי אולמא דהאי מצוה מהאי מצוה בעי' טעות מעיקרא ועד"ז מיושב קו' הריטב"א על ר"ת דבעי טעות מעיקרא מגמ' שבועות כ"ד דאמרי' שבועה דאיתא בשאלה לא קתני ואס"ד דעד"ר ליתא בשאלה אם לא בטעות מעיקרא א"כ אכתי ליתני שבועה עד"ר וכעין קו' זו הק' המהרי"ק מסוגי' דמכות יש חורש תלם א' דקאמר הש"ס ג"כ לתני ג"כ שבועה שלא אחרוש ביו"ט וחול ומשני דאיתא בשאלה לא קתני ולמ"ש לק"מ דר"ת דס"ל הא מלתא ס"ל ג"כ דעד"ר ל"ש כ"א בנדר לדבר מצוה ובין בשבועות בין במכות לא הוה כ"א שבועת רשות וכ"ת שבועה שלא אחרוש ביו"ט לא מקרי שבועת הרשות עיקר שבועה אחול היא ואיו"ט לא חייל כ"א ע"י כולל וכיון דבחול ל"ש עד"ר גם איו"ט לא חל ומסתייען ד' רש"י וכ"ת אלו משמעתין דמשו"ה לא משני הש"ס גבי כתובה דמדרי' לה עד"ר דבדבר הרשות ל"ש עד"ר אלא שהרמב"ן הק' להיפך אד' ר"ת אלו א"כ למ"ד א"צ לפרט הנדר אי ס"ל נדר ברבים י"ל הפרה היאיך מתרץ מתני' דנודרת ליתומי' ואמנם לפי ד' תוס' ד"ה וליחוש לק"מ דמ"ד א"צ לפרט ס"ל דמדרי' לה על נדרה מיד:
ולא בעי אי' כל ימי' דווקא ור"ה דאמר ניסת אין מדירין דבעי אי' כל ימי' הוא דמק' דש"ס:
והנה הריטב"א בנדרי' שם הביא ב דעות אלו דבעי' מצוה ודבעי' טעות מעיקרא ובנתים הביא קו' למה לא התירו ישראל נדרם שלא לתת אשה ונ' כוונתו דהם נדרו עד"ר ולמ"ד דבעי' טעות דווקא לק"מ ולכך תי' עוד קו' זאת מקמי דהביא דעה זו דלא לסייע משם דבעי' טעות דווקא:
והנה תוס' בשמעתין ביארו תחלה מ"ט עד"ר לדבר מצוה י"ל הפרה ואח"כ ביארו מה הוא עד"ר ונ' דמ' להו דלרש"י דיליף משבועת משה הטעם דלדבר מצוה י"ל הפרה משום טעות וכמ"ש וד' ר"ת בתוס' דהטעם משום דניחא להו להנך רבי' ובכל מצוה שייך זה ולא כמ"ש הראשונים בשם ר"ת ומד' תוס' אלו יש סיוע למהרי"ק שאין אלו ד' ר"ת אבל

קש' לשבש הגי' בד' הראשוני' ומ"מ מאחר דר"ת לא יליף משבועת משה א"כ לא בעי' בפניו ג"כ וזה כוונת המשך ד' תוס':
וכן מבואר מד' פ' שבועת שתים שם ועי' בר"ן שם ותבין מה בקשו תוס' במה שהקשו מחרמי קהל עייי"ש:
והנה הראב"ד הק' על הרמב"ם שהביא הא דמקרי דרדקי שנדר עד"ר שלא יהנה מבני העיר והוצרכו לו שמיהוי או שוחט או מוהל והק' הראב"ד מאי אכפת לי' לנודר במה שהם צריכין ותי' הכ"מ דהמצוה עליו רמיא ג"כ ללמוד תורה ולמול וק' עדן שוחט מא"ל אמנם שותא דמרן הראב"ד לא זכיתי להבין הנה הוא הנודר מתחרט מאיזו טעם שמתחרט אלא משום דהוא עד"ר לא היינו מתירין אבל מאחר דהוא למצוה רבה כזאת לצורך רבים לא מפסיד לן וממילא מתירין לו:
ומ"מ לא ידעתי למה זה הביא הרמב"ם הך משל ומה בא להורות לן בזה וצ"ע:
וכ' רש"י פשע בינוקי חובטין וע' בריטב"א מכות שם שמדקדק ל' פשע וכ' ד' רש"י דאס"ד פשע שלא היה לומד בהתמדה כד' הריטב"א רבינא אהדריה משום דדייק ובהא מלתא פלוגתא ר"פ לא יחפור רבא ס"ל גריס עדיף ורב דימי ס"ל דייק עדיף והיאיך אהדרי' רבינא דלמא הנך רבים דעתם כרבא דגריס עדיף והיאך יוכל להחזירו א"וו פשע היינו חובטין:
עד כה עזרני ה' בסוגי' דנודרת כדרי לה' אשלם בחצרות בית ה' בתוככי ירושלים כיה"ר בב"א:
סוגי' דקנין פירות:
ר"פ השולח המוכר שדהו יל"ד מה ענין סוגי' זו לשמעתין כאן ונ' דלכאורה מפלוגתא דר"י ור"ל כאן נפיק עוד פלוגתא אם המוכר שדהו לפירות קנה פירות אח"כ מהלוקח לאחר שנגמרו לר"י כיון דאי' לי' ללוקח קה"ג לא מצי מקרי בכורים ולר"ל דהגוף של המוכר וודאי מצי מקרי והכה לעיל בשמעתין מק' הש"ס עלי' דרבה מהא דתנן לוקח מפני תיקון העולם הא דאוריי' הוה ומשני דתקנו רבנן תחלה דלא לייתי וק' למה תקנו דלא לייתי כלל ליתקנו דלא יקרו וידעו ג"כ דלאו בקדושתיי' קיימי אמנם לר"י א"ש דלעולם יאמרו בקדושתיי' קיימי אלא שהגוי י"ל ק"פ וממילא המוכר אין לו גוף ולא מצי קרי נמצא דאצטריך דר"י לבאר ד' רב אשי לעי' אא"כ ק' הל' אהל' דקיי"ל כרבה וקיי"ל כר"ל ולר"ל דרבה קשיא ואמנם לקמן מייתי הש"ס כתנאי ומסיק רנב"י דכ"ע ק"פ כקה"ג ותי' זה לר"י אבל לר"ל ע"כ ס"ל דבק"פ פליגי ור"מ ס"ל כקה"ג ואכן קיי"ל כר"י וכ"ש דלאו כקה"ג ואמנם סתם מתני' ר"מ דס"ל כקה"ג וא"ש תי' רב אשי אפי' לר"ל:

ועד"ז נבא ליישב בס"ד דקדוק עצום כיון דכל הסוגי' בלוקח מירי הו"ל למתני הלוקח שדה לפירות ואמאי תנן המוכר אמנם למ"ש א"ש דטעמא דר"ל דאם נאמר דלא מכר לו קה"ג א"כ יוכל המוכר להביא בכורי משדה זו ולקרות ואנן סהדי דניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' ובוודאי לא מכר הגוף אלא דר"י ס"ל דאין קנין פירות בלא גוף ושפיר נקט הש"ס המוכר שדהו דעיקר טעמא דר"ל דאזלי' בתר מוכר ועד"ז כבין ממ"ש ר"ל שאני התם דכ' ולביתך וק' ליגמר מהתם אמנם תוס' כ' דע"כ קרא מירי באשה שנתנה פירות נכסי' לבעל ומעתה מאחר דעיקר טעמא דר"ל משום דניחא לי' לאינש וכו' א"כ באשה דתנן אשה מביאה ולא קוראה ל"ש זה ושפיר הבעל מביא וקורא ובזה נבין פלוגתת הני תרי לישנא דלל"ק ר"י מק' לר"ל מולביתך ולבתרא אפכא וזה דאי טעמא דר"ל משום ניחא לי' לאינש שפיר קאמר שאני התם אבל עכ"פ אין התם הוא דכ' ולביתך דמהי"ת נילף עוד דבעלמא אמרי' ניחא ליה לאינש וע"כ בלי"ב ר"י ור"ל בקנין בעצמו פליגי ועכ"פ מיושב ג"כ קו' הרשב"א מ"ט לא עביד הש"ס בשמעתין ג"כ צריכותא מסוגי' דב"ב דכיון דבשמעתין אין הטעם משום ק"פ כ"א משום דניחא לי' לאינש אין זה ענין מסוגי' דב"ב כלל וכ"ת הרי עכ"פ מוכח מסוגי' דב"ב דר"ל ס"ל בעלמא ג"כ לאו כקה"ג לא היא די"ל התם שוב טעמא דר"ל כל לגבי נפשיה עדיפא ליה ומ"מ א"ש דרבא ביבמות לגבי הל' דר"ל בהכי תלת שבק דר"ל בשמעתין ונקט דב"ב משום דבשמעתין אין הכרח דטעמא דר"ל משום דק"פ לאו כקה"ג ועד"ז כבא בע"ה ליישב קו' תוס' דמאי מק' ר"ל מברייתא דמתה הרי ר"י מצי אמר אנא דאמרי כתנא דולביתך אמנם לר"ל הני תנאי לא פליגי כלל דתנא דולביתך דקאי אקרא קודם תקנת פירות וא"כ מירי שנתנה בעצמה ומאחר דהיא אינה קורא וודאי ניחא לה שיקנה הבעל הגוף ויקרא משא"כ ברייתא דמתה מירי לאחר תקנה וחכמים נתנו פירות נכסיה לבעל ואי כל קנין פירות כקה"ג ל"ל מתה אבל אי לאו כקה"ג למה יביא בלא מתה היא לא נתנה וחכמים אין להם על זה ומעתה גם קו' זו הולכת להך לשנא דטעמא דר"ל משום ניחא למעבד מצוה אבל לאידך לשנא לא מק' ר"ל מידי ומיושב ד' הרמב"ם שהק' הלח"מ דנקט אע"פי שמתה הרי לר"ל דפסק הרמב"ם כוותיה מתה דווקא כמבואר בש"ס ולמ"ש ד' הרמב"ם דע"כ הך שו"ט אזלא אי טעמא דר"ל דניחא לאינש וכו' אבל למאי דבסוגי' דעלמא וכן מוכח לרבא לקמן דמייתי ראי' מקרא ומתניתא דר"ל ס"ל ק"פ בכל התורה לאו כקה"ג שפיר כ' הרמב"ם אעפ"י שמתה:

והשיב תלמיד א' דגם הא דנקט הש"ס שדהו ולא שדה דוודאי משדהו מוכר דאטו שדה חבירו ימכור ולהנ"ל א"ש דמשום דהוה משדהו הוא דס"ל לר"ל לאו כקה"ג משום דניחא ליה למעבד מצוה וכמו"ש:

ולי נראה ליישב ל' שדהו בדרך אחר דרבא מייתי ראי' לר"ל מקרא דשני תבואות וק' האיך קרא לר"י אלא דבהא קרא:

יל"ד ל' וכי תמכרו ממכר ממכר זה למה לי' א"וו קרא מיירי שהלוקח חזר ומכרו לאחר ולגבי אותו לוקח שני מודה ר"י דלאו כקה"ג והיינו שדהו דנקט הש"ס דבשדה לקוחה גם ר"י מודה דלאו כקה"ג:

רש"י ד"ה המוכר שמכר שדהו לעשר שנה ואח"כ תחזור קרקע כוונת רש"י בכל שכ' דלא נטעי ונפ' שמכר לו לעולם אבל התנה עמו שאין לו רק פירות ואין לו רשות לחפור בורות דיק' מאחר דלא תחזיר לו לעולם למה זה יתנה וכ"ת דמכר לו ע"ת שאם יבקשנה צריך למוכרה להמוכר לחזרה הרי זה אסור מטעם רבית א"וו לעשר שכי' מכרה לו ואמנם כ"ז משום דמיירי בזמן דאין יובל נוהג דאלו בזמן שיובל נוהג שפיר מתנה עמו שלא יחפור בורות משום דעתידה לחזור לו ביובל והן הן ד' רש"י וכוונתו ליישב דאמאי לא עביד הש"ס צריכותא דאי אשמעי' הכא הו"א משום דלא נחית כלל אדעת' דארעא ולמ"ש רש"י ע"כ מכרה לו לגמרי אלא שתחזור לעשר שני' והיינו כעין מכירה ביובל:

ר"י אמר מביא דמצי אמר האדמה אשר נתת לי ל' רש"י ר"ל דה"ט דלר"ל אינו קורא:

ר"ל אמר מביא ואינו קורא יל"ד אמאי לא תנן לה במסכ' ביכורי' בהדי מביאין ואינן קורין בשלמא לר"י ל"ק דהו"ל למתני בהדי מביאין וקורין דפשיטא לי' לתנא דקורין אבל לר"ל ק' ונ' דהוה בכלל נשים דהשתא נשים אף שיש להם קרקע לא קרי משום דאינם יכולין לומר אשר נתתה לי ה' דלא נטלו חלק בארץ ק"ו למי שאין לו עכשיו קנין בקרקע:

כקה"ג דמי כ' רש"י ויכול לומר אשר נתת לי נ' ד' רש"י דבהאי קרא פליגי ר"י ור"ל דלר"ל יליף מהאי קרא יתירה דבעי' האדמה אשר נתת לי אבל קנין פירות לא מהני ור"י דריש להאי קרא אפכא דמאחר דכל הפרשה איירי בלתת לאבותינו ומדוע כ' כאן אשר נתת לי א"וו להודיע כי חייב במקרא בכורים אפילו על מה שלא ירש מאבותיו כ"א קנה אותה מאחרים וק' הא בזמן שיובל נוהג לא קנה הגוף אלא ש"מ ק"פ כקהג"ד:

וז"נ ד' לי"ק דר"י איתיבי' לר"ל היאיך מצית לומר דעל ק"פ ל"ש למימר לי הרי בעל בנכסי אשתו מביא וקורא ומשני לי' ר"ל ואדרבא לדידך דכ' לי למימר דק"ס כקה"ג ל"ל שוב בבעל ולביתך אלא ש"מ התם דווקא מקרא משא"כ בשאר ק"פ וז"ש רש"י ואדרבא כלומר דאל"כ תק לר"ל לילף מהתם א"וו ה"ק ר"ל קרא זה גלי לן דלא נדרוש לי' לק"פ

אמנם בלי"ב ר"ל היא דסבר דר"י יליף מלי דק"פ כקה"ג ומק' לי' ולביתך ל"ל וע"י משני לי' אנא לית לי דרשא אחרינא כ"א מולביתך ילפינן ונכ"פ נבין בדברינו למה תפשו ר"י ונ"ל המוכר שדהו לפירו' ספלגו בהדיא אי ק"פ כקה"ג דמי בשלמא בב"ב פליגי בהנך ברות דלא נימא כל לגבי נפשי' ואבא לגבי ברא אבל הכא בבכורים דווקא במפ' הלא נ"מ מפלוגתא זו לכמה ענייני' לבד מבכורים ולמ"ש משו"ה אפלגי בבכורי' משום דמהתם ילפי למלתייהו: וכ' רש"י ולביתך ושמחת וגו' נ' דבא ליישב דלמא קרא מיירי אף הכא דלא זכתה פירות נכסים לבעל וגזיה"כ הוא לזה כ' רש"י דמאחר דכ' ושמחת וכי מה שמחה לבעל במה שנתן ה' לביתו אם לא זכתה לו הפירות א"וו בזכתה לו מיירי:

וכ' עוד רש"י שהכניסה פירות נ"מ ר"ל דאי בנכסי צ"ב הלא קיי"ל הדין עמו וא"כ הגוף נ"כ שלו וכ"ת מנ"ל דקרא מיירי בנכסי מלוג דלמא באמת בנכסי צ"ב לא היא כיון דהם כשלו מאי ולביתך דקרייא רחמנא הרי אין לביתו בהם כלום:

ומתה אשתו וירשה בעלה נ' שכ"כ רש"י ליישב קו' תוס' הרי ע"כ תנא דולביתך פליג ור"י דאמר כהאי תנא לא היא הני תנאי בהא פליגי תנא דמתה ס"ל ירושת הבעל דאוריי' והואיל וק"פ לאו כקהג"ד מוקי לקרא במתה וירשה בעלה דווקא ואידך תנא ס"ל דירושת הבעל לאו דאוריי' וא"כ אדרבא במתה וודאי לא קרי ומוקי לה מחיים אבל לר"י דק"פ כקה"ג מתה ל"ל וא"כ קו' ר"ל לא היה כ"א משום דמ' לי' דהאי תנא ס"ל דירושת הבעל דאוריי' ומעתה הרמב"ם שפוסק ירושת הבעל לאו דאוריי' עיקר קרא מחיים ואעפ"י שמתה לא אמרי' דהו"ל כהפריש ביכורי' ומכר שדהו מאחר דנסתלקה מה"ת ממנו זכות הקרקע קמ"ל דמ"מ מביא וקורא וא"ש קו' הלח"מ על הרמב"ם בזה:

תוס' ד"ה מתה וא"ת דלמא הך בריי' בלא זכתה ובמקום אחר כ' ליישב למה לא הקשו תוס' קו' זו בל"ז וי"ל עוד בקיצור דבל"ז ל"ק לוקי בלא זכתה אי בלא זכתה מ"ט באמת מביא וקורא מהי"ת אבל מאחר דמסקי תוס' דלקו' ר"ל האי תנא דמתה מולביתך יליף למלתי' דלמא בלא זכתה ומשום דכ' ולביתך ילפי':

אזדו לטעמיי' יל"ד לר"ל דבזמן שיובל נוהג כל לוקח מביא ואינו קורא למה לא תכן לה במ' בכורים גבי מביאי' ולא קוראין ונ' דכ"כ דלר"ל ע"כ לית לי' דרנב"י כ"א ס"ל דר"מ ור"י ור"ש בק"ס פליגי ואכן כר"י ור"ש קיי"ל ואמנם לר"מ מודה ר"ל דס"ל ק"פ כקה"ג ושפיר עבד תנא דלא תני' דסתם מתני' ר"מ:

שם בגמ' דאדעת' דגופא קנחית כ' מכאן דהלוקח שדה בזמן שהיובל נוהג מ"מ מותר לחפור בה בורות שיחין ומערות משא"כ בלוקח בהדי' לפירות: והנה לר"ל עיקר רבותא בזמן היובל ולר"י עיקר רבותא שדהו לפירות וי"ל מאחר דהרמב"ם פסק כר"ל לא הו"ל

להביא כ"א בזמן שהיובל נוהג לחוד ושדהו לפירות ל"ל דאייתי ונ' משום דבעי למתני בעל בנכסי אשתו מביא וקורא הביא ג"כ שדהו לפירות דהיינו הך ומ"מ פטור מקריאה: הקונה אילן וקרקעו כ"כ במק"א מדוע נקט הש"ס סיפא תחלה ואח"כ רישא ועתה יש להוסיף דהוק' לא ידע הך דירושלמי דר"י באריסי בתי אבות מיירי והתרצן הוא דידע ומ"מ א"ש דלא משכי הא מני ר"מ היא דס"ל לכ"ע ק"פ כקה"ג וכמו"ש לעיל דהרי גם ר"י לא פליג אהך מדקא' אף אריסי': הקונה שני אילנות כ"כ במק"א ליישב למה לא מייתי מסיפא ולפי התי' צ"ל דהא דאכפל תנא למתני סיפא אף דמרישא שמעי' לה דלא נימא משום ר"מ נקט לעיל שכי' לומר דלר"מ אפי' שני אילנות קורא אבל לרבנן אפילו בשלשה לא יקרא קמ"ל:

רש"י מחלוקת דר"ל ודר"י כר' כוונת רש"י דוודאי ר"י דס"ל כר"ל דק"פ לאו כקה"ג דמי אפילו ביובל ראשון פליג דאל"כ לוקמא ביובל ראשון ושפיר אצטריך קרא למת אביו ואח"כ:

הקדישה אלא דר"ל לא ס"ל כר"י ביובל ראשון והיינו שכ' רש"י מחלוקת דר"ל ודר"י:

ביובל שני כ"כ פלוגתת רש"י והרמב"ם בזה דלהרמב"ם נר' דוחק לאוקמא כל הני משניות ביובל ראשון ומפ' יובל ראשון של מוכר וזה דבר ק' להלום דאטו משום דלוקח בדעתו לעבור על ד"ת יקרא מקרא בכורי' ויאמר אשר נתת לי ואין זה בוצע בירך ומה גם דלא אהני לי' כלל ואמת שהרמב"ם נשמר מזה וכ' רק כי המוכר לא סמכה דעתו ואמנם האי אי' לן גבי מוכר לחודא ואמנם לרש"י ה"פ ביובל ראשון עדן לא נתיישבה א"י לגמרי והי' שם מז' אומות הרבה ואם יגרשו רק שבט אחד יהיה היובל בטל שאין כל יושביה עליה והיינו דלא סמכי דעתיי' הן דמוכר והן דלוקח משא"כ ביובל שני שוב האמינו שלא יעזוב שבט את מקומו בא"י אבל להרמב"ם ק' טובא ונ' פי' ד' הרמב"ם ע"ד שכ' למעלה דבאמת אם המוכר מקני ללוקח הקרקע לפירות מודה ר"ל דמצי קרי אלא דאנן סהדי דלא עביד הכי משום דאי לא עביד איהו מצי קני מהפירו' ולהביא בכורים ולקרות וניחא לי' לאינש למעבד מצוה בממוני' משא"כ ביובל ראשון שאין המוכר סומך דעתו שיגיע לידו ולא מצי קרי אשר נתת לי דאינו יודע אם היא שלו אף הוא מקנה ללוקח הקרקע לפירות מאחר דהוא לא מצי קרי ועד"ז יתיישבו ד' הרמב"ם דאף שפסק כר"ל פוסק אחין שחלקו לקוחות הן וא"כ לא משכחת דמייתי בכורי' כקו' רב יוסף בסוגיין ולמ"ש א"ש דהני אחין אנן סהדי שמקנין הקרקע לפירות כ"א לחבירו דאי לא יעשה כן כל חד מנייי' לא מצי קרי אלא דכ"ז לרב חסדא דקיי"ל כוותי' אמנם רב יוסף לקמן לית לי' דרב חסדא ואין חילוק כלל בזה ושפיר קאמר אי לאו דאמר ר' יוחנן:

כתנאי כ' רש"י ק"פ אי כקה"ג כ' כוונתו ע"ד שכ' דע"כ לר"י וכ"ש ל"ש להו בין יובל ראשון לשני דאי שני להו לוקמי קרא ביובל ראשון: גמ' והלכך מת אביו ואח"כ הקדישו צריך קרא וק' למה באמת מקרי אחוזה כיון דאכתי לא ירת במיתת אביו מידי וכ' דכ"ז שאביו קיים היה בידו לפדותו והשתא הוחלט בידו ויש לעיין אם לא היה אביו יכול ג"כ למוכרו אלאחר היובל או נימא כיון דק"פ כקה"ג מקרי השתא אינו בידו או דלמא כיון דיכול לפדותו כבידו דמי וכ' דתלייי' בפלוגתת הרא"בד והרמב"ם גבי נכרי שהלוה לישראל על חמצו דלהרמב"ם בעי' הגיע זמן קודם הפסח משום דס"ל הואיל ובידו לפדותו כשלו מקרי ה"כ מצי האב מזבין אלאחר יובל מה"ט משא"כ להרא"בד שם ורוב הפוסקים דהואיל ובידו לפדותו לא מקרי כשלו ה"ה הכי נמי לא מצי האב לזבנו לאחר יובל:

תוס' ד"ה לא דכ"ע אף שכ' בכמה מקומות ליישב קו' זאת מר"י אדר"י כ' כאן בפשיטות כן למימר דר"ל דע"כ לא ס"ל כרנב"י דא"ה הוה דלא כמאן וכמו"ש ע"כ ס"ל דרנב"י דיחוייא בעלמא ומנ"ל משום דק"ל כר"י ביום או יומים:

רש"י דמייתי מביא וקורא אולי י"ל דלא מייתי כלל דאמרי' בב"ב פ' הספינה דהא דאינו קורא שלא יפקיעו מתרומות ומעשרות והיינו אי כ"ע קרי אבל אי לא קרי כ"א חב"ח עד יב"נ עדן יפקיעו מתרומות ומעשרות: והנה ידוע קו' הפוסקים דלדידן דקיי"ל בק"פ כר"ל כמו"ש הרמב"ם ולא כד' תוס' וגם כר"י דאחין מחזירין ק' הל' אהל ונ' דעיקר קו' רב יוסף דאי פשיטא לר"י דאין ברירה ובוודאי אין סברא דלא צוותה תורה מקרא בכורים כ"א לחב"ח עד יב"נ הו"ל למידק מבכורים דק"פ כקה"ג ואי לא עביד הכי ק' עלי' ואמנם הרי מצינן למימר דנהי דק"פ לאו כקה"ג מאחר דהתורה צותה לכל ישראל לקרות מקרא בכורים לא הקפידה תורה בזה כיון דבאמת הוה שלו ורק משום מצות יובל יחזיר והראיה דבעל בנכסי אשתו מביא וקורא הואיל והוה כשלו ולא גרעי אחים מבעל אמנם כ"ז לר"ל דאמר ש"ה דכ' ולביתך והתורה פרטו בפי' לבעל וה"ה אחי' דהוה כאילו פורטם משא"כ לר"י דאמר טעמא דידי מהכא קאמינא ולא מ' לי' שחלק הכ' בין בעל לאחר מאחר דלאו כקה"ג הו"ל דובר שקרים כדאית' פ' הספינה שם א"כ מ"ש אחי' ומעתה לר' יוחנן לטעמי' דלא ס"ל לחלק כלל שפיר קאמר רב יוסף אבל אנן אדרבא הא דק"פ לאו כקה"ג מולביתך ילפי' למימר דע"כ בעלמא כקה"ג והתם פרט וחילק הכ' אף אנו נאמר דלא גריעי אחי' מבעל ויש עוד להוסיף מאחר דנשים לא נטלו חלק בארץ וכל חלקם רק ירושה היא ואי בירושה ל"ש מביא וקורא אטו עדיף בעל מדידה גופא כיון

דהיא לא הויא מתחייבי' בקריאה אפילו לא היתה אשה היאיך הבעל יכול לקרות אלא ש"מ דאחין בכלל בעל:

תוס' ד"ה אי לאו לכאורה מאי ק' להו ממס' ביצה אדרבא הרי מדקיי"ל בדרבנן יש ברירה ע"כ בכירה ספיקא הוה ואמאי פשיטא להו דמחזירין זה לזה ביובל ונ' דס"ל דע"כ גם מספיקא מחזירין משום מצות יובל: א"נ דק' להו הא גופא אמאי מס' לן כלל הרי ע"כ יש ברירה דאי אין ברירה לא משכחת דמייתי בכורים ואמנם במסקנא מה"ט כ' בתי' בתרא דקיי"ל ירושה לא מיהדרא ביובל אף דלקוחות הן כי היכי דלא תק' לן היכי משכחת דמייתי בכורי':

ומ"מ יל"ד אמאי לא ניחא להו למימר מיד דאנן רק בב"ב קיי"ל כר"ל מטעמי' דאבא לגבי ברא אחולי אחול ליה מדלא קאמר רבא הל' כר"ל במוכר שדהו לפירות ונ' דהא לא ק' להו דרבא נקט מידי דשייך בי' הלכתא בזה"ז ולא נקט בכורי' דהוה הל' למשיחא אמנם מדקאמר הש"ס פ' השואל גבי שאל מאשה ונשאל לו בעלה בפלוגתא דר"י ור"ל ונקט המוכר לפירות ולא נקט פלוגתא דב"ב ש"מ דבב"ב באחולי אחיל תליא גם זה לק"מ דוודאי אי לא פליגי במוכר לפירות הוה אמרינן דבב"ב באחולי אחיל פליגו ואצטריך לאתויי הך דהמוכר שדהו לפירות אבל השתא דפליגי בהמוכר לפירות גם בב"ב לטעמיי' אזלי:

ואמנם יש לכאורה ראי' להיפך מדנקט הש"ס בב"ק פ' החובל פלוגתא דב"ב ש"מ דלאו באחולי אחיל פליגי דאי באחולי מאי ראי' יש לאשה שמכרה בנ"מ הא לק"מ דר"י בר אבא רצה להביא ראי' ממתני' דב"ב דה"ק אנא מתני' ידענא דמ' לי' פשטא דמתני' כר"ל: אלא הא ק' אמאי לא מפ' הש"ס הא דאר"י זו אינה דומה למשנתינו היינו משום דהתם טעמא משום אבא לגבי ברא אחולי אחיל לי' משא"כ באשה שמכרה בנ"מ ק"פ כקה"ג וכ"ת עכ"פ בעובדא דרב אבא שפיר קאמר ר"י בר אבא דהתם ג"כ אנן סהדי דלא מחלה לגבי בעלה הגוף משום ברה לא היא כיון דתקנת פירות עכשיו דרבנן לא קאמר ר"י ק"פ כקה"ג א"כ לא הו"מ למימר זו אינה דומה מה"ט דהכי מקמי דידעי':

לתקנת אושא אדרבא ס"ל דל"ש בתקנתא דרבנן ק"פ כקה"ג אי לאו דאמרי' דלגבי בעלה מחלה והכי לא מחלה משום ברה א"כ שפיר תי' תוס' אבל לשאר תי' שתי' תוס' על קו' הנ"ל ולא מחלקי בין תקנתא דרבנן לשאר ק"פ באמת ליתא להאי תי' שכ' תוס' וזה דעתם בתי' קמא דשמעתין:

ומ"ש בתי' בתרא והשתא א"ש ר"ל דלא תק' מהא דרבא דאמר קרא ומתניתא מסייע וזה היה ג"כ עיקר קו' תוס' דל"מ להו דבב"ב דווקא קיי"ל כר"ל משום דרבא ה"ק קרא ומתניתא וע"ז כ' בתי' בתרא והשתא א"ש:

שם באו"ד וא"ת יל"ד מאי ענין קו' זו לכאן על הש"ס הו"ל להקשות ונ' דלכאור' אי הא דאר"י מחזירין היינו לקיים מצות יובל וכ"א שוב נוטל חלקו ל"ק קו' תוס' דעכ"פ לאחר יובל יהי' שוב אותה שדה שלו וזה הבינו גם בקו' אלא דעד"ז ק' על תי' ב' שכ' תוס' דטעמא דאינך אמוראי משום דמכר אמר רחמנא ליהדר הרי גם ר"י אי' לי' ע"כ הך סברא לר"מ דאמר ואלו שאין חוזרין ביובל וצריך אתה לומר דלר"י ביובל החלוקה בטילה לגמרי וכמו"ש רש"י בכורות שם ושוב ק' היכי משכחת שדה אחוזה וע"ז תי' דמ"מ אף שהחלוקה בטילה מקרי שדה אחוזה ואולי מה"ט נאדי תוס' ב"ק מסברא זאת וכ' טעמא דהנך אמוראי ילפי מדורו של יהושע:

אבל ד' ב"ק שם צ"ע וכי מ"ט אמר ר"י האחין שחלקו לקוחות משום דלא אמרי' על כל יורש זה חלקו המגיע ואמנם החלוקה שהי' בימי יהושע עפ"י האורים אנן סהדי שכל א' נטל חלקו המגיעו ולכ"ע יורשי הוו: דכ' במספר שני תבואות ונ' דק' לי' לרבא דהו"ל למכתב שנים של תבואות ואנא ידענא דמיעוט שנים שנים ונדע ג"כ דתבואות בעי' א"וו ה"ק קרא שני ימכר לך ותבואות פירות בעלמא ימכר לך:

בשדה החוזרת ונ' דעיקר קו' דרבא כלפי רנב"י דאמר דכ"ע ק"פ כקה"ג הך ברי' אמאן תרמי' א"וו ר"י ור"ש פליגי וכוותיי' קיימא הך ברי': ולכאורה י"ל דאתיא כר' דאמר פ' יש נוחלין דבכור נוטל פי שנים במלוה ולא גרע האי שדה שיוכל האב לפדותה בכל עת ממלוה וא"כ יאמר ר"י הך מתניתא ר' היא:

רש"י ד"ה דלא נחית אפירא מבואר מדבריו דלא מפ' כדעת הרי"ף בב"ק דר"ל בקרקע שאין לה פירות והנה לד' רש"י אביי ע"כ כר"ל ס"ל דק"פ לאו כקה"ג ואפי' לאחר תק"א כ"כ במק"א דהו"ל רק לור ראשון ומ"מ למ"ש תוס' ביבמות דבפירות דבעל דלא אכיל כ"א בתקנתא דרבנן גם ר"י מודה גם לרש"י אין ראי' דאביי כר"ל:

ב"ק פ' החובל רש"י מוציא מיד הלקוחות דהו"ל לוקח ראשון ר"ל דל' מוציא מ' כל ימי חייה הי' המקח קיים והיינו למסקנא לתקנת אושא אבל לס"ד דטעמא דשמואל משום ק"פ כקה"ג ק' ל' מוציא ומ"מ רש"י לפנינו יישב זה לס"ד דכי היכי דלר"י במכר הבן בחיי האב ומת האב קודם קנה לוקח דאמרי' שמכר לו זכות שתבוא לידו ה"נ מכירת האשה קיימת כל ימי חייה אלא שאם מתה בחיי בעלה בעלה מוציא הואיל ולא אתי

לידה: אנא מתניתא ידענא ויע"ל דר"ל דל' מכר הבן אינן מכורין עד שימות האב מ' דל"ש מת הבן בחיי האב או לא מת וכר"ל:
אלא לאו ש"מ ויע"ל דר"ל דלא תימא בק"פ דבעל גם ר"ב מודה לא היא דאדרבא השתא התם ששייר האב משל עצמו אמרת לאו כקה"ג כ"ש הכא דבעל לא אכיל כ"א בתקנתא דרבנן:
משום דראוי ליורשו ויע"ל דכוונת רב יוסף דאי הוה בקנו כל נכסיו לאביו הוה מלתא דתמיה והייתי אומר דנקט הכי לאשמעי' דק"פ לאו כקה"ג אלא השתא דק' לן מדמנקט לבנו שפיר מוקמי' מתני' ביש לו עוד בנים: רשב"ם ב"ב דף קל"ו מתני' לבנו ה"ה לאחר ע"כ אליבא דר"ל כ"כ דס"ד דדווקא לגבי ברא אחולי ולא שייר לנפשי' ק"פ ומה"ט ל"ש מת הבן בחיי האב או לאח"כ קנה לוקח אבל באחר באמת ק"פ דאב כקה"ג לזה כ' רשב"ם דלצריכותא שייך למימר הכי אבל באמת מאחר דר"ל גם גבי ביכורי' אי' לי' ק"פ כקה"ג אין חילוק אבל לר"י הול"ל כ"ש לאחר דוודאי אמרי' נפש' עדיפא ליה ונ' דהרשב"ם כ"כ לאפוקי מד' תו' לחד תי' דלא קיי"ל כר"ל כ"א באבא לגבי ברא ומול זה כ' הרשב"ם דה"ה לאחר:
לאחר מותו שכ' מהיום כ' דעת הרשב"ם דאפי' ר' יוסי דפליג ברישא וס"ל זמנו של שטר מוכיח עליו בסיפא אליבא דר"ל מודה ר' יוסי דבעי' שיכתוב מהיום ואזי אמרי' דהקנה לבנו גוף הקרקע משא"כ בזמנו של שטר דיו אם הקנה לו איזו זכות שיועילו דבריו אבל מהי"ת נימא שהקנה לו הגוף: שם ברשב"ם אבל בין שני' יכולין ר"ל אע"ג דאמרי' לעיל נ' לחד תי' דאיש ואשה שמכרו אפי' ביחד בנ"מ לא עשו ולא כלום הכא ע"כ בין שניהם המקח קיים דאל"ה לתני בקיצור שני' אינם יכולים למכור וכ"ת באמת מ"ש נ' דהתם לאחר תק"א שהפקיעו כח האשה אבל לא נתנו לבעל ק"פ שיהא כקה"ג וכמו"ש וא"כ גופא של קרקע אינו מיוחד לא' מהם משא"כ כאן לר"ל הגוף של הבן לבד ולר"י אין לבן כ"א זכות בעלמא שפיר מקרי כספו המיוחד: שם ד"ה מכר האב פי' לן הרשב"ם מאי אשמעי' תנא בהך סיפא וקאמר דס"ד מאחר דיש לבן הגוף ואם האב מוכר הפירות הו"ל דבר שלב"ל קמ"ל דמכורין עד שימות דזה בכלל דקל לפירותיו וקמ"ל עוד דאפי' מת הבן בחיי האב מ"מ זכו היורשין אפילו לר"ל כ"ז שלא מכר הבן בחיי':
ובסיפא אשמעי' דאפי' לר"י דאין לבן גוף מ"מ יכול למכור ולר"ל הא גופא אשמעי' דאפי' מת הבן בחיי האב קנה לוקח כס' ר"י בר אבא בב"ק: רשב"ם ד"ה לא קנה לוקח כוונת ד' הרשב"ם דלר"י אם לא מכר הבן יורשים בניו זכותו משא"כ אם מכרן אז אפי' סילק עצמו שאמר אי אפשי וכמו"ש הרשב"ם לקמן דמאחר דלר"י אין לו זכות בעלמא מהני

סילוק שוב אין בניו יורשים אותו דאי ירתי בניו א"כ הו"ל כאלו בא הזכות לידו ולמה לא יקנה הלוקח ומה שהביא הרשב"ם מב"ק ר"ל מדאמרינן לאו דידי' זבין ש"מ שלא זכו בזכות זה בניו דאי הוו זכו א"כ דידי' זבין שפיר אלא ש"מ לא זכו בנים והריב"ם נחלק על הרשב"ם וס"ל דבמיתת הבן קודם מיתת האב כבר זכו בניו וירשו זכות זה וכמבואר בתוס' ולכאורה יש להביא ראי' לד' הרשב"ם מהא דאמר רבא ס"פ השולח מתניתא מסייע לר"ל דתני' הבכור נוטל פי שנים בשדה החוזרת והך שדה החוזרת וודאי לא גרע מזכות:

הבן בשמעתין לר"י וא"כ במיתת האב כבר ירשו בניו זכות זה בשדה זו ולמה לא יטול הבכור פי שנים וצ"ל לד' ריב"ם דלענין פשוט הוא דכ"כ אבל בבכור דכ' ימצא לו מ"מ אי גוף לית ליה ל"ש למקרי ימצא לו מ"ד אמלוה שאין בכור נוטל בה פי לרבנן דר':

רשב"ם ד"ה מביא ואינו קורא דכ' אשר תביא מארצך ובתו' הגי' אדמתך ובאמת ק' לגי' דידן למה לא נקט הרשב"ם קרא דאדמתך דקדים וגם לא כ' אצל קריאה אלא דממתני' פ"א דבכורי' דתנן הארוסין וחכירין אינן מביאין משום דכ' אדמתך מ' דאדמתך בא למעט מההבאה מי שאין גוף האדמה שלו ואמנם יל"ד למה לא נקט תנא לוקח שדה בזמן היובל דאינו מביא א"וו דכזה באמת מביא והטעם דוודאי אדמתך מ' כל האדמה של המביא ואמנם מארצך מ' אפי' מקצת ארצך ומוקמי' ללוקח שדה לפירות או בזמן היובל והן הן ד' הרשב"ם:

ואמנם תוס' כ' דהוה תקנתא דרבנן ולולי ד' יש להוסיף דבזמן שהיה היובל נוהג והי' כל קנין לפירות תקנו חכמי' דלמא בין היום למחר יחסר שבט או שלא תיבטל מצות בכורי' מכל וכל ותקנו דאפי' בזמן היובל מביא ולא יקרא:

וכה"ג כ' המפ' גבי פרוזבול דהלל תיקן אלאחר חורבן:

איתיבי' ר"י לר"ל יל"ד דלמא טעמא דר"ל משום אבא לגבי ברא אחולי אחיל אמנם הא ל"ק דהרי באמת גם גבי בכורי' קאמר ר"ל ק"פ לאו כקה"ג ואמנם הא ק' מדמתרץ רב לרבה בר"ה ג"כ אחריך שאני ש"מ דגם רב כר"ל ס"ל ולית לי' הך סברא דאבא לגבי ברא אחולי וא"כ למ"ש תוס' פ' השולח דגם רב ס"ל אחין שחלקו לקוחות ודקאמר יורשי' ל"ד וכן מבואר והך צריכותא דעביד הש"ס גבי בעין רעה מוכר וא"כ ק' לרב לא משכחת דמייתי בכולי וכו' וע"כ אתה צריך לתי' בתרא בתוס' פ' השולח וצ"ע:

ואמנם הא ק' טובא הרי ר"י בהדי' קאמר לקמן הל' כרשב"ג וא"כ ידע לי' לפלוגתא דרשב"ג ור' ומאי ק' לי' מהך ברייי' הך רשב"ג ור"ל מוקי מתני' כר' ונ' דר"י פשיטא לי' דטעמא דרשב"ג משום ק"פ כקה"ג ומ' לי' דע"כ מה"ט מתני' לא מיירי כ"א במת הבן

לאחר מיתת האב דאל"ה נהי מתני' כר' שפיר אתיא מ"מ הו"ל לרשב"ג ולר' לאפלוגי בהך מתני' ולמה להו לאפלוגי בעלמא א"וו כדאמרן ור' לאו משום ק"פ לאו כקה"ג קאמר דשני מוציא כ"א משום דכל האומר ע"מ כאומר מעכשו והיינו קו' עלי' דר"ל ומשני הש"ס אדרבא אפי' רשב"ג ס"ל ק"פ לאו כקה"ג ואחריך שאני וכמו"ש רשב"ם: בענין המטמא והמדמע פ' הניזקין:

יל"ד אמאי לא תנן בקיצור המזיק לחבירו היזק שאי"נ בשוגג פטור במזיד חייב ונ' דס"ד דגם דינא דגרמי בכלל כגון שורף שט"ח של חבירו מוכר שט"ח ומחלו דיין שטימא את הטהור ובאמת מאן דמחייב בדינא דגרמי מחייב אפי' שוגג ומאן דפוטר פוטר אפי' מזיד להכי פרט הני דווקא ולא אינך דלא עביד מעשה בידים וכ"ת הרי השורף שט"ח עביד מעשה אטו הלוה פטור מלשלם משום שהשט"ח נשרף א"כ שוב הו"ל גרמי בעלמא:

אלא שיל"ד בשלמא מאן דפוטר בגרמי ה"ט כמו"ש משום דלא קעביד מעשה משא"כ המחייב התם אפי' שוגג מ"ט בשלמא בשורף שט"ח דעכ"פ מעשה קעביד אבל דיין ומוחל מא"ל בשלמא לחזקי' דפטר הכי בשוגג משום שיודיע וזה ל"ש בדיין ומוחל דהעיקר הוא ההודעה משא"כ לר"י אטו יהא גורם חמור מעושה מעשה בידים וצ"ל דהתם לא שייך שוגג דמוחל הרי ידע שמכר השטר ומה לו וללוה ובדיין כיון דמומחה באמת פטור אינו מומחה לא מקרי שוגג:

ובזה יש ליישב מדוע לא כייל תנא המפגל בהדי הנך דהכא משום דמפגל באמת לא עביד מעשה בידים כ"א ע"י דיבורו ומחשבתו הוא מפגל ודמחייב מ"מ היינו משום דעכ"פ בשעה שמפגל עביד מעשה עבודה:

ומ"מ אפשר דה"ט דלא קתני בהדי' שוגגים פטורין משום דתלי' בפלוגתא דגרמי דלמאן דמחייב התם אפי' בשוגג אולי גם במפגל מחייב:

המטמא פי' רש"י כגון תרומה יל"ד דלפי פשוטו אדרבא מ' מתני' בטהרות חולין דאז הוה לא זו א"ז לא זו טהרות דהפסד מועט שוגג פטור אפילו מדמע ואפילו מנסך ואמנם לר"י דעיקר רבותא מזיד חייב תרומה יותר מסתבר ולא זו אף זו ממטמא למדמע כדלקמן בשמעתין ואמנם מה לו לרש"י להכניס עצמו בפלוגתא וכ' ד' רש"י דגם לחזקיה מתני' יותר מסתבר בתרומה דבתרומה דטמאה אסורה מדאוריי' שייך לומר ד"ת חייב משא"כ בטהרות אטו אוכלין טמאין מטמאי' אדם מה"ת וכ"ת גם במדמע יק הרי מדאוריי' חד בתרי בטל פי' למ"ד דמאה בתרומה דרבנן אמנם מאחר דרבנן עכ"פ אסרו חולין אלו הוה ההיזק היזק דאוריית' משא"כ בטהרות דאפילו אי' ליכא מדרבנן:

וכ' רש"י בכל חדא וחדא חבירו אולי כיון בזה לאפוקי פועל דחייב אפי' בשוגג דהו"ל דין שומר:

בשוגג פטור בגמ' מפ' טעמא אף דלר"י אדרבא אמזיד אצטריך טעמא היינו לבתר דידעי' דהיזק שאי"נ ל"ש היזק ומ"מ מקמי דידעי' כללא נקטי' דאין שוגג בניזקין ובגמ' מפ' דהכא פטור לר"י כדאי' לי' ולחזקי' כדאית ליה:

והנה בחולין פירש"י תרי גווני שוגג במנסך או שלא ידע שניסוך זה אוסר או שלא ידע שיין זה אינו שלו ואמנם במזיד ע"כ מיירי שידע שהיין של חבירו דאל"כ הרי לא נתכוון בהגבהה לגוזלו וא"כ יותר מסתבר דשוגג דומי' דמזיד שידע שהיין של חבירו אלא שלא ידע כי ניסוך זה אוסר: רש"י מנסך ממש ששכשך ידו וכו' יל"ד א"כ הגבהה ל"ל וכ' ד' רש"י דאדרבא ה"ט דרב דס"ל אין אדם אוסר דשא"ש וכי קמחייב מנסך ע"כ היינו אם הגביה תחלה דע"כ הגביה ע"מ לגוזלו דאל"כ הגבה ל"ל הרי דרך עבודה בשכשוך וזה שכ' רש"י הגביה ע"מ לגוזלו והנה מקמי דידע הש"ס מזה הוה סבר טעמא דרב דס"ל אדם אוסר דשא"ש והו"מ לשנויי דשמואל ס"ל אין אדם אוסר אלא דעדיפא משכי לי' ומ"מ לא מק' בתר הכי אשמואל ואידך משום די"ל שמואל ס"ל אדם אוסר דשא"ש והגבה מאן דכר שמי' וא"כ קלב"מ וע"כ מערב תנן:

ואמנם בסוגי' דחולין פי' רש"י הגביה ע"מ לאוסרו דאי הגביה לגוזלו א"כ מאי מק' הש"ס אס"ד אין אדם אוסר א"וו משום דהגביה ע"מ לאוסרו בלחוד מחייבי' לי' וטעמא משום: דמצי לאהדודי ושוב ל"ש קלב"מ אף דהגבהה צורך ניסיך וכמו"ש תוס' ואמנם מעולם לא קני לי' בהגבה ואי אמרת אין אדם אוסר פטור והיין אינו אסור ואמנם כ"ז במנסך ס"ל דהגבה צורך ניסוך ושפיר מק' למ"ד אין אדם אוסר דשא"ש משא"כ בשוחט בהמה לע"א ע"כ סגי ליה בלא הגבה ואם הגביה ש"מ דלגוזלה הגביה והן ד' רש"י דחזקי' ע"כ דלא כרב דטעמ' דשוגג פטור לחזקי' כדי שיודיע ובמזיד השתא לאיזוקי קמכוין אודועי לא מודע לי' ואי במנסך ממש מאן יימר לאזוקי קמכוין לעבוד ע"א קמכוון א"וו לחזקי' מתני' במערב:

ואמנם מאריכות ד' רש"י שם בענין חייבי מיתות שוגגין יש ללמוד דע"כ אי מנסך ממש שוגג פטור פשיטא דהרי חייבי מיתות שוגגין פטורין מתשלומין וכ"ת משום דאגבה ממ"נ אם לא ידע שזה יין חבירו הרי לא אגבה לזכות בו לאוסרו ואי לא ידע דניסך זה אסור וכ"ש דלא אגבה לאוסרו וע"כ לרב מנסך שוגג איידי אינך נקט ועיקר רבותא דמזיד חייב ואי כחזקי' מזיד חייב אע"כ רב כר"י:

ובמ"ש דסוגי' דחולין אזלא אי הגבה צורך ניסוך א"ש דאמנסך לא כ' רש"י בחולין היאיך ניסך והא דנכרי שניסך יינו של ישראל כ' שהכניס ידו ושכשך לרמז כי בקו' ראשונה ע"כ ס"ל אין ניסוך בלא הגבה:

תוס' ד"ה שותפות לא ס"ל דמשום דאי' לי' שותפות יכול לאסור כולו דהרי מסכך גפנו ע"ג תבואתו של חבירו אף דגפנו יכול לאסור תבואת חבירו אינו יכול לאסור למאן דס"ל אין אדם אוסר דשא"ש:

בישראל מומר ע' רש"י ותוספת ד' רש"י כ' דמשום שויי' חד"א אוסר די"ל שותפות וד' תוס' דשוי' חד"א הוא משום נדר וכיון דאמרי' לצעורי אמרי' לא נדר וד' רש"י דשויי' חד"א משום הודאת בע"ד וא"כ לא שנא: וקו' תוס' ע"ד רש"י י"ל המק' מס' ליה בהך סברא והתרצן הניחו בספיקו ע"ד וליטעמיך אמנם הרשב"א בשמעתין א' דכתוס' ס"ל שכ' דסוגיין במומר או קיבל התראה ולא הזכיר משותפות:

ומ"ש הרשב"א לדחות ד' תוס' בענין הגבה ה"ק וודאי כ"ע ס"ל הגבה לאו צורך ניסוך אלא דפליגו משום דהוא דרצה לנסך בהגבה וע"ז דחה דא"כ גם בגונב חלבו לא רצה לאכול בלא הגבה ומ"מ לא אמרי' קלב"מ:

רש"י היינו מערב היינו מדמע מבואר דמפ' לרב כר"י וכבר כ' למעלה טעמו ויע"ל דמדמק' הש"ס ולמאן דיליף קנסא והיינו רב ש"מ דהש"ס פשיטא לי' דרב כר"י ואפשר משום דלא רצה לפ' דרב ושמואל פליגו בפלוגתא דר"י וחזקי':

תוס' ד"ה צריכא כוונתם דא"ל דע"כ מוקי להו כר"י משום דלחזקי' ל"ש הך צריכותא לא היא גם לחזקי' שייך לענין שוגג הך צריכותא ומדמוקי הך סוגי' לר"י ש"מ הל' כר"י: והנה ברישׁ ב"ק הכריח רש"י דע"כ מנסך ממש דאי מערב הרי יכול למוכרו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו וק' א"כ מ"פ הש"ס מ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב אלא דהאי מ"ד הוא ניהו רב ורב ס"ל ביין כרבנן דאסור בהנאה שלהי ע"א שם ושפיר מק' אלא דלשמואל ק' דפסק ביין כרשב"ג והיאיך קאמר מערב אלא דבלא"ה ד' רש"י מוקשי' וכי כי הא לאו היזיקא מקרי שאוסר אותו בשתייה אמנם כוונת רש"י אהא דאמרינן מנסך מפסיד ליה לגמרי וא"כ למאן אצטריך הך צריכותא למאן דיליף קנסא מקנסא אבל לשמואל הרי לא אצטריך דלא יליף קנסא מקנסא ושפיר קאמר מערב:

אמנם ואי בעי רש"י בזה התם בב"ק דווקא כ' דק' לי' קו' תוס' מאי מק' אדר' חייא מחזקי' הלא הל' כר"י אע"כ משום דר"ח קרי להו אבות נזיקין ואי מדאוריי' פטור אפילו במזיד מאי שייך לקרות אב א"וו כחזקי' ס"ל ואי ס"ד דמערב קאמר ר"ח כיון דמדאוריי' לכ"ע

יוכל למכור לנכרי חוץ מדמי אי' אפי' אי איערב חד בחד ומאי אב שייך שוב א"וו מנסך ממש קאמר:

סוגי' דהיזק שאינו ניכר לש"ש תרל"ד:

הנה הסברא החיצונה וודאי נותנת דהיזק שאינו ניכר שמי' היזק מאחר דהני אבות נזיקין דכ' קרא אצטריך כל חד לגופא ומהי"ת נחלק בין ניזקין לניזקין ומאן דמחלק צ"ל דס"ל מאחר דאידך ניזקין בצד השוה מד' אבות ילפי' ובכולהו ד' אבות לא מצינו היזק שאינו כיכר ממילא אמרי' לא שמי' היזק:

והנה לכאורה למ"ד שמי' היזק אלא דבשוגג פטור כדי שיודיעו וק' כל הני למה לי אכן תוס' כבר רמזו לעיל דלחזקי' שייך ג"כ צריכותא ואמנם לא ציינו תוס' אצריכותא דרב דהאי צריכותא לא שייך כלל לחזקי' ואמנם כעין צריכותא דעביד סתמא דש"ס לאבוה דר' אבין שייך לחזקי' ג"כ ועד"ז אי אשמעי' מטמא הו"א מה"ט פטרי רבנן משום דלא מפסיד לי' לגמרי ובמנסך משום דלא שכיח אבל מדמע אימא לא קמ"ל ולתנא דידן אפכא אי אשמעי' מטמא כדאמרן ומדמע דהפסד מועט משא"כ מנסך דמפסיד ליה לגמרי קמ"ל:

אבל הא קשי' האי במזיד חייב לחזקי' ל"ל כיון דהיזק שאי"כ שמי' היזק וכ' מכאן דחזקי' טפ' כרב דמנסך מנסך ממש וס"ד דקלב"מ קמ"ל דחייב אא"כ יק' בשוגג דמתני' אי שוגג שלא ידע שהניסוך אסור הרי לא נתכוון לגזול ואי שלא ידע שהיין של חבירו כסבור שהוא שלו כמו"ש רש"י בחולין פשיטא דלא נתכוין לקנות כיון דסבור שהוא שלו וא"כ ע"כ באמת קלב"מ ופשיטא דשוגג פטור במנסך דהא חזקי' הוא דאמר חייבי מיתות שוגגין פטורין מן התשלומין אע"כ מנסך באמת משום מזיד חייב קתני לי וכדר' ירמי' דמשעת הגבהה הוא דקני:

ואכתי יל"ד למנה לא תנן במתני' פגול בהדי הנך דתנן ושיירי' לבבא בפ"ע בשלמא לר"י י"ל למ"ד דקנסא מקנסא ילפי' באמת מפגל לא אצטריך אלא דס"ד אפי' שוגג יהא חייב דכהני שלוחי דידן נינהו ואפי' בשוגג מצי א"ל לתקוני שדרתיך ולא לעוותי קמ"ל דבמקדש דזר פסול לעבודה שלוחי דרחמנא נינהו וכדר"ה ברי' דרב יושיע במס' קידושין ומ"מ לא מצי יליף הש"ס למפשט בנדרים ממתני' דידן דכהני שלוחי דרחמנא מדבשוגג פטור דדלמא כחזקי' דעכ"פ שוגג מדינא חייב ומשום כדי שוידיעו הוא דפטרוהו אלא לחזקי' נהי דבהדי הנך לא אצטריך למתני' משום דמפסיד לי' לגמרי והוה הפסד מרובה מ"מ עיקר חסר מן המתני' דמזידין חייבין פשיטא ושוגגין פטורין אצטריך למתני' ולא תנן לה ונ' דוודאי מזידין חייבין ובכ"ג מהימני מתוך שנאמנין לשלם נאמני' לאסור אבל

שוגגין פטורין ונאמני' תלי' בגווני דפליגי אביי ורבא בפי' הבריי' והיינו דתנא תנא: מזידין עכ"פ חייבין ונאמני' שוגגין זמנין דמהימן וזמנין דלא מהימן והיכא דמהימן פטור: רש"י היזק שאי"נ כגון הני דמתני' שלא נשתנו יל"ד הרי אמתני' קאי חזקי' ואפשר דבפ' השולח תנן עבד שעשאו רבו אפותיקי ושחררו כותב לו שטר על דמי' וכ' תוס' שם דאם רבו ראשון שחררו מקרי היזק ניכר וטעמא מאי וצ"ל משום דנשתנה שמו מעבד לישראל ושינוי השם כשינוי מעשה דמי וז"ש רש"י כגון הנך דמתני' דלא נשתנו בין בשם בין במעשה לאפוקי הך דאפותיקי וכמו"ש:

וכ' רש"י כדי שיודיעו וכו' ואכל איסורא נ' כוונת רש"י דלטעמי' דחזקי' לא הקילו חכמי' ופטרו כשוגג כ"א במלתא דאיסורא משא"כ בממון ממש כגון המוכר שט"ח ומחלו אפי' בשוגג חייב ובזה מיושב במתני' לחזקי' למה לא תנן בקיצור המזיק היזק שאי"נ בשוגג פטור משום דדווקא במלתא דאי' פטרו רבנן לא זולת:

וכ' רש"י ז"ל שטימא או דימע והנה למ"ש לעיל א"ש דמנסך בשוגג ע"כ לחזקי' לא אצטריך כ"א במערב דבמנסך ממש בלא"ה חייבי מיתות שוגגין פטורי' וא"כ גם מנסך בכלל מדמע ואמנם בר מן דין י"ל דאי אין אדם אוסר דבר שא"ש ובעי' במנסך הגבהה ע"מ לגזלו לא שייך בשוגג וכמו"ש לעיל וע"כ במערב מיירי:

ואמנם י"ל עוד דהנה הראב"ד בסוגי' דכהני' שפגלו הביא ראי' מחזקי' דע"א נאמן באי' דאי ל"ה אם יודיע הרי לא מהימן ודחו הראשוני' דבריו דמצי מיירי בשלח ואחוי או במהימן לי' כבי תרי ותרוויי' לא שייכי במנסך ממש ל"מ שלח ואחוי וודאי ל"ש אפי' א"א דמהימן לי' כבי תרי כיון דעתה מעיד על עצמו שניסך יין לע"ז מאי מהימן לי' שייך אע"כ לחזקי' מנסך היינו מערב:

ועד"ז מיושב מה דמשני הש"ס השתא לאיזוקי קמכיון אודעי לא מודע לי' התינח במטמא ומדמע אבל במנסך ממש דלמא רצה לעבוד ע"א ולא נתכוין כלל לאוזוקי אמנם למ"ש על מנסך ממש לא הק' הש"ס כלל דהתם ל"ש כדי שיודיעו שהרי לא מהימן ואמערב שפיר משני:

ואדרבא על המק' יש לתמוה הרי התירוץ פשוט לפנינו וכ' דק' לי' דלמא הי' מכוין להזיק לשמעון שהי' סבור שהטהרות של שמעון ולכשיודע שהם של ראובן אם אתה מחייבו לשלם לא מודע לי' לראובן וע"ז משני הש"ס כיון דעכ"פ מכוין לאוזוקי א"כ עכ"פ אודועי מודע וממילא יודע גם לראובן וא"ש לפי"ז יותר גי' דידן לאזוקי ולא כגי' רש"י לצעורי':

היזק שאי"נ לא שמי' היזק ע' רמב"ן דכוונת ר"י דמצי א"ל הרי שלך לפניך ועיי"ש דפח"ח וש"י:

שלא יהא כל א' הולך ומטמא טהרות י"ל דנקט טהרות שהוא אי' דרבנן בעלמא אסור לגרום טומאה לחולין בא"י ולא להו לאנשי וממילא גזרו אפי' באינך כגון מטמא תרומה אף דכ' בהדי' בתורה משמרת תרומותי מ' להו לאינשי דרק הכהן מוזהר ע"ז:

ואמנם יל"ד אי ס"ל לר"י כרב דמנסך מנסך ממש וכי עבדו רבנן תקנתא לרשיעי דפלחי ע"א וי"ל דאיהו באמת רק לצעורי קמכוין ואין לבו כלל לע"א ומ"מ אסור היין על חבירו:

אמנם יש לעיין ללי"ב בסוגי' דרבוצה דר"נ ור"ע ור"י ס"ל אדם אוסר דשא"ש אלא דלא מהימן דאמרי' לצעורי קמכוין והש"ס מק' עלייהו ממתני' ומ' להש"ס דהני תלתא תלמידי דרב וודאי כרב ס"ל דמנסך היינו מנסך ממש ומאי מק' הש"ס למה חייב לימא לצעורי קמכוין אדרבא כיון דמחייבת לי לשלומי ומשלם הרי דבאמת לע"א ניסך וצ"ל דקו' הש"ס הי' כיון דמדינא לא מהימן נימא דלא מהימן ויפטר:

א"נ, אשוגג דפטור קמק' כיון דפטור למה יהא נאמן:

וי"ל לר"י מאי אהני לן תקנתא והלא כל מזיד יאמר שוגג הייתי וכ"ה בחי' רשב"א קו' זאת וכ' דאם יש רואין לאו כל כמיני' שיפטור עצמו בטענת שוגג אם אין כיכר מתוך מעשיו ואם אין רואין הרי לא יאמינו לו שוב לא יוכל לצערי' לחברי' אלא דאכתי משכחת דמטמא ומדמע בשלח ואחוי ואף שם מתיירא שיתברר ע"י שהוא מודיע שהיה מזיד:

תוס' ד"ה שלא יהא כל אחד הולך הנה בקו' מ' להו דדווקא בעי' שלא יהא כ"א הולך וזה ל"ש בדיין ובתי' פושע היינו מזיד:

ויל"ד דאם פושע מקרי אמאי מומחה לרבי' פטור אפי' כה"ג וצ"ל דהפשיעה הוא דלמא ידע שטעה ויוכל לחזור בו קודם שיגע בו שרץ ואמנם לחזור בו אינו יכול כ"א בטעה בדבר משנה וזה לא שכיח לגבי מומחה לרבי': בסו"ד ובסנהדרין תי' דאפי' מצד הוראה עצמו מקרי פושע ובזה מובן דהתם מ' לתוס' דסוגי' אפי' אי לא כו"כ ביד לא קאי כר"מ ומה"ט ק' להו לר"י ואמנם ק' באמת טעמא מאי מ"ש האי דינא דגרמי משאר דינא דגרמי ולמ"ש שם א"ש דחכם בהוראה מקרי פושע אלא דמעיקרא דלא אסקי תוס' סברא זאת אדעתי' הו"ל להק' מ"ש האי דינא דגרמי משאר דינא דגרמי:

ובענין קו' תוס' לחזקי' י"ל שטיהר את הטמא וטימא את הטהור בבית א' בחד ענין בשרץ ובאידך ערבן עם פירותיו ואם אתה מחייבו בטימא ופוטרו בטהור מחזי כי חוכא:

רש"י ד"ה כהנים שפגלו דקדק המ"ל פ"ב מתובל ומזיק אד' רש"י למה נקט דווקא מחשבת חוץ לזמנו וכ' דרש"י מ' לי' דהא דנקט תנא במקדש לדיוקי אתא וכמו"ש לעיל דבבמת יחיד אפי' שוגגין חייבין מ"ט דא"ל שלוחא דידי את דהרי זר כשר להקריב בבמה

ולתקוני שדרתיך ולא לעוותי וא"כ פיגול דנקט תכא ג"כ דווקא דבבמת יחיד אין שום פסול כ"א זמן ונותר וטמא וע"כ בזמן מיירי:

וכ' רש"י מזידין שידעו שהקרבן פסול מבואר מדבריו כד' הטו"ז סי' צ"ט ביו"ד דאומר מותר שוגג הוא וכ"כ רש"י בחולין בסוגי' דרבוצה ואמנם מנ"ל לרש"י לפ' כן היינו דל"מ לר' יוחנן דקנסו מזיד משום שלא יהא הולך ומטמא ממילא ל"ש באומר מותר אפי' לחזקי' דפטר שוגג משום שיודיע ובמזיד דמכוין לאווזוקי אודועי מודע ואמנם באומר מותר לאו לאווזוקי מכוין ודלמא לא מודע:

ואמנם מה בעי רש"י דווקא הכא בזה כ' דרש"י כ"כ להוציאנו מטעות דלא נימא דמשו"ה לא תנן בכהני' שפגלו בהדי' שוגגין פטורין משום דיש מין שוגג שחייב וס"ד דהיינו אומר מותר וכ"ת מ"ש בכהנים שפגלו דווקא א"ל כמו"ש תוס' בסנהדרין הבאנו דברים למעלה דחכם בהוראתו מקרי מזיד ה"כ הכהן:

בעבודתו מקרי מזיד ובאמת ליתא דאפי' לחזקי' יש לחלק דבחכם ל"ש כדי שיודיע כמ"ש תוס' בסנהדרין שם דחכם משום ממון לא יכשיל אחרים משא"כ בכהן שייך כדי שיודיע ועכ"פ להוציא מסברא זו כ' רש"י מ"ש:

וכ"ת א"כ ק' באמת למה שינה תנא ולא תנא בהדי' שוגגין פטורין י"ל דבאמת גם במטמא ומדמע לא אצטריך אלא דמתני' ר"י היא ותנן שוגג פטור לאפוקי מדר"מ ואמנם ר"מ גופא לא פליג כ"א במטמא ומדמע ומנסך אבל בכהנים שפגלו מודה להכי תנן לה באנפי נפשה למימר דהכא לכ"ע רק מזידין חייבין:

ואלא טעמא מאי מודה ר"מ י"ל דכיון דטעמא דר"מ דבדרבנן קניס שוגג אטו מזיד אבל במפגל דהוה דאורייי' ול"ש חומרא דע"א לא קנס ר"מ אמנם התינח לר"י אבל לחזקי' מא"ל והי' נ' באמת משו"ה קאמר הש"ס לקמן תיובתא ודקדקו בתוס' הרי קאמר אח"כ לימא כתנאי משום דאפי' אי נימא דר"מ כחזקי' אכתי יק' למה שביק מפגל ופשטא דמתני' דכהנים שפגלו מ' ג"כ דכר"מ אתיא וכמו"ש:

אבל יש לומר ע"ד שכ' תוס' לר' יודא לקמן משו"ה לחזקי' מודה ר"מ במפגל משום דאי מחייבת להו שוגגין ממנעי ולא עבדו ובהכי מתיישב בין לחזקי' בין לר"י למה תנא תכא דהך בריי' דמותבי' מנה האי תיקון העולם דווקא אכהנים שפגלו א"וו משום דהאי תיקון עולם תיקון אחר ממטמא דבהאי גם ר"מ מודה וכמו"ש:

רש"י ד"ה חייבין לשלם דמיהם מבואר מד' רש"י דלא כדג' מד' ס"ל פ"ב מחובל ומזיק דאם היה קרבנו שוה מאה דינרין המפגל חייב רק להעמיד לו קרבן אבל א"צ להיות שוה כמו קרבנו עיי"ש דבאמת לענין פיגול דבריו סתומין אמנם רש"י כ' בהדיא דמיהם

ומנ"ל לרש"י הא ונ' דרש"י לטעמי' דייק לי' הא מלתא מסוגי' דב"ק ע"ח ע"ב שהביא המ"ל דמסקי' בגנב דא"צ כ"א להעמיד לו קרבן וכ' רש"י שם דהך סוגי' אליבא דר"ש דס"ל קדשים שחייב באחריותן חייב והשתא ק' לי' לרש"י למה לי' לרבא שם למנקט מלתי' בגנב ואליבא דר"ש דלית הל כוותי' למה לא נקט מלתי' במפגל ואליבא דכ"ע אלא ש"מ דווקא בגנב דקני לה לגניבה ולהקדש לא משלם כ"א לבעלי' בעד אחריותן והבעלי' אין עלי' כ"א אחריות קרבן בעלמא וכמו"ש תוס' ב"ק שם דבעלי' פשיטא דפטרי נפשיי' בקרבן כ"ד אמטי להכי פשיט רבא דגם הגנב איכו חייב כ"א קרבן כ"ד משא"כ במפגל דמזיק הוא דהוה אבל הקרבן ברשות בעלים פשיטא דלפי מה שהזיק ישלם דבנזוקין לא כ' בית האיש דנדרוש ולא בית הקדש:

אלא דד' רש"י ב"ק שם צע"ג דאטו רבכן בקרבן פליגי אדר"ש בכפל הוא דפליגי וכן פסק הרמ"בם בפ"ב מגניבה כרבנן אבל רק לענין כפל, וצ"ע: רש"י ד"ה הא שוגגין בא ליישב דקו' הש"ס היה דוודאי בריי' אסיפא קאי והתרצן הניחו בסברא זו וקאמר דהרי גם מדיוקא דסיפא שמעי' לרישא אלא דיל"ד מ"ט לא כ"כ רש"י אמק' וכמו"ש תוס' וצ"ל דאמק' פשיטא די"ל כן אלא במסקנא ק' למה לא משני לי' בריי' ארישא קאי וע"ז כ' רש"י דמסתבר טפי לפ' דאדיוקא דסיפא קאי מלפ' דארישא קאי:

ובד' תוס' יש ג"כ לדקדק הרי הגמ' מפ' כן בהדי' דקאי אדיוקא ומאי חדשו תוס' והביאו ראי' מחטאת גזולה לקמן וצ"ל כוונת תוס' דל"ת כוונת הש"ס באמת דבריי' ארישא קאי והל' אינו מדוקדק וע"ז כ' תוס' דהל' מדוקדק והפי' כד' רש"י ומצינו כיו"ב לקמן גבי חטאת גזולה שלא נודעה: רש"י בד"ה חייב בדיני שמים על שנתכוין להזיק ממון ישראל מ' מדבריו דאם לא נתכוין להזיק אפי' בדיני שמים פטור ומנ"ל לרש"י הא ונ' דק' לי' לרש"י לר"י מי ניחא כיון דמדאוריי' היזק שאי"נ ל"ש היזק והו"ל כלא עבד מידי ורבנן דלא חייבוהו א"כ גם אדרבנן ל"ש היזק ואמאי חייב בדיני שמים לזה פי' רש"י דהשתא מפ' להך בריי' בנתכוין להזיק חבירו ולא להנאתו ומשו"ה הוא דחייב בדיני שמים ומזה א"ש דמיאנו הרמ"בם והרמ"בן בסברת הרא"בד דמחלק בין נתכוין להזיק ובין נתכוין להנאתו דלפי ד' המק' בשמעתין ע"כ בריי' בנתכוין להזיק מיירי דאי להנאתו אפי' בדיני שמים פטור:

ואמנם הא גופא סברת הרמ"בם דמאן פלג לן מאי היתה כוונתו ולזה ס"ל להרמב"ם דכ"ז דרך שקלא וטריא ולעולם כדמשני הש"ס פרה שהכניסה לרבקה גם לר"י דווקא כה"ג פטור מדיני אדם אבל נתכוין בהדי' לעשות מלאכה אפי' בדיני אדם מיחייב:

ומצאתי ראי' לד' הרמב"ם בד' רש"י ב"ק צ"ח גבי צורם פרה פירש"י מי חטאת ששקל כנגדן משקולת ומאי דחק לרש"י לפ' כן אמנם ק' לי' לרש"י דאי בגופן עביד מלאכה א"כ שוב מנכר כמו צורם ומאי מלאכה דלא מככר דקאמר א"וו דמיירי ששקל כנגדן וכ"ת הרי גם בגופן לא קשי' לש"ס דידן כ"א לחזקי' היינו משום דההיזק אינו ניכר אבל התם דקאמר המלאכה לא מנכר לא משכחת כ"א בשקל כנגדן וק' כנגדן מאי עביד וצ"ל כדלקמן משום דאסח דעתי' א"כ הרי מי חטאת משום מחשבה בעלמא אתינן עלה לרבה דס"ל צורם פטור ודומי' דהכי סתמא מיירי גם בפרה והיינו כשהכניסה לרבקה וכד' הרמב"ם:

ואמנם לד' הראב"ד יש להק' הרי גם מנסך ממש להנאתו מכוין וע"ז מיחייב וצ"ל דהתם באמת משעת הגבהה חייב וכמו"ש הרמב"ם בהדי' ואמנם טעמא מאי משום דהגבי' לגוזלו הרי גם העושה מלאכה בפרת חבירו שלא מדעתו כקרא גזלן ומשום גזלן יהא חייב וצ"ל דהתם קנאו לשם גזילה בהגבהה משא"כ בפרה גזלן נקרא אבל מקנא לא קנאו וצ"ע:

ויש להק' לחזקי' עכ"פ מאי מק' הש"ס דלמא לעולם היזק שאי"נ שמי' היזק ואמנם בריי' מיירי שעשה בה מלאכה להנאתו ואם אתה מחייבו דלמא לא אתי לאודיע ומשו"ה פטור בדיני אדם ובדיני שמים חייב משום דשמי' היזק ונרא' דכיון דעושה מלאכה בפרת חבירו שלא מדעתו הרי כקרא גזלן ואפי' אם יודיע לכ"ע לא מהימן דעד גזלן הרי לא מהימן אפילו בשתיקה וע"כ שהיו שם עדים א"כ ל"ש כדי שיודיע:

ומה שיש לדקדק בד' הרמב"ם מאחר דס"ל דכל היזק שאי"נ חייב כרב וכ"כ בריש פ"ז מחובל ומזיק למאי כ"מ הביא הך דכהנים שפגלו בשלמא הא דפרה אצטריך לגופי' אבל פיגול ל"ל ונ' דק' לי' להרמב"ם מ"ט לא מק' הש"ס אדרב דיליף קנסא מקנסא ומזיד צריכות למטמא ומדמע אכתי פיגול ל"ל א"וו:

פיגול לגופא אצטריך דס"ד כהני שלוחי דידן נינהו ואפי' בשוגג ליחייבו והיינו דגם הרמב"ם בא לאשמעי':

והנה המ"ל תמה על הרמב"ם דלא אזיל בהא בשטת הרי"ף דפסק קנסא מקנסא לא ילפי' ואח"כ תמה גם על הרי"ף שכ"כ בב"ק עלה דרב הרי רב ס"ל קנסא מקנסא ילפי' ועכ"פ אין מד' הרי"ף אלו ראי' דהכי אליבא דרב אמרה וכ"כ דהרי"ף הק' דאפי' לרב הרי עבדי' צריכותא א"כ היכא דאיכא סברא לחלק לא ילפי' קנסא מקנסא והנה בחולין איבעי' לן אהך דר"ג שכר מצוה או שכר ברכה ומעתה בשלמא אי ר"ג דינא קאמר הכי קים לי' לרב דשכר מצוה חייבי' ר"ג משא"כ אי קנסא קאמר ר"ג מנ"ל לרב לדמות מצוה בלא

ברכה דכטיעותי קצצת לכיסוי הדם דהוה מצוה בברכה אלא ש"מ דינא קאמר ולעולם גם הרי"ף מצי סבר כרב דילפי' קנסא מקנסא:

והנה צריך ביאור ד' רבא דמק' בב"ק פ"ח ארבה מעושה מלאכה מאי ס"ל אי לאו ס"ל דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימא א"כ כיון דעכ"פ מדרבנן אין חילוק בין היז"נ לא"נ למה פטור בידי אדם והי' כ' דה"ט דרבא ס"ל קנסא מקנסא לא ילפי' ושפיר יש חילוק בין כיכר לאינו ניכר אא"כ יק' שוב אד' רמב"ם דפסק קנסא מקנסא ילפי' וכ' די"ל דגם רבא ס"ל דכל היזשא"ב חייב ודק' ליה לרבה הכי ק' לי' הא מלתא דכולהו שוורי' לאו לגבי מזבח קיימי לא מהני כ"א בהיזשא"נ דומיא דמטמא ומדמע משא"כ בהיז"נ לא מהני הך סברא:

ועד"ז נבין ד' רבה דיש לדקדק בשלמא הא ל"ק לינקוט העושה מלאכה במי חטאת והצורם פרת חטאת דס"ד מי חטאת דומיא דצורם דהיינו שנשתנו ע"י המלאכה משא"כ עכשו אמרי' אדרבא מה פרה לא נשתנו ע"י מלאכה אף מי חטאת כה"ג אמנם הא וודאי ק' מאי חזי תנא למנקט רבותא במלאכה דחייב בדיני שמים לינקוט צורם לרבותא דבידי אדם פטור וצ"ל כמו"ש דע"כ הא דפטור במלאכה אף דבשאר היזשא"נ חייב היינו משום דכולהו שוורים לאו לגבי מזבח קיימי א"כ ע"כ נחתי' להך סברא ושוב אין סברא לחלק בין צורם למלאכה:

והנה לפימ"ש תוס' בקו' דהש"ס דהכא אמי חטאת הוא דמקשה וי"ל דע"כ בפרה מודית לן דצורם חייב ומלאכה דווקא ומ' ה"ה במי חטאת מלאכה דווקא כלומר מלאכה שלא נשתנו המי' ואף דהש"ס בין בקו' ובין בתי' נקט צורם צ"ל לתי' זה של תוס' דצורם אשגרת לישנא הוא ולאו דווקא: ומתוך דברינו מובן דלמה כ' רש"י אי חטאת ששקל כנגדן כלומר בגוונא דלא נשתנו המים ע"י מלאכה זו דאל"כ היינו צורם:

ודע דמ"ש תוס' במתני' דגזל בהמה דע"כ יש חילוק בין נפסלה ממילא לנפסל בידים אף דהש"ס בגיטין לא מחלק היינו לחזקי' דהיזק שאי"נ שמי' היזק ול"ש הרי שלך לפניך אבל לר"י דממילא שייך הרי שלך לפניך דהיזק שאי"נ ל"ש היזק ובידים חייב כשאר מזיק היזק שאי"נ:

ומ"ש דלעיל ע"כ מיירי בנפסלה ממום דאל"כ היינו נעבדה בה עבירה אף דיש כמה גווני נעבדה בה עבירה וכהא דתנן נרבע ונעבדה בה עבירה כוונת תוס' דבנעבדה בה עבירה הי' כלול הכל ודתנן נפסלה ש"מ משום מום תנן לה:

ומ"ש תוס' דלעיל מיירי בבהמה מקודשת י"ל כוונתם דהשתא דתנן נפסלה הכל בכלל ואי הוה תנן פסלה הי' צריך לחלק בין חולין לקדשים: וי"ל עוד דל' מעל גבי מזבח מ' שהיא כבר הקדש ועומד למזבח דאל"כ הו"ל למתני שנפסלה ממזבח:

והנה הרמב"ם לא פסק כהך דרבה כ"א דצורם חייב וכ' ה"ה דד' הרמב"ם דרבה לטעמי' דלית לי' דינא דגרמי ולהכי פטר לי', משא"כ לדידן דקיי"ל כר"מ בגרמי א"כ שפיר חייב ויל"ד אי מדינא דגרמי ל"ל הך סברא דכולהו שוורי' וכו' וצ"ל דאי לאו הך סברא הו"ל מזיק ממש ואמנם מאחר דהך סברא קיימא ומ"מ מטעם דינא דגרמי חייב ע"כ אין לחלק בין מלאכה לצורם דלא גריעא מלאכה מדן את הדין וטימא את הטהור ושפיר פסק הרמב"ם דהעושה מלאכה במי חטאת חייב בדיני אדם והש"ס דמק' לחזקי' דמ' לכ"י ניחא ה"ק בשלמא לכ"י דהו"ל היזק שא"נ ותלי' בדינא דגרמי דלמא הך ברייי' דהעושה מלאכה בפרת חטאת כרבנן דר"מ דלית להו דינא דגרמי אבל לחזקי' דס"ל שמי' היזק לא תלי' בדינא דגרמי כלל בדיני אדם נמי ליחייב:

ודע דהא דחייב בדיני שמים היינו משום כוונתו והן הן ד' רש"י שכ' הואיל ונתכוין:

ולמ"ש מבואר דעכ"פ המזיק היזק שאינו כיכר לא גרע ממזיק ע"י גרמי וא"כ שמואל דאמר קנסא מקנסא לא ילפי' ע"כ לית לי' דינא דגרמי וא"ש דלא פסק הרמב"ם כשמואל מאחר דהרמב"ם פסק דינא דגרמי והש"ס דאפי' לרב עביד צריכותא היינו לתנא דמתני' דלאו ר"מ הוא דהרי פוטר בשוגג אבל לדידן אין חילוק בין היזק להיזק:

גמ' פרה שהכניסה לרבקה אף דבבריי' מי חטאת מתניי' תחלה תי' הש"ס פרה תחלה משום דעיקר הקו' מפרה דאמי חטאת י"ל דכיון דמיירי קודם שנתן את האפר אין בנזק שוה פרוטה ובדי"ש חייב כיון דנתכוין להזיק ומאחר דאצטריך לשנויי מפרה משני ג"כ ממי חטאת:

רש"י ע"מ שתניק את אמה דליכא למ"ד את וולדה אף דלרבנן גם בת ד' כשירה דעכ"פ עלה עלי' זכר פסולה:

והנה מד' רש"י וגמ' אלו יש לפשוט ספיקו של המ"ל פ"א מהל' פרה אם לרבנן דווקא בת ג' כשרה ולא פחות מכן דאטו בת ג' יונקת מאמה וע"כ מיירי בפחות מכן ובשלמא אי גם עכשיו כשרה ועבד לי' היזק בכור ק' בדיני אדם נמי ליחייב משא"כ אי עכשיו פסולה כ"א לאחר שתגדיל תהא ראויה לפרה האיך יתחייב בדיני אדם יכול לומר אייתי ראי' שלא יעלו בה ב' שערות שחורות או עול או זכר עד שתגדיל ובדיני שמים הוא דחייב דקמי שמיא גליא אלא ש"מ דעכשיו כשרה וע"כ הרמב"ם למצוה מן המובחר קאמר

וי"ל דמן המובחר הוא מד' ר"מ הדרשן דתבא אמה ותקנח צואת בתה וזה לא שייך כ"א בבת ג' העומדת לילד:

וכ' עוד רש"י שנתכוין להנאתו ולטובתו נ' דרש"י בא ליישב בזה קו' הרשב"א דעכ"פ משום מחשבה יהא חייב כמו בפגול ולזה כ' רש"י דהכא שאני דהמעשה הי' לטובת הבעלים אמכם נצטרף לו מחשבה גורמת היזק ומשו"ה פטור משא"כ כהן המפגל במזיד דלא נתכוין כ"א להזיק:

ועד"ז יש ליישב קו' שכ' לעיל למה לא תני מפגל בהדי מטמא ומדמע די"ל כמו"ש לעיל דמתני' בפגול אפי' לר"מ אתי' וה"ט דפוטר ר"מ בשוגג משום דהכהן לטובת הבעלים הי' מכוין אלא ששגג במחשבה ולכך פטור:

וכ"ת דיין שטימא את הטהור הרי ג"כ נתכוין לטובת הבעלי' ואפ"ה חייב ולפי ד' תוס' בסנהדרין אפי' לרבנן דפליגי אר"מ חייב כ"כ תוס' בסנהדרין דחכם בהוראתו מגרע גרע דיש לו לדקדק יותר וכעין דתנן במס' אבות שגגת תלמוד עולה זדון:

ועכ"פ מקו' זאת של הרשב"א י"ל דפיגול במחשבה בעלמא והא דאמרי' לקמן דלמא דשמענא ה"ק השי"ס דעד דלא שמענא אם אינו מזיד שמשלם זולת זה לא מהימן:

רש"י ששקל משקולות כנגדן דאי בגופן מיד הוה לי' להש"ס למפרך בגופן מעשה קעביד בהו:

דאסח דעתי' י"לד מאן שם באחריות על שמירת מי חטאת של חבירו וכ' מד' תוס' דמיירי בשומר וכ"ת א"כ פושע ומטעם פושע יהא חייב י"ל דגם פושע מטעם מזיק חייב וכיון דמשום היזק פטור גם משום פשיעה פטור וז"ש תוס' בתי' בתרא דס"ד דמחייב מטעם שולח יד דגרע מפושע קמ"ל דאפ"ה פטור אמנם מד' הרמב"ם בה' פרה למדנו דהענין הוא דכל שבידו ועשה מלאכה לא אהני שמירת שומר כלל והיינו דגם הכא מיירי שהי' כאן שומר למי פרה אלו אבל ע"י שלקחן זה בידו ואסח דעתי' אינו מועיל שמירת השומר: וז"נ טעם ר"ח שמפ' בכנגדן ששקל בהן משקולות שלא לצורך דאס"ד דמיירי כפי' רש"י ששקל לצורך כנגדן כה"ג אפי' היסח הדעת לא בעי':

וראיתי ברא"ש ב"ק צ"ח בשלהי דינא דגרמי שכ' דלמאן דדאין דינא דגרמי חייב בפרת חטאת אפי' אמחשבה וזה נוסף עוד ע"ד הרמב"ם דמחייב רק במלאכה וצל"ע ע"ד הרמב"ן בחי' והרשב"א בשמעתין שכ' דאפי' למאן דס"ל היזק שאינו ניכר ל"ש היזק מודה הוא במוכר שט"ח וחזר ומחלו וכ' הטעם הרי בהדי' אמרי' בפ' הכותב פ"י דדווקא למאן דדאין דינא דגרמי מיחייב במוכר שט"ח ומחלו לא זולת וצ"ע:

וכ' הרמב"ן דהו"מ הש"ס לתרץ דחזקי' כעולא ס"ל אלא דמ' לי' דרב דאמר במזיק שעבוד חבירו פליגו הוא העיקר:

ולקו' זו דרמזו תוס' פ' השולח שם שכ' דע"כ האי היזק מ"מ ניכר טפי משאר שאי"נ מדקיי"ל הכא כרשב"ג והתם קיי"ל כר"י דל"ש היזק והי' כ' כוונתם כיון דעולא תלמיד ר"י ור"י ס"ל הל' כרשב"ג במשנתינו אא"כ הי' לתוס' לפ' דעולא וודאי כר"י ס"ל דהיזק שאינו ניכר ל"ש היזק אלא כוונת תוס' להק' אמאי לא קאמר הש"ס דחזקי' כעולא ס"ל משום דס"ד דקיי"ל כחזקי' דהרי רשב"ג קאי כוותי':

וע"ז כ' דהאי דהתם ניכר טפי ר"ל משום דע"י שחרורו של שני כופין ב"ד לראשון לשחרר והך כפיי' ניכר טפי ממה דניכר מטמא ומדמע:

ולכאורה מ' דרשב"ג ות"ק ג"כ בשוגג פליגי דאי במזיד אפי' למ"ד ל"ש היזק מדרבנן מיהת מיחייב אלא ש"מ בשוגג פליגי וזה דוחק וכ' דהכא למ"ד ל"ש היזק אפי' במזיד פטור דבשלמא בעלמא מפסיד הניזוק ועבדו לי' רבנן תקנתא אבל הכא פלוגתי' מי ישלם אם העבד או רבו שני וכיון דעכ"פ הרב ישולם מא' מהם וודאי אי רבו שני חייב מן הדין שפיר אבל רבנן תקנתא ל"ל נגד העבד והן ד' רש"י שכ' ות"ק ס"ל דהעבד ישלם ר"ל בזה מאחר דאי' לי' ל"ש היזק ומה"ת פטור:

ואמנם מה שכ' עוד רש"י לפ' הנאת העבד ר"ל בזה עוד נ"מ דרבו שני ע"כ כל ההיזק משלם כדקתני בבריי' ואם הערב משלם אין משלם כ"א לפי דמי הנאתו:

ואמנם מ"ש תוס' דלא הול"ל תיובתא משום דמייתי תנאי נ' דבאמת מר"מ אין ראי' דס"ל הישא"נ שמי' היזק דלמא ר"מ לטעמי' דדאין דינא דגרמי ולא גרע ממדמע וכיו"ב משא"כ דינא דגרמי ודהכי מחייב ר"מ ולעולם בגזלן מצי אמר הרי שלך לפניך דהרי היזשא"נ ל"ש היזק ולא מקרי שינוי: ומה"ט ג"כ קאמר הש"ס דכ"ע לא שמי' היזק ולא קאמר דכ"ע שמי' היזק דר"מ מצי למימר דטעמי' משום דינא דגרמי ולא משום היזק שאי"נ דאי משום היזק שאי"נ ע"כ מפקת הך סתמא דגזל מטבע מדר"מ דרוב סתמא כוותי':

והנה הרמ"בם בפי' המשנה כ' דאי מנסך ממש מיירי שלא היה יודע שחייב על ניסוך זה סקילה אף שהיה מזיד וק' עלי' תרתי חדא אמאי לא משכי הש"ס הכי אדרב ותו הא הרמ"בם גופא פסק דחייבי מיתות אפי' שוגגין פטורין ג"כ מתשלומין וכ' ד' הרמ"בם דכיון דקיי"ל כר"י דהיזק שאי"נ לא שמי' היזק א"כ מה"ת בלא"ה פטור ורבנן הוא דחייבו ומאי מק' שמואל דקלב"מ הרי אף דפטור מ"מ חייבוהו רבנן וכן פי' בתוס' אלא דמ' לשמואל מאחר דהתורה פטרה בהדי' חייב מיתה מתשלומין לא מצי רבנן לתקן נגד מה שמפ' בתורה ואמנם התינח קלב"מ במזיד זה מפורש ואם לא יהא אסון ענש

יענש אבל חייבי מיתות שוגגין נהי דמהיקש מכה אדם ומכה בהמה ילפי' דפטורי מ"מ כגון זה שפיר י"ל דלמגדר מלתא תקינו רבנן דלישלם ובהך סברא אפליגו רב ושמואל שמואל לא ס"ל לחלק בין שוגג למזיד ורב מחלק וכמו"ש ואמנם התינח להל' דקיי"ל כר"י דכולא מלתא דמזיד חייב דרבנן משום שלא יהא כ"א הולך שפיר י"ל כמו"ש אבל לחזקי' דמדאוריי' חייב וודאי אין לחלק בין שוגג למזיד וא"כ נהי דהרמב"ם כ"כ למסקנא דהל' כר"י הש"ס לא רצה לתרץ כן ד' רב משום דבעי ליישב ד' רב אפי' לחזקי' וכ"ת עכ"פ מאי מק' תש"ס ולמאן דיליף קנסא מקנסא פי' היינו רב הרי רב אמרת דכחזקי' ס"ל אטו אנן אמרי' דרב כחזקי' דווקא הש"ס משני לרב אפי' לחזקי' שייך קלב"מ ומשני ג"כ דרב מצי סבר אפי' כר"י וס"ל קנסא מקנסא ילפי' ואפ"ה צריכא:

ואמנם טעמא מאי עבד הש"ס פלוגתא בין רב לשמואל דמר יליף קנסא מקנסא ומר לא יליף לימא רב כחזקי' ושמואל כר"י א"וו משום דקיי"ל כרב וקיי"ל כר"י וא"כ מוכח משקלא וטריא דשמעתין כד' הרמב"ם דקיי"ל כרב דקנסא מקנסא ילפי' וכל היזק שאי"נ חייב במזיד ולא כהרמב"ן בדינא דגרמי דפסק כשמואל משום דהל' כוותי' בדיני דמסוגי' הש"ס דשמעתין מבואר דקיי"ל כרב:

אמנם אם ד' הרמב"ם בה' חובל ומזיק מסכמת למ"ש בפי' המשנה הוא שקול ועומד דהרמב"ם כ' שם דמנסך ממש משכחת דאוסר בשותפות ובמומר ובמותיר עצמו למיתה וכ' לבסוף והא דלא פטר משום קלב"מ כר' ירמי' וי"ל דקאי רק אמתיר עצמו למיתה והיינו כדבריו בפי' המשנה דבלא:

התראה חייב לשלם עכ"פ וי"ל דקאי אכולהו תלתא בבי דנקט והכי מסתבר: והנה הרע"ב בפי' משנתינו קאזיל בשטת רמב"ן דקיי"ל כשמואל בדיני והביא רק מערב ודבריו עדן צריכין ביאור והתוי"ט לא עמד לא ע"ד הרמב"ם בפי' המשנה כדרכו ולא ע"ד הרע"ב ונבוא אי"ה עוד בס"ד לפנינו: ראי' אחרת לפסק הרמב"ם כרב י"ל דלכאו' יל"ד לרב אמאי לא תנן במתני' סתמא כב' הרמב"ם ריש פ"ז מחובל ומזיק כל המזיק את חבירו היזק שאי"נ חייב במזיד ופטור בשוגג ונ' דזה הביאו לשמואל למימר דהנך דווקא וקנסא מקנסא לא ילפי' ואמנם מאחר דאצטריך תנא לאשמעי' מנסך ממש כדר' ירמי' דלא אמרי' קלב"מ כדקאמר הש"ס בהדי' לקמן ואי אשמעי' רק מנסך סד"א משום דמפסיד לי' לגמרי א"כ אצטריך שוב כולהו ולעולם הנך ל"ד וילפי' קנסא מקנסא ומעתה שמואל דלית לי' דר' ירמי' ושפיר ק' לי' אי הנך ל"ד לתני כל הרמב"ם א"וו הנך דוקא ומנסך היינו מערב ואנן דקיי"ל כר' ירמי' כדפסק הרמב"ם בה' גניבה גבי מגרר כוס א"כ אדרבא

מהא מתני' דתנן מנסך ילפי' ול"ק כלל עלי' דמתני' דהרי אצטריך ממילא קיי"ל כרב דלהך ל"ד:

ועפי"ז ד' הרע"ב דוודאי פסק ג"כ כר' ירמי' ובכל זאת שבקא לדרב צריכין ביאור ונבוא לזה בס"ד בד' תוס' לפנינו בפלוגתת רב ושמואל: וכ' רש"י דמטמא טהרות של חבירו כגון תרומה ולולי שכ' רש"י כגון תרומה היינו אומרי' דטהרות לרבותא דר"י דאף דהפסיד לו רק דבר מועט דהכי חזי לי' בימי טומאתו מ"מ קנסוהו רבנן ותרומה נקט רש"י לרבותא דחזקי' דאף דהפסידו לגמרי מ"מ פטרוהו רבנן בשוגג וכבר כ' במק"א אבל התחיל רש"י בטהרות דמ' כל טהרות וסיים כגון תרומה ל' זה וודאי ק' להלום ונ' ד' רש"י דהנה העושה כן להקניט חבירו מטמא טהרותיו וודאי בכלל ע"ה ומדקרי לי' ר"י חבירו גם הוא ע"ה וא"כ בלא"ה טהרותיו לדידן מעיקרא טמאי' ולדידי' גם עכשו טהורי' ומאי הפסידו ע"ז כ' דבתרומה גם ע"ה נזהר בטהרה דיודע דתרומה טמאה אסורה באכילה נמצא דעיקר הקנס הי' על טהרות תרומה וז"ש רש"י טהרותיו של חבירו ר"ל ע"ה היינו כגון תרומה ובל' כגון אפשר רמז גם למעשר שני דכ' בהדי' בקרא דאסור בטמא: רש"י והמדמע וצריך למוכרו לכהני' בזול אולי כוונת רש"י דמדמע לא הוה הפסד כ"א ברשות ישראל שמפסידו שצריך למוכרו לכהני' בזול משא"כ אם הי' החולין של כהן ואף דהי' יכול למוכרו לישראל ביוקר ועכשו אינו יכול היינו מניעת ריוח ומניעת ריוח לא מקרי היזק וצ"ע:

והמנסך כ' רש"י יין חבירו ול כוונת רש"י דלמאי דמסקי' לקמן אי לאו דמדאגבהי' ע"מ לגוזלו כפי' רש"י לקמן קני' הו"ל קלב"מ א"כ נהי דבי"ל שותפות בגוי' לכ"ע אוסר דשא"ש וא"כ נהי דאוסר בשותפות אבל מתני' ע"כ מיירי במנסך יין חבירו דבשותפות א"צ להגביה וקלב"מ:

ועד"ז הי' כ' ליישב קו' תוס' בחולין שם כיון דגם בלי"ב מהני שותפות מה זה שחזר והק' י"ל דבב' אוחזין וודאי לא הי' לו להקשות אבל קסבר שיתרץ לו שותפות ויק' לו במנסך מא"ל הא בשותפות קלב"מ ומשני לי' בישראל מומר:

ואמנם הרמב"ם פ"ז מחובל ומזיק כ' דפשיטא דגם במנסך ל"ש קלב"מ וע"כ ס"ל דרב ושמואל פליגי בדר"י ור' אבין ותרווייי ס"ל הגבה צורך ניסוך וכתי' בתרא בתוס':

שוגג פטור כ' רש"י בגמ' מפ' טעמא אף דלר"י אדרבא אמזיד חייב אצטריך טעמא אמנם אי לא דגלי לן ר"י דהיזק שאי"נ ל"ש היזק הוה ק' לן הרי לא חלקה תורה בניזקין בין שוגג למזיד וא"כ שפיר לשוגג אצטריך טעמא: פטור כ' רש"י מתשלומין כ"כ במק"א דלחזקי' כ' רש"י כן אבל באמת ע"כ אין הענין כך דהרי מסקי' לקמן דאמחשבה גם

לחזקי' לא מחייב ומ"מ חייב בדיני שמים וא"כ ה"ה לר"י חייב בדיני שמים אפי' בשוגג דמה התם שנתכוין ליהנות חבירו הואיל ובא תקלה על ידו חייב בדיני שמים שוגג דבכל התורה חייב נהי דהכא מתשלומי' פטיר קרא אבל בדיני שמים חייב: אלא דמד' רש"י לקמן לכאורה ל"מ כן שכ' חייב בדיני שמים הואיל ונתכוין להפסיד חבירו כ' דבס"ד הוא דכ' רש"י כן ליישב דאמאי לא משני הש"ס דהך בריי' בשוגג מיירי א"וו דמ' לחזקי' דבשוגג אפי' בדיני שמים ומ"מ במשנתינו כ' רש"י דלכ"ע רק מתשלומין פטור וכמו"ש דזה מוכח מתי' הש"ס לקמן לפי מה שהסביר שם רש"י:

רש"י ד"ה מנסך ששכשך ידו לשם ע"ז וכך היתה עבודתן כלומר אף שאין זה דרך פנים כיון שעבודתה בכך מיקרי ניסוך:

אמנם מה בעי רש"י בזה נ' שכ"כ משום שכ' לקמן דאגבהה ע"מ לגוזלו כוונת רש"י כתי' קמא של תוס' דטעמא דרב משום דס"ל הגבהה לאו צורך ניסוך ולמאי אגבהי' וע"כ ע"מ לגוזלו והיינו אי אמרי' דאוסר בשכשוך בעלמא ומשוי לי' יי"נ גמור:

ואמנם בחולין בסוגי' דרבוצה כ' רש"י שהגביה ע"א לאוסרו והי' כ' לומר דאעפי"כ ד' רש"י אחד הן וכוונת רש"י דמה"ט אמרי' דהגביה ע"מ לגוזלו משום דהרי רצה לנסכו ואין דרך לנסך לע"ז יין של חבירו וכמו"ש הר"ן פ' אין מעמידין דמה"ט לא גזרו על מגע רק משום בנותי' ולא משום ניסוך דאין דרך לנסך יין חבירו לע"ז וע"כ הגביה תחלה ע"מ לגזול ונתחייב בתשלומין אלא דממק"א בחולין שם מבואר מד' רש"י דלית לי' כשמעתי' דהכא דהגביה ע"מ לגזול משום דלנסך הי' אפשר בלא הגבה וכמו"ש דהרי כ' אח"כ על מה דאמרי' נכרי שניסך שלא בפני ע"ז כ' רש"י דר"ל ע"י שכשוך כלומר דאל"ה ל"ש שלא בפני ע"ז ולמה לא כ' רש"י לעיל אמנסך וממילא כדע גם בהך פי' ניסוך שלא בפני ע"ז אלא ש"מ דרש"י ס"ל דאפי' במנסך ממש כלומר ששפך לתוך ספל לפני ע"ז מיירי ומ"מ משעה שהגביה רק ע"מ לאוסרו כבר נתחייב וס"ל לרש"י בחולין כתי' בתרא של תוס' בשמעתין דלאו בהגבה צורך ניסוך פליגי ובשמעתין ד' רש"י דבהגבה צורך ניסוך פליגו וכתי' קמא של תוס':

ואמנם מאי הביא לרש"י בחולין לחזור בו משמעתין דגיטין נ' דרש"י דייק שם מד' ר' הונא דבהגביה והרביצה ל"ש אא"א דשא"ש והק' תוס' א"כ מאי פריך מהמנסך הא גם התם הגביה ע"כ קודם ניסוך דאל"כ הרי קלב"מ אמנם התינח אם ההגבה הי' ע"י לגזול אבל הש"ס מוקי לה בהגביה רק ע"מ לאסור וא"כ לא הוה גזלן עלה ושפיר הוה דבר שאינו שלו והיינו משום דהגבה צורך ניסוך משא"כ בבהמת חבירו שהגביה:

והרביצה ע"כ לגזול הגביה דהרי היתה רבוצה והי' יכול לשוחטה לע"ז: ורש"י בגיטין אפשר דבאמת אזיל בשטת תוס' בחולין דאי' והקדש דין א' להם ואפי' גזלן אינו יכול לאסור כמו שאינו יכול להקדיש:

אלא דאכתי אש"ס גופא יק' מנ"ל להק' אר"נ ור"ע ור"י דלמא אינהו ס"ל הגבהה לאו צורך ניסוך וממילא הגביה ע"מ לגזול ונ' דהש"ס ק' לי' א"כ הו"ל למתני מנסך בהדי מפגל דמזיד חייב אבל שוגג פטור פשיטא דהרי קלב"מ דכיון דהי' שוגג ועל איזו דרך שכ' רש"י בחולין שם עכ"פ לא הי' בדעתו לגזול אע"כ מיירי בשוגג ג"כ היכי דל"ש קלב"מ וע"ז אפשר דרמז רש"י במה שהאריך שם לבאר דאפי' בלא התראה שייך קלב"מ דהרי חייבי מיתות שוגגין ג"כ פטורי' מתשלומין בא לרמז כלאחר יד דאפי' בשוגג שייך קלב"מ ושפיר הק' הש"ס ומ"מ לד' רש"י בגיטין אין זה דקדוק דכיון דקיי"ל כר"י וכולא סוגי' בגיטין אליבא דר"י אזלא דלר"י שייך קנסא ולר"י כולא מלתא שוגג פטור אגב אורחא תנן דפשיטא דל"ש שלא יהא כ"א הולך:

שבתי וראה דכוונת רש"י בחולין ענין אחר דהרי מתרץ שם הש"ס בדאי' לי' שותפות בגוה ובשותף מאי הגביה ע"מ לגזול שייך א"וו דלא בעי כ"א ע"מ לאוסרו וכמו"ש ובגיטין אין הכרח דקאי אליבא דלי"ק דר"נ ור"ע ור"י דלמא כר"ה או כלי"ב שם ולא מיירי בשותפות:

ועד"ז נ' ליישב מדוע פי' רש"י שם הסוגי' אליבא דר"י נהי דהל' כר"י מ"מ למאי נ"מ כ' רש"י שם כן דלמא סוגי' אף כחזקי' אמנם מדמוקי לה בלי"ב בישראל מומר ואי כחזקי' אמאי שוגג פטור כדי שיודיעו וכי מה מהני לן הודעתו אטו ישראל מומר מהימן מידי א"וו סוגי' כר"י: אא"כ ע"כ אתה צ"ל דחזקי' או כר"ה ס"ל או כלי"ק דר"כ וזה לא ניחא לא לרש"י ולא לרמב"ם ומה"ט ד' רש"י ורמב"ם דגם לל"ב מצי לאוקמי לה בשותפות אלא מאחר דקיי"ל כר"י מוקמי' לה בישראל מומר ולעולם תי' דשותפות עיקר גם ללי"ב ואצטריך אליבא דחזקי':

ועד"ז יש להביא ג"כ ראי' לד' רש"י והרמב"ם מקו' תוס' בחולין שם דלמאי דמוקי לה בישראל מומר י"ל דלא ניסך היין כ"א אוסרו בנגיעה ול"ש קלב"מ ומדלא משכי הש"ס בגיטין הכי ש"מ דמוקי לה בשותפות ולד' תוס' דללי"ב ל"מ שותפות אתה צ"ל דסוגי' דגיטין שלא אליבא דהל' או כלי"ק דר"נ ור"ע ור"י או כר"ה וזה דוחק דגם ללי"ב מהכי שותפות ומ"מ למ"ש רש"י דאגבהי' ע"מ לגוזלו ג"כ צריך לומר דסוגי' כר"ה דללי"ב דר"כ ור"ע ור"י כיון דאמרי' לצעורי קמכוין א"כ לא הגביה לגזול כלל:

וכ' רש"י מערב יי"נ ביין כשר של חבירו ואוסרו בהנאה לכאורה כוונתו למ"ש בב"ק רפ"ק גבי כ"ד אבות נזיקין דר"ח דמערב א"א לומר דהרי יוכל למוכרו חוץ מדמי יי"נ שבו וע"כ שמואל דאמר מערב בשמעתין ס"ל דאסור למוכרו לנכרי חוץ מדמי יי"נ שבו אא"כ ק' דשמואל אדשמואל דהרי בהדי' פסק שמואל פ' השוכר בע"ז כרשב"ג אפי' ביין ביין וצ"ל ד' רש"י דר"נ דאמר התם דבסתם יינם דווקא הל' כרשב"ג יין ביין הוא רק מפ' מלתא דשמואל ושמואל גופי' ביי"נ גמור לא ס"ל הכי וז"ש רש"י מערב יי"נ כלומר גמור ביין כשר של חבירו ואסרו בהנאה:

אמנם הא גופא צריך ביאור למה לא יהא אי' שתיי' היזק הרי מטמא טהרות חולין מקרי היזק משום דלא חזי לי' בימי טהרתו אף דכל יומי מזדמני טמאי' שיקחו ממנו ונ' קצת ליישב דבפ' כל הצלמי' גבי פלוגתא דר"א ורבנן ביוליך הנאה לים המלח כ' רש"י דרשב"ג דאמר ימכר כולו לנכרי ג"כ לית לי' דר"א וק' לפי"ז ר"ח דפסק בחבית כר"א פליגא אדרב פ' השוכר דפסק בחבי' כרשב"ג ולמה לא קאמר הש"ס ואף רב ס"ל כר"א בר אהבה דפליג אדר"ח מדפסק רב כרשב"ג אלא ש"מ דמשכחת לי' לרשב"ג קולא אחריתי ואין ראי' מרב אלא דהך קולא לא שכיחא ול"מ לרש"י לאוקמי כולא מלתא דרשב"ג משום הך קולא אבל דלא נימא דר"ח תלמיד רב פליג אדרב שפיר גם מסתברא הך קולא והיינו דלר"א יי"נ צריך שיוליך הנאה לים המלח אבל לרשב"ג צריך רק לומר להגוי שמוכר לו עשר חבי' בעד ט' אבל יוכל להעלות שער כל חבית עד שישתכר גם בדמי חביו' יי"נ כיון שאומר לו בפי' כי חבית א' שא' מהם נותן לו בחנם נמצא דמה שהפסידו המזיק הזה בשתיי' מרויח ע"י התערובות ע"ד שכ' וזה כוונת רש"י לכאו':

ונ' דגם להרמב"ם פט"ז ממ"א ק' לי' הך פסקא דר"ח מול פסקא דרב ומה"ט כ' הרמב"ם דרשב"ג ור"א אמרו ד"א מוכרו לנכרי בעד כל דמי' ודמי אי' מוליך אח"כ לים המלח וע' בכ"מ שם ולמ"ש מה שהביא להרמב"ם לפ' כן: ועכ"פ מבואר מד' הרמב"ם דגם לר"א אסור בשתיי' דבאפה בעצי אשירה פת מבואר מד' הרמב"ם פ"ה מה' ע"ז דהפת לגמרי מותר לאחר שהוליך הנאה לים המלח התם לא נתעכב אי' כ"א הנאת אי' והרי השליך הנאת האי' לים המלח: ולכאורה רש"י ס"ל דלר"א אפי' בשתיי' מותר וזה כוונת רש"י פ' כל הצלמים במ"ש דליתא לאי' בעיני' ר"ל דלרשב"ג לא נהנה רק מהנאת המכירה אבל לא נהנה בעי' מן האי' משא"כ לר"א שרי להנות מן האי' בעין דהיינו לשתותו וצ"ע:

וכ"ת א"כ אמאי לא נקט רש"י דר"א תחת רשב"ג היינו משום דר"א בר אהבה פליג אר"ח וקאמר בפת דווקא קאמר ר"א משא"כ דרשב"ג לכ"ע מיירי ביין ביין אלא דק אכתי כיון דבייי"נ לא קיי"ל ביין ביין כרשב"ג מנ"ל לרש"י דר' חייא ס"ל אפי' ביין ביין בייי"נ גמור

כרשב"ג ועוד מה הביאו לרש"י שם לפ' כן וכ"כ בענין זה במק"א ואמנם אם נעיין בד' רש"י ב"ק שם שתחלת דברי' מטמא ומדמע ומנסך לא כ' בתורה כ"א הם בכלל נזק וכו' וסיים דהא דמנסך ע"כ ממש כ' כוונת רש"י דבכלל אבות ל"ש כ"א נזק שהיא נזק דאורייי' ובטמא כ' רש"י תרומה דאסור מה"ת ובמדמע רש"י לטעמי' דס"ל פ' גי"ה בסוגי' דזרוע דתרומה מה"ת בא' ומאה מקרא דאת מקדשו וע"ז כ' במנסך ע"כ מה"ט מנסך דמערב מה"ת שרי למזבן לי' ובלבד שלא יהנה מדמי אי' וס"ל לרש"י דשלא ליהנות מדמי אי' הוא מה"ת דהו"ל כאי' שיכול להסירו דלא בטיל ואפשר דלמזבין לד' לרש"י ה"ה דמצי שתי לי' מה"ת אחר ששפך כדי אי' ממנו וכד' רש"י פ' השוכר בכל יבש ביבש: דבטל ומ"מ לא כ' רש"י כן כ"א אר' חייא דקרי לה אבות אבל בשמעתין דנזק אנן קיימי' הכל מקרי נזק דהרי אפי' מטמא חולין מקרי נזק וכ' רש"י כן לתרץ תמיהת התוס' אקו' הש"ס לקמן לימא ס"ל לר' חייא היזק שאי"נ ל"ש היזק דמאי לימא שייך הא חזקי' דאמר שמי' היזק איתותב ואמנם רש"י בא ליישב דה"ק הש"ס אי מה"ת לר' חייא ל"ש היזק מאי ל' אבות דקאמר וכ"כ כזה במק"א:

רש"י ד"ה קלב"מ פי' רש"י קו' הש"ס רק אמזיד להורות דבשוגג לא תי' הש"ס מידי מאחר דרש"י פי' הא דאמרי' מדאגבי' איחייב לי' היינו בדאגבהא ע"מ לגוזלו והתינח במזיד אבל בשוגג מהי"ת נתכוון ע"מ לגוזלו א"וו דעיקר קו' אשוגג ודייק רש"י כ"ז מדמק' הש"ס ולמאן דיליף קנסא וכ' רש"י היינו רב ומנ"ל להש"ס דרב יליף קנסא דשמא כחזקי' ס"ל אמנם מאחר דרב לא תי' כ"א במזיד אבל בשוגג במנסך עדן מיותר ל"ל ובשלמא לר"י דשוגג פטור בכולהו לא אצטריך רק לאפוקי מדר"מ דס"ל קנסו שוגג אטו מזיד ל"ק דמ"מ ר"מ גם במנסך קניס שוגג אטו מזיד משא"כ לחזקי' דעיקר רבות' בשוגג פטור וכיון דמנסך קלב"מ בשוגג למה אצטריך לאשמעי' אלא ש"מ רב כר"י ס"ל ושפיר ע"כ ס"ל דילפי' קנסא מקנסא ואמנם ה"ד אי דאגבהא היינו ע"מ לגוזלו אבל אי לאוסרו סגי א"כ שוב שייך גם בשוגג היינו אי סבר דיין זה שלו וכמו"ש רש"י בחולין:

ואמנם רש"י כ' עוד בהא דקאמר רב מערב היינו מדמע כ' רש"י ג"כ דרב בשיטת ר"י וכוונתו דבשלמא לר"י כיון דקנסו משום שלא יהא כ"א הולך מה לי מדמע מה לי מערב אבל לחזקי' דעיקר רבותא דבשוגג פטור כדי שיודיע דלמא מטמא דווקא מיירי במטמא תרומה דאי לא מודע לי אתי לידי אי' דאוריי' וכן מדמע לד' רש"י שכ' לעיל דבתרומה ל"א פחות ממאה בטיל מדאוריי' אבל במערב דמה"ת חד בתרי בטיל דלמא משום אי' דרבנן לא פטרוהו ושפיר אצטריך א"וו רב כר"י:

תוס' ד"ה קלב"מ הא דהגבהה צורך ניסוך שכ' תוס' צ"ע הא בכמה דוכתין מבואר דשכשוך אוסר ונ' כוונת תוס' דפליגי אי אדם אוסר דשא"ש וס"ל לתוס' בתי' כד' רש"י בחולין דבגוזלו הוה שלו ומאן דס"ל אדם אוסר דשא"ש הגבה לאו צורך ניסוך ומאן דס"ל א"א אוסר דשא"ש הגבה לגוזלו צורך ומה"ט לא ניחא לתוס' במ"ש דרב ס"ל לאו צורך ניסוך דא"כ רב ס"ל אדם אוסר דשא"ש ומאי מק' הש"ס בחולין מרב אס"ד אין אדם אוסר וכ"ת הא גופא הוה קו' לימא פליגא אדרב א"כ מאי משני הש"ס בדאי לי' שותפות עכ"פ בשותף וודאי ההגבה לאו לגוזלו הוה דשלו הגביה ואכתי קלב"מ ואמאי חייב א"וו אין זה סברת רב כ"א כחד מאינך תי':

ומ"מ יש להביא ראי' לתי' זה דטעמא דרב משום הגבהה לאו צורך ניסוך מדמק' הש"ס מ"ד מנסך מ"ט לא אמר מערב ומאי קו' הרי מנסך תנן ולמה נימא מערב אבל קו' הש"ס הי' מאחר דרב ע"כ ס"ל הגבהה לאו צורך ניסוך ומתני' באגבה מוקי לה אטו הגבה תנן במתני' וטפי הו"ל לפ' מנסך היינו מערב:

בריך רחמנא דסייען ויהא רעווא שנזכה בשנה הבע"ל לנסך יין על מזבח ה' בבית ה' בציון לרצון א"ס:

סוגי' דע"א נאמן באיסורין:

יבמות פ' האשה רבה רש"י במתני' והאי דלא דייקא קנסוה ובכריתות כ' רש"י דמתוך חומר זה סמכי' על דייקא ומ' ד' רש"י בשמעתין דבמסקנא לא קיי"ל כהא דאמרי' מתוך חומר שהחמרת כ"א רק משום עיגונא אקילו רבנן וכ"ת והי"ת נימא דדייקא אי לא אמרי' מתוך חומר וצ"ל דאשה דייקא דבושה היא לה שהיתה באי' עם איש אחר:

תוס' ד"ה מכלל בסו"ד דהוה לה למידק הכוונה דב' עדים יש בהן דין הזמה לכה"פ במלקות ושפיר סומכת עלי' משא"כ בע"א דאין דין הזמה אין לה לסמוך:

אלמא ע"א מהימן ע' רשב"א ויש לסייע דבריו מדמייתי עלה הא דמפי עבד ושפחה ואמנם מ' לי' להש"ס דהעיקר הדבר דבר שכ' תורה היינו דומיא דממון דשייך הכחשה וכל היכי דשייך הכחשה בעי' ב' עדי' דהיינו בגיטין וקידושין משא"כ במיתה סגי בחזקה דמלתא דעבידא לאגלויי לא משקרי אינשי אמנם דווקא אי בכל אי' סגי מיהת בע"א י"ל משום עיגונא סמכו על חזקה דמלתא דעבידא לאגלויי אבל אי גם בשאר אי' בעי' ב' עדים גם בדבר שבערוה לא הוה מקילין:

אמנם אי נימא דס"ל להש"ס דדבר דבר בערוה היינו במקום הכחשה א"כ הא דכ' לא יקום ע"א לחטאת ע"כ באינו יודע דאי בהכחשה לשבוק רחמנא להאי קרא דלכל חטאת ולכתוב בכל אי' אין ע"א נאמן וגם דבר שבערוה בכלל אלא ש"מ דבקרבן אפי' באינו

יודע אין ע"א נאמן י"ל דהאי קרא לדיוקא אצטריך אבל קם הוא לשבועה וכ"ת להא מלתא סגי בעון לחוד וחטאת ל"ל י"ל דאי לא כ' חטאת הו"א קם הוא לחטאת:
תוס' ד"ה מה אם ירצה וע' רשב"א ומסקנת דבריו דלתי' בתרא בכריתות וקיי"ל הכי ע"א נאמן מקרא דהודע ותוס' בכריתות הקשו ע"ז דאם או מרבה אינו יודע והודע ממעט הכחשה קרא ל"ל הרי ידעי' הכחשה מלא יקום עיי"ש אלא שיש להק' למה לא דייק הש"ס בשמעתין ג"כ מני' ובי' דקרא מטעם שתיקה מיירי וצ"ע:
אמנם מה שהק' הרמב"ן אי ס"ד כסוגי' דשמעתין היאיך אדם אוכל בשר אצל מי שאין בידו לשחוט כבר כ' תוס' בגיטין שבידו לשכור או ללמוד: והנה רש"י בריש סוגיין לא כ' כ"א מייתי חולין בעזרה ובסוף כ' ומתאכלי אפומא כוונת דבריו דמעיקרא דדייק ממתני' י"ל דפטור הוא דאינו ומ"מ לא מייתי חטאת כ"א על הספק ובאמת אינו נאכל אבל בתר דמייתי קרא דהודע אליו וא"כ דהודע אליו מיירי בחטאת הנאכל גם או דמרבי' מני' ע"א מיירי בנאכל:
תוס' ד"ה ברי לי ורש"י בחולין י"ב בעי למילף מוזבחת ל' יחיד ונ' דלא ניחא לרש"י בלימוד זה דהתם לעצמו נאמן ולהכי מייתי מושחט דהיינו זר וכהני' אכלו וד' תוס' דלא ילפי' מהתם נ' משום דאדרבא דלמא משו"ה שחיטה בזר וקבלה בכהן דליהוו ב' עדים על השחיטה דכהן המקבל הרי רואה אותו שוחט ואפי' אינו מכוין לראות מ"מ מטעם רוב מצויין סגי כיון דראה עכ"פ שוחט:
תוס' ד"ה מידי דהוה וע' רשב"א ורמב"ן וכ' דרש"י רמז לד' הרמב"ן שכ' הא לא דמיא קו' הוא כוונתו דקו' בפ"ע היא והך קו' לחוד רצה הגמ' רתרץ:
בסו"ד לאסור כ' הכוונה דלאסור יש כאן חזקת היתר לבעלה וגם חזקת צדקות או כשרות משא"כ להתיר לא הוה אלא חזקת אי' לחוד דלמא סגי בע"א ואף דבעיגונא גם חזקת חי דבעל איכא מ"מ קרא לא מיירי כ"א לאסור וכגון שע"א אומר כתגרשה דל"ש כ"א חדא חזקה וכיון דקרא לא איירי בלהתיר שוב לא הוה דאורייי' גמורה:
תוס' ד"ה מתוך חומר לא רצו לפ' מטעם אפקעינהו דא"כ אמאי אמרי' לקמן דמשני הוה הוולד ממזר דאורייי' הרי אפקעינהו:
אמנם מדלא קאמר הש"ס אלא כ' לס' דמעיקרא מהימני' לע"א מטעם חזקה אין אדם חוטא ולא לו אבל חזקת א"א עדיפא דהוה חזקה וודאי משא"כ חזקה דאין אדם חוטא מיעוט עכ"פ חוטאין ולא להם ודלמא זה מן המיעוט ואמכם מאחר דהיא דייקא ר"ל דדייקא אי אי' מהימן הוא שוב לא חיישי' למיעוט וי"ל דע"א מהימן מטעם חזקה אין אדם חוטא ולא לו:

פ' האומר רש"י א"ל אכלת חלב בשוגג כוונת רש"י דעיקר טעמא דאביי משום דע"א נאמן ולא משום דשתק ונ"מ דאי משום שתיקה דיו אם יאמר העד אכלת חלב ואיני יודע אם שוגג או מזיד ואיהו דשתק אודי לי וממילא מסתמא בשוגג אכל וזה לא כהירא לרש"י ולכך מפ' דאביי קאמר שהעד אומר לו אכלת בשוגג וחייב אתה קרבן והעד נאמן וכ"ת מהיכן יודע העד אם יהי' שוגג י"ל דבצד א' של השלחן הי' מוכח חלב וכמנע ולא אכלו ובצד אחר הי' מוכח חלב ושומן ואכל השומן ובתוכו אכל ג"כ החלב הרי שהי' שוגג: וכ' עוד רש"י וכשר הקרבן כלומר דאף דאמר אביי נאמן לא ר"ל דממשכנין אותו דהרי אילו אמר לא אכלתי לא הי' נאמן ואם כותן אח"כ אמתלא על שתיקתו אין בידינו לחייבו קרבן אלא שאם הביא קרבן הרי הוא כשר והכהן מצי אכיל לי' בלא חשש חולין בעזרה וכן מוכח מצריכותא דקאמר הש"ס דעיקר מלתא דאביי לענין חולין בעזרה קמיירי:

וכ' עוד רש"י ואין כאן משום או הודע אליו חטאתו ולא קאמר דע"א כאמן באי' אמנם רש"י בא להביא ראי' לשיטתו דאביי לית לי' כסוגי' דיבמות דהטעם משום שתיקה כ"א ס"ל דנאמן מצד עצמו וכ' הרמב"ן והרשב"א וקאמר רש"י בשלמא אי אביי נאמן אתי לאשמעי' קמ"ל פי' דהך בריי' דכה"ג כאמן ואפי' אמר איני יודע משא"כ אי אביי ג"כ כסוגי' דיבמות ומטעם שתיקה כאמן פשיטא מאי קמ"ל בהדי' דרשי' כה"ג מאו הודע וגו':

ואל יק' לכו ד' רש"י לקמן ד"ה וצריכא דכוונת רש"י שם לד' הרשב"א דאי לא אשמעי' אביי כל הני הייתי אומר דטעמא לאו משום דכאמן כ"א משום דשתיקה בהודאה:

אלא למ"ש הרשב"א ביבמות דל' נאמן מ' נאמנות גמור א"כ ליכא למטעי דמשום שתיקה קאמר וכל הכי ל"ל וצ"ע:

וכ"ת אי אביי נאמן קאמר ואפי' באינו יודע למה נקט אביי שותק י"ל איני יודע וודאי נאמן דהרי לא הכחישו אפי' קידושין שתק דלא ידעי' למה שתק דלמא משום דאינו חושש לדבריו ואעפ"כ כיון דלא הכחישו בהדי' נאמן:

תוס' ד"ה א"ל ע' רש"א ולולי דבריו י"ל דהתוס' אפי' לרבנן כ"כ דבלא אכלתי הוא דפליגי רבנן או משום דאדם כאון ע"ע או דמתרצי' דיבורי' אבל באיני יודע מודי רבנן לכ"מ ויש להביא ראי' לזה מדאמרי' במס' כריתות דדווקא אי טעמא דרבנן משום דאדם כאמן ע"ע אמרי' לדבריו דכ"מ קאמרי מה אם ירצה לומר אבל אי טעוויי' משום דמתרצי' דיבורי' לנפשי' קאמרי ולד' רש"א הרי ע"כ רבנן פליגי מטעם ולא שיודיעוהו אחרי' אלא ש"מ דבאיני יודע בתרי לא משגחי' ביודיעוהו אחרי' משום ק"ו דר"מ: אמנם ממ"ש בדיבור

שאח"ז דנקט בסיפא לא אכלתי לרבותא דר"מ ולא קאמרי משום פלוגתא דר"מ ורבכן דהוה דווקא בלא אכלתי מ' ד' תוס' דאפי' באיני יודע פליגי רבנן וצ"ע:
ואין להק' לד' תוס' דלמא ולא שיודיעוהו אחרי' והוא מכחיש קאמרי' כבר דחו תוס' זה בכריתות דלמכחיש לא בעי' קרא דכ' לא יקום ע"א לכל חטאת עיי"ש:
נטמאו טהרותיך הנה אף דעבד הש"ס צריכותא מ"מ יל"ד השתא בחלב דאין ביד העד להאכילו כאמון העד טהרות דביד העד לנומאם פשיטא דכאמן וי"ל דמיירי אפי' בטהרות שלא הוכשרו ואין הכשר אלא מדעת בעלי' א"כ אין בידו לטמאם:
והק' רש"א על גי' רש"ל מל' פטור וי"ל דלא מיירי באוכלין דפשיטא דיכול להכחישו דמה"ת אין אוכלין מטמאי' אדם אפי' אוכל אותן ולא יהא אלא חד לגבי חד והו"ל ס' דרבנן וחזקת טהרה אלא מיירי בכלי' שא"ל העד שנטמאו באת והו"ל אב הטומאה לכה"פ ולהרמב"ם אבי אבות והכוגע בהם חייב כרת אם נכנס למקדש ומכיון שהכחישו פטור:
שורך נרבע כ' רש"י דאי לענין מיתה מיירי כמבואר בצריכותא דעבד הש"ס והש"ס פשיטא לי' הכי בד' אביי משום דלמיתה בעי' ב' עדים וכ"ת בהכחשה הוא דבעי' ב' עדי' אבל בלא הכחשה הרי מייתי ראי' מתנא תנא והתם רק לעכין הקרבה מיירי וז"ש רש"י לענין פסולי מזבח תכן:
רש"י דה' אשתו זכתה כווכתו דמשני הש"ס ולא קאמר כדלעיל א"ל ע"א אשתך זכתה ש"מ דלאסרה על בעלה גם אביי מודה דאין דבר שבערוה פחות מב' והכא כשמת הבעל אי מותרת לכהן אחריו אנו דנין לזה כ' רש"י דהו"ל כאלו אמר א"ל אשתך זנתה דמ"מ אנו דכין ליאסר עלי' דהרי אביי מייתי מהאי סמיא והתם עליו עסקי' ודנקטי הש"ס אשתו זכתה י"ל למימר דאפי' לענין אי' כהונה קאמר רבא ג"כ אין דבר שבערוה פחות מב' דאל"כ ל"ל לרבא לדחוק בהאי דינאי לימא התם מודינא לך:
תוס' ד"ה היא היא ולא גרסו נאמן כמו שגרסי' ביבמות ובזה מסולק הראי' שהביאו ביבמות שם דמשום רגלי' לדבר קאמר מדקאמר נאמן מאחר דבאמת לא גרסי נאמן:
והנה מקו' ממקדש בע"א י"ל על הרשב"א שתי' דאביי ס"ל דבמקום הכחשה הוא דבעי' לאביי בערוה ב' עדי' הרי מקדש בע"א אפי' שני' מודי' אין חוששין לקידושין והתוס' רי"ד כ' באמת דאביי גם במקדש בע"א פליג ואולי גם ד' הרשב"א כן וכצ"ל ג"כ לתי' בתרא שכ' הרשב"א דאביי מדרבנן קאמר משום:
לתא דשאר אי' דע"א נאמן בהם מה"ת וק' ג"כ א"כ אמאי במקדש בע"א לא אחמור רבנן ואמרו אין חוששין וצ"ל כתוס' רי"ד דאביי פליג:

ובזה נ' ליישב ל' מיהו קשה שכ' תוס' דמאי שייכות לקו' זאת לתי' שתי' תוס' אמנם בל"ז לא ק' להו דא"ל כהרשב"א דאביי מדרבנן קאמר ול"ק מסוטה דהתם מדאורייי' מיירי ולזה הקשו ממקדש בע"א למה התם דאיכא אי' א"א דחמיר לא החמירו ותי' דבין הכא בין התם דינא אתמר וע"ז כ' ומיהו ק':

ואמנם תי' התוס' צריך ביאור אטו משום סברא דלמא לשם מתנה נתן לה נתיר א"א אבל כוונתם דהך גזי"ש דדבר י"ל דקאי אערוה דכ' בהדי' וי"ל אקידושין וגירושין דכתיבי ג"כ בהאי פרשה ולזה כ' כיון דבערוה נאסרה עליו עפ"י עצמו א"כ כ"ז שיודע הבעל שזנתה כגון בע"א ושותק נאסרה עליו משא"כ בקידושין מאחר די"ל א"נ נתן לה כסף קידושין למתנה יהיב לה ווודאי הצריכה תורה התם ב' עדי' דנדע דלקידושין יהיב לה: ויל"ד למה לא הקשו לרבא ג"כ הרי בקידושין לא מהני מהימן כבי תרי והכא מהני י"ל ע"ד שכ' דלרבא רק לצאת י"ש קאמר לי' ולא מדינא וכ"כ תוס' רי"ד ולהכי לא ק' להו:

ומיהו ק' ויל"ד אטו בקו' ס"ל לתוס' דלאביי ערוה קיל משאר אי' הרי לד' תוס' בכל אי' בעי' שותק דווקא ונ' דל' אלא בקינוי וסתירה מ' להו דאפי' שותק ממעטי' ואהא תי' דהתם מבע"כ של בעל מיירי דהוא מכחיש ומ"מ נאסרה עליו אבל שותק דמרצונו מהא לא מיירי ואמנם מד' רש"י לקמן ע"ב ד"ה מנא אמינא לה למדתי דפלוגתא דאביי ורבא הוה אי הא מלתא דבעי' שני' אלפסול ג"כ קאי דהיינו אזנות או אשאר דבר ערוה כמו גיטין וקידושין ופלוגתיי' י"ל תלי' בפלוגתא דבי"ש ובי"ה שלהי גיטין דלבי"ש קרא קאמר דלא יגרש אא"כ מצא בה ערוה בעדי' ברורי' א"כ אזנות עיקר קרא קאי והכי ס"ל לרבא ואביי כבי"ה דדבר היינו הקדיחה תבשילו וערוה או דבר קאמר אלא מדשני קרא ולא כ' מאום ש"מ לגזי"ש אבל דווקא לגיטין וקידושין לא זולת וכ"ת אטו רבא כבי"ש י"ל דהרי ר"ע דס"ל דאפי' מצא אחרת נאה ס"ל בפי' ערות דבר כב"ש אלא דמפ' קרא רשאי לגרש אפי' לא מצאה חן וחייב לגרש בערוה בדבר וא"כ אביי כבי"ה ורבא כר"ע: והנה לכאורה הי' אפשר לומר דאף לשאר אי' לד' רש"י למ"ש נאמן העד מצ"ע בדבר שבערוה מודה אביי דבעי' רגלי' לדבר מיהת אבל רש"י לא כ"כ כ"א כ' אפקה הואיל ולא הכחישתו מ' דגם בדבר שבערוה בעי' שני' וא"כ לאביי דבר ערוה עם שאר אי' שוין ול"ל קרא דאין דבר שבערוה פחות מב' וגם לתוס' ק' דס"ל ג"כ דבתרוויי' בעי' רגלי' לדבר ונ' דלתוס' י"ל דס"ד הואיל ומספרה לה ילפי' ע"א נאמן וס"ד דנדה הוה דבר שבערוה כמו"ש תוס' בגיטין וס"ד השתא להתיר נאמן ע"א כ"ש לאסור קמ"ל קרא דלאסור בעי' ב' עדים אבל רש"י כ"כ לעיל לית לי' דרשא דוספרה לה דהרי יליף מושחט ק' וכ' דבאמת גלי קרא

בסוטה דע"א נאמן אלא דהיינו לאחר קינוי וסתירה אמנם ה"ט משום דכ' דבר דבר אבל בלא"ה ה הייתי אומר קינוי וסתירה למי מרים וע"א בלא"ה נאמן ושפיר אצטריך:

ויל"ד רבא דקאמר אין דבר שבערוה וכו' מאי קאמר אטו אביי לית לי' הא דרשא טעמא דאביי משום רגלי' או שתיקה לד' תוס' וכ' דה"ק רבא וודאי אי כ' קרא בהדי' בערוה בעי' ב' עדים הו"מ לחלק דהיינו דווקא בלא רגלי' לדבר משום דמצינו בקינוי וסתירה דהוה ג"כ רגלי' ע"א מהימן משא"כ עכשיו גלי קרא למילף מממון והתם באמת אין פחות משנים דרגלי' לדבר ל"מ וה"נ כן:

ועפ"י דברינו יש לבאר ענין האבעי' דה"ק טטמא דאביי בשאר אי' משום רגלי' לדבר או שתיקה וגם בערוה י"ל כן או דלמא משום דע"א נאמן וזה לא שייך בדבר שבערוה וקאמר אביי דנאמן הואיל וגלי לן קרא דרגלי' מהני בדבר שבערוה הואיל וקינא לה ונסתרה ורבא ס"ל קינא לה ונסתרה שאני אבל בשאר רגלי' מותרת:

והנה כ"ז ע"ד תוס' ביבמות אבל בשמעתין ד' תוס' דטעמא דאביי משום שתיקה כהודאה וא"כ פשיטא להש"ס דרגלי לא מהני ומס' לי' אי כתוס' ביבמות דהטעם משום רגלי' וזה לא מהני בערוה או הטעם משום שתיקה כהודאה ומהני בערוה ובהא פליגי אביי ורבא כמבואר בתוס':

אלא דק' ע"ד ג' ק' שהקשו תוס' ביבמות עפ"י זה חדא מאי נאמן דקאמר אביי והנה באמת גרסי תוס' כאן היא היא ולא נאמן ותו מ"ש גזלנא או לאו גזלנא ותו בסמוך ואי הוראה שייך ונ' ד' תוס' דביבמות ס"ל טעמא דשויא חתי' דאי' הוא משום הודאת בע"ד ושפיר ק' להו הנך ב' קו' אבל בשמעתין ס"ל טעם שוי' נפשי' משום כדר וא"כ מאחר דהסמי' שותק הרי קיבל עדותו שוי' חד"א וקאמר שמואל אי העד גזלן לא אמרינן האי דשתק משום דקיבל עדותו כ"א משום דלא חש לדבריו ולק"מ:

ויל"ד בשלמא לרבא היינו דקאמר שמואל אי מהימן לך אבל לאביי מאי לך דקאמר ונ' דה"ק אפי' אם עדן לא נפסל בב"ד מטעם גזלן שלא הוחזק גזלן בב"ד מ"מ אין אתה צריך להאמינו כיון דידעי' דהוא גזלן ובהא מיושב מה דקאמר ואי לא לא תפיק לרבא ניחא דא"צ להחמיר על עצמו אבל לאביי כיון שהוא גזלן למה יחמיר על עצמו ולמ"ש ס"ד משום דלא הוחזק בב"ד יחמיר על עצמו קמ"ל:

וע' רש"י דמ' דבריו סותרין דתחלה כ' אי מהימן לך כשאר עד ואח"כ כ' שידעת שאינו מפסולי עדות אמנם באמת ד' רש"י ג"כ דשמואל אליבא דאביי קאמר שצריך לידע שאינו מפסולי עדות וגזלן ל"ד ומ"ש רש"י כשאר עד כוונתו הואיל דלרבא פי' מהימן לך יותר משאר עד כ' רש"י דלאביי סגי אי מהימן כשאר עד:

ומ"מ יל"ד מאי לאו דקאמר אביי אדרבא ל' שמואל מ' טפי כרבא ונ' כוונת אביי דמאי מס' לי' לשמואל אי הוה מהימן לי' כבי תרי לא הוה אתי למשאל א"וו דלא הוה מהימן לי' כבי תרי:

ולרבא באמת אי הוה א"ל בינו לבין עצמו לא האמינו מאומה אבל מל' אשתו זנתה מבואר דבפני אחרי' קא"ל ומשו"ה אתי למשאל וקא"ל שמואל דמ"מ אי לאו מהימן א"צ לאפקה:

תוס' ד"ה הקם בסו"ד וינאי כהן הי' מבית חשמונאי כ' כוונתם לאפוקי ממ"ש הרמב"ן ותוס' רי"ד דבאמת עשה:

שלא כהוגן וע"ז כ' מאחר דמבית חשמונאי הי' לא עשה קודם שנזרקה בו מינות מה שלא ראה מבית אבותיו:

ד"ה תרי ותרי בסו"ד ע' רמב"ן מ"ש ע"ד:

מקוה פסולו ביחיד יל"ד אי בעי' רגלי' לדבר מה רגלי' לדבר שייך במקוה ואולי חסר ואתאי הוה כמו רגלי' לדבר ומ"מ אי בעי' שתיקה כהודאה ק': וכ' רש"י דאמו של ינאי נישבת קודם שנשאת לאביו ויל"ד ד למא לאחר נישואין קודם לידת ינאי וכ' דק' לי' לרש"י דלמא קול בעלמא הי' ויבוקש ולא נמצאו עדי' וקלא דבתר נישואין לא חיישי' לי' א"וו קודם נישואי' יצא הקול וקלא דקמא נישואין חיישי' לי':

וכ' ה"ד ויבוקש דמ' דאחזקו לינאי דכשר כוונתו ליישב קו' תוס' רי"ד דלמא היינו ולא נמצא משום שלא הי' כ"א ע"א וכרבא דבדבר שבערוה לא מהני ע"א לזה כ' רש"י דמ' לש"ס שהחזיקו לינאי בכשר:

פ' הנזיקין הי' עושה עמו לא קאמר פועל העושה דס"ד דווקא פועל דאף דיש לו לירא שיפסיד שכרו ומ"מ אומר הוא דנאמן לכך נקט סתמא כלומר אפי' עושה עמו בחנם:

הי' עושה עמו בזבחי' כ' דנקט תכא פיגול דלא תימא משו"ה לא תנן במתני' בפגול שוגגין פטורין משום דשוגגין איכן נאמנין כלל קמ"ל דלא היא אלא משום דזמנין נאמני' זמנין אינן נאמנין שבק תנא לשוגגין: ובענין הראי' מכו"ג יש לעיין דלמא התם ה"ט משום דחזקה א"א חוטא ולא לו ואלו לא הי' אמת לא הי' מחלל יוה"כ בחנם אא"כ בכל פיגול נימא הכי אילו לא הי' אמת לא הי' מביא חולין בעזרה וע"כ צ"ל כיון שהבעלי' משמסרו קרבנם לכהן הם בחזקת פטור ע"י חזקה א"א חוטא ולא לו לא מייתי בעלי' לחזקת חיוב וכ"ה בכו"ג לענין ציבור:

וכ' רש"י דהראי' מפר ושעיר וק' מפר מאי ראי' איכא הא פר משלו בא וכ' כוונת רש"י דאם אומר אחר שהזה דם השעיר כי הפר הי' פיגול א"כ גם מעשה השעיר לא הועיל

כדתנן ביומא ואמאי ניהמני' על הפר וכ"ת מתוך שנאמן על פר של עצמו נאמן גם על השעיר לא היא דווקא אם הפסיד כל שכרו דינא הכי משא"כ אם לא הפסיד רק שכר אזכרות אמרי' דקאמר תמות נפשי עם פלשתי' וה"נ הכי:

וכ' רש"י לבסוף דפגול שהזה ע"מ להקטיר חוץ לזמנו ולא כ' רש"י כן בתחלת סוגי' דכו"ג משום דאיכא למימר שהזה על הכפורת ע"מ להזות לפני הפרוכת חוץ לזמנו ואמנם מדקאמר הש"ס דחזי' בפשפיש דקאי על הזאת הפרוכת כמו"ש רש"י ומאי שייך זה כ' רש"י שפיגל ע"מ להקטיר חוץ לזמנו:

ומה שלא כ' רש"י ג"כ מהזאה שעל מזבח הזהב י"ל מהתם אין ראי' כ"כ דקיי"ל דמערה דם הפר קודם הזאה זו לתוך דם השעיר וי"ל מתוך שנאמן על שלו נאמן על של חבירו:

ונ' דזה תלי' בפלוגתת הפוסקי' בסוגי' דאין אדם אוסר אי בשותפות שייך לצעורי קמכוין או לא ע' רש"א ותוס' חולין שם:

והנה קו' הש"ס דשמעינ' דפיגול אף דפיגול במחשבה אא"כ ל"ל כה"ג לידוק מכל פיגול דעלמא ש"מ דיש לדחות דמחשבה ל"ד א"כ גם מכו"ג אין ראי': וכ' רש"י דהא דנאמן משום דכל המקריב וכו' ותוס' דחו זה דסוגיין לר' יוסי דס"ל האי קרא לאו בקדשי' הנעשי' בפני' מיירי וע"ז כ' לבסוף ומיהו ק':

והנה הרש"א כ' לעיל דלאביי ל"ש פיגול בכו"ג והא וודאי פשיטא דהראי' דלא כאביי אבל ההכרח שכ' רש"א יש לדחות דהרי שייך בידו בין הזאת הכפורת להזאת הפרוכת שעדן בידו:

והנה משום קשיא דקאמר הש"ס פליג אביי ולית לי' דרבא אבל רבא לא קשיא לי' כ"כ דמדכ' רחמנא וכל אדם לא יהי' באוהל מועד ש"מ דגם בפשפש לא ניחא לרחמנא דליחזי אינש דמ"ש:

אבל אכתי ק' דלמא שמענא דפיגול ונהי דבתר הכי הוה מ"מ עדן לא אשכחי' ולא א"ל וה"ט דרבא דהבו דלא לוסיף עלה דאשכחי' ולא א"ל לא מצינו בכו"ג:

והנה ר"ת לפי מה שהביאו דבריו בתוס' מס' לי' אי שותק דווקא או אינו מכחיש סגי ולזה כ' אי שותק דווקא א"ש ד' אביי באשתו זנתה משום שוי' חד"א ואי שותק ל"ד צ"ל מדרבנן והתוס' דחו דע"כ שותק דווקא: וע' ברמב"ן קידושין הכל באר היטב וכבר הקשו קו' הרמב"ן בתוס' קידושין ד"ה אין דבר שבערוה וביבמות פ' האשה רבה וכ' בזה הענין במק"א:

והנה בזבחי' תי' תוס' על קו' מר' יוסי דהכא מיירי שהזה שלא לשמה וכ' ולא נהירא כ' כוונתם דהרי למזיד לא חשדי' לי' ובשוגג בשלמא בשאר קרבנות בקל יכול לטעות

מחטא לחטא וכיו"ב משא"כ בעבודת יו"הכ הרי ענין ומקום ההזאה מעורר אותו שעובד עבודת יוה"כ והיאיך יזה שלא לשמה:

והנה קו' תוס' בשמעתין עיקרה מטהרות דקידושין אלא שיש לדחות דלמא התם ג"כ מאי ע"א פועל לזה מייתי מחלב דל"ש כ"א ע"א ואמנם מחלב גופי' אין קו' דלמא התם גזיה"כ מאו הודע אמנם מאחר דאביי בקידושין נקט טהרות וחלב בחדא מחתא מסתמא תרוויי' לאו בפועל מיירי אמנם בקידושין הביאו משורך כרבע דל"ש ג"כ פועל ול"ל קרא ומ"מ ע"א מהימן:

וכ' רש"י אי אתה נאמן הואיל ואינו בידך ש"מ דרש"י כרשב"א ס"ל דרב אמי דלא שאל אם אשכחי' או לא כאביי ס"ל וכ"ת בס"ת מאי בידו שייך כ"כ הרשב"א שיכול לקדור האזכרות ואף דעבר בל"ת בלא תעשון כן הרי גם במפגל עובר על ל"ת דלא יחשב:

שכר דס"ת כולי' מי הפסיד ע' רשב"א וי"ל דס"ת בימי' עמד לב' דברי' לקרות בו בציבור ולתשב"ר ומ' לי' לר' ירמי' דבציבור אין קורין בו אבל עם תשב"ר יוכל ללמוד מתוכו והיינו דק' לי' על ר' אמי ואמר לי' אינו שוה כלום דאפי' ללמוד בתוכו עם תשב"ר אסור גזירה שמא יקרו בה בציבור:

נימא דלא כר"י וק' הא באמת קיי"ל כחכמי' וכ' דלאו מר"י מק' לי' כ"א מחכמי' דהנה נחלקו לעיל פ' המביא בתרא ר"ח וראב"י לר"ח לרבנן פסול גמור דכ' ע"ג כ' איכו כתב ולראב"י לרבנן מן המובחר הוא דלא הוה והנה ר"ח קאמר במ' שבת לטעמי' דמתני' דהבונה דכ' ע"ג כ' פטור דלא כר"י מדקאמר ר' אמי דאינו שוה כלום ש"מ דכר"ח ס"ל:

ואהא קאמר נימא דלא כר"י כלומר מי ס"ל כר"ח דמתני' דשבת דלא כר"י ומשני לי' אפ"ת ראב"י אבל הכא לכ"ע פסול משום מנומר ובזה מיושבי' ד' ר"ח לקמן שכ' דהא דקאמר הש"ס טעו בדר' ירמי' ר"ל קו' שניי' והק' הרמב"ן דהו"ל למימר טעו בדר' יודא ולמ"ש לא רצה לומר דטעה דהל' כר"י כ"א דטעה בדר' ירמי' דגם לרבנן בדיעבד כשר אלא שאינו מן המובחר: מתוך שאתה כאמן וכו' ע' רא"ש ורשב"א וי"ל דידע ר' אבהו דלא בא סופר זה לשאול דינא דא"כ מה לו להזכיר שכ' לפלוני אלא שרוצה לפסול ס"ת של פלוני ולא ידע ר' אבהו אי בחנם אי בשכר כ' לי' ואי בחנם בעא בידו דווקא ואי בשכר דכ"ג מהימן מטעם מתוך ולזה ישאלו תחלה ס"ת ביד מי דאם הוא ביד סופר עכ"פ פסול והשיבו ביד לוקח ולא ביד פלוני וא"כ שקראו ממילא ידע כי בשכר כ' לו ושוב א"ל מתוך:

בענין כותבין מגילה להתלמד פ' דניזקין:

הנה הא דאביי דווקא בתינוק להתלמד הוא דאבעי' לי' היינו משום דבא למימר הכא דלא אפשר כתבי' אבל יל"ד כיון דידע אביי מפלוגתא דר"י ור"ל מאי קאמר דאפי' לר"י כיון דאדבק אדבק ואסור אפי' לתינוק להתלמד א"כ ר"י ור"ל במאי פליגי אי לתרווייי' אין כותבין ותו הי' לכאורה פלוגתא דר"י ור"ל היינו פלוגתא דת"ק ור"י דמייתי הש"ס מקמי הכי ולימא מר הל' כמר ומר הל' כמר ועו"ק אי לר"י דאמר מגילה מגילה ניתנה כותבין מגילות וכמו"ש הרא"ש וקיי"ל כר"י כדפסק הרי"ף ק' הל' אהל כדקיי"ל מ"ע על כל א' מישראל לכתוב לו ס"ת שנא' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת וכ' הרמב' בהל' ס"ת דאין לומר דקאי אפי' האזינו דאין כותבין תורה מגילות א"כ לר"י דס"ל כותבין מגילות מ"ע לכתוב ס"ת מנ"ל קו' זו בח"ס חיו"ד סי' רנ"ד וכ' דלעולם י"ל גם ר"י סבר אין כותבין ופלוגתיי' דר"י ור"ל מ"ט דת"ק ר"ל ס"ל משום תורה חתומה נתנה ור"י ס"ל מגילה ניתנה אלא דכיון דאדבק אדבק ומ"מ לד' הרי"ף לפי מה שמפ' הרא"ש דבריו הדרן הנך ב' קושיות לדוכתא וצ"ע גם ק' לי ע"ד הרמב' דלמא לעולם אהאזינו קאי וכ"ת אין כותבין מגילות כשם שכותבין מזוזה ותפילין משום שמצוה לכתוב כך אם נימא שמצוה לכתוב האזינו ג"כ ל"ש אין כותבין מגילות וצ"ע קו' זו תי' ג"כ בח"ס שם אמנם לד' הרי"ף י"ל דתי' ב' של הרא"ש עיקר דדווקא להתלמד מותר משום לא אפשר דעת לעשות: אלא דמ"מ גם לדידן לא א"ש אלא למסקנא דמסקי' כתנאי שפיר י"ל דפליגי ר"י ור"ל מ"ט דת"ק משא"כ אביי דלא ידע ע"כ מהך בריי' מדקמבעי לי' א"כ מאי סבר במ"פ ר"י ור"ל אי גם לר"י אין כותבין ואולי י"ל דפליגי אי דרשי' סמוכי' בכל התורה למ"ד מגילה ניתנה ל"ש סמוכין דכל פרשה נכתבה בזמנה חוץ ממשנה תורה שנאמר בב"א משא"כ אי חתימה ניתנה בכל התורה דרשי' סמוכין:

והנה הכ"מ בהל' ס"ת הביא ראי' דס"ל אין כותבין מגמ' דיומא דמק' מטבלא ש"מ כותבין ומסיק בסירוגין וכ' דמ"מ לתינוק להתלמד ליכא למפשט משם דהתם אפשר ותינוק לא אפשר כמו שהסביר והש"ס ביומא בא למפשט לקולא דאי התם כותבין כ"ש הכא ודחה הש"ס ומ"מ י"ל משום דהתם אפשר דרשי' אבל בלא אפשר כותבין:

וכ' עוד הכ"מ דהרי"ף לא כ"כ כ"א בדעתו להשלים ויל"ד א"כ מאי וכן הלכתא דקאמר הרי"ף הא בדעתו להשלים ליכא מאן דפליג ותו בדעתו להשלים אפי' שלא לצורך להתלמד ג"כ שרי וצ"ע והנה הא דאשמעינן ת"ק דדעתו להשלים מותר ק' פשיטא אטו יכתוב ס"ת בב"א וכ' דס"ד דעכ"פ לתינוק לא נתן להתלמד דנגזור שיאמרו להתלמד מותר אף באין דעתו להשלים קמ"ל דלא גזרי':

בבראשי' וכו' בתו"כ וכו' כ' מד' רש"י דס"ל לר"י דפרשיות שנאמרו בב"א אסור לכותבם פסקי פסקי וכ"כ רש"י לקמן מגלת בראשית:

רש"י חתומה ניתנה יל"ד א"כ לר"ל הי' מרע"ה שונה ארבעי' שנה התורה בע"פ ומתורגמנא דר"ל דריש לקמן מכתב לך הנאמר בכי תשא דדברי' שבכתב א"א רשאי לאומרם בע"פ וצ"ל כיון דחתומה ניתנה אף דפסוק זה נכתב בכי תשא מ"מ לא נאמר למרע"ה עד לאחר גמר נתינת כל התורה ומה"ט י"ל דר"י דס"ל מגילה ניתנה דריש לקרא לקמן על ענין אחר דל"ש למימר אמקצת התורה עד כי תשא כתב לך הדברי' האלה:

תוס' ד"ה פ' טמאי' ע' רש"א ובלא"ה א"א לפ' כן ד' תוס' דהרי רש"א יישב זה במ"ש שבאמת הי' יכולין ליטהר אלא שרצה לידע הדין:

רוב בכתב רוב בע"פ יל"ד כיתי סופר ונחזי והי' אפשר לומר דפלוגתיי' בהל' שנשתכחו אם הי' מאותן הנדרשי' מי"ג מדות או מדברי' שבע"פ: ויע"ל דמ"ד רוב בכתב ס"ל כל אסמכתות שמסרו לנו רז"ל כך קיבלן מרע"ה מסיני וממילא רוב בכתב ומ"ד רוב בע"פ ס"ל דהסמיכות מד"ס שלא תשתכח תורה שבע"פ אבל באמת רוב בע"פ:

רש"י פ' לוים לשיר יל"ד למ"ד לא הקריבו נסכי' במדבר שיר מאי עבידא לי' הרי אין אומרים שיר כ"א על היין ואולי זה דווקא לאחר שנהגו נסכי' אבל לא זכיתי להבין מ"ט לא פי' רש"י משום דיני לוים הנאמרי' בבהעלותך לקיחת שער טבילה תנופה קרבנות דקודם לכן לא יוכלו לעבוד לא עבודת כתף ולא שאר עבודת וצ"ע:

דתקיפי למגמרינהו פי' וכרת השי"ת ברית שלא תשתכח כדכ' ואני זאת ברית דברי אשר שמתי בפיך לא ימושו מפיך וגו':

סוגי' דאמתלא פ' המגרש:

יצא שמה בעיר יל"ד אמאי לא תנן יצא קול ורש"י פי' פנוי' שיצא עליה קול וכ' מתקדשת ומה שנדחה בגמ' לקמן ונ' ד' רש"י דמשעה שיוצא מקרי קול ואחר שהוחזק מקרי שם אף דבמזנה לא מ' קצת הכי מ"מ ל' שמה וק' שמה של מי דחק רש"י לפ' כן ולזה פירש אותה פנוי' שיצא עלי' קול בשעת מעשה כשהי' דברים נראים פלוני' מתקדשת היום ולתכלית זה כרות דולקות וכו' ואח"ז יצא שמה בעיר מקודשת כלומר שנתקדשת אזי היא מקודשת ובעי תכא לומר דמקדשת דהיינו נתקדשה:

לא מהני כ"א על אשה שיצא עלי' קול בשעת מעשה ובאותה שעה עדן לא בעי' נתקדשה ועל שעת השם דייק הש"ס לקמן ודלמא לא אקדשא:

ואמנם דייק רש"י לפ' פנויי' לומר דלא תימא אף בא"א שיצא עלי' קול שקבלה קידושין אסרי' לה על בעלה מדר"ה לקמן דא"א שפשטה ידה וקבלה קידושין דבקבלה בפני עדים קאמר ר"ה אבל לא בקול דכל קלא דבתר נישואין לא חיישי' לי':

ואמנם מה שביאר רש"י בכאן שנתקדשה לפלוני היינו דמ' לרשי' דאי לאו שייך קול יוצא לפלוני ל"ש למימר מקודשת ומגורשת דלמא חד קדשה ואידך גירשה אלא ש"מ דפלוני בעי' ופלוני שקדשה גרשה ובא רש"י לאתוי ראי' נגד הגירסא לקמן של פלוני:

מקודשת כ' רש"י ולא תנשא לאחר בלא גט ור"ל דיותר מזה אין נ"מ כ"א לאסור אותה על כהן ע"י גט שצריכה מזה ודקדק רש"י זה ליישב למאי דקס"ד דר"ל ה"ז מגורשת ואסורה לבעלה למה לא מפ' דמיירי ג"כ בפנויי' ואסורה לכהן אלא דמהא מרישא שמעי' דכיון דמשום קול מקודשת אסרי' לה אכהן כ"ש אקול מגורשת א"וו אבעלה קאמר:

ודע דלא אפשר לפ' ה"ז מגורשת וקידושין תופסין בה דהא גם במקודשת קידושין תופסין דהרי א"א גמורה שקבלה קידושין בפני הבעל לכ"ע קידושין תופסין בה:

והא דנקט תנא בעיר כלומר בעיר שהיו דברי' נראין וכן פירש"י: והא דשבק תנא דבר ברור דלא בעי' בעיר ונקט דברי' נראין משום דדברים נראין הוה יותר רבותא אבל להרמ"בם דאף בדבר ברור בעי' דברים נראין א"ש טפי דנקט בעיר:

אלא דק' במגורשת מאי דברי' נראין שייך וכמו שהקשו תוס' לקמן ואולי ד' הרמב"ם דבאירוסין אם אין דברים נראין אין הקול קול דשוברו עמו דדרך אירוסין להיות נרות דולקות משא"כ בגט דלא שייך דברים נראין לא בעי' דברי' נראין:

ובלבד שלא יהא אמתלא ד' הרא"בד דקאי ג"כ אמגורשת דמתני' ור"ל דמאחר דד' הרא"בד דבמגורשת בעי' ג"כ קול ושוברו עמו דהיינו שיצא בב"א והיינו אמתלא ומיירי רישא באמתלא ומה זה דקאמר ובלבד שלא יהא שם אמתלא א"וו הא גופא קמ"ל דקול גירושין אינו שובר קול קידושין אם יצא הקול שגירש על תנאי ומה"ט פתח תנא בגירושין ולא פתח בקידושין משום דקאי עלה דס"ל ה"ז מגורשת דווקא אם אין שם אמתלא אמנם ד' הרמ"בן דבקול גירושין לא בעי' שיצא עם הקול והך ובלבד שלא יהא שם אמתלא מלתא באפי נפשא ומשו"ה פתח בגירושין למימר דמלתא באפי נפשה היא ולא אגירושין דמתני' קאמר אלא שהקש' עוד הרמב"ן על הרא"בד נהי שגירש על תנאי מ"מ הרי יכול להיות שנתקיים התנאי ור"ל דקיי"ל כרב זביד דמקום אמתלא בעי' ותו לא ואמנם לפי' הרי"ף דרב זביד לא קאמר כ"א דבמקום אמתלא מקבלין אמתלא לאחר עשרה ימים א"כ בעי' עכ"פ שיצא האמתלא לכה"פ אם תנשא לכתחלה ושוב לק"מ אהראב"ד ואדרבא נקט תנא בגירושין גירושי תנאי דאף דאפשר דנתקיים התנאי מ"מ

לא מבטל קול הקידושין ונקט קידושי ספק אף דעכ"פ הוה קידושי ספק לפי האמתלא ג"כ אקול קידושי וודאי גזרו ולא אקול קידושי ספק:

רש"י ואסר' לה אגברא ואמגורשת קאי וכ' דרש"י בא ליישב מאי מק' הש"ס דלמא מתני' בפנויי' קמיירי שאסורה לכהן ואמנם הו"ל למתני גרושה ה"ז גרושה כלישנא דקרא אבל מגורשה מ' שיש לה בעל ומגורשת ממנו וה"ז מגורשת ואסורה עליו וממילא מיושב גם קו' רש"א דלמא תצא משני קאמר דכיון דעיקר קו' הש"ס מל' מגורשת א"כ ע"כ אהאי גברא קאי:

ואמנם קו' רש"א יש לתרץ בע"א דע"כ רב מנשיא דשלח לשמואל ג"כ אבעל שני שלח לו דאי איהו אבעל ראשון שלח למה סתם לה שמואל וא"כ אי מתני' תצא משני קאמר למה לא פשיט לי' ממתני' אע"כ במתני' יש פירוש אחר וזה בעי הש"ס לגלות:

ואמנם דלא תימא דהש"ס דהכא לא ידע כלל מזה דתצא משני לזה כ' רש"י כל קלא דבתר וכו' ולא יצא כלל קודם נישואין ר"ל דאם יצא פ"א קודם נישואין אזי אפי' בתר נישואין חיישי' לי' דהכי בהך עובדא דרב מנשיא ע"כ תחת בעלה הראשון לא אתחזק קלא בבי דינא ומ"מ תצא משני אלא ש"מ כיון דעכ"פ יצא הקול קודם נישואין שוב מחזקי' לי' אפי' לאחר ושלא כד' הרמ"בן שכ' דהא דאמר רב אשי קלא דלא אתחזק לא חיישי' לי' היינו אם נשאת מקמי דאתחזק ולזה כ' רש"י דלא היא דבתר נישואין לא מקרי כ"א אם לא יצא כלל קודם נישואין וכן מ' פשטא דשמואל פ' הזורק דתצא משכי וכמו"ש אלא שיש לדחות דאחר מיתת בעל ראשון מיד מחזקי' לקלא: ואמנם יש להביא ראי' נגד הרמב"ן מריב"נ דבריו לקמן דקאמר לא הנחת בת והתם מיירי כמו"ש תוס' שהקול יצא קודם נישואין ואס"ד כד' הרמב"ן דגם אתחזק בעי' קודם נישואין מה לא הנחת שייך וכי לא הי' יכול לדעת קול דאתחזק בב"ד דחיזוק ב"ד קלא אי' לי' אלא ש"מ דגם לאחר נישואין מחזקי' לקלא:

ולד' הרמב"ן י"ל דמדריב"נ למד רב אשי לומר כן דאם נחזק לאחר נשואין קול מקודם נישואין לא הנחת אבל לר"ע לא קאמר רב אשי ושפיר לר"ע קאמר ריב"נ לא הנחת בת:

ודייק רש"י והאריך לפ' דלא תק' קו' תוס' דלמא מתני' בקול מן האירוסין דבקלא כהך דהכא אין חילוק בין אירוסין לנישואין מאחר דע"כ יוצאת וכמו שהסביר רש"א ואמנם דלמא ה"ט דרב אשי דמחלק בין אירוסין לנשואין דאם אתה מוציא ע"י קול אשת כהן מבעלה א"כ אף הוא ידאג לישא שלא יכשל באשה פסולה משא"כ באירוסין דאירוסין עדן אין כאן אי' הא לא מסתבר כלל לרש"י דמ"מ המקדש סופו לינשא ואפי' לארס לא יבא: ומתוך דברינו יבואר ד' תוס' דכוונתם לחלק לרב אשי בין אירוסין לנישואין היא

מטעם זה דנשואין שייך לגזור שמא יפרוש מדאגה שלא תאסור עליו אבל מאחר דבתר נישואין לא גזרו גם באירוסין ליכא חשש דהרי אכתי לא עבד איסורא:
ואמנם מה שהביא לתוס' לסור מד' רש"י ומ"ש רש"א קשה מאוד להלום דהרי רש"י יישב זה דהכל תלי' באם תצא או לא תצא וא"כ מהי"ת נימא דבקלא דבגירושין לא מיירי ואמנם נ' דמ' להו לתוס' דכי היכי דקאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין והכל בכלל ה"ה לדיוקא באירוסין ג"כ מ' כל קלא דבתר אירוסין ול"ש גירושין או שאר קול ומה"ט נאיד תוס' מפי' רש"י: ומ"ש תוס' ד' דמתני' ג' אף מן הנישואין כ' כוונתם מדתנן גירש איש פלוני את אשתו בל' זה וודאי אשתו מן הנשואין ג"כ בכלל:
מה שיל"ד בד' רש"י שכ' על קלא דבתר נשואין קול זוכה או גרושה וק' קול זונה אפי' קודם נישואין הרי לא חיישי' לי' כדרבא לקמן ואולי רצה רש"י לומר שיצא קול בדבר ברור כי אשה זו נאסרת על בעלה הראשון משום זוכה אף שלא גרשה דאי גרשה היינו גרושה ומ"מ אם יצא קודם נישואין חיישי' ליה אבל לא לאחר נישואין ומה"ט כ' דייק רש"י לקמן על יצא שם זונה פנויי' שיצא עלי' קול ר"ל דבפנויי' ל"ש דבר ברור דאטו ראו כמכחול אלא בדברים נראין כגון פריצותא ומ"מ מפריצות אין ראי' כדרבא אבל בא"א שייך שפיר דבר ברור שאומרים פלוני ופלוני הי' אצל ב"ד כשאסרוה על בעלה אבל בתר נישואין לא חיישי' לי':
ה"ז מגורשת כ' רש"י ומותרת לכל מ' דאפי' לכהן שרי' דלא כמו"ש הרמב"ם בה' אי"ב דאכהן אסורה ונ' דדייק ליה רש"י מדקאמר הש"ס קול ושוברו עמו דמ' דבעי' שיצאו שני הקולות יחד כד' הראב"ד ובאמת לא ס"ל לרש"י כן שכן כ' קול שחששנו לו תחלה וכ"כ לעיל חזר ויצא קול דאי כהראב"ד פשיטא א"וו דלא כהראב"ד ואמאי קרי לי' הש"ס שוברו עמו א"וו משום דמותרת לכל כלומר דקול מגורשת אינו כ"א שובר לקול הקידושין ולעולם גם במגורשת לא מחזקי' לה:
יצא לה שם מזנה יל"ד מאי לה דקאמר רבא ונ' דזה שהביאו לרש"י לפ' מכותי או עבד לאפוקי מחייבי כריתות דחייבי כריתות דע"כ יצא הקול עם איזה מהקרובים זנתה והקול יוצא על שני' וודאי לא חיישי' לקלא אלא אפי' יצא לה לבדה דהיינו שהקול אומר כי הבועל כותי ועבד ועלי' לבדה אנו דנין אעפי"כ אין חוששין לה:
ועד"ז יש להבין דגם רש"י מודה לד' ר"י בתוס' דסתם בעולה בחזקת בעולה לפסול אבל מ"מ לא עדיף מחד מבני פלני' לקמן דאמרי עיינו רבנן וקטן הוה ה"נ יאמרו עיינו רבנן וכשר הוה משא"כ אם הקול אומר כותי ועבד הוה ומ"מ קאמר רבא דלא חיישי' לי' והוצרך לומר טעמא משום דפריצותא בעלמא חזי וקרי לה מזנה:

והיינו טעמא דרש"י ג"כ בבעולה שכ' דאפי' לכ"ג דהכל פסולין אצלה ול"ש עיינו רבנן ומ"מ אין חוששין:

תו' ד"ה אכלה י"ל דאפי' לישראל קאמר ריב"נ דאם אתה אוסרה לכהן אף הישראל יוציאנה:

ארוסה עי' חי' רשב"א שהי' לו גי' אחרת ברש"י:

תוס' ד"ה ארוסה יע"ל דכשואין היינו כמו"ש הר"ן ריש כתובות דהוא הבאה לבית כדכ' ואם בית אשה נדרה ול"מ כשרואין אותה בבית אבי' כדמעיקרא וקרו לה נשואה דוודאי אין חוששין לה אפי' ארוסה שדרכה בבית אביה ג"כ אין חוששין לה:

וכ' רש"י שהיינו מוחזקין בה שהיא פנויי' כ' שכ"כ לפ' דלמה לתנא לאשמעי' דממזרת אין חוששין לה פשיטא מי עדיף מנשואה וע"ז כ' רש"י דרישא מיירי במוחזקין בה שהיא פנויי' אבל בבאה ממרחק ואין מכירין אותה וקול יוצא שהיא נשואה אפשר אסרי' לה וכן יש לכוין במתני' פ' נתארמלה אשת איש הייתי וגרושה אני נאמנת וק' פשיטא א"וו שקול יוצא ג"כ שהיתה אשת איש כנגד הקול נאמנת לומר א"א הייתי וגרושה אני וצ"ע אבל בממזרת ושפחה מיירי שלא היתה מוחזקת בכשירה כלל ובכל זאת תנא תכא דאין חוששין לה:

שלא לפלוני אין חוששין לה עי' חי' רשב"א שהשיג על גי' נננננננננרש"י וכ' דמ' ליה לרש"י דקול דחיישי' דווקא היכא דאיכא תקנתא וכן רמז רש"י במתני' ולא תנשא בלא גט אבל שלא לפלוני א"כ תשאר עגונה לעולם כה"ג לא גזרו רבנן וה"ט דממזרת ונתינה דלא מהני בהו אפי' קול של דבר ברור וכ"ת א"כ ממזרת ונתינה ממילא ידעי' ול"ל למתני י"ל ע"ד שכ' דס"ד דהתם דמיירי בלית להו חזקה כלל שאין מכירין אותן ניזל בתר קלא קמ"ל דלא וי"ל עוד דזה בא רש"י ליישב שכ' על ממזרת יצא קול שהיא ממזרת ר"ל לעיל מיירי בדברים נראים ואשמעי' דבמקום עיגון לא אזלי' בתר קלא וכאן מיירי בדבר ברור דע"ד אחר לא משכחת דממזרת ודאשמעינן תרווי' ממזרת ושפחה י"ל אי אשמעי' רק ממזרת הו"א משום דאוקמי' אבהתי' דהך בחזקת כשרות ולא נבעלה מחייבי כריתות משא"כ בשפחה דל"ש זה קמ"ל דאפ"ה אקלא בעלמא לא גזרו במקום עיגון: רש"י ד"ה בעיר אחרת נקט רש"י מתקדשת כ' כוונתו דביום הקידושין יצא כאן קול באותה עיר פלוני' מתקדשת כלומר יש שם דברי' נראין ולמחרת יוצא הקול שנתקדשה וס"ד דהני תרי קלא ליצטרפי קמ"ל:

ובענין נשואה לא רצה רש"י לפ' דיצא קול על ארוסה שהיא נשואה ונ"מ לענין הבעל זכאי דמה לכו לחוש לזכות בעל יחוש הוא ויברר:

הקדש פלוני כ' רש"י לאסור נכסיו עליו יל"ד בלא"ה הרי יכול לומר ששאל על נדרו י"ל דמיירי בשבת דאין נשאלין או יצא הקול הקדיש ע"ד רבים דאין לו התרה:
ולא רצה רש"י לפ' דאם מת שיזכה בו הקדש אולי דא"כ היינו הפקיר: הפקיר וכו' אין להק' פשיטא דלמא שוב זכה בהם י"ל דמיירי שהוא בעיר אחרת ולא הי' יכול לזכות בהם:
גמ' מתקדשת כ' דבשעת מעשה בעי' שיצא הקול הנרות דולקות משום שמתקדשת אבל לאחר כן צריך הקול נתקדשה:
וכ' רש"י בהא חשו רבנן שמא יאמרו כ' דדייק לי' רש"י דאי ס"ד מצ"ע חשו רבנן למלתא מאי מק' דלמא לא אקדשא אדרבא דלמא אקדשה א"וו אכן לא חיישי לה כלל ורק שמא יאמרו ואם הקול מתקדשת לא יאמרו כי אדרבא יאמרו לא אקדשא:
ויע"ל דרש"י כ"כ ליישב קו' רשב"א על רש"י למה לא מזכיר הש"ס לפלוני ואמנם מדבעי' נתקדשה דווקא א"כ ע"כ הטעם רק משום שיאמרו ואטו משום שיאמרו כבא לעגן אשה עולמי' מאחר דלא ידעי' מאן קדשה:
ומה"ט ג"כ לקמן גבי חד מבני פלניא אי לאו דחדא קטן חיישי' לקלא משום דאפשר דיהבי לה כולהו גיטא ולא מיענא:
והנה עולא נקט בני אדם וברייי' דלוי נקטה נשים ותרווייי' לרבותא עולא אשמעי' אפי' בבני אדם בעי' כרות דולקות וברי' אשמעי' דבכרות דולקות גם בנשים סגי:
גמ' עדות מעלייי' מזה מייתי הרא"ש ראי' דבעי' תרי מפי תרי דאל"ה לא שייך עדות מעלייי' ומ' לכאורה דכוונת הרא"ש דתרווייי' שמעי מפי תרי אבל בפסקי' כ' כהרשב"א דכל חד מפי חד וב' דב' הגמ' דחקו דא"כ הו"ל להש"ס למימר פלוני ופלוני שמעו מפלוני ופלוני אלא ש"מ דמיירי כל חד מחד:
תוס' ד"ה עד שמגיעים ואמנם ד' הרמב"ם דגם בדבר ברור צריך שיאמרו ראינו כמו שמחת אירוסין ומ"מ אינו דומה לאידך דבאידך כ"ע ראו כרות דולקות וכו' וכאן העדי' אומרים ותו לא:
ובזה א"ש ג"כ ד' התוס' עד שישמעו שהקשו על ר"ח מנשים דלעיל ולהרמב"ם לכאורה ליתא לתי' התוס' והרמב"ם גריס נשים אמנם למ"ש א"ש התם לכ"ע הי' רגלים לדבר משא"כ בדר"ח שהם אומרים ראינו לא זולת וכמו"ש: אלא דק' במגורשת מאי דברי' נראין יכולין לומר וכמו שכ' תוס' וכ' ד' הרמב"ם דהא דבעי' שיאמרו ראינו כמו שמחת אירוסין היינו משום דאם לא הי' שמחת אירוסין וודאי אין ממש בקול וכ"ז בקידושין אבל בגיטין דל"ש דברים כראי' א"צ כ"א עדות דבר ברור ותו לא:

ובהא מתיישבא לקמן גבי בעינא דבי שיפא דאטו על המעין היו נרות דולקות ובשלמא לד' הראשוני' התם בלא"ה מיירי בדבר ברור דהרי ל' מ' שהי' הקול יוצא בעיר אחרת מדלא קאמר דנפק עלה קלא בשיפא ואמנם בדבר ברור גם בעיר אחרת חיישי' אבל להרמב"ם מאי דבריו נראי' שייך על המעין אבל אדרבא למאי הל' משתעי לן הש"ס שהי' בעינא דבי שיפא אלא ש"מ דלא היו דברי' נראין אכן מפאת שהי' בעינא דבי שיפא לא בעי' דברי' נראי' וכד' הרמב"ם:

תוס' ד"ה מבטלי' מבואר מד' דהא דלא פי' רש"י מיד הכי היינו משום דהפשיטות מדר"ח ק' קצת משא"כ לפי' קמא אתא כפשוטו ומ"מ נ' להסביר קצת דמדבעי' כשרי' ש"מ דחוששין לשקרא אם אין הקול יוצא מפי כשרי' אבל מאחר שהוחזקו כשרי' אלו לשקרני' ממילא הקול בטל לרב ששת אפכא אפי' דחוששין לשקרא מחזקי קול וממילא לא מבטלין:

ואין להק' להפוסקי' דעד מפי עד אין העד הראשון נאמן להכחיש העד שהעיד מפיו וא"כ מאי תועלת בד' העדים שבאו ממדה"י י"ל דהתם במעשה שנעשה אנו דנין משא"כ הכא בקול עכ"פ מימר אמרי כי הב"ד האמינוהו לעדים הראשונים:

וע"ד קו' תוס' ארש"י כ' דרש"י לטעמי' לק"מ דרש"י כ' לעיל פ' הזורק דמה"ט בנהרדעא לא מבטלי קלא משום דבנהרדעא בנקל מוצאין לעז על הב"ד וא"כ מה לי ביטול קול עד"ז או עד"ז:

ותוס' לטעמיי' שכ' לקמן ע"ב ד"ה ובנהרדעא דלא הוה מורה דלא כנפשי' ש"מ דד' תוס' כד' ר"מ ברא"ש דבדינא פליגו:

אא"כ יק' ארש"י ק' תוס' לקמן מאי מק' הש"ס מנהרדעא הרי שמואל שלח זה לבי רב ושם ליכא מנהגא וכן יק' אר"ח שהביא הרא"ש ונ' דלרש"י ור"ח עיקר קו' הש"ס משום ששלח שמואל להודיעוני מ' דמשום שיצא ע"י שאלה זו גם בנהרדעא הקול א"כ צריך לידע כדי שיבטל גם בנהרדעא והרי בנהרדעא לא מבטלי' ומאי והודיעוני דקאמר ולפ"ז תלי' הא מלתא בגי' הספרים אי גרסי' בגמ' מאי והעמידו הדבר א"כ מבואר כד' תוס' ור"מ ואי גרסי' מאי היא שפיר נוכל לפ' כרש"י:

והנה מדקאמר אביי ורבא לקמן אפי' למ"ד משמע לכאורה ג"כ כר"מ ותוס' דפלוגתא דאמוראי דאל"כ הו"ל למימר אפי' היכא דלא מבטלי' קלא וצ"ל דגם אר"י ק' למה לא אמר מיד אתרוותא נינהו א"ז באמת העיקר תלי' בפלוגתא דר"ח ור"ש אי מחזקי' קלא מפי כשי' והא גופא אתרוותא נינהו וצ"ע:

אתיא לאבוה כלומר שמא יברר שאין בקול זה ממש וכיון שלא בירר א"ל אפי' אחר דלאו אבוה לא מהימן לאחזוקי אמתלא וכמו"ש תוס':
גמ' ולא הוה שו"פ אף דקיי"ל כשמואל דחיישי' שמא שוה פרוטה במדי היינו במעשה אבל לא בקלא:
רש"י ד"ה עדיין הענין מאחר דאפי' לפלגו' ראובן דהיינו דורות הראשונים שהי' לבן פתוח כשל אולם מ"מ קטני' לא הי' בהם דעת אנו עאכ"ו ואם ישמעו שהשיאו את האשה יבדקו אחריו וימצאו בו מעשה קטן: ולר"ה שהביא הרא"ש האי קטן באמת הי' בו דעת כגדול אבל בדור הזה אין לנו כ"א לפי שנים וסימנא לא זולת:
אמתלא שאמרו ע"ד הרי"ף כי נחלקו רבה ורב זביד י"ל דרבה ס"ל מבטלי' לקלא ואי נפקא אמתלא אחר מוכן ג"כ מבטלי' ורב זביד ס"ל דהא דמבטלי' לקלא היינו כפי' שני של רש"י שאמרו מפלו' ופלו' והלכו למדה"י א"כ כי אתי פלוני ופלו' ואשתכח שקרא כה"ג הי' מעיקרא מקום אמתלא שתלו בפלו' ופלו' שהלכו למדה"י ע"ד הרוצה לשקר ירחיק עדותו ומה"ט כי אתו פלו' וכו' מבטלי' א"כ ה"נ דווקא במקום אמתלא הוא דחוששין לאמתלא מכן ועד י' ימים:
ויש לסייע פי' הרי"ף מתי' הש"ס במקום אמתלא קאמר דיל"ד מקום הי' לומר א"וו ה"ק האי שם אינו רוצה לומר עם הקול כ"א באותו מקום ואפי' לאחר זמן כביר משום דמתני' במקום אמתלא וע"כ מהני אמתלא לעולם: ורש"י כ' ה"ג במקום אמתלא ואמתני' קאי האי תי' כ' דהנה ד' הראב"ד דאמתלא דתנן במתני' בגירושין אירשא דאין הגירושין שובר הקידושין כ"א אי ליכא אמתלא א"כ ה"ק במתנית' דמיירי במקום אמתלא דהיינו שהגירושין הם אמתלא לשבר הקידושין ע"כ צריך שלא יהא שם אמתלא דאל"כ איכו שובר וז"ש רש"י במקום אמתלא ואמתני' קאי כלומר דמתני' מיירי במקום אמתלא וכמו"ש:
ואמנם לד' הרי"ף מיושב ג"כ ד' הראב"ד דבמתני' להכי אינו שובר את הקול משום דלא יצא אמתלא בהדי':
אלא דק' לפ' הרי"ף מאי מסייע לי' מנתקדשה ואח"כ בא בעלה הרי לא יצא האמתלא וכ' הראשוני' דהתם כבר ניסת ולא תצא כיון דהוה מקום אמתלא וק' היכא רמיזא הא מלתא וכ' הענין דכל קלא דלא אתחזק ע"כ אם ניסת לא תצא ולרב זביד במקום אמתלא לא מחזקי' לקלא וממילא אם ניסת לא תצא: כל קלא דלא אתחזק נקט רש"י דבר ברור נ' משום דמפ' כה"ה דנ"מ למבטלי' קלא וזה ל"ש כ"א בדבר ברור וכפי' רש"י לעיל בין בפ' ראשון או פי' שני ולפנינו נסייע עוד פי' ה"ה בענין זה:

ויע"ל דנ"מ לענין אמתלא דכ"ז דלא אתחזק בב"ד מקבלי' אמתלא: ואמנם ד' הרמב"ן דנ"מ אם נשאת בנתים וא"כ הני תרי רב אשי חדא הוו: ואמנם דינו של הרמב"ן לכאורה מוכרח דהא דאמר רב אשי בתר אירוסין חיישינן ליכא לפרושי שאתחזק וגזרו ב"ד עליו קודם אירוסין דאמאי קאמר רב חביבא דלא חיישי' אע"כ בהא פליגי רב אשי ס"ל דגם בתר אירוסין מחזקי' לי' ורב חביבא ס"ל בתר אירוסין לא מחזקי':

ויש לפ' דהיינו דאיבעי' להו לבי כב אי הא דקיי"ל גם בתר אירוסין לא חיישי' מירי דווקא היכא דלא הוחזק מקמי אירוסין או דלמא אפי' הוחזק קודם אירוסין כיון שעברה וניסת לא מפקי' לה ושלח להו שמואל כיון שהוחזקו קודם אירוסין תצא:

ומ"מ מבואר דינו של הרמב"ן לבתר נשואין לכ"ע לא מחזקי' תו לקלא: וכ' רש"י שנתקדשה היום מבואר מד' רש"י דס"ל דאפי' בדבר ברור בעי' היום דווקא וחולק על הרמב"ם אלא דמ' מכאן יצא להרמב"ם דין זה דבדבר ברור לא בעי' היום דאי כפי' רש"י כיון דבזמן הש"ס היו בין האירוסין והנישואין לכה"פ אפי' באלמנה ל' יום א"כ איך שייך לומר ביום הנישואין שנתקדשה היום אלא ש"מ דהכא בדבר ברור קאי ובדבר ברור לא בעי' היום:

ואמנם ד' רש"י דעיקר מלתא דרב אשי אקול זונה וגרושה דלא בעי' היום דהיום רק בקידושין בעי' אלא דבקול זונה וגרושה ל"ש לחלק בין נישואין לאירוסין וא"כ מדמחלק רב אשי ש"מ דגם בקול נתקדשה היום מירי והתם הוא דמחלק בין נישואין לאירוסין:

ועד"ז מתיישב קו רש"א בתחלת הסוגי' ע"ד רש"י דלמא רב אשי לא מירי בגירושין כלל אי לאו דמירי בגירושין ג"כ משום נתקדשה האם דלא שייך לרב אשי כ"א אם היו האירוסין והנישואין ביום א' וזה לא הי' שכיח כלל בימי' לא הוה אשמעי' רב אשי הך מלתא:

מאי היא כ' רש"י למה הצריכם להעמיד הדבר על בוריו וזה לכאורה דלא כמו"ש לעיל לפ' קו' הש"ס לד' רש"י וכ' דלד' רש"י ה"ק דע"כ מירי בקלא דכבר אתחזק דאל"כ אמאי קאמר שמואל דתצא ומדאתחזק הרי בדקו ב"ד אחריו ומה להם עוד לעשות אע"כ לענין ביטול קול והרי נהרדעא וכו' וכ"כ דקו' זו ר"ל מאי והודיעוני דקאמר מה תועלת לו בידיעתו: ואמנם מצאתי בד' רש"י פ' הזורק שיישב זה דהתם ג"כ ק' קו' תוס' דלמא בדויל הוו מבטלי קלא ולזה כ' ראי' דטעמא דנהרדעא שלא יוציאו לעז טל הב"ד וא"כ כה"ג שייך לגזור בכל העולם אלא דבסורא לא חשו להכי ואפשר דהיו נזהרים שם מהוצאת קול רינון וא"כ שפיר מק' הש"ס שמואל אדשמואל מ"ש בנהרדעא דחש ולא מבטל ובעלמא מבטל נמצא דלד' רש"י שני הסוגיות פשוטין אלא דלד' ר"ח שהביא הרא"ש צריך יישוב

קצת בפ' הזורק: תוס' ד"ה והל' מעשה לפני ר"ת מ' מדברי' כד' הרמב"ם דבדבר ברור לא בעי' היום מדלא הזכירו מזה ומ"מ למאי הל' הביא ר"ת עוד ענין להתיר כ' דנ"מ דלכאורה לתי' ראשון אם מת בעל שני או גרשה אסורה להנשא לשני עד שתתגרש מראשון כדאמרי' פ' הזורק תצא משני וע"ז מייתי ר"ת דגם משני לא תצא מדרב המנונא ולא כ' ר"ת זה בהדי' משום דמ' אפי' לתי' ראשון לא תצא משני משום דאל"כ אתה מוציא לעז על בניו של ראשון דהכא לא שייך סמוך למיתה גרשה כדלעיל דמה ענין זה לכאן בעובדא דר"ת: פ' הזורק כ' רש"י מעשה בא לפניו הי' נ' דכ"כ רש"י משום דס"ל דגם בגירושין ובדבר ברור בעי' דברי' נראין והדברי' נראין כאן הי' משום דבאמת מעשה כך הי' שכ' גט:

א"נ י"ל שכ' רש"י הכי ליישב קו' תוס' דלמא הכא מיירי ע"י עדים וכה"ג מבטלי' כמו בכתובות וב"ב שם ולזה כ' רש"י כיון שהמעשה הי' אמת ועפ"י הדברי' והאמת יצא הקול מאי עדי' היו ראוין לבא:

ויע"ל דד' רש"י מורין דבאמת רב יוסף על ראשון מבעי' לי' אם תצא ממנו והביאו לרש"י לזה ל' יצא עליו קול דקאמר מ' דעליו הי' ואמנם ידע רב יוסף שפיר דקלא דבתר כישואין לא חיישי' אבל משום שהי' כאן המעשה אמת הוא דמס' לי' לרב יוסף והש"ס לא מ' לי' לחלק משום דקאמר רב אשי כל קלא דבתר נישואין מ' דלא שייך שום קול בתר נישואין: רש"י ד"ה דאי מבטלי' פי' דבריו דמגליא מלתא ל"ש כאן וכמו"ש לעיל משום דהכתובה אמת אלא דהא גופא נפרסם שאין בקול ממש שלא הי' כ"א כתובה בעלמא:

והנה מכאן ראי' לד' ה"ה דנ"מ דבלא הוחזק מבטלי' דהרי הכא ע"כ לא הוחזק עדן בב"ד שהרי רב יוסף שלח לשמואל מה לעשות וממילא דע"ע לא גזר עליו ומאי קאמר הש"ס בנהרדעא לא מבטלי קלא אלא ש"מ דהיינו דכ"מ בין הוחזק ללא הוחזק לענין ביטול ובנהרדעא כל קלא לא מבטלי': תוס' ד"ה ובנהרדעא ונ' דתי' ראשון א"ש גם לד' רש"י ור"ח דתלה במנהג מקומות אבל תי' שני לא שייך כ"א לד' תוס' ור"מ ברא"ש דלדינא פליגי ושפיר יש לחלק בין אי' דאוריי' לדרבנן:

דלמא נתן קאמרי ע' רמב"ן דר"ל א"כ נתן קאמרי דקיי"ל כב"ה דכתיבה לא מעלה ולא מוריד:

ויע"ל דר"ל מי ששמע הקול ממוציאי הקול הבין מדברי' דר"ל נתן: והנה הרמב"ם השמיט הא מלתא דבעי' דקרו לנתינה כתיבה וכ' דל' הרמב"ם שהקול יוצא נתן או כתב והיא יושבת תחתיו ומשמשתו מ' שגם דברי' אלו המה בכלל הקול וא"כ פשיטא דנתן קאמרי דאל"כ מה זה שאומרי' שיושבת תחתיו למה לא תשב אלא דהש"ס בס"ד דהוה

סבר דעל בעלה הראשון הי' שואל רב יוסף ק' לי' דאין דברי' אלו בכלל הקול כ"א זה הי' שאלת רב יוסף אם מותרת לישב תחתיו ואמנם למסקנא דכל הנידון הי' לענין בעלה שני וגם רב יוסף מ' דעל בעלה שני איבעי לי' ולמאי הל' קאמר והיא יושבת תחתיו ומשמשתו א"וו שכך יצא הקול וא"כ ממילא נתינה קאמרי והיינו דקאמר שמואל והדבר צריך בדיקה אם יצא הקול כך והיא יושבת תחתיו ממילא נתן קאמרי ואי לא יצא הקול כך י"ל כתב קאמרי והן הן ד' הרמב"ם:

אמנם יש לדחות דלעולם רב יוסף קאמר להא מלתא דהיא יושבת תחתיו וה"ק מי חיישי' שיוציאו לעז על בניו של ראשון או לא חיישי' ואהדר לי' שמואל דלא חיישי':

כ' בי"ש אה"ע סי' מ"ו ס"ק ב' בשם ב"ח דאמירת השכים א"צ להיות באותו יום ומד' רש"י כל קלא דבתר נישואין שכ' נתקדשה היום מבואר דהאמירה ג"כ צריך להיות באותו יום וכ"כ עוד לקמן ס"ק ה' דהטור והר"ן פליגי אי גם בדבר ברור צ"ל היום ומד' רש"י הנ"ל מבואר כד' הטור:

שם ס"ק ה' מיהו נ' הא דאין מבטלי' קלא תליא במכהגא ותימא שלא זכר ד' הרא"ש דמייתי בזה פלוגתא בין רבי' מאיר לר"ח:

שם ס"ק ובפסקי הרא"ש שהוא ג"כ מהטור מבואר כד' הבי"ש:

שם ס"ק י"ב בכה"ג לא תצא והן ד' הרי"ף לפי' פי' הראשוני' דבמקום אמתלא לחוד ג"כ אם ניסת לא תצא:

שבח לנותן התורה ית"ש שעזרנו עד כה בסוגי' דאמתלא:

סוגי' דחוץ ר"פ המגרש:

רש"י במתני' ואמר לה בשעת מסירה דייק רש"י ל' לה דתנן דהוה סגי באמר לחוד אלא ש"מ דדוקא אם הגט נכתב סתם ואח"כ בשעת מסירה אמר כה"ג מהני יחזור ויתננו לה אבל אם אמר לסופר או לעידי חתימה שיכתבו או יחתמו חוץ מפלוני אזי לא נכתב הגט לשם כריתות ופסול וכ"ת א"כ אדתנן חזר ומחקו פסול לתני רבותא טפי אפי' לא נכתב בתוכו אם כתבו לשם כך פסול י"ל דסיפא מירי שנכתב סתם ואחר שנגמר כ' לבסוף חוץ מפלוני ואעפ"כ פסול אף שחזר ומחקו:

רש"י ע"מ שלא תנשאי לפלוני ע' בר"ן מ"ש ע"ד רש"י ויע"ל דד' רש"י כד' רמ"ה בטור אה"ע קל"ד דע"מ שלא תהוי מותרת לפלוני לא מקרי ע"מ ומשום דתנשאי לא תנן במתני' כ"א מותרת והוה מ' דע"מ ג"כ שלא תהיי מותרת קאמר לזה כ' רש"י דלא היא כ"א ע"מ היינו שלא תנשאי לפלוני ואמנם הרא"ש הק' אד' רמ"ה דא"כ לפלוג תנא דבריי' בע"מ גופא וכ' בנבאר תחלה סברת רמ"ה נ' דעתו דע"מ לא שייך כ"א בתנאי שבידה או בידו

לקיים או לבטל אם הוא בשב ואל תעשה אבל ע"מ שלא תהיי מותרת כוונתו שלא יחול הגירושין על פלוני ודלא קאמר ל' חוץ היינו דבחוץ עכ"פ משניסת לאחר גם לפלוני מותרת משא"כ בע"מ שלא תהיי מותרת ר"ל אפי' אם תנשא לאחר תהיי באי' על פלוני ומעתה י"ל דע"כ ל"פ ר"א לתנא דמתני' אלא בחוץ דאין זה שיור לעולם דהרי מודה ר"א דמשניסת מותרת גם על פלוני אבל בע"מ שלא תהיי מותרת דאסורה עליו לעולם גם ר"א מודה דאין זה כריתות וא"כ מאי רבותא הא בע"מ שלא תהיי מותרת דהרי כה"ג גם ר"א מודה ואפי' לתנא דמתני':

אמנם ד' הרא"ש דהתנאי קאי אפלוני שלא יהי' פלוני מותר בין לנשאך בין לבעליך וא"כ הוה כע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי:

ודע דע"ד שכ' ליישב לד' הרמ"ה קו' הרא"ש צריכין ג"כ ליישב ד' הרמב"ם שכ' דע"מ שלא תנשאי לעולם אין זה כריתות וק' ג"כ לפלוג בע"מ גופא אלא ש"מ דד' הרמב"ם דבע"מ שלא תנשאי לעולם דהוה כמו אל תשתי יין לעולם גם ר"א יליף מכריתות דפסול וכי נחלקו בלזמן קצוב נחלקו: ובהכי מיושב לריה"ג לקמן דמודה בע"מ לר"א לד' הרי"ף ורש"י וסייעתם אדמפיק לי' לקרא דכריתות לשלא תשתי יין לעולם ליפוק לע"מ שלא תנשאי לעולם דלד' הרמב"ם היינו חד אלא ש"מ דבלעולם גם ר"א מודה ומה לי תשתי יין ומה לי לא תנשאי כ"פ תנשאי לזמן קצוב:

אבל בע"מ מודו לי' יל"ד מנ"ל להש"ס למידק הכי דלמא בתרוויי' ומתני' דנקט חוץ משום כוחו דהיתירא דר"א דאפי' בחוץ מתיר וכמו"ש באמת הרמב"ן ז"ל למסקנא וכ' דדיוק הש"ס הכי הוה א"נ אלא חוץ הוא למה לא נקט התנא חוץ בהדי' וצ"ל דס"ד בחוץ פליגי רבנן אבל באלא מודו קמ"ל דגם באלא פליגי אמנם התינח אי בע"מ מודו רבנן משא"כ אי בע"מ ג"כ פליגי רבנן מהי"ת נימא דבאלא מודו וא"כ שפיר קאמר הש"ס אבל כ"מ בס"ד אבל למסקנא מ"מ כ' הרמב"ן שפיר ונבאר תחלה דהרש"א הרי במתני' בתרא דפ' הזורק מבואר דאלא חוץ הוא ומאי בעי' ליה להש"ס אי חוץ הוא וכ' דוודאי ידע הש"ס דאלא חוץ הוא אמכם ק' לי' לאיזו צורך נקט תנא אלא ולא נקט חוץ בהדיא וע"כ א"נ אלא חוץ היא צ"ל כמו"ש דלא ניטעי דבאלא מודו רבנן ואמנם מהי"ת ניטעי וע"כ משום די"ל אלא ל' ע"מ הוא ובע"מ מודו רבנן א"כ דלמא באמת אלא גם ע"מ מ' ומתני' בע"מ וע"ז מייתי הש"ס ממתני' דכל הבתי' דבפרק י"א בנגעים שם תנן כל הבגדים מטמאי' חוץ של נכרים ובבתים תנן אלא של נכרים לפי גי' ש"ס דידן ולפנינו במשניות ליתא באמת וק' ג"כ למה בבתים לא נקט ג"כ חוץ אע"כ דל' התנא אלא חוץ א' הוא ואין מקום לטעות דאס"ד יש במשמעות אלא חוץ הרי גם התם יש מקום לטעות דהיינו אם

כותל א' מצ"א של ישראל ומצ"א של נכרי' של ישראל טהור דלא לטמא של נכרי' וכ"ת דלמא באמת דינא הכי הרי בתי נכרי' לא מטמאי כלל וא"כ למה לא תנן בהדי' חוץ אלא ש"מ אלא חוץ ל' אחד הוא וא"כ גם במתני' אלא וחוץ א' הוא ומעתה שוב י"ל דרבנן בתרתי פליגי וחוץ לרבותא דהיתירא דר"א תנן וכמו"ש הרמב"ן:

דרך אחר י"ל מנ"ל להש"ס דבע"מ רבנן מודו דהריצב"א שהביא הרא"ש כ' דאי בחוץ פליגי א"כ פליגי בפי' דקרא וממילא בכל ע"מ מודו רבנן ול"ש לחלק בין ע"מ שלא תנשאי לע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי ויל"ד תינח לר' ינאי פליגי בקרא דלאיש אחר אבל לר"י עכ"פ טעמא דרבנן מסברא דהרי קרא לית להו לפסול וכ' דק' לי' לריצב"א מנ"ל להש"ס דרבנן מודו בע"מ דלמא בתרווייהו פליגי ותנא נקט חוץ להודיעך כוחו דר"א אע"כ כוונת הש"ס דא"נ תימא להודיעך כוחו דר"א צ"ל דכוחו היינו דדריש קרא דלאיש אפי' לאיש אחד וא"כ טעמא דרבנן דלאיש היינו לכל איש ואיש הרי דגם לחוץ אצטריך קרא לרבנן וממילא בע"מ דליכא קרא מודו ליה והן הן ד' הריצב"א ונדחה קו' הרמב"ן:

תוס' ד"ה אבל בע"מ מודו לי' ציינו דברי' הכא ולא אתחלת הדיבור או ע"מ הוא וכ' דהאי לכאורה מהכא כ' להו דק' להו ג"כ קו' הרמב"ן מנ"ל להש"ס דבע"מ מודו לי' דלמא בתרוויי' פליגי ובשלמא אי ע"מ היינו שלא תנשאי לחוד מסתבר:

שפיר דרבנן מודו משום דהותרה אצלו בזנות והיינו דציינו כאן דווקא: ויל"ד א"כ אמאי לא קאמר הש"ס בהדי' משום דהותרה בזנות ונ' דא"כ הוה מ' דבשלא תנשאי דווקא מודו רבנן אבל בשלא תבעלי פליגי ובאמת גם בשלא תבעלי לחוד מודו רבנן דהותרה בנישואין כמבואר מד' תוס' דנקטי תרווייי' דווקא ולזאת קיצר הש"ס וקאמר מידי דהוה אכל תנאי דעלמא דתרווייי' בכלל הן לא תנשאי לחוד הן לא תבעלי לחוד:

באו"ד וכ"מ וכו' אלא בחוץ יל"ד למאי נ"מ הביאו תוס' האי אלא בחוץ ונראה דוודאי י"ל דהש"ס מק' אר' יוסי הגלילי אי ס"ל כתנא דבריי' דבלא תנשאי לחוד ג"כ פסול ואמאי הרי הותרה בזנות משא"כ למאי דמסיק דריה"ג בחוץ מוקי לפלוגתיי' ק' מנ"ל דלמא לעולם בע"מ ואמנם ר"א דמכשיר אפי' בלא תבעלי ולא תנשאי שפיר פריך ליה ר"י היכן מצינו אלא ש"מ אי בע"מ פליגי מודה ר"א בלא תבעלי ולא תנשאי ואצטריך לאוקמי בחוץ וע"ז דחו תוס' דמטעם מידי דהוה אצטרך לאוקמי בחוץ:

ויש לעיין היאיך י"ל דבע"מ פליגי רבנן הרי בע"מ שתנשאי לפלוני כ"ע מודו דהגט גט והרי התם לא התירה אלא לאדם א' הרי דבע"מ כ"ע ל"פ וצ"ל ע"ד שכ' הרשב"א בשמעתין דאפי' ע"מ שלא תנשאי עד ל' יום פליגי רבנן ואף דמכאן ועד י"ב חודש כשר לכ"ע התם אין הגט חל עד י"ב חודש ואז ליכא שיורא משא"כ כאן הגט חל מיד ואיכא

שיורא ולכך מגרע גרע וא"כ ה"ה בע"מ שתנשאי אין הגט חל עד שתקיים התנאי ואז ליכא שיורא: רש"י של נכרי' דכ' אחזתכם כלומר דגם מתחלה ידעי' להך דרשא אלא דלא נחתי למדרש דאין של נכרים מטמא כלל עד לבסוף:

ע"מ דלא מטמאי וכו' מדמייתי הש"ס הך ועוד ש"מ דאיכא שום סברא לפ' הכי והיינו דס"ד דהא דבית ישראל מטמא בנגעים היינו אי ליכא בטומאה זו שבאה מחמת שכן גוי אבל אם כותל' א' שייך לישראל ולגוי תלי' המקולקל במקולקל ואמרי' דמגוי באה טומאה זו ואין בית ישראל מטמא כלל וע"ז מייתי דא"א לומר דהרי בתי נכרים אין מטמאין כלל בנגעים: חוץ מאותו איש י"ל דס"ד דטעמא דר"א בע"מ משום דגלי רחמנא דבעי' כריתות ואי מתנה ע"מ שלא תנשאי לפלוני הו"ל מתנה ע"מ שכ' בתורה ותנאו בטל וגם לאותו איש מותרת קמ"ל דלאותו איש אסורה:

א"נ י"ל דלתנא דמתני' דר"א בחוץ פליג א"כ מכיון שנשאת לאחר גם לאותו איש מותרת כדאמרי' בבריי' לקמן אבל לריב"י דבע"מ הוא דפליג ר"א א"כ אסורה לאותו איש לעולם: מידי דהוה אכל תנאי דעלמא כתבתי במק"א דמשום שלא תבעלי לא קאמר הותרה אצלו בזנות:

הכא שייר לה בגט אף דגם בלא תנשאי פליגי והתם הרי בזנות התירה לכל אדם ומאי שיורא בגט שייך י"ל דבגט כתיב להתנסבא לכל גבר דתצביין והיא אינה רשאה להתנסבא לפלוני והיינו שייר לה בגט:

וי"ל עוד מאחר דחוץ אסור ומ"ט וע"כ דכ' לאיש לכל איש ואיש וכ' והיתה שיהא לה הוי' לכל איש והיא אין לה הוי' לפלוני:

תוס' ד"ה שנ"א מתיר ע' רש"א והרמב"ן דחה דקו' הש"ס לקמן כל תנאי דעלמא נמי לא תנסוב ר"ל מדאוריי' כמו אין זה כריתות לכ"ע:

והנה בקו' שנייי' משלא תבעלי דחו תוס' שני תי' שי"ל על א' ממי שאחזו דאין לומר קום ועשה שאני דהרי בלא קו' תבעלי ליכא קום ועשה וכן אין לומר דהתם דיש לחוש גם תחת בעלה משו"ה חיישי' משא"כ בלא תנשאי דהחשש לאחר שתתאלמן ולא חיישי' ואמנם בלא תבעלי ע"כ ג"כ החשש לאחר שתתאלמן דתחת בעלה מ"ש בין א"א לאביה ואביך: ואמנם אדרבא ק' לאיזו צורך הביאו תוס' כלל וכלל ההוא דמי שאחזו כיון דמתחלת יש בקל לתרץ ונ' דמשום מסקנא נקטו לאפוקי מהפוסקי' דבקום ועשה לא מהני בידה הביאו הך כלומר מדנקש תנא מלתא דאין בידו אף דהוה קום ועשה ש"מ דגם בקום ועשה מהני בידה ולהחולקים וצ"ל דהתם בידה מקרי דההיא תנא סבר נתינה בע"כ שמי'

נתינה ולשמא תיאנס לא חיישי' וגם הרמב"ם לא חשש לה מאי אמרת כמו"ש הרמב"ן שילך למדינה אחרת גם להא לא חיישי':

לכל איש ואיש י"ל פלוגתי' דר"א סבר אי לכל איש ואיש אחר ל"ל ורבנן מבעי' לי' כדדרשי' לקמן סוף מכלתין אין זה בן זוגו של ראשון ור"א מתלמידי ב"ש דס"ל לא יגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ופשיטא דהנושא זוכה אינה בן זוגו של ראשון:

ואשה גרושה בדברי' אלו מיושב לב"ש דס"ל דלא יגרש אא"כ מצא בה דבר ערוה ומק' בירושלמי גרושה לכהן ל"ל דאסר רחמנא הרי אסורה לו משום זונה ואמנם אצטרך במי שגירש שלא משום ערוה דבאמת הגט אינו גט לבי"ש ומ"מ אם מת אסורה לכהן משום גרושה:

תוס' ד"ה אפילו הא דפשיטא לתוס' דכה"ג זקוקה ליבם דלמא כיון שנתגרשה מאשה אינה זקוקה ליבם דא"כ אמאי קרי לה ריח הגט כיון דמהני לפוטרה מיבם אלא ש"מ דלגבי יבם לא מהני גט זה כלל וממילא מותרת לו: ויש ליישב בניישב תחלה קו' תוס' לקמן ד"ה מודה שהקשו למאן מודה ונ' דלר' ינאי לק"מ דפליגי ר"א ורבנן בפי' דהאי קרא פליגי ר"א מפ' לאיש א' ורבנן אמרי לכל איש ואיש ומודה ר"א דכיון שנשאת ע"כ מותרת לכל איש ואיש אא"כ יק' לר' יוחנן דפליג אר' ינאי ונ' דגם ר' יוחנן מודה דעיקר דרשא דר"א מלאיש אחר אלא דק' עלי' קו' ר' יושע מקיש קודמי הוי' ולימא דהיקש מכריע לדרוש כרבנן וע"ז קאמר ר יוחנן דלעומת זה גלי קרא ואשה גרושה מאשה לומר דאפילו ריח הגט גט מקרי כ"ש התירה לכל חוץ מא' וכיון דלא ילפי' מהתם כ"א לאפוקי מהיקישא דר' יושע שוב לא יק' קו' תוס':

וא"ת ביבמות יל"ד קו' זו שייכא לע"מ ובריש שמעתין הו"ל לתוס' להק' ונ' דאי נימא כד' הרמב"ם דע"מ דכשר היינו לזמן קצוב א"כ ל"ק קו' תוס' כיון דע"כ יגיע זמן שתהא מותרת ליבם שוב אינה פוטרת צרתה דל"ד לאחות אשה ולכל עריות דאין להם היתר עולמית ואמנם בס"ד יל"ד באמת כן אבל למאי דמסקי' עכשיו דאי' לן קרא לאסור חוץ וא"כ כיון דאצטריך קרא לחוץ ובע"מ דלית לן קרא ממילא שרי וע"כ כל ע"מ אפי' אינו לזמן קצוב במ' ומשו"ה הק' תוס' הכא ועדן ק' מאי שייכות זה אליבא דר"י דשקלי וטרי בי' תוס' ואפשר דעכ"פ אי פסול מחוץ מקרא דלאיש י"ל דגם ע"מ לעולם בכלל:

ולא ממעטי' כ"א זמן קצוב משא"כ לר' יוחנן דלית לן קרא לחוץ רק מסברא ומ"מ מכשרי בע"מ דמידי דהוה אכל תנאי דעלמא והרי גם בלעולם שייך זה מטעם שכ' דהוה כמו חיי פלוני:

ועכ"פ יש סיוע מקושי' זו של תוס' לד' הרמב"ם דבלעולם פוסל ע"מ דכה"ג ל"ק קו' תוס' וכמו"ש:

והנה ביבמות תי' דתנא דהתם ס"ל דע"מ פסול וכאן לא רצו לתרץ כן משום דא"כ מתני' דידן פליג על מתני' דיבמות והו"ל לש"ס לאשמעי' הך מלתא אמנם כ"ז למסקנא דידן דרבנן דמתני' מודו בע"מ וי"ל דסוגיין כמאן דיליף מאחות אשה ול"ק ממתני' דיבמות ומאן דלא יליף ס"ל דרבנן בתרתי פליגי ואתיא מתני' דיבמות כרבנן:

והביאו תוס' בסו"ד ד' הירושלמי מבואר מדברי' דמפ' לי' בע"מ דבחוץ הרי משרי שרי כדאמרי' לקמן וכן מסיק בירושלמי שם בתר הכי והרב המפ' פני משה פי' ד' הירושלמי בחוץ ודבריו סתומים:

הרי שהלכה זו כ' רש"י אחר גירושי' הנה מד' תוס' הנ"ל בסו"ד שכ' שיוכל להתירה קודם שימות אחי' מ' דס"ל כד' הראשונים דכל גט שניתן על תנאי יוכל הבעל לבטל התנאי אימתי שירצה דאין לפ' שיתן לה גט אחר דא"כ משוי כל בעילותי' עם בעל זה זנות ואמנם רש"י לעיל פ' מי שאחזו גבי וחזר ואמר לה כ' ולא מסרו לה מבואר דסבירא לי' דלאחר שמסרו לה אינו יכול לבטל שום תנאי וכ' זה ג"כ כוונתו כאן שכ' אחר גירושין וכמו"ש לעיל כיון דאגרשה ור"ל דמאחר דר"ש בע"מ קאי אי היה יכול לבטל התנאי א"כ כשימות אחיו בלא בנים יבטל התנאי ותהא מותרת ליבם אלא ש"מ אחר גירושי' אין בידו לבטל התנאי:

כ' עוד רש"י של זה שנאסרה עליו בגירושין ר"ל אף דיש כמה דתנן מותרות לבעלי' ואסורות ליבמי' הכא שאני דנאסרה עליו בגירושין והטעם לחלק כ' עוד רש"י דמבטל כל מצות ייבום כוונתו דבהנך דתנן דאסורות ליבמי' יש כאן מצות ייבום אלא דרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו שניי' ויש עכ"פ כאן חליצה משא"כ הכא באי' אשת איש דאין כאן מצות ייבום כלל:

שאין זה כריתות כ' רש"י האמור בתורה נ' הכוונה דמוהיתה ילפי' הויות וכשם שבהוי' ראשונה ג"כ מותרת ליבם אם אינה בת אחיו כך בהוי' שניי' צריכה להיות מותרת ליבם:

מתנה לעקור הק' הרשב"א אדרבא אם מתנה לעקור הרי תנאי בטל ומעשה קיים וכ"ת קו' ר"ט למה אסרה ר"א על אותו איש א"כ אדחכמי' ק' טפי למה הגט בטל וכ' די"ל דווקא מתנה על מה שכ' בתורה תנאי בטל אבל לא מתנה לעקור:

בת אחיו לא ישא, דנקט בת אחיו דכ' בהדי' בקרא דכלב נתן בתו לעתניאל אחיו אלא דהתם הי' אחיו מאמו ואין כאן ייבום ואפשר משום דמצוה לישא בת אחיו וכמו"ש תוס' ביבמות דבת אחותו לאו דוקא ה"ה בת אחיו: ובירושלמי תי' תמן התורה אסרתו וכו'

והוא התי' עצמו שהביאו תוס' לעיל על אידך קו' וצריך ביאור לפי פי' שני של תוס' לעיל מאי קאמר הוא יכול לבטל תנאי אדרבא א"כ אין כאן גורם וצ"ל דה"ק ר"ט דאם יהא כן אנן כפינן לי' לבטל תנאו שלא יעקר מצות ייבום והתורה אמרה כריתות שיהא כריתות בשעת גירושין ולא שיצטרך כריתות אחר:

והא דלא ניחא לש"ס דידן בהאי תי' דק' לן אדרבא לילף מינה וכ"ת היכא כתיבא הרי גלי רחמנא באחות אשתו דערוה פוטרת צרתה ש"מ דלא הקפידה תורה על ייבום כ"א היכא דאפשר ובדלא אפשר לית לן בה:

והנה כ"כ לעיל בד' הירושלמי דלא כפי' הפני משה וכן מ"ש הפני משה לפ' על מיתה מתיר מחצה דנ"ל דאסורה לקרובי' לא נהירא דא"כ אדיליף גט ממיתה לילף גט מגט דגם גט אינו מתיר לקרובים א"וו יבם קאמר דגט פוטר מיבם ומיתה זוקק ואוסרה אעלמא:

ובמאי פ' רש"י מוקי ר"ל לפלוגתא דר"א, ורבנן דייק הרשב"א מד' רש"י דס"ל כד' הרי"ף דרבנן מודו בע"מ אי פליגי בחוץ ויש להק' אדרבא אי ס"ד דאי פליגי בחוץ בע"מ מודו רבנן למה הוצרך הש"ס להק' אר"ט מבריי' לפרוך מני' ובי' תקשי לי' ר"ט לנפשי' בע"מ דמודה בי' ונ' דרש"י לא בא כ"א לומר דמאי נ"מ בהא אי קו' דר"ט בע"מ או בחוץ וע"ז קאמר אי בחוץ ובאת לדייק מכן דרבנן גם בע"מ פליגי הרי משרי שרי אבל למאי דמסיק בע"מ שפיר י"ל דבחוץ מודה ר"א:

ואמנם הרשב"א הק' אי ר"א מודה בחוץ ע"כ ליתא להך בריי' דמייתי מינה א"כ לוקמי בחוץ ולימא דליתא להך בריי' וכ' דה"ק הש"ס דבשלמא אי ר"ט בע"מ ור"ט כריב"י י"ל הך בריי' כתנא דמתני' משא"כ אי ר"ט בחוץ ולית לי' להך בריי' הך בריי' אמאן תרמיי':

וכ' עוד הרשב"א וכ"ת דמסברא קמק' כלומר וכמו שהסבירו רש"י ותוס' הרי הרשב"א לקמן השיב אהך בריי' הרי דאין כאן סברא ונ' דוודאי הסברא כמו"ש רש"י ותוס' ואין ד' ר"א מתקיימין בל"ז אמנם מאחר שלא מצינו זה אוסר וזה מתיר וליתא להך סברא גם לד' ר"א ליתא ומ"מ הש"ס שפיר מק': תוס' ד"ה ומודה כ"כ ליישב קו' תוס':

והרי תרומה נ' הא דלא נקט והרי נדר משום דבנדר שהותר כבר הי' והאי' הוא שהביא ע"י נדרו ואינו דומה לגירושי חוץ משא"כ תרומה וקדשי' ההיתר לכהן והאי' לזר שני' באו ע"י דיבור א' ודמי לדשמעתין: והרי עריות כ' רש"י בינו ואחותו נקט רש"י הנך תרתי דכן היתרא לכ"ע בדדהו בקרא את בתי נתתי לאיש הזה ולאחותו הקרובה וגו':

והרי אשת איש היינו פרכא י"ל דריה"ג ה"ק בשלמא בא"א הדיבור הרי את מקודשת שהתירה לעצמו הוא שאסרה אכ"ע משא"כ הכא דבגט זה ביטל דיבור הרי את מקודשת ובמאי יוכל שוב לאוסרה:

אלא דק' מר' אבא דגם בקידושין יוכל לומר חוץ משמעון אך כ"כ הרשב"א דאי ליתא לדר"א גם לדר' אבא ליתא אך לד' הראב"ד דבד' אבא כ"ע ל"פ שפיר קאמר הש"ס היינו פרכא ויש סיוע לד' הראב"ד:

והנה בדר' יוה"ג ביאר רש"י שפיר די"ל בע"מ מודו לי':

דבר הכורת ע' רש"י לשונו מ' דראב"ע אחוץ קאי דשייך ל' אגידא בי' ולא כמו"ש הרשב"א דראב"ע בין בע"מ בין בחוץ פריך מדלא קאמר הש"ס ובמאי אמנם מדכ' רש"י לקמן:

ע"ב ורבנן כל הנך רבנן מבואר דראב"ע גם בע"מ פריך דאל"כ מאי כל דקאמר רש"י הרי מאן דפריך בע"מ ל"ק עלי' מידי וצריך ביאור מאי שנא ע"מ זה משאר ע"מ דקרי' לי' אגידא בי' ומה גם בע"מ שלא תנשאי לחוד וצ"ל דבעניני אישות צריך שתהא ברשות עצמה ולא שיצוה עלי' את מי שלא תנשא לו:

וכ"ת בע"מ שתנשאי לפלוני אמאי מודה ראב"ע התם מן התורה שריא להנשא אלא דרבנן גזרו עלה שמא לא תנשא לאותו פלוני אח"כ משא"כ כאן: כ' רש"י ד"ה הותרה בזנות דהא לא תנשאי קאמר כוונת רש"י לד' הריצב"א דאי בע"מ פליגו לא הותר שום ע"מ כ"א לא תנשאי לחוד:

מבעי' לי' לכדתניא כ"כ דלד' הרמב"ם א"ש טפי דרבנן מוקי קרא אלעולם ולא אזמן קצוב דבלא תנשאי בעי' זמן קצוב ולד' שאר פוסקים צ"ל דהא טעמא דלא תנשאי לא בעי' לעולם משום דהוה כימי חיי פלוני וז"ש דאף דגם בפ"ב מייתי הש"ס הך בריי' ונטר רבא למימר למלתי' עד הכא משום דבא לתרץ למה בלא תנשאי לפלוני לא בעי' זמן קצוב משום דהוה ימי חיי פלוני:

רש"י ד"ה ה"ז כריתות כוונת רש"י דלהכי נקט תנא שלשי' יום משום דבעי' דתקיים תנאה וכ"ז שלא קיימי' אסורה לינשא ובזמן קצוב כעשרי' שנה וכיוצא ל"ש זה וכן הביא הרמב"ן ד' רש"י ומבריי' זו דנקטא שלשי' יום יש ראי' לשטה זו:

לא נמצא גט בטל כ' רש"י שהרי אמר לה ע"מ שלא תנשאי לפלוני ומ' לכאורה דרש"י כוון בזה לד' הרמב"ן דאף דאין הנישואין נישואין מ"מ בטלה התנאי:

אמנם כ' טפי דרש"י כיון לד' רש"ל לקמן שהק' למה הוצרך הש"ס למפרך אי בחוץ משרי שרי הרי בלא"ה בחוץ אין הגט בטל וענין זה כ' רש"י כאן דמגט בטל ג"כ מוכח דבע"מ מיירי:

ואמנם קו' רש"ל יש ליישב עד"ז דה"ק הש"ס אי בחוץ ודקאמר ר"ע גט בטל ס"ל לכ"ע דהא דר"א מכשיר בחוץ היינו דמתרצי' דיבורי' ואמרינן לע"מ קמכוין אא"כ אמאי משרי שרי ר"א הרי בע"מ הגט בטל:

תוס' ד"ה ועמדה ונשאת הנה הרמב"ן דחה דדרך נישואין קאמר אף דלא הוו נישואין אלא שהתוס' דחו זה מתוספתא דלאבא ולאביך וד' הרמב"ן כ' דתוספתא זו ע"כ חולק על הש"ס שלנו דבאמת ל' חוששין ק' לפי מה שיישבו התוס' ד' התוספתא וא"כ פי' ד' התוספתא גבי לא תבעלי אינו גט דחוששין שמא תבעל להם משא"כ בלא תנשאי אין דרך שתנשא בת עם אבי' דרך נישואין ולכך אין חוששין:

ואמנם הר"ן להשמר מקו' תוס' מהתוספתא בירר לו דרך אחר דהיינו כוונתו הי' שהנישואין יחולו ע"י הגט רק אחר הנישואין יהי' הגט בטל למפרע והמעיי' בד' תוס' לעיל ד"ה אפי' ימצא שגם התוס' עמדו על סברא זו בתי' דל"ד לאחות אשה אלא שרפיא בידם עיי"ש:

ואמנם מה שנמנע הרמב"ן מלהסכים לתי' התוס' משום דכ"כ מי יימר לא אמרי' ולכאורה באמת קו' תוס' רק בע"מ שלא תנשאי אבל בשלא תבעלי מבואר דלק"מ אלא שהק' תוס' הרי מאן דפליג בע"מ גם בע"מ שלא תנשאי פליג כמבואר בבריי' דריב"י וא"כ מאחר דבלא תבעלי וודאי אין זה כריתות וגם בלא תנשאי עכ"פ לאחר מיתת המגרש יש חשש שפיר קאמר ר"ע אתרוויי' אין זה כריתות:

וכ' רש"י שלא אמרה תורה כריתות המביא לידי פסול וע"ז פריך הש"ס כולהו תנאי דעלמא נמי י"ל כוונת ר"ע דהתורה עכ"פ מיירי במי שמגרש משום ערות דבר וכ' בצדה ושנאה האיש האחרון או כי ימות ודרשי' זכה ושנאה לא זכה קוברתו א"כ במגרש משום ערות דבר שכיח בבעלה שני מיתה או גירושין והנה המגרש אשתו דבמיתת ע"מ שלא תנשאי לפלוני מסתמא חושדו לאותו פלוני שנתן עיניו באשתו והרי הוא מגרשה משוה ערוה ונהי דתיכף ומיד וודאי לא תנשא לאותו פלוני מ"מ מאחר דבכה"ג בבעלה אחרון מיתה וגירושין שכיח בקל תנשא אח"כ לאותו פלוני ולא אמרה תורה כריתות המביא לידי פסול והיינו סברת ר"ע לחלק בין הך לשאר תנאי' ומ"מ הש"ס ל"מ לי' לחלק בין תנאי לתנאי:

ואמנם הרשב"א מפ' ד' ר"ע דר"ל דכיון דאכתי אגידא בי' שיוכל הגט להתבטל אין זה כריתות וע"ז מק' הש"ס א"כ בכולהו תנאי כמי וכ' דלד' הרמב"ם דבלא תנשאי בעי' זמן קצוב ואעפ"כ חייש ר"ע שתעבור על התנאי שפיר ק' קו' הש"ס משא"כ להחולקי' על הרמב"ם דבע"מ שלא תנשאי לא בעי' זמן קצוב א"כ שפיר יש לתרץ ד' ר"ע דבשאר תנאי' דבעי' זמן קצוב ואפי' לכל ימי חיי או חיי פלוני עכ"פ קצבה הוה לא יעלה על דעתה דבמיתת המגרש התנאי נתבטל משא"כ בע"מ שלא תנשאי לפלוני דאין כאן זמן שפיר

סברה דבמיתת המגרש גם התנאי נתבטל אחרי שפסק כוחו ויש לחוש טפי והש"ס מדמה לה לימי חיי פלוני ואין לחלק:

רש"י וקו' דכ' ואשה גרושה מאישה רמז לנו רש"י דהא דפשיטא לכ"ע דאסורה לכהן זה היינו דלא גרע מריח הגט והיינו דמק' רבא אי' כהונה שאני וכ' תוס' דהא דל"ק מר' יוסי דס"ל כרבא עלי' דר' יוחנן לעיל דפליג אר' ינאי ולכאורה י"ל פרכא אחרת מאחר דר"ע בחוץ מיירי השתא ובחוץ לאחר שניסת לאחר גם לאותו פלוני א"כ הרי גם אצלו היא גרושה אמנם הרי רשב"א פריך אהא מלתא גופא היכן מצינו זה אוסר וזה מתיר וי"ל קו' ר"ע הי' דאין לומר דר"א ס"ל דלאחר שניסת מותרת לאותו פלוני היכן מצינו זה אוסר וזה עתיר וע"כ לעולם אסורה עליו ע"כ הקו' קו' ואמנם ר' יוסי ס"ל דמסברת חוץ ע"כ ר"א ס"ל דמותרת לאותו פלוני אחר שניסת דאתתא לבי תרי לא חזיא וכמ"ש רש"י ותוס' וא"כ קו' ר"ע מפרכא ואמנם רבא לא פשיטא לי' דכ"א ע"כ ס"ל דאם ניסת לאחר מותרת וע"כ פרכא דר' יוסי אי' כהונה שאני וכר' ינאי:

הרי גרושה אצלו בזנות ע' רש"י ולכאורה מה הוצרך רש"י לכל זה האריכות הרי בלא"ה כיון דגרושה אצלו בזכות אינה כלל אלמנה אצלו ואין מקום לד' ר"ע אמנם רש"י העיר אותנו דכיון דעכשיו בע"מ קיימי' אם בטלה התנאי ובטל הגט למפרע לא היתה מעולם גרושה כלל ושפיר קאמר ר"ע שהיא אלמנה אצלו ר"ל אם נשאה אא"כ אם אתה אומר דמ"מ אסורת לו והיינו משום דהיא גרושה אצל כל אדם גם אנו:

ולא נאמר דלא מטעם זה אסורה כ"א משום שהיא גרושה אצלו בזנות ואין כאן קו':

אלא מ"מ הדבר צריך ביאור באמת מ"ש תנאי זה משאר תנאי דאם נתבטלו לא הוה גט כלל וכאן ליהוי גט לר"ע לאוסרה אהאי כהן וע"כ צ"ל דר"ע אע"מ שלא תנשאי לחודא קאי דגרושה אצלו בזנות ע"ע והיאיך נתיר לו שישאנה ומעתה בע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי באמת הוה כשאר תנאי דעלמא דהש"ס מבאר לן דר"ע ע"כ בלא תנשאי לחוד מיירי וכמו"ש:

ור"ע אי חוץ וכו' יל"ד דלמא ר"ע שמע דר"א מתיר אף בחוץ וכ"ש בע"מ ואיהו בתרוויי' פריך ונ' בניישב מדוע הקדים הש"ס חוץ דפריך ר"ע לבסוף לע"מ אמנם הש"ס הכי ק' לי' מדפריך ר"ע חוץ ש"מ דלא שמיע לי' לר"א אלא בחוץ דאי גם בע"מ לפרוך בע"מ וכיון דע"מ פסול חוץ וודאי פסול ואי מ' גם ע"מ שמיע לי' לפרוך בע"מ ולא ליבעי חוץ וע"ז משני ר"ע לא שמיע לי' תרווי' בהדי הדדי כ"א בתחלה שמיע לי' חוץ ופריך עלי' לסיועי לרבנן ולבסוף שמע דגם בע"מ פליגי רבנן עלי' דר"א ופריך שוב בע"מ לסיועי לרבנן ולהכי הקדים הש"ס גם בתירוצא חוץ לע"מ: ומאי פרכא ע' רש"י אין לומר דכוונת

רש"י ליישב דמנ"ל להש"ס דרבא גם לד"א דר"ע קאמר דלמא לכ"ע ור"ל בקו' קמייתא דהרי לבר מראב"ע אמר ש"מ דר"ע בבתריי' מפרכא לי ואי זה גופא כוונת רש"י א"כ עיקר חסר מן הספר וכ' כוונת רש"י ליישב קו' תוס' דאטו ר"י מחולק אר' יוסי דאמר לעיל רואה אני את ד' ראב"ע ולזה רמז דהקו' לא הי' כ"א אד' רבא דקאמר לכולהו אית להו פרכא וא"כ גם ד"א דר"ע בכלל אבל ר' יוסי י"ל דס"ל בחוץ לא נחלקו כריב"י לעיל ובע"מ הרי כולהו אפרכא לבר מראב"ע ושפיר קאמר ר"י ואין כאן קו אד' ר"י:

רש"י מאי' כהונה יליף לה נ' כוונת דבריו דהנה כבר ביארו תוס' לעיל דע"כ גם ר"א ס"ל אי' כהונה שאני אלא דמ"מ יליף מהיקישא וכמו"ש תוס' לעיל וא"כ מאי מק' הש"ס דמאי כהונה יליף וע"ז כ' רש"י אם ר"א יליף מהיקישא לקולא מאי' כהונה למה לא נילף בק"ו חומרא מאי כהונה: תוס' ד"ה כר' ינאי וא"ת כיון דר"א וכו' כוונת דברי' דלר' יוחנן דלא יליף רק מהיקישא א"כ מסתברא דהאי היקישא לאו היקש אבל לר' ינאי דמקרא יליף ק' שפיר:

רש"י ד"ה מקיש קודמי הוי' דכ' ברישא דקרא כ' יקח לכאורה מאחר דמוהיתה ילפי' קידושי שטר בין בהוי' ראשונה בין בשניי' להכי כ' רחמנא האי והיתה כאן להקיש:

אמנם נ' דרש"י בא ליישב קו' הרשב"א שהק' הרי גם בהוי' ראשונה משכחת דאגידא כגון במעכשיו ועד לאחר ל' יום ואמנם במ"ש רש"י דברישא דקרא כ' כי יקח ר"ל והתם כ' ג"כ ובעלה לקי' ביאה והתם לא שייך אגידא בי' וכ"ת ניקש לקידושי כסף ושטר לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן:

ודע מ"ש רש"א דהתוס' הי' יכולין למנקט דאסורה לכהן לק"מ דעכ"פ הוי' שייך לכהן בגרושה משא"כ לקרובי' אפי' הוי' אין כאן דאין קידושין תופסין:

והרי נדר אין חכם מתיר אלא בחרטה אע"ג דמ"מ צריך החכם לומר מותר לך החרטה עיקר:

ע"ד בעלה ע' רש"י ויל"ד א"כ למה בעל מיגז גייז י"ל דאם הנודר מעיד על עצמו אילו ידע זה בשעת הנדר לא הי' נודר שפיר עוקר הנדר מעיקרו משא"כ הבעל דלמא עכשו הוא דמוחה ואלו ידע בשעת הנדר אז הי' ניחא לי' ולהכי רק מיגז גייז:

סוג' דבי"ש ובי"ה סוף גיטין לסיומא דמס' גיטין':

כ' המ"ל בשם רשד"ם דעכ"פ ל"פ בי"ש ובי"ה אלא מן הנישואין אבל מן האירוסין לא בעי' לא ערוה ולא דבר ויש לסייע סברא זו מקרא דמלאכי דקאמר כסות דמעה וגו' וסיים והיא חברתך ואשת בריתך וארוסה דאסורה על בעלה עדן ל"ש למימר עלי' חברתך ואשת בריתך אא"כ ק' טובא טפי קו' המ"ל אמאי לא משני הש"ס לקמן כאן מן האירוסין כאן

מן הנישואין דכי היכי דמוקמי' קרא קמא בזיווג ראשון משום דכ' אשת נעוריך ה"נ מצי מוקמי לי' מן הנישואין משום חברתך וה"ק קאמר קרא למה לך לנשאה אם שנאת הי' לך לשלחה מן האירוסין ויש ליישב עפי"מ שדרז"ל הובא בילקוט כי שנא שלח אמר ה' אלקי ישראל בישראל נתתי גירושין ולא באומות והנה באומות ל"ש כ"א נישואין ודבק באשתו ולא באשת חבירו ומשעה שיחדה לו חבירו חייב עלי' אבל אירוסין הרי לא שייך באומות וא"כ ע"כ קרא בנישואין משתעי:

ויע"ל דע"כ הא דקאמר הש"ס ולא פליגי ה"פ האי קרא מסתם סתם כי היכי דלפרש הכי והכי וא"כ ע"כ קרא יש לפ' הכי אליבא דכולהו בין לבי"ש בין לבי"ה בין לר"ע ואס"ד ר"ע במתני' בנישואין מיירי דאי באירוסין הרי בי"ש וב"ה מודו וכיון דלכ"ע אף בנישואין מיירי קרא אמאי שנוי המשלח וכ"ת גם בזיווג ראשון ק' כיון דר"ע אף בזיווג ראשון קאמר אמאי שנוי המשלח התם דברי' בגו דארז"ל במ' סוטה זיווג ראשון מכריזין מ' יום קודם יצירת הוולד וזיווג שני לפי מעשיו וא"כ בשלמא בזיווג שני שהי' לפי מעשיו ואמנם ביום שהוא זוכה וקונה שלימות ע"כ לא תישר שוב בעיניו כדכ' יראת ה' שנאת רע וז"נ ג"כ ענין מ"ש בשמעתין הכ' קראו אחר זכה משלחה ר"ל בשעת נישואין הי' אחר לא הי' בן זוגו של ראשון ונשא רשעה זו שהוציא זה מתוך ביתו אבל מאחר שזכה וקנה שלימות ע"כ שלחנה אבל בזיווג ראשון שהוא מקרה א' לצדיק ולרשע ורב שהי' צדיק גמור הו"ל אתתא דמחלפא לי' וכיו"ב ומי שאינו סובלה הרי הוא שנוי לפני המקום כי אותה מאס כ"א עצת ה' שנתן אשה זו בגורלו ולק"מ: ויש להביא ראי' לרשד"מ מהירושלמי שהביאו בתוס' דמק' אבי"ש מלא יוכל בעלה וגו' ומשני לפי הגי' לפנינו בירושלמי לעבור בל"ת ר"ל דזונה על בעלה ישראל אין כאן כ"א עשה ונטמאה אבל ל"ת אין כאן ואצטרך לא יוכל לל"ת וגי' תוס' בשני לאוין כ' ד' תוס' דמאחרי דדרשי' אחרי אשר הטמאה לרבות סוטה שנסתרה מ' להו לתוס' לא יוכל בעלה הראשון לקחתה ולא יוכל לקחתה אחרי אשר הטמאה ואשכחן שפיר לאו והיינו בב' לאוין אמנם התינח לאו דלא יוכל אבל לאו דגרושה בכהן הדיוט למה לי ל"מ לגי' דידן לעבור עלי' בל"ת הרי בל"ה אסורה משום זונה ואפי' לגי' תוס' הרי כ' הרמב"ם בה' אי"ב דגרושה שנעשית זונה חייב עלי' שתים משום:

דזונה הו"ל אי' מוסיף אבל זונה שנעשית גרושה אינו חייב עלי' כ"א אחת דאין אי' גרושה חל על זונה וא"כ לבי"ש האי לאו ל"ל אלא ש"מ מן האירוסין מודו בי"ש ושפיר איכא לאוקמי קרא דגרושה לכהן מן האירוסין אמכם לאו דלא יוכל דקאי אדלעיל מכי' שפיר ק' להירושלמי:

אמנם למ"ש רמ"א בשם האגודה אין ראי' לד' סרשד"מ דהאגודה כ' דבי"ש וב"ה לא מיירי כ"א בעל כרחה אבל מדעתה גם בי"ש מודו וא"כ שפיר מצי מוקמי קרא דגרושה לכהן כגון שגרשה מדעתה ומלא יוכל שפיר מק' כמו"ש דפשיטא דקרא קאי אדלעיל מכי' וא"כ אין ראי' לד' האגודה לד' הרשד"מ ואמנם עכ"פ חדא מתרתי איכא למידק מד' הירושלמי או כד' הרשד"מ או כד' האגודה:

ויש להביא ראי' לד' האגודה מל' דב"ש שאמרו לא יגרש דמ' לכתחלה ואמנם לד' האגודה הכוונה לא יגרש בע"כ כ"א מרצונה:

והנה נסתפק הבי"ש במ"פ בי"ש וב"ה וכ"ע אי גם בזיווג שני פליגי או דווקא בזיווג ראשון ונ' למפשט מהא דאמר לי' ר"פ לרבא לא מצא בה לא ערוה ולא דבר ופשיט לי' מדגלי גבי אונס ואס"ד דבזיווג שני מודה ב"ה דלמא קרא דאונס לזיווג שני אצטריך בשלמא הא ל"ק לד' האגודה דלמא קרא דאונס למדעתה אצטריך דמדעתה מ' מד' הרמב"ם וכד' הרמב"ן פ' משפטי' רשאי לגרשה שכ"כ הרמב"ם ואינו יוכל להוציאה לרצונו ר"ל בלא רצונה אבל אזיווג שני שפיר אצטריך קרא אלא לאו ש"מ דבין בזיווג ראשון בין בזיווג שני פליגי אלא דבזיווג שני באמת ג"כ בלא דבר אינו יוכל לגרשה לבי"ה אבל בדבר אין המשלח שכוי משא"כ בזיווג ראשון וכמו שפי' הלח"מ ד' הרמב"ם:

וד' הבי"ש שכ' דלאו דלא יוכל לשלחה באונס אצטריך לזיווג שני תמוהים הרי הלאו אצטריך למלקות בכהן ובישראל כמו כן ואדרבא לד' הבי"ש מפרכן ד רבא דהרי אצטריך גם כל ימי' לזיווג שני וכמו"ש:

ודע דרש"י כ' דר"פ לד' בי"ה קמבעי' לי' כוונתו דוודאי ר"פ ג"כ ידע מקרא דאונס אלא דמ' לי' דאצטריך דאפי' בדבר לא יוכל לגרשה אבל התינח לבי"ה משא"כ לבי"ש אתה צ"ל דקרא מיירי במצא בה ערוה ובערוה אפי' באונס אינו רשאי לקיימה וא"כ ע"כ לבי"ה הוא דמבעי' לי' ולא לבי"ש: ורבא קפשיט לי' אס"ד דכל המגרש שלא כדין כופין אותו להחזיר אטו לאו דלא יוכל לשלחה גרע מהא דערות דבר אלא ש"מ דבעלמא אין כופין להחזיר וכ"ת הא אצטריך קרא דאונס דליהוי ניתק לעשה דלא לילקי אם יחזיר הא ל"ק דבאמת העשה הוי ולו תהי' לאשה כמו"ש הרמב"ם בה' נערה אלא דאי לאו כל ימיו הו"ל לאו שקדמו עשה וא"כ הרי הי' אפשר למכתב העשה אחר הלאו וליהוי בלא"ה ניתק לעשה אלא ש"מ דאצטריך כל ימיו לדיוקא הכא בעמוד והחזיר קאי ולא בעלמא:

אלא דאכתי ק' הרי רבא ס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהכי ולקי משום דעבר אמימרא דרחמנא והא דלא לקי כאן היינו משום דכ' כל ימיו וא"כ אצטריך כל ימיו להכי דאל"ה הוה לקי אף דכופין אותו להחזיר וצ"ל דה"ק רבא דאם בא הכ' רק

להורות דלא לילקי הו"ל לקרא לתפוס ל' אחר ולא לאשמועי' דבעמוד והחזר קאי מה דידעי' בלא"ה: אמנם מצאתי במ"ל שהביא הגי' א"ל ר"פ לאביי וא"ש דלאביי כיון דלא אהני מעשיו בלא"ה לא לקי אמכם שאר מפורשי' הביאו כלם הגי' לרבא וצ"ל כמו"ש ועד"ז כ' לפרש אריכות ל' רש"י כלומר דאף דאצטריך כל ימיו לנתק הלאו לעשה מ"מ שמעי' מל' כל ימיו דבעלמא לאו בעמוד והחזר קאי: וממ"ש יש לעורר ע"ד רש"י שכ' לקמן אם שנאת שלח כר"ע הרי ע"כ לביה"ג כ"כ צריך לפ' קרא אליבא דר' יודא וא"כ ע"כ צ"ל דאם אין בה אלא דבר זה מקרי אם שנאת ובזיווג שני שלח וגם כביה"ג אתיא בשלמא אי הו"א דבזיווג שני ביה"ג מודו לר"ע שפיר כ' רש"י אבל מאחרי שהוכחנו דע"כ אפי' בזיווג שני פליגי ב"ה אר"ע ד' רש"י צ"ע וכן יל"ד למה בפ' קמא אם שנואה לפני המקום כ' רש"י כביש"ש הלא גם כב"ה אתיי' וע"כ ל"פ ב"ה אלא דיש יכולת בידו לגרש בדבר לחוד אבל מ"מ לכתחלה לא יגרש אם לא שהיא שנואה לפני המקום וצ"ע:

ונ' ד' רש"י דלעולם ב"ה בזיווג שני מודו לכ"ע ומ"מ פשיט רבא לר"פ שפיר דאס"ד דהמגרש שלא כדין כופין אותו להחזיר מאחר דכ' באונס לא יוכל לשלחה כל ימיו תו ל"ל דכיון דגירש שלא כדין ממילא מחויב להחזיר וכמו"ש לעיל:

ומ"ש רש"י אם שנואה היא כביש"ש ר"ל דמסקנת הש"ס הכי דבזיווג ראשון לא יגרש כ"א בערוה כביש"ש וכמו"ש באמת הרמב"ם ובזיווג שני גם ביה"ה מודו לכ"ע ומ"ש אח"כ שנוי המשלח הוא רק פי' לד' ביה"ה אין כופין שלא להוציא בזיווג ראשון כשיש לו עלי' דבר ומ"מ שנוי המשלח:

ומעתה הא דלא פסקו הריף והרא"ש בהדי' הל' כביה"ה היינו משום דבזיווג שני גם ביה"ה מודו ובזיווג ראשון אפי' כביה"ה לא מורינן כ"א בעי' ערות דבר ואמרי' לי' דשנוי הוא אם מגרש ומאחר דהביאו במסקנא בין זיווג ראשון לשני שוב א"צ להביא מידי וכן מטין ד' הרמב"ם תלמיד הריף: והנה עדן לא ידענו ד' ביש"ש אם ג"כ מודו בזיווג שני ויש להביא ראי' מד' הירושלמי דגם ביש"ש מודו בזיווג שני דכבר כ' דיל"ד על הירושלמי אף שתי' לביש"ש מלאו דלא יוכל אכתי ק' מגרושה לכהן ואמנם אם ביש"ש מודו בזיווג שני א"ש דבשלמא אלא יוכל א"ש דקאי אערות דלעיל מיני' ומק' שפיר אבל מגרושה לכהן לק"מ דמצי מיירי בזיווג שני:

והי' נ' לרמז זה ג"כ בד' ביש"ש לא יגרש אדם את אשתו דכ"כ למעלה דטעמא דזיווג ראשון משום שהוא מן השמים והוה מתרעם כביכול כלפי מעלה והנה ד' רז"ל ברא אותם ויקרא שמם אדם אותם קרוי אדם ולא איש בלא אשה לרמז כי השי"ת ברא לכל

אדם זיווגו וז"ש לא יגרש אדם את אשתו ור"ל בזה האשה שנקרא על ידיה אדם דהיינו זיווג ראשון:

אמנם ממ"ש הירושלמי דזקני' דס"ל נדה לא תכחול אתיין כבי"ש ש"מ דבי"ש אף בזיווג שני פליג דאל"כ אכתי בזיווג שני שייך שלא תתגנה ודרכיה דרכי נועם ולא שתהי' תוה"ק מפריד אלוף אלא ש"מ דבי"ש אף בזיווג שני פליג ומעתה י"ל דהא דקאמר הירושלמי דר"ע כבי"ה באמת משום זיווג שני קאמר דגם ב"ה ס"ל כר"ע:

הקו' מגרושה לכהן יש לעורר דיל"ד מה זה דקאמר ב"ה שנא' כי א וגו' הרי גם בי"ש ילפי מקרא זה והו"ל לבי"ה למימר שנא' דבר והי' כ' לכאורה דמאחר דבי"ש ערוה בעדי' בעי א"כ מאי כי וצא דאמר קרא הא לאו במציאותו תלי' והיינו דמק' בי"ה לדבריכם מאי כי מצא דאמר קרא ואמנם לא מסתבר לומר כן דאם הוא בעצמו רואה באשתו דבר ערוה שיאכילו כו דבר האסור והרי גם טמאה אני היתה כאמבת למשנה ראשונה א"וו דאם הוא בעצמו מצא א"ל עדים ומעתה בשלמא מלא יוכל מק' הירושלמי שפיר דעכ"פ שוי' אנפשי' חד"א ולא יוכל למה אבל בגרושה לכהן הרי מצי מיירי שהיא גרושה בטענתו שמצא בה דבר ערוה ונהי דיכול לאוסרה אנפשי' אבל אכהן לא מצי אסרה משום זונה דאינו כאמן ואצטריך אי' גרושה וא' מן התלמידים הוסיף דל' גרושה מאישה הוא מדוקדק שפיר עד"ז:

ו ל ולמ"ש ממילא נדחה תי' המ"ל בד' הירושלמי דר"ע כבי"ה כיון דתתגנה יכול להעל' עלי' שתבשילו הקדיחה דא"כ גם לבי"ש יכול להעליל עלי' שמצא בה דבר ערוה א"וו כמו"ש דמשום זיווג שני קמשני:

עלה מה זה דקאמר ב"ה שכא' כי מצא י"ל דה"ק לי' לבי"ש כיון דלדידך ע"כ האי כי דכ' היינו אשר ומעתה בשלמא אי דבר לחוד סגי שפיר קאמר קרא דלא תמצא חן אשר וצא בה ערות דבר אבל לדידך דקרא בערוה בעדי' מיירי דאסורה עלי' מאי א תמצא חן שייך כה"ג והיינו דאמרי שנא' כי מצא בה וע"כ דקאי אדבר וכמו"ש וזה כ' טעמא דר"ע ג"כ דמפ' להאי כי א"כ מנה דלא מצינו משום דמ' לי' ערות דבר כבי"ש ערוה בעדי' וגלי קרא דמ"מ תנשא לאחר כדאמרי ב"ה ועם ועכ"פ אשר לא שייך אלא ש"א דר"ל א"ב: והשתא א"ש דקאמר הש"ס לקמן בי"ש ס"ל ר"ל בי"ה וודאי מפ' להאי כי בל' דהא אפי' בי"ש ג"כ הכי מפ' להאי כי:

עוד לבי"ש דעכ"פ האי לא תמצא חן קרא יתירא הוא ולמאי אתא בשלמא לבי"ה גלי קרא דאף דמצא בה דבר כ"ז שאינו שונאה יקיימה משא"כ לבי"ש ויש להביא לד' בי"ש ראי' מזה למ"ש תוס' ר"פ כל הזבחי' דמהא דאמרי' סתם אשה לאו לגירושין קיימא מוכח

דאפי' זוכה האסורה על בעלה ישראל א"צ לגרשה והיינו דגלי כאן קרא אם לא תמצא חן בלא האי' יוכל לגרשה ואי מטעם האיסור דיו שלא יבוא עלי':
הקדיחה תבשילו יל"ד ל' תבשילו והרמב"ם בפי' המשנה כ' מדבריו דמפ' שמשיאו שם רע שכ' מוסכמת למדותיו עיי"ש מל' תלמיד מקדיח תבשילו ברבים בברכות ושפיר קאמר תבשילו ולרש"י י"ל דלאו דאנוסה היא שאינה יודעת לבשל כ"א דווקא תבשילו היא מקדיח:
ומ"ש רש"י דגם במלח שייך הקדיחה כן הוא בעירובין פ כיצד מעברין גבי עובדא דר"י בן חנניא הקדיחתו מלח:
אלא דיל"ד דאחר הקדחת מלח מייתי רש"י אש קדחה וכ' דרש"י בא לומר דל' הקדיחה אינו ל אש ממש כ"א ריח או טעם אש ומייתי ע"ז אש קדחה באפי דהוא ג"כ מליצה על עשן האש הכעס העולה באף:
ויע"ל דרש"י ג"כ מפ' ע"ד הרמב"ם ע"י המחלוקת מפסיד עולמו והנה ההכנה בעוה"ז לעוה"ב נקרא תבשיל ע"ד מי שטרח בע"ש יאכל בשבת וקאמר רש"י טעמא ע"ד שארז"ל איש ואשה אם ח"ו אין שלום ביניהם הקב"ה מסיר הי' מאיש והה' מאשה ונשאר אש ואש וזה רמז רש"י במה שהביא כי אש קדחה באפי שהוא מ' השי"ת: ר"ע אומר אפי' מצא וכו' כ' רש"י דכוונת ר"ע דא"צ לא ערוה ולא דבר ויל"ד לר"ע הא דכ' הא' שנואה מאי היא אם שנואה הוא ישלחנה אלא ש"מ דר"ע מודה דנהי דלא כייפי' לי' אפי' בזיווג ראשון שלא להוציא מ"מ שנוי המשלח בזיווג ראשון והכא בזיווג ראשון רמז לן קרא דכ' והי' הבכור לשניאה דהיינו ראשית אונו כדכ' קרא בהדי' שנא' והי' אם לא תמצא חן הנה לד' בי"ש שפיר קאמר ר"מ כיון דאסורה עליו מה לי אם תמצא חן או לא אבל לד' בי"ה ק' מאי אהדר ר"ע וכ' דר"ע ל' והי' קדריש למה לא כ' קרא ואם לא תמצא חן אלא ש"מ דקרא לא רצה להביא דיני גט בבנות ישראל פרוצות ולכך קאמר והי' אם לא תמצא חן כלומר שנח שיגרשנה משום שלא תמצא חן משיגרשנה משום פריצות ומ"מ כ' קרא ערות דבר ג"כ כבי"ה דלא תימא משום ערוה לא תנשא:
והלא כבר נאמר דבר כוונת בי"ה כיון דקרא כ' כי מצא בה א"כ לא מיירי בעדי' כלל ודבר ל"ל:
והנה בי"ש אהדרו א"כ ערות ל"ל והו"ל לבי"ה לאהדר רק דס"ד משום ערוה לא תנשא למה זה אמרו בי"ה הא דס"ד משום ערוה תצא אמכם בי"ה מס להו אם זה לבד הי' קו' בי"ש דלמא קו' בי"ש הי' כיון דערות דכ' בקרא ע"כ בעדים מיירי א"כ קרא מיירי דחייב לגרשה ומאי שייכות שוב לדבר דבדבר ע"כ מיירי רק דמותר לגרשה ואהדרו בי"ה וודאי

אי לא כ' קרא כ"א ערות הייתי אומר כדבריך משא"כ השתא דכ' דבר ידעי' דהאי ערות לאו אערותה בעדי' קאמר כ"א ראשה פרוע וכיו"ב:

ויל"ד היאיך ס"ד דמשום ערוה לא תנשא מדאסר קרא זונה לכהן ש"מ דלישראל מותרת אלא הא ל"ק דלמא זונה דהתם היינו מחייבי כריתות ובא"א מגרע גרע דכ' בה לא ינקה אלא מונטמאה ונטמאה דדרשי' א' לבועל ק' מדאסר קרא לבועל ש"מ דלכ"ע מותרת וי"ל ג"כ דס"ד ע"י מיתה הוא דמותרת לעלמא אבל גט אינה מתירה:

א"נ סד"א באמת דא' לבעל וא' לכ"ע ובמסקנא הוא דדרשי' א' לבועל: ובי"ש האי דבר מאי עבדי לי' לולי ד' רש"י הייתי אומר מאחר דבי"ש לא תי' קו' בי"ה מק' הש"ס כיון דכ' בקרא כי מצא א"כ דבר דהיינו עדי' ל"ל ומשני לגזי"ש אתא למילף דאין דבר שבערוה פחות משנים וע"ז מק' הש"ס א"כ גם הכא בא לאורויי דבפחות משני עדי' אינה נאסרת וכמו"ש רש"י דאסורה בשני עדי' מסוטה ילפי' דלא גרע עדים ברורי' מקינוי ועידי, סתירה א"כ בדבר מבעי' לי' ומשני הרי גם לבי"ה ק' או דבר מבעי' לי' ומשני:

אבל רש"י לא ניחא לי' לפ' כן דא"כ הו"ל לש"ס למימר וב"ש שפיר קאמרי ב"ה ולכך אפ' רש"י דידע הש"ס דע"כ לבי"ש כי מצא לאו דווקא כ"א דנתברר לו ע"י עדים ומשו"ה פריך דהו"ל למכתב בדבר וע"ז משני בי"ש דקרא מיירי בתרי עניני הא' שמצא בה והשני' שנתברר לו ע"י עדי' ובא קרא לאשמועי' דבפחות משני עדי' אינה נאסרת עליו ומ"מ מק' הש"ס כיון דלא כ' בדבר מנא ידעי' לי':

דרש הכי ומשני ב"ש הא גם לב"ה קשיא לכתוב או וא"כ מספיקא דרשי' לקולא דידע דלא יגרשנה על דבר בלא ערוה ובי"ה משני שפיר קו' בי"ש ועד"ז צריך להמתיק פי' רש"י דלא מק' כיון דהש"ס כבר משני לי' מה זה דהדר מק' לכתוב ערוה בדבר ובמ"ש נתיישב:

תוס' ד"ה בי"ש סברי והר"ר אלחנן כוונת הר"ר אלחנן דפי' ד' הש"ס דלב"ש לטעמי' שפיר מודה ר"ע דהאי כי היינו דהא אבל טעמא דר"ע דס"ל כב"ה ולב"ה ל"ש דהא אא"כ ק' האי כי לב"ה מאי מפ' לי' הרי דהא א"א וא"כ לית לי' וכ' דב"ה דמודו לב"ש דלהכי לא כ' או ערוה או דבר דמ' הכי והכי א"כ עכ"פ בפי' דערות דבר מודו ב"ה לבי"ש אלא משום דלא כ' בדבר הוא דפליג ועכ"פ שפיר מפ' כי דהא כבי"ש אבל ר"ע מפ' ערות דבר רק או ערוה או דבר וא"כ ל"ש לומר דהא וע"כ א"כ קאמר:

לא מצא בה לא ערוה ולא דבר פי' רש"י לב"ה מאי מי כייפי' ליה להחזיר אבל בד' הרשב"א מבואר דמפ' מהו הוה גט או לא ולרבא קמבעי' דס"ל כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני הכא מאי ואף דפשיט לי' מדגלי רחמנא באונס דמחזיר דמ' אחזרה קמבעי' לי' לא היא הא גופא פשיט לי' הרי באונס גלי רחמנא דלהחזיר

הוא דמחויב אבל הגט גט ובכהן לוקה ואינו מחזיר א"כ הכא לא די דהגט גט אלא אפי' להחזיר א"צ אלא דהא גופא יל"ד בתמורה שם מקמי דידע מהא דכל ימיו בעמד והחזר קאי אמאי לא פריך טפי מני' אמאי הגט גט וצ"ל דוודאי ידע הש"ס דמדכ' רחמנא כל ימיו ואי אין הגט גט מאי כל ימיו שייך הרי אין הגט גט אע"כ הגט גט אלא דצריך להחזירה וא"כ לרבא אמאי עכ"פ לא לקי ומשני דניתקו הכ' לעשה אבל רש"י ביאר מאחר דמזכיר ולא דבר א"כ לבי"ה ג"כ מיירי ולבי"ה הרי בזיווג שני מגרשה לכתחלה בלא דבר ואי ס"ד דבעי' דבר דליהוי גט כלל מנ"ל דמשכחת שום גט בלא דבר א"וו הגט וודאי גט אלא דמבעי' לי' אם בזיווג ראשון כופין להחזיר ובזיווג שני גלי קרא כי שנא שלח וא"כ לענין להחזיר מבעי' וזה ל"מ לרש"י דר"פ ורבא לא ידעי מפלוגתא דר"י ור' יוחנן לקמן:

אלא מ"מ צריך ליישב הא דפשיט לי' רבא דאי לאו כל ימיו הוה לקי א"כ ליכא למילף מיני' לכאורה וכמו"ש לעיל אמנם מאחר דהניתק היינו כמו"ש הרמב"ם ולו תהי' לאשה ומ"מ אצטריך כל ימיו דלא ליהוי קדמו עשה הרי יכול הכ' לכתוב העשה אחר הלאו ולא לצטרך כלל כל ימיו אלא ש"מ לגלויי אעלמא:

אם בלבו לגרשה וכו' יל"ד מ"ט לא פשיט לי' רבא מבריי' דראב"י ביבמות שם וא"נ רבא לא ידע הו"ל להש"ס למימר תנ"ה וגם יל"ד דהתם ביבמות קאמר ודעתו לגרשה וה"ק אם בלבו לגרשה וכ' דרב משרשי' ג"כ ידע מבריי' דראב"י אלא דל' דעתו לגרשה מ' שנתן דעתו ויש לא-ל ידו והיינו בזיווג שני וכדרב ור"נ שם וא"ש אל תחרוש על רעך רעה כחורש זה שסופו לקצור אבל הכא מיירי בזיווג ראשון שאין בידו לגרשה אבל בלבו לגרשה ומס' לי' אם כה"ג שייך ג"כ אל תחרוש רעה מאחר שאינו יוצא לפועל וקרי עלי' רבא והוא יושב לבטח אתך ואי רעה ממש קאמר שיצא רעתו לפועל אפי' אינו יושב לבטח ג"כ אסור אלא ש"מ תרתי קאמר אל תחרוש רעה ואל תחרוש על מי שיושב לבטח אתך:

ואמנם מאחר דגם כה"ג אסור למאי נ"מ אשמעי' ראב"י דאל ישא ודעתו לגרשה ואי הוה מ' כד' הפוסקי' דבנישואין אפי' הודעה לא מהני לא הוה ק' אבל ל' והוא יושב לבטח אתך מ' וודאי דהודעה מהני ונ' דאף דכ"כ דהתם בזיווג שני מיירי וס"ד כיון דכל יומא מצי מגרש לה ל"ש לבטח אתך קמ"ל ראב"י דמ"מ אם בשעת נישואין דעתו לכן ולא הודיע אותה וודאי עובר על בטח אתך דבשעת נישואין וודאי לא אדעתא שישא אותה ודעתו לגרשנה:

כשם שדעות במאכל כוונת ר"מ במשל זה שלא תאמר אחרי כי אמרה תוה"ק לגרש אשה משום ערות דבר הקפדן יותר מדאי ה"ז משובח כא כן קפדן זה אין כוונתו לש"ש כ"א

כשם שדעות במאכל כך דעות בנשים ומחמת אסתניתותו הוא מגרשה וזה ענין מ"ש הרמב"ם אחרי שכ' לא יגרש אשתו ראשונה כ"א אם מוצא בה ערות דבר סיים ואל ימהר לגרש אשתו ראשונה ר"ל שלא יהא אסתניס בדבר זה וע' ח"מ כיון לד' ר"מ:

נקט ר"מ זבוב משום שארז"ל למה היצה"ר דומה לזבוב היושב בפתחי הלב כוונתם זבוב זה לפי שעה אין בו נזק אבל אם ישב על דבר מאכל יותר מדאי ימאסנו וכן הוא ענין יצה"ר קל להבריחו כמו שהוא קל להבריח זבוב ואם יתיישן ימאס לב האדם:

ואמר זורקו ואינו שותיהו ר"ל דזורקו מיד ולא נשאר בו שיעור כבישה ואעפי"כ דאין בו איסור אינו שותיהו מחמת אסתניסות ואין להביא ראי' מכאן דזבוב אוסר בנ"ט דר"מ לטעמי' דס"ל בע"ז פ' השוכר נט"ל אסור: רש"י דהוה בן יהודה ע' רש"א חי' אגדות דמס"פ הבונה ברש"י שם מבואר כי אשתו נבעלה לפנדורא אבל לפנינו שם לא נדפס ונשמע מד' רש"ל בח"ש שם ומתוס' שם ובזה א"ש מה שסיים רש"י ולבסוף מזנה תחתיו דמעשה כך הי' ומשו"ה הזכירו ר"מ בשם:

זורקו ושותיהו הכוונה דבאמת הדיבור עם קרובי' יעורר ג"כ יצה"ר אבל בנקל יוכל הבעל לבטלו:

לתוך תמחוי כלומר שאינו רואה הזבוב אבל אוכלו בתוך התמחוי כך זה אינו רואה הזנות ומ"מ יודע ששתו זוכה:

תוס' ד"ה רוחצת וכו' וצ"ע היכן מצינו זה בתורה ואפשר משום דקיי"ל כר"ע דוקנא את אשתו חובה והשתא התם דליכא כ"א סתירה בעלמא אמרה תורה וקנא רוחצת עם בני אדם לא כ"ש:

תוס' ד"ה הכ' קראו ואפי' לב"ה מ' דכביי"ש ג"כ אתיא וא"כ צ"ל דביי"ש ערוה ל"ד נקט כ"א דבר מכוער והתוס' הביאו לעיל בפשיטות דלביי"ש ערוה גמורה בעי' דאל"ה ל"ק קו' הירושלמי מלא יוכל וכ' דאר"ע קאי דלר"ע דס"ל לפי' ר"י ג"כ כביי"ש ועכ"פ ערות דבר חדא מלתא ולא מפ' ערוה בדבר כ"א ערות דבר א"ש הך בריי' וא"כ ק' להר' אלחנן דס"ל ר"ע כב"ה והך בריי' אמאן תרמיי' ע"ז כ' תוס' דגם לב"ה א"ש ול"ק אהר' אלחנן:

אם שנאת שלח כר"ע כ' דלפי מה שפי' רש"י במלאכי שם כי ע"י שנתפחמו בנות ישראל מחמת הרעבון נשאו נשים נכריות שהיו יפות מהן א"כ היינו כר"ע שאמר להם הנביא אם שנאת שלח:

שנואה לפני המקום שנוי המשלח י"ל דפליגי במה שדרז"ל שם ע"פ אמר ה' אלקי ישראל בירושלמי דקידושין דרשו בישראל נתתי גירושין ובמדרש שם לא יחול שמי על הגירושין כ"א אלקי ישראל ואי גרסי' שנואה לפני המקום למה לא יחול שמו וע"כ הפי' בישראל

דשייך אהובה ושנואה נתתי גירושין ולא באומות משא"כ אי גרסי' שכוי המשלח א"ש לא יחול שמי על הגירושין: וי"ל ג"כ דבזיווג ראשון לא יחול שמי על הגירושין וכמו"ש לעיל דהמגרש מתרעם כלפי מעלה ובזיווג שני דהזיווג לפי מעשיו ואם זכה ישלחנה וכ"ז בישראל והיינו בישראל גירושין ולא באומות:

מזבח מוריד דמעות י"ל דישראל שבאותו הדור לא האמינו כי זיווג ראשון מן השמים משום דק' להו קו' הרמב"ם כיון שפו"ר עשה מה"ת לא יהא האדם מוכרח עלי' אמנם באמת הקו' הזאת ככלל בקושיות הרמב"ם בה' תשובה כי הידיעה לו ית' מתנגד לבחירה ועלינו להאמין כי שני' אמת והמסתפק בזה כל יסודות תוה"ק נתרועעו בפניו וז"ש המגרש אשתו ראשונה ולולי האמין כי זיווג זה מהש"י הלא לא יפריד בין האחים אבל לא יאמין זה וכל התורה כולה מפוקפקת לפניו ואפי' מזבח הבא לכפר על עוברי עבירה מוריד עליו דמעות כ"א הידיעה מתנגדת לענינינו לבחירה בטלה תורה ובטלה עבודה וזשה"כ כסות דמעה את מזבח ה' ואמרתם למה על כי ה' העיד בינך ובין אשת נעוריך אשר אתה בגדת בה והיא חברתך שחברה היוצר לך ואשת בריתך שנקשרת עמה ובא הנביא וביאר הענין מאחרי כי אמרה תורה על איש ואשה והיו לבשר אחד איך יתכן אשר זולת היוצר מחבר השנים להיות אחד אמנם בכל זאת האדם בעל בחירה ובבחירתו הדבר תלוי אם בחירתו זכה יהי' החיבור בלי פירוד כלל ואיש ואשה שלום בינ' שכינה ביני' ואם לאו החיבור חיבור אבל כרגן מפריד אלוף וז"נ פי' הכ' אתם המסתפקי' אם זיווג מן השמים אני שואל אתכם ולא אחד עשה ולא עשה השי"ת מאיש ואשה אחד אחד ובכל זאת ישאר רוח כלומר הרצון לו כ"א יקרב ויבחר ומה האחד מבקש מה תכלית האחדות הלז ע"י אחדות זה יקווה זרע אלקי' ונשמרתם ברוחכם שיהי' רצונכם לשם זה ואז ובאשת נעוריך אל יבגוד המזווג זיווגים וקאי יבגוד בל נסתר על הש"י:

ולקשר המס' סופה בתחלתה הנה לולא הי' אפשר לגרש אשה אם מצא אחרת נאה הימנה לא תקנו רז"ל בפ"נ שמא יבא הבעל ויערער דכיון דמצא בה ערוה או הקדיחה תבשילו היא מגונה בעיניו ולא יתנחם על הגירושין משא"כ אם מגרש משום שנתן עיניו באחרת כך דרכו של יצה"ר ויעבור והכה איננו ואמנון ותמר יוכיח אמנם לא מבעי' לר"ע אלא אפי' לב"ה בזיווג שני מיהת מותר לגרש אם מצא נאה הימינה הוצרכו נמצא דתקון בפ"כ הוא משום מאמר ר"ע ונקט התנא ממדה"י לא"י לרמז כי בנות ישראל בא"י בזה"ז מפוחמות ברעב ובנות מה"י מראיתן טובה ובבא הבעל מא"י למה"י שולח גט כריתות לאשתו בא"י:

וכ' תוס' בריש גיטין דנקרא גט משום דכותבין אותו י"ב שורות רמז לי"ב הפסקות שבתורה בין חומש לחומש כ' הענין בנבאר עוד הפעם הפסוק כסות דמעה וענין מזבח מוריד דמעות אמר הכ' ואשת כעורי' כי תמאס ר"ל מאחר שאנו אשת כעורי' של כביכול ב"ה וב"ש וכי ימצא אשת כעורי' כי תמאס נמצא זה תקות ישראל ותקות ביהמ"ק שיב"ב מאחר דאשת נעורי' לא תמאס בוודאי רק כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה' ולא אשת נעורי' כי תמאס ואמנם המגרש אשתו ראשונה נמצא זה האיש מרפה תקותינו על הגאולה שלימה ב"ב ויש לכל ישראל לבכות על גירושין אלו ואפי' המזבח ג"כ מוריד עלי' דמעות אמנם יש לרמז בענין המזבח עוד דבר אחר דבכריתות ברית בשעת מ"ת כ' ויקח שני' עשר מצבה למספר שבטי ישראל ויבן מזבח תחת ההר ודם הברית חצי הדם זרק על המזבח והחצי על העם נמצא דהמזבח הי' תחת השכינה והמציבות תחת שבטי ישראל וידוע מ' רז"ל ביום חתונתו זה יום מ"ת והמגרש אשתו ראשונה אפי' המזבח שהי' עד כי השי"ת לא ימאס בכו לעולמי עד מוריד עליו דמעות והנה הי"ב הפסקות בין חומש לחומש עד"ז יש לפ' מ' רז"ל בפ' האשה בפסחי' ע"פ ביום ההוא תקראי לי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי ככלה בבי' חמי' ולא ככלה בבית אביה הכוונה כלה בבית אבי' היינו מן האירוסין וכה"ג עכ"פ יש סברא דגם בזיווג ראשון מותר לגרש ואחרי כי עדן לא זכינו לגילוי שכינה עמנו כאשר הבטיחנו יתב' לעתיד לבא הנני בא ושכנתי בתוכך היינו מסופקי' שמא ח"ו מאס מאסנו אבל לע"ל שיגלה כבוד ה' עלינו ואז נהי ככלה בבית חמי' שאמר הכ' כי שכא שלח וע"ז סיים הנביא וארשתיך לי לעולם ואמר בזה"ז אמר השי"ת שתיים שלי חסד ורחמי' משתים דידך צדק ומשפט אם אתה מקיים צדק ומשפט אני אתמלא עלי' חסד ורחמי' אבל לע"ל שיתקיים ומל ה' אלקיך את לבבך וארשתיך לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמי' ואמר וארשתיך לי באמונה ע"ד שאמר חבקוק וצדיק באמונתו יחי' ובאמונה לבד וידעת ה' ע"ד והאדם ידע כלומר שנולד תולדות לה' כי ילכו גוים לאורך ומלכים לנגה זרחך כיה"ר בב"א:

סוגי' דחליפי אי"ה:

פ' ר' ישמעאל לכאורה הי' כ' דהא דחליפין בע"ז אסורין לאו מקרא ילפי' כ"א הסברא נותנת כך אא"כ מאי שני כתובין שייך א"וו מוהיית חרם כמוהו לכ"ע ילפי' חליפין אלא דמר דריש אפי' חליפי חליפין ומר לא דריש: אמר קרא הוא ואידך לערלה וכלאי הכרם ויל"ד מאחר דלמ"ד חליפי חליפין אסורין קיימי' וא"כ כ' הוא למעט ערלה וכלאי הכרם דלמא וחליפי חליפין הוא דממעטי' וחליפין גופיי' אכתי מנ"ל למעט והי' נ' לומר דבאמת גם האי מ"ד ס"ל ב' כתובי' אין מלמדין וא"כ לחלופי חלופין סגי לן בב' כתובי'

ואייתר הוא למעט חליפין וכ"ת הרי הש"ס קאמר ס"ל מלמדין ה"פ דמ"ד מותרין ס"ל כיון דב' כתובי' אין מלמדין לא ילפי' מידי מני' ואידך מ"ד ס"ל דמ"מ לא עדיף ממיעוט וא"כ שפיר:

מלמדין לחליפין ומיעוט לחליפי חליפין ואצטרך הוא לחליפין ועד"ז מיושבים ד' הרמב"ם שפסק דחליפי חליפי ע"א אסורין ומק' עלי' הרי האי מ"ד ס"ל ב' כתובין מלמדין ואנן קיי"ל אין מלמדין ולמ"ש א"ש דלאו מלמדין ממש קאמר כ"א מלמדין מקצת וכמו"ש:

והנה בירושלמי אייתי הטעם דדמי אי' הנאה מותרין משום דאין דמיהן ונ' דהירושלמי ג"כ ס"ל כמ"ד חליפי חליפי' אסורים ומ"מ בשאר אי' הנאה אפי' חליפין מותרין ומנ"ל אע"כ דסברא חיצונה היא דאין דמיהן ובע"ז ושביעי' גזיה"כ הוא וע' לקמן:

והנה ר"ש בר יהודה גלי לן דלא נימא דאין שום אי' ע"ז חל על בע"ח קמ"ל דחליפין חל וצריך הסבר למה הקילה תורה בנעבד והחמירה בחליפין וכ' דאי אסרה תורה נעבד אין ברי' יכולה לעמוד משא"כ בחליפין כ' רש"י דדווקא ישראל שהחליף אבל גוי לא והטעם דכיון שהגוי מחליף ע"ז שלו הרי בטלה הרי לא גרע ממכרה וכ"ת א"כ בנעבד ג"כ כיון שמכרה לישראל בטלה י"ל דסבר הישראל קונה אותה לקרבן והו"ל חשיבות לגבי' ולא מבטל לה ולא ידע אותו הגוי דנעבד פסול לגבוה:

והנה בקי' תי' תוס' קצת הקו' משני כתובין שהניחו כאן בתימא אמכם ד' צריכין ביאור כי יתרצו ד' הס"ד עפ"י המסקנא וכן י"ק בד' הרי סוגי' אזלא התם למ"ד חליפי חליפין מותרין דאיהו הוא דאי' לי' שני כ' אין מלמדין ולמאי הזכירו תוס' גם אידך מ"ד דס"ל אסורין ובהא י"ל כוונתם דא"נ תימא דאפי' למ"ד אסורין קאי הסוגי' התם עכ"פ ב' כתובי' לא שייך כיון דבע"ז גם חליפי חליפין אסורי' ומה"ט בתי' לא הזכירו האי מ"ד אמנם מ"ש ק' מאוד הרי בס"ד לא ידעי' ממיעוט וכ' פי' ד' תוס' עד"ז דהני ב' מ"ד פליגי בפי' דהאי קרא דוהיית חרם מ"ד חליפי חליפין מותרין מפ' קרא הכי ולא תביא תועבה אל ביתך כי אם גם תחלפנו מה שאתה מהייה ומחליף ממנו כמהו ואמנם דווקא בתועבה קאמר קרא אבל החליפין מותר להביא אל בית כי אם יחליפם יהיו מותרים ואידך מ"ד ס"ל דה"ק קרא למה לך להביא תועבה אל ביתך הלא אם תחלפנו יו"ד פעמים כל שאתה מהייה ממנו הרי הוא כמהו ומאחר דאיכא לפ' קרא הכי והכי אצטריך הוא להכריע דחליפי חליפין מותרין וממילא פי' הכ' דחליפי תועבה דווקא אסורין ומעתה כיון דבאמת לא אצטריך הוא רק לגלות על כמהו שפיר הו"ל ג"כ ב' כתובין הבאי' כא' וזה כוונת תוס' עי' בדברי':

ונחלקו רש"א ורש"ל אי גרסי' תרי מיעוטי או לא כדגרסי' בע"א ונרא' למ"ש בע"ז שם דלאו דהש"ס ר"ל דמ"ד חליפי חליפין אסורין ס"ל כמ"ד מלמדין כ"א ר"ל דס"ל דלא עדיף ממיעוט ודיו למעוטי חליפי חליפין ואצטריך הוא לחליפין וכמו"ש לעיל וא"כ שפיר סגי בחד מיעוט אבל בשמעתין ה"ק הש"ס ע"כ מתני' דמכרן וקידש דהו"ל סתם מתני' מ' דאתיא כר"מ ור"מ ס"ל ב' כתובין לא הוו מיעוט כלל וא"כ אי' לן חד מיעוט אכתי לא ממעטי' כ"א חליפי חליפין ולזה אצטריך תרי מיעוטי חד לחליפי חליפין וחד לחליפין וא"כ ע"כ סוגיא דשמעתין אזלא למ"ד חליפי חליפין אסורין וה"ט דהרמב"ם דפסק כמ"ד חליפי חליפין אסורין וכן ד' הר"ן בע"ז בשמעתין וכבר יישבנו ע"ד הדקדוקי' מע"ז:

וכ' רש"י בקידושין מנ"ל דלא תפסי דמי' כוונת רש"י דאף דלמסקנא ג"כ למחליף מיהת אסורין כמו"ש רש"י פ' ר"י ובריש חולין מ"ט משו"ה הקידושין הוה שפיר קידושין וכמו"ש רש"י הטעם פ' ר"י אבל קו' הש"ס מנ"ל דלא תפסי דמי' דאי תפסי דמים לא הוו קידושין:

והנה הראשוני' השיגו ע"ד רש"י מהירושלמי שתי' דאין דמיהן ולי כ' דאדרבא מד' הירושלמי ראי' לד' רש"י דוודאי הירושלמי ידע שפיר דהא דאין אי' הנאה תופסי' דמיהן הוא ממיעוט (וע' כעין זה במ"ל פ"ה מה' אישות ה"ז) כמבואר בגמ' דידן אלא דק' לי' הרי מ"מ למחליף עצמו אסור ולא ניחא לי' בתי' רש"י כיון דאיהי מותרת ליהנות דהרי מ"מ איהו לא יהיב לה מידי וע"ז תי' דמיירי בשאין דמיהן ר"ל שלא מכרן לנכרי כ"א לישראל ולישראל הרי לא שוי מידי ואמנם אם הודיע להישראל שהוא אי' הנאה א"כ הקונה נתן לו המעות במתנה לא שייך למקרי וקידש בדמיהן א"וו מיירי שרימה הקונה ובין היום ובין למחר אפי' לאחר שנהנה ממנו הקונה הרי חייב להחזיר לו הדמי' ואעפי"כ מקודשת ש"מ מקדשין בגזל, ובזה כבין מדוע רש"י בע"ז לא הביא ראיתו ממציבו דמי' לחמץ בפסח עד בחולין שם דבע"ז מצינן לפרושי כד' הירושלמי דמיירי שמכרן לישראל אמנם התם בחמצן של עוברי עבירה מיירי שהחליפן אצל גוי ואי אמרת גם שם מותר למחליף א"כ מצינו דמים לחמץ בפסח שימכרנו לגוי אע"כ למחליף עצמו אסור ולפ' כהירושלמי אי אפשר מאחר דקיי"ל אין מקדשין בגזל וא"כ ע"כ מיירי דווקא שמכרן לגוי דלישראל אם לא הודיע הוה גזל ואם הודיע הוה מתנה ולא מקרי דמיהן אע"כ משום דלדידה שרי הקידושין קידושין וכ"ת הרי מ"מ הוה נהנה מאי' הנאה ומ' לי' לרש"י דלמחליף עצמו ל"ש לחלק בין חליפין לחליפי חליפין דמ"מ האי הנאה מאי' הנאה קמטיא לי' ותי' רש"י קי' אשה שאני והי' כ' דהיינו דלא עביד בזה כ"א מצות קידושין ומצות לאו ליהנות ניתנו וכ"ת הרי עכ"פ עי"ז הוא נהנה בתר הכי גם הנאת הגוף ה"ז דומה למערב

בבית הקברות למאן דס"ל אין מערבין אלא לדבר מצוה ושרי דמצות לאו ליהנות נתנו אף דבכלל מצוה הוא לילך לבית המשתה והרי יהנה ממנה מ"מ כיון דעירוב גופא מצוה הוה ולצורך מצוה ה"ז בכלל מצות לאו ליהנות נתנו וה"נ ל"ש ומ"מ לתוס' לא ניחא בהך סברא דמדמי קידושין לעירובין למאן דס"ל מערבין לדבר רשות וצ"ע:]: ויש להביא עוד דמיון להא דאמרי' בגמ' פ"ק דחולין סכין של ע"ז אסור לשחוט בה מסוכנת ואמאי עכ"פ הרי לא עביד כ"א מצוה אלא ש"מ הואיל ועביד הך מצוה לצורך עצמו ל"ש מצות לאו ליהנות נתנו ה"כ דכוותה: ומ"מ נ' דיש לתלות דבר זה בפלוגתא דאבא שאול ורבנן אי ייבום קודם לחליצה אף באינו מכוין למצוה מצוה קעביד או נימא דבזה"ז שאין מתכונין למצוה הו"ל פוגע בערוה וה"נ גבי קידושין יש לדמות כעין זה וצ"ע:

והנה כ' תוס' ב' תי' ונ' דמס' להו בפי' ד' רש"י אי קו' רש"י כפי' רש"א וכפי' הרא"ש דמ' לי' לרש"י דאשה מקרי חליפי חליפין וס"ל דגם חליפי חליפין ילפינן מחמץ בפסח:

דעכ"פ הך הנאה מאי מטיא לי' וכד' רש"י בחולין וא"כ שפיר יש לחלק חליפין לא שייך אלא במחליף בשיווי אבל לא מחליף דינר בפרוטה או כד' רש"ל וס"ה בתו' נדרים דק' לי' לרש"י דמאחר דנוכל להצילו מאי ע"י שיתן לה עוד פרוטה לשם קידושין ואמאי לא נימא הכי וע"ז כ' דמשום פרי' ורביה לא גזרו:

נמצא כי ד' רש"א וד' רש"ל שניד' א"ח וכ"א לחד פי' בתוס':

וכ' רש"י בחולין כ"כ דמצי למיעבד בהיתירא פורתא עביד ולדידן מיהא שרי וע' בתוס' דמפ' ד' רש"י דהכל דבור א' דההוא פורתא ר"ל שם אי' עכ"פ הפקיע מהחליפין אלא דאיהו עביד אי' משא"כ קודם שהחליף היה חמץ ואסור לכל העולם ועד"ז חלקו תוס' בענין צדיקי' אין הקב"ה מביא תקלה על ידן דתקלה לא מקרי כ"א באוכל איסור והביא לתוס' לפ' כן בד' רש"י דמ' להו דרש"י בס"ד כ"כ בחמץ דאוריי' לר"י ואמאי קרי לי' פורתא א"וו דלרש"י לא נחשב זה להיתר דרבנן נגד דאוריי' כ"א מה שהפקיע לגמרי שם אי' חמץ ולולי ד' תוס' הייתי אומר דרש"י בא ליישב במסקנא דמוקמי' לה כר"ש ומ' לרש"י דה"ט דסברוה דר"י היא דלר"י שייך שבק היתירא דדרבנן לגבי דאוריי' הו"ל כהיתר לגבי אי' משא"כ לר"ש ולזה כ' רש"י דגם לר"ש הו"ל היתירא פורתא מה"ט דלדידן מיהא שרי א"כ אין שם אי' על החליפין ואמנם לפי מה שהבינו תוס' ד' רש"י צריך הסבר מ"ט לא ניחא לרש"י לפ' כד' תוס' וכ' דמ' לתוס' דרש"י לטעמי' דס"ל ביטול חמץ היינו תשביתו ואי אכפת לעוברי עבירה בין אי' דאוריי' לדרבנן הו"ל לבטל ולא יהא שוב כ"א אי' דרבנן וכ"ת דלמא באמת בטלו א"כ הו"ל שוב דרבנן ודרבנן אבל לד'

תוס' דביטל מטעם הפקר ולהפקיר וודאי לא רצו שמא יזכה בו אחר א"כ שפיר הו"ל עכשו דאוריי' וחליפין דרבנן:

והנה בענין פלוגתת רש"י ותוס' אי שייך לומר בר דמי' הוא אף דלכתחלה אסור כ' ד' תוס' כיון דהתורה אפקרי' ואינו עומד רק לשרוף אין בו דמים וד' רש"י אפכא דהא דהתורה אסרתו כדי לקיים בו מצות ביעור וזה שהפסידו מצוה זאת לשלם לי' מיהו דמי עצים ולזה הביא רש"י פטור מתשלומין ומדמי עצים ואמאי אע"כ משום דכל תשלומין שישלם לו לדידי' אסורין והנה הר"ן אזיל בשטת תוס' ומ"מ מסיים הא דהדמים מותרין משום דאין דמיהם כוונת הר"ן דהנה עיקר דיוק רש"י למעיי' בדבריו דמ"מ אם הוא נהנה מאותן המעות ההוא הנאה מערלה מטיא לי' וא"כ מסתברא לאסור וע"ז כ' הר"ן דתי' הירושלמי דאין זאת דמיהן:

ואמנם בלתי ד' הר"ן היינו מפרשין דהירושלמי מוקי למתני' דמכרן וקידש אפי' במכרן לישראל ובמכרן לישראל המעות גזל בידו משא"כ מכרן לנכרי וא"כ אכתי תק' במכרן לנכרי לתסר הך מעות ואמנם מ' מד' הר"ן דאפי' במכרן לנכרי מקרי אין דמיהן ודע דבין לרש"י בין לתוס' הך מתני' דתרומת חמץ מיירי קודם ביטול דאי אחר ביטול מאי קמ"ל לרש"י הרי שויא כעפרא דארעא ואמאי לשלם לי' ומאי קמ"ל מתני' דפטור ולתוס' הרי הפקירו ולמה זה שוב ישלם לו אלא ש"מ דקודם ביטול מיירי:

ויש בזה דבר תמוה דבשמעתין תי' תוס' לדידן התי' שתי' בהשוכר לד' רש"י ולדידן תי' שם תוס' תי' אחר ובאמת הדבר תימא (ועי' מ"ש בזה המ"ל פ"ה מה' אישות ה"א) כי בתי' שתי' לרש"י גם לדידן מיושב וכמו"ש כאן ונ' דהנה תוס' דייקו בשמעתין מסוגי' דנדרים דהדין עם רש"י ויש בזה ב' פנים י"ל הדין עם רש"י דחליפין הראשונים אסורים לכתחלה וי"ל דגם חליפי חליפין אסורין והכי ס"ל לתוס' בשמעתין ע"כ מדהביאו בתר הך דנדרים קו' רש"י למה קידושין קידושין וזה אי אמרי' דגם חליפי חליפין אסורין וא"כ לא סגי לתרץ כמו שתי' בהשוכר שם דשכרו אסור מ' אף דיעבד דהרי באמת לבר מקי' אשה אף דיעבד אסורין ואצטריכו לתרץ כמו שתי' שם לד' רש"י דמ' אף לאחרים אמנם בהשוכר ס"ל כד' הר"ן בנדרים שם דהא דאמרי' אבל דיעבד שפיר דמי ר"ל חליפי חליפין מותרין ורק לכתחלה אסור להחליף החליפין ומעתה פי' דברי תוס' בהשוכר שם עד"ז הנה לרש"י צריך לדחוק ולומר דמ' לי' שכרו אסור אף לאחרי' אבל לדידן דדיעבד חליפי חליפין מותרין אתיא כפשוטו למימר דשכרו אסור מ' אף דיעבד וא"צ לומר דמ' אף לאחרי':

ובד' תוס' חולין בסו"ד מבוארין ד' הרא"ש בקידושין שהביא ראי' דלאחרי' ע"כ מותרין חליפי אי"הנ דאי אסורין אמאי חמצן של עוברי עבירה מותר מפני שמחליפין והדבר תמוה הרי ממכרן וקידש מקודשת מוכח דלאחרים שרי דאי אסירי במאי מתקדשא ולד' תוס' בחולין א"ש דדלמא חוששין בעלמא לקידושין קאמר ואתיא כדרב גידל בחמץ דרבנן ושעות דרבנן אלא דהתוס' דחו זה והרא"ש הביא ראי' מחמצן של עו"ע דמוכח טפי: והנה בקידושין לא הביא הר"ן ליישב קו' רש"י מדמי' לחמץ בפסח כ"א ד' הירושלמי לבד ומ' ליה כיון דהתורה אפקרי' מני' ואסרו בהנאה לא מקרי לגבי' בר דמי' והי' נרא' להביא ראי' לדבריו מהא דאמרינן חמץ בפסח אינו ברשותו של אדם ועשאו הכ' כאילו ברשותו לענין בל יראה ואם אינו ברשותו מאי דמי' הפסידו וכי מה רשות יש לו יותר בחמץ זה מאדם דעלמא וצ"ל ד' רש"י כיון דעכ"פ מצות ביעור עלי' רמי' מ"מ שלו הוא ודמי' להא דאמרי' בפ' הגוזל באילן העומד לקוץ ובא אחר וקצצו דחייב לשלם לו שהפסידו מצוה המוטלת עליו ויש להוכיח כן מדאמרי' בפ' המביא בתרא בגט שכ' על אי' הנאה כשר ואמאי הא בעי' קלף של בעל ש"מ דמ"מ שלו הוא: ומ"מ עפ"י מ"ש נבוא לברר בעז"ה ד' הר"ן שכ' דלא מחשיב מקדש בגזל משום דלא הוה כ"א מקח טעות והמעות הוה הלואה וא"כ ק' על הירושלמי ולמ"ש א"ש דד' הירושלמי דאי' הנאה אינו ברשותו והו"ל כמוכר דבר שאינו שלו דהוה המעות גזל ואתיא כמ"ד כ' על אי"ה פסול ולדידן דקיי"ל כשר וע"כ דאי' הנאה שלו מקרי ולא הוה כ"א מקח טעות שפיר כ' הר"ן: נדרים מ"ז חליפין כגידולין הנה הא דגידולין פשיטא להש"ס דאסור היינו דדווקא בתרומה דהוא אי' אכילה גידולין מדאוריי' מותרין דדמי לאפרוח ביצת טריפה אימת קגדיל לכי מסרח ההוא שעתא עפרא בעלמא הוא אבל באי' הנאה בחד גורם לכ"ע גידולין אסורין וה"נ קונם אי' הנאה הוה אבל לענין חילופין מס' לי' אם הטעם מפני שאסר החילופין על עצמו: ובחבירו לא שייך זה או דלמא קונמות כהקדש נינהו והקדש הרי תופס דמיו ודבעי' למפשט מלוה ובע"ח נפרעין היינו ג"כ דמ' לי' בהקדש כה"ג אסור ומשני דיו לאסור לכתחלה אבל לאסור בדיעבד לא מסתבר אא"כ אי אפשר לגרוס ת"ש המקדש בערלה ולהפוסקי' דגרסי לי' פשיטא להש"ס דאין בקונמות זה דין הקדש אלא דמ"מ מאחר דבאי' הכאה גידולין מדינא אסירי ראוי לגזור על חליפין ושפיר פשיט לי' מהמקדש בערלה וכ' רש"י דמ' לי' דאפי' לכתחלה מותר לקדש וה"ט דאי לכתחלה אסור לא הו"ל למתני מקודשת כ"א חוששין לקידושין ודחו לעולם לכתחלה אסור ודיעבד לא גזרו בקידושין וכמו"ש רש"י פ' כ"י:

והנה הרמב"ם בה' מאכלו' אי' פסק דחליפי אי"הנ מותרין לגמרי ובבעי' דרב"ח פסק מס' לחומרא אף דהש"ס מדמי להו להדדי ואין לומר דהוה גריס כהפוסקי' דלא גרסי ת"ש המקדש בערלה ק' ק' אחרינ' דכ' ל"ש בנדר ל"ש בשבועה ואי גריס כהפסקים דדווקא בקונם מס' לי' אי דיני' כהקדש א"כ אסר בשבועה מהי"ת למיסר ועוד כבר הקשו עליו ממה דמשוה גידולין לחליפין ורמי בר חמא חילופין ולא גידולין קמבעיא לי' ונ' ד' הרמב"ם דאבעי' דרב"ח יש לפ' על ב' פנים ובס"ד דבעי' למפשט ממכרן וקידש בדמי מ' לי' דרמי בר חמי ה"ק דוודאי דגידולי אי' הנאה אסורין דס"ל דהא דתניא מודה ר"י שאם נטע והבריך מותר תרוויי' בהדי הדדי דווקא אבל נטע לחוד אסור דל"ה אלא חד גורם ומס' לי' אי משום דגידולי אי' הנאה אסורין מדינא ה"כ החילופין אסורין או דלמא גידולין אסורין דבאו מכח אי' הנאה אבל חילופין לא אסירי כ"א באוסר על עצמו מטעם דשלב"ל וע"ז מייתי ממכרן וקידש דהתם הרי גידולין אסורין לפי מה שעלה על דעתו ומ"מ החילופין לכ"ע מיהת מותרין דאל"כ במה מתקדשת וכמו"ש רש"י ריש חולין ודחי לי' מי סברת דגידולי אי' דיעבד אסירי לא היא כ"א אין נוטעין אגוז של ערלה אבל אם נטע הגידולין מותרין וכן הוא בחליפי אי"הנ ולעולם חילופין כגידולין ואמנם רמי ב"ח בנדר אבעי' לי' דהא דגידולין באי' הנאה מותרין ה"ט משום דאימת קנדל לכי מסרח בכל דבר שזרעו כלה ואפרן לא אסרה תורה נמצא כי האי' נהפך תחלה להיתר כמו שכ' רבינו יונה בדבש ומוסק פ' כיצד מברכין וכן החילופין מותרין כמו"ש הירושלמי לפי שאין דמיהן משא"כ הכא בנדר דלא שייך אפרן דהרי על חבירו לבדו אסרן ול"ש מה"ט ג"כ אין דמי' דבני דמי' הם וגם החילופין וגם הגידולין אסורין ומעתה שפיר נקט הרמב"ם גם בשבועה דינא הכי דאדרבא כ"ש בשבועה דל"ש הנך תרתי דלא חל על גופן של פירות אי' כלל ושפיר ג"כ כ' הרמב"ם דאי איכא ספיקא גם הגידולין בס' דאם הטעם משום שאסר דשלב"ל על עצמו אבל על חבירו לא מצי לאסור ממילא גם הגידולין מותרין ושפיר פסק הרמב"ם האבעיא לחומרא דהו"ל ספיקא בדאוריי' דמדאוריי' מס' לן בהא מלתא דאי מדאוריי' יוכל לאסור דשלב"ל על עצמו וודאי ה"ט דמתני' ואי לא מצי לאסור ע"כ טעמא משום חלופין כגידולין ועכ"פ ס' דאוריי' הוה:

וסיים שם הרמב"ם ואם עבר ונהנה כהנה נ' כוונתו לאפוקי מד' הכ"מ שכ' דהא דפסק הרמב"ם האבעיא לחומרא משום דס"ל קונמות כהקדש ולא זכר כי הרמב"ם כ' בהדיא או בשבועה ומ"מ ביאר הרמב"ם עוד בהדיא דאי הוה מטעם קונמות כהקדש א"כ גם ספק מעילה חייב לשלם וה"נ הוה מחויב לשלם הנאתו אבל מאחר דבאמת אין זאת טעם הרמב"ם וכמו"ש ולזה כ' ואם עבר ונהנה נהנה וא"צ לשלם:

אמנם וד' הראב"ד כ' דמפ' ד' הרמב"ם שרמז בזה תי' הש"ס ממכרן וקידש בדמי' דאי עבד עבד ולזה כ' הראב"ד דבגידולין אינו כן כ"א צריך לחזור ולקדש ר"ל כדי שלא יהנה מן האי' אבל היא מקודשת עכ"פ שהרי קבלה על ידו דבר דשרי לה בהנאה וכמו"ש רש"י אלא דהחילוק שכ' רש"י לענין דיעבד לחלק בין קידושי אשה לכלים וכיו"ב לא ס"ל להראב"ד כ"א ס"ל דהתם חליפי חליפין מותרין וכאן כ' דצריך לחזור ולקדש שלא יהנה וע' בזה במשנה למלך:

וכבר הערותי מימים ימימה עמ"ש הכ"מ ליישב מגידולי תרומה דמ' לי' דגם מגידולי תרומה ק' לי' להראב"ד וזה אי אפשר דגי"ת מי"ח דבר הוא שגזרו עליו כדאי' פ"ק דשבת ומשום תרומה טמאה ביד כהן:

וכן צ"ע מ"ש הכ"מ דתרומה הוה דשיל"מ והכי בעי רב אשי למימר פ' הערל וקאמר הש"ס הא דרב אשי בדותא הוא אלא שי"ל דכ"מ מיירי מתרומה ביד בעלים וע' בלח"מ:

ובעיקר קו' הראב"ד הנה רש"י במתני' דסוף תמורה כ' הנשרפין לא יקברו דלמא משכח להו אינש ואכיל להו ק' למה לא קאמר רש"י משום דמצותן בשריפה כמו דיליף ר"י לענין ביעור חמץ וכ' דמ' לי' לרש"י דעיקר קפידא דקרא שיבוער האי' מן העולם ואם יקברו ויכלו עד"ז ג"כ לית לן בה אלא דאיכא למיחש דמשכח לי' אינש ונ' דנפקא לי' לרש"י הא מלתא מהא דאמרי' נטע אגוז של ערלה מותר וס"ל לרש"י דר"ל נטיעה לחודי' ואמאי הרי נהנה מאי' ערלה ואמנם כיון שצמח ההוא אגוז ע"כ שהרקיב ובלה קודם והו"ל אין לך דבר שנעשה מצותו ומועלין בו ולא כדס"ל להש"ס בפ' כל הצלמי' דהטעם משום זוז"ג ואמנם כ"ז באי' שמצוה לבערם אבל באי' נדר דלא שייך זה א"כ אפי' נטעו ועלה אסור ליהנות ממנו:

והנה הרא"ש בפי' כ' דהא דמשני הש"ס דלמא לכתחלה הוא דלא ה"ק את סברת דדיעבד איבעיא לי אי חילופין ממש כגידולין לא היא ממש כגידולין וודאי לא הוו חילופין דגידולין שאני שיוצאין מהאי' עצמו אבל אי נגזור לכתחלה מיהת חילופין להחליף אטו גידולין וצריך להסביר דמהי"ת יהא שרי להחליף לכתחלה דבר שנאסר עלי' בהנאה וצ"ל דהנה הנודר באמת אמר פירות אלו אלא דמ"מ מצינו באסר פירות אלו על עצמו דגם החילופין בכלל וי"ל דהתם כיון שיכול לאסרן בפי' על עצמו חזינן כאלו אסרן בפי' משא"כ כאן דבפירוש לא יכול לאסרן על חבירו וממילא אמרי' אלו דווקא קאמר או דלמא ה"ט דאסור התם בחילופין משום דחילופין כגידולין וה"נ לכה"פ לענין להחליף לכתחלה אי' לן למימר דאסור והמק' אח"כ ממכרן וקידש בדמי' לא ידע מקו' ראשונה כלום והק' שנית אי ס"ד חילופין כגידולין למה בערלה יהא מותר וס"ל להאי מק' דבאגוז

של ערלה בעי' נטע והבריך והרכיב ונטע לחוד אסור ואמאי חילופין שרי וכ"ת התורה התירתן רבנן הו"ל מיהת לאסור משום גידולין ומשני שנית דלכתחלה הוא דמסתבר לן לגזור אטו גידולין:

ומתוך דברינו נתבאר דלא ק' על פי' הרא"ש קו' הרא"ש בפסקי' דאיך ס"ד למבעי לכתחלה הרי גם בשאר:

אי' איבעיא ליה מדבעי למפשט ממכרן וקידש והתם פשיטא דלכתחלה אסור למכור דהרי מהא דכ' או מכור לנכרי בנבילה ילפי' דשאר אי' אסורין בהנאה ולמה שבארנו המק' דבעי למפשט ממכרן וקידש הוא וודאי הוה סבר דדיעבד אבעי' לן אבל לבתר דדחי לי' דלכתחלה הוא דבעי באמת אלכתחלה דווקא אבעי' לי' ומשום דאמר אלו וכמו שבארנו:

ומ"מ נ' מסתירת הרא"ש בפסקיו להרא"ש בפירוש דאין פ' זה מרבינו אשר כ"א צ"ל לדעתי ר"א משאנץ:

ודע דמה שהוצרך הרא"ש לראי' דמכירה באי' הנאה אסור מהי"ת לא נימא דמכירה מקרי הנאה היינו דדלמא לא אסרה תורה כי אם ליהנות מגופו של איסור לא זולת:

ומ"מ צ"ע לד' הרא"ש בפסקיו בשלמא אקונם אשתי נהנית לי שפיר משני דזה לא מקרי לכתחלה אבל במכרן וקידש בדמיהן דקארי ליה מאי קארי ליה ודמתרץ מאי מתרץ ונרא' דה"ק מק' מדהוו קידושיו קידושין ש"מ דהחליפין מותרין למחליף דאל"כ לא יהיב לה מידי ולא ס"ל למק' תי' רש"י דמ"מ איהו מטיא לה הנאה על ידי' והתרצן תי' לו דוודאי אסור לקדש בחליפין אבל אם קידש כיון דלדידה שוה שפיר מקודשת וכתי' רש"י:

והנה הר"ן ג"כ הולך ע"ד הרא"ש ומ"מ לא מייתי מהא דר' אבוהו דמכירה מקרי הנאה כ"א ממצינו דמים לחמץ בפסח וסבור הייתי לומר דה"ט משום דר' אבוה לר"מ הוא דאמר למלתי' אבל לר"י דבעי קרא לדברים ככתבן לא ש"מ מידי אבל זה דוחק דעכ"פ שמעי' מדר' אבוה דמכירה בכלל אי' הנאה והכ' דמאחר דר' אבוה לר"מ קאמר למלתי' ולר"מ דרשי' לגר תתננה ואכלה תתננה ואכלה או מכר לנכרי א"כ מיירי קרא שמכרו לאכילה וראוי לאכילה ודלמא כה"ג הוא דאסר קרא באי' הנאה דהיינו כאלו הוא נהנה כדרך הנאתן ואמנם איבעי' הש"ס דלמא הוה אם החליף האי' הנאה לאחר שאינו ראוי לאכילה והחליפו להאכיל לבהמתו וכיו"ב דלמא חליפין כה"ג שרי רחמנא להחליף לכתחלה כשם שהאכילה והנאה שלא כד' הנאתו שרי מה"ת ועי' עד"ז בריטב"א לקידושין מתני' דהמקדש בערלה אם קידש אשה בערלה שלא כדרך הנאתו ועי' במ"ל פ"ה מה' אישות בענין זה ולזה הביא הר"ן ממצינו דמים לחמץ בפסח ואי אמרת דשלא

כד' הנאתו המכירה שרי' שוב מצינו דמים: וכ' עוד הר"ן דלאחרי' לא קמבעי' לן דהיינו דתנן חמצן של עוברי עבירה ויל"ד אמאי לא קאמר היינו דתנן מכרן וקידש בדמיהן מקודשת ואמנם כ' דממכרן יש לדחות כד' הירושלמי דמיירי שמכרן לישראל ואין דמיהן משא"כ בחמצן של עוברי עבירה דמיירי שמכרן לנכרי ואעפ"כ מותר לאחרים א"כ מבואר שפיר דלאחרים שרי:

באו"ד ותמהני אדבעי רמי י"ל דוודאי מתני' דתנן אסור בחליפין מיירי אפי' החליפן אחר ואמנם י"ל דוודאי טעמא משום דכוונת הנודר הוה עלי' אמנם הא גופא דכוונת הנודר עליה היינו משום דאם הוא מחליפן בעצמו יהיו אסורין עליו וע"כ גם אחליפין היה כוונתו וא"כ שמעי' עכ"פ דהחליפן בעצמו וודאי אסורין ול"ש בין מדיר למודר אמנם עכ"פ פשיטא להש"ס דאנודר וודאי חילופין בכ"ג אסירי או משום כוונתו או משום החליפין וע"כ לא מבעי' לי' כ"א על חבירו:

שם ת"ש המקדש בערלה יל"ד מאי דוחקיה להר"ן לפ' דהמק' והתרצן בחליפי חליפין פליגו הרי עכ"פ אתה צריך לומר דחליפין א"נ אסורין למחליף מ"מ היא מקודשת מטעם שכ' רש"י דלדידה מיהא שוה פרוטה ואתיא לידה מכחו וא"כ נימא דהמק' הוה סבר אי ס"ד למחליף אסורין החליפין א"כ במה מקדשה וכקו' רש"י ומשני לי' לכתחלה וודאי אסור לקדש ובדיעבד כיון דלדידה שרי הוו קידושין וכתי' רש"י וכ' ד' הר"ן דהא גופא תליא אי חליפי חליפין אסורין לא מהני סברת רש"י דהרי הקידושין הללו דהן החליפין אין להם דמים כלל אבל אי חליפי חליפין מותרין נהי דאסור לכתחלה להחליף מ"מ דיעבד מקודשת וכמו"ש:

ואמנם באמת נ' ד' הר"ן דק' לי' מאחר דשני ליה פ"א דלמא לכתחלה הוא דלא א"כ אמאי שוב פריך לי' ומכרן א"וו המק' פשיט' לי' דגם חליפי חליפין אסורין וא"כ אפי' דיעבד ליתסר ומשני ליה דלא היא כ"א חליפי חליפין מותרין:

והנה הר"ן תמה על הרמב"ם דפסק האבעיא לחומרא וכ"כ למעלה דעתינו אבל על הטור בקיצור פסקי הרא"ש יש לתמוה שפסק האבעי לחומרא והרא"ש בפסקיו מפ' הסוגי' כולה ע"ד הר"ן כאן וא"כ בדרבנן אבעי' לי' ולא כ' כ"א ולא אפשטא ומנ"ל להטור דפסק לחומרא ונ' דמ' לי' כיון דבעבר והחליף מיירי א"כ כיון דהשתא מיהת לדידן הוה ס' אי' אלא דלא הוה כ"א ס' אי' דרבנן מ"מ האי ס' עביד לי' בידים וספק דעבד בידים אפי' בדרבנן לא אזלי' לקולא:

וראיתי עוד דבר תמוה בלוח הסי' פ' הנודר מן הירק שכ' חליפי חליפין מותרין אפי בנדר והיכן הוציא זה מד' הרא"ש ונ' דמ' לי' דלא עדיף מגידולין בדבר שזרעו כלה דתנן גידולי גידולין מותרין וחליפי הלא כדבר שזרעו כלה דמי:

והנה הריטב"א דפוס פ"ב על נדרי' כ' דאבעי' הש"ס הוה הואיל ונדרי' אי' מפי עצמו דלמא גם חילופין אסור וע"כ מדאוריי' איבעי' לי' מדפשיט לי' ממכרן וקידש בדמיהן מקודשת ר"ל דאי מדרבנן דלמא מ"מ הוה מקודשת ודמק' לי' ממכרן המק' הוא דלא מ' לי' לחלק והתרצן הוא שתי' התם דיעבד שרי והכא באי' מפי עצמו אפי' דיעבד לעולם אסור וצריך הסבר מהי"ת נימא דבאי' הבא מפי עצמו יהא חלופי' אסורין מן התורה ונ' דאבעי' הש"ס אי הא דשאר אי' אין תופסין דמיהן ה"ט משום דע"א ושביעית ב' כתובין הבאי' כא' וא"כ לגמרי אין מלמדין משא"כ אם הטעם משום דכ' גבי ע"ז הוא ולא שאר אי' א"כ דלמא דווקא דומי' דע"ז שהוא אי' הבא מאלי' מיעט הכ' אבל באי' הבא מעצמו לעולם גם דמי' אסורין:

וכ' עוד הריטב"א שם דמהכא ילפי' דאסור לכתחלה להחליף אי' הנאה והוא תימא ומאו מכר לנכרי לא ילפי' אתמהה וקו' זו הוא ג"כ על הריטב"א בקי' והרשב"א בחולין שם שפי' לסוגי' דשמעתין דלענין לכתחלה מבעי' לי' והיותר תימא דהרשב"א בחי' נדרי' דחה פי' זה מהך דאו מכר לנכרי וצ"ל ע"ד שכ' לעיל דקרא דאו מכר לנכרי כ' בהדי' ואכלה ועדן לא שמענו כ"א מוכר כדרך אכילתן דאסור אבל שלא כד' אכילתן אימא מותר למכור ובזה מיירי סוגיין דמ' לי' דע"כ דהא דקידש בדמיהן מיירי שמכרן ע"ד דלא עבד אי' כגון לחולה ולאכול שלכ"ד הנאתן וש"מ כה"ג שרי אפי' לכתחלה למכור וא"כ בנדרי' בכ"ג מותר דלא אסר עלי' כ"א הפירות לא החילופין ודחה דלמא לכתחלה לעולם אסור והכא בדעבד לענין קידושין מיירי:

סוגי' דחזקה שליח עושה שליחותו תחלת הקי"ץ תרט"ל:

נזיר י"ב האומר לשלוחו נקט האומר לשלוחו ולא האומר לחבירו דהנה הרא"ש ריש גיטין פלפל אי כל שליח צריך הרשאה או לא והנה אי נימא דאין צריך הרשאה ק' האיך יעידו העדים שנתקדשה פלונית לפלוני וכי מנא ידעי שהיה זה שלוחו של המשלח וע"כ צ"ל דנאמן במגו דזכי לנפשי' זכי נמי לחברי' וא"כ אם המתקדשת ערוה עליו דל"ש מגו וודאי צריך הרשאה והנה ה"ה כ' דמדאמרי' הכא אסור בכל הנשים ש"מ דשליח נעשה שליח לקדש קרובתו לאחר אף דלדידי' לא חזי והיינו דנקט ר"י לשלוחו דצריכין העדים לדעת כי הוא שלוחו כי זולת זה דאינו נאמן כ"א במגו אינו אסור בכל הנשים כי

בקרובותיו הי' מותר ועכשו שהוא שלוחו בהרשאה אסור בכל הנשים אפי' בקרובותיו של השליח:

ד"א י"ל דיל"ד למה נקט צא וקדש לי דהענין מאחרי דאנו אוסרין על המשלח כל הנשים מכח חזקה זו צריך שלא יהא בה מיהת ספיקי טובא והנה אם לא עלה על דעת השליח לצאת ממקומו אך רק יען שהמשלח אמר לו צא וקדש לי ועשאו שליח מיוחד לכך אבל אם נזדמן שיצא חבירו לראות בבנות הארץ וא"ל המשלח קדש לי אשה התם וודאי הוה ספיקי טובא אם שת לבו לדבריו וכיו"ב ולזה נקט האומר לשלוחו שהיה לו שליח מיוחד דהיינו שאמר לו צא בשבילי לקדש לי אשה:

אשה סתם לכאורה היה ראי' מדבר זה לד' תוס' דעיקר טעמא דר"י משום קנסא וקנסינן לי' משום דאמר סתם הא אם אמר קדש לי פלונית באמת מותר בקרובותיה וכמו"ש רמ"א אה"ע ל"ה לד' תוס' אלא שהבי"ש והח"מ והטו"ז נחלקו על רמ"א כי היכי דליכא רובא דעלמא גם תוס' מודים דחזקה חזקה אלימתא ונ' מדברי' שלא עלה על לבם כ"א ד' תוס' בנזיר כאן אבל באמת בגיטין פ' התקבל כ' תוס' דהך חזקה לאו חזקה משום דלמא לא תתרצה א"כ גם כאן שייכא הך סברא ושפיר כ' רמ"א ואף דכ' תוס' התם ועוד דאזלי' בתר רובא נ' פי' דברי' בענין אחר דיל"ד דאח"כ כ' תוס' ומ"מ יש להוכיח וכו' והאי מ"מ הו"ל לתוס' להציע קודם האי ועוד אלא ש"ר דה"ק תוס' וכ"ת אתתא בכל דהו ניחא לה ולמה לא תתרצה הא רוב נשים מ"מ אינן מתרצות להנשא למי שלא ידעו מה טיבו וא"כ לכאורה שפיר הדין עם רמ"א דגם כאן שמא לא תתרצה ולא הויא חזקה חזקה אמנם גם למ"ש לכאורה הדין עם האחרוני' דוודאי כה"ג שאינה יודעת למי תנשא רובא דנשים לא יתרצו אבל כאן מיירי ששלח לקדש לו אשה ידועה לו והוא לה ולמה נימא שלא תתרצה אדרבא אתתא בכל דהו ניחא לה והויא חזקה חזקה אלימתא ובזה יתורץ לנו דהח"מ והבי"ש שני' הסכימו דאם אמרה האשה לא נתקדשתי נאמנת וסיים הח"מ וכ"כ הריב"ש ולכאורה מהריב"ש אין ראי' דהריב"ש אזיל בשטת הרמב"ן ולהרמב"ן אפי' הקרובות נאמנות וכן לד' ר"ת אבל התוס' שנחלקו על דברי ר"ת ומ' דלדדהו לא מהני עדות הקרובות וכ"כ הר"ן בהדי' לד' תוס' דאינן נאמנות ומנ"ל לומר כאן נאמנות להתירו בקרובותי' ולמ"ש א"ש דהא דמהניא הך חזקה היינו משום דאמרי' וודאי תתרצה אבל אם עומדת בפנינו ואומרת עדן איני מרוצה מ"מ אזלא לה חזקת שליח עושה שליחות ואין אנו צריכין לנאמנותה כלל:

ועד"ז נ' לתרץ ב' קו' הר"ן על הרמב"ן בפר' התקבל שם חדא היאיך שייך לומר אסור בכל הנשים כיון דאמרת דהקרובות נאמנות ואינן אסורות עליו רק אותן הנשים שקרובותיהן

במדה"י וזאת שני' הרי אין דבר שבערוה פחות משנים ואין ע"א נאמן, אפי' להקל באשתו זנתה בע"א בקידושין שם פ' האומר והנה קו' שני' יש לתרץ דהתם האשה בחזקת היתר לבעלה ולא יהא ע"א נאמן אלא דאביי מדמי לי' לאכלת חלב ושותק ואמר רבא דבדבר שבערוה לא אזלי' בתר שתיקה משא"כ הכא דאשה בחזקת פנוי' קיימא אלא דחזקת שליח עומד לנגדה שפיר נאמן ע"א כמו בכל מקום דלא אתחזק איסורא וכמו"ש תוס' ריש גיטין עיי"ש אמכם יש לתרץ הני תרי קושיות כהדדי דבאמת גם הרמב"ן מודה לד' תוס' דהך חזקה דהכא לא אלימא כולי האי דדלמא לא תתרצה האשה אלא יען אמרי' אתתא בכ"ד ניחא לה נקטי' להך חזקה לחזקה גמורה אבל מאחר שהקרובות שאנו דנין עליהם עומדות לפנינו ואומרות לא נתרצנו שפיר מרע לי' לחזקת שליח עושה שליחותו ומה"ט מותר בקרובותי' מאחר דענין קנס לית לי' להרמב"ן ומעתה ר"י ה"ק מטעם חזקה שליח עושה שליחותו אסור בכל הנשים שבעולם אבל אי אזדא לה הך חזקה כגון שבאו הקרובות ואומרות לא נתרצנו פשיטא דמותר דהרי אין כאן חזקה:

נחזור לענינינו במה דנקט הש"ס סתם וכ' דמאחר דר"י אוסרו בכל הנשים שבעולם ע"כ צ"ל שלא קבע לו זמן עד מתי יכול לקדש לו דאם קבע לו זמן הרי נוכל לחשוב עד היכן הי' יכול השליח להגיע עד אותו זמן ומשם והלאה יהא מותר אמנם מיירי שאמר סתם ולא קבע לו זמן ומה"ט אסור בכל הנשים שבעולם:

ואולי יש לומר ג"כ דשבק הש"ס הכא ל' ומת כי היכא דנקט בגיטין שם וביאר שם רש"י דר"ל אם בא ואמר נאמן על כל שיאמר ואמנם אי הוה נקט מת היינו צריכין לידע מתי מת ולחשוב שוב עד היכן היה יכול להגיע עד אותו זמן ושבקא ר"י ואמר סתמא אסור בכל הנשים ודמיירי במת ממילא נדע דאם חי וחזר למה לא יהא נאמן:

אמנם רש"י כ' סתם ולא פי' באיזו עיר ואיזו אשה וק' כיון דלא פי' באיזו עיר ממילא לא פי' איזו אשה ונ' כוונת רש"י שלא פי' לו אם בתולה או אלמנה או גרושה דאם פי' לו א' מאלו היה מותר באותן נשים אשר קרובותיהן אינן בתולות וכיו"ב:

ועד"ז י"ל דאלו אמר וקדש לי שמא הייתי מפ' דברי לי ההוגנת לי קאמר וכהא דתנן ביבמות משיאין לו עצה מהוגנת לו ילדה לבחור זקינה לזקן קמ"ל ר"י כיון דאמר סתם כל הנשים בכלל וכל אשה שיש לה קרובה הן הוגנת לו או לא אסורה עליו:

והנה למד הבי"ש מד' רש"י דאם הקרובות שניות מותרות לו ואמנם רש"י לא פוסק ומאי בעי בזה ונ' דק' לי' לרש"י הלא עיקר חסר בד' ר"י דהו"ל לסיים ודלמא פגע בערוה אמנם עביד הכי למימרא דטפי מספיקא לא הוה ונ"מ לשניות דרבנן:

וע' טו"ז שהיה גורס בדרבא לקמן פשיטא אבל לפנינו ליתא לגי' זו ואזלא ראי' הטו"ז:

איתיבי' ר"ל הנה להמפו' דר"י דינא קאמר ומאחר דלא ידע ר"ל דטעמא דר"י משום קבוע על איזו דרך הוה מפ':

למלתי' דר"י ונ' דר"ל מ' לי' דר"י ס"ל דבבע"ח כי היכי דל"ש ביטול ה"נ לא אמרי' בהו כל דפריש מרובא פריש ודייק לר"י הכי ממתני' דכל הזבחי' דפרכי' ונכבשינהו דניניידי ולא מסתבר לר"י תי' דהתם גזירה שמא יקח מן הקבוע דהו"ל גזירה לגזירה דהאי קבוע דבע"ח ג"כ קבוע דרבנן וא"כ שפיר פריך ליה מקן סתומה דהוה ג"כ בע"ח ואעפי"כ אמרי' כל דפריש מרובא פריש וקינין דעלמא לא מתסרי:

ואכתי יל"ד לד' תוס' דקו' ר"ל הי' לדידי' לקן אחרת ליתסר ואמאי ממ"נ אם הי' תור' אותו קן שפרח ממנו יקח תורים דעלמא שלא הגיעו לצהוב וימתין עד שיגיעו לציהוב וידע בבירור שאין זאת מקן שלו ואם היו בני יונה ימתין עד שידע בבירור כי הפורח כבר הגיע לצהוב וכיון שיקח בן יונה שלא הגיע ע"כ לאו שלו ומאי מק' ר"ל ונ' דבלא"ה ל"ד למאי נ"מ קאמר הש"ס ואלו קן מפורשת ומאי ענין זה לקו' הש"ס ואמנם הש"ס ה"ק התנא נקט קן סתומה לאשמעי' הא מפורשת יש לו תקנה הא בסתומה גופה בכל גוונא כשר הרי לא היא כ"א אם הי' לו ב' קנין סתומות דהיינו א' על זיבה וא' על עולה ויורד ופרח א' מכל קן ג"כ אי אפשר לו זוג לשני וכמו"ש תוס' מאי אמרת הרי יכול להמתין בבן יונה וודאי יכול להמתין דאדממתין יפסל בן יונה הנשאר ע"כ משום תחלת הצהוב ואפי' בתורי' המתנה מיהא בעי ול' יקח זוג לשני מ' מיד והו"ל לתנא למנקט קן סתומה אחת ואנא ידענא דסתומה ולא מפורשת א' ולא שתים:

ואמנם בלא ד' תוס' י"ל הקו' למה מייתי הש"ס הך ואלו קן מפורשת דלכאורה יש לתרץ קו' ר"ל דכי פרח א' מאותו קן לעלמא ילך אצל חכם וישאל על הקדישו ואז יקח זוג לשני ויקדישם לכתחלה כאות נפשו אא"כ מאי סתומה דנקט הרי גם במפורשת יכול לעשות כן אלא ש"מ דמתני' לביי"ש ג"כ אתנייי' דס"ל אין נשאלין על ההקדש ושפיר ק' קינין בעלמא יתסרי: כ' בגליון רש"י דלהכי נקט בין המתות דאלו בין חיות והן שלו י"ל תקנה מ' דאלו הן של חבירו גם בחיים אין להם תקנה ולא ידעתי למה כיון דבקן סתומה מיירי א"כ הוא גם חבירו יקראו בשותפות שם לב' הקינין איזו לחטאת ואיזו לעולה והכהן יקריב כל א' לשם מי שהוא וצ"ע:

אשה לא ניידא כ' רש"י דכל כבודה בת מלך פנימה אף דבאמת הטעם משום דהדרא לניחותא מ"מ המק' דפריך וכ"ת אשה נמי ניידא ולא ידע מהדרא לניחותא ע"כ הוה מפ' מה דקאמר ר"י אשה לא ניידא היינו כפשוטו משום דכל כבודה בת מלך פנימה:

ועד"ז יש ליישב לד' התוס' דמפ' דהא דקאמר הש"ס וקדיש בשוקא ר"ל אפי' לכתחלה יקדיש והוכרח לפ' כן דמאחר דלד' תוס' בשום אופן לא הוה קבוע רק משום גזירה שדומה לקבוע ואנן ניקום ונגזור עוד שמא יקח מן הקבוע א"וו אלכתחלה מק' הש"ס אא"כ האי אימר ל"ל הכי הול"ל בשוק מיהא ליקדש אמנם ה"פ דמלתא דמאחר ר"י תי' אשה לא ניידא משום כל כבודה מק' הש"ס אימור בכל זאת בשוקא אשכח ושפיר קדיש:
אמנם רש"י דפי' ולשתרי בה מ' דמס' כד' המפ' דמדאורייי' אנו דנין: תוס' ד"ה אסור לא מ' להו לפ' כפי' הרמב"ן דכל אשה נאמנת על עצמה דק' להו מאחר דהוו"ל קבוע א"כ הבא עליה באשם תלוי קאי ותהא כמי נאמנת על עצמה על בעלה לא מהמנא אמנם הרמב"ן אזיל לטעמי' דנחלק רפ"ק בגיטין על מ"ש תוס' שם דהא דע"א נאמן היכא דלא אתחזק אי' ילפי' מוספרה לה ונדחקו תוס' שם למה לא מקרי נדה אתחזק אי' והרמב"ן כ' שם דבנדה מלתא אחריתי דמתוך שנאמנת על עצמה נאמנת על בעלה וא"כ ה"נ ל"ש ומה"ט ג"כ כ' הרמב"ן דאם באו קרובות לפנינו ואומרות לא נתקדשנו אף המשלח מותר בא' מהן ור"ל ג"כ דאם באו להתיר עצמן אזי ממילא גם על קרובתי' נאמנת ול"ק כ"כ קו' הר"ן גיטין פ' התקבל אמאי קאמר ר"י סתמא אסור בכל הנשים הרי הקרובות מתירין אותן ר"י לא קאמר כ"א הוא מצד עצמו אסור בכל הנשים ואמנם הנשים שיבאו להתיר עצמן יתירו ממילא קרובותי' למשלח:
ועד"ז מיושב למה נקט רבא דמאי דקאמר ומודה ר' יוחנן ואע"ג דאגרשה דגירושין לא שכיח ולמה לא אמר אעפ"י שנתארמלה דמיתה שכיח אמנם סתם אלמנה עומדת לינשא כדד' רז"ל על ולב אלמנה ארנין וא"כ ממילא יהא הבעל מותר בקרובותי' אבל גרושה שהכ' קוראו אחר למי שנושאה ס"ד שיהא אסור לעולם בקרובותי' קמ"ל רבא דמטעם אחר שרי:
והנה ד' ר"ת לא פי' כאן בתוס' סברתו כ"א בגיטין פ' התקבל כ' דאין אשה מתקדשת וחוזרת ומתקדשת כוונתם דלא אתי חזקה דשליח עושה שליחותו ודחה חזקת כשרות דידה ואוקי חזקה להדי חזקה ואוקי איהי כל א' בחזקת פנוי' וכ"ז בדידה אבל על קרובותי' ל"ש זה דאדרבא אוקי חזקה בהדי חזקה והו"ל קבוע וכמע"מ ואין ע"א נאמן ובזה מובני' ד' הר"ן פ' התקבל שם שהק' על הרמב"ן למה יהיו הקרובות נאמנות להתיר קרובותי' אבל הא דנאמנת על עצמה ל"ק להו ומטעם שכ' דאוקי חזקה בהדי חזקה ואוקי אתתא בחזקת פנוי':
והנה הקשו תוס' ע"ד ר"ת מיתומות שמת אביהן ולכאורה הו"ל להק' אפי' אביהן חי אם בתוך כך נעשה גדולה דהיינו בוגרת למה יהא האב נאמן יותר משאר קרובי' בשלמא כ"ז

שהיא קטנה והאב במקומה קאי גם לאב אהני חזקת כשרות שלא יקדש בתו אם כבר קדשה אבל לאחר שנעשית גדולה מא"ל וכ' דלרבותא נקט מת אביהן והכי ק' להו דל' דר"י מ' הוא אסור בכל הנשים ואין כל הנשים אסורות הרי קטנות אם מת אביהן בעת שמת השליח ג"כ אסורות ומכ"ש דהקטנות שיגדילו אחר מכאן דאסורות אלא דבמת קשי' גם השתא:

תוס' ד"ה אסור בכל הנשים הכריחו תוס' דע"כ מטעם קנס הוא דקאמר ר"י דמדאוריי' אזלי' בתר רובא ובגיטין כ' תחלה דאין החזקה חזקה לענין זה דלמא לא תתרצה ואח"כ כ' ועוד דאזלי' בתר רוב וסבור הייתי לומר דאצטריכו גם לטעם שהוסיפו בגיטין דלפי הטעם דאזלינן בתר רוב אם לא שויא שליח כ"א לקדש לו אשה בעיר או במשפחה גדולה ידועה וא"כ אחר שנשאו כל הנשים דהיינו מתירין מטעם רוב השני' אחרוני' יהא אסורין כדאמרי' סוף מעילה גבי פרוטה בכיס זה הקדש עיי"ש אמנם לטעם שכ' בגיטין דאין החזקה חזקה טובה גם כה"ג כל הנשים מותרות:

שבתי וארא די"ל דתי' ראשון א"ש לר"כ דס"ל חזקת שליח ספיקא הוה וא"כ כה"ג דלמא לא תתרצה לא גרע מס"ס אבל לרב ששת דחזקה זו אפי' בדאוריי' לקולא סמכי' עלה וא"כ א"נ יש בה איזה ספק עוד הו"ל ס' דאוריי' ולמה יהיו הנשים מותרות וא"כ תי' קמא קאי לר"נ ותי' בתרא לרב ששת ותוס' בגיטין צדדו נמי קיי"ל דהרי נחלקו בזה אבות העולם וכ' תו' בין לר"ש בין לר"נ ותוס' נזיר פשיטא להו כר"ש ולא כ' כ"א תי' דאזלי' בתר רוב שבתי וארא כי למ"ש תוס' בגיטין שם ד"ה לחומרא דבמלתא דר"י גם ר"ש מודה דחזקה גרועה הוא הואיל ואין המשלח יכול לבוא לידי עבירה אם לא יקדש וא"כ גם לר"ש א"ש תי' קמא של תוס' ואמנם בהא גופא נחלקו ר"ת ור"י אי מחלקי' כרב ששת בהך סברא ומעתה תי' קמא כ' לד' מי שאומר דר"ש מודה דאין כאן חזקה אלימתא וממילא ע"י הס' שמא לא תתרצה לא הוה חזקה כלל מדאוריי' ותי' בתרא כ' לד' ר"ת דלא מחלק לר"ש ומ"מ מ' דר"י מצי סבר בין כר"נ בין כר"ש וע"כ מטעמא אחרינא דאזלי' בתר רוב היא דשריין נשים דעלמא ובנזיר פשיטא להו כד' ר"ת דלר"ש אין חילוק וא"כ ליתא לתי' קמא בגיטין אליבא דרב ששת ולכך לא נקטו בנזיר כ"א תי' בתרא:

ומה שהביאו בגיטין כלל ה' קמא הלא תי' בתרא לכ"ע א"ש נ' משום דמ' להו דוחק לפ' דקבוע דנקט ר"י ל"ד וגם תי' אקו' ר"ל נ' דוחק ואמנם לתי' קמא כל הסוגי' כפשוטא דבאמת הו"ל קבוע ודמיקל ר"י בנשים דעלמא להתירו משום דחזקה עצמה גרועה ור"ל מק' לי' שפיר למה לא ניזל בתר רובא וא"ש הכל:

והנה פי' ד' תוס' בגיטין ע"ד שהבינו האחרוני' דמ"ש תוס' ועוד דאזלי' בתר רובא היינו רובא דעלמא ואמנם בתחלת הסוגי' נתעוררנו דא"כ כוונת דבריהם מה זה שכ' אחר תי' שני ומ"מ יש להוכיח וכו' דקאי לכאורה רק אתי' קמא ואמנם כ' דבעי תוס' ליישב בזה קו' הרמב"ן אי ס"ד דבאמת התם רק משום קנס הוא היאיך עלה ע"ד המק' דניזל אפי' לקולא בתר חזקה שליח עושה שליחותו וע"ז כ' ע"ד שכ' הר"ן דאדרבא אי הך חזקה לאו אלימתא למה יקנסו התם:

ואמנם יל"ד היכא מצינו רמז בשמעתין דנזיר דפי' ד' ר"י כן ונ' חדא דכבר כ' דתיבת סתם מיותר א"וו רמז לן ר"י משום דאמר סתם ולא פרט אשה ידועה מה"ט אסור בכל הנשים וש"מ דקנסא הוא ותו דכ"כ דר"י לא סיים למלתי' ולא קאמר דלמא פגע בערוה אמנם לאשמעי' דלאו דינא קאמר סיים הכי וכיון דלא פירש ולא ידע כלומר דין הוא דקנסי':

אלא שהרמב"ן הק' מאי עולה עבד וכי הו"ל לאסוקי אדעתי' שימות השליח וכ' דלאו משום הכי לחוד כ' תוס' כ"א מאחר דעשה שלא כהוגן שארז"ל אסור לקדש אשה עד שיראנה ועוד אמרו אליעזר שאל שלא כהוגן וה"נ דלמא השליח יקדש לו אשה שאינה הוגנת ועכשו שבא ע"י זה לס' אי קנסוהו רבנן כי היכי דליזדהרו אינשי מלמעבד הכי:

והנה מה דפשיטא לתוס' דזה לא מקרי קבוע היינו דבעי' דומיא דוארב לו שהגוי ניכר והישראלי' ניכרים וכן ט' חניות:

ואמנם ענין מ"ש תוס' דקנסי' בקן ג"כ והק' הרמב"ן וכי מה עבדא שהקן פרח מנה י"ל דגם התם הי' לה להזהר שלא לקרות שם קן כלל על היוני' או התורי' עד דמטי ליד כהן וכמו שאמרו על הלל שהי' מביא כבשתו לעזרה ומקדישה דלא ליתי בה לידי תקלה ומכ"ש ביוני' העשויי' לפרוח וא"כ נקנסה ג"כ מה"ט וכ"ת א"כ אתה אוסרה על בעלה חטא שבני עלי נענשו עליו לא היא כ"א ה' קן זה תורים תביא מכן ואילך בן יונה הי' קן שלה בן יונה תביא מכאן ואילך תור וכ"ת דלמא באמת ה"כ כ' דהיינו דקאמר ר"ל ואלו קן מפורשת לית לה תקנה ר"ל דהתנא דייק וקאמר קן סתומה יקח זוג לאשמעי' דמפורשת לא יקח זוג ואס"ד כר"י לתני אפכא קן מפורשת לא יקח זוג לשני ואנן נידוק ב' דבר' חדא דסתומה יקח זוג לשני ותו דגם בסתומה באותו פעם תקח זוג אבל בפעם אחרת צריך שתחליף מתר לבן יונה או אפכא וכמו"ש אלא ש"מ דמותרת בכל ואמאי:

גיטין פ' התקבל שם בתוס' והא דקאמר לי' ר"י אמינא לך אנא נקטי תוס' דברי ר"י אלו כלומר דלא הו"ל לר"י למימר כהאי לשנא דר"ל יק' לו א"כ כל הנשים יאסרו משום קבוע וע"ז תי' דפשיטא גם לר"ל דכה"ג לא מקרי קבוע:

רש"י ונימא דחזקה ר"ל דלא תימא דהכי מק' הש"ס נהי דלא נפיק גיטא מתותי ידו מטעם חזקה יהא נאמן שהרי ר"י לא קאמר כ"א ומת שליח הא אם היה השליח חי הי' נאמן אף שאין שליחותו בידו אא"כ אשליח הו"ל להש"ס להק' מיד ולא עוד אלא שהש"ס מהפך הסוגיא דר"י נקט תחלה בעל ואח"כ שליש והש"ס מק' תחלה אשליש ואח"כ אבעל א"וו משום דגם קו' אחרונה אבעל קאי דמאחר דמיהת מהימן הבעל שעשאו שליח שוב נימא אנן חזקה שליח עושה שליחותו:

וכ"ת אמאי באמת התם מהימן וכמו"ש רש"י דאם חזר ואמר לא קדשתי י"ל דלהכי קאמר רש"י אם חזר שלוחו כלומר השליחות הי' שיקדש ויודיענו את מי קידש וא"כ בשעת חזרה עדן שלוחו הוא משא"כ בשליש דשמעתין כיון דנפק גיטא מתותי ידיו הוא כאינש דעלמא:

ד"א י"ל דאם אמר קדשתי לפלונית הרי הוא נאמן מטעם חזקה שליח עושה שליחותו וממילא נאמן ג"כ לומר לא קדשתי במגו דאי בעי אמר קדשתי לפלונית והן הן ד' רש"י כאן:

וטעם פלוגתת המק' והתרצן המק' הוה סבר דהא דכל הנשים שריין התם היינו מטעם ס"ס דלמא לא קידש ודלמא לאו אותה קידש ולעולם חזקה אלימתא היא וד' התרצן דכה"ג לא הוה ס"ס דהו"ל ס' א' בגופו וס' א' בתערובת כ"א מטעם חזקת פנוי' והכא האיכא חזקת אשת איש:

ולד' תוס' בלא"ה א"ש דהמק' דייק ע"ד שכ' תוס' אי לא אלימא למה נקנוס בחזקה גרועה והתרצן דחה דמ"מ קנסינן לי' משום דדמיא לחזקה: ועכ"פ בד' הרמב"ן שהק' אד' תוס' אטו אי הוה הך חזקה ספק לא בעי' למקנסי' מבואר שוב ולמה הוסיפו תוס' בגיטין הך סברא דהתם הך חזקה גרועא לרמז ע"ד הר"ן דאי הך חזקה מכל וכל לאו וודאי הוה הכא דחזקה גריעא מהי"ת ניקום ונקנסי:

והנה ד' הרמב"ן דלא אמרי' דלא הוה בידו דאי אפשר שלא תהא אשה א' בעולם שלא תתרצה להתקדש לו ואי איכא א' שוב הו"ל קבוע:

ואמנם זה שכ' הרמב"ן דהקרובות נאמנות גם על קרובותיהן נ' דד' רמב"ן אלו בנויי' על מה דקיי"ל פ"ק דכתובות ופ"ב שם כר"ג דמעוברת שאמרה מפלוני וכהן הוא נאמנת דמאחר דעד עתה בחזקת כשרות קיימא נאמנת לומר ברי לי שהי' מיוחס וקיי"ל שוב התם מאן דמכשיר בה מכשיר גם בבתה ומעתה התם נאמנת לומר ברי לי משום חזקת כשרות והכא נאמנת משום חזקת פנוי' וכי היכי דהתם נאמנת אפי' על בתה דאינה בחזקת פסולה ה"נ נאמנת על קרובותי' שאינם בחזקת ערוה לבעל זה:

ומעתה נבין מדוע מיאנו תוס' בד' הרמב"ן דתוס' פ' המדיר בסוגי' דמומין כתבו דחזקת פנוי' לא הויא חזקה הואיל ועומדת להשתנות א"כ אין לדמות חזקת פנויי' לחזקת כשרות דהכא חזקת שליח עושה שליח אי הוה חזקה עומדת לנגדה א"כ לא הוה נאמנת כלל:

והנה בשי"מ לנזיר הביא ג"כ קו' הרמב"ן ע"ד תוס' ובתוכם הק' עוד למה נקכסי' אדרבא משום דלא ידע איזו אשה תנשא לו נתן לו רשות מכל וכל וי"ל דעכ"פ הוה די לשווייי' שליח לעיר א' אכתי לכל העולם למה וא"כ דווקא נקט ר"י צא וקדש ר"ל צא בכל העולם דלעיר א' הו"ל לומר לך שם וקדש:

והק' שם עוד למה פריך הש"ס קינין דעלמא יק' גוזלות יאסרו לשחוט משום שחוטי חוץ ותי' דסגי בלא גוזלת אבל לכפרה צריכין למחוסרי כפורי' ולולי ד' קדשו י"ל בהיפוך דלקינין איכא תקנתא פרח תור יוכל להביא בן יונה וכהני' במקדש יודיעו לו פרח בן יונה יביא תור ומה גם דיוכל להביא תורים שאין להם ציהוב וימתין עד שיצהיבו וכמו"ש לעיל אבל לעלמא מאן מודע אמנם יש לתרץ ע"ד אחר דבשלמא לענין אי' שחיטת קדשי' כיון דידעי' דאין יום שלא ישחטו בו גוזלות אמרי' ההוא הוא דשחט כמו בנפל א' מהם לים אבל בקרבן צריך לידע בבירור שלא נתכפר בקרבן חבירו כיון דלא אזלי' בתר רובא לד' המק' עוי"ל דדרך כל איש לשחוט גוזלות משובכו ושפיר יודע שלא בא שם גוזל ממקום אחר משא"כ הקינין בירושלים שהיו מביאי' אותן ממקומות שונות ואפי' מנכרי' שפיר ק' דלמא הוא דפרח:

חולין י"ב בעא מני' רב דימי בר יוסף מר"נ יל"ד אטו לא ידע רב דימי בר יוסף דר"נ ס"ל בדאוריי' לא אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו ונ' דמס' לי' לרב דימי דלמא ר"נ לא קאמר אין חזקה שליח עושה שליחותו כ"א היכא דלא חזינן מידי משא"כ כאן שמצא שחוט גם ר"נ מודה דסמכי' דשליח עושה שליחותו ועד"ז נתיישב לן קו' אלימתא דמאחר דפשיט לי' ר"נ חזקתו שחוט וסבר רב דימי משום דשליח עושה שליחותו קאמר ואמאי בעי מני' שוב לענין תרומה ואם ידע רב דימי לחלק בין תרומה לשחיטה מאי מק' שוב ממ"נ וכו' אמנם אחר שהשיב ר"נ חזקתו שחוט נסתפק רב דימי אי טעמא דר"נ משום דחזי' שנשחט או דלמא הדר בי' ר"נ לגבי רב ששת ואיבעי' לי' ממצא תרום והנה בפי' מצא תרום נחלקו תוס' ורא"ש פ' בכל מערבין וכמו שביאר בקרבן נתנאל שם דתוס' מפרשא דהיינו שהי' חסר מן הכרי כשיעור תרומה ונ' דלפי"ז מיירי שהיתה התראה מונחת במקום משומר מן הגנבי' ואינש אחרינא דקאמר ר"ל מעוברי' ושבים ומיודעי' בבית והרא"ש מפ' שמצא כדי תרומה מונח בצד הכרי ולא רצו תוס' לפ' כן

משום דמ' להו דהאי והלך ר"ל כפי' רש"י והלך בעה"ב ואי מיירי במצא כשיעור תרומה לקרי לה הבעה"ב שוב שם תרומה א"וו לא מיירי בהכי ואולי גם רש"י כוון לזה במ"ש והלך בעה"ב דנדע מה פר' ומצא תרום ולד' הרא"ש צ"ל דמיירי כגון שנמצא שרץ על הטהרות ובשלמא אם שם תרומה עליו מקודם שנטמאה הו"ל עכשו תרומה טמאה משא"כ להפרישה בטומאה עכשיו הרי אסור להפריש מן הטמא על הטהור ומ"מ רב דימי סתמא קאמר ומצא תרום וי"ל על ב' דרכי' אלו שזכרנו ואם טעמא דר"נ בשחיטה משום דחזי' דנשחט א"כ ר"נ בעי' דווקא שנמצא כשיעור תרומה בצד הכרי וא"כ ישאל לו ר"נ מאי ומצא תרום דקאמרת ואם ר"נ ישוב לו סתם חזקתו תרום ולא יחלוק בין מצא תרומה בצד הכרי או לא ע"כ דהדר בי' ר"נ לגבי' רב ששת אמנם ר"נ השיב לו בין כך ובין כך אין חזקתו תרום ושפיר הק' לו רב דימי ממ"נ: ועד"ז נבא בע"ה ליישב ד' הטור בה' תרומה שתמה עלי' המ"ל פ"ד מה' בכורות והקרבן נתנאל פ' בכל מערבין שם שהביא לד' רבי' שמשון דקיי"ל כרב ששת ודווקא כשהמשלח יוכל לבוא לידי איסור אם לא יעשה השליח שליחותו וכ' לפי"ז אם עשה שליח לתרום ומצא תרומה בצד הכרי סומך על חזקה שליח עושה שליחותו וק' עליו הרי רבי' שמשון יישב בחילוק זה סוגי' זו בחולין דמ' דקיי"ל כר"נ דאין חזקתו תרום והרי הרא"ש מפ' לשמעתין כה"ג שכ' הטור שמצא התרומה בצד הכרי אמנם מאחר דחזינן דאף דר"נ אמר בהדי' בעירובין דאין חזקה שליח עושה שליחותו בדאורייי' ומ"מ בעא רב דימי מני' וע"כ משום דהכא שאני דחזינן לפנינו דתרם ואי לאו דשמע רב דימי דלרב ששת אמרי' כה"ג שליח עושה שליחותו אפי' לא יבא המשלח לידי אי' לא בעא מני' מר"נ ומעתה ד' הטור רב דימי באמת סתמא מבעי לי' וכמו"ש לעיל ור"נ סתמא פשיט לי' דעכ"פ אין חזקתו תרום משא"כ אנן לדידן היכא דלא חזינן כדי תרומה קיי"ל דגם רב ששת מודה דאין המשלח בא לידי אי' אם לא יתרום משא"כ היכא דחזינן דתרום קיי"ל כרב ששת אפי' שאין המשלח בא לידי איסור סמכי' אחזקה ומ"ש הרא"ש דמיירי דחזי' התרומה מ' לי' להטור דמפ' כך ד' הש"ס דאל"ה מאי ממ"נ דקאמר רב דימי וכמו"ש לעיל אבל הש"ס לא מייתי להך שמעתא כ"א משום דבאופן שלא מצא התרומה בצדו לא סמכי' אחזקה:

האומר לשלוחו נ' דנקט לשלוחו מאחר דרב דימי לית לי' רוב מצויין א"כ האי שליח שלוחו לשחוט הוה שיודע בו שיודע לשחוט והיינו לשלוחו: ואמנם הא גופא דרב דימי לא ידע מרוב מצויין אי אפשר לקבל כפשוטו דנהי דלא ידע מבריי' דאבדו גדיי' ותרנגולי' מ"מ פשטא דמתני' דהכל שוחטין רהטא בהכי ואביי ורבא ורבה בר עולא דלא ס"ל כרבינא כבר יישב הש"ס לעיל ואמנם י"ל דשפיר ידע מרוב מצויין אלא דק' לי' האי רובא

מאי אהני לן כיון דבהמה בחיי' בחזקת אי' נימא סמוך מיעוטא לחזקה והאריך בקו' זאת הרשב"א במשמרת הבית שער השחיטה אשר ע"כ איבעי לי' לרב דימי אי סמכי' אחזקה ובזה יתבררו לנו ד' רש"י שכ' חזקה שליח עושה שליחותו כל השלוחי' וכו' כוונתו דלכאורה מאי מק' רב דימי על ר"נ ממ"נ וכו' מה ענין שחיטה לתרומה לעולם אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו אבל הך חזקה לא הוה יתר מרובא ובמקום אי' אמרי' אין: סמוך מיעוטא ולהכי בתרומה אמרינן אין חזקתו תרום משא"כ בשחיטה דאיכא ג"כ רוב מצויין והו"ל תרי רובי שפיר מהני אפי' במקום חזקת אי' א"וו רב דימי ס"ל אי אמרי' חזקה שליח עושה שליחותו לא הוה רוב כ"א כל השלוחין:

וכת' רש"י עוד ואי אין חזקה כ"א ספק עושה ר"ל ג"כ דר"נ בעירובין דס"ל לא מבעיא בשל תורה לא סמכי' אחזקה זו אפי' בדרבנן שעקרו דאוריי' כגון פירות האילן וכמו"ש תוס' בעירובין שם ע"כ ס"ל דהך חזקה לא הוה יותר ממחצה על מחצה ואין כאן רוב כלל ולהכי אפי' בשחיטה לא יהא חזקתו שחוט:

עירובין ל"א ע"ב השולח עירובו ביד חש"ו או אינו מודה בעירוב אין זה עירוב הנה לד' רש"י דטעמא דלאו בר מקני רשותא נינהו א"ש ל' אין זה עירוב אבל לד' תוס' דטעמא משום דלא מהימני הו"ל למתני אין סומכין על חש"ו בעירוב ומה ל' אין זה עירוב ונ' דבא לאשמעי' דכיון דאנהו לא מהימני אפי' אשתכח העירוב במקום הראוי להיות אעפי"כ מאחר דלא אמרי' בחש"ו שליח עושה שליחותו אין זה עירוב דאמרי' דלמא אינש אחרינא הניח העירוב בעד עצמו ואין זה כלל העירוב ששלח איש זה ביד החש"ו: ואם אמר לאחר לקבלו ממנו ה"ז עירוב אין לפ' דקמ"ל בהך סיפא דחזקה שליח עושה שליחותו דשוב לא שייך ל' ה"ז עירוב אמנם לד' רש"י דמפ' מאי דאמרי' בעומד ורואהו אינו ר"ל מתחלה ועד סוף כד' הריטב"א כ"א בתחלה לבד וראהו שמוליכין על אותו דרך ומה"ט פריך הש"ס תו ודלמא לא שקיל מני' והשתא ה"ק דלא חיישי' דלמא אין זה העירוב שנתן המשלח כ"א החליפוהו בשלהם כ"א ה"ז עירוב אמרי' כי זה העירוב שמסר לו המשלח אבל לד' הריטב"א דמיירי בראהו מתחלה ועד סוף ק' הל' ה"ז עירוב וכ' דהרא"ש פ"ב דגיטין הביא פלוגתא אי מותר לשלוח גט ע"י גוי שימסרנו לשליח ישראל ומעתה הי' מכאן ראיה למאן דאסר התם דס"ד גם בעירוב בעי שליחות ואי בעי שליחות בעינן שיבא מיד המשלח ליד מי שהוא ראוי להיות שליח קמ"ל ה"ז עירוב דלא בעי' שליחות אבל בדוכתא אחריתא כגון בגט דבעי' שליחות פסול כה"ג:

וכ' רש"י לקבלו קודם שיגיע אליו כ' כוונתו מאחר דפי' רש"י עומד וראהו שמוליכו ואכתי דלמא יטעה חש"ו זה וימסרוהו ליד אינש אחרינא דל"ש כה"ג חזקה שליח ע"ש

לזה פירש"י שהתנה עם האחר שילך לקראתם לקבלו הימנו קודם שיגיע לשם ושפיר גם בהא סמכי' אשליח ע"ש: וכ' עוד רש"י וזה עירב לכאורה יערב הו"ל לרש"י למימר אמנם בא רש"י שוב ליישב ל' ה"ז עיכוב כלומר דלא אמרי' האינו מודה בעירוב החליפו בשלו ואין זה עיכוב כ"א לאחלופי בכדי לא חיישי' ועירב עליו בעירובו: קטן גובה את העירוב הנה לדעת רש"י טעה המק' דסבר דטעמא דמתני' משום נאמנות ומק' הש"ס מ"ש הכא דנאמני' ובתחומי' אין נאמני' וכ"ת מאן יימר דהתם משום דנאמן הוא דלמא כ"א ידע וה נתן לעירוב לזה כ' רש"י ומערב ג"כ דאל"כ כ"א שמוסר לאחר פשיטא ומשני הש"ס דטעמא דמתני' משום מקני רשותא ולד' תוס' דגם במסקנא בנאמנות תליא צ"ל ג"כ דמשום הקטן מערב בעצמו ק' לי' והנה לא הקשו תוס' ע"ד רש"י ממתני' דכתובות דבגדלן דווקא נאמנים לומר עד כאן היינו מהלכין בשבת אבל לא בקטנן דהתם במידי דלאו בידו משא"כ עירוב דבידו כמו בדיקת חמץ:

והנה הקו' ממעילה הביאו תוס' במעילה שם דרבי' אפרים מפ' דהך בריי' דמעילה מיירי דאמר לאחר לקבל והק' תוס' א"כ מאי מדמה הש"ס התם הך דשילח ביד חש"ו להך הא התם לא אמר לאחר לקבל וכ' ד' רבי' אפרי' דהמקש' ק' לי' נהי דגלי קרא במעילה יש שליח לדבר עבירה אבל בעי' מיהת מי שהוא בתורת שליחות ולא חש"ו אמנם התרצן השיב וכי ע"י השליחות מעל הבעה"ב כי אם ע"י ששלח לו החנוני ככר וכיו"ב בעד מעות הקדש וא"כ ה"ז כמו דחש"ו אינם ראוים להניח עירוב אמנם אם אחר מקבל מהם ומניח העירוב כשר ה"נ כיון שהחנוני עכ"פ קיבל מעות זה מידם ושלח לבעל המעות את אשר ביקש שפיר מעל הבעל הבית:

אמנם מה שהק' תוס' מקו' הש"ס ודלמא לא ממטי לי' הרי דאינן נאמנין צ"ע דע"כ ס"ל לרש"י דקטן נאמן אבל חרש ושוטה ומכ"ש מי שאינו מודה בעירוב למה יהא נאמן וקו' הש"ס אכולה מתני' ורש"י שפיר אקטן לא ממטי לי' כ"כ דלא נימא דדווקא בחש"ו ואינו מודה מיירי בעומד וראה אבל בקטן כיון דנאמן צריך לשאלו ולא נסמוך אחזקה לזה כ' רש"י דכולה מתני' מוקמי' בעומד וראה אבל קו' התוס' צע"ג ונרא' דעיקר קו' תוס' מאי דסיימו באם לא שקיל מכי' יחזיר ור"ל כיון דאמרי' דהקטן נאמן גם בחרש שוטה ואינו מודה בעירוב יהא בחזקת שאינו גזלן ובוודאי יחזיר וכ"ת א"כ גם לד' תוס' שסיימו דבדיקת ביתם נאמנים משום דהוה מצוה דרמי עלי' ולמה לא נימא גם כאן דנאמן דאי לא עיכב יחזיר וצ"ל כוונת תוס' השתא מיהת היכי סמכי' דלמא יחזיר אימתי שיהי' משא"כ לרש"י מ' די"ל נאמנות א"כ בוודאי אם לא יעשה שליחותו יחזיר מיד וצ"ע: ועכ"פ עד"ז צריכין אנו ליישב לד' הריטב"א דמפ' עומד וראהו עד שיקבל מידו ומה דמק' הש"ס

דלמא לא שקיל מניה ר"ל דלא מעכב לי' וק' אי לא מערב לי' למה לא יחזיר לו מאחר דשקול ואמנם אמרי' באמת יחזיר אבל לא עכשו כ"א מתי שיגיע מקום לידו:

והנה הריטב"א הוסיף ע"ד תוס' דבריי' דמעילה מיירי בעומד וראהו וגם אמר בשעה שהניח הפיל העירוב שם תהא שביתתו וכ' שהוכרח הריטב"א להוסיף זה דא"כ ק' מאחר דגם בריי' דשמעתין מיירי בעומד וראהו א"כ בעומד וראהו אחר לקבלו ממנו למה לי א"וו דבריי' דידן מיירי שלא אמר שביתתי במקומי וא"כ בעי' ראהו לאחר ואשמעי' דסמכי' אאחר מטעם חזקה ובריי' דמעילה קמ"ל דבאומר שביתתו במקומו מהני הנחת פיל וקוף: ומ"מ תוס' מ' דלא מפ' כהריטב"א דא"כ מאי מק' שוב ע"ד רש"י שאני התם דאמר שביתתי במקומי ועמד וראה משא"כ בשולח ע"י חש"ו ואינו עומד ורואה ואינו אומר שביתתו במקומו א"וו דלד' תוס' וכ"מ פשט דברים כיון שנעשה רצונו אפי' ע"י הפיל העירוב כשר וכ"ת א"כ ל"ל בבריית' בשמעתין דאוקמבא בעומד וראהו אחר וקבלו צ"ל דתוס' מפ' עומד וראהו ע"ד רש"י וראהו שמוליכו ולא שראה שמקבלו האחר ולא דמי לעומד וראה במעילה שם שראה כשהניח הפיל העירוב במקומו:

רש"י דלמא לא ממטי לי' קטן עד לידו של מקבל נרא' ד' רש"י דהכי קו' שייכן חדא בחברתא דכדמק' הש"ס מכ"ה הו"מ לשנויי שאני עירובי חצירות דלית בי' טרחא ולהכי קטן נאמן כדאמרי' גבי נאמנות דנשים דבמקום טרחא אין ראוי לסמוך עליי' עי' ש"ך יו"ד סי' פ"ו גבי ירקות מתולעים משא"כ בתחומי' דאיכא טרחא יתירא לא סמכי' עלי' אלא לאו פשיט' לך מסיפא דאפי' במקום טרחא סמכי' דאי לא סמכי' מאי אהני לן אחר לקבלו הימנו והשתא אמינא לך אנא טעמא מאי באמת לא חיישי' דלמא לא ממטי לי' לידו של מקבל שהוא טרחא רבא והו"מ לשנויי לי' חזקה שליח עושה שליחותו ואמנם לא שני לי' הכי משום דבקטן לא מ' לן למסמך אחזקה זו ומשני לי' בעומד ורואה ופי' רש"י עד שמוליכו פי' כיון דחזינן שמוליכו שוב לא חיישי' דלמא לא ממטי לי' והמק' הוה סבר דהא דלא משני ליה חזקה שליח עושה שליחותו משום דלית ליה חזקה שליח עושה שליחותו ומק' לי' א"כ אחר מאי אהני לי' דלמא לא יעשה שליחותו ופי' רש"י לא שקיל ולא מערב לי' אע"פ שהבטיחו כוונת רש"י דהא דמק' דלמא לא שקיל ולא מק' בפשיטות דלמא לא מערב לי' דלא תימא מאחר שהבטיחו ויודע שסומך עליו למה לא יעשה שליחותו:

ואמנם מאחר דלא שקיל לי' יודע הוא שהעירוב יחזור לבעליו ואע"פ שהבטיחו לא יעשה מאחר שיודע שהמשלח לא יבא לידי מכשול כי השליח יחזור לו העירוב ומשני מ"מ שליח עושה שליחותו כיון שקיבל עליו לעשות:

ועד"ז מיושב קו' תוס' הרי מרישא דמתני' שמעי' דבפיקח ה"ז עירוב ש"מ שליח עושה שליחותו ואמנם במתני' ה"ט דאם לא יעשה יבא המשלח לידי אי' משא"כ כאן שהחש"ו או הפיל יחזירו העירוב למקומן סד"א דלא סמכי' אחזקה דהשליח יסמוך שלא יבא המשלח לידי אי':

ועד"ז שבארנו מיושב ג"כ אידך קו' תוס' למה לא אמרו רב חסדא ורב יחיאל למלתיי' אמתני' דרב חסדא מ"ל ס"ל דאי' דרבנן אף בקטן אמרינן חזקה שליח ע"ש ואפי' בחו"ש משא"כ בפיל וקוף בעי' עומד וראהו ומעתה גם רב יחיאל במתני' פ"ק לא כוון דאנן סמכי' בחש"ו בדרבנן אחזקה שליח עו"ש גם האחר שהבטיח לקבל יודע שהמשלח יסמוך אחזקה זו וידע שהוא קיבל העירוב ויסמוך עליו שיערב אבל בפיל וקוף יאמר המקבל וודאי לא יסמוך עלי מאחר דלא יסמוך אפיל וקוף וע"כ אצטריך לדרב חסדא וממילא לדרב יחיאל:

רש"י ד"ה בשל תורה אין חזקה רצה ליישב לישנא דר"נ דהול"ל בשל תורה לא סמכי' אחזקה שע"ש אבל אין חזקה אדרבה יותר מסתבר דהשליח מתיירא שיסמוך המשלח עליו בשל תורה ולזה תרגם רש"י ד' ר"נ ואמנם נ' דר"נ ורב ששת אפלגו בסברא מהיפך להיפך רב ששת סבר בשל תורה וודאי מתיירא השליח שלא יבא המשלח לידי מכשול כי יסמוך עלי' ור"נ סבר אדרבא בשל סופרי' ידע השליח מאחר דקיל איסורא וודאי יסמוך עליו המשלח והקולר יהא תלוי בצוארו לזה ב"ס יעשה שליחותו והיינו דקאמר ר"נ בשל סופרי' חזקה שע"ש ולא קאמר סמכי' ואין הטעם משום ס' דרבנן לקולא ואמנם בשל תורה מייאש השליח ואמר לא יסמוך המשלח עלי' באי' דאורי' החמור עד שיחקור וידע ולכך חזקה אין שע"ש וסיים רש"י עד דחזינן דעביד רצה ליישב בזה סוגי' דחולין דאף דר"נ קאמר בשמעתין בפי' דבשל תורה אין חזקה מ"מ בעי רב דימי מני' בחולין אמנם רב דימי הוה סבר דלר"נ ספק מיהא הוה והתם דחזינן דהכרי תרום אפי' ס' לא הוה אבל מאחר דר"כ סבר דאדרבא בשל תורה אין חזקה ומטעם שכ' א"כ אפי' נמצא תרום אין תרומתו תרומה עד דחזינן דעביד:

וכ' עוד רש"י גבי דרבנן דא"נכ לא עביד כלומר אף דאיכא ג"כ סברא דהשליח יתרשל משום דגם לי' קיל אי' מ"מ אנן אזלי' לקולא כיון דלא הוה כ"א אי' דרבנן ומסיים רש"י כגון תחומין רמז לד' תוס' לקמן דבפירות אילן כיון דעקרו דאוריי' לר"נ כשל תורה והיינו מטעם שכ' כיון דחמור להו לאנשי דלא ידעי שמעשר זה רק דרבנן משום דכ' בתורה וכל מעשר מפרי העץ שוב סובר השליח דלא יסמוך המשלח עליו ויבא להתרשל ובזה דר"נ אפי' בדרבנן היכא דעיקרו דאו' פליג אדרב ששת אבל למה אמר ר"ש א' זה וא'

זה חזקה שע"ש הו"ל למימר אפי' בדאוריי' חזקה שע"ש אבל משום דר"נ אפי' בדרבנן פליג ור"ש בשמעתין גם אדרבנן כזה מייתי ראי' מתנאי' נקט בפלוגתא תרווי':

תוס' ד"ה רב ששת אמר עיקר ראי' ר"ת מגיטין נ' דהכי הוה בשלמא אי ר"נ ור"ש לחלוטין פליגי שפיר ס"ד בגיטין למימר דאפי' לקולא אמרי' דחזקה שע"ש דמ' לי' כמק' דפי' דאוסר בכל הנשים מדאורייי' לד' ר"ת כמבואר בתוס' נזיר וגיטין ע"כ כר"ש ס"ל דהך חזקה וודאי היא דאי ספק הרי גם קבוע ספק והו"ל ס"ס דלד' ר"ת ס א' מגופו וס' א' בתערובת הוה ס"ס והתרצן משני לי' דלעולם ר"י כר"נ והא דלא הוה ס"ס משום דאינו יכול להתהפך אבל אי אמרת כד' ר"י דרב ששת מודה היכא דאין המשלח יוכל לבוא לידי אי' א"כ מה עלה ע"ד המק' בגיטין דנימא חזקה לקולא כה"ג אפי' לר"ש לאו דינא הכי ואמנם הר"י לטעמי' דר"י דאוסר נשים מטעם קנס אוסר וס"ד דמק' אי לאו דס"ל דחזקה זו וודאי אף דלא יוכל לבא לידי אי' לא שייך למקנס והתרצן דלעולם ר"י לא פליג אר"נ ור"ש ולחומרא הוא דאמרי' כה"ג חזקה ומ"מ קניס ר"י וכיון שראי ר"ת מגיטין לטעמי' קמה ונצבת א"צ לשאר ראיות כ"א לסיוע בעלמא:

ודע דבענין שכ' דלא יוכל להתהפך תליא בפלוגתת הש"ך ק"י והטו"ז כ"א דלד' הש"ך בשם רמ"ע לא בעי' כה"ג דידעי' מהיכן יצא הס' הראשון להתהפך:

שם באו"ד ובפ"ק דחולין כ' ר"ת ס"ל דע"כ רב דימי קמבעי' לי' היכא דלא צוה עליו להניח התרומה אצל הכרי דאל"כ היינו מצא תרום היינו מצא שחוט ומאי קמבעי' לי' שוב א"וו משום דמצא תרום היינו אם ימדוד ומבעי' לי' לרב דימי אם גם כה"ג אמר ר"נ וע"ד שכ' לעיל וכה"ג היאיך נאמר דהשליח יסמוך שהבע"הב ימדוד כל הכרי וכ"ש ס"ל כמו"ש לעיל דר"ד סתמא אבעי' לי' להבין אם ר"נ ישאלוהו באיזו ענין מבעי' לי' ור"נ סתמה השיב לו הכל כמו"ש לעיל ואנן באמת לא קיי"ל כר"נ כ"א במצא תרום בצד הכרי דאז סומך השליח אבל בענין אחר לא וזה היפך מד' הטור שכ' לעיל:

באו"ד ודרב שמעי' ע' מ"ל פ"ד מהל' בכורות מה שהק' ותי' ע"ד תוס' אלו ובע"ה זכיתי לכוין דעתו אבל עפ"י פשוט כ' כוונתו דקו' הש"ס בפסחים היה לימא פליגא דרב אדר"נ דאמר לא אמרי' חזקה וע"ז משני דהתם גם ר"כ מודה:

והרחוקים מותרים יל"ד אטו בלי"ק לא ידע רב ששת דתנן לפי שאין ב"ד מתעצלין ונ' דבאמת הא דסמכי' מחצות ואילך לפי שיודעי' הכהנים כי התירו חכמים לרחוקי' לאכול מחצות ואילך חדש ומנא ידעי' דהכהני' הבאים פעם ראשונה למקדש יודעים זה וע"ז קאמר אין ב"ד מתעצלין מלהודיע זה בכל שנה:

אמנם מד' רש"י שכ' בתי' דר"נ אבל שליח דעלמא לא מבואר דקושי' רב ששת הי' נהי דאין ב"ד מתעצלין הו"ל כהני' שלוחי ב"ד ושוב הדרינן לשליח עושה שליחותו ומשני לי שליח ב"ד שאני דאיכא אימתא דבי דינא: האשה שיש עלי' לידה עי' רש"י כוונת דבריו דהתם לא מיירי בשווי' שליח כפי' הריטב"א כ"א חומר האי' הוה כאלו שווי' שליח אבל עדיף מזה וממילא נדחית ראי' ר"ת מדרב שמעי' דהך סברא דמדמי רב ששת הא מלתא לשוויי שליח לית ליה לרב שמעי' אבל היכא דשוי' שליח לעולם כרב ששת ס"ל:

תוס' ד"ה הרחוקים בסוה"ד אע"ג דמצווין נ' כוונתם דכל יום עובד בית אב אחר ומה שלא יעשה ביומו יהא מחר לאידך בית אב והיינו מצווין שכ' תוס' וע"ז כ' דמ"מ חיוב ל"ש:

רש"י מעשרן וודאי תרומה גדולה נפקא ליה לרש"י דאף לענין תרומה מיירי מדרשב"ג דקאמר לא נחשדו לתרום וכ"כ רש"י דלא נימא לתרומה א"צ מדה דחטה א' פוטרת הכרי ובוודאי תרם ולא יתרום כ"א דמאי קמ"ל:

ומ"מ מ"ש רש"י דע"ה חשיד אלפני עור וקנ' א"כ למה א"צ להפריש ג"כ ת"ג מדמאי וע"כ משום דבלא מעשר מאכילין לענייי' ואכסנייי' דמאי טועה ע"ה וסובר דבמעשר ליכא לפני עור אבל בתרומה וודאי זהיר וצ"ע:

ויל"ד אטו לא ידע רב ששת חזקה דר' חנינא חוזאה ונ' דא' ליה דווקא היכא דליכא סרך אי' כגון בחבר שהניח פירות הכי דצריך לתרום שלו אי לאו חזקה שליח עושה שליחותו לא שייך חזקה דר"ח חוזאה ור"נ דחי ליה דלר' שפיר שייך:

רש"י ד"ה מתחת ידו דפירי דידי' כוונתו דלא תימא דשליח חבר מודה ר"נ דאפי' בדאוריית' סמכי' וע"ז כ' דווקא בפירי דידי' משום לפני עור לא זולת:

סוגיא חבילות סוטה ח':

סוטה ח' ע"א גמ' שלא יהא לבה גס מל' זה מבואר דאקודם שנמחקה המגילה קאי דלאחר שנמחקה המגילה מאי אכפת לן אם שותה או לא דהרי אמרה אחר שנמחקה המגילה איני שותה משקין אותה בע"כ וכ"כ הר"ן נדרים ע"ג וימחק עי"ז השם עיי"ש אא"כ יק' מאי מק' הש"ס מאי ביניי' בין ר"י לר"ש השקאה גופא איכא ביניי' דלר"ש אהשקאה לאחר שנמחקה המגילה לא קפדינן ולר"י קפדינן וש"מ דהש"ס דהכא לא גריס בדר"י כדגרסי' בנדרים שם והשקה אותה לבדה פי' דמפיק הא כ' כ"א אותה ור"ל והעמיד אותה הכהן וכמו"ש הרמב"ם בה' סוטה או והשביע אותה כמו"ש רש"י:

ואמנם א"כ יק' קו' אחרת מאי פריך הש"ס ורותתת מי משקי' והתניא התם בהשקאה קמיירי ושם אסור משום חבילות לכ"ע אבל פלוגתא דר"י ור"ש בהעמדה וכ' דפשיטא להש"ס דגם ההעמדה הוה מ"ע כדכ' באורייי' וא"כ גם בהעמדה שייך חבילות וע"ז סובבי'

ד' תוס' שכ' ד"ה אין כ' לפ' שיעמוד שתיהן כא' ר"ל דגם בריי' דלקמן דחבילות מיירי אפי' בהעמדה ובזה באו ליישב שטתם לקמן שכ' דאפי' בב' אדוני בב"ד אחד שייך חבילות דלא כרש"י ודלא תק' לך מאי חבילות שייך בב' אדוני לזה כ' תוס' דכיון שהוא בב"ד אחד ההעמדה מקרי חבילות וע"ז מייתי ראי' מתוספת' דאנן בבריי' דיומא פ' טרף בקלפי' לא תנן כ"א והוציא אותה לבדה ושחט אותה לבדה אבל בתוספת' תניא דלאחר שנעשי' אפר מביא אחרת ש"מ דגם בהעמדה שייך חבילות וע"ז מק' בתר הכי מקרבנות ולא ק' להו מסוטות לחודיי' דדלמא התם בסוטה דהחיוב על הכהן לדבר על לבה שתודה כדתנן ואומר לפני' דברי' וכו' שפיר שייך בהעמדה חבילות דמתוך שיראה עוד סוטה א' לפניו לא מאריך בדברי' עם הראשונה ואולי גם ברציעה החיוב על הב"ד לדבר על לב הע"ע שלא יעבור על כי לי בני ישראל אבל מפרה הוא דק' להו וע' מג"א ס' קמ"ב מה שתי' על קו' זאת ואמנם הרש"א הבין כי כל ד' התוס' בנוים על הס"ד דילפי' מקרא והעמיד אותה וכ' מ"ש וד' צ"ע דא"כ חדא מאי וכן רציעה שכ' תוס' הא ברציעה טעמא רק משום חבילות ועוד מאי ק' להו מקרבנות אטו התם קרא כ':

ומ"מ כ' דמה"ט לא הביא רש"י והעמיד אותה כ"א והשביע אותה למימר דשבועה זו מצוה היא כמו ההשקאה והיא תחלת ההשקאה ומ"ש בהשקאה דאסור משום חבילות ובשבועה לא יהא שייך חבילות ואפשר דמה"ט מייתי הש"ס לכולא בריי' למימר דאטו הך שבועה גרעה מרציעה ועריפה וכיו"ב: נחזור לד' תוס' וסיימו תוס' ובנדרי' אבעי' לי' ופשיט מהכא וצריך ביאור מאי בעי תוס' בזה ומפשט דברי' שכ"כ לאחר שנתקשו מענין הקרבנות כ' שכ"כ למימר דסוגי' דנדרי' פליגא אסוגי' דשמעתין וסבירא להו התם דהשקאה דווקא דהרי ר' יהודא מוהשקה יליף דהתם בכל הספרי' גרסי' והשקה כמובא במפו' שם ובאמת היינו דאיכא בין ת"ק לר"י דלת"ק דווקא קודם שנמחקה המגילה קפדי' ולר' יהודא אפי' אהשקאה מגזיה"כ: וזה נ' ד' הפוסקי' שהביא הר"ן בנדרי' שם שפסקו כת"ק ולא אשגחו אסוגי' דסוטה דמ' להו דהני סוגיות ע"כ פליגי אהדדי דאי גם בסוטה גרסי' והשקה ק' מאי פריך הש"ס מאי ביניי' וא"כ קיי"ל כסוגי' דנדרי' דאתמרא להל' בזה"ז ות"ק לא דריש אותה אבל הרמב"ן שהביא ראי' מסוגי' דסוטה דקיי"ל התם דאותה דווקא ומ' מדבריו דגם בסוטה גרסי' והשקה וא"כ ק' מאי מק' הש"ס מאי ביניי' הרי לת"ק אחר שנמחקה המגילה שוב שרי להשקות ב' סוטות ונ' ד' הרמב"ן דכיון דההעמדה לת"ק מיהת אסורה משום לבה גס והיאיך אפשר להשקות ב' סוטות כא' הרי אין מעכין דינה של הראשונה עד שיעמידו וישביעו ויכתבו וימחקו המגילה לשניי':

והנה ד' כל הפוסקי' דהרמב"ם שפסק בה כדרי דבעל מיפר לב' נשים היינו טעמא דפסק כת"ק וכבר עמד בלח"מ שם ע"ז דא"כ אמאי לא כ' בה סוטה כ"א קרא כדכ' וכ' דלא אכפת לי' להרמב"ם בטעמא כיון דעכ"פ דרש אותה וד' אלו צ"ע הרי א"ב רותתת דמשקין לר"ש וכ"ת הרי למסקנא עכ"פ משום חבילות אין משקין לא היא הרי בכהן א' דווקא שייך חבילות וא"כ בב' כהני' משקין רותתת אשר על כן נ' לפ' ד':

הרמב"ם ע"ד אחר דק' לי' להרמב"ם קו' הר"ן הרי ממתני' דפ' בתרא דנדרה בתו וסבור שנדרה אשתו שמעי' דאותה דווקא ומאי אבעי' לי' לש"ס ותו אטו מאן דדריש טעמא דקרא היכי דלא משכח טעם לא לדרוש אתמהה וכמו שהק' הרמב"ן א"וו אדרבא אבעי' הש"ס מיוסדת על מתני' דלקמן מאחר דחזי' דאותה דרשי' על נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו אי לא דרשי' תו מהאי אותה מידי או דלמא עוד דרשי' אותה לבדה ג"כ כדדרשי' בעלמא וע"ז פשיטה דוודאי לת"ק דדריש טעמא דקרא וכשם דאיכא טעמא למדרש מאותה נדרה בתו וסבור שנדרה אשתו משום דאמרי' הפרה בטעות היתה דאי ידע אולי לא אכפת לי' ה"כ איכא למימר דאם מיפר לשתי נשי' כא' שאומר מופר לכון באמת לא אכפת לי' בנדר א' מהם אבל מחמת שהיפר לא' הוכרח בע"כ להפר גם לאחרת ומסתברא משו"ה דאותה דווקא לבדה אבל לר"י דלא אזיל בתר טעמא דקרא וא"כ מהי"ת למדרש מחד קרא תרי דרשות שאין לא' שייכות בחברתה וא"כ נדרה אשתו וסבור שנדרה בתו דתנן הוא דדרשי' לא זולת ושפיר פסק הרמב"ם בין בנדרי' בין בסוטה כר"י אלא דק' מה' פרה אדומה שכ' הרמב"ם אין מוציאי' עמה אחרת שלא יאמרו שתים או שחורה א"כ ש"מ דפסק כר"ש לכאורה וי"ל דבלא"ה ד' הרמב"ם בה' פרה שם תמוהי' שהם נגד הש"ס בחולין דמסקי' אליבא דר"כ דקיי"ל כוותי' דשחיטה לא בעי כוונה וכ"פ הרמב"ם גם בה' פרה שם בהדי' ותימא על הכ"מ שהביא מה' שחיטה ולא זכר ד' הרמב"ם באותה הלכה ובחולין שם מסקינן דלר"נ נשחטה בהמה אחרת עמה פרה פסולה וכמו כן ק' שכ' בראש הפרק שם דדווקא שתי פרות אדומות אין שוחטין כא' וע"כ אתה צריך לד' הכ"מ שם דהרמב"ם הי' לו גי' אחרת בש"ס שם דלר"נ פרה כשירה דדווקא ב' פרות אדומות דרשי' מושחט אותה ולהיפך מגי' דידן וא"כ גם ר"נ ס"ל דאותה דווקא למעוטי פרה אדומה אחרת ומעתה ע"כ והוציא אותה ג"כ לכל היותר למעוטי פרה אחרת ובשחורה שלא יאמרו שחורה שחטו אבל חמור לא מיעט הכ' כשם שלא מיעט אפי' בהמת חולין מושחט אותה לר' נתן:

ודע דד' רש"י ביומא שם שכ' שתים שחטו ופסולין משום מלאכה תמוהין וכמו"ש תוס' בחולין שם דאדרבא בב' פרות אדומות ליכא היסח הדעת ולא שייך פסול מלאכה וגם מד' רש"י בחולין שם ד"ה קמ"ל מבואר כן וד' רש"י ביומא צ"ע:

הדרן לד' הר"ן שהק' על הפוסקי' כת"ק ממתני' דלקמן וקו' הר"ן לדעתי צ"ע דאדרבא להתם גם ר"ש דריש אותה משום דהוה הפרה בטעות אפי' אומר אח"כ שאלו ידע ג"כ הי' מיפר אמנם אם בין כך עבר יום השמיעה שוב לא מהימן אבל הכא בב' כשי' מה לי אם אומר מופר לכם או מופר לכל א' וא': ולענין מה שדקדק הר"ן מ"ט לא מייתי הש"ס לב' בנותיו כא' דאקדמי' קרא כ' דהני שתי בנותיו ע"כ שני' נערות למ"ד מופלא סמוך לאיש לאו דאורי' לא משכחת לה כ"א בתאומות אם הם מאשה א' וזה לא שכיח או בב' בנות משתי כשי' וניחא לי' למנקט בהדי' האבעי' בב' נשי':

א"ב רותתת נ' דאם שני' רותתת שוב אין משקין א' מהם דדלמא כ"א לבדה תודה:

ויל"ד אהך בריי' דחבילות מ"ט לא נקטא בקיצור אין עושין ב' מצות כא' ונ' דס"ד דווקא ב' שהם חובה על העושן וע"ד שכ' המג"א קמ"ז הנ"ל קמ"ל דאפי' בהני דלא שייך זה:

ואין מטהרין שני מצורעין הנה הרמב"ם לא הביא דין זה כ"א בטהרה ראשונה חוץ למחנה בב' צפרי' ולא בטהרה שניי' וכ' טעמו דבטהרה שניי' הרי בעי' ימין ומאחר דלא שייך חבילות כ"א בכהן א' א"כ תרתי בימין היכא משכחת לה ומזה ראי' דלא כד' מג"א קמ"ז שכ' דלהרמב"ם אדרבא בב' כהני שייך חבילות וק' אמאי שבק הרמב"ם בה' מחוסרי כפרה דין זה בטהרת ב' מצורעין:

תוס' ד"ה בכהן א' והלח"מ יישב קו' תוס' והק' עדיפא על רש"י אטו בב' ב"ד באדון א' תהא רציעה מותרת וכ' כוונת רש"י ע"ד אחר דק' בס"ד מהי"ת יהא בב' אדוני חבילות ואמנם מ' להש"ס משום דהוה בב"ד א' ולמסקנא בעי' אפי' בב"ד א' אדון אחד אבל לא דנימא בב"ד תלי' מלתא: מילי דהספידא:

על מות ידידי ה' גרשון כ"צ אדלער ע"ה אשר הרבה טרח ויגע בעדי עשרים שנה בלי הפוגות ער"ח ניסן תר"ל ס' תזריע:

ידיך לא אסורות ורגליך לא לבחושתים הגשו כנפול לפני בני עולה נפלת יש מבני אדם אשר בידם יעשו צדקה אבל בגופם לא יעשו גמי"ח ואמנם הנפטר הנ"ל הרבה פעמים אין מספר לא בלבד אשר בעצתו הנחני כ"א גם אחר זה כבוד תקחני הוא הלך לשרי המלוכה להמליץ עלי והציל כבודי ממלשינים וזה ורגליך לא אסורות ואמנם בעת היתה דירתו בשוראן הי' ערכו יקר עד מאוד הפליא לעשות צדקה וגמי"ח כ' לו ס"ת בתכלית היופי וסעודת החינוך עדן תזכר הוא אשר השתדל אצל גרעפליך קאראלישען העררשאפט

להקהל בשוראן רשות למכור יין כשר אשר לע"ע להקהל מזה כמאתי' ז"כ מדי שבה גם קנה לו ס' הש"ס עם האלפסי הכל בתכלית ההידור ובכל זאת מימי דירתו בנ"ה לא ידעו לערוך ערכו ואמר דהע"ה אם יארע כזה אין החטא באיש המעלות כ"א בבני גילו כ"א הכ' חזית איש מהיר במלאכתו לפני מלכים יתיצב בל יתיצב לפני חשכים וז"ש ככפול לפני בכי עולה ר"ל בעת שהי' נ' כאילו נפלת מערכך לא כן הי' כ"א לפני בני עולה נפלת:

אמר הכ' אדם כי יהי' בעור בשרו וכו' והובא אל אהרן הכהן או אל אחד מבניו הכהנים וכ' רש"י גזיה"כ הוא וכ' לפ' דהנה בתחלת הפ' הביא רש"י המ' א"ר שמלאי כשם שיצירתו של אדם אחר כל בהמה חיה ועוף כך תורתו לא נתפרשה אלא אחר תורת בהמה חיה ועוף כ' לבאר דבמשנה סנהדרין תנן מפני מה נברא אדם באחרונה כדי שיכנס לסעודה מיד ד"א שאם תזוח דעתו עליו אומרים לו יחוש קדמך הענין דהנה אחרי כי האדם נפשו מן העליונים וגופו מן התחתוני' לא בראו ב"ה עד אשר כלה לברא השמים והארץ וכל צבאם למען יתבונן בשלימות העליוני' ופחיתות התחתוני' ויתבונן כי אם ישתדל רק לצורך גופו גם נפשו תרד ממעלותי' ואמנם אם ישתדל לטובת נפשו גם גופו יתקיים בשלימותו כמ' הכ' ועבדתם את ה' אלקי' וברך את לחמך וגו' והסרותי מחלה מקרבך והנה אמז"ל במ' עירובין עלמא הדין להלולא דמיא כוונתם כי לא יאמר האדם מאחר שדרך העוה"ז מסוכן מאוד אני אפרוש מהנאותי' לגמרי כדרך שעשו מקצת חכמי יון הנקראי' שטאויקער לא כן כי לא תהו בראה אבל ידע האדם כשם שאם הולך לבית משתה אחרי כי יודע שיפקיחו עליו עיני' יתנהג במדה ישרה לא כמו שנוהג כחפצו בביתו כן הוא כל העו"הז האדם מחוייב להתענג כדרך שהתענוג חובה על הלולא וכלפי זה יתנהג במדה ישרה וכמ"ש וזה כוונת אמרם כדי שיכנס לסעודה מיד שידע מיד מה ממנו יבוקש ואמנם האדם אשר לא ישים תכלית אחר מול עיניו כ"א להתענג בתענוגים לא די אשר הוא ישחית נפשו כ"א גם העולם ומלואו לא יספיקו לו ומתוך זה יגזול ויגנוב כמ"ש רש"י על בן סורר ומורה ואדם כזה הוא רק לצער הבריות כדרך היתוש הזה שאין תכליתו רק לצער הבריות וז"ש והנה ל' תזוח הכוונה מולא יזח החשן ר"ל נסח ממקומו שאם תזוח דעתו שיזיז דעתו שהי' בו מנעוריו להשתדל לעולמו הקיים כאשר למד בבית הספר אם דעה זו תזוח עליו אומרים הכי אתה רוצה להדמות ליתוש א"כ יתוש קדמך ולמה זה אתה נוצרת בצלם אלקים ואמנם למען הקים האדם על המשמר צוותה תורה להזהר ממינו החיים המביאים שקוץ הנפש ואח"כ צוותה תו"הק אשר אם גם יזהר האדם בנפשו עדן להרחק משכן רע ושלא להתחבר עם רשע הנה רש"י כ' טעם

שגזרה תורה על המצורע בדד ישב משום מדותיו הרעות ואמנם איזו אדם בעל מדות רעות אשר החיוב להרחיק ממנו זה אין ביד כל אדם לשפוט כ"א הכהן הקדוש לה' וז"ש אדם כי יהיה בעור בשרו נגע צרעת משיתראה אחצוניותו כי הוא איש רע להתחבר אל תרחיקהו מעצמך כ"א והובא אל אהרן הכהן או אל א' מבניו הכהנים: אמר הכ' עטרת תפארת שיבה בדרך צדקה תמצא כ' לפ' אמר הכ' תפארת בחורים כחם והדר זקנים שיבה הכוונה האדם בימי בחרותו צריך להשתדל לפעל טובה כ"כ למען אשר באחרית ימיו בעת אשר א"א לו לפעול טובה לו עדן זיו והדר מימי נעוריו וז"ש תפארת בחורים כחם אם גם והדר זקנים שיבה וז"ש הנה באמת כשהאדם אינו פועל מאומה אין זה לו לתפארת בכל זאת עטרת תפארת שיבה אם בדרך צדקה תמצא שעשה הצדקה כ"כ בנעוריו עד אשר עטרת תפארת שיבה:

דרוש לז' אדר פ' תצוה תרל"א

ובו הספד על הגאון מו"ה משה כ"צ גראס אב"ד בפנ"ד והרב מו"ה שמעון ווינר אב"ד בלא"ב והרב מו"ה דוד א"ש אב"ד בסאבראנץ והרב מו"ה נתן יהודא ה"פ בן חנה רחל בערלויא:

בילקוט פ' זו ואתה תצוה את ב"י וגו' ר"י בשם רשב"ם משל למלך שהיה לו אפקרסן (לבוש התחתון) והי' מצוה את עבדו לנערה ולקפלה וא"ל תן דעתך עליו א"ל עבדו אדוני המלך מכל אפקרסין שיש לך אי אתה מצויכי אלא ע"ז א"ל מפני שדבוקה בבשרי כך אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע מע' אומות שלך אי אתה מצויני אלא על ישראל א"ל מפני שהם דבוקים בי שנא' כי כאשר ידבק האזור על מתני איש כך הדבקתי אתכם אלי בני ישראל:

תנן באבות ר"מ אומר הוה ממעט בעסק ועסוק בתורה וכו' הענין ארז"ל דורות ראשונים שעשו תורתן עיקר ומלאכתן ארעי ז"וו נתקיימה אמנם ארז"ל ג' צריכין חיזוק ושני' מהם תורה וד"א מו"מ וא"כ עסק המו"מ מבטל את עסק התורה ועסק התורה מבטל את עסק המו"מ ואמנם כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמרא סייעי' ואמנם סייעתי' דשמי' בעי קירוב השכינה וקירוב השכינה לא יבא כ"א ע"י דכא ושפל רוח וז"ש הוה ממעט בעסק ועסוק בתורה אמנם והוה שפל רוח בפני כל אדם כי הוא מדת הענוה האמתית וכמו שביאר החו"ה מחסיד א' שאמר לא פגשתי מעולם אדם שלא הי' לו בעיניי מעלה יתירה עלי ואמנם אל יאמר אדם מאחר כי עיקר עסק התורה להשיג ע"י אמונה ויראת ה' ואני כבר קניתי לי זאת ואם גם לא אעסוק בתורה אמונתי השלימה לא תזיז ע"ז אמר לא

כן הדבר כ"א כל הגדול מחבירו יצרו גדול מניח ישראל ומתגרה בת"ח ואיזו מעוות לא יוכל לתקן זה ת"ח הפורש מן התורה וז"ש ואם בטלת מן התורה יש לך בקרבך בטלים הרבה כנגדך הרהורי' רעים וספיקות שיעלו על לבך ואמנם העוסק בתורה לא די שקונה שלימות עצמי כ"א גם זוכה ומזכה אחרים במה שמקרבן לאמונה וז"ש ואם עמלת בתורה יש שכר הרבה ליתן לך ועד"ז נ' לפ' מאמר הש"ס שבת פ' חבי' חמרא פרוגי' ומיא דיומסת קפחו י' השבטים ר"א בן ערך הלך אחרי' איעקר תלמודיה קם קרא בס' החדש הזה לכם וקרא החרש הי' לבם ובעי רבנן רחמי עלי' ואהדר לי' תלמודיה והיינו דתנן ר' נהוראי אמר הוה גולה למקום תורה וכו' הענין הנה תכלית עם ב"י להעיד ע"י יצי"מ ושאר ספורי נסיי' בתו"הק על חידוש העולם ואמנם הת"ח הפורש מן התורה נעשה כאילו לא שמע דבר מעולם וזה שרמזו לו באמת החדש הזה לכם עלינו להעיד עדות החידוש ור"א ע"י ביטול תורה החרש היה לבם ואמר אח"כ כפי' רש"י ר"נ היינו ר"א בן ערך הוה גולה למקום תורה ואל תאמר שהיא תבא אחריך שחבירך יקיימוה בידך וגם על בינתך אל תשען ואמנם זה כ"כ מאמר ר"א באבות הוה שקוד ללמוד תורה וכו' הענין ע"ד שפי' רש"י ז"ל בשה"ש וחכך כיין הטוב הזהרי בתשובותיך והענין כי התשובות לאפיקורס יבא היצה"ר לפתות הת"ח כי למען ינצחו המינים יעסקו בדברי שקר וימלאו בטנם און ועמל ועי"ז יהי' לאל ידם לנצח ובאמת ידחו שקר בשקר וז"ש וחכך יהי' כיין הטוב הולך לדודי למישרים שיהיו דבריך רצויים בעיני הש"י:

ואז יהיו דובב שפתי ישנים ואז תזכה לנצח בהם פורשים מן התורה וז"ש ר"א לא תפנה אל רהבים כ"א הוה שקוד ללמוד תורה ודע מה שתשיב לאפיקורוס ודע לפני מי אתה עמל כלומר שיהיו תשובותיך הולכים לדודי למישרים ונאמן הוא בעל מלאכתך ר"ל באמת הש"י נתן לנו תוה"ק אילת אהבים ויעלת חן על לומדיה לש"ש הש"י מאיר עיני' בתוה"ק ומ"מ הם יקבלו שכרם וז"ש ונאמן הוא בעל מלאכתך אף כי הש"י הוא העושה מלאכתך שישלם לך שכר פעולתיך והנה השמני' שמשתמשין בהם לאורה כלם הם מלאכותי' אבל השמן זית הוא אשר ברא הש"י להאיר והוא המשל על התורה מול שאר החכמות אבל צריך להיות לשמה וביגיעה וז"ש לו הש"י ואתה תצוה את ב"י ויקחו אליך רק שמן זית וזה צ"ל זך וכתית ע"י יגיעה למאור וזה יהי' להעלות נר תמיד ואמר משה למה תצוה כל הציוויי' האלו אל ב"י והשיב לו הש"י הלא אמרתי כאשר ידבק האזור וגו' הכוונה תכלית האיזור למען יתקיים מצב הגוף בקומתו ותכלית האומה ישראל להיות ממלכת כהני' וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך וז"ש כאשר ידבק האזור אל מתני איש כן הדבקתי אתכם אלי בית ישראל:

בילקוט אחשורש ע"פ ובמלאת הימי' האלו וגו' אר"ח בר פפא מלמד ששמעו גדולי ישראל וברחו להן ארשב"י מלמד שאכלו בישולי גויי בעל כרחן והי' אומרי' לישראל יכול אלקי' לעשות לכם סעודה כזו לע"ל א"ל עין לא ראתה אלקי' זולתך יעשה למחכה לו ואם עושה לכו כזו אנו אומרים כבר אכלנו כזו לפני אחשורש ע"כ אמר שהע"ה בשה"ש שובי שובי השולמי' פי' רש"י האו"ה מסיתין את ישראל לשוב מאחרי הש"י ונחזה בך פי' רש"י נציב ממך שלטוני' ואנו משיבי' מה תחזו בשולמית כמחלת המחנים וע' רש"י וכ' הענין אמר הכ' ואנשי קדש תהיון לי ובשר בשדה טריפה לא תאכלו לכלב תשליכון אותו ופי' רש"י ה"ה מכור לנכרי כמו בנבילה ומ"מ מ"ט ככתב כאן כלב ובנבילה מכור לנכרי וסמיך לי' לא תשא שמע שוא וכבר ד' רז"ל פ' ע"פ בזה וכ' הענין הנה אנחנו רואי' מזמן קבלנו תוה"ק כמה דתות שונות שהי' לאו"ה כלם כלו בעשן כלו ותוה"ק אף כי פעם אחר פעם יבאו פריצי' לחללה בתוקפם וכחם כאז כן עתה וסוד דבר זה הוא ואבדיל אתכם מן העמים כי גדולה לגימא ואו"ה מתוך שאוכלין מפתן ושותין מיינם מתפתי' זה בזה לא כן עם ב"י דלא אכלי מניי' ולא שתי מניי' והכה לולא לא אסרה תורה כ"א נבילה שהוא דבר מתועב גם בעיני רוב אנשי שאר אומות כבר הי' מקום לקבוע סעודה עם אנשים מכובד' שבהם אבל גם טריפה אסרה תורה בנקב משהו והיקר שבאומות יבז לדבר זה עי"ז נסגר הדלת בעדינו מכל וכל והנה דבר הנמאס מצד עצמו א"צ להתעיבו כל כך משא"כ דבר שאינו נמאס מצ"ע צריך להתעיבו ביותר כדי להתרחק ממנו יען כן בנבילה שהוא דבר נמאס אפי' אם ימכרנו לנכרי בכל זאת לא יעלה על דעתו לאכלה משא"כ טריפה שאינה מתועבת מצ"ע באת התורה להתעיבה וכ' עלי' לכלב תשליכון ואמר עי"ז אנשי קדש תהיון לי מובדל מכל העמים לי לשמי ועי"ז שתהא מובדל מהם לא תשא שמע שוא לא תקבל מהם דעות נפסדות והנה או"ה מביני' טעמו של דבר כי אמונתינו מתקיימה עי"ז שאנו מרוחקי' מהם והם אומרי' איריבו שובי שובי אילינו אכול מפתינו ושתה מייננו ואז ונחזה בך אם תתקיים עיקר תורתך בידיך ואנו אומרי' להם וכי סבורי' אתם אשר אפשר לאיש ישראלי אשר עדן אמונתנו בקרב לבו לאכול מפתכם ולשתות מייננכם העושה זאת כבר אבדה אמונה נכרתה מקרבו וז"ש מה תחזו בשולמית שהיא כמחולת המחכים ר"ל המרקדת בכל מחנים הלא כזאת איננה עוד בכלל שולמית והנה גם אחשורש זה השתדל לנתק מוסרות האמונה מעם ב"י ואמנם ידע כי אם יגזור שיאכלו מאכלים שאסרה להם תורה רובם ככולם יברחו להם וכן באמת ד' ר"ח ב"פ שלא עשה המשתה כ"א לעם הנמצאים כלומר אותן שלא בכחו אמנם דעת רשב"י אינו כן כ"א המלך עשה הסעודה לכל העם הנמצאים כלומר שיוכלו כל העם לסעוד וזה

שלא הכין כ"א מאכלי מפרי העץ וכיו"ב שאין בהם כ"א בישולי גוי' ומאחר דאין אי' כ' בתורה אכלו בעל כרחן ואמנם מאחרי כי זה הי' כוונת אחשורש טרח להגדיל סעודה זו על דרך שלא ראה אדם מעולם ולא הכניס האורחים לחדריו כי אם טרח להכן לפניהם חצר גנת ביתן באופן היותר נאות למען ישבעו מרוב הכבוד הנעשה להם לישב במסבה אחת עם מלך אדיר ונשא, והנה תכלית כל הדברים האלו הי' להסית את ישראל ולומר לולא הייתם מקרבים עצמכם אלינו הלא כל כבוד ויקר יהי' בגורלכם ואם תחכו לגודל היקר המזומן לכם לעוה"ב שהוא צדיקים יושבין ונהנין מזיו השכינה תחת כן אין שם אכילה ושתיי' ועכשיו אתם זוכים לשתי שלחנות וז"ש להם יוכל אלקיכם לעשות לכם סעודה כזו ואמנם ישראל שבאותו הדור השיבו להם כל מה שזימן הש"י לנו סעודה זו הוא רק שאם נזכה נבחין כי ע"כ אמר הש"י עין לא ראתה למען אם נחזה גדולת מלכים נדע כי ע"כ אין זו דמיון לה:

גמ' מ' מגילה כיון שנפל פור באדר שמח אמר כפל פור בירח שמת בו משה רבן ולא ידע אותו רשע כי בז 'אדר מת משה ובז' באדר נולד משה ועי' רש"י:

אמר הכ' כי המן בן המדתא וגו' חשב על היהודים לאבדם והפיל פור הוא הגורל להמם ולאבדם ובבאה לפני המלך אמר עם הספר ישוב מחשבתו אשר חשב על היהודים על ראשו וגו' ארז"ל במ' מגילה שאלו תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו ישראל שבאותו הדור כלי' א"ל אמרו אתם אמרו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע א"ל א"כ שבשושן יהרגו שבכל העולם לא יהרגו אלא מפני שהשתחוו לצלם פי' רש"י בימי נבוכדנצר ואכתי ק' א"כ באותו הדור אמאי נתחייבו וע"ד התלמידים קשה מלבד קו' רשב"י וכי אכילת טריפות בכרת אמנם הודיעו לנו רז"ל כי תכלית סעודה זו הי' אחרי כי חשב השבעים שנה שאמר הי"ת למלאות לחרבות ירושלים ולפי חשבונו כבר כלו להם ועשה סעודה זו ולבש בגדי כ"ג והוציא כלי ביהמ"ק עד שעבר עלי' מה שעבר:

והנה אחרי כי שמחתו במשתה זה הי' מפלתן של ישראל ה' להם לבני ישראל היושבים שם בע"כ להוריד דמעות כים ולשום למרום עיני' והם לא עשו כן כ"א נהנו מסעודתו של אותו רשע ונתקיים בהם אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני ונתנו להשמיד להרוג ולאבד והנה כ' בסעודה זו לכל העם הנמצאי' מבואר דל"ד יושבי שושן כ"א כל אשר היה נמצא שם אפילו מסוף העולם וכן הי' באמת הקול מסעודה זו הלך למרחקים ובאו יהודי' מקצוי ארץ לישב עם המלך בשלחן א' אשר ע"כ:

הי' החרון אף על כל היהודים ומ"מ ה"ק להם רשב"י אותן שהיו בשושן יהרגו ושבכל העולם אותן שלא הי' שם לא יהרגו והנה אמר רשב"י לפי שהשתחוו לצלם ונבאר הנה

היותר נפלא במעשה המן הוא מאחרי כי נפל פור בי"ג אדר למה זה כ' האגרות בי"ג ניסן ונוסף ע"ז הנה המן בעת אשר דבר עם המלך לא הזכיר כ"א לאבדם ובאגרות כ' להשמיד להרג ולאבד ואמנם כ"כ המפ' כי ל' לאבדם יל"פ גם על הדתות והנה באמת זה הי' עיקר כוונת המן אמנם ידע בנפשו כי ישראל עם קשי עורף ואם יגזר לבטל דתם לגמרי לא ישמעו לו ולזה התחכם לכתוב להשמיד ולהרג ולאבד וכל אגרות אלו בניסן על אדר וסמך עצמו כי מנפשם יפרקו עול אמנם לולא ראה כזה בעת שהשתחוו לצלם למען לא יושלכו באתון כורא לא עלה ע"ד שיבצע מעשיהו וז"ש רשב"י מפני שהשתחוו לצלם באו לנסיון זה וכמ"ש והנה זה ענין הכ' שאמרנו כי המן חשב מן היהודים לאבדם ר"ל שם יהודי דהיינו דת תו"הק ואמנם הפיל פור הוא הגורל להומם ולאבדם כי ע"י הגזירה זו יהמו ויאבדו מעצמם ואמנם אחרי כי עכ"פ בספר הי' כ' להשמיד מה שלא צוה לו המלך ובבא אסתר לפני המלך אמר עם הספר שכ' בו מה שלא הורשה ישוב מחשבתו אשר חשב על ראשו, והנה באמת ה' מן הפלא אף כי שבעים יום עמדה גזירה זו בכל זאת לא החליף א' מהם דתו ואמר והעיר שושן צהלה ושמחה ובמה יען ליהודי היתה אורה זו תורה ששון זו מילה שמחה זה יו"ט ויקר אלו תפילין עיקר שמחתם הי' שעמדו בנסיון ומשו"ה אחר הנס הדר קבלו בימי אחשורש ויען מאוית המן הי' להפר דת שמח כי נפל פור בירח שמת משה וסבר זה רמז שיבצע עצתו אבל באמת אדרבא במיתת משה כ' ולא קם נביא כי גדול היה במיתתו יותר מבחייו וכמ"ש משה היכן מת בחלקו של ראובן והיכן קבור בחלקו של גד רחוק ד' מילין מלמד שהי' משה מת מוטל בכנפי שכינה גם במיתתו הי' מוטל בכנפי שכינה ולכך כ' שם ולא קם נביא עוד כמשה וז"ש רז"ל ולא ידע אותו רשע כי בז' באדר מת משה ובז' באדר נולד משה הכוונה כי מיתתו לידתו האמיתית וכמ"ש:

הספד מר:

על מות רבן של ישראל הגאון אמתי בנן של קדושים מו"ה אברהם שמואל בנימן סופר אב"ד בקהל פ"ב נפטר י"ט טבת תרל"ב ועמו נספדו הגאון אב"ד באלטונא מו"ה יעקב עטלונגער ואב"ד בנאדיש הרב המה"ג מו"ה יאקב עהרליך והמה"ג מו"ה אברהם ארנשטיין אב"ד בבארטפעלד והמה"ג מו"ה אברהם צבי אבעלעס אב"ד בשאבאגארד, פ' וארא תרל"ב:

ברבה ר"פ זו וידבר אלקי' א"ל הקב"ה למשה חבל על דאבדין ולא משתכחין הרבה פעמים נגליתי אל אברהם יצחק ויעקב באל שדי ולא הודעתי להם כי שמי ה' כשם שאמרתי לך ולא הרהרו אחרי מדותי עד סוף המאמר ולא שאלוני מה שמי כשם ששאלת

אתה ולבסוף אמרת ומאז באתי אל פרעה וגו' אמר הכ' גדע בחרי אף כל קרן ישראל הנה מלת קרן בלה"ק פירושיו שונים יש שהוא ל' כח כמו קרני ראם קרניו ויש שהוא ל' זהר כי קרן עור פני משה קרני מידו לו והנה זה אם בני ישראל בארצם הי' להם תוקף קרני ראם כמ"ש הכ' א' מכם ירדוף אלף והוא מכה על שמונה מאות חלל וכן זיו והדר אשר הי' על עם ישראל בראות כל עמי הארץ כי שם ה' כקרא עליו ושופרא דבחורי ובתולות ישראל אשר אמר עלי' הכ' אדמו עצם מפניני' וביום כפלה עטרת ראשם בו ביום חשך משחור תארם בטל זיו הדרם תשימיכו לעג וקלס לסביבותינו בטל תקפם וגבורתם ורדף אותם קול עלה נדף וזה גדע בחרי אף כל קרן והנה רבינו הגאון שופרי' מעין שופרי' דאה"ר חכמתו הופיע על כל באי שעריו יד ממשלתו היתה משברת מתלעות עול וביום כפלה עטרת ראשינו נתקיים בנו גדע בחרי אף כל קרן ישראל אמר המקונן מה אעידך ומה אדמה לך בת ירושלים מה אשוה לך ואנחמך בתולת בת ציון כי גדול כים שברך מי ירפא לך ואז"ל במ' שם מי שעתיד לרפאות שברו של ים הוא ירפא לך הענין כי תכלית אשר בחר ה' באומה הישראלית לא להם לבדם יגיע כי אם ואתם תהי' לי ממלכת כהני' להורות לעמי הארץ דרכי ה' והלכו גוים לאורך ואמנם זה אי אפשר כ"א בעת אשר ירם ה' קרן לעמו אז תהלה לכל חסידיו ואז יבאו עמים ונספחו על בית יעקב לא כן בעת אשר יעקב למשסה וישראל לבוזזים נמצא כי חורבן ארצינו הקדושה לכל העולם נוגעת ובעת אשר יעלה הרצון לפני כסא כבודו אשר יכירו וידעו כל יושבי תבל מי בראם ומי עשאם נכון יהי' הר בית ה' בראש ההרים ונהרו אליו כל הגוים והנה ידוע כי הים גדול מיבשה אשר בארץ כפלים כמ' רז"ל העולם שני שלישי' ים ושליש א' יבשה והמשיל המקונן שבר ירושלים לים לאמור אם עלה שבר לשאר ארצות לא הי' השבר כ"א לארץ הזאת אבל שבר ירושלים יגיע שני שלישים חוצה לה ושליש א' לעצמו וז"ש הנה עם ב"י נקראו ירושלים על היראה והשלימות ונקראו ציון על ציון שערי ההלכה וז"ש מה אעידך ומה אדמה לך הבת ירושלים במה שאינה בת ירושלים מה אשוה לך ואנחמך בתולת בת ציון במה שאתה מצויין כי אינך כשאר האומות שיגיע ההיזק לך לבדך כ"א כי גדול כים שברך השבר אשר חוצה לך הוא כפלים כאשר הים כפלים כיבשה ואמר מי ירפא לך ובארו רבותינו כי הא בהא תליא כ"ז שאין עם ב"י במצב כזה שיקיימו שליחותם שיאמרו עמים רבים לכו ונעלה אל הר ה' בית אלקי יעקב אם יהי' להם כל הצלחות שבעולם לא נרפא שבכם וז"ש רז"ל מי שירפא שברו של ים הוא ירפא לך כאשר יבא שישתדל הש"י אשר כל יושבי תבל ושכני ארץ יכירו וידעו האמת אז יעלה רפואה לשבר ישראל וכן הענין בפ"ב העליזה משם יצא תורה זה ששים וששה שנים תחת ממשלת

הגאונים אב ובן משפחת סופרים ולעת נפל עטרת התורה גדול כים שברם כי כפלים ירגישו השבר מקצה הארץ מאשר ירגישו אותו במקום נהיה הצרה ואמנם אם ירפא לעת עתה שברו של ים אשר האיש אשר שמו בראשם מכונן כמו כן קרן התורה אז גם שבכם ירפא אמר הכ' ויעל אלי' בסערה השמים ואלישע רואה והוא מצעק ויאמר אבי אבי רכב ישראל ופרשיו ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעי' וכבר דקדקו רז"ל פ' אלו מגלחי הל' שכי' קרעים ולמדו מכאן דקריעת רבו אינו מאחה לעולם ואמנם אלישע רמז לן בדברי' כי צדיקי הדור המה שני הפכי בנושא א' הרכב הנושא את הפרש והפרש המנהיג את הרכב:

והענין כי מאחרי אשר צדיק יסוד עולם ואברהם אבינו גרם שהאריך ה' אפי' לי' דורות עד שבא אברהם וקבל שכר כלם וכל העולם ניזון בשביל חנינא בני נמצא הצדיק נמשל לרכב הנושא בני דורו כי בזכותו הם עומדים ואחרי כי מגמת והשתדלות הצדיק להנהיג דורו על דרך הצדק והיושר הנה הוא בבחינה זו הפרש והנה האב ג"כ עושה לבניו שני דברי' אלו זנם ומדריכם וזה שהי' מצעק אבי אבי וביאר אח"כ רכב ישראל כמו רעה אבן ישראל ופרשיו מנהגו ורמז ע"ז ויחזק בבגדיו ויקרעם לשנים קרעי' שלא ידמו כי רק חסרון א' חסרו בלקיחת הצדיק כ"א שנים והנה זה ג"כ ענין מ' רז"ל על ג' תשרי שבו נהרג גדלי' בן אחיקם ולמה נמנה כאן ללמדך ששקולה מיתת צדיקי' כשריפת בית אלקינו הענין כי אם גם אף אחר חורבן ביהמ"ק לא נשתכחה תורה כי החרש והמסגר אלף בכל זאת באין ארחת אב בכן בטן בנים תחסר מיום שחרב ביהמ"ק כוטל טעם הפירות ונוטל שומן הפירות חשיכה לעין משתכר ורוב עם ב"י עניים ומדולדלים וכן הוא במיתת צדיקי' כ"א גם כ' וזרח השמש ובא השמש ועד שלא שקעה שמשו של משה זרחה שמשו של יהושע בכל זאת זכות הצדיק שיצא מן הדור והרביץ תורה כל כך שנים ופעל ועשה מע"ט לאין מספר יארכו הימי' עד אשר הבא אחריו ירבה זכותו כמהו וצדיק אבד לדורו אבד כי הדור ירגיש מכל צדיק חסרון המרגלית הזאת והרי הוא כשריפת בית אלקינו ואמנם במ' איכה אמרו רז"ל קשה סילוקן של צדיקי' יותר מחורבן ביהמ"ק דבחורבן ביהמ"ק כ' ותרד פלאי' ובמיתת צדיקי' הנני יוסיף להפליא את העם הזה הפלא ופלא ואבדה חכמת חכמיו הענין מיתה ענין אחר וסילוק ענין אחר כי בעת אשר יתקיים בדור וזרח השמש ובא השמש נמצא הצדיק מת כי אין גופו מתהלך בקרב החיים אבל כל אשר תיקן ופעל ודיבר חי וקים ואז נמשל רק לשריפת ביהמ"ק כמו שכ' כי זכותו נעדר אבל בעת אשר אין לצדיק ממלא מקומו וכל אשר פעל ועשה יאבד ואין זכרון ממעשיו הטובים אזי קשה סילוקו שנסתלק לגמרי יותר משריפת בית אלקינו כי

אם גם ע"י שריפת ביהמ"ק אין עולה ואין זבח תורת העולה לא בטלה ולא כן ע"י סילוק הצדיק וז"ש ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר וזה ענין הקינה שקונן הש"י על האבות חבל על דאבדין ולא משתכחין כלומר שלא נתקיים בהם וזרח השמש ובא השמש ואמנם הכוונה במה שלא שאלו אחרי שם ה' הנחשב להם למעלה הוא כי הי' להם כאחד באיזו מדה הש"י יתנהג עמהם כי האמינו אשר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד ואמנם מרע"ה שאל מה שמו הענין כי מרע"ה אמר מי אנכי כי אלך אל פרעה וכי אוציא את בני ישראל מארץ מצרים מי' רש"י באיזו זכות אוציאם והנה רצה משה לדעת אם הש"י ע"י יסורין יחזירם תחלה למוטב או יתנהג עמהם רק במה"ר והש"י השיב לו כי במה"ר יתנהג עמהם ועל תנאי זה קיבל משה השליחות וכשהרע פרעה לעם אמר מרע"ה למה הרעות לעם הזה ואם רצונך להרע למה זה שלחתני על תנאי זה לא קבלתי השליחות אבל באמת הי' קושי השעבוד למהר את הקץ והי' זה לטובה וז"ש לו הש"י האבות לא שאלו אחר שמי ולא הרהרו אחרי מדותי אפי' אחרי שהבטחתי לאברהם ביצחק יקרא לך זרע לא הרהר אחרי כשאמרתי העלתו לעולה ואתה ע"י ששאלת אחרי שמי הרהרת אחרי מדותי אבל באמת הרעה זו לטובה כי וגם ראיתי את הלחץ ועי"ז ואזכור את בריתי:

סיומא, גמ' ב"ב אותו היום שנפטר א"א ע"ה עמדו כל גדולי הדור ואמרו אי לעולם שאבד מנהיגו אוי לה לספינה שאבדה קברניטה:

כ' והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים כככבים לעולם ועד הענין אז"ל מנהיג לפי הדור לפי מה שהדור ראוי לקבל מהמנהיג תורה ככה ישפיע להם והמשל לשמש כי השמש זורח יום א' כחבירו אבל לפי שינוי זהר הרקיע ירגישו בהק אור השמש וז"ש והמשכילים יזהירו כזהר הרקיע לפי זהר הרקיע והנה הככבים המה ביום במקומם כמו בלילה אבל ע"י אשר ביום השמש יפיץ אורו לא יראה אור הככבים לא כן בלילה אשר אור הלבנה קטן מאוד יראה אור הככבים וכן הוא הענין בעת שהדור זוכה למנהיג וגדול ורב אשר ממנו תצא תורה לא יחשבו שאר מצדיקי הרבים למאומה נגד האור הגדול הזה משא"כ אם מנהיג הדור לא יפיץ אורו על פני תבל כשמש הזאת גם שאר מצדיקי הרבים יקחו חשיבות וז"ש ומצדיקי שאר מצדיקי הרבים המה כככבים לעולם ועד ואם יראה אורם או לא זה תלוי בקרני אור המנהיג וזה ענין אז"ל פני משה כפני חמה פני יהושע כפני לבנה זקנים שבאותו דור אומרי' אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה הענין כל ימי משה לא היו הזקנים נחשבים למאומה כמו הככבים בפני החמה משא"כ יהושע שהי' רק למול משה כלבנה גם הזקנים שנמשלו לככבים היו נראים וז"ש אוי

לאותה בושה אוי לאותה כלימה כי זה אשר גם לכו חשיבות מורה על העדר אור המנהיג והכה כ"ז שיש לעולם אילן גדול לתלות בו בנקל הוא למצדיקי רבים להנהיג עדתם על פיו יצאו ועל פיו יבאו כל הדבר הקשה יביאון אליו ואין התורה נראי' כשתי תוכות כי כלם בני אב אחד ומבארו ישקו כל העדרים אמנם במות המנהיג כזה כל א' בונה במה לעצמו ואשר א' יבנה השני יהרוס ונפלו שכי' יחדיו ואמנם בעיירות אשר לא יבינו ענין זה ידמו אם גם האור הגדול נכבה הלא לנו אור המאיר לנו וגלל זה צוה רבינו הקדוש אל תספדוני בעיירות כי לא יבינו גודל ההספד הנכנס עלי' במיתת רבינו הקדוש אבל ברבות הימים כאשר תאבד תורה מכהן ואין חזון נפרץ יוודע מה היה לכו והנה כמשל העולם בזה לספינה שאבד הקברניט שקורין קאפיטען ואמנם רב החובל שטייערמאנן קיים ומנהיג הספינה ואנשי הספינה לא יבינו מה היה להם באבידת קברניט אחרי כי הרב החובל מנהיג הלאה הספינה עד אשר יבאו למקום מסוכן שיני הסלעים וכיו"ב וזה ענין אמרם אותו היום שמת א"א ע"ה העולם לא הבינו מה הי' להם אמנם גדולי הדור עמדו ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו ומה שאין העולם מרגיש הוא כספינה שאבדה קברניטה שאוי לה ואין אנשי הספינה מרגישין מיד בצרה זו וזה ג"כ אמרם בפ' א"מ עלי' דרבינא תמרים הכיעו ראש על צדיק כתמר כי התמרי' המה הצדיקי' העושים פירות המעמידי' תלמידים ותכלית העמדת התלמידים שילכו אח"כ למקום שמשם הוראה יוצאה ואמנם אם אבד תמר זה מה הועילו שאר התמרים ואמר נשים לילות כימים על משים לילות כימים כי כ"ז שהאילן גדול קיים כל הדבר הקשה יביאו אליו והעקוב יעשה למישור משא"כ בהעדרו כל ת"ח צריך לייגע בעצמו:

והלואי יראה אור וז"ש עכשיו נשים לילות כימים להתאבל על משים לילות כימים ואמנם לא זו בלבד כ"א האילן הגדול יסוכך על אנשי דורו שלא יריעו להם פועלי און כאשר ראינו ברבינו הגאון זצ"ל שאזר כגבר חלציו ושבר מתלעות עול אנשי הקאנגרעס הוא ההקדים רפואה למכה לייסד חברת שומרי הדת הוא שיגע וטרח לייסד השטאטוטען של הארטנואדאקסען אשר כל כתיבותי' שלום, ובזה הי' משים לילות כימים ואמנם יע"ל נשים לילות כימים ע"ד שפי' מרן הגאון ח"ס מ' רז"ל אם הראשונים כמלאכים אנו כבני אדם אם הראשונים כבני אדם אנו כחמורים כי ת"ח אפי' לעוה"ב אין להם מכוחה ילכו מחיל אל חיל ע"י התלמידים שהניחו אחריהם אמנם אם התלמידים יבטלו מלמוד התורה אזי הראשונים יהיו עומדים במדרגת מלאכים ואמנם אם ח"ו התלמידים יצאו לתרבות רעה הראשונים יענשו ע"י והיינו אם הראשונים כמלאכים הטעם משום שאנחנו כבני אדם ואם הראשונים כבני אדם הטעם אנו כחמורים ולא

כחמורו של רפ"בי וז"ש על התלמידים לשום לרבם בעו"הב לילות כימים שיהי' מהלך מחיל אל חיל וזה נשים לילות כימים על משים לילות כימים ובזכות זה ימליץ טוב לפני אבינו שבשמים בעדינו, ואין פרץ ואין יוצאת ואין צוחה ברחובותינו ובל"ג בב"א:

הספד שנית:

על רבי' הגאון מו"ה אברהם ש"ב סופר זצוק"ל בעיר באדען עכ"ח אלול פ' שופטים תרל"ב:

ברבה פ' זו ע"פ שופטים ושוטרים א"ר יצחק שני דברים בימינו של הקב"ה צדקה ותורה צדקה דכ' צדק מלאה ימינך ותורה דכ' מימינו אש דת למו שני דברים בידו ואלו הנפש והדין הנפש דכ' אשר בידו נפש כל חי והדין דכ' ותאחז במשפט ידי אמר הקב"ה הנפש והדין נתונים בידי שמרו את הדין ואני אשמור לכם את הנפש הוי שופטים ושוטרים:

ויל"ד הניתרי דבימינו למאי מבעי לי' כאן לכ' יצחק הק' רז"ל למה נסמכה פ' אחרי מות לעבודת יוה"כ וי"ל דדרשי' במ' בזאת יבא אהרן בזכות התורה שנקראת זאת ועוד שאר דברים שהיה מביא אהרן עמו והנה ד' רז"ל השר רשב"י שאל לריב"ל בג"ע הנראתה הקשת בימיך א"ל אין א"כ לאו את בר ליואי הרי חזי' דצדיק שלא חטא מעולם כדאי הוא להכריע העולם בזכותו והכה אמר מרע"ה לאהרן בעת מיתת נדב ואביהו הוא אשר דבר ה' לאמר בקרובי אקדש וכ' רש"י סבור הייתי או בי או בך עכשיו הם גדולים ממני וממך, והנה באמת לא נתחייבו נדב ואביהו מיתה לשמים כ"א מפני קדושתם וסביביו נשערה מאוד ואמנם לולי היה נדב ואביהו חיים לא הי' צריך אהרן לזכות אחר בבאו אל הקדש כי זכות בניו לבד הי' מכריע וז"ש הכ' אחרי מות שני בני אהרן בקרבתם לפני ה' וימותו לא מתו כ"א על שהיו קרובים לפני ה' ואמנם אחרי מותם אמר ה' אל משה בזאת יבא אהרן בזכות התורה שנקראת זאת ובזכות שאר דברים שנקראו זאת:

ואמנם רז"ל פי' מה יוה"כ מכפר כך מי"צ מכפרת וי"ל הדמיון עד"ז כי לפי גודל הרגש קדושת יוה"כ איש לפי ערכו כך גדול כפרת יום הכפרים וכן הענין במי"צ לפי הבנתינו גודל ההעדר במיתת הצדיק יגדל כפרתו בעדינו ולתכלית זה אנו צריכין להבין היטב ההעדר שנתהוה במי"צ ארז"ל ברבה פ' מקץ ובירושלמי כד דמך ר' סימון פתח עלי' ההוא ספדניא כ' כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יזקו ברזל מעפר יקח ואבן יצוק נחשה ד' דברים הללו שהן תשמשו של עולם יש להם חליפה ויש להם תמורה אבל ת"ח שמת מי יתן לנו חליפתו מי יתן לנו תמורתו:

הכוונה כי הנה תכלית הכסף והזהב להקל אורח מקח וממכר בעולם כי לולא הכסף והזהב אשר מפאת מיעוט מציאותם נתעלה ערכם ונתנו בני אדם שיווי עלי' לולא כן

הי' כל מקח וממכר רק דרך תמורה וזה דבר כמעט נמנע ואמנם בכל זאת אפשר בלעדם ויש גם עתה כמה יושבי עיירות שאין להם לממכרם רק דרך תמורה לבד ואמנם תכלית הברזל והנחשת להעמיד דבר קיים בעולם מה שזולתם לא הי' אפשר כ"א בעצים וחבלי' וכיו"ב ואמנם בכל זאת יש להם חליפה ויתייעצו בכי האדם לעשות בעולם דברי' קיימי' בלתי הברזל והנחשת וז"ש רז"ל ד' דברים האלו יש להם חליפה ויש להם תמורה אמרו חליפה על הברזל ונחשת ותמורה על הכסף והזהב, והנה הת"ח עושה שתי השליחות הנאמרי' כא' הוא האיש אשר עלי' אמר שהע"ה עץ חיים היא למחזיקי' בה וארז"ל ללומדי לא נאמר כ"א למחזיקי' בה וכל איש אשר חננו ה' עושר ונכסים ולא יוכל בעצמו לעסוק בד"ת אשר מצוה עלי' ודברת בם בשבתך בביתך וגו' אמנם ע"י הספקת ת"ח כזה אשר תחת כנפי' יסככו כמה מאות תלמידים ובאברתו יסך על מספר ת"ח ההוגים בתורה יומם ולילה הלא כל איש יזכה בו בתתו מסת ידו להספקת ת"ת דרבים והנה הוא בענין התמורה בבחינת הכסף והזהב ואמנם בהעמדת סדר העולם ילמד לעם ב"י דרך הקדש למען בכלות ימי חיי' יזכו לחיי עד המה בבחינת הברזל ונחשת וז"ש רז"ל אבל ת"ח שמת שהי' ג"כ בבחינת הכסף והזהב והברזל והנחשת מי יתן לנו תמורתו מי יתן לנו חליפתו כי לאו כל אדם זוכה ללמד לבני יהודה תורה להעמיד תלמידי' לאלפי' ורבבות ולא כל אדם זוכה שיהי' דברי' נשמעי' לבני דורו ואמר ישעי' ע"ה הנה ה' מסיר מירושלים ומיהודה כל משען לחם ומשען מים וביאר אח"כ אשר כוונתו על אבדן ת"ח הכוונה כמו כן עד"ז ארז"ל במס' ב"ב מ"ד אשריכם זורעי על כל מים אשריכם ישראל בזמן שאתם עוסקים בתורה וגמי"ח כי הגמי"ח נמשלה לזריעה כדכ' זרעו לכם לצדקה והתורה נמשלה למים ואמר ישעי' כי מי שלבו חפץ אשר אם, יזרע לצדקה שיקצר לפי חסד ישתדל להחזיק ת"ח ויתקיים בו' וכל אשר יעשה יצליח ולפי גדולת הת"ח ישפיע טובה על מחזיקי' והיינו אשריכם זורעי על כל מים ואמנם בהעדר הת"ח יעדר ג"כ כח ההשפעה ארז"ל כל העולם ניזון בשביל חנינא בכי וע"ז אמר ישעי' כי בהסיר ה' מירושלים ומיהודה זקן ונשוא פנים ונבון לחש יסיר מהם כל משען לחם מטה הפרנסה ומשען מים משען התורה שנמשלה למים והנה הימין אצל הש"י כביכול דבר שהוא עיקר אצלו וכל העולם לא נברא אלא בשביל התורה שנקראת ראשית ואמנה מאחרי כי א"א לכל יושבי תבל לעסוק: בתורה הצדקה נתון בצדה כמ' הכ' עץ חיים היא למחזיקי' בה וע"ז א' ר' יצחק שני דברים בימינו של הקב"ה התורה והצדקה כי הם ענין א' ואמנם שני דברי' הם הכרחיי' לעולם והיינו אחרי כי הנפש תאוה לתענוגי עולם צריך לעמוד בדין כנגד תאות הנפש ואם ח"ו אין דין למטה יחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח וז"ש

הדין והנפש בידו של הקב"ה אבל אי' זאת הימין כי המה רק הכרחיים לקיום התורה אם אתם משמרין את הדין אין דין למעלה אדרבה הקב"ה משמר את הנפש ולזה הציע הימין תחלה לעורר כי אין מגמת הש"י למדת משפט רק אם ההכרח יבוא לידי כך והנה אה נשיג תכלית שיאחזו המנהיגים במדת משפט להקים עולה של תורה צריכין להיות שופטי' ושוטרי' העושי' על פי ציווי השופטי' וצריכין להיות בכל שעריך ואז ושפטו את העם משפט צדק ר"ל משפט שיש בו צדקה כי עי"ז הקב"ה משמר את נפשינו:

ארז"ל פ' הנושא בשעה שהצדיק נפטר מן העולם ג' כתות מה"ש יוצאות לקראתו א' אומרת שלם וא' אומרת יבא שלם ינוחו על משכבותם וא' אומרת יבא שלם ינוחו על משכבותם הולך ככוחו:

ב' לבאר ארז"ל בפ' אלו מגלחין א"ל רב אשי לבר קיפוק ההוא יומא מאי קאמרת אמר אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק א"ל בר אבין שלהבת וחכה בצדיקי' מי איכא אלא בכו לאובדי' ולא לאבידה חלש דעתי' דרב אשי אבידה קרי לי' ואיענשו תרוויי' הענין עד"ז הצדיק נקרא ארז כדכ' כארז בלבנון ישגה יען בצילו יסוכך על אנשי דורו ואמנם נקרא כמו כן לויתן וזה ע"ד ארז"ל פ"ק דע"א הכי י"ב שעי דיממא מאי עביד קב"ה שלש ראשונות עוסק בתורה שניות יושב ודן ויש אומרים אפכא שלישיות יושב וזן מקרני ראמי' עד ביצי כנים רביעיות יושב ומשחק עם לויתן שנא' לויתן זה יצרת לשחק בו הענין כי כוונו רז"ל אשר הש"י יושב ופוסק מזונות בכל יום לאנשי רשע וחמס שנמשלו לחיתו יער והמה הקרני ראמים וגם לצדיקי' אשר אפי' לתולעת לא יחשבו נפשם וכמ"ש מרע"ה וכחכו מה והנה פחות מהתולעת הוא ענין ביצי כנים שהוא דבר המעותד לצאת ממנו דבר שלא נחשב כן מדת הצדיקי' בערך שיווי נפשם בעיני' ואמנם הש"י פוסק מזון לאנשי רשע מלא חפנים ולצדיקי' בצמצום גדול וזה לנסות את הצדיק אם אהבתו את ה' תלוי' בדבר יתרעם כלפי מעלה אבל אם לא כן יאמר כמ"ש ישעי' אף אורח משפטיך ה' קוינוך לשמך ושכרך תאות נפש ועוד יגדל אהבתו מול ה' בכל עז לאמור כי את אשר יאהב ה' יוכיח והנה בעלי הלשון הסכימו כי תיבת לויתן הוא מל' כמער איש ולויות דבר שמחשבתו ביוצר הכל קשורה והנה אחר שפסק הש"י בשלישיות לרשעי' מזון בריוח ולצדיקי' בצמצום יושב ברביעות ומשחק עם לויתן כי רוב אהבתו את ה' ודביקתו בה' כמער איש ולויות לא ישתער מפני כל אף מאומה וז"ש לויתן זה יצרת לשחק בו כביכול ברא הצדיקי' לנסותם בעולם בכמה נסיונות להראות מול יושבי מעלה תמימותם והנה באמת רוב הצדיקי' נתקיים בהם את מספר ימיך אמלא אבל סי' הכ' הזה צריך להבין תחלה ימי הצדיק נקראו הימים אשר

בהם עמד לנס בני דורו וכל הדור נקרא על שמו ויהי בימי דוד בימי יושע בן נון ואמנם כל צדיק קצוב לו מספר הימי' אשר נתן הממשלה בידו וארז"ל בפ"ד דמגלה כי ריב"ק בירך את רבי' הקדוש יה"ר שתגיע לחצי ימי וא"ל ולכולהו לא א"ל הבאים אחריך בהמות ירעו ר"ל בזה כי ריב"ק לא הי' נשיא בישראל ואין הדור נקרא על שמו והי' יכול לחיות עד כמה אבל רבי' הקדוש שהוא ר"י הנשיא כיון שמימות אדה"ר כבר הוקמו המנהיגי' הבאים אחרי' א"ל ריב"ק הבאי' אחרי' לבהמות יהי' מנהיגי' בהמות ירעו וזה ענין את מספר ימיך אמלא והנה בר קיפוק הוה סבר דגם מיתת הצדיקי' נתהוה ע"י חטא ואשמה וז"ש אם בארזי' כפלה שלהבת ואם לויתן בחכה הועלה והוכיח אותו בר אבין וא"ל שלהבת וחכה בצדיקי' מי איכא ואמר הוא כי צדיק אבד לדורו אבד ובכו לאובדי' ולא לאבידה ובדברי' אלו גם הוא כפל ברשת הטעות כי אם הצדיק נתבקש למעלה למען יבא המנהיג הבא אחריו על מקומו עד"ז הצדיק הזה עדן חי וקים בתוך עדתו ועמו והמנהיג הבא אחריו ישמור משמרתו ולא יסור מני הדרך אשר דרך בה המנהיג הראשון וא"כ אין לקרות לצדיק אבידה והיינו דחלש דעתי' דרב אשי על שפתח פיו לשטן כי ח"ו יבא אחריו מנהיג אשר ישכיח שמו מתוך עם ישראל והנה הסימן אשר נתמלאו ימי המנהיג יתראה כי כ"ז שהם ימיו המנהיג עם הדור כנפש עם הגוף כל דבריו מתקבלין אמנם ככלות ימיו ישונה דעת אנשי הדור וידמה הרב בעיני' למלאך ה' צבאות ויאמרו וכי דרך מלאך נלך ואולי כוון לזה הכ' ויהיו מלעיבי' במלאכי אלקים אמרו כי הנביאים נדמו למלאכים ועי"ז בוזים דבריו ומתעתעים בנביאיו ובקחת ה' צבאות את נפש הצדיק הזה אליו ויקים המנהיג החדש מתוך העם על מקומו ואחרי כי עד היום המנהיג הזה היה מתהלך בתוכם לא יוכלו לשית עליו הוד מלאכות ועי"ז יתקרבו הנפשות אליו ואמנם כל זה אם המנהיג השני בדמות וצלם של המנהיג הראשון ועי"ז המנהיג הראשון דבריו חיים וקיימים והרי הוא כאילו עודנו בחיים חיותו ושלם למטה בתוך העדה והצדיק ינוח בשלם משא"כ אם ח"ו המנהיג השני יהרס מה שבנה המנהיג הראשון אדרבה יכבו מחלקת בישראל כי ישראל קדושים הם ולא יתנו כרם ה' צבאות למרמס והנה עד"ז אין הצדיק הראשון נפטר מן העולם כי באמת לא הגיע זמנו למות עדן כ"א בעו"ה העון גרם שלא ימלא מספר ימיו ואמנם בשעה שהצדיק נפטר מן העולם כי השלים חקו כל מה שהי' עליו לעשות ורק ע"י שהגיע הזמן של הבא אחריו עזב את הארץ אזי ג' כיתות של מה"ש יוצאות לקראתו א' אומרת שלם לא יבא על עדתיך פורץ גדרים ורק שלם יהי' בעירך וא' אומרת יבא שלם אחרי כי יהיה שלם אחרי פטירת הצדיק המופת כי השלים חקו ורק הגיע הזמן של הבא אחרי' א"כ הצדיק ינוחו על משכבותם כי חף הוא מעון וא'

אומרת יבא שלם ינוחו על משכבותם ובכל זאת הולך נכוחו דמותו וצלמו יתהלך עוד בתוך עדתו לטוב להם:

דרוש לז' אדר פ' תצוה תרל"ד ובו הספד על הגאון מו

בסערעד, הגאון מו"ה וואלף טאנענבוים אב"ד בוועךפעלעט, הגאון מו"ה אנשל אב"ד בנושעכנער זי"ע:

בילקוט פ' זו ע"פ ואתה הקרב אליך זש"ה אשרי תבחר ותקרב אברהם בחרו הקב"ה ולא קרבו והוא קירב:

את עצמו וכן יעקב וכן משה וכן דוד באברהם בחרת באברם ביעקב כי יעקב בחר לו במשה בחירו בדוד בחרתי בדוד עבדי יתרו ורחב הזונה קירבן הש"י ולא בחרן אשרי מי שבחרו ולא קירבו אשרי מי שקרבו אף שלא בחרו אשרי אהרן שבחרו וקרבו שנא' ובחור אותו ונא' ואתה הקרב אליך זה בקיצור תו"ד המ' בל' קצר:

הנה כל א' מהצדיקים הנכרים פה הי' מעותד מיום הולדו לתכלית אחר אברהם הי' עמוד החסד כמ"ש חסד לאברהם וז"נ ענין ע' רז"ל בב"ב אותו היום שנפטר א"א עמדו כל גדולי עולם ואמרו אוי לעולם שאבד מנהיגו אוי לספינה שאבדה קברניטה הענין עולם חסד יבנה החסד הוא א' מעמודי העולם אשר בלתו אין קיום וכמ"ש החו"ה המשל ע"ז לשיירה שחנתה במדבר אם כלם מסייעים זא"ז יהי' ענינם לטובת כלם ואם לאו לא ינוחו ולא ינועו והנה אברהם הי' מדת החסד בעצמו ולמד לאנשי העולם היאיך יתנהגו זה מול זה ויהי' כל ענינם בשלם וכשמת ואבד החסד מן הארץ ספדו כל גדולי עולם עליו אוי לעולם שאבד מנהיגו כי מדת החסד היא באמת הנהגת העולם וביארו ענין כי כשם שא"א לספינה בלא קברניט דהיינו רב החובל אשר בכל עת יתאמץ להניע הספינה אחרי הרוח למען יהי' הכל בשלם ככה העולם ים זועף ואין יום שלא יארעו בו מאורעות שונות ואך מדת החסד היא המגנת ומצלת הכל כמ' התנא על ג' דברים העולם עומד וא' מהם גמ"ח וז"ש אוי לספינה שאבדה קברניטה ואמנם אברהם ע"י חסדו הגדול קרב את הבריות תחת כנפי השכינה והמרבה והממעיט כ"א לפי כוחו השכיל אביו בשמים והנפלא במדותיו כי אף שראה שנתקיים בו אב המון גוים נתתיך כי גם בני חת אמרו לו נשיא אלקים אתה בתוכנו לא החזיק טובה לנפשו וקרא עצמו עפר וז"ש אתה הוא ה' האלקים אשר בחרת באברם מדת חסדו גרם לו שבחר בו ה' והוצאתו מאור כשדים ושמת שמו אברהם אב המון גוים ובכל זאת ומצאת את לבבו נאמן לפניך והנה מאחר שאברהם הי' מוטבע על מדתו זאת לא הוצרך הש"י לקרבו כ"א הש"י בחר בו והוא

קירב את עצמו וכשם שהי' אברהם מדת החסד כך הי' יעקב מדת האמת כדכ' תתן אמת ליעקב וכל עצמו של יעקב לא נברא כ"א ללחום מלחמת האמת עם השקר וזה נרמז בעת לידתו וידו אוחזת בעקב עשו ידוע כי ל' עקיבה היינו רמי' כדכ' ויעקבני זה פעמים והנה עשו הוא השקר עצמו הצד ציד היאיך מעשרין את המלח ויד יעקב אוחזת בעקב עשו ברמי' עשו ולזה כ' ויקרא שמו יעקב כ' רש"י עפ"י רבותינו הקב"ה קרא שמו יעקב הכוונה שיעקר העקבה ורמי' מן העולם כמו לדשנו סקלו מאבן וכמ"ש רש"י פ' תרומה כן הוא שם יעקב שקרא לו הש"י יעקב העקב של עשו ולזה אמר הכ' כי יעקב בחר לו יה מה שבחר הש"י הי' מדת יעקב לוחם מלחמת האמת מול השקר ישראל הוא רק סגלה לה' אבל המדה שבחר בה הש"י היא מדת יעקב וכמ"ש וזה היה ענין יעקב בתחלה עם עשו אח"כ עם לבן שהי' כמו כן השקר בעצמותו ויעקב לחם מול שנים והיתה מטתו שלימה והנחיל מדת אמת לזרעו אחריו ואמנם גם אברהם הנחיל לנו מדת החסד כמ"ש רז"ל כל שאינו רחמן ביישן גומל חסד אינו מזרעו של אברהם וז"כ ענין הכ' בתהלים כ' זרע אברהם עבדו ובד"ה זרע ישראל עבדו כי בענין מדת החסד אנחנו זרע אברהם ובענין מדת האמת זרע ישראל ואמנם במות יעקב אבינו נסתמו עיניה' ולבם כבה כמעט אור האמת בתוך גלולי מצרים עד שעמד משה אשר הי' מעותד כמו כן מלידה ומבטן להאיר כר האמת והלך עד לעת זקנתו מגוי אל גוי ותורת אלקים בלבו ולא עלה מעולם הרהור שקר בלבו ועי"ז הי' מעותד לקבלת התורה כמו שאנו אומרים משה אמת ותורתו אמת כי רק עת הלך בתמו צדיק אשרי בניו אחריו וזה כ' ענין מ' רז"ל אם הרב דומה למלאך ה' שאין ספק כלל אצלו באמתת הש"י ובאמתת התורה יבקשו תורה מפיהו כי אז אשרי בניו אחריו ואם לאו הרהורים העולים על לב הרב יעשו רושם בלב התלמיד ולכך אל יבקשו תורה מפיהו נמצא מדת משה ומדת יעקב א' היא זה אמר לבניו שמע ישראל וזה הנחילנו שמע ישראל ואמנם דוד הי' מעותד למדת הצדק וכמ"ש עשיתי משפט וצדק בל תניחני לעשקי ועליו נאמר מזרה רשעים מלך חכם וישב עליהם אופן והוא הנחיל כסא ה' לבבו אחריו ונאמר בכסא ה' עתיק יומין יתיב וספרין פתיחו ודינא אתיהיב וכן הי' ממשלת דוד והנה כל אלה נבחרו מפאת מדתם מה' ולא הוצרך הש"י לקרבם לפנים ממחיצתם אבל יתרו ורחב מצד עצמם לא נבראו לתכלית ידוע כ"א ע"י סבה זכו שהכניסן הש"י תחת כנפיו וזה עכין קרבן ולא בחרן והנה אהרן מדתו היתה מדת השלם לתווך בין אדם לחבירו כמ"ש רז"ל הוה מתלמדיו של אהרן אהב שלם ורודף שלם ואמנם לתווך שלום בין אדם לחבירו צריך להיות האיש הזה מעורב בין הבריות ולא להיות יושב בבית ה' ובחצרות קדשו כי איש כזה לא יאמינו ממנו הבריות כי יודע

בטבעי הויות העולם אבל הש"י אשר שמו ג"כ שלם בחר באהרן מבני עדתו וצוה עליו להתקרב אל משה ולישב בבית ה' ובכל זאת כל אשר יהיה לו ריב ונגע יצא ויבא על פי כדכ' ונגשו הכהנים אשר על פיהם יהי' כל ריב וכל נגע והכל יאמינו בו ויפקידו לו סודותיו וז"ש אשרי אהרן שבחר בו ה' וקרבו ועליו נאמר אשרי תבחר ותקרב ישכון חצירך אף כי ישכון בחצירך בכל זאת נשבעה אנחנו עמך מטוב מהמובחר בביתיך ומי הוא קדוש היכלך וז"ש ואתה הקרב אליך שלא יסיע שבתו מכאן ולהלן מאוהל אל אוהל כ"א ישב בבית ה' לקדשו לכהניו לו ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך אבל לא אשר ע"י בגדיו אלו יתמעט כבודו ותפארתו כ"א אדרבה בגדיו אלו יהי' לו לכבוד ולתפארת:

בילקוט מג' אסתר ובמלאת הימים האלה א"ר חניכא בר פפא מלמד ששמעו גדולי ישראל וברחו להן אמר רשב"י מלמד שאכלו בישולי גוים כ' דר"ח בר פפא ס"ל כתלמידי רשב"י דישראל שבאותו הדור נתחייבו כליה על שאכלו מסעודת אחשורש אלא דרש דכ' לכל העם הנמצאים וכ' הרמב"ן פ' בשלח דל' עם ר"ל המון ודרש מלמד שגדולי ישראל ברחו להן ורשב"י לטעמי' דהק' עליו שבכל העולם לא יהרגו ודרש לגדול ועד קטן כי אפי' גדולי ישראל היו שם אלא שהמלך יסד כרצון איש ואיש ובחרו להם מאכלים שלא הי' עלי' כ"א בישולי גוים ועדן לא פשט אי' ברוב ישראל וכמ"ד על לבו שם ולכל ישראל לא הורה והנה ביאר לנו בזה רשב"י תכלית סעודה הזאת מה היה דהנה ד' רז"ל במ' מגילה דעיקר סעודה זו הי' יען לפי חשבונו של אחשורש כבר מלו ע' שנה של גלות בבל ועדין לא:

נבנה בית המקדש ולזה לבש בגדי כהונה גדולה והשתמש בכלי מקדש ונוסף עוד לזה כי רצה להראות כי בצדקתו זכה לעכב בנין ביהמ"ק כי הוא יושב על כסא שהע"ה כמו שד' רז"ל על כסא מלכותו יען הוא אוחז במדתו של הש"י ועשה סעודה זאת והזמין כל העם הנמצאים בשושן למגדול ועד קטן וצוה לעשות כרצון איש ואיש ואולי מה"ט הושיב אותן בחצר כי בבית שייך מעלה ומטה מדרגה ומדרגה ולא כן בחצר ודחו רז"ל ד' ע"ד הראוי לכסף כסף משום קנאה אתה מטיל בסעודה ומגמתו להראות כי הוא שוה ומשוה קטן וגדול ורצה לקיים פותח את ידיך ומשביע לכל חי רצון והנה ידע אותו רשע כי לע"ל לא יהי' כן כ"א אחז"ל עשן בחופה למה כל צדיק נכוה חופתו מחופתו של חבירו הענין זה הרביץ תורה וזה עשה צדקה ומשפט וזה גמל חסד כ"א מקבל שכרו לפי צדקתו וע"ז אמר להם יכול אלקיכם לעשות לכם סעודה כזו שלא יהי' בה שום קנאה ויהי' הכל כרצון איש ואיש ואמנם באמת תכלית בריאת האדם היא משום דקודם שנברא ניזון מנהמא דכסופא ולא כן לעוה"ב כ"א גומל לאיש חסד כמפעלו וז"ש הכ'

עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו וד' רז"ל דזה קאי על שני עוה"ב והכוונה כי ה' לבדו יראה ללבב ולו נתכנו עלילות בני אדם ויש רב בהאי עלמא וזעיר בעלמא דאתי ויש בהיפך וכלל אחז"ל גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה ומעשה דר"י בן ברוקא בשוקא דלפט יוכיח וז"ש עין לא ראתה עין אדם לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו לפי גודל האמונה שהאמינו הצדיקים בך יבא להם שכרם לע"ל וזה שהשיבו אתה נותן לנו מתנת חכם לא כן לע"ל יהיה הכל בדין ולפי ראות עיני הדיין הגדול ית"ש ואם עושה לנו מתנת חכם כמותך נאמר נהמא דכיסופא כזו כבר אכלנו בימי אחשורש:
לסיומא במ' סוכה פ' הישן בשביל ד' דברים חמה לוקה על אב"ד שמת ולא נספד כהלכה ועל נערה המאורשה שצעקה בעיר ואין מושיע לה ועל משכב זכר ועל שני אחים שנשפך דמם כא' וכ"כ ע"ז דלאו על ליקוי החמה שהיא לפי חשבון המזלות קאי כ"א על ענין אחר ונ' דהנה עיקר פעולת החמה לגדל התבואה והפירות כדכ' וממגד תבואת שמש וכמ"ש רמב"ן על לממשלת היום ואמנם מצינו בימי דהע"ה שהי' רעב ג' שנים ואמר לו ה' על שאול שלא נספד כהלכה ואח"ז כ' ויעתר ה לארץ הרי חזי' דבחטא זה נתקיים בדור וימנע מרשעים אורם והש"י משנה העתי' לחמה תאור השמש בחורף ותחשך השמש בקיץ ואמנם זה קרו רז"ל ליקוי חמה ככל דבר שאינו מתוקן או הפירוש החמה בעצמה לוקה להעולם וטעם חטא זה לעונש זה הוא כמ"ש ירמי' אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי והנה כ"ז שהאב"ד קיים ומשגיח על הנגלות שהם לנו ולבנינו הוא ע"י עמדו בפרץ מקיים העולם וה"ה דומה לרופא שנותן לחולים סמי' מרים לקיום גופם ואמנם במות האב"ד אם הבינו הדור כי הי' להם רופא מומחה אזי יספדוהו כראוי, ואם לא יספדוהו כראוי זה מופת שמאסו בתוכחתו ואינם מאמינים כי הוא היה השליח לטובתם ועי"ז ימנע ה' טובו מהם עד אשר יפקחו עיני' וידעו דרך ישכן אור והנה ד' רז"ל על תוה"ק מורשה קהלת על תקרי מורשה אלא מאורסה כשם שהארוסה קנין לארוסה כך התורה קנין ישראל ועל כ"א מישראל מוטל המצוה ולמדתם אותם את בניכם למען לא תשכח מפי זרעינו ואמנם ב"י יושבי כפרים אין לאל ידם רוב פעמים ללמד לבניו תורה מפאת חסרון מלמד אבל בעיר שיש חכמים וסופרים ואם בכל זאת ח"ו נתקיים בנו ותשכח תורת אלקים אמר הכ' אשכח בניך גם אני וזה ענין נערה המאורשה שצעקה בעיר בת קול יוצאת בכל יום מהר חורב אוי להם לבריות מעלבונה של תורה ואין מושיע לה והנה התורה אסרה משכב זכר יען הוא דרך השחתה בעלמא ולא להועיל והנה תכלית יגיעת האדם בעולמו הוא להכין לו צידה לאחריתו וזה רק או שמגדל בניו לת"ת או שמחזיק לומדי תורה אחרי' אבל מי שרק יגע ועמל למלאות כריסו ומה חפצו בביתו

אחריו הרי כל יגיעתו רק משכב זכר שהוא השחתת זמן בעלמא והשחתת הממון והשכל שנתן לו הש"י והנה הגוף והנשמה המה האחים מלידה ומבטן ואם ישתדל הגוף לטובת הנשמה יחיו גם שכי' הנשמה בעולם הבא והגוף אחר התחיי' אבל היגע לריק בעוה"ז ולאחר מותו יתקיים בו וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם וארז"ל אלו בני אדם שעושין ימי' כחגי' נמצא במותו שני אחים נשפך דמם כא ובהפוכו אמר הכ' מה טוב ומה נעים שבת אחים גם יחד' שהנשמה עוזרת בשכלה להגוף והגוף ישתדל לטובת הנשמה, כי שם צוה ה' הברכה בעוה"ז וחיים עד העולם:

דרוש לז' אב פ' ואתחנן תרל"ד ובו הספד על הג' מו"

באויהעל ומו"ה יצחק נתן ליפשיץ אב"ד בסאנטעב והרבני מו"ה רפאל ב"ה בפ"ב:
בתנחומא פ' זו ואתחנן אל ה' למה כדי שיכנס לארץ זש"ה שמעה אלקים רנתי וגו' א"ל מה אתה מבקש א"ל מקצה הארץ אליך אקרא וגו' א"ל הקב"ה רב לך אל תוסף א"ל משה רבון העולמים אתה קראתני משה עבדי שנא' לא כן עבדי משה אני עבד ולויתן עבד ואני מתחנן לפניך והוא מתחנן לפניך שנא' הירבה אליך תחנונים וגו' לויתן שמעת וכרת עמו ברית שנא' היכרות ברית עמך וגו' ואני עבדך ואמרת לי הנה אנכי כרת ברית עמך ולא קיימת אלא אמרת ומות בהר וגו' ולא עוד אלא כתבת בתורתך ואם אמור יאמר העבד אהבתי את אדוני וגו' ואני אהבתי אותך ותורתך ובניך לא הכי תרי אצא חפשי איני מבקש למות והגישו אדוניו וגו' ועבדו לעולם ולא קיימת עמי ועכשיו בבקשה ממך שמעה אלקי' רנתי וגו' א"ל הקב"ה רב לך בע"ד שלך כבר הוציא עליך גזירה שתמות וכל הבריות כמותך אד"הר אכל מן האילן וגזר מיתה לכל:
ירמי' הנביא התחיל ספרו דברי ירמיהו בן חלקיהו מן הכהנים אשר בענתות בארץ בנימין ויל"ד לאיזו ענין כ' כאן מן הכהנים אשר בענתות מאי נפקא לן מזה הנה בכל הנביאים היה ירמי' קשה יום שלא זכה ששמעו בני דורו לקולו אף כי ראו שהי' החרב מתוחה מול צווארם וכבר גלה יהיקי' וגלה יהויכין וירמיה עומד ומתנבא כי הביהמ"ק יחרב וחנני' בן עזור מתנבא כי הכלים מביהמ"ק שכבר גלו לבבל עוד ישיבו וקבלו ישראל מחנני' ולא קבלו ומירמי' ואמנם כשחטאו בכי עלי נגזר עלי' שיגורשו מלכהן בכהונה גדולה בביהמ"ק ועוד שאר ענייני ובתוך הדברים והבטת צר מעון ר"ל כי מעון הזה הביהמ"ק אשר עד היום נהגו בו בני עלי שררה ויגורשו: ממנו כשיביטו מעון זה והי' צר בעיני' ונתקיימה נבואה זו בימי שלמה שגרש את אביתר מכהונתו וכ' שם ענתות לך על שדך כלומר ליקח קדשי גבול אבל לא תכהן במקדש שלא להביט מעון בצרות עין והנה

ירמי' זה הי' מבני בכיו של אביתר ומשו"ה לא האמינו ישראל בנבואתו כי אמרו ע"י שהוא מאותן שנא' עליו והבטת צר מעון הוא מתנבא לרע על ביהמ"ק וזה שהחל ספרו ואמר הענין שלא זכיתי ששמעו בקולי הוא מפני שאני מן הכהני' אשר בענתות והנה הגאון מו"ה ירמי' הוא הי' הראש וראשון שיצא בצבא נגד פריצי עמינו טרם עוד פשתה המספחת הוא אסף חתימות מכמה מאות קהלות על כ' בקשה לשר המלך אז שלא יקום ולא יהי' הקאנגרעס הוא הי' הראש וראשון ליסד חברת שומרי הדת אשר זולתה ח"ו כבר נשרפה תוה"ק ע"י פריצי עמינו והי' כל מאמין בתו"הק ללעג ולקלס בעיני הכל ובכל זאת לא זכה ברוב צדקתו וחכמתו אשר יבצע בתוך העדה אשר שכן בתוכה אשר זמם ואדרבה ע"י שהיה מן הכהנים אשר בענתות עי"ז לא שמעו לקולו להתחבר באגודה אל עם עדת ה' הישרים:

והחל נבואתו ואמר ויהי' דבר ה' אלי לאמר מה אתה רואה ירמי' ואומר מקל שקד אני רואה ויאמר ה' אלי היטבת לראות כי שקד אני על דברי לעשותו וק' הטבה זו מה היא ואמנם הענין אמר הכ' ולמוכיחים ינעם ועליו תבא ברכת טוב וד' רז"ל במ' תמיד מ"פ זה כ"ז שהתוכחה בעולם טובה בא לעולם כ"ר בא לעולם וירמי' אחרי שראה כי הפורענות ממשמש ובא הוכיח את בני דורו בדברים קשים בקר ועכב למען ע"י תוכחה זו יתעכב הפורענות מלבא בימי' והנה הש"י אמר לו מה אתה רואה כלומר מה התועלת אתה רואה לבני דורך והשיב ירמי' מקל שקד כלומר מוסר הנוגע על הלב כמקל מתמיד אני רואה וא"ל הש"י היטבת לראות אשריך שבחרת בדרך זה כי באמת שוקד אני על דברי לעשותו ולולא תוכחתך כבר הגיע הפורענות, והנה זה ירמי' האיש ידוע בבאו לעדתו הי' שם כת א' אשר לולא הגאון בשבט פיו כבר הדיחו כל יושבי העיר ומקל שקד של ירמי' הגין על עדתו אשר התורה והיראה נתקיימו ב"ה ע"ע:

ואמר עוד ויהי דבר ה' אלי שנית לאמר מה אתה רואה ואמר סיר נפוח אני רואה ופניו מפני צפונה ויאמר ה' אלי מצפון תפתח הרעה על כל יושבי הארץ הענין בזמן שישראל עוזבין את התורה ואומרים אין לכו חלק בה' ובתורתו עד"ז לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקי' כי רוב עם ב"י יאמרו משה אמת ותורתו אמת אבל כאשר במרמה ידברו גם אנו מאמינים בתורה שבכתב ושבע"פ אבל תוה"ק ארוכה מארץ מדה וגנאי לה שתהי' מוגבל בד' חלקי השו"ע הנה המון עם גם אשר לא מבני עמינו יאמרו מה נשתנו אלו מאלו וכי השו"ע ניתן בסיני אבל עצה זו המסוכנת מכל אשר יעצו ע"ע להפר חק כי כל חיזוק ועיצום תוה"ק הי' ע"ע תורה א' ומשפט א' יהי' לכם וזה הי' אף כי נחלקו מתלמידי שמאי והלל מאילך החכמים בכמה ענינ' מ"מ עפ"י רוב חכמי דור ודור נתיסדה הל'

כמעט לכל ישראל זולת בענין מעוטא שנחלקו הספרדים מן האשכנזים וידעו אלו באלו מה שני' אוסרי' ושני' מתירין והירא לנפשו נקט בידי' על הרוב חומר שני' אבל אלו פריצי עמינו יבקשו כי כל רב יהי' סורר ומורה בביתו כדעתו ואם ישכח דעה א' שכבר בטלה אלפי' שנה יאמר קים לי כי בשר עוף בחלב מותר וכדומה לזה ותהי' תוה"ק גרועה משיחה בטילה של שאר או"ה הקדמוני' ובכל קהלה יהיה תורה אחרת עד שכלם אחרי יהיה ללעג ולקלס ימירו דת ויאמרו כשם שזה חולק על זה כך זה חולק ע"ז ובד' שני' אין ממש והנה ירמי' ראה עד סוף כל הדורות סיר נפוח הזה אזי מה לעשות למען לא ישפך חוצה וז"ש סיר נפוח אכי רואה ופניו מפני צפונה הפכי' אשר הסיבו נפיחתו צפוני' וכ"ל הרשעים יערימו סוד להיות סיר ישראל נפוח בערמה וחמד רשע מצוד רעי' וא"ל הש"י באמת רק מצפון וערמה צפונה כזאת תפתח הרעה אל כל יושבי הארץ, והנה האיש ירמי' הלזה גם הוא הבין בהשקפה ראשונה רעיותם וגלה קלונם ואז"ל במ' מו"ק א"ל רב אשי לבר קופיק האי יומא מאי קאמרת א"ל אם בארזים נפלה שלהבת מה יעשו אזובי הקיר ואם לויתן בחכה הועלה מה יעשו דגי רקק הענין תוה"ק הבטיחה אותנו בשמרינו עדות ה' וחקיו לטוב לנו כל הימים ולחיותינו כהיום ואמר הכ' והסרותי מחלה מקרבך ואמנם צדיקי' רובם נתפסים בעון דורם כל העולם ניזון בשביל חנינא בכי וחנינא בכי די לו בקב חרובים ואמר הכ' והוא מחולל מפשעינו ואמנם עיקר הבטחת ה' לצדיקים הוא מה רב טובך אשר צפנת ליראיך עין לא ראתה אלקים זולתך יעשה למחכה לו והנה כ"ז שזוכה האדם להיות שלם בגופו שלם בממונו ויתקיים בו כארז בלבנון ישגה מה נואל האיש הזה אם יטה אחרי שרירות לבו ולא ידע בין היום בין מחר מה יעבור עליו ואם בכל זאת איש כזה יעזב ארחות יושר מה תימא אם בני אדם עניים דלים ומדוכאים אשר לא זרחה שמש ההצלחה עליו יתנו עורף לתו"הק וז"ש אם בארזים בבני אדם משולים כארזים הרואים הצלחתם ע"ד התורה נפלה שלהבת היצר מה יעשו בני אדם שפלים ומדוכאים כאיזובי הקיר והנה אמונת עו"הב אצל הצדיקי' ברור כשמש כמ' דהע"ה אני בצדק אחזה פניך אשבעה בהקיץ תמונתך הכוונה ע"ד שבארנו במקום אחר הא דאמרי' במ' שבת כל העונה אמן בכל כחו פותחין לו שערי ג"ע ואמרי' עלה מאי אמן אל מלך נאמן הכוונה אחרי כי יראה האדם בעולם הזה שלות הרשעים וייסורי הצדיקים ע"כ יאמין בא' משתים או יכפור ח"ו בכל ואם לא יכפור ויאמין בהשגחה ע"כ יאמין כי העוה"ז תהו ובהו ועיקר שברו העובד ה' לעוה"ב כמ' הכ' ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע בין עובד אלקים לאשר לא עבדו וזה ענין אמרם כל העונה אמן בכל כחו לא מן השפה לחוץ זה אי אפשר זולת שפותחין לי' שערי ג"ע ואמרי' מאי אמן אל מלך נאמן

ועיקר נאמנות הש"י הוא לעוה"ב כי בעוה"ז צדיק רע לו ורשע טוב לו וז"ש דהע"ה אני בצדק אחזה פניך כ"ז שאאמין בהשגחתך ובצדקתך שאתה אל מלך נאמן אזי על כרחי אשבעה בהקיץ גם בעוה"ב תמונתך כי הא בלא הא לא סגי, וזה מ' הספדן הצדיק אשר היה הלויתן שהוא המשל על עוה"ב תמיד מול עיניו והיה מאמין באמונה שלימה כי יפה שעה א' של קו"ר בעוה"ב מכל חיי העוה"ז ובכל זאת בחכה הועלה כשם שת אות הדג להתולעת אשר בראש החכה יגרום מצודתו כן הטתה תאות העוה"ז שסופו רמה ותולעה מן ארחות יושר א"כ מה יעשו אותן שנמשלו לדגי רקק אשר לא יאמינו באמונה שלימה בחיים נצחיים:

והנה בתחלת בריאת העולם ברא הש"י ג"ע לצדיקי' וכ' הרמב"ם באגרת א' אל בנו כי כל אדם לפי כחות גופו ושכלו הוצג לו בתחלת ברייתו תכלית ואם יתאמץ הצדיק בכל מאמצי כוחו יוכל להיות אשר במשך שנים מועטים יגיע עד תכליתו ויש אשר יצטרך שבעי' ושמונים להגיע עד גבולו ולזה כ' שם הרמב"ם אשרי מי שחתמו שנותיו במהרה ואז"ל בירושלמי על פסוק מתוקה שנת העובד אם מעט הרבה יגע ר' בון בי"ז מה שלא יגע אחר בשבעי' והנה בבא יום המעותד לאסיפת הצדיק אל עמיו ארז"ל בכתובות כי העליונים יצפו לקראת בואו והתחתוני' יעתירו בעד משכנו בתוכם וזה ענין מ' בר קפרא בפטירתו של ר' אראלים ומצוקי' תפסו בארון הקדש ונצחו אראלים את המצוקי' ואמנם הצדיקי' גמורי' בעצמם אשר מעולם לא קיוו לשכר ויפה בעיני' שעה א' של תשובה ומע"ט בעוה"ז מכל חיי העוה"ב יתחננו כמו כן אל ה' למען ישאיר הוד בחיים חייתם וארז"ל מפני מה נתאוה משה לכנס לארץ וכי לאכול מפרי' הוא צריך אלא אמר משה הרבה מצות תלויים בארץ אכנס שמה ואקיים וזה ענין מ' תנחומא ואתחנן למה כדי שיכנס לארץ והנה ידע מרע"ה אל איזו טובה הוא נכנס בפטירתו וידע כי העוה"ב המוכן לו מצפה לקראת בואו ואמנם טענתו הי' אמת כי לויתן עבדך ר"ל תכלית עבודת ה' היא לזכות לעוה"ב הנקרא לויתן אבל אני איני חפץ בשכר כ"א אהבתי את אדוני אהבתי אותך ואת אשתי זו תוה"ק הנקראת אשת חיל ואת בני אלו עם ב"י ובמתים חפשי מן המצות לא אצא חפשי וקיים בי ועבדו לעולם: אמנם אחרי כי אדם שהי' יציר כפו של הקב"ה לא עמד בנסיון ואכל מן האילן שוב הן בקדושיו לא יאמין וזו כריתת ברית של לויתן כי הש"י ידע אימתי הגיע הזמן ללקט את תאנתו וזה שא"ל הש"י רב לך פטרון שלך אדה"ר כבר גזר עליך מיתה ואחרי כי הגיע עת קיצך בריתי עם לויתן דוחה בריתי אתך:

באיכה כבתי סוף פ"א מצינו שבדבר שחטאו ישראל בו לקו ובו מתנחמין חטאו בכפלים שנא' חטא חטאה ירושלים ולקו בכפלים שנא' כי לקחה מיד ה' כפלים בכל חטאתי' ומתנחמין בכפלים שנא' נחמו נחמו עמי:

כ' חטא חטאה ירושלם וגו' הכוונה כי יעקב בחר לו הנה הש"י צוה עלינו במתן תורה ואתם תהיו לי ממלכת כהני' ר"ל שיהיו כל א' מישראל לאות ולמופת היאך יתנהג האדם איש עם רעהו שארית ישראל לא יעשה עולה ולא ידברו הן שלך הן ועי"ז וראו כל עמי הארץ כי שם ה' כקרא עליך ויראו ממך יקבלו יראת ה' על ידינו ויקבלו עלי' ג"כ לקיים שבע מצות אשר צוה ה' לכל באי עולם ועי"ז יזכו לחיי עולם כמ' רז"ל אף חסידי או"ה י"ל חלק לעוה"ב ואמנם צוה עלינו ג"כ להיות גוי קדוש להפריש עצמינו מכל מאכל אי' ומכל בעילה אסורה ומכל דיבור אסור ומלעשות מלאכה בשבת ומועד וכיו"ב והנה בעת חטאו אבותנו בבית ראשון לולא לא עברו כ"א על המצות אשר בין ה' ובין ישראל הנכללים בוגוי קדוש לא היינו לחרפה בעיני העמים אבל באמת חרב הבית בראשונה על גילוי עליות ועל שפיכות דמים וזה הסבה אשר גם העמים בזו אותנו וז"ש הכ' חטא חטאה ירושלים חטא כזה חטאה ירושלים אשר על כן על עסקי חטא זה לנדה היתה כל מכבדי' הזילוה כי ראו ערותה כי הי' חטאם גם קלון בעיני העמים ואמנם עי"ז גם היא נאנחה ותשב אחור מחטאים כאלה אבל טומאתה בשולי' המצות אשר נצטוו עלי' עם ישראל עדן לא שמרו כי חשבו אדרבא ע"י שיתקרבו אל האומות ייקר כבודם בעיני' אבל נהפוך הוא כ' רש"י ס"פ קדושים ע"פ ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי בזמן שאתם מובדלי' הרי אתם שלי ואם לאו שאתם אוכלים ושותים עמהם הרי אתם של נבוכדנצר וחביריו אמנם סבת דבר זה נעלם מעיני כל חי וז"ש אחרי כי רק טומאתה בשולי' אבל לעיני הגוי' אין בה מתום ואעפ"כ יקוצו מפני בני ישראל ותרד פלאי' ירידתה פלאים אין מנחם לה ואמנם מה שונאי ישראל פותחין בדבר זה יאמרו יען אתנו האומות דת אמת והיהודי ימאנו לקבל האמת הזה גלל כן המה נבזים ושפלים וז"ש הכ' ראה ה' את עניי כי הגדיל אויב כי יאמר אתו האמת והכה זה ענין חטאו בכפלים חטאו בענין הנוגע בדת הישראלי וחטאו בענין הנוגע לכל בני אדם וכמ"ש ואמנם לקו בכפלים הוא בענין זה לולא הי' תכלית הגלות רק לענות גופינו לבד אמנם נפשינו חכתה לה' וקנתה שלימות הנפש לא הי' מר כל כך אבל לא זה כי אנחנו שה אחת בין אלף זאבים גם שלימות הנפש יחסר לנו מכל צד אחרי כי תוה"ק כרוכה ומונחת בקרן זוית והוגי תוכה המה אוכלי לחם העצבים והחכם שבחכמי' לסכל יחשב איזו דרך ישכון אור תורה ונתקיים בכו הכני יוסיף להפליא את העם הזה ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבוניו תסתתר וזה ענין

לקו בכפלים ואמנם בבא קץ הגאולה לא זה שיתקיים בנו הנה אנכי מרביץ בפוך אבניך והיו מלכים אומניך כ"א גם וכל בניך למודי ה' אמר הכ' כי כולם ידעו אותי למקטנים ועד גדולי' וזה החילוק בין גאולה השניי' שעברה לגאולה השלימה אשר נקוה לה כי רק בגאולה זאת יתקיים ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו כי פי ה' דבר וזה ענין הפסקתא כי בתחלה ישלח הש"י הנביאי' נחמו נחמו ולא נקבל מהם ונאמר להם מה לנו ולנחמתכם כך הי' בבית שני ואם הבית חוזר התורה לא חזרה, ותאמר ציון עזבני ה' והנביאי' יאמרו עני' סערה לא נחמה ואז יאמר הש"י אנכי אנכי מנחמכם ואנו נשיב שוש אשיש בה כי עי"ז תגל נפשי באלקי כי גם נפשי אז תגל גם נפשי וזה ענין הכ' מי יתן מציון ישועת ישראל שיהי' ישועת ישראל מציון אשר משם תצא תורה ואז יגל יעקב ר"ל גוף האיש הישראלי וישמח ישראל העובד ה' הנקרא ישראל וזה נחמו בכפלים:

מילי דאגדה לכל נדרי תרל"ה:

ובתוכם מילי דהספיד' על הרב הג' מו"ה צבי אב"ד בליסקא זצ"ל: וידבר ה' וגו' אחרי מות וגו' על הכפורת הביא המג"א בשם הזוהר המצטער על בני אהרן מובטח לו שלא ימותו בניו וצריך ביאור מ"ש בני אהרן משאר צדיקי' כ' רש"י ע"פ אלעזר ואיתמר בניו הנותרים כי באמת נגזר על כל בני אהרן מיתה בחטא העגל אלא שתפלתו של משה עשתה מחצה ויל"ד הרי כ' איש בחטאו יומת ואלעזר הצעיר מנדב ואביהו כבר הי' לו פנחס והיאיך יתפש בחטא אביו אמנם כן צריכין אנו לבאר מ' הכתוב אשר כסיתו במסה תריבהו כ' רש"י:

תריבהו אם משה חטא אהרן מה חטא ואמנם מ"ט באמת נענש אהרן אבל הענין בבא הענן לדבר עם משה גם אהרן השיג ברוה"ק את אשר דבר ה' אל משה וידע כי הש"י צוה לדבר אל הסלע ולא צוה להכות ומפני ענותנותו לא מיחה במשה שבא מכלל כעס לכלל טעות ואמנם במקום שיש חי"ה אין חולקין כבוד לרב ואמנם אילמלא לא צוה הש"י במסה להכות הי' החטא גדול ביותר אבל מאחר דבמסה צוה הש"י להכות כבר עלה בדמיונו של אהרן כי משה הגדול ממנו בנבואה יודע כי גם עתה רצון הש"י במטה להכות ולכך צוה לקחת המטה וז"ש אחר כי כנסיתו במסה תריבהו על מי מריבה והנה ענין העגל אהרן הי' לבו לשמים למען לא תהי' מלחמה בישראל כי ידע כי כיום מחר יבא משה ויבטל מכל וכל אבל מחשבה זו לא ידעה אלא הש"י אבל בני אהרן הרי לא ידעו ממחשבה זו וראו אביהם עושה העגל ולא מיחו בו ולזאת התאנף ה' על בני אהרן להשמידם והנה נדב ואביהו באמת ידעו כי העת להקטיר קטורת כי הי' קטרוג גדול למעלה והראי' כי פגעה מידת הדין בצדיקי' גמורי' כאילו ולא מתו אלא על שהורו הל'

בפני רבן והענין כי מאחר שהראו לעת עתה ע"י שקרבו לפני ה' כי אדרבא גדולתם גרמה להם וז"ש אחרי מות שני בני אהרן ולא אמר נדב ואביהו להורות שמתו על שהי' בני אהרן ואמנם בקרבתם לפני ה' וימותו לא פגעה בהם מה"ד כ"א בעת קרבו לפני ה' וידעו מה למעלה והנה המתבונן בענין זה ישים אל לבו אם יחטא כמה נפשות נתבעים על חטאו בני הקטני' בנקל יתפשו בחטאו ובניו הגדולים אם לא ימחו בו גם הם נענשים עליו ואפי' יהיו צדיקי' כנדב ואביהו ומי הוא אשר לא ירעד בזכרו זאת וישמר מחטוא ואז בוודאי לא ימותו בניו בחייו וכ' רש"י משל לרופא שנכנס לחולה וא"ל אל תאכל צונן ואל תשכב בטחב שלא תמות כדרך שוות פלוני זה זרזו יותר מן הראשון הכוונה מאחרי כי אהרן ידע ממ' ה' הלזה כי בניו באמת לא מתו כ"א משום שהיו בני אהרן אבל זולת זה יפה כוונו במעשה הקטורת בשעת מה"ד ויבא אהרן עי"ז בכל עת שיראה כי ח"ו מה"ד מתוחה אל הקדש לעצור במה"ד לא יעשה כן כי עד"ז בנקל מה"ד יפגע בו וז"ש דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש מבית לפרכת ולא ימות כי ר"ל כאשר בענן אראה על הכפורת כי הענן רמז למחיצה המבדלת בין הש"י לבינינו כמ"ד סכות בענן לך ואמנם ביוה"כ כשצריך לכנוס יכפר תחלה על עצמו ועל אנשי ביתו המה הכהני' כלם ואח"כ על כל ישראל והצריך הש"י שני שעירי' הא' לכפר על עבירות שבין ישראל למקום והשעיר לעזאזל לכפר על עבירות שבין אדם לחבירו ואמנם בזה"ז שאין שעיר כ' כי ביום הזה יכפר עליכם אבל אך מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו עבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר ואינו מכפר רק על עבירות שבין אדם למקום והטעם כי בזמן המקדש הי' כח ביד ב"ד לעשות דין בין אדם לחבירו וכל מאן דלא אזיל לבי דינא טעמו דלא ניחא לי' בזילותא ועכ"פ הוא הגורם אבל חבירו הי' לו לצאת ידי שמי' וע"ז שעיר המשתלח מכפר משא"כ בזה"ז שאין יד ב"ד תקיפא ונתקיים בנו כי יראה כי אזלת יד ועינינו תלויות שיתקיים ג"כ כי ידין ה' עמו בבי"א:

מילי דהספידא יום א' פ' אמור תרל"ה:

על הגאון מו"ה יוסף שאול נאטאנזאהן אב"ד בעיר לבוב והגאון מו"ה שמואל אב"ד בקהל נאדי סולעש והגאון מו"ה אלי' גוטמאכער אב"ד בקהל גרידיץ במדינת פרייסן זי"ע:

במ' יראת ה' טהורה עומדת לעד מתוך היראה שנתייראו אהרן שנא' ואתכם לו מורא ויראני זכה לפ' אמור אל הכהני' לנפש לא יטמא בעמיו ואז"ל במ' ב"ב אותו היום שנפטר אברהם אבינו עמדו כל גדולי הארץ ואמרו אוי לו לעולם שאבד מנהיגו אוי לה לספינה שאבדה קברניטה הענין ארז"ל מרגלי' טובה היתה תלוי' בצווארו של אברהם אבינו כל חולה הרואה אותה מיד נתרפא הכוונה אמר שהע"ה בס' קהלת טובה חכמה עם נחלה

וגו' הכוונה כי באמת כבר אמר שהע"ה עיר קטנה ואנשים בה מעט וגו' הכוונה על עיר קטנה אומה ישראלית שנא' עלי' כי אתם המעט ואנשים אין אנשים אלא צדיקי' זה גם בעיר קטנה זו באומה זו מעט ובא עלי' מלך גדול זו המינות המכחיש מציאות השם ותורה מן השמים ואמנם הת"ח העוסקי' בתורה מתוך הדחק כרחב"ד שהי' די לו בקב חרובי' ע"י מעשיו שרואים בני דורם כי שם ה' נקרא עליו ממלטי' כל העיר בחכמתם כי מעט מן האמת דוחה הרבה מן השקר וכן ראינו בהצדיק הגאון מו"ה אלי' הנ"ל אף כי מושבו הי' במדינה מליאה מינים ואפיקורסי' הכל אמרו לעומתו קדוש וסיים שהע"ה שם וחכמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים אמנם בזמן שהעושר והכבוד יסבבו החכם כאשר הי' בהגאון מו"ה יוסף שאול זי"ע אזי דברי' יעשו פרי ונמצא כי העושר שאז"ל נאה לצדיקי' לא לכבוד עצמם כ"א לטובת העולם אבל לנפשם טוב להם תורת ה' מאלפי זהב וכסף והטעם כי העושר הוא לדאבון נפש העשירי' כמ' רז"ל אין אדם יוצא מן העולם וחצי תאותו בידו ואחז"ל מרבה נכסים מרבה דאגה משא"כ החכמה פקודי ה' ישרים משמחי לב תורת ה' תמימה משיבת נפש וז"ש טובה חכמה עם כחלה העושר נאה לחכמים ויתרון הנחלה לא לחכמי' כ"א ויותר לרואי השמש לבני אדם הכהני' יותר מחכמת חכם שהוא עשיר ג"כ להם הוא היתרון אבל לא להחכמים וביאר טעמו ואמר כי לחכמי' עצמם כי בצל החכמה הנ"ר מן החכמה הוא שוה להם כבצל הכסף ואדרבא ויתרון דעת החכמה תחיה את בעלי' הי' להם למשיבת נפש משא"כ העושר הוא לדאבון נפש וכמ"ש והנה בא"א כ' בעת צאתו מחרן ואת הנפש אשר עשו בחרן ת"א דתעבידו לאוריית' וכ' רש"י ופשוטו עבדים ושפחות שקנו להם ושני הפי' אמת כי ע"י העבדי' והשפחות שקנו להם שראו בני דורם גודל העושר האמינו לדבריו ונכנסו תחת כנפי השכינה וכן אמרו בני חת נשיא אלקי' אתה בתוכינו כלומר ראה ראינו כי שמך ה' לנשיא עלינו אחרי כי ברכך בכל וזה ענין המרגלי' טובה רמז על גודל ההצלחה באברהם ועי"ז כל חולה הרואה אותו נתרפא אמנם כשמת אאע"ה והבינו גדולי עולם כי לא יצלח בנו כמהו כאשר באמת לעת זקנתו כהו עיניו והי' לו מורת רוח מכלותיו נשי עשיו דאגו כי ע"י מיתת אברהם תתגבר המינות והכפירה שוב בעולם ולא זו בלבד כ"א כביכול ב"ה וב"ש נקרא אהי' אשר אהי' ופי' רז"ל כשם שאתה הוה עמי כך אני הוה עו ועי"ז שנתרבה המינות והכפירה כביכול מסתיר פניו מן העולם:

ומצאהו ח"ו רעות רבות וצרות וז"ש גדולי עולם כי ע"י מיתת אברהם אוי לעולם שאבד מנהיגו שלא יאמינו אנשי העולם כי יש לעולם מנהיג ועי"ז גם המנהיג מסתיר פניו ואז אוי לספינה שאבדה קברניטה הכל הולך במקרה כספינה בלא קברניט וסכנה קרובה

לבא ואז"ל במ' ברכות אם רואה אדם יצרו מתגבר יעסוק בתורה ואי לא אזיל יקרא ק"ש ואי לא אזיל יזכור יום המיתה הפי' כי הקנאה והתאוה והכבוד מוציאין מן העולם ומול התאוה הוא עסק תוה"ק מזמה תשמור עליך וכמ"ש הרמב"ם בה' דיעות אין יצה"ר מצוי אלא בלב הפנוי מן התורה ומול הכבוד לקרי ק"ש ויקבל עול מלכות שמים וידע בנפשו כמה מתחייב מדי יום בעבודת הש"י ואין בידו לפרוע ולא יבקש כבוד ויהי' נבזה בעיני' ונגד הקנאה הוא זכרון יום המות אין מלוין לאדם לא כסף ולא זהב כ"א תורה ומע"ט בלבד ואדרבה העשיר ימות בנפש מרה בזכרו כי יעזוב לאחרים חילו אמנם הקנאה לא תמצא כ"א במי שעושה גם עבודת ה' קרדום לחפר אזי יתן עיניו באחרים אבל העובד ה' מאהבה ומבין אשר יפה שעה א' בתשובה ומע"ט אפי' מחיי עוה"ב ומכ"ש מחיי העוה"ז אצל עבד ה' כזה לא ימצא קנאה וא"צ לעולם לזכרון יום המות והנה מה שגזרה תורה טומאה על המת בא לעורר כי האדם אחרי מותו גרוע מהבהמה שמתה כי הבהמה הי' חפשי במותה והאדם קשה רמה למות כמחט בבשר החי וזה מטעם כי אין מעשה וחשבון לתקן בשאול ואמנם תכלית כל זה להסיר אבן נגף הקנאה מלב האדם למען לא יפנה כל לבו אל מחמדי תבל אל רהבים ושטי כזב יצבור ולא ידע מי אוספם אבל העובד ה' כאהרן אשר כל מגמתו רק לעבוד את קונו באיש כזה אין קנאה מצויה כמו שאינה מצוי' במלאכי מעלה כמה שדרז"ל על אהרן יראת ה' ר"ל האמתית טהורה עומדת בלא טומאת ולהורות באיזו בחינה יבקש הש"י מבני אהרן לעבוד ה' צוה הכ' עלי' שאסורי' לטמאות למות להורה כי יראתם יהי' עד"ז אשר גם טהורה עומדת לעד:

מילי דהספידא:

על אות ה' מאיר פייש כ"צ בקהלתינו כ"ג למב"י תרל"ה והאיש הזה הי' רה"ק בעת שנתקבלתי לאב"ד פה סוף שנת תר"ט:

בגמ' כתובות אר"א ע"ה אינן חיים עד רבי מקרא אני דורש יחי' מתיך נבלתי יקומון הקיצו ורננו שכני עפר כי טל אורות טליך מי שיש לו טל תורה טל תורה מחייהו מי שאין לו טל תורה אין טל תורה מחייהו חזי' דקא עציב א"ל ר' מצאתי להם רפואה כ' ואתם הדבקי' בה' וכי אפשר לידבק בשכינה אלא מי שמהנה ת"ח מנכסיו מעלה אכי עליו כאילו נדבק בשכינה ענין תחי' המתים כ' הרמב"ם במאמר תחיי' המתים אין ספק דקאי על הגוף דכ' מישיני אדמת עפר יקיצו אבל לאיזו ענין זה לא נגלה אם הש"י מוריד הנשמה פעם ראשונה לעולם השפל לכסותה כדי שלא תאכל נהמא דכיסופא פעם שניי' זו למה ונ' לבאר דהנה מאחר דרצון הבורא אשר אחר ביא' משיח צדקינו לא יהי' עוד יצה"ר בעולם ויאמינו כל ברואי עולם בשכר המצות ועונש העבירות לא מצא הש"י דרך

לזה יותר קרוב כ"א אשר יבאו אנשי עוה"ב שני' לעוה"ז ויגידו בעולם גודל שכר מעשיו אשר עשו בהיותם בעולם וכן הרשעי' בעונשם על העבירות ועי"ז תתחזק האמונה לנצח ואמנם צריך לזה צדיקי' אשר באמת קבלו שכר גדול בעוה"ב ואמנם מי שלא קיים מצות ת"ת ועבר על מה שנתחייב בק"ש ערב ובקר בכל יום וכי מה שכר יהי' לאיש כזה וא"כ מה ונעשיהו בעוה"ז וז"ש הנביא הקיצו ורננו כלומר ספרו שכני עפר ואמר יחיו מתיך על המתים על מטתם ואמר נבלתי יקומון על הצדיקי' שמתו על קי"ה כדכ' נתנו את נבלת עבדיך וסיים למה זה יקומון ועל מה ירננו כי טל אורות טליך ע"ד תיזל כטל אמרתי כי דברי' יאירו לעולם ואז יאמינו גודל שכר המצות וארץ ר"ל בעוה"ז רפאי' אותן שהי' נרפים ע"ע תפיל שלא יהי' נרפים עוד וע"ז אמר כי מי שאין לו טל תורה שלא יוכל לספר שכר עסק התורה מה יחייהו ואמנם ארז"ל עתיד הקב"ה לעשות צל וחופה לעומלי מצות שמחזיקי' ת"ח אצל עומלי תורה שנא' כי בצל החכמה בצל הכסף וז"ש מצאתי להם רפואה כי אותן המהני' ת"ח מנכסי' כאילו נדבקו בשכינה ושכרם מרובה ויקיצו שוב וירננו כיה"ר בבי"א: מילי דהספידא:

לכ"ב סיון עש"ק שלח על הרב מו"ה וואלף רייכארט דיין דקהלתינו ע"ה: בתנחומא ר"פ זו זש"ה לא ידעו ולא יבינו וגו' מה ראה לומר אחר מעשה מרים שלח לך אלא שהי' צפוי לפני הב"ה שהן באין ואומרין לה"ר על הארץ אמר הב"ה לא לכם פ"פ לומר לא היינו יודעי' ענשו של לה"ר מה הוא לפיכך סמך הב"ה הענין הזה לזה כדי שידעו הכל עונשו של לה"ר שאם בקשו לומר לה"ר יהי' מסתכלי' מה נעשה במרים אעפי"כ לא רצו ללמד לכך נאמר לא ידעו ולא יבינו:

אמרו רז"ל מת בע"ש סימן יפה לו במו"ש סימן רע לו הכוונה הצדיק אשר כל ימיו רעים ימי חייו דומין לע"ש שמכין האדם לשבת ואינו אוכל ממנו עד למחר כך הצדיק לא נהנה בעוה"ז ומה שהכין לו ליום שכלו שבת וזה סימן יפה לו אבל הרשע אוכל עולמו בחייו וכל ימיו בטובה וכשמת כבר אכל שבתו בעוה"ז והיינו מת במוצאי שבת סי' רע לו והנה אמר ישעי' על יסורי הצדיקי' והוא מחולל מפשעינו נדכא בלטונותינו ובחבורתו נרפא לנו הענין הש"י עשה עם כלל עמו ישראל כדרך שיעשה הרופא מומחה בבואו לחולה ומוצא כל גופו בסכנה הוא משתדל ע"י סמים שוני' להמשיך כל החולי למקום א' ועי"ז יוכל בנקל יותר אח"כ לרפאות מאשר הי' אפשר משך היות כל גופו חולה כך הש"י בראותו בעת עם ב"י ח"ו כלם בסכנה בוחר באבר א' מהם הוא הצדיק וזה אבן בעד כל הגוף והיינו ובחבורתו נרפא לנו וזה פי' הכ' פכי ה' בעושי רע להכרית מארץ זכרם אבל צעקו וה' שמע ומכל צרותם הצילם יען קרוב ה' לנשברי לב ואת דכאי רוח יושיע אכן

על איזו דרך תבא הישועה רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' אמנם בעת אשר הש"י שומר כל עצמותי של צדיק אחת מהנה לא נשברה אזי תמותת רשע רעה ושונאי צדיק יאשמו וזה ענין שארז"ל דהני בריוני דהוו בשבבותי' דר"ז דמיד לאחר מיתת ר"ז הדרו בהו אמרו האידנא מאן מגן עלן והנה הש"י אנה למרים הצדיקי' עון זה כי אם הי' עון זה בא ליד אחר הי' אומרים מי יודע בשביל איזו:

חטא נלקה זה אבל מרים הנביאה שהיתה מפורסמת בצדקתה ידעו הכל כי אין בידה כ"א עון זה ואע"פ כן נענשה ראו כמה גדול כוחו של לה"ר ואעפי"כ מרגלים אלו לא ידעו ולא יבינו וגו':

במ' ברכות ס"פ הי' קורא אר"י כד הוה מסיים ר"מ ספרא דאיוב אמר הכי סוף אדם למות סוף בהמה לשחיטה והכל למיתה הם עומדים אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה ועושה נ"ר ליוצרו וגדל בש"ט ונפטר בש"ט מן העולם ועלי' אמר שהע"ה טוב שם משמן הטוב וגו':

הענין בני אדם נחלקו לב' כתות הכת הא' אחרי שיודעי' כי העוה"ז כלה וילך יתדמה העוה"ז בעיני' רק כיומא דשוקא ע"ד שהמשילו בעל חו"ה בשער חשבון הנפש אשר תכלית הבא שנה הוא לסחור ולהרויח ואמנם בעת הצורך לא ימנע מלאכול ולשתות ארוחתו ארחת תמיד למען לא ייעף ולא ייגע וזה הוא שסחר בעוה"ז והרויח אבל כת אחרת אשר ידמו כי תכלית חיי האדם המה רק לאכול ולשתות ולצבור כעפר כסף אכן ישכח מ' הכ' יצבר ולא ידע מי אוספם ואמר וצפון לצדיק חיל חוטא והכת הזאת כאמר עליו ואויבי ה' כיקר כרים כשם שיקר כר' תכלית אבוסם הוא למען אחרי שחיטתם ישבעו מבשרם וממשמנם ככה ידמו החוטאי' האלו וז"ש סוף האדם תכלית האדם איננו כ"ז שהוא בחיים כ"א למות ואז נוצר תאנה יאכל פרי' וסוף בהמה ר"ל בני אדם הדומים במעשי' לבהמה תכליתה לשחיטה כשם שבהמה עיקר תכליתה לשבוע ממנה לאחר שחיטה ואמר והכל למיתה הן עומדים שני הכתות לכלותן לאחר מיתתן זה לחיי עד וזה לתת לטוב לפני האלקי' וזה הי' חסרונו של איוב שלא הבין תכלית עמידת האדם בעוה"ז לכך לא קיבל היסורין באהבה וזה הי' משום שלא הי' לו חלק בתורה מימיו וז"ש אשרי מי שגדל בתורה ועמלו בתורה זה מוכן לחיות חיי צער באהבה ועי"ז ג"כ גדל בש"ט ונפטר בש"ט ואז כשהולך לשובע שמחות את פני ה' יתקיים בו טוב יום המות מיום הולדו יען טוב שם משמן טוב:

מילי דאגדתא ליציאת מביה"כ הישנה בבית ה' מנחם בן ברכה עש"ק פ' תזריע תרל"ב:

ארז"ל פ' כל כתבי ע"פ ויהי בנסוע הארון עשה לה סמכיות מלמעל' ומלמטה לומר שאין זה מקומה ומסיים ולמה כתובה כאן להפסיק בין פורענות לפורענות פורענו' שנייי' ויהי העם כמתאוננים פורענות ראשונה ויסעו מהר ה' מלמד שסרו וה' והנה הסמניות המה נוני' הפוכין וצריך טעם למה דווקא נונין הפוכין במס' ברכות ארז"ל מפני מה לא נאמרה נון באשרי מפני שיש בה מפלתן של שונאי ישראל, שנא' כפלה לא תוסיף אפ"ה חזר דוד וסמכן ברוה"ק סומך ה' לכל הנופלי' במערבא מתרצי לה הכי כפלה לא תוסיף לנפול עוד קום בתולת ישראל, הנה עם ב"י מפאת שהם בטבעם עם קשי עורף קשי' לעזוב האורח אשר למדו להם הן לטוב כמ"ש מרע"ה כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעונינו כו' איזו עם ולשון הי' עומדים שמונה עשרה מאות שנה באמונתם כאשר עמדנו אנחנו אבל בעת יפרש היצר רשתו לכו ח"ו קשה עלינו לשוב מדרכינו אשר לא טובים וזה הי' ענין אבותינו בכל הנסים אשר פעל ה' למענם עד שהמלך במסבו בעוד השכינה על ראש ההר נרדי נתן ריחו ולא הי' גם אחר מ"ת עת אשר לא הי' בתוכינו שרשים זרים פורה ראש ולענה ואמנם השרשים זרים האלו נחלקו לב' כתות הא' אשר הי' בהם שמץ מינות כקרח ועדתו שאמר הכ' עלי' החטאים בנפשותם כי נפשם הי' במרד ובמעל לחשב על ה' ועל מרע"ה מחשבות בליעל והכת השנית המה הכת אשר נקשרו ברב עז בעבותות אהבת העוה"ז וגלל כן דבר ה' עלי' למשא כמ' הכ' בוכה למשפחותי' וארז"ל על עסקי משפחות ואמנם מי כעמך ישראל גוי אחד בארץ ובעבור זה סבלנו הבנים זרים בקרבינו אולי ישובו אל אלקי אבותם אבל אהה הן המה הי' בעכרינו בחורבן שני המקדשות הן המה אשר בימינו מתאמצים להפיל חומת הדת ארצה ואמנם בכל עת אשר ראינו כי באו בנים עד משבר ויסודי תוה"ק מצות שבת ששקולה כנגד כל התורה הגיע עד לארץ וגם לא יבושו ונערים פני זקנים ילבינו אזי נפקח עינינו ונקומה ונתחזק בעד טפינו בנינו ובנותינו ונבער הרע מקרבינו וז"ש הכ' נפלה לא תוסיף אם תראה אשר בעו"ה ד' ישראל נפלה עד ארצה אזי קום בתולת ישראל אותן שעדן נמלטו כבתולה שלא טעמה טעם חטא והנה דהע"ה אחר שספר בתהלה לדוד נפלאות ה' אשר רבו וגדלו וסיים וממשלתך בכל דור ודור אשתומם כשעה חדא והאיך אפשר אם בתולת ישראל נפלה לא תוסיף קום שיהא ממשלת ה' בכל דור ודור אם בתולת ישראל לא תוסיף וכי מי יפרסם לדור ודור שם ה' בעולם זולת ישראל ולזה בא דוד ללמד כי הכוונה נפלה לא תוסיף אזי קום בתולת ישראל ועי"ז יהא ממשלתך בכל דור ודור וז"ש סומך ה' לכל הנופלים כי ה' לכבודו סומך לכל הנופלי' והנה השני כתות הנ"ל המה הכת הא' ויסעו מהר ה המה שסרו מאחרי ה' והשני' ויהי העם כמתאוננים ובמ' ויפוצו אויביך אלו המכונסים וינוסו משנאך אלו

הרודפים הנה המתאוננים המה המכונסים כי ינטורו האיבה בלבבם ואמנם הרודפים אלו האפקורסים אשר בחזק יד מבקשים להפר תורה והנה כראות מרע"ה אלו הב' כתות אמר כ"ז שהארון במקומו וכבוד ה' מלא את הבית אזי יבשו ויכלמו ויחפרו ויאבדו כל שנאי ה' אבל בהגיע זמן ויהי בנסוע הארון ובנקל יתאחדו אלו הב' כתות התפלל עלי' ואמר לא לנו ה' לא לנו כ"א למען יהא מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור וז"ש ויהי בנסוע הארון ויאמר משה קומה ה' ויפוצו אויביך אלו המכונסים וינוסו משנאיך אלו הרודפים וזה ענין הנונין הפוכין כי תפלתו של מרע"ה עומדת לנו שיתהפך הנון של כפלה וכדמתרצי לה במערבא ואמנם כ"ז בנסוע הארון ואמנם יבא קץ יגיע זמן אשר ישוב ה' לשכון בתוך עם ב"י ובאו האובדים בארץ אשור המה אותן שראו ולא רחוק' האמת מל' אשורנו ולא עתה והנדחים בארץ מצרים הקשורים בעבותות אהבת עוה"ז והשתחוו לה' בהר הקדש וז"ש בעת נסוע הארון אותותינו לא ראינו כדאי שיהא ה' בעזרינו להציל נפשינו אבל ובנחה בעה יגלה כבוד מלכותו עלינו יאמר שובה ה' השב אלינו רבבות אלפי ישראל אשר יתקיים בנו ונדחי ישראל יכנס:

מילי דאגדתא:

לכניסת ביה"כ החדש של הארטאדאקסען בעיר הנ"ל בעש"ק פ' תזריע: מה טובו אהליך יעקב משכנותך ישראל כנחלים כטיו כגנות עלי נהר בילקוט שם אהליך אלו בתי כנסיות מה נחלים אצל בתי כנסיות אלא מה נחלים הללו בכי אדם יורדין לתוכן כשהן טמאים ועולין כשהן טהורים כך בתי כנסיות בני אדם נכנסים לתוכן מלאים עונות ויוצאים מלאים מצות בחרו להם רז"ל שם בית הכנסת לבית תפלתנו והענין בזה כי באמת אין לנו בית לתפלה כי הבטיחנו צורינו בכל מקום אשר אזכיר את שמי ואמנם האדם בתוך ביתו רעיוניו מפוזרין הנה ושוכח אחריתו מפאת טרדת עולמו והבית הזה המיוחד לעבוד ה' מכנס ומקבץ רעיוניו של אדם למען ידע אשר אין תכליתו רק לעסוק בהוית העולם בשעת פטירתו של אדם אין מלוין אותו לא כסף ולא זהב כ"א תורה ומע"ט בלבד וע"כ נקרא בית הכנסת כי זה תכלית הבית הזה מה שלא יתכן לו בביתו ויש לכוין זה בד' דהע"ה תהילים נ"ה אמר ערב ובקר וצהרים שלשה זמני תפלה אשיחה ואהמה וישמע קולי אבל העיקר פדה בשלם נפשי שתהא נפשי בעת תפלה בשלם מקרב לי כי ברבים היו עמדי שלא יקרב לו מה שיקרב כאשר ברבים היו עמדי ואמנם כן אין תכלית הביהכ"נ התפלה שאנו מתפללים כ"א להזכיר אותנו מה תכלית האדם בעוה"ז מה כאשר נעזוב בית הכנסת הזאת יהא ניכר בעינינו משאינו וכל אורחותינו אשר הבית הזה הטיב ארחותינו וכאשר נפנה לביתינו נחקר ונדרוש אם בית משכנותינו הוא לרצון לפני ה'

ולזאת המשיל הכ' הביהכ"נ לכחלי' וגנות כי תכלית הנחל להעביר הלכלוך והזיע שעלה על גוף האדם מחמת עבודתו ומשאו ולמען יהא אחר הרחיצה כאילו נתחדשו נעורי' וכן תכלית הגנות לטייל בהם למען שאוף אויר בריא ולחזק חושי המח ע"י זה וז"ש מה נחלין אדם טמא יורד לתוכן ויוצא טהור כן הביה"כ וכן הענין בגנות וכמו שאמרנו וז"ש הכ' מה טובו אהליך יעקב היכן ניכר טובתן של בתי כנסיות בזמן שמשכנותיך ישראל שניכר במשכנותיך שהם משכנות ישראל כי באמת אין הביהכ"נ התכלית לעצמו כ"א כנחלים נטי' לטהר בהן מהליכלוך וכגנות עלי כהר לחזק חושי כוחו כן תכלית הביהכ"נ הזה ויש לכוין זה במ' הכ' שתולים בבית ה' אבל לא יחשב קדושתם שם כ"א בחצרות אלקינו המה הבתים וחצירות שאנו דרים בהם שמה יפריחו והנה אז"ל א"ל לר' יוחנן איכא סבי בבבל תמה אמר על האדמה כ' כיון דחזי דמקדמי ומחשכי לבי כנשתא אמר היינו דאהני להו והענין כי בארץ אשר ה' דורש אותה אם האדם יודע מקום מושבו ויתקיים בו יפה שעה א' בתשובה ומע"ט בעוה"ז אין תימא אם יאריכו ימינו אבל בחו"ל אשר רוב עסקינו בהבל וריק ומה בצע מאריכות ימינו ואמנם אם ע"י ביהכ"נ הלז האדם יזכור אחריתו ויהא כל ביתו קדש אריכות ימיו כמו כן לטובתו והנה החולה כאשר יראה כי התרופה שנותן לו הרופא היא מרפאתו הוא שואף אלי' וכן אם אנחנו מבינים כי ביהכ"נ הזה הוא מחיה את נפשינו כמו כן אנו מקדמים ומחשכים אלי' וז"ש כיון דחזי דמקדמי ומחשכי לבי כנשתא אמר היינו דאהני להו דאף בחו"ל המה כדאי שיאריכו ימי' וז"ש אם השתולים בבית ה' בחצרות אלקינו יפריחו אזי עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהי' אכי"ר:

דרוש לחינוך ס"ת

של ה' ליב סג"ל פישער פ' ואתחנן תרכ"ה:

בפ' ואתחנן ראה למדתי אתכם וגו' עד אשר אנוכי נותן לפניכם היום יל"ד היאיך יאמרו האומות עפ"י החקי' אשר רק עם חכם ונבון וגו' ונוסף לזאת כי יצא מענין לענין ונתן טעם כה' אלקי' בכל קראינו אליו ונ' דהנה הקשה שבעניני האדם מפאת שהוא מחובר מגוף ונפש שני נושאי' אשר לא ראי זה כראי זה וכל א' מהם יבקש תפקידו הגוף יבקש מחסוריו ואין מהם תועלת לנפש האלקי והנפש האלקי יבקש מאווי' להגיע לאחריתו ולא יגיע מהם לגוף תועלת וחכמי קדם אחרי כי ראו באשר בכי האדם ישתדלו למלאות מחסורי הגוף ישליכו את נפשם אחרי גיווים על כן נסוגו אחר מלהשתדל במאוויי העולם הזה כלל וכלל והסתפקו בפחות מכדי סיפוקם ופנו לבבם רק לחשוב לטובת

נפשם אמנם דרכם זה לא יתכן כ"א ליחידים אשר רוב ההמון יכינו להם רוב מחסורם ואמנם להתנהג בדרך הפרישות הזה עם גדול זה אי אפשר וגלל כן לא היו רבי' מבני תבל אשר נמשכו לדעת הפילוספי' האלו ועוד זה שניי' אחרי כי האנשים האלו מאסו בתהלוכות בני אדם נחשבו בעיני ההמון למשוגעי' אנשי רוח ואמנם תוה"ק שימה בפיה דרכי' דרכי נועם וכל כתיבותי' שלם הענין כי אדרבה היא תזרז אותנו לבחור ביישוב הארץ ולעסוק איש איש במלאכתו זה בשדהו וכרמו וזה במסחרו ולא יהי' עם בכי ישראל מנוזרי' משאר בני אדם וזה דרכי' דרכי נועם ובכל זאת כל נתיבותי' שלם בין גוף לנפש שלא יתגבר הא' על חבירו ובמה עשתה החיל הזה תוה"ק הנה כל מעשה העוה"ז חולקי' לב' חלקי' החלק הא' הוא המביא ריווח לביתו של אדם והחלק השני הממלא התאות והנה החלק הא' כחלק שוב לב' חלקי' החלק המסחרי ובכלל זה כל אשר ישתדל האדם בו לעמת חביריו כי כל מסחר ומפעל יש לו פועל ונפעל והשני אנשי אדמה אשר ישתדלו בינם לבין עצמם והנה לאנשי החלק הראשון שמה התורה מזכרת למען לא תמוש התורה מנגד רעיוני' לזאת אמרה לו וכי תמכרו ממכר לעמיתך או קנה לא תונו איש את עמיתו ואמנם לא תאמר כי צויתך זאת ע"ד דעלך סני לחבריך לא תעביד לא כן כ"א הכפילה תורה ואמרה ולא תונו איש את עמיתו למען בעת משאך ומתנך ויראת מאלקי' הכוונה כי מפאת השכל אדם שהונה את חבירו גם חבירו רשאי להנותו כי במדה שאדם מודד בה מודדין לו ואמנם מפאת ויראת מאלקי לא כן הדבר כ"א הוא הרשיע להונותך אתה תצדק ולא תמרוד באשר צווך וז"ש ולא תוכו איש את עמיתו כלומר אף שהוא עמיתך בדבר זה וכבר הינה אותך לא תונהו כ"א ויראת מאלקי' וכן אמר לא תגנובו ולא תכחשו ולא תשקרו איש בעמיתו אמר ג"כ ל' רבי' כלומר אם א' עבר השני לא יעבור בו כי סופו לתבוע אותך לשבועה ולא תשבעו בשמי לשקר ואם תודה או תשבע על שקר עכ"פ וחללת את שם אלקיך וכן במדות ומשקולות לא תעשו עול במשפט במדה במשקל ובמשורה כלומר אפי' לא תעשה לו עול מפאת השכל כי תחת שלא הכרעת לו את המשקל תמכור לו בזול דהיינו עול במשפט גם זאת לא תעשה אנוכי ה' אלקיך אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים מצוה על כך והוסיף במשנה תורה כי אפי' בביתיך לא יהי': אבן ואבן איפה ואיפה כי תועבת ה' כל עושה אלה וכיוצא בזה הרבה נמצא הרוכל הזה בכל עת ובכל שעה אם יזכור האזהרות אשר עליו בעניני מו"מ לא יזוז זכר ה' מנגד עיניו וכיוצא בזה ועוד יותר אנשי שדה וכרם הנה בבואו לחרוש ויצטרך כמה פעמי' לסוסי' ושורי' יחדיו למהר מלאכתו הכ' צווח לא תחרוש בשור וחמור בבואו לזרוע אילנות הכ' צווח שדך לא תזרע שלא ירכיב ב' מיני אילן וכן

כרמך לא תזרע בבא עת הקציר הכ' מזהירו על לקט שכחה ופאה עת מירוח על תרומה ומעשר וכן הגוזז צאנו על ראשית הגז ואיך יוכל לשכח את ה' בעת עסקו ביישוב העולם וכן הוא בעסקי הכאות העולם הנה ההנאות נחלקו שוב לג' מיני הנאות אכילה מלבוש דירה בעניני אכילה לא יחסר אף רגע לזכור מצות הן להזהר בעניני בשר וחלב ובעניני טריפות ובאכילת פת להפריש חלה בעניני מלבוש הכ' מזכירו לא תלבש שעטנז צמר ופשתי' ונוסף עוד גדילי' תעשה לך וראיתם אותו וזכרתם ובעניני דירה כי תבנה בית חדש ועשית מעקה ולא תשום דמי' להסיר כל דבר המזיק ממנו מכל שיטה ואם הוא בית ישן וכתבתם על מזוזות נכנס ורואה שם שדי יוצא ורואה נמצא נתקיים בכו בהתהלכך תנחה אותך וגו' ואיש הישראלי גופו עולמי ולבו רוחני ותכלית ענין זה כי ע"י שיזכור האדם ה' צורו אף הוא יזכור אחריתו וישתוקק כל ימי המעשה אחרי יום ש"ק היום הנבחר להשתדל לטובת נפשו ויהא לו שבת קודש ליום מנוחה ועונג כי בו יפיק עיקר מאווי' וזשה"כ זכור מדי יום ביום את יום השבת לקדשו כל יום תשתדל שיהי' יום שבת קודש בעיניך ולא יהא עליך למשא ובמה יתקן כן אמר ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתיך ויום השביעי שבת הכל יהא לה' אלקיך ומעתה הנה המתבונן עד"ז בחקי תוה"ק יראה בעין פקיחא כי תכלית החק' האלה רק להיות זכרון ה' תמיד בין עינינו ומעתה הנה ידועי' ד' רש"י כי נבון הוא המבין דבר מתוך דבר והמתבונן מתוך חקי ה' ע"ד שבארנו הוא הנבון האמיתי והנה א"ל משה לישראל כ"ז שאתם במדבר ואינכם עוסקי' ביישובו של עולם אין לתורתנו כ"כ תועלת לכם כי בלא זה בכל עת זכרון ה' לא ימוש מפיכם אבל ראה למדתי אתכם חקי ומשפטי' כאשר צוני ה' אלקי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באי' שמה לרשתה כלומר שתירשו ותיישבו את הארץ ובכל זאת לא ימעדו רגליכם ואמר ושמרתם ועשיתם כי היא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את החקים האלה ולא ימצאו בהם חקים המבדילים בינכם לשאר יושבי תבל וכמוכם כמוהם תשתדלו ביישובו ועי"ז יאמרו רק עם חכם ולא אנשי רוח ואמנם נבון הגוי הגדול הזה כי לא ירדפו אחרי החקים כמצות אנשים מלומדה כ"א יתבוננו על תכלית החקים האלה ואמנם כ"ז יהי' אם יראו ג"כ אשר ע"י אשר בחקי ה' יתהלכו ה' עמכם כי זולת זה אם לא יראו בכם הצלחה לא יפארו אתכם ואמנם אחרי כי אם תשמרו ועשיתם יקויים כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו כה' אלקינו בכל קראינו ע"ז יאמרו ג"כ ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים כפי' רש"י הגוני' אשר לא יכבידו על האדם כ"א כל דרכיה דרכי נועם ככל התורה הזאת אשר אנכי נותן להם:

והנה התועלת המגיע לנו מזה כי על האדם לקחת מקנייני העולם צידה לאחריתו אשר ע"כ מה נאה וגם יאה אשר רל"פ הנ"ל בעת בנה לו לגופו לצורך שעה בית חדש קיבל עליו לעשות לנפשו מצוה הקבועה לדורות לכתוב לו ס"ת כמ' רש"י ע"פ ומי אוהב בהמון לו תבואה עיי"ש:

גרסי' במס' סנהדרין כ"א ע"ב אמר רבה אעפ"י שהניחו אבותיו של אדם ס"ת מצוה לכתוב משלו שנאמ' ועתה כתבו לכם את השירה וכו' וביאר הרמב"ם בה' ס"ת דאי אפשר לומר דקאי אפ' האזינו לחוד דאין כותבין תורה מגילות מגילות ומ"מ צריך ביאור מאחר שיש לאדם ס"ת משל אבותיו מה תועלת אם גם הוא יכתוב ובמס' מכחות ל' ע"א א"ר יושע בר אבא א"ר גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כאילו חוטף מצוה מן השוק כתבה מעלה עליו הכ' כאילו קבלה מהר סיני וצריך ביאור:

אמר הכ' בס' ואתחנן רק השמר לך ושמור נפשך מאוד פן תשכח את הדברים וגו' והודעתם לבניך ולבני בניך ואילו הדברים יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בחורב וביאר ע"ז הרמב"ן ובכלל דבריו ד' הרמב"ם בהקדמתו לס' משנה תורה וכ"ד הרא"ה בהקדמה לס' החינוך כי עמוד אמונתינו לא יתכוח על האותות והמופתים אשר עשה מרע"ה לעיני כל ישראל כי עמוד כזה אין לו קיום הא' כי המתעקש יוכל לומר כי זה משה האיש לא ידענו מה הי' לו אם הי' חכם בחכמות הטבע או מכשף ומי יגיד עליו פעלו אשר בשליחות ה' עשה כל זאת ואם גם לבבינו לא כן מדמה הלא ברבות הימים אולי יקום מכשף וכיוצא ויגדיל לעשות מופתים גדולים ועצומים מול מרע"ה ויאמר כי ה' שלחו להקים דת חדש כאשר עינינו רואות בשאר דתות כי קם א' אחרי חבירו ואמנם לזאת אמר ה' אל מרע"ה הנה אנוכי בא אליך בעב הענן לבעבור ישמע העם בדברי עמך ויהיו כל ישראל ששים רבוא עדות כי ידבר אלקי' את האדם וחי להוציא מדעת הפילוסופים הומאני' וזאת שני' על גדולת קדושת משה כי כל העם רואים וינועו ויעמדו מרחוק ומשה ידבר והאלקים יעננו בקול וזה וגם בך יאמינו לעולם כנוצא כל ישראל ששים רבוא מבני עשרים עד בני ששים עדים נאמנים על אמתת התורה ומצוה על כל אב להעיד לבנו כי הוא היה במעמד הנבחר ואב לבני' יודיע אמתיך ומפי האב יאמין הבן והבן הזה יגיד שוב לבנו אבי שעמד על הר סיני העיד לי על אמתת תו"הק והנה זה הוא יסוד ופנת תוה"ק אלא שצריך ביאור מה זה שאמר והודעתם לבניך ולבני בניך הרי בנו עליו להודיע לבנו ואמנם הענין כך הודעת האב לבניו יכולה להיות על ב' פני' הא' לא שישתדל לברר להם אמתת התורה כ"א יבטח בהם אחרי כי יראו ממנו הדבקו בתורת ה' ושמרו מצותי' הלא פניו ישאו וכמוהו גם הם יעשו אמנם זה הדרך לא יספיק כלל כי הא' על הרוב

אם וגם הבני' פני האב ישאו לא ישמרו מצותי' כ"א בפניו אבל במרחקי' אחרי אביו לא יעמדו על המשמר ואם גם לפעמי' גם במרחקי' יעמדו במשמר יהי' כי ייראו אולי יוודע לאביו וישים על לב ולא יאבו להעציבו ואמנם בעת בא יום פקודת אביו לאחר אשר תיקן את שלו בעולם המעשה אזי יסירו המסוה מעל פני' וילכו אחרי זדון לבם ואמנם לא כן יהיה הדבר אם האב ישתדל להזהיר לבניו לשמור מצות ה' ויאמר להם בניי אהובייי הנכם רואים כי כל הימים אשר אנוכי חי על פני האדמה:

כל השתדלותי בגללכם וכל החיל אשר יתן לי ה' רק לכם אשאיר ברכה אמנם אחת אבקש מכם אשר בבא יום אעזוב אתכם לכם לדעת כי אין אדם צדיק בארץ אשר לא יחטא ועליכם למלא את אשר החסרתי משליונותי למען אשבע על ידיכם טוב ה' וזה הענין הודיע לנו הכ' באברהם אע"ה אמר כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו כלומר לא לבד בחייו כ"א אחרי' אחרי עזבו אותם ושמרו דרך ה' ויכיני כי ע"י פעלם הטוב יביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו על אברהם להנחיל אותו מטוב הצפון אמנם יש לדעת כי אם גם נראה אשר הבנים אפי' אחר עזבם אביהם ילכו באורחותיו עדן אין ראיה כי באמת נטה לבם אל דרך אביהם כי יוכל להיות אחרי כי אבי' האריך ימים ובעת עזבם כבר היו באים בימים ויבושו בעת הזאת לעזוב ארחות יושר כי יהיו ללעג וקלס ואמנם במה יוודע איפה עד היכן לב הבנים כונה בראותינו אשר גם הם ישתדלו בכל עז לגדל בניהם בנתיב התורה וגם בניהם יהיו כצר מטע ה' להתפאר אזי נדע בבירור כי לב הבנים שלם עם ה' ואמנם כ"ז לא יוכל להיות כ"א אם האב ישתדל בכל עז לברר בלב בניו אמתת התורה וז"ש הכתוב והודעתם לבניך ולבני בניך ההודעה תהי' ע"ד זה אשר תבטח כי דבריך נכנסו ככה בלב בניך אשר גם הם יודיעו כדבריך לבני' והנה זה הוא ההבדל בין מי שמוריש לבניו ס"ת שקבל מאבותיו לכותב ס"ת לעצמו כי המוריש להם ס"ת שירש מאבותיו הרי הוא אומר להם בני תורה זו הורישו לי אבותי ואני אורישנה לכם ומזה עדן לא ידעו בניו אם הוא מאמין באמונה שלימה באמתת תורה זו לא כן האב הכותב ביגיעה ובממון רב ס"ת הרי הוא כמפקד את בניו ואומר בני מה אצוה הנני כותב לכם התורה כולה כאשר קבלנוה מסיני וידוע תדעו כי אם לא תשמרו מה שכתוב בתוה"ק גם בי מרדתם ועל רצוני עברתם והבנים יבינו וידעו מזה כי אבי' בחן במאזני שכלו ועמד על האמת ומסרו להם וזה ענין מ' ר' גידל הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק ועדן אינו מעיד על אמתתה והוא ניהו דעביד מצוה אבל בניו לא יקבלו זאת מאתו כתבה כאילו העיד לבניו שקבלה מהר סיני כי כזה כן זה יעידו על אמתתה וגם מה שאמרו הגי' בה אות א' כאלו כתבה יש ג"כ ליישב כי ע"י ששם עיונו בה מבואר

כי הוא מאמין באמתתה וע"ד שבארנו למעלה יל"פ מ' מרע"ה אמר וזאת ליהודה ויאמר שמע ה' קול יהודה ומה הי' קול יהודה כשיבא הזמן ואל עמו תביאנו שיעזוב את בניו בכל זאת יהי' ידיו הדרכתו שהדריך את בניו רב כלומר די לו ויקיימו בניו המצות כמו בחייו ועי"ז ועזר מצרי' תהי' כי כ"ז שאדם בחיי' בתת ה' לו ברכה מקנאי' אשר יאמרו כי כל מעשה צדקה שיעשה המבורך הוא לשם ולתפארת ואמנם אם יראו כי אחרי מותו גם בני' ילכו בדרכי וזה המופת על אמונת האב כמ' שהע"ה מתהלך בתומו צדיק אשרי בני' אחריו ואז גם צריו יגידו צדקתו וזה ועזר מצריו עצמן תהיה ואמנם מה ענין וזאת בוי"ו שאמר גם רש"י מפ' דקאי אדלעיל עיי"ש ולמ"ש אחרי שאמר יחי ראובן וגו' אמר גם זאת ליהודה ואמנם גם זאת שמע ה' קול וגו':

תוכן ספר ליקוטי חבר חלק שלישי

תוכן עניני ס' ליקוטי חבר חלק שלישי. הקדמה. מנהגי הגאון חתם סופר: מכתב מהמחבר לאלוף נעורו הגאון מו"ה הילל ל"ש משנת תר"ה:
בענין הנהגת הגאון חתם סופר עם תלמידיו:
מכתב מהגאון הנ"ל להמחבר משנת תר"ה בענין ישיבת ארץ הקדושה לת"ח בזה"ז:
חי' על ספר ויקרא מהגאון חתם סופר ומהמחבר:
דרוש מהמחבר ליום שמחת מלכינו הקיר"ה:
אחרי עברו לו כ"ה שנים מיום חתונתו בשנת תרל"ט:
דרושי' מהמחבר לפ' ויקרא צו, תזריע מצורע, אחרי, אמור בהר בחקותי: חי' על מגלת שיר השירים מהגאון חתם סופר ומהמחבר:
דרוש מהמחבר לשבועות תרל"ד:
הערות למשניות סדר נשים:
מ' יבמות ספ"א פ"ג ו"ו פי"ב מ"ה פטז' משנה ד':
מ' כתובות פ"א מ"א פ"ב מ"ט פ"ג מ"ח פ"ד מ"ד פ"ו מ"ג:
שם משנה ו' פ"ז מ"ו פ"ח מ"א, שם מ"ב:
מ' נדרים פ"ו מ"א פ"ח מ"ז פי"א מ"ח:
מ' נזיר פ"א מ"ב פ"ג סמ"ב:
מ' סוטה פ"ז מ"ה פ"ז מ"ו שם מ"ח פ"ט מט"ו:
מ' גיטין פ"א מ"א פ"ד מ"ט:
מ' קידושין פ"א מ"א שם מ"ב שם מ"ט פ"ב מ"ז פ"ד מ"ה:
הערות בס' אלי' רבא:

סי' ש"ב ס"ק ד' ש"י ס"ק מ' שם סק' מ"ב סי' שי"ד סק"ו סי' שט"ו סק"ב סי' שט"ז סקי"א סי' ש"כ ס"ק כ"ב סי' של"ה ס"ק ג':

הערות בירושלמי סדר נשים:

מ' יבמות פ"ז הי"א פ"ג ה"א פ"ו ה"ב ה"ד שם ה"ה פ"ז ה"ג שם ה"ד פ"י ה"ז פי"ד ה"א פט"ו ה"א שם ה"ד שם ה"ה:

מ' סוטה פ"ג פ"ח ה"ג פ"ט הי"ד:

מ' כתובות פ"א ה"א שם ה"ג שם ה"ד שם ה"ט פ"ג ה"ו:

מ' נדרים פ"א ה"א שם ה"ב פ"ג ה"א פ"ה ה"א:

מ' גיטין ספ"ג, פ"ה ה"ה פ"ו ה"א פ"ז ה"ז פ"ח ה"ט פ"ט ה"א שם ה"ח: מ' נזיר פ"א ה"ה פ"ו ה"ט פ"ז ה"א:

מ' קידושין פ"א ה"ז פ"ב ה"א שם ה"ו פ"ג ה"ג שם ה"ה פ"ח סוף המס': הערות על תלמוד בבלי:

יבמות י' ע"א תוס' ד"ה לעולם, ל"ו ע"ב תוס' ד"ה הא לא שהה, שם תוס' ד"ה קנין, מ"ב ע"א רש"י ד"ה לאחר ג', ס"ה ע"א תוס' ד"ה אי איהי, ס"ו ע"ב תוס' ד"ה עבדי, פ"ח ע"א תוס' ד"ה אתא, פ"ט ע"א תוס' ד"ה קושית: רש"א יבמות:

פ"ה ע"ב בתוס' ד"ה והבא, ק"ד ע"א בתוס' ד"ה סנדל, קי"ג ע"א בתוס' ד"ה דלמא:

רא"ש יבמות פ"ב סי' ח':

רי"ף ונושא כליו יבמות פ"ח סוגיי' דרביי' בחי' אנ"ש פ"ה:

מס' כתובות ד' ע"א רש"י ד"ה כל לי', ט' ע"א תוס' ד"ה ואיבעא ר"ל ע"ב תוס' ד"ה אנן, מ"ב ע"ב תוס' ד"ה מאי לאו, שם תוס' ד"ה כל שנולד, מ"ז ע"ב תוס' ד"ה תקנו, מ"ט ע"א תוס' ד"ה דקלי, פ"ד ע"א תוס' ד"ה ורב סבר, ק"י ע"ב תוס' ד"ה הוא אומר:

רש"א כתובות:

ט"ו ע"א בתוס' ד"ה מאן, כ' ע"א בתוס' ד"ה הבעל, נ"ב ע"א בתוס' ד"ה רצה, כ"ח ע"א בתוה' ד"ה השתא, נ"ט ע"א בתוס' ד"ה לכשאקחנה, ס' ע"א בתוס' ד"ה יכול, ס"ג ע"א בתוס' ד"ה אבל, ס"ו ע"א בתוס' ד"ה פיחת, ע"ה ע"ב בתוס' ד"ה אבל, שם בתוס' ד"ה ספק, פ"ד ע"א בתוס' ד"ה וסבר, צ"א ע"ב בתוס' ד"ה ראובן, צ"ג ע"ב בתוס' ד"ה מאי לאו:

רא"ש כתובות:

פ"ב סי' י"ג פ"ד סי' ה', פ"ז סי' כ' שם סי' ט"ז, פ"ח ססי' י"א, פ"י סי' ד' שם ססי' י"ב, ושם ססי' י"ז פ' י"א סי' טו', שם סי' יח' פי"ב סי' ג', פי"ג סי' א':

רי"ף ונושא כליו:

פ"ב סוגי' דעדים שאמרו, שם סוגי' ד"ג שישבו במלחמות פ"ו, פ"ד שמעתא דאושא, שם סוגי' דארוסה יש לה מזונות, שם במלחמות ד"ה ועוד האמר, פ"ה סוגי' דיבם אינו מאכיל, שם סוגי' דמורדת, פ"ו מתני' מציאת האשה, פ"ז סוגי' דהזן אינו מפסיד, שם בש"ג או"ק ב', פ"ט ריש פרקין בר"ן פ"י, פ"י סוף פרקין בר"ן פי"ג שמעתא האשה שהלכה:

נ"י כתובות פ"ה מתני' נותן לה מעה מס' קידושין ט' ע"א תוס', ל"א ע"ב ר"ש הרני כפרת, מ"ו ע"א מ"ט דשמאי, כ"ד ע"ב גליון תו', ס"ב ע"ב תוס' ד"ה גר, ס"ה ע"א ר"ש ד"ה ומותר, ע"ח ע"ב תוס' ד"ה לא צריכא: רש"א קידושין:

ט' ע"א בתוס' ד"ה הא, כ"ד ע"א בתוס' ד"ה ומשני, מ"א ע"א בתוס' ד"ה ושליח, שם ע"ב בתוס' ד"ה נפקא לי', מ"ג ע"א בתוס' ד"ה מורד, שם באו"ד, מ"ד ע"א בד"ה גמרא, נ"ג ע"ב בתוס' ד"ה איהו, ס"ג ע"א בתוס' ד"ה ה"ג, ס"ה ע"ב בתוס' ד"ה נטמאו, פ' ע"ב בתוס' ד"ה לא שנו: רא"ש קידושין:

פ"א סי' י"ב, שם סי' כ', שם סי' מ"ט, פ"ב סי' ל"א, פ"ג סי' ב': רי"ף ונו"כ קידושין:

פ"א ר"ן בסוגי' דחופה, שם בר"ן סוגי' דידים מוכיחות, שם בר"ן סוגי' דקידושי שטר, שם בר"ן סוגי' דקרקע נקנה, שם בר"ן סוגי' דערלה בחו"ל, פ"ז בר"ן סוגי' דיתומים שבאו לחלוק, שם בר"ן סוגי' דנערה המאורסה, שם בר"ן סוגי' דנתרצה הבן, שם בר"ן סוגי' דדברי שבלב, שם בסוף הסוגי' בר"ן, שם בר"ן סוגי' דסבלונות, שם במאור, שם במלחמות, פ"ג בר"ן סוגי' דמעכשיו ולאחר ל', שם סוגי' דסבור הייתי שהיא כהנת, שם סוגי' דע"א, שם במלחמות, שם בר"ן, פ"ד בר"ן ריש פרקין, שם בר"ן באותה סוגי', שם בר"ן סוגי' דיחוד:

גמ' גיטין:

ג' ע"ב תוס' ד"ה ג' גיטין, י' ע"א תוס' ד"ה אין ת"ק, כ"א ע"א תוס' ד"ה אטו, שם באו"ד, מ"א ע"א תוס' ד"ה בהיזק, כ"א ע"ב תוס' ד"ה מפני מה, נ"ו ע"א תוס' ד"ה עגלא, שם רש"י ד"ה דלאו, ס"ד ע"א גמ' דאר"י, ס"ה ע"ב בעין משפט, ס"ו ע"א תוס' ד"ה כל, ע"ה ע"א תוס' ד"ה לאפוקי, ע"ז ע"ב תוס' ד"ה, והוא שעומדת, שם תוס' ד"ה פליג, פ"ז ע"א רש"י ד"ה בכך לירח, שם ברש"י ד"ה דלא חתם, צ' ע"א תוס' ד"ה והלכתא שם רש"י ד"ה פפוס:

רש"א גיטין:

ב' ע"א בתוס' ד"ה מכפר, ז' ע"ב בתוס' ד"ה העציץ, כ"א ע"ב בתוס' ד"ה יצא, כ"ב ע"א בתוס' ד"ה בתר, שם ע"ב בתוס' ד"ה והיא, כ"ד ע"א בתוס' ד"ה ושמע, כ"ה ע"א בתוס'

ד"ה הלוקח, שם ע"ב בתוס' ד"ה ר"י, שם באו"ד, כ"ז ע"ב בתוס' ד"ה סימנין, כ"ט ע"א בתוס' ד"ה ומילי, ל"ב ע"ב בתוס' ד"ה ור"נ, מ' ע"ב בתוס' ד"ה חיישינן, מ"א ע"ב בתוס' ד"ה לא תהו, באו"ד, כ"ב ע"ב בתוס' ד"ה הלכה, ס"א ע"ב בתוס' ד"ה אשת חבר, ס"ג ע"א ברש"י בד"ה אלא השתא, שם ע"ב בגמ' ד"ה מאי לאו, באו"ד, ס"ד ע"ב בתוס' ד"ה וכל שאינה, ס"ו ע"ב בתוס', ע"א ע"ב בתוס' ד"ה הב"ע, ע"ב ע"ב בתוס' ד"ה מה צריך, שם באו"ד, ד"ה והאמר, ע"ז ע"א בתוס' ד"ה פלוג, ע"ט ע"א גמ' בד"ה והא דאמר ר"ח, פ' ע"ב בתוס' ד"ה זו דב' ר"ע, פ"א בתוס' ד"ה לא כל הימנו, שם בתוס' ד"ה דורות, פ"ב ע"ב בתוס' ד"ה אפי' לא, פ"ד ע"ב בתוס' ד"ה, כל פ"ח ע"א בתוס' ד"ה ה"נ, שם ע"ב גמ' ואסרי' לה, פ"ט ע"ב בחי' רשב"א בשלהי מכלתין:

רא"ש גיטין:

פ"א סי' י"ט פ"ד סי' כ"ה שם סי' כ"ח, שם סי' כ"ט, שם סי' מ"ט, פ"ה סי' וי"ו, שם באו"ד, שם סי' ח', שם באו"ד, שם סי' י"ט, פ"ו סי' ט' שם באו"ד, פ"ז סי' י"ז, שם סי' כ"א, פ"ח סי' ט"ו, פ"ט סי' ד', שם סי' וי"ו, שם סי' י"א, שם באו"ד:

קיצור פ"ר גיטין:

פ"ד סי' ל"ד, שם סי' מ"ב שם סי' מ"ט פ"ז סי' כ', פ"ח סי' ג': ריי"ף גיטין ונו"כ:

פ"א בר"ן סוגי' דערכאות, ברז"ה סוגי' דעד כותי, פ"ב בר"ן סוגי' דשמא יחפה, פ"ג בר"ן סוגי' דברירה, שם בסוגי' דאין רצוני שיהא פקדוני, שם בר"ן סוגי' דשליח שלא ניתן לגירושין, פ"ד בר"ן סוגי' דשינה שמו ושמה, שם סוגי' דעדים חותמין, שם סוגי' דמשחרר עבדו עובר בעשה, שם סוגי' דההוא עבדא דהוה לבי תרי, שם סוגי' דאין פודין את השבויין פ"ה סוגי' דע"א נאמן באי' חי' אנ"ש או"ק א' פ"ו בר"ן סוגי' דשליש, שם סוגי' דנערה המאורסה, שם סוגי' דפטורה, שם סוגי' גניבא יוצא בקולר, שם סוגי' דמשוי אינש שליח ברא במקום אבא, פ"ז בר"ן סוגי' דמה היא באותן הימי', שם סוגי' דתנאי כפול, שם סוגי' דע"מ שתניקי, פ"ח סוגי' קונין מש"מ, שם סוגי' דנשרף, שם סוגי' דגט קרח, פ"ט בר"ן סוגי' דחוץ, שם סוגי' דגט שחרור, שם סוגי' דעידי מסירה, שם באותה סוגי' ברז"ה, ובמלחמות:

רשב"א גיטין:

ב' ע"ב ד"ה אימור, שם ד"ה והא דאמרי', ג' ע"ב ד"ה ר"א, ד' ע"א ד"ה מהדרינן, ה' ע"א ד"ה הא דאקשינן, שם ע"ב ד"ה לא אמרו, שם ד"ה אתמר, ז' ד"ה אמר ר' יצחק, ח' אמר רב אשי, שם ד"ה ובירושלמי, שם באו"ד, י' ע"א ד"ה הא דאמרי', שם ע"ב ד"ה וגזירה משום כלכם, שם ד"ה אבל בתשובת שאלה, י"א ע"א ד"ה אבל משמות, י"ב ע"ב ד"ה

בפחות פחות, י"ג ע"א ד"ה מסקי', שם ע"ב ד"ה אמר אמימר, י"ד ע"א ד"ה אתמר, שם ד"ה הא דבעי', ט"ו ע"א ד"ה הא דאמר רבא, ט"ז ע"א אמר רשב"י, שם ד"ה כי אין גט, שם ד"ה הא דאמרי', י"ז ע"א ד"ה ר"ל אמר, באו"ד שלא אמרו, באו"ד ועוד דאפי', י"ח ד"ה ארשב"ל, באו"ד לפי דעתי, באו"ד דאינו מפסיד, באו"ד וכן שאין הפרש, שם ד"ה ולחתום, י"ט ד"ה הא דאמרו, כ' ד"ה אמר רבא, כ"א ד"ה אף חצירה, שם ד"ה הא דא"ל אביי, שם ד"ה מצא זה, שם באו"ד אלא קביצה, שם ד"ה ר"י פוסל, כ"ב ד"ה לא על הנייר, שם בסוה"ד, כ"ג ד"ה אלא מערכה, שם ע"ב ד"ה א"ל אביי, כ"ד ד"ה והא לא חזרה, שם ד"ה ואבע"א, שם ד"ה אבל הא, כ"ז ד"ה ולענין פסק הלכה, ל' ד"ה אם בא לחזור, שם ע"ב ד"ה הא דתניא, ל"ב ד"ה ירושל', שם בסוה"ד, ע"ב ד"ה שליח מתנה, ל"ג ד"ה ת"ר, ל"ה ד"ה הא דאמרי' ל"ח ד"ה ואימא הני מילי, מ' ד"ה כדרבא, מ"א ד"ה עולא אמר, שם ד"ה ולענין פסק הל', מ"ז ד"ה נותן חצי קנס, מ"ה ד"ה משום דוחקא מ"ח ד"ה וצריכא, שם ד"ה אי לאו, מ"ט ד"ה ועוד, שם באו"ד, כ' ד"ה אמר רבינא, כ"א ד"ה אמר ר' יצחק, שם ד"ה ה"ג, כ"ב ע"ב ד"ה אתמר, נ"ג ע"ב ד"ה משום חומרא, כ"ה ד"ה ג' קטנה, שם ד"ה ואי אמרת, שם באו"ד, שם ד"ה והא דקתני, כ"ח ד"ה אמר רב, שם ד"ה הא דתנן, ס"א ד"ה משאלת אשה, ס"ג ע"ב ד"ה א"ר אבא, שם ד"ה ההוא גברא, שם ד"ה ולענין פסק הל', שם ד"ה ואפי' הן שם באו"ד, שם באו"ד ס"ד ד"ה בעל, שם ד"ה ולענין פסק הל', שם ע"ב ד"ה ולמיהוי, שם ד"ה ולענין כתוב', שם ד"ה אבל הראב"ד, שם ד"ה אלא לאו, ס"ה ד"ה הא לכם, שם באו"ד, שם ד"ה ומיהו מודו הגאונים, שם ע"ב ד"ה בראשונה, ס"ו ד"ה הא דאמרי', שם ד"ה שלחו מתם, שם באו"ד שם ד"ה רשב"ג, ע"ב ד"ה הא דאקשינן, שם ד"ה הא דאקשינן אלא, שם ד"ה ולענין גוסס, ע"א ד"ה, ע"ב ע"בד"ה אר"ה, שם באו"ד, שם באו"ד שם ד"ה ומהכא שמעי', שם באו"ד, ע"ג ד"ה לא תתיחד, שם באו"ד, ע"ד ע"ב ד"ה חסורא, שם ד"ה אצטליתא, ע"ה ד"ה אמר רב אשי, שם באו"ד, שם באו"ד, שם בסוה"ד, שם ד"ה הא דלא אוקמא, שם ד"ה אתקין, שם באו"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, שם ד"ה ה"ז גיטיך, שם באו"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, ע"ו ד"ה הא דמקשינן, שם ד"ה וביר ושלמי, ד"ה אמר לה, ד"ה ולענין תנאי, שם באו"ד, ד"ה באומר איני יכול, שם באו"ד, שם באו"ד ד"ה באומר אינו יכול, שם באו"ד, שם באו"ד, ע"ו ע"ב ד"ה אמר אביי, ע"ז ע"ב ד"ה גגה, שם ד"ה תיזול, שם באו"ד, שם ד"ה א"ל רב עילש, שם בסוה"ד, שם ע"ב ד"ה היא בתוך ביתה, שם באו"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, ע"ח ד"ה שמעת מינה, שם ד"ה אימא שלפתו, שם ד"ה ולחזי, שם באו"ד, שם ד"ה היתה ידיה, ע"ט ד"ה מאי טעמא, שם ד"ה ולא בלאות, שם ד"ה והוולד ממזר, שם באו"ד, פ"א ד"ה ר"ע אומר, פ"ז ד"ה ובחוץ,

שם ד"ה אלא לאו, שם ע"ב ד"ה בעי אביי, פ"ג ד"ה נמצא, שם ד"ה ככל תנאי פ"ד ד"ה ע"מ שתבעלי, שם ד"ה כיצד יעשה, שם ד"ה ואם כתבו, שם ד"ה ומיהו כתבו, פ"ה ד"ה הא דאמרי' שם באו"ד, פ"ו ד"ה והא איכא, שם ד"ה ורב, שם ד"ה ר"א אומר, שם באו"ד, פ"ח ד"ה כ' חניכתו, שם באו"ד, ד"א גט מעושה, שם ע"ב ד"ה והא דדרשי', שם באו"ד, שם באו"ד, שם ד"ה כי עבדינן:

מס' נדרים:

ג' ע"ב בר"ן ד"ה אמר מר, ד' ע"א ברש"י, ד"ה לא מתפיס לי', שם בפי' הרא"ש ד"ה ואשם, ו' ע"א רש"י ד"ה דבריו, ח' ע"א בר"ן ד"ה הא קמ"ל ט' ע"א בר"ן ד"ה כדר כנדרי, י' ע"א בראב"ש ד"ה נדר י' ע"ב בראב"ש ד"ה במה, י"ב ע"א בראב"ש ד"ה שמו, י"ד ע"ב רש"י ד"ה קונם, ט"ו ע"א גמ' מי שבקי, ל' ע"ב בראב"ש ד"ה מדלא, מ' ע"א בראב"ש ד"ה תקיף חולי', מ"א ע"א גמ' כל משכבו, מ"ה ע"ב בר"ן סוגי' דבירה, מ"ו ע"א בר"ן ד"ה פסקינן, שם ע"ב ברש"י ד"ה אבל בבציר, שם בר"ן ד"ה אבל ביש, מ"ז ע"ב בר"ן ד"ה ת"ש, נ"ג ע"ב בר"ן ד"ה ולענין הל', ס"ה ע"א ברש"י ד"ה במדין לך, ס"ט ע"א בר"ן ד"ה בעי רבה, ע"ד ע"ב דלא ס"ל, פ"א ע"ב ארבע שפחות: תוס' נדרים:

ד' ע"א ד"ה דלא מתפיס לי', ד' ע"ב ד"ה למה לי' שם ד"ה מיתיבי, ה' ע"ב ד"ה ליתני, ו' ע"ב ד"ה בעי ר"פ, ז' ע"א ד"ה ואת"ל, ח' ע"ב ד"ה חרגא, ט' ע"ב ד"ה כהלל, י' ע"ב ד"ה לא כשר, י"ב ע"א ד"ה והא נותר, שם ד"ה והא נותר, י"ז ע"א ד"ה שנדר, שם באו"ד, מ"ב ע"א ד"ה כדר, מ"ו ע"ב ד"ה מחלוקת, נ"א ע"ב ד"ה קונם, ס"ו ע"א ד"ה נערה, ס"ז ע"א ד"ה למה לי', פ"ב ע"ב ד"ה אר"י, פ"ג ע"ב ד"ה טומאת:

פ"ח ע"ב ד"ה כמאן אזלא, צ' ע"א ד"ה שחקי, שם ע"ב ד"ה מיתיבי, צ"א ע"א ד"ה קסבר, שם באו"ד:

רמב"ן ונו"כ נדרים:

פ"א סוגי' דהאומר עולה ריטב"א ד"ה והא תניא, פ"ב סוגי' קונם שאני מדבר ריטב"א ד"ה קונם, שם סוגי' דחומר בשביעית ריטב"א ד"ה ויש מרבותינו, באו"ד בכי רבא, שם בריטב"א ד"ה ואל זה הפי', שם באו"ד, רפ"ג ברמב"ן ד"ה הדין שם סוגי' דכולכם בריטב"א ד"ה אותן, שם בנ"י דיני אסמכתא, שם בריטב"א ועל הדרך הזה, שם בריטב"א ד"ה כ' רבינו, שם באו"ד, שם ברמב"ן ואפ"י אינו, שם באו"ד, שם בריטב"א ולפי השיטה, שם סוגי' דנודר מיורדי הים בריטב"א במתני', שם סוגי' דנודר מרואי החמה בנ"י ד"ה מדלא, שם באו"ד, שם באו"ד, שם סוגי' דשוקל שקלו בריטב"א במתני', שם בכ"י ד"ה שוקל, שם סוגי' דמחזיר אבידתו בריטב"א, שם סוגי' דככרי עליך ברי"ף, שם ברמב"ן,

שם בריטב"א, שם ברמב"ן, שם בריטב"א סוף הסוגי', שם סוגי' דתורם תרומתו בנ"י ד"ה ותורם, שם בריטב"א ד"ה נכנס לבקרו, פ"ה ריש פרקין ברמב"ן, שם סוגי' דקונם ביתך בריטב"א, שם בסוף הפרק בריטב"א, שם פ"ו מתני' הנודר ממעשה קדרה בכ"י, שם סוגי' דדג דגים ברמב"ן, שם סוגי' דנודר מן הבשר בריטב"א, שם בריטב"א, פ"ז ריש פרקין בריטב"א, שם באו"ד, שם סוגי' דנודר מן הפירות שנ"י, שם סוגי' דנודר מן הבית בריטב"א, שם באו"ד שם באו"ד, שם ברמב"ן, שם סוגי' דחליפין ברמב"ן, שם באו"ד, שם בריטב"א, שם באו"ד, שם בכ"י, פ"ח ר"פ ברמב"ן, שם ני', שם סוגי' בעד הפסח בריטב"א, שם באו"ד, שם סוגי' דעד הקציר בכ"י, שם באו"ד, שם סוגי' דקונם יין בנ"י, שם ברמב"ן, שם באו"ד, פ"ט סוגי' דנולד בריטב"א, שם סוגי' דנודר ע"ד רבים בנ"י, שם בריטב"א, שם באו"ד, שם באו"ד שם מתני' פותחין בריטב"א, שם בנ"י, שם באו"ד, שלהי פרקין בכ"י, פ"י ריש פרק"ן בריטב"א, שם סוגי' דנערה המאורסה, שם בנ"י, שם בנ"י, שם ברמב"ן, שם בנ"י, שם בנ"י, שם ברמב"ן, שם בנ"י, שם נ"י, שם ברמב"ן, פי"א בריטב"א, שם באו"ד, שם בריטב"א, שם באו"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, שם בריטב"א, שם בריטב"א, שם בריטב"א, שם באו"ד, שלהי מכלתין בריטב"א:

מ' נזיר:

ד' ע"א רש"י ד"ה והרי מושבע, שם ברש"י ד"ה אלא, ט"ו ע"א ברש"י ד"ה אמר רב, י"ז ע"א תוס' ד"ה ונזיר, כ' ע"ב מתני' ושלו, כ"ג ע"א ברש"י ד"ה וא' אכלו, כ"ח ע"ב תוס' ד"ה בנו, כ"ט ע"ב תוס' ד"ה אתיא, ל"ו ע"ב תוס' ד"ה וכזית, שם ע"ב תוס' ד"ה אי הכי, ל"ח ע"א רש"י ד"ה וכ"ש, שם רש"י ד"ה ועל כל נפשות, שם ד"ה דבטלוה רבנן, שם תוס' ד"ה בר מההוא, מ"א ע"א תוס' ד"ה ור"א, מ"ב ע"א רש"י ד"ה מיר, שם ע"ב תוס' ד"ה אמר רבה, מ"ג ע"ב תוס' ד"ה צורף, שם ע"ב תוס' ר' יהודה, מ"ו ע"ב תוס' ד"ה ונמצא פסול, מ"ז ע"א רש"י ד"ה בשלמא, שם ע"ב תוס' ד"ה מרובה כ"ב ע"א ברש"י ד"ה איבכא להו, שם תוס' ד"ה וסופרין, נ"ח ע"א רש"י ד"ה ולמאן:

מ' סוטה:

ב' ע"א תוס' ד"ה המקנא, ה' ע"א תוס' ד"ה כל אדם, שם תוס' ד"ה אדם, ח' ע"א תוס' ד"ה אין משקין, ט"ו ע"ב תוס' ד"ה נתאכמו, י"ז ע"ב תוס' ד"ה שני, י"ח ע"א תוס' ד"ה חזר, כ"ג ע"ב תוס' ד"ה ושומרת, כ"ו תוס' ד"ה מעוברת, ל"ו ע"ב תוס' ד"ה ואתשיל, ל"ח ע"א רש"י ד"ה קשיא לי', ל"ט ע"א גמ' לברך, רש"א סוטה ח' ע"א בתוס' ד"ה א"ב, שם ברש"א דבור הסמוך:

רמב"ם הל' שבועות:

פ"א ה"ג בכ"מ, פ"ז ה"א בכ"מ, שם ה"ב בראב"ד, שם ה"ו בכ"מ, פ"ד ה"א משנה למלך, שם באו"ד, שם באו"ד שם ה"ה כ"מ, שם ה"ו רמב"ם, שם ה"ט כ"מ, פ"ה ה"א כ"מ שם ה"ה, שם באו"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, שם ה"ה לח"מ, שם ה"ז כ"מ, שם א"ל, באו"ד, באו"ד, פ"ו ה"ט כ"מ, פ"ט ה"ב כ"מ פ"י ה"ד לח"מ, שם ה"א כ"מ, פי"א ה"ח כ"מ, שם הט"ז רמב"ם, שם הט"ז כ"מ:

ה' נדרים:

פ"א הי"א ראב"ד, שם הי"ג כ"מ, פ"ב הי"ג כ"מ, שם הט"ז כ"מ, פ"ג ה"א רמב"ם, שם ה"ב רמב"ם, פ"ד הי"ד רמב"ם, פ"ה הי"ג לח"מ, באו"ד, באו"ד, שם בכ"מ, פ"ו ה"ד לח"מ, שם ה"ה גליון לח"מ, פ"ו ה"ד רמב"ם, שם ה"ה כ"מ, שם ה"יא כ"מ, פ"י הי"ב כ"מ, פי"א ה"ח לח"מ, פי"ב הי"ד לח"מ, פי"ב ה"ה כ"מ, שם הי"א כ"מ:

ה' נזירות:

פ"א ה"ה כ"מ, שם הט"ו כ"מ, פ"ד ה"ג כ"מ, שם הי"א כ"מ, באו"ד, שם לח"מ, באו"ד, פ"ה ה"א כ"מ, שם ה"ה לח"מ, באו"ד, שם הט"ו מ"ל, פ"ח ה"ג רמב"ם:

ה' ערכין:

פ"ה הכ"ה רמב"ם, שם הכ"ו כ"מ, שם הל"א לח"מ, פ"ז הי"ד ראב"ד, שם הט"ו כ"מ, שם הי"ח כ"מ, שם ה"כ כ"מ, פ"ח ה"ב כ"מ, שם ה"ג כ"מ: ה' כלאים:

פ"א ה"ג ראב"ד, שם כ"מ, באו"ד, שם ה"ה כ"מ, פ"ג ה"ג רמב"ם, שם ה"ז כ"מ, באו"ד, פ"ה ה"ז כ"מ, פ"ו ה"א כ"מ, פ"ז הכ"ב כ"מ, פ"ח ה"ז כ"מ, פ"ט ה"ג רמב"ם, שם ה"ז כ"מ, שם ה"ח רמב"ם, שם הי"א רמב"ם, פ"י ה"א כ"מ, שם ה"ב כ"מ, שם ה"ו כ"מ, שם הי"ז ראב"ד, שם הי"ח כ"מ, באו"ד, שם הכ"ז ראב"ד, שם הל"ב כ"מ:

ה' מתנות עניים:

פ"א הי"א כ"מ, שם הי"ב ראב"ד, שם הי"ד כ"מ, פ"ב הי"ב כ"מ, פ"ג ה"א כ"מ, פ"ה הכ"ב כ"מ, באו"ד, באו"ד, שם הכ"ד ראב"ד, פ"ו ה"ה כ"מ, שם הי"א רמב"ם, פ"ז ה"י מ"ל, פ"ט ה"ה כ"מ, באו"ד:

ה' תרומות:

פ"א ה"ז כ"מ, פ"ג ה"ד כ"מ, שם ה"ט רמב"ם, שם ה"ט כ"מ, שם ה"ט רמב"ם. שם ה"ט כ"מ, פ"ד ה"ח כ"מ, באו"ד פ"ה ה"ט כ"מ, באו"ד, שם הכ"ד כ"מ, פ"ו ה"ב כ"מ, באו"ד, שם ה"ג רמב"ם, שם ה"ד רמב"ם, באו"ד, פ"ז ה"ה כ"מ, שם הכ"א רמב"ם, פ"ט ה"א רמב"ם, פ"י ה"ז, פי"א ה"ז כ"מ, שם ה"י כ"מ, באו"ד, שם הי"ג כ"מ, פט"ו ה"ז כ"מ, שם הי"ח כ"מ:

ה' מעשר:
פ"א ה"י כ"מ, שם הט"ו ראב"ד, פ"ב ה"ג מ"ל, שם הי"ב כ"מ, פ"ד הי"ג כ"מ, פ"ה ה"א רמב"ם, פ"ו הי"ט רמב"ם, פ"ז ה"א רמב"ם, שם ה"ד מ"ל, שם ה"ו רמב"ם, פ"ט ה"ב מ"ל רמב"ם:
ה' מעשר שני:
פ"ב ה"א כ"מ, שם הט"ז רמב"ם, פ"ד הי"ד כ"מ, שם ה"כ כ"מ, פ"ו הי"א כ"מ, פ"ז ה"א רמב"ם, שם ה"ה כ"מ, פ"ט ה"ו כ"מ:
ה' בכורים פ"ב ה"א כ"מ, שם ה"ו ראב"ד, פ"ג ה"ה כ"מ, פ"ד ה"ג כ"מ, פ"ה הי"ב רמב"ם, שם הט"ז רמב"ם, פ"ו הי"א כ"מ, שם הט"ו כ"מ, פ"ט ה"ה כ"מ, שם הי"א רמב"ם, פי"א הכ"ט רמב"ם:
ה' שמטה ויובל:
פ"ב ה"ד כ"מ, שם הי"א כ"מ, פ"ד הכ"א כ"מ, פ"ז הי"ב כ"מ, פ"ט ה"ח כ"מ, באו"ד, שם הט"ז כ"מ, שם הכ"ד רמב"ם, שם הכ"ז כ"מ, פי"א ה"כ כ"מ, שם הכ"א רמב"ם, פי"ב ה"א כ"מ, פי"ג הי"א רמב"ם:
ה' בית הבחירה:
פ"ב ה"ט רמב"ם, פ"ה הי"ב כ"מ, פ"ו הי"ד כ"מ, באו"ד, שם מ"ל, שם ה"ד כ"מ, שם ה"ז רמב"ם, שם הי"ד כ"מ, פ"ח ה"ג רמב"ם, שם ה"ט רמב"ם: ה' כלי המקדש:
פ"א ה"ג כ"מ, באו"ד, פ"ב ה"א כ"מ, פ"ד ה"ו רמב"ם:
ה' ביאת המקדש:
פ"א ה"ו ראב"ד, פ"ג ה"ט כ"מ, שם הי"ד רמב"ם, שם הי"ח ראב"ד, שם הי"ט מ"ל, פ"ו ה"ט רמב"ם, פ"ח ה"ד כ"מ:
ח' מעשה הקרבנות:
פ"ה הי"ב מ"ל, פ"ו ה"ד לח"מ, באו"ד, פי"ב ה"ח, פט"ו ה"ח לח"מ, שם ה"א רמב"ם, פט"ז ה"ח רמב"ם, פי"ז ה"ט כ"מ, פי"ח ה"י ראב"ד, פי"ט הט"ז כ"מ:
ה' תמידין ומוספין:
פ"א ה"ב רמב"ם, פ"ד הי"ג כ"מ, פ"ה ה"ט כ"מ, פ"ז ה"ו לח"מ, שם הי"ד כ"מ:
ה' פסולי המוקדשין:
פ"א ה"ו לח"מ, באו"ד, פ"ד הי"ג כ"מ, פי"ח ה"א רמב"ם, שם הכ"ד כ"מ, ספי"ט כ"מ:
ה' עבודת יוה"כ:
פ"א ה"ג כ"מ, שם ה"ד כ"מ, פ"ג ה"ד רמב"ם, באו"ד, שם ה"ה מ"ל, פ"ה הי"א כ"מ, באו"ד:
ה' מעילה פ"ז ה"ו רמב"ם, שם ה"ז כ"מ:

ה' קרבן פסח:
פ"ב הי"ג כ"מ, באו"ד, באו"ד, פ"ו ה"ו כ"מ, פ"ז ה"ז כ"מ, פ"ח ה"ד כ"מ, פ"י הי"א כ"מ, באו"ד:
ה' חגיגה:
פ"א ה"ב רמב"ם, פ"ז ה"י רמב"ם:
ה' בכורות:
פ"א הט"ו רמב"ם, פ"ב הי"א כ"מ, פ"ג ה"ח רמב"ם, פ"ד ה"א מ"ל, באו"ד, באו"ד, באו"ד:
ה' שגגות:
פ"ב ה"ח לח"מ, באו"ד, באו"ד, פ"ד ה"א רמב"ם, פ"ז ה"ב כ"מ, באו"ד, שם הי"ב כ"מ, פי"א ה"ח ראב"ד, פי"ד ה"א כ"מ, פט"ו ה"ה כ"מ:
ה' מחוסרי
כפרה:
פ"ד ה"א רמב"ם, פ"ה ה"ח כ"מ:
טוי"ד עם נו"כ:
סי' א' הגהות מהרל"ח או"ק ה', ב"י ד"ה שהרמב"ם חילק, סי' ב' ד"מ או"ק ג', סי' ד' ב"י ד"ה שהטה סתם, שם ד"ה ויש לתמוה, באו"ד, סי' ה' ב"י ד"ה ודע שכ' הרמב"ם, סי' ו' ד"מ או"ק ב', סי' י' ד"מ או"ק ב', שם או"ק ה', באו"ד, סי' י"ב ב"י ד"ה וז"ל הרשב"א, סי' י"ד מהרל"ח, סי' ט"ו מהרל"ח או"ק ב', באו"ד, סי' ט"ז ב"י או"ק א', שם ב"י ד"ה כ' הר"ן, סי' י"ח בסד"ה ומ"ש ואם עבר, באו"ד, סי' כ' ב"י ד"ה ומ"ש רבי', באו"ד, שם ב"י ד"ה ומ"ש ביונה, שם ד"מ או"ק ד', סי' כ"א ב"י ד"ה ובפ"ק דחולין, סי' כ"ב ד"מ או"ק ב', סי' כ"ד ב"י ד"ה עיקור, שם ד"ה והא דאמר שמואל, שם סוף הסי', סי' כ"ה טור, סי' כ"ח ב"י ד"ה שחט, שם ד"ה השוחט לחולה, שם ד"מ או"ק י', סי' כ"ט ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"מ, סי' ל"ג בטול, שם ב"י ד"ה ודע, סי' ל"ד ב"י ד"ה ומ"ש, סי' ל"ו ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה נקבו, שם ד"מ או"ק ב', שם ב"י ד"ה אבעבוע, שם ד"מ או"ק ו', שם הגה' מהרל"ח או"ק ב', סי' ל"ח ב"י ד"ה ומ"ש, ד"מ או"ק ג', סי' ל"ו טור, שם ב"י ד"ה לבד סביב, סי' מ' ב"י ד"ה ומ' ליה, שם ד"מ או"ק א', שם ד"מ או"ק ד', סי' מ"א ב"י ד"ה כ' הרוקח, סי' מ"ב ב"י ד"ה וכ' המרדכי, סי' מ"ה ב"י ד"ה כ' מהר"י, סי' מ"ו: ב"י ד"ה חלחלת, סי' מ"ח ב"י ריש הסי', סי' כ' ב"י ד"ה ומ"ש, סי' נ"ג ב"י ד"ה ח"ל מהרי"ק, סי' נ"ז ב"י ד"ה כ' בס"ה, שם ד"מ או"ק ט"ז, סי' כ"ח ב"י ד"ה גרסי', שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א, שם ד"מ או"ק ג', סי' ס"א ב"י ד"ה אבל, סי' ס"ג ב"י ד"ה ולמכין, סי' ס"ה ב"י ד"ה וא"א, שם ב"י ד"ה והר"ן,

שם באו"ד, סי' ס"ח ב"י ד"ה וכשעולגין, סי' ס"ט ב"י ד"ה כ' הר"ן, סי' ע' ב"י ד"ה בד"א, סי ע"ג ב"י ד"ה בביאור, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה כ' באו"ח, שם ב"י ד"ה ולצלותו, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"ו או"ק ט', סי ע"ו ב"י ד"ה בשר, שם באו"ד, סי פ"ב ב"י ריש הסי', שם ב"י ד"ה עוף, שם ב"י ד"ה ומיהו, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"ו או"ק ב' סי' פ"ג ב"י ד"ה והר"ן, סי' פ"ו ב"י ד"ה כ' הרשב"א, שם ד"ה ולענין סי' פ"ז טור, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"מ או"ק ד', סי' צ' ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"מ או"ק ז', סי' צ"ב ב"י ד"ה והרא"ש, סי' צ"ג ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"ה כ' בעה"ע, שם באו"ד, סי' צ"ה ב"י ריש הסי', שם ב"י ד"ה וקטניות, שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א, שם באו"ד, שם ב"י ד"ה וכ' בהשגה, שם ב"י ד"ה אין מניחין, שם באו"ד, סי' צ"ו ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א, סי' צ"ז ב"י ד"ה ומ"ש, סי' פ"ח הגהו' מהרל"ח או"ק ג', שם ב"י ד"ה ומיהו, שם ב"י ד"ה משמע, שם ב"י סוף הסי', סי' צ"ט ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה ומ"ש, סי' ק"ג ב"י בד"ה ספ"ק, סי' ק"ד ב"י ד"ה וכ' בתשובת הרשב"א, סי' ק"ה ב"י ד"ה מליח, שם ב"י סוף הסי', שם ד"מ או"ק כ', סי' ק"ו ב"י ריש הסי', סי' ק"ז מהרל"ח או"ק ב', סי' ק"ח ב"י ריש הסי', שם באו"ד, סי ק"י ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קי"ב ב"י ד"ה מדעת, שם באו"ד, סי' קי"ד מהרל"ח או"ק ה', סי' קי"ט ד"מ או"ק ה', סי' קכ"א טור, סי' קכ"ז ב"י ד"ה סתם, סי' קכ"ג טור, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה והרשב"א, שם הגה"ת מהרל"ח או"ק כ', סי' קכ"ד ב"י ד"ה הקונה, שם ב"י ד"ה ואיכא, שם ב"י ד"ה ומגעו, שם ד"מ או"ק י"ז, סי' קכ"ז ב"י ריש הסי', שם ב"י ד"ה וכ"י, שם ב"י ד"ה מ"כ, שם ב"י ד"ת והרא"ש, שם ד"מ או"ק ב', שם באו"ד, שם או"ק ד', סי' קכ"ט ב"י ד"ה חבית, סי' ק"ל ב"י ד"ה כבר, סי' קל"ב ב"י ריש הסי', שם ב"י ד"ה ו', מ' קל"ד ב"י ד"ה והשתא, סי' קל"ה ד"מ או"ק ג', סי' קל"ה ב"י ד"ה כ' הרשב"א, סי' קל"ט ב"י ד"ה האליל, סי' קמ"א טור, שם ב"י ד"ה והא, סי' קמ"ב ב"י ד"ה וילד"ד, סי' קמ"ה ב"י ד"ה וכ' עוד, סם ד"ה ואעפ"י, סי' קמ"ז ב"י ד"ה ואסור, סי' קמ"ח ב"י סוף הסי', סי' קנ"א ב"י ד"ה ולענין, סי' קנ"ב ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קנ"ח ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קנ"ט ב"י ד"ה מומר, סי' ק"ס ב"י ד"ה ואפי', סי' קס"א ב"י ד"ה ורבית, שם ב"י ד"ה והיכא, סי' קס"ב ב"י ד"ה אשה, סי' קס"ו ב"י ד"ה והלוני, סי' קס"ט ב"י ד"ה ומ"ד, סי' ק"ע ב"י ד"ה וכ' הר"י, סי' קע"ה ב"י ד"ה כ' הריב"ש, סי' קע"ו ד"ה שיאמר, סי' קע"ז ד"מ או"ק ב', שם ב"י ד"ה כ המרדכי, שם ב"י ד"ה ואם היה, שם ד"מ או"ק ה', סי' ק"פ ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קפ"ב ב"י ד"ה ואם, סי' קפ"ד ב"י ד"ה ובשעת, שם ב"י ד"ה ומיהו, סי' קפ"ח ב"י ד"ה וכ' בתה"ד, ד, סי' קפ"ט ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה ומ"ש סי' ק"א ב"י ד"ה ואם, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה כ' המרדכי, שם ב"י ד"ה

כ' הרשב"א, שם ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קצ"ה ב"י ד"ה והרמב"ם, סי' קצ"ז ב"י ד"ה ומ"ש, סי' קצ"ח ב"י ד"ה וכ' סמ"ג, שם ב"י ד"ה כ' עוד, סי' ר"א ב"י ד"ה וכ' בס', שם ב"י ד"ה וכ' ר"ח, שם ב"י ד"ה והרמב"ם, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה והראב"ד, שם באו"ד, שם באו"ד, שם ב"י ד"ה ולכך כ"ל, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה מקוה, שם ב"י ד"ה שיעור המשכה, שם באו"ד, שם ב"י ד"ה מקוה, באו"ד, שם ב"י ד"ה והרוקח, סי' ריז ב"י ד"ה הנודר, סי' רכ"א ב"י ד"ה ומ"ש סי' רכ"ו ב"י ד"ה והרא"ש, סי' רכ"ח ב"י ד"ה כ' מהרי"ק, שם ב"י ד"ה כ' הרשב"א, סי' רל"ד ב"י ד"ה וסר שם ד"מ או"ק ז', סי' רל"ט ב"י ד"ה והנשבע, שם באו"ד, סי' ר"מ טור, שם ב"י ד"ה ומ"ש, סי' רמ"ב ד"מ או"ק א', סי' רמ"ו ד"מ או"ק ח', שם הגהו' מהרל"ח או"ק ט"ז, שם ד"מ או"ק כ"ח, שם או"ק כ"ט, סי' רמ"ט ב"י ריש הסי', שם ד"מ או"ק ב', סי' רנ"א בדק הבית, סי' רנ"ח ב"י ד"ה אבל, סי' רס"א ב"י סוף הסי', סי' רס"ו ב"ו ד"ה מלו, שם באו"ד, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה לשון הרמב"ם, שם ד"מ או"ק ב', סי' רס"ז ב"י ד"ה עבדי, שם ב"י ד"ה המשחרר, שם ב"י ד"ה ומ"ש, סי' רס"ח ב"י ד"ה והרשב"א, סי' ע"ר ד"מ או"ק ב', סי' ער"ד טור, שם ב"י ריש הסי' שם ד"מ או"ק א', סי' ער"ה ב"י ד"ה והרמב"ם, שם ב"י ד"ה כ' הגהות, סי' רע"ו ד"מ או"ק א', שם בד"ה כ' באו"ח, שם ב"י ד"ה כ' הרא"ש, רע"ז הגהו מהרל"ח ח או"ק י"א, סי' ר"פ ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה ושאל, סי' רפ"א טור, שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"מ או"ק א', שם ד"מ או"ק ב', סי' רפ"ב ב"י ד"ה אסור, שם ב"י ד"ה כ' הרמב"ם סי' רפ"ו ד"מ או"ק ב', סי' רפ"ט ד"מ או"ק ג', שם ב"י ד"ה ומ"ש, שם ד"מ או"ק א', סי' רצ"ג טור, סי' רצ"ד ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה וכ' התוס', שם ב"י ד"ה ומה שחילק, סי' רצ"ה ב"י ד"ה ומ"ש, סי' רצ"ו ב"י ד"ה ומ"ש, סי' ש"ה, ב"י ד"ה ומ"ש, סי' ש"ז ב"י ד"ה והרמב"ם, סי' שי"ח טור, סי' שכ"ג ב"י ד"ה ומתבטלת, סי' שכ"ה ב"י ד"ה ומ"ש, שם ב"י ד"ה כ' הרמב"ם, סי' ש"ל ב"י ד"ה שני גויים, סי' של"א ב"י ד"ה ואח"כ, שם טור, סי' של"ג טור, סי' של"ד ב"י ד"ה מנודה, שם ד"מ או"ק כ"ד, סי' של"ה ד"מ ד"ה ויכלל, סי' של"ח טור, סי' שס"ז ב"י ד"ה כ' הכל בו, סי' ת"ב טור: שו"ע יו"ד:

שו"ע סעי' א', שם רמ"א, שם רמ"א, שם סעי' ה', שם רמ"א, שם סעי' ח',: שם סעי' י"א, שם סעי' י"ג, טו"ז בהקדמה, שם באו"ד, סמ"ק ב', ס"ק ג', ס"ק ו', באו"ד, באו"ד, ס"ק ט"ו שם באו"ד, ס"ק י"ז, ס"ק י"ט, ס"ק כ"א, ס"ק כ"ב, שם נה"כ, שם באו"ד. ש"ך ס"ק א', ס"ק ב', ס"ק י"ב, ס"ק ח', ס"ק י"ח, ס"ק כ"א ס"ק כ"ג, ס"ק כ"ה, ס"ק ל', ס"ק ל"א, סי' ב' שו"ע סעי' ב', שם רמ"א, סעי' ד' סעי' ט', סעי' ז', סעי' י', טו"ז ס"ק א', באו"ד, ס"ק ו', ס"ק ז', נה"כ ס"ק י"ד, ש"ך ס"ק ב', באו"ד, ס"ק ח', ס"ק י"ז, ס"ק כ', פ"ק כ"ב, ס"ק

כ"ד, סי' ג', שם טו"ז, סי' ד' שו"ע סעי' א', סעי' ב', סעי' ד', טו"ז ס"ק ד', באו"ד, ש"ך ס"ק ד' ס"ק ה', ס"ק ח', סי' ו' ש"ה ס"ק ח', סי' ט' דגול מרבבה, סי' י' טו"ז ס"ק ו' ש"ך ס"ק ו' ס"ק י"ד, סי' י"א טו"ז, ס"ק ד', באו"ד, סי' י"ג שו"ע סעי' ה' ש"ך ס"ק י"א, ס"ק י"ז, סי' י"ד ש"ך ס"ק א', סי' ט"ו שו"ע סעי' ב' טו"ז ס"ק ב', ס"ק ד' ש"ך ס"ק ב', ס"ק ד', סי' ט"ז שו"ע סעי' י"ב ש"ך ס"ק ט"ו, ס"ק ט"ז ס"ק כ"ג, סי' י"ז שו"ע סעי' א', סי' י"ח שו"ע סעי' ב', סעי' י"א, סעי' י"ד, טו"ז ס"ק י"ב, ס"ק ט"ו: ש"ך ס"ק ד', ס"ק ח', ס"ק כ"ב ס"ק כ"ו, סי' י"ט ש"ך ס"ק נ', סי' כ' טו"ז ס"ק ב', ס"ק ז', ש"ך ס"ק א', ס"ק ח', סי' כ"א טו"ז ס"ק ב', סי' כ"ב ש"ך ס"ק ו', ס"ק י', סי' כ"ג שו"ע סעי' ב', שם ברמ"א, סעי' ו', ש"ך ס"ק ד', סי' כ"ד טו"ז ס"ק י"א, ס"ק י"ד, ס"ק י"ז, ש"ך ס"ק י'. ס"ק כ"ג, באו"ד, ס"ק ב"ד, ס"ק ל', סי' כ"ה טו"ז ס"ק ד', סי' כ"ז טו"ז ס"ק א'. באו"ד. ש"ך ס"ק ב', סי' כ"ח שו"ע סעי' ד', טו"ז ס"ק ח', ס"ק י', ס"ק י"ב, ש"ך ס"ק ה' ס"ק ד', ס"ק י"א, ס"ק כ"א, נה"כ סי' י"ג ס"ק ד', שם ס"ק ו' באו"ד, סי' ט"ו ס"ק א', ס"ק ב', סי' ט"ז ס"ק ט"ו, סי' י"ט ס"ק ט', סי' כ"ט טו"ז ס"ק א' נה"כ, ש"ך ס"ק ד', ס"ק ה' ס"ק ט', באו"ד, סי' ל' שו"ע, סי' ל"א טו"ז ס"ק ד', סי' ל"ב שו"ע, סי' ל"ג שו"ע, שם סעי' א', שם סעי' ט', טו"ז ס"ק ט' ס"ק י"ח, שם נה"כ. ש"ך ס"ק ד', ס"ק ח', ס"ק ה' ו', ס"ק ט"ז, ס"ק י"ז, סי' ל"ד, ש"ך ס"ק כ"ב, נה"כ, סי' ל"ה שו"ע שם סעי' ה' טו"ז ס"ק ב' ש"ך ס"ק מ"ז, סי' ל"ו שו"ע, שם סעי' ה', סעי' ח'. סעי' ט', טו"ז ס"ק י"ג, ס"ק י"ד, ש"ך ס"ק ל"ג, סי' ל"ז שו"ע, סעי' ב', סעי' ג'. סעי' ד', טו"ז ס"ק ג', סי' ל"ח שו"ע, טו"ז ס"ק ד', סי' ל"ט שו"ע סעי' י"ג, סעי' ז', טו"ז ס"ק ג', ס"ק כ"ג, ש"ך ס"ק כ"ט, באו"ד, ס"ק ל"ב, סי' מ' שו"ע, סעי' ד', סעי' ו', טו"ז ס"ק ב', סי' מ"א שו"ע. סעי' ב', סעי' ח', טו"ז ס"ק ד', ס"ק ה', באו"ד, ש"ך ס"ק נ', נה"כ. סי' מ"ב שו"ע סעי' ח'. ש"ך ס"ק ד', ס"ק י"ב, סי' מ"ו שו"ע סעי' ה', טו"ז ס"ק א', ס"ק ב', ס"ק ג', ס"ק ט' סי' מ"ד שו"ע, סעי' ב', סעי' ד', טו"ז ס"ק ב'. ש"ך ס"ק ה', ס"ק ח', ס"ק ט"ז, באו"ד, סי' מ"ה שו"ע, שם סע' א', ש"ך ס"ק א', סי' מ"ו שו"ע, שם סעי' י"א, טו"ז ס"ק ג', י"א, י"ג. י"ז, ש"ך ס"ק ל"ב, סי' מ"ט שו"ע, שם סעי' ב', טו"ז ס"ק ג', ש"ך ס"ק ד', באו"ד, ו', סי' נ' שו"ע ש"ך ס"ק ג', סי' נ"א טו"ז ס"ק ג', שם סוף הסי', סי' נ"ב שו"ע, טו"ז ס"ק ג' ט' י', סי' נ"ג שו"ע. טו"ז ס"ק ב', ש"ך ס"ק ט"ו, סי' נ"ד שו"ע, שם סעי' דש"ך ס"ק ג', ד', סי' נ"ה שו"ע, שם סעי' ב', שם סעי' ה', טו"ז ס"ק ד', ז', י"א, ש"ך ס"ק ד', ז', י"א, סי' נ"ו טו"ז ס"ק ו' ש"ך ס"ק י"ב, סי' נ"ז, שו"ע, טו"ז ס"ק י"ד, ט"ז, באו"ד, ש"ך ס"ק ט', כ"ג ל"ב מ"ו מ"ח באו"ד, סי' נ"ה שו"ע, ש"ך ס"ק ד', ח', סי' נ"ט טו"ז, סי' ס' ש"ך ס"ק ו', סי' ס"א טו"ז ס"ק כ"ב, ל', ש"ך ס"ק ט"ו, י"ח ל', סי' ס"ב ש"ך ס"ק ג', באו"ד, י"א, סי' ס"ג טו"ז ס"ק ה'

ש"ך ס"ק ו', ח', סי' ס"ד, שו"ע סעי' י"ג, סעי' כ', סי' ס"ה שו"ע סעי' י"ז, סעי' י"ד. טו"ז ס"ק ב', סי' ס"ו שו"ע סעי' ס', טו"ז ס"ק ד', ש"ך ס"ק ו', י', באו"ד, באו"ד, י"ג ט"ו סי' ס"ז טו"ז ס"ק ב', ד' ש"ך סוף הסי', סי' ס"ח טו"ז ס"ק א', ז'. ש"ך ס"ק א', ח', י"ג, באו"ד, ל"ד, סי' ס"ט, שו"ע סעי' ב', סעי' ד', סעי' י"ב, סעי' י"ג, סעי' כ', טו"ז ס"ק ח', י"ג ט"ו, י"ט כ"ג באו"ד, כ"ד, באו"ד, ל"ב באו"ד, מ', מ"ד, נ"ג, ש"ך ס"ק י"ד, כ"ו, כ"ח, ל', ל"ז, ל"ח מ', ס"א, נ', נ"ז, ס"ו, פ"ג סי' ע' שו"ע סעי' ו', טו"ז ס"ק ח' ש"ך ס"ק י"ח, כ"ט ל"ו, ל"ז מ"ז, סי' ע"א ש"ך ס"ק ט', סי' ע"ב ש"ך ס"ק ג'. באו"ד, באו"ד, ה', ז', י', י"א, י"ד, י"ז, י"ט, סי' ע"ג שו"ע, שם סעי' א', שם סעי' ג', טו"ז ס"ק ה', ש"ך ס"ק כ"ג, סי' ע"ו ש"ך ס"ק ט', ט"ו, כ"ג, סי' ע"ז טו"ז ס"ק ה', ש"ך ס"ק ב', סי' ע"ט שו"ע, סעי' א', סי' פ' שו"ע, טו"ז ס"ק א', ש"ך ס"ק בי, סי' פ"א טו"ז ס"ק ז', ש"ך ס"ק ז', ח', ט', י"א, י"ב סי' פ"ב שו"ע, שם סעי' ג', ש"ך ס"ק ו', סי' פ"ג טו"ז ס"ק ה', ו' ש"ך ס"ק י"א, י"ד, סי' פ"ד שו"ע סעי' ו', טו"ז ס"ק ח', באו"ד, י"א, י"ב, ט"ז, באו"ד. ש"ך ס"ק י"ז, י"ט, כ"ב, באו"ד, ב"ד, כ"ו, ל', ל"ה מ"א, מ"ב, סי' פ"ה ש"ך ס"ק ד', סי' פ"ו, טו"ז ס"ק י"ד, י"ז, ש"ך ס"ק י"א ט"ז, כ"ג כ"ט, באו"ד, סי' פ"ז ש"ך ס"ק ז', באו"ד ט'. י'. ט' כ"ה ל'. באו"ד ל"א ל"ו סי' פ"ח ש"ך ס"ק ז', באו"ד ט' י', י"ט כ"ה ל' באו"ד, ל"א ל"ו סי' פ"ח ש"ך ס"ק ב' סי' פ"ט טו"ז ס"ק ג' ש"ך ס"ק ב' ז', י"ח. ב"א סי' צ' טו"ז ס"ק ב' באו"ד. באו"ה י"ב, י"ג ש"ך ס"ק ח' י"ח. סי' צ"א שו"ע סעי' ד' ש"ך ס"ק ח' באו"ד. סי' צ"ב שו"ע סעי' ט', טו"ז ס"ק ו', ז'. י"א ט"ז כ"ה ש"ך ס"ק ח', י"ג, י"ד. ט"ו באו"ד סי' צ"ג ש"ך ס"ק ו' סי' צ"ר שו"ע סעי' ב'. טו"ז ס"ק ח' י"נ ש"ך ס"ק ח', ט"ו י"ח כ"ב כ"ה כ"ח סי' צ"ה שו"ע סעי' ג', טו"ז ס"ק ב' באו"ד ס"ק ג' באו"ד. י"ג ט"ו ש"ך ס"ק א'. ב' כ"א כ"ה סי' צ"ו טו"ז ס"ק א' ג', ש"ך ס"ק ט', י'. י"ב, י"ז. באו"ד. כ"ג סי' צ"ז שו"ע טו"ז ס"ק א' סי' צ"ח שו"ע סוף הסי' טו"ז ס"ק א', ב' באו"ד. באו"ד שם ח', באו"ד ט', י"א, ש"ך ס"ק ב' באו"ד, באו"ד, ח' כ"ג. כ"ד. ל"ב סי' צ"ט טו"ז ס"ק ט' באו"ד, ה' ש"ך ס"ק א', י"ב ט"ו, י"ט כ"א סי' ק' טו"ז ס"ק ו'. ש"ך ס"ק ב', באו"ד ח' סי' קיא טו"ז ס"ק ד'. באו"ד ש"ך ס"ק ו' ז', י"ג. סי' ק"ב שו"ע סעי' ג' סעי' ד' שם טו"ז ס"ק ד'. באו"ד כ', ש"ך ס"ק ב', ג' באו"ד ט,' באו"ד, סי' ק"ג שו"ע סעי' ד', טו"ז ס"ק ד' ש"ך ס"ק י"ד מ"ה סי' ק"ד טו"ז ס"ק א', ד', ש"ך ס"ק ג' סי' ק"ה שו"ע סעי' ט', טז"ז ס"ק, א'. באו"ד ט"ז, כ"ה, ש"ך ס"ק א', ב' באו"ד ה', באו"ד, באו"ד. ט' באו"ד. י"א י"ב ל', סי' ק"ו טו"ז ס"ק א', סי' ק"ז שו"ע סעי' ב' טו"ז ס"ק ד' ה' באו"ד ש"ך ס"ק א', סי' ק"ח שו"ע סעי' א' טו"ז ס"ק א' ד' ש"ך ס"ק א' ג' י"א, י"ב י"ד כ"ו סי' ק"ט שו"ע סעי' א' טו"ז ס"ק ב' ש"ך ס"ק ט', י"ב. באו"ד' סי' ק"י, טו"ז ס"ק ג', ה', י'. באו"ד. י"ד, באו"ד ש"ך ס"ק א', ב'

י"ד, כ"ב. ל"ז. באו"ד מ"ג, מ"ז, נ"ב נ"ג, נ"ו ס"א ס"ב. דיני ספק ספיקא סי' אי' י"ג' ט"ו, ט"ז, י"ט ב', כ"א כ"ב כ"ד כ"ח, קיצור דיני ספק ספיקא סר א', ב', ג', ד' ו', ח' י' י"א, י"ב ט"ו י"ז, י"ח, באו"ד י"ט ל"ד ל"ה, ל"ו סי' קי"א טו"ז ס"ק ח', סי' קי"ב טו"ו ס"ק א' ח' ט', ש"ך ס"ק כ"ד. סי' קי"ג שו"ע סעי' א' שם בהגה שם סעי' י' טו"ז ס"ק ח', י"ג, ש"ך ס"ק ו'. סי' קי"ד טו"ז ס"ק ג' ש"ך ס"ק א', מי' קט"ו טו"ז ס"ק ט'. י"ב ש"ך ס"ק, ח' י"ג. באו"ד כ' סי' קט"ז שו"ע סעי' ב' שם סעי' ה' טו"ז ס"ק ב', באו"ד. ג', ו' באו"ד. ש"ך ס"ק ו' סי' קי"ז, שו"ע סעי' א' טו"ז ס"ק א'. באו"ד. ד'. באו"ד. ש"ך ס"ק ד' סי' קי"ח, טו"ז ס"ק ד', י', י"א באו"ד ש"ך ס"ק א' ה' ז', ל"ו, סי' קי"ט שו"ע סעי' א', סעי' י"ב טו"ז ס"ק נ', באו"ד. י"ג י"ז ש"ך ס"ק כ'. כ"ח ל"ו סי' ק"כ טו"ז ס"ק ב' ה' י"ז ש"ך ס"ק י"א באו"ד סי' קכ"א טו"ז ס"ק ב' ז'. באו"ד ש"ך ס"ק י' כ' סי' קכ"ב שו"ע סעי' ג' טו"ז ס"ק ד' ו' ח' ש"ך ס"ק ב' סי' קכ"ג שו"ע סעי' ד' שם סעי' כ"ד טו"ז ס"ק א', באו"ד י"ב באו"ד סי' קכ"ד שו"ע סעי' ד' טו"ז ס"ק ד'. ל"א ש"ך ס"ק ט' כ"ה ע"ד סי' קכ"ה, טו"ז ס"ק א' סי' קכ"ו ש"ך ס"ק ב'. באו"ד, י'. סי' קב"ז רמ"א סעי' א' טו"ז ס"ק ד' ו'. ש"ך ס"ק י"ד באו"ד, ט"ו כ' כ"ד ל'. באו"ד. סי' קכ"ח רמ"א סעי' א' טו"ז ס"ק ב' ט' סי' קכ"ט שו"ע סעי' ו' שם סעי' ז' שם סעי' ח', שם סעי' י"ב. שו"ע סעי' י"ח טו"ז ס"ק ב' באו"ד, ט' י"ח ש"ך ס"ק ט"ו סי' ק"ל שו"ע סעי' א' טו"ז ס"ק ה' ש"ך ס"ק י' סי' קל"א טו"ז ס"ק ה' באו"ד. ש"ך ס"ק ל"ב סי' קל"ג טו"ז ס"ק ב', סי' קל"ד רמ"א סוף הסי', טו"ז ס"ק ד' סי' קל"ה ש"ך ס"ק ל"א סי' קל"ו טו"ז ס"ק ב' באו"ד. ש"ך ס"ק ו'. ט' ט"ז י"ח. סי' קל"ח ש"ך ס"ק ד', סי' קמ"א טו"ז ס"ק ב' ש"ך ס"ק כ' סי' קמ"ב טו"ז ס"ק ד', באו"ד באו"ד. ו' ז'. י"ג. ש"ך ס"ק ח' באו"ד י' כ"ג, סי' קמ"ה ס"ק ג' סי' קמ"ו ס"ק ח'. סי' קמ"ז טו"ז ס"ק א'. סי' קמ"ט ס"ק א' סי' קנ"ב טו"ז ס"ק א'. ש"ך ס"ק ב' סי' קנ"ג טו"ז ס"ק א'. ב' סי' קנ"ז שו"ע סעי' ב', טו"ז ס"ק ז'. ח' ש"ך ס"ק ט' סי' קנ"ח טו"ז ס"ק א', סי' קנ"ט שו"ע סעי' א טו"ז ס"ק א', סוף הסי' סי' ק"ס שו"ע סעי' י"ג טו"ז ס"ק א' ג'. ש"ך ס"ק כ"ב באו"ד, סי' קס"א טו"ז ס"ק א' ג', סי' קס"ב טו"ז ס"ק ג', סי' ק"ג שו"ע סעי' א'. שם סעי' ב'. סי' קס"ד טו"ז ס"ק א' ה' סי' קס"ו ש"ך ס"ק א', סי' קס"ז טו"ז סוף הסי' סי' קס"ה שו"ע סעי' ט"ו, טו"ז ס"ק ה' י"א, י"ד, ש"ך ס"ק ז' י"ב ס"ד, סי' ק"ע טו"ז ס"ק א', ב' ש"ך ס"ק ב' סו' קע"ד שו"ע סעי' א'. סי' קע"ה ש"ך סוף הסי' סי' קע"ז טו"ז ס"ק ל"ה ש"ך ס"ק ט"ו נ"ט ס' סי' קע"ח ש"ך ס"ק ו' סי' קע"ט שו"ע סעי' ד', טו"ז ס"ק ד' ש"ך ס"ק ט"ו, סי' קפ"א טו"ז ס"ק א' סי' קפ"ג שו"ע. ש"ך ס"ק ד' סי' קפ"ד: שו"ע סעי' א' ש"ך סעי' י' טו"ז ס"ק ג'. ט', ש"ך ס"ק ז' י"ד. כ"ט. ל"ב סי' קפ"ה שו"ע סוף הסי', טו"ז ס"ק ב' ג' ש"ך ס"ק ה'. סי' קפ"ו ש"ך ס"ק א' סי' קפ"ז שו"ע סעי' ה' שם סע'

ז' שם סעי' י"ג טו"ז ס"ק נ', י"ד. באו"ד, ט"ו באו"ד, ש"ך ס"ק ב' ט' באו"ד י"ד, ט"ז, כ"ב סי' קס"ח שו"ע סעי' ב טו"ז סק"א, ה' ש"ך ס"ק ח', סי' קפ"ט טו"ז ס"ק י"ט, ל"ח, ל"ט, מ"ג, מ"ו, ש"ך ס"ק ל', ל"ב, ל"ז, ל"ט מ"ט, באו"ד, ע"ה, סי' ק"צ שו"ע סעי' א', סעי' ב', סעי' ה', סעי' י"א, סעי' י"ב, סעי' כ"ו, ל"א, ל"ה, מ', מ"ב, מ"ד, מ"ח, מ"ט, נ', נ"ב, נ"ד, ס', טו"ז ס"ק ב', ה', י"א, י"ב, י"ח, ל"א, ל"ג, מ', ש"ך ס"ק י', י"ד, כ"ט, מ"ה, מ"ז, ג', נ"ז, ס"א, ס"ה, סי' קצ"א שו"ע שם, טו"ז ס"ק ד', ש"ך ס"ק א', ו', סי' קצ"ב שו"ע, שם סעי' ב', טו"ז ס"ק א', ז', ח', ש"ך ס"ק ז', י"ד, סי' קצ"ג טו"ז ס"ק ג', סי' קצ"ד שו"ע סעי' י"א, ש"ך ס"ק ג', סי' קצ"ה, שו"ע סעי' א' שם סעי' ה', טו"ז ס"ק ו', ש"ך ס"ק ח', י"ד, כ', סי' קצ"ו שו"ע סעי' ג', שם ד', שם י', שם י"א, שם י"ג, שם סוף הסי' ש"ך ס"ק ד', ו', כ', סי' קצ"ז שו"ע, שם סעי' ב', באו"ד, שם ש"ך, סי' קצ"ח שו"ע סעי' ה', סעי' ל"א, טו"ז ס"ק י"ב, י"ט, כ', ש"ך ס"ק ל"ו, מ"ו, סי' ר"א שו"ע סעי' ב', סעי' מ"ט, סעי' ס"ג, טו"ז ס"ק ד', ש"ך ס"ק ו', באו"ד, נ"ו, קכ"ב, סי' ר"ג שו"ע ס"ז, סי' ר"ד, ש"ך סוף הסי', סי' ר"ז טו"ז, סי' ר"ח טו"ז ס"ק נ', סי' ר"י שו"ע סעי' ח', ש"ך ס"ק כ"ב, סי' ריי"ב שו"ע סעי' מ', טו"ז ס"ק ז', באו"ד, ל', ל"ב, סי' ריי"ח טו"ז ס"ק נ', סי' רכ"א שו"ע סעי' ח', טו"ז ס"ק ל"ה, ל"ו, ש"ך ס"ק נ', סי' רכ"ו ש"ך ס"ק י"א, סי' דכ"ז טו"ז ס"ק י"ט, באו"ד, ש"ך ס"ק כ"ו, כ"ד, כ"ו, סי' ד"ל שו"ע סעי' י"א, סי' דל"ב ש"ך ס"ק מ"ד, סי' דל"ד שו"ע סעי' ה', טו"ז ס"ק ט', באו"ד, י"ג, כ"ד, באו"ד, נ"ט, ס"ג, באו"ד, ש"ך ס"ק ל"ד, נ"ט, סי' רל"ח טו"ז ס"ק ד', באו"ד, ח', ש"ך ס"ק ח', י"ג, סי' רל"ו טו"ז ס"ק י"ג, סי' רל"ז ש"ך ס"ק ו', סי' רל"ח טו"ז ס"ק ד', ו', סי' רל"ט ש"ך ס"ק ל"ב, ל"ג, סי' ר"מ טו"ז ס"ק א', באו"ד, י"ב, י"ג, ש"ו, י"ז, י"ט, סי' רמ"ב ש"ך ס"ק א', ט"ז י"ט, ל"ח, ס"ו קיצור הנהגת הוראה, רמ"ה שו"ע סוף הסי', רמ"ו טו"ז סוף הסי', ש"ך ס"ק י"א, י"ג, ט"ו, כ"ד, סי' רמ"ט שו"ע סעי' י"נ, טו"ז ס"ק א', באר הגולה או"ק ה', סי' ר"נ ש"ך ס"ק נ', סי' רנ"ב ש"ך ס"ק ה', י"א, סי' רנ"ג טו"ז ס"ק ד', באו"ד, ש"ך ס"ק ח', סי' רנ"ו ש"ך ס"ק ז', סי' רנ"ז ש"ך ס"ק ג', סי' רס"ב שו"ע סעי' ח', סי' רס"ג שו"ע סעי' א' ש"ך ס"ק ח', סי' רס"ו ש"ך ס"ק ט"ז, סי' רס"ב ש"ך ס"ק י"ח, טו"ז ס"ק כ"ז, סי' רע"א שו"ע, שם סעי' ו', טו"ז ס"ק ב', ג', באו"ד, ח', סי' רע"ב שו"ע סעי' ג' רע"ג שו"ע סעי' ד' טו"ז ס"ק ד', סי' רע"ד שו"ע סעי' ו', טו"ז ס"ק ד', רע"ה שו"ע, שם סעי' א', שם סעי' ו', שם רמ"א, טו"ז ס"ק ה', סי' רע"ו שו"ע סעי' ז', שם סעי' ט', שם סעי' י', שם סעי' י"א, באו"ד, שם סעי' י"ג, טו"ז ס"ק א', ש"ך ס"ק ד', ו', סי' רע"ה שו"ע סעי' ב' סעי' ג', סי' רע"ט שו"ע סעי' ה', טו"ז ס"ק א', באו"ד, סי' ר"פ רמ"א, שו"ע סעי' ב', טו"ז ס"ק ד', סי' רפ"א שו"ע סעי' ג', סעי' ד', טו"ז ס"ק א', באו"ד, ה', סי' רפ"ב

שו"ע, שו"ע סעי' י"ט, טו"ז ס"ק י"ב, סי' רפ"ו שו"ע סעי' נ', סעי' י"ג, טו"ז ס"ק י"א, סי' רפ"ח שו"ע סעי' ה', טו"ז ס"ק ב', סי' ר"צ שו"ע סעי' א', טו"ז ס"ק א', באו"ד, סי' רצ"א שו"ע, שם רמ"א, סי' רצ"ב ש"ך ס"ק י"ג, סי' רצ"ג שו"ע סעי' ג', טו"ז ס"ק א', סוף הסי', סי' רצ"ד טו"ז ס"ק י"ג, ט"ו, ט"ז, ש"ך ס"ק כ"ה, סי' רצ"ה טו"ז ס"ק א', באו"ד, סי' רצ"ו שו"ע סעי' ל"ט, סי' רצ"ו שו"ע סעי' י"ב, טו"ז ס"ק ג', ש"ך ס"ק נ', ד', ה', ו', ח', ט', סי' רצ"ט, שו"ע, טו"ז ס"ק א', סי' ש', טו"ז ס"ק א', ש"ך ס"ק י"ג, סי' ש"א שו"ע סעי' ב', טו"ז ס"ק ז', סי' ש"ז טו"ז ס"ק א', באו"ד, ב' ה, סי' ש"ה שו"ע סעי' א', סעי' י', סעי' י"ב טו"ז ס"ק א', ה', ח', ש"ך ס"ק ה', י"א באו"ד, ט"ו, י"ט, סו' ש"ז שו"ע סעי' ב', סו' ש"ה ש"ך ס"ק ב', סי' שט"ו סעי' א', סי' שט"ז שו"ע ב', טו"ז ס"ק ד', באו"ד, באו"ד, סי' שי"ח טו"ז, סי' ש"כ שו"ע סעי' ג', סעי' ו', סי' שכ"א שו"ע סעי' ז', סעי' י"ד, סי' שכ"ב טו"ז ס"ק ב', ש"ך סוף הסי', סי' שכ"ג טו"ז ס"ק ב', באו"ד, ש"ך ס"ק ג', סי' שכ"ד טו"ז ס"ק י"ג, ש"ך ס"ק ב', י"ח, סי' שכ"ה ש"ך סוף הסי', סי' שכ"ו שו"ע סעי' ב', טו"ז ס"ק א', ש"ך ס"ק ח', סי' שכ"ז שו"ע סעי' ב' ש"ך ס"ק ט', סי' של"א ש"ך ס"ק קנ"א, קנ"ב, סי' של"ג ש"ך ס"ק ג', סי' של"ד שו"ע, שם סעי' ל"ה, טו"ז ס"ק כ', כ"א, ש"ך ס"ק ע', סי' של"ט ש"ך ס"ק ז', סי' ש"מ ש"ך ס"ק נ"ב, סי' שמ"א שו"ע סעי' ב', טו"ז ס"ק ו', סי' שמ"ב טו"ז ס"ק א', ש"ך ס"ק א', י', ה', סי' שמ"ד טו"ז, סי' שמ"ט שו"ע, סי' שנ"ח ש"ך ס"ק ד', סי' שמ"ד שו"ע סעי' ג', טו"ז ס"ק א', סי' שס"ז שו"ע סעי' ג', סי' שס"ט שו"ע, סי' שע"א שו"ע סעי' ד', טו"ז ס"ק ג', סי' שע"ב שו"ע, שם סעי' א', סי' שע"ד שו"ע סעי' ו', סי' שע"ו שו"ע סעי' ד', שם טו"ז ס"ק ב', סי' שפ"ט שו"ע סעי' ה', סי' שצ"ו טו"ז ס"ק ב', סי' שצ"ז שו"ע סעי' א', טו"ז ס"ק ב', באו"ד, סי' שצ"ט שו"ע סעי' א', סעי' ט', סי' ת"ב שו"ע סעי' ה', סעי' י"ב:

ס' חכמת אדם:

כלל ט"ו, סי' ט', י"ד, כלל י"ח סי' ב', י"ד, כלל כ"ד סי' כ', כלל כ"ז סי' י"ב, כלל ל"ב סי' ד', ה', כלל ל"ו סי' י"א, כלל ל"ז סי' ג', כלל ל"ח סי' ח', כ"ב, כ"ו, כלל ל"ט סי' ב', כלל מ"ד סי' ו', כלל מ"ה סי' י', כלל נ"ג סי' ב' כלל נ"ד, כלל נ"ח סי' ג', כלל ס"ה סי' י', כלל ס"ו סי' א', כלל ס"ז סי' ג', כלל ע"ה סי' ס', כלל צ"ג סי' ב', כלל צ"ח סי' י"ג, כלל ק' סי' ד', כלל קט"ז סי' י"ב, כלל קי"ז סי' י"ט, כלל קי"ט, כלל קכ"ב סי' י"ב, כלל קכ"ד סי' ו' ח', כלל קכ"ט סי' ב', כלל קל"ד סי' ב' נ', כלל קל"ט סי' ח', כלל קמ"ט סי' ח', כלל קנ"ב סי' כ"ב, ל קנ"ג סי' א' סוף הסי':

נוב"י מה"ק חיו"ד:

סי' ח' כ"ו, ל"ט, מ"א, מ"ג, באו"ד, מ"ו ע"א, באו"ד, פ"א, נוב"י מה"ת חיו"ד סי' ה', סי' ח' י"ב, כ"ה, ל"ה, מ"ה, נ"נ, ס"ב, ס"ד, צ"ד, ק"כ, קכ"ד,צ"ט:

ק"ו, קמ"ז:

חתם סופר חלק יו"ד:

סי' ד', י"ז, י"ט, באו"ד, באו"ד, כ"ג, כ"ד, באו"ד, כ"ה, באו"ד, באו"ד, כ"ו, כ"ז, ל"ד, ל"ה, ל"ז, ל"ח, מ', מ"ג, מ"ד, באו"ד, נ', נ"ב, נ"ד, ט, ע"א, ע"ג, באו"ד, באו"ד, באו"ד, באו"ד, באו"ד, ע"ד, ס"ג, באו"ד, פ"ה צ"א, צ"ט, באו"ד, ק"א, ק"ד, באו"ד, ק"ו, באו"ד, באו"ד, ק"ז, קי"ג, באו"ד, קט"ו, קי"ז, קי"מ, קכ"ב, באו"ד, קכ"ו, קכ"ח, קכ"ט, ק"ל, קמ"ד, קמ"ו, קמ"ה קנ"ב, קס"ט, ק"ע ע"ב, קע"ט, קצ"ד, קצ"ח, באו"ד, ר"א, רי"א, באו"ד, רט"ו, דל"ג, באו"ד, באו"ד, באו"ד, באו"ד, רל"ה, רל"ו, רל"ז, ר"נ, באו"ד, רנ"ד, באו"ד, באו"ד, באו"ד, רנ"ו, באו"ד, ר"ס, באו"ד, באו"ד, רס"ג, רס"ד, באו"ד, סי' ר"ע, רע"א, באו"ד, רע"ד, רפ"ד, רפ"ה, רצ"ד, רצ"ח, ש"ה, ש"ו, שי"א, באו"ד, שט"ו, באו"ד, שט"ז, שי"ז, באו"ד, באו"ד, ש"כ, שכ"א, באו"ד, שכ"ד, שכ"ו, באו"ד, באו"ד, באו"ד, של"ח, שמ"ד, שמ"ה, באו"ד, שמ"ז, שמ"ח, ש"כ, שנ"ב, שנ"ג, באו"ד, שנ"ו, באו"ד:

יהודה יעלה חלק יו"ד סי' א', ז', י"ח, באו"ד, כ"ג, כ"ד, כ"ט, ל"ו באו"ד, מ"ט, נ"א' נ"ו, באו"ד, באו"ד, נ"ז, נ"ט, באו"ד, באו"ד, ס"א, ע', ע"ט, צ"ב, באו"ד, באו"ד, באו"ד, צ"ז, קכ"ח, קס"ב, קס"ד, רכ"ג, רמ"א. רמ"ב, באו"ד, רמ"ג, רמ"ה, רמ"ט, באו"ד, באו"ד, באו"ד, ר"נ, רנ"ג, באו"ד, דס"ד, רפ"ט, רצ"ו, ש"ג, שט"ו, שי"ט, של"ה, ש"מ, שמ"א, שמ"ה, שנ"א, שפ"א:

אמרי א"ש:

חלק או"ח סי' כ"ג, ל"א, ל"ג, מ"ז, חלק יו"ד סי' ו', באו"ד, נ"ה, סי' פ"ח, צ"א, קי"א:

ס' מנחת יעקב:

כלל א' ס"ק ד', ז', תו"ח סע' ז', כלל ד' תו"ח סעי' ו', כלל ו' תו"ח סעי' א', שם סעי' ח', שם סעי' ט"ו, מנ"י ס"ק מ', כלל י"ז תו"ח סעי' ד', באו"ד, כלל כ"ג מנ"י ס"ק א', ב', ד', י"א, כלל כ"ד מנ"י ס"ק ב', ה', כלל כ"ז, מנ"י ס"ק א', ט', י"ב, כלל כ"ט מנח"י ס"ק כ"ב, כלל ל"ב תו"ח סעי' ט' מנ"י ס"ק ב', י"ז, כ"ב, מ"ד, כלל ל' מנ"י ס"ק ד', כלל ל"ג תו"ח סוף הסי', כלל ל"ה, ול"ו תו"ח סעי' א', מנ"י ס"ק כ"ד, כ"ט, כלל ל"ט מנ"י ס"ק ה', כלל מ' תו"ח סעי' ד', כלל מ"א תו"ח, מנ"י ס"ק י"ב, כלל מ"ו תו"ח סעי' ה', מנ"י ס"ק כ"ט, כלל מ"ז, מ"ח, מנ"י ס"ק א', כלל נ"ג נ"ד תו"ח סעי' ג', כלל נ"ז נ"ח מנ"י ס"ק כ"ד, באו"ד, כלל נ"ט מנ"י ס"ק ט"ז, כלל ס' מנ"י ס"ק ג', כלל ס"ט תו"ח סעי' ד', סעי' ה', סעי' ו', כלל

ה' מנ"י ס"ק ד', ה', כלל מ"ג מנ"י ס"ק א', ו', כלל מ"ד, מנ"י ס"ק ה', כלל מ"ה מנ"י ס"ק ל', כלל מ"ט תו"ח סעי' ב', מנ"י ס"ק א', ז', כלל פ"ה תו"ח סעי' א', כלל פ"ו פ"ז תו"ח סעי' ה', מנ"י ס"ק י"ב:

ס' תורת השלמים:

סי' קפ"ד ס"ק ד', סי' קפ"ח ס"ק י', סי' קפ"ט ס"ק י', סו' קצ"ה ס"ק י"א, סי' קצ"ו ס"ק י"ח:

פרי מגדים חלק יו"ד:

סי' א' שפ"ד ס"ק ב', סי' ה' ס"ק ג', סי' ו' ס"ק ח', סי' ז' מ"ז סק"א, סי' ט"ו שפ"ד ס"ק נ', סי' כ"ד שפ"ד ס"ק כ"ג, ס"ק ל', סי' ל"א שפ"ד ס"ק א', סי' ל"ג ס"ק ט"ז, סי' ל"ו מ"ז סק"א, סי' מ' מ"ז ס"ק ב' סי' מ"א שפ"ד ס"ק י"ד, ס"ק ט"ז, סי' מ"ב מ"ז ס"ק ב', סו' מ"ח שפ"ד ס"ק ד', ס"ק י"ג, סי' פ"ו שפ"ד ס"ק כ"ד, סי' ק"ח שפ"ד ס"ק י"ח, דיני ספיק ספיקא אות א':

תבואות שור:

סי' א' ס"ק ו', ט"ו, מ"ט, ע, סי' ב' סק"א, באו"ד, ג', כ"ד, סי' ד' ס"ק ב', ט', י"ב, י"ג, י"ד, סי' ה' ס"ק ט', סי' ז' ס"ק ד', ט"ו, סי' ז' ס"ק ב', סי' ח' ס"ק ז', סי' י' ס"ק ט', סי' י"ב ס"ק נ', סי' י"ג ס"ק ב', סי' י"ד ס"ק י"ב, סי' י"ד ס"ק ט"ז, סי' ט"ז ס"ק נ', באו"ד, י"ח, סי' ט"ז ס"ק נ', ה', ז', סי' י"ז ס"ק י"ג, סי' י"ח ס"ק א', כ"ד, סי' י"ט שמלה חדשה סעי' ג' תבו"ש ס"ק ט"ו, י"ז, סי' כ"א שמלה חדשה סעי' ב', סי' כ"ג ס"ק א', כ"ו, י', סי' כ"ז ס"ק ג', סי' ל"א ס"ק ב', ל"ו, ס"ק צ', ל"ז ס"ק ט', י"ח, כ', סי' ל"ח ס"ק א', סי' מ"ג ס"ק ט':

מס' יבמות:

סוגי' דמסיח לפי תומו:

סוגי' דקטן אוכל נבילות:

מס' כתובות:

סוגי' דתרי ותרי. סוגי' דתקנות אושא:

מס' קידושין:

סוגי' דשליחות:

סוגי' דסיבלונות:

מס' גיטין:

סוגי' דרבה ורבא,:

סוגי' שמה יחפה,:

סוגי' שיירות מצויות. סוגי' נודרת סוגי' ענין פירות סוגי' המטמא והמדמע, סוגי' היזק שאי"נ:

סוגי' עד א' נאמן באיסורין:
סוגי' דמגילה כותבין להתלמד:
סוגי' אמתלא:
סוגי' חוץ,:
סוגי' בי"ש ובי"ה:
מס' נדרים:
סוגי' דחליפי איה"נ:
מס' נזיר חזקה שליח עושה שליחותו:
מס' סוטה:
סוגי' דחבילות:
מילי דהספידא:
דרוש לחינוך ביהכ"נ:
דרוש לחינוך ס"ת:

הערות על חלק ב' מס' ליקוטי חבר

דף ל"ב ע"ד ד"ה סי' תל"ז רוב בהמות כשרות הק' הגאון מו"ה קאפל אב"ד בוערבוי א"כ למה קאמר ר"ה פ"ק דחולין נשחטה בחזקת היתר עומדת והשבתי לו דבלא ד' מרן זצוק"ל במקום רובא חזקה כמאן דליתא: דף ל"ג עמוד ב' ד"ה סי' ת"ס צריך כל דיני הפקר הק' הגאון הנ"ל הרי גם ביושב בביהמ"ד ויש לו עיסה מגולגלת מהני מבטלו בלבו קודם שנעשה חמץ ונ' דגם הר"ן מודה דמדאורייי' אפי' הפקר בלב מהני מדרבנן בעי' בפני ג' ובמקום מצוה שרי רבנן:
דף מ"ה ע"א ד"ה ואמנם ד' רש"י דאי מטעם כבתה הק' הב' המופלג מו"ה חנוך כ"ץ עהרנטרייא מאובן ישן אכתי דלמא סבר ר"ח כבתה זקוק לה ובשבת משום דמותר להשתמש לאורה אסור נ' דר"ח תלמיד רב וכיון דרב אין זקוק ואסור להשתמש ס"ל מהי"ת נימא דר"ח פליג עליו בתרתי:
דף פ"ז ע"א ד"ה ובענין קו' תוס' גם טבל בעי מירוח מצאתי קו' זאת בתוס' ר"ע איגר על המשניות מכות פ"ג משנה ב' והניחה בצ"ע:
הקשה הגאון מו"ה יוסף העניג נ' אב"ד ור"מ בעיר נייטרא ע"ד הרמב"ן ס"פ ויקרא שכ' דהא דהקילה תורה בכרת דטומאת מקדש וקדשיו לפטור בעולה ויורד משום דנתכוין לעשות מצוה וא"כ עדן למה הקילה תורה גם בזדון טומאה והעלם מקדש וקדשיו הרי לא נתכוין לעשות מצוה והשבתי לו כי באמת הרמב"ן דייק וכ' שחטא בהעלמת טומאה

וכוונת דבריו דמאן דפליג בהעלם מקדש הרי פוטר לגמרי א"כ אדרבא למאן דמחייב כל הקרבן חומרא שהחמיר הכ' עליו וטעמא דמלתא כ' דהוה מתעסק בעלמא מאחר דלא ידע כי יכנוס ל למקדש והו"ל כנתכוין לחתוך תלוש וחתך מחובר וכ"ת העלם קדש מא"ל הרי מתעסק בחלבים ועריות חייב שכן נהנה כ' דהיינו דווקא בחלב שנהנה מאוכל שאסרה תורה משא"כ קודש שמותר באכילה אלא שטומאתו גרם לו שוב דינו כמתעסק וע"ד שחלקו תוס' פ"ק דחולין גבי בהמתן של צדיקים: